

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

*Ευρωπαϊκή Πολιτική για τη Γενική Εκπαίδευση:
Πολιτικά Προτάγματα, ζητήματα
Περιφερειοποίησης και Κυβερνησιμότητας*

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
Του ΑΛΕΞΑΚΗ ΜΑΝΟΛΗ**

Τριμελής συμβουλευτική επιτροπή:

- 1. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ**
- 2. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**
- 3. ΧΙΩΤΑΚΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ**

ΡΕΘΥΜΝΟ 2010

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

ΑΕΙ	Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΧΑΕ	Ευρωπαϊκός Χάρτης Ανώτατης Εκπαίδευσης
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΣΕΕΚ	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Επαγγελματική Κατάρτιση
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΧΚΕ	Χώρες Κεντρικής Ανατολικής Ευρώπης (Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Πολωνία)
ΧΚΑΕ	Χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

Ξενογλώσσες

ACA	Academic Cooperation Association
BFUG	Bologna Follow Up Group
CEPES	European Centre for Higher Education
ECTS	European Credit Transfer System
EAIE	European Association for International Education
ENIC	European Network of National Information Centres on academic recognition and mobility
ESIB/ESU	European Students Union
ESN	Erasmus Student Network
EUA	European University Association
EURASHE	European Association of Institutions in Higher Education
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
IMHE	Institutional Management in Higher Education
ITO	International Trade Organization
NARIC	Network of National Academic Recognition Information Centre
SGIB	Standing Group on Indicators and Benchmarks
WB	World Bank
WTO	World Trade Organization
UNICE	Union des Industries de la Communaute Europeenne

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Πρόλογος	σελ. 6 - 7
Η Μέθοδός μας	σελ. 8 – 10
Εισαγωγή	σελ. 11 - 16
1.1. Θεωρητικό Υπόβαθρο	σελ. 17 – 20
1.2. Η θεωρία των Διεθνών Καθεστώτων	σελ. 21 – 25
2.1. Ο ρόλος της Εκπαίδευσης και της Γνώσης στην περίοδο της παγκοσμιοποίησης	σελ. 25 – 27
2.2. Το προτάγμα της Οικονομίας της γνώσης	σελ. 28 - 31
3.1. Θεωρητικές επισημάνσεις για το ενωσιακό εγχείρημα	σελ. 31 - 33
4.1. Πεδίο συγκρότησης εκπαιδευτικού λόγου και πολιτικής στην ΕΕ	σελ. 33 - 35
4.2 Προοιμιακές παρατηρήσεις για τα πολιτικά προτάγματα στην εκπαίδευση για τη δεκαετία της Στρατηγική της Λισαβόνας	σελ. 35 – 46
4.3 Εκπαίδευση : μεταξύ υπηρεσίας και αγοράς	σελ. 46 - 50
4.4 Η πολιτική ατζέντα και τα όργανα λήψης αποφάσεων για την εκπαίδευση και κατάρτιση	σελ. 50 - 54

Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

A.1.1 Η πορεία της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε. ως το 2000	σελ. 55 – 61
A. 1.2 Το Πρόγραμμα Δράσης – Ατζέντα 2000	σελ. 61 – 65

Β΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε. – ΒΑΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΥΠΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

B.1.1. Δείκτες ποιότητας – διαδικασίες κατάταξης	σελ. 66 - 67
B. 1.2. Ποιοτικές Δεσμεύσεις για τη σχολική εκπαίδευση & Δείκτες ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση	σελ. 67 - 79
B. 1.3. Βελτίωση ποιότητας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών	σελ. 79 - 81
B. 2.1. Ευρωπαϊκή Συνεργασία στα σχολεία	σελ. 81 - 84
B. 2.2. Γνώσεις Δεξιότητες Ικανότητες	σελ. 84 – 89
B. 3.1. Civic Competence (CCCI)	σελ. 89 - 95
B. 4.1. Επένδυση στην Εκπαίδευση και στην Κατάρτιση Investment in education & training	σελ. 95 - 97

Γ΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ: Η μετάβαση στη Δια Βίου Μάθηση ως θεσμική και πολιτική ομπρέλα για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική

Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα

Γ.1.1 Η Στρατηγική της Λισαβόνας- Προς μια Ευρώπη της γνώσης	σελ. 98 – 104
Γ. 1.2. Προς μια Ευρώπη της Γνώσης	σελ. 104 – 108

Γ. 1.3. Νέο Ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας	σελ. 108 - 114
Γ. 1.4. Το κοινοτικό Πρόγραμμα της Λισαβόνας: Πρόταση για την περίοδο 2008 – 2010	σελ. 114 - 119
Γ. 2.1 Η Διαδ. της BOLOGNA και η Στρατηγική της Λισαβόνας	σελ. 119 - 124
Γ. 3.1 Post Lisbon Agenda	σελ. 124 – 126
Γ. 4.1 Συμπεράσματα κεφαλαίου	σελ. 127 – 128

Δ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ – Εκδοχές συνέργειας και ζητήματα διακυβέρνησης και περιφερειοποίησης

Δ.1.1 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου	σελ. 129 - 133
Δ. 2.1. Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Πολιτική Συνοχής	σελ. 134 - 136
Δ. 2.2. Κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής συνοχής 2007-13	σελ. 137 - 142
Δ. 3.1 Νέες τεχνολογίες και κοινωνικές ομάδες – στόχοι	σελ. 143 – 144
Δ. 3.2 Η Σύγκλιση μέσω της επένδυσης στους ανθρώπινους πόρους και την εκπαίδευση	σελ. 144 - 148
Δ. 3.3 Περιφερειακή διάσταση της πολιτικής συνοχής	σελ. 149 - 152
Δ. 4.1 Πολιτικό Πρόταγμα - Έκθεση για τη Νεολαία	σελ. 152 - 160
Δ. 4.2. Πολιτικό πρόταγμα – Μετανάστες	σελ. 160 - 166

Ε' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

E.1.1 Σύντομο Ιστορικό της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση	σελ. 167 - 168
E. 1.2. Η προώθηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση	σελ. 168 –177
E. 2. Πολιτικά Προτάγματα	
E. 2.1 Σχέδιο δράσης για τις δεξιότητες και την κινητικότητα	σελ. 178 - 186
E. 2.2 Στρατηγική της Λισαβόνας για την απασχόληση (2008 – 2010) Έκθεση για την Απασχόληση	σελ. 187 – 191
E. 3. Πολιτικά Προτάγματα	
E. 3.1 Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Πολιτικές απασχόλησης (2008 – 2010)	σελ. 191 - 196
E. 3.2. Ευρωπαϊκό έτος δημιουργικότητας και καινοτομίας (2009)	σελ. 196 –198
E. 3.3 Τόνωση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	σελ. 198 - 199

ΣΤ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ CEDEFOP

ΣΤ. 1.1 Στρατηγικές κυβερνησιμότητας και πολιτικά προτάγματα – περιφερειοποίηση στο επίπεδο της επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	σελ. 200 - 202
---	----------------

ΣΤ.1.2 Η Διαδικασία της Κοπεγχάγης και ο ρόλος της : Απόπειρες Περιφερειοποίησης	σελ. 202 - 209
ΣΤ. 2.1 Ανακοίνωση του Ελσίνκι	σελ. 209 - 210
ΣΤ. 2.2 » του Μπορντώ	σελ. 210 - 213
ΣΤ. 3.1 Εναρκτήρια Διαβούλευση για την εκπαίδευση και την κατάρτιση – Βήματα Περιφερειοποίησης	σελ. 213 – 216
ΣΤ. 4. Τρία Μοντέλα Εφαρμογής Εκπαιδευτικής Πολιτικής	
ΣΤ.4.1 Σύνοψη για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στη Φινλανδία	σελ. 217 - 219
ΣΤ. 4.2 Συνοπτική παρουσίαση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη Γαλλία	σελ. 220 – 224
ΣΤ. 4.3 Συνοπτική παρουσίαση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη Γερμανία	σελ. 224 – 227
ΣΤ.5.1 Μεταφορά πιστωτικών μονάδων στην κατάρτιση – Εφαρμογές κυβερνησιμότητας	σελ. 228 – 230
ΣΤ. 5.2 Αξιολόγηση της μη τυπικής μάθησης	σελ. 231
ΣΤ. 5.3 Στόχοι και στρατηγικές μεταφοράς πιστωτικών μονάδων	σελ. 231 - 232
ΣΤ. 5. 4. Επίπεδα αναφοράς για την εκπαίδευση και κατάρτιση	σελ. 232
ΣΤ. 5.5 Πιστωτικές μονάδες – σπόνδυλοι κατάρτισης	σελ. 232 – 237
ΣΤ. 6.1 Υπερεθνικές πολιτικές κατευθύνσεις : το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	σελ. 237 – 246
ΣΤ. 6.2 Παράρτημα Ι	σελ. 246 - 247

Z' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Z. 1.1 Η ελληνική περίπτωση: τοπίο και επιδράσεις	σελ. 248 - 249
Z. 2.1 Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	σελ. 249 - 250
Z. 2.2 Συνοπτική παρουσίαση εκπαιδευτικών πολιτικών και τρέχουσες μεταρρυθμίσεις	σελ. 250 - 264
Z.2. 3.1. Επιχειρησιακό πρόγραμμα ΚτΠ και εποπτευόμενοι φορείς	σελ. 264 – 267
Z.2.3.2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΚτΠ	σελ. 268
Z. 2.3.3 Άξονες δράσης του ΥΠΕΠΘ	σελ. 269 – 285
Z. 2.3.4. Η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	σελ. 285 - 289
Z. 4.1 Πολιτικά Προτάγματα των ΕΠΕΑΕΚ	σελ. 289 - 293
Z. 5.1 Ποσοτικοί δείκτες για την εκπαίδευση στο ΚΠΣ	σελ. 293 – 295
Z. 5.2 Ισότητα ευκαιριών και κοινωνικός αποκλεισμός	σελ. 295 - 300
Z. 5.3 Συνέργεια του μέτρου με άλλα μέτρα	σελ. 300 - 304
Z. 6.1.1 Εργαλεία Κυβερνησιμότητας	σελ. 304 - 309
Z. 7.1. Παραδείγματα Εφαρμογών Ευρ. Προγραμμάτων	σελ. 309
Z. 7.2. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Leonardo Da Vinci	σελ. 309 - 312
Z. 7.3 Διάπλους Κατάρτισης – Απασχόλησης	σελ. 312 - 313
Z. 7.4 Αειφόρος επαγγελματοποίηση	σελ. 313 - 314
Z. 8.1 Δια Βίου Μάθηση	σελ. 314 - 318
Z.9.1 Από την ευρωπαϊκή στην ελληνική πραγματικότητα 2010	σελ. 318 - 321

H' ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

H.1. Προοπτικές των στόχων της Λισαβόνας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	σελ. 322 - 328
H.1.2 .Συμπεράσματα Education & Training	σελ. 328 - 335
H. 1.3 Νέες τάσεις στην αναθεωρημ. Στρατηγική της Λισαβόνας για την εκπ. κατάρτιση	σελ. 335 – 336

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Λέγειν και τεύχειν	σελ. 337 - 341
Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα στο τέλος της δεκαετίας	
Συμπεράσματα από την εφαρμογή υπερεθνηκοποιημένων πολιτικών εκπαίδευσης – διαδικασίες διαμόρφωσης εργαλείων κυβερνησιμότητας	σελ. 341 - 343
Θεματικός Επίλογος	σελ. 343 - 345
Δια βίου μάθηση	σελ. 346 - 347
Δείκτες ποιότητας	σελ. 347 - 350
EQF – NQF	σελ. 350 - 351
Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	σελ. 351 - 352
Η εφαρμογή και η εξέλιξη στην Ελλάδα	σελ. 352 - 355
Επιδράσεις του εγχειρήματος εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε	σελ. 355 - 366
Βιβλιογραφία	σελ. 366 - 370
A. Ξενόγλωσση	σελ. 370 - 373
B. Ελληνόγλωσση	
Γ. Κείμενα εργασίας – πηγές	σελ. 374 - 383
Δ. Δικτυακοί τόποι	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα μελέτη θα αποπειραθούμε να αναλύσουμε ζητήματα κυβερνησιμότητας και περιφερειοποίησης καθώς και τα πολιτικά προτάγματα, όπως αυτά καταγράφονται στις αποφάσεις των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε και συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με την εκπαιδευτική πολιτική της.

Θα ασχοληθούμε πιο συγκεκριμένα με την περίοδο που ακολούθησε τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (2000), μια συνθήκη που θεωρείται σταθμός στην τελευταία αυτή περίοδο διαμόρφωσης των πολιτικών προταγμάτων της Ε.Ε. Αξίζει να σημειωθεί πως στην προσέγγισή μας κρίνεται απαραίτητο να γίνουν οι αναγκαίες συγκρίσεις με ό,τι προηγήθηκε σε επίπεδο παραγωγής και εφαρμογής πολιτικών από τη Συνθήκη της Ρώμης καθώς και τους ενδιάμεσους σταθμούς ως τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και από και ως τη Λισσαβόνα με τις αναμορφώσεις της με επίκεντρο πάντα την εκπαιδευτική πολιτική.

Ένα από τα ενδιαφέροντα σημεία της μελέτης αυτής είναι και το γεγονός πως βαδίζει σε μεγάλο βαθμό μαζί με τα υπό διαμόρφωση γεγονότα, είναι ουσιαστικά σύγχρονη τους, πράγμα που σημαίνει πως δεν έχει να κάνει με ένα ιστορικό υλικό που έρχεται από το μακρινό παρελθόν και τις πηγές του, αλλά ακριβώς παρακολουθεί και μελετά την ίδια τη διαμόρφωση πολιτικών στους διάφορους τομείς που μας ενδιαφέρουν, την πορεία τους, τους παράγοντες επηρεασμού τους, την εξέλιξή τους.

Αξίζει παρόλα αυτά να κάνουμε μερικές γενικές παρατηρήσεις, που διαφωτίζουν την οπτική μας γωνία, γιατί υπό το πρίσμα αυτών θα προσεγγίσουμε κάθε παράγοντα διαμόρφωσης των πολιτικών στην Ε.Ε, στην περίοδο που μελετούμε.

Επισημάνση πρώτη: το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη ως τέτοιο, αν σκεφθούμε πως εκτός από τη Μεγάλη Διεύρυνση, μια σειρά καθοριστικών θεσμικών αλλαγών έχουν δρομολογηθεί από το 2001 και μετά (τρόπος αποφάσεων, ρόλος των οργάνων, συνταγματική συνθήκη) για να μείνουμε στα σημασιολογικά προτάγματα της πορείας αυτής.

Επισημάνση δεύτερη: Εννοείται πως όλο αυτό το διάστημα δεν έχει σταματήσει ούτε στιγμή η θεωρητική και ιδεολογική προσέγγιση για τη μορφή, την πορεία και τους στόχους του μορφώματος της Ε.Ε.

Επισημάνση τρίτη: Σαφέστατα ως δυναμικό και πολυεπίπεδο στη συγχρονία του σύστημα επηρεάζεται ταυτόχρονα από εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες, συμπληρωματικούς και πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενους. Θέλουμε να πούμε πως η πορεία της Ε.Ε. συναρτάται της παγκοσμιοποίησης και της αγοραίας λογικής με την οποία έχει ταυτισθεί. Δέχτηκε και δέχεται την μονοδρομημένη κυρίαρχη αντίληψη για την ανάπτυξη του νεοφιλελευθερισμού με τις καταναλωτικές του προτεραιότητες. Τα

πολιτικά συγκείμενα σε όλο τον πλανήτη οι αναδυόμενες οικονομίες και τα κοινωνικά αδιέξοδα, όπως αυτά αποτυπώνονται από τη Δύση ως το Νότο και την Ανατολή, συνδιαμορφώνουν τις πολιτικές προτεραιότητες με την Ε.Ε. και τα θεσμικά της όργανα.

Επισημάνση τέταρτη: Από την άλλη δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως η Ε.Ε. αποτελεί τη συνέργεια ανεξάρτητων εθνών – κρατών. Αυτό σημαίνει πως από μόνη της η πολιτική σύνθεση των εθνικών κυβερνήσεων διαφοροποιείται συνεχώς αναπτύσσοντας νέες ισορροπίες, ομάδες συμφερόντων, προτάγματα και κυρίαρχες ιδεολογικές αντιλήψεις.

Επισημάνση πέμπτη: Ακόμη πρέπει να αναφερθούμε στο γεγονός πως η πορεία αυτή δεν προχωρεί με την ίδια – ευθύγραμμη πάντοτε δυναμική. Παρατηρούνται φάσεις ταχύτερες, φάσεις σκεπτικισμού και στασιμότητας, φάσεις αισιοδοξίας ή πεσιμισμού, προοδευτικότερες και συντηρητικότερες, αποφασιστικότερες αλλά και επιφυλακής.

Επισημάνση έκτη: Ακόμη δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τη συμβολή προσώπων, ηγετών στην πορεία της ενοποίησης.

Όσον αφορά τώρα στην εκπαιδευτική πολιτική μπορούμε να παρατηρήσουμε επίσης πως παρακολουθεί την πορεία της ενοποίησης. Αυτό σημαίνει πως στις πρώτες αποφάσεις υπάρχουν πολύ γενικές έννοιες σε επίπεδο ευχών, προχωράμε σταδιακά σε προσεγγίσεις που περνούν μέσα από τα επαγγελματικά δικαιώματα και την κινητικότητα για να φθάσουμε στην «Ευρώπη της γνώσης».

Ακόμη παρατηρούμε πως η εκπαίδευση ενέχει ρόλο διαμεσολαβητή ανάμεσα στην εξουσία και στην κοινωνία. Γι' αυτό και επιστρατεύεται για να επιλύσει ζητήματα κοινωνικά, ισότητας και αποκλεισμού, να αναλάβει την ενίσχυση της απασχόλησης. Αυτό είναι ένα πρώτο επίπεδο. Το δεύτερο έχει να κάνει με τη διαμεσολάβηση της εκπαίδευσης σε εξόχως ιδεολογικά ζητήματα, όπως αυτά της ποιότητας της δημοκρατίας, της διαμόρφωσης του Ευρωπαϊού Πολίτη, της ανάπτυξης μιας ενιαίας αντίληψης για τον ευρωπαϊκό χώρο.

Αυτές τις βασικές παραμέτρους θα τις δούμε αναλυτικά στα κείμενα κυρίως των διακηρύξεων και των αποφάσεων της Ε.Ε. τόσο σε επίπεδο λόγου, όσο και σε επίπεδο προθέσεων, αλλά παράλληλα και φαντασιακού προτάγματος. Πρόκειται για το κάτοπτρο μέσα από το οποίο, και με τη βοήθεια των πολιτικών και κοινωνικών επιστημών και αναλύσεων (θεωρητικών, ποιοτικών και ποσοτικών) που έχουν γίνει, θα αποπειραθούμε τη δική μας, όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη ανάλυση, σε μια προσπάθεια να κατανοήσουμε και να εντάξουμε τις πολιτικές αυτές στο ιδεολογικό πλαίσιο που ανήκουν. Επίσης αξίζει να τονίσουμε πως η εκπαίδευση θα προσεγγιστεί ως μέρος του όλου. Για το λόγο αυτό για είναι επιβεβλημένο να δούμε τις απορροές και τις επιρροές της, τις παραμέτρους και τους συσχετισμούς, τόσο στη σφαίρα της οικονομίας όσο και της κοινωνίας γενικότερα, αλλά βεβαίως και σε όλα τα επίπεδα εφαρμογής πολιτικών ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΑΣ

Ως προς τη μέθοδο που θα ακολουθήσουμε, με δεδομένη την πολυδιάστατη φύση της εκπαιδευτικής πολιτικής, στη μελέτη μας θα επιχειρήσουμε να συνδέσουμε μια σειρά μεθοδολογικών κατευθύνσεων και τεχνικών επεξεργασίας, ταξινόμησης, ανάλυσης και ερμηνείας του υλικού που έχουμε επιλέξει να παρουσιάσουμε και να αξιοποιήσουμε.

Στην ανάλυσή μας θα προχωρήσουμε στηριγμένοι σε ένα θεωρητικό υπόβαθρο που μας επιτρέπει να συμφωνήσουμε τόσο στους όρους, όσο και στις επιστημονικές απόψεις που έχουν τη δυνατότητα να θέτουν το γενικό πλαίσιο ερμηνείας μιας εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως αυτή συντίθεται μέσα από πολιτικά – οικονομικά – κοινωνικά στοιχεία και παραμέτρους και που αναπαριστούν ένα συγκεκριμένο ιστορικό συσχετισμό¹. Παραθέτουμε εξάλλου στη συνέχεια το θεωρητικό υπόβαθρο και την οπτική μέσα από την οποία θα προσεγγίσουμε το όλο ζήτημα. Ως εκ τούτου ο Λόγος θα επιχειρήσει να διαμεσολαβήσει μεταξύ δομής και δράσης, αξιοποιώντας τόσο την περιγραφική, διαλεκτική και ερμηνευτική του διάσταση σε μια προσπάθεια όσο το δυνατόν αντικειμενικής προσέγγισης της προσωρινής υφής της ιστορίας².

Επιχειρείται λοιπόν στη μελέτη μας αυτή μια συνδυασμένη σχέση περιγραφής και ερμηνείας στο πλαίσιο της διαλεκτικής που επιχειρεί να αναδείξει μια άλλη σχέση δράσης και δομής καθώς και τις αιτίες των πραγματικών αντινομιών της Εκπαιδευτικής Πολιτικής³, όπως αποτυπώθηκε και εφαρμόστηκε από τη Λισαβόνα και έπειτα στην Ε.Ε. Στόχος να αναδειχθεί το όλον μέσα από το θεωρητικό μέρος και τις πτυχές της Πολιτικής αυτής, χωρίς να καταφύγουμε απαραίτητα σε μοντέλα και στερεότυπες σχηματοποιήσεις. Θα αξιοποιηθεί λοιπόν και η «ανακατασκευασμένη λογική» ως ερευνητική προσέγγιση με την εκδοχή του «χρήστη» που δε δεσμεύεται ιδιαίτερα από τη θεωρία, αλλά μέσα από τα δεδομένα προσπαθεί να φτάσει στη θεωρία⁴. Εξάλλου και η θεωρητική μας προσέγγιση στηρίζεται σε μοντέλα που προέκυψαν μέσα από την

---

¹ Popkewitz, T., *Educational Reform: Rhetoric, Ritual and Social Interest, in Educational Theory*, vol. 38, no 1, Winter 1988, pp. 5-29 & Popkewitz, T., *Reform as Political Discourse: A Case Study in School Review*, no 84, 1976, pp.43-69.

² Thomson, J.B., *Critical Hermeneutics*, Cambridge University Press, Cambridge 1990, p.128.

³ Καζαμίας, Α., *Νεοευρωπαϊκός Εκσυγχρονισμός και Εκπαίδευση: Διαλογισμοί και Πολιτικές στη «Φαντασιακή Ευρώπη»*, στο Καζαμίας – Μ.Κασσωτακης (επιμ), *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές Ανασυγκρότησης και Εκσυγχρονισμού*, Σείριος, Αθήνα, 1995

⁴ Kaplan, A., *The Conduct of Inquiry*, Chandler, San Francisco 1964, pp. 8-10, όπως παρατίθεται στο Γ.Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, *Κοινωνιολογική Ανάλυση της Ελληνικής Εκπαίδευσης*, τομ. I, Gutenberg, Αθήνα 1997, σς.13-14

εμπειρική καταγραφή και έρευνα, με κορυφαίο παράδειγμα το γάλλο μελετητή P. Bourdieu. Μέσα από την πορεία αυτή οδηγούμαστε στην ανάλυση των πολιτικών παρακολουθώντας τις αρχικές θεωρητικές μας αναφορές σε συνδυασμό με τις εννοιολογικές μας επεξεργασίες και τα ερευνητικά μας ερωτήματα, με στόχο την ανάδειξη νέων πτυχών, αλλά κυρίως την προβολή των σημείων εκείνων που εντάσσονται στο φάσμα ανάλυσης της μελέτης αυτής και τα οποία κρίνονται ενδιαφέροντα και άξια ερμηνείας.

Μια σημαντική οπτική μέσα από την οποία θα κινηθεί η μελέτη μας, είναι αυτή που θέλει την εκπαιδευτική πολιτική ενταγμένη στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Ακόμη θα επιχειρηθεί μια διασύνδεση διαλεκτική, μεταξύ του μακρο και μικρο επιπέδου. Αυτό είναι λογικό μια και το θέμα αφορά στο ρόλο των υπερεθνικών δομών, στη διαμόρφωση των πολιτικών κατευθύνσεων στο χώρο της ΕΠ και την περιφερειοποίηση τους. Άρα έχουμε να κάνουμε με τη σύλληψη και το σχεδιασμό από ένα μακρο επίπεδο θεσμοθέτησης, το οποίο διαμεσολαβημένο από τα Κράτη – μέλη περνά στην περιφέρεια, σε ένα μικρο επίπεδο εφαρμογής. Από την ανάλυση αυτή δε λείπουν και τα αποτελέσματά των πολιτικών αυτών σε επίπεδο ατόμων, πράγμα που σημαίνει πως δε θα επιμείνουμε στα δεδομένα μόνο των γενικών στατιστικών δεδομένων, αλλά θα προχωρήσουμε στο επίπεδο των συνεπειών για τους «ωφελομένους» στο πεδίο εφαρμογής.

Θα τις δούμε επίσης, τις πολιτικές αυτές μέσα από το πρίσμα της πραξολογίας, με την επιστημονική έννοια του όρου, ως ένα αριθμό δράσεων που ενεργοποιούνται μέσα από τις μεθόδους κυβερνησιμότητας καθώς και τα μέσα που επιστρατεύονται για να επιτύχουν τους σκοπούς αυτούς. Θα μελετήσουμε τόσο τους σκοπούς, άμεσους και εκφρασμένους, όσο και τους έμμεσους και λανθάνοντες, καθώς επίσης τα μέσα, τις μεθόδους, το σχεδιασμό, και βεβαίως την αποτελεσματικότητα τους⁵. Ακόμη θα αξιοποιήσουμε το υλικό εκείνο που οι σύγχρονες θεωρίες των παιγνίων καταθέτουν, προκειμένου να ερμηνεύσουμε μια σειρά σχέσεων και αλληλεπιδράσεων.

Από το υλικό μας επιλέγουμε να μένουμε σε ό,τι αναδεικνύει το γενικό, διακρίνοντας από το ειδικό και το μερικό εκείνο που εξυπηρετεί τους στόχους της εργασίας μας με τις παραμέτρους και τις προτεραιότητές της (προτάγματα, κυβερνησιμότητα, περιφερειοποίηση). Φωτίζοντας πτυχές του ζητήματος που για το σκεπτικό μας έχουν εξέχουσα θέση σε κάθε σχεδιαζόμενη ΕΠ⁶, αναφερόμαστε για παράδειγμα στην πολιτική για τους μετανάστες και την εκπαίδευσή τους, ως περιφερειακή ενότητα στον όλο σχεδιασμό, αλλά πρωτεύονσα στη δική μας αξιολογική κλίμακα, δεδομένης της προσέγγισής μας για την ΕΠ ως κοινωνική πολιτική, όπως αναφέραμε.

---

⁵ Παπαδάκης, Ν., Κράτος, Πανεπιστήμιο και Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα ..., Αθήνα, Εκδόσεις Σαββάλα, σ.119

⁶ Husen, T., *Education and the Global Concern*, Pergamon Press, Oxford 1990, UK

Μια εργασία που αφορά στην ΕΠ γενικότερα χαρακτηρίζεται εκ των πραγμάτων από μια διεπιστημονική προσέγγιση, δηλ, το διαλεκτικό συγκερασμό και τη σύνθεση της ιστορίας των ιδεών, την κοινωνική ιστορία, συνδυάζοντας τα χαρακτηριστικά των επιστημονικών αυτών πεδίων. Μια διεπιστημονικότητα που στην περίοδο της ύστερης νεωτερικότητας θεωρείται ως προαπαιτούμενο. Προχωρούμε λοιπόν σε ένα συνδυασμό χρονολογικής και δομικής ανάλυσης. Τα στοιχεία αυτά θα συγκεντρωθούν και θα αποδοθεί η μοναδικότητα τους σε συνδυασμό με το ειδικό τους βάρος στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της ΕΠ της Ε.Ε. Ακόμη θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τα στοιχεία επαφής ή και όχι, ανάμεσα στην κοινωνική ολοκλήρωση από την άποψη των σχέσεων μεταξύ των φορέων δράσης και τη συστημική ολοκλήρωση που εστιάζει στη συμβατότητα των θεσμών⁷. Θα αναδειχθεί η αλληλεπίδραση και η σχέση ανάμεσα στις δομικές μεταρρυθμίσεις με την εκπόνησή τους και τον τρόπο που αυτές επηρεάζουν την καθημερινή εκπαιδευτική δράση και διάδραση⁸.

Ακόμη θα στηριχθούμε σε δεδομένα στατιστικά και πίνακες στο βαθμό που θα μας επιτρέψουν να αναλύσουμε μια κατάσταση, όπως αυτή καταγράφεται τη συγκεκριμένη περίοδο στο εν λόγω πεδίο. Θα γίνει όμως αυτό με φειδώ, γιατί δεν θέλουμε να μετατρέψουμε ένα εξόχως πολιτικό ζήτημα σε μαθηματικό πρόβλημα.

Με τη μέθοδό μας αυτή επιδιώκουμε να ανδειχθεί μέσα από τις πολιτικές επιλογές και προτεραιότητες της Ε.Ε., πως εκίνο που τελικά επιχειρείται δεν είναι μια μερική και αποσπασματική παρέμβαση σε επιμέρους πεδία της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης. Εκείνο που διαπιστώνεται και σε αυτό συντείνουν και μας βοηθούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις μας και επιλογές μας, καθώς και τα εμπειρικά δεδομένα που η μέθοδός μας αξιοποιεί, είναι το γεγονός ότι επιχειρείται μια συνολική πολιτική παρέμβαση στο περιεχόμενο και στους στόχους της γενικής εκπαίδευσης και των πολιτικών που την καθορίζουν στο επίπεδο που συνταγματικά προβλέπεται, αυτό των επαγγελματικών προσόντων και δικαιωμάτων.

---

⁷ Mouzelis, N., *Social and System Intergration: Lockwood, Habermas, Giddens, in Sociology*, vol. 31, no 1, February 1997

⁸ Παπαδάκης, Ν., *Εκπαιδευτική Πολιτική, Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική(·), Ελληνικά Γράμματα*, σελ. 267.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεχόμενοι την άποψη του Hobsbaum⁹ και άλλων σύγχρονων ερευνητών για την ιστορία και την πολιτική ανάλυση, προκειμένου να οδηγηθούμε στις παραμέτρους εκείνες που μας ενδιαφέρουν σχετικά με την κυβερνησιμότητα, την επιχειρούμενη περιφερειοποίηση αλλά και τα πολιτικά προτάγματα της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε. από τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (2000) και έπειτα, θα πρέπει πρώτιστα να διερευνήσουμε το χαρακτήρα της επιχειρούμενης κατεύθυνσης, όπως αυτή διαγράφεται, σε γενικότερο πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο. Δεν είναι δηλαδή δυνατό να αναφερόμαστε σε επιμέρους πολιτικές χωρίς αυτές να εντάσσονται σε ένα γενικό πολιτικό πλαίσιο, όπως εκείνο της αμιγούς πολιτικής αναφοράς σε επίπεδο οργάνων, καθώς και των γενικότερων πολιτικών στο χώρο της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της δια βίου μάθησης γενικότερα. Στο βαθμό που μας επιτρέπεται και είναι εφικτό θα προσπερνάμε τις «σειρήνες» της αποσπασματικότητας και της επίπεδης ανάλυσης.

Αυτό θα επιχειρηθεί κυρίως μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση των κειμένων των Συνθηκών της Ε.Ε. καθώς και μιας σειράς θεωρητικών κειμένων που προσεγγίζουν και αναλύουν τη μορφή και το μέγεθος των ζητημάτων που έχουν να κάνουν με το ρόλο του κράτους στη νεωτερική και στην ύστερη νεωτερική περίοδο, αλλά πιο εξειδικευμένα και του ρόλου που επεφύλαξαν για την εκπαίδευση γενικότερα.

Τίθεται βεβαίως εξ αρχής ένα πρωταρχικό ζήτημα στο οποίο οφείλουμε να τοποθετηθούμε έστω και ακροθιγώς· κατά πόσο μπορούμε να μιλάμε για εκπαιδευτική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο¹⁰. Αν δεχθούμε ότι ίσχυσαν και εξακολουθούν να ισχύουν οι «συνταγματικές» δεσμεύσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στο άρθρο 102 για την εκπαίδευση, όπου ρητώς ορίζεται πως η εκπαιδευτική πολιτική παραμένει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των Κ-Μ. Αξίζει να δούμε κατά πόσο αυτό έχει εν τοις πράγμασι ακυρωθεί δεδομένου ότι οι αποφάσεις και τα νομοποιητικά κείμενα της Ε.Ε. που έχουν επικυρωθεί και οι δεσμεύσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη για παράδειγμα από τις πρωτοβουλίες της Μπολόνια και της Πίζα, συνιστούν μια *de facto* Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Εκπαίδευση, έστω κι αν αυτό ουδέποτε «ομολογείται» σε κείμενο Συνθήκης¹¹.

Άποψή μας είναι πως αυτό ισχύει, δεδομένου ότι μέσα από τις συμφωνίες αυτές του ανοικτού συντονισμού, με την υιοθέτηση και την ένταξη στα εκπαιδευτικά συστήματα

---

⁹ Hobsbaum. *Για την ιστορία, Θεμέλιο 1980, σελ. 10-11*

¹⁰ Σταμέλος Γ., Ανδρέας Βασιλοπουλος, *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική, Μεταίχμιο, κεφ.1*

¹¹ Eraut, M., (1991) (επιμ), *Education and the Information Society, Cassel/The Council of Europe, London*

όλων των χωρών, κοινών συστημάτων ελέγχου ποιότητας καθώς και των διαδικασιών εξίσωσης και αντιστοίχισης των πτυχίων και των ικανοτήτων σε επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης και δεξιοτήτων, έχει ήδη δημιουργηθεί μια *de iure* παρέμβαση της Ε.Ε. στον κορμό της καθεαυτής νοούμενης ως εκπαιδευτικής πολιτικής.

Ως εκ τούτου αξίζει να δούμε σε θεωρητικό επίπεδο ποια πολιτική συγκροτείται σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο την αντίστοιχη περίοδο καθώς και την πορεία εξέλιξης του ζητήματος της εκπαιδευτικής πολιτικής. Πότε επίσης συνίσταται η εκπαιδευτική πολιτική ως συγκροτημένο πολιτικό πρόταγμα προκειμένου να επιτευχθούν οι γενικότεροι πολιτικοί στόχοι και αν μπορούμε να μιλάμε για αυτήν, στο βαθμό στον οποίο ισχύει η παραπάνω εκτίμησή μας.

Επιβεβλημένη είναι επίσης η συζήτηση για το ρόλο του εθνικού κράτους, σε μια περίοδο που μοιάζει ανήμπορο να παίξει τον παραδοσιακό του ρόλο, διασφαλίζοντας αυτοδυναμία και ασφάλεια, οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή. Αναφερόμαστε σε μια παράμετρο που παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών προταγμάτων στην εποχή μας. Πρόκειται στην ουσία για τη διαμόρφωση μιας νέας ισορροπίας και δυναμικής που αναπτύσσεται σε αυτή τη σχέση περιφέρειας – κράτους – διεθνών δικτύων και δομών – παγκόσμιων οργανισμών¹². Στην εισαγωγή της μελέτης αυτής κρίνεται σκόπιμο να λάβουμε υπόψη μας τις παρατηρήσεις σχετικά με τις σχέσεις κράτους και των επιπέδων αυτών παραγωγής και εφαρμογής πολιτικής. Οι διαπιστώσεις αυτές θα αξιοποιηθούν ως εργαλεία ερμηνευτικά στο πλαίσιο βεβαίως που κινείται η μελέτη μας αυτή, προκειμένου να έχουμε την κατά το δυνατό συνολική εικόνα των προταγμάτων και των μεθόδων κυβερνησιμότητας στην εκπαιδευτική πολιτική.

Δεν είναι λοιπόν άνευ σημασίας οι συζητήσεις που γίνονται για την υπέρβαση δομών, όπως το εθνικό κράτος, από τις δυνάμεις της αγοράς και τη νέα γεωπολιτική τάξη πραγμάτων με την καθοριστική διαμεσολάβηση των νέων πολιτικοοικονομικών μορφωμάτων, όπως είναι ο ΠΟΕ, και η NAFTA, ο ΟΟΣΑ, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα¹³.

Η ισορροπία των δυο παραμέτρων (τοπικό – διεθνές) και η σχέση τους βρίσκεται στη βάση της συζήτησης γύρω από τα εκπαιδευτικά ζητήματα εφαρμογής πολιτικών, όπως σε κάθε σύγχρονη θεωρητική κοινωνιολογική προσέγγιση. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως οι κοινωνικές δομές στον πυρήνα των οποίων βρίσκεται η Εκπαίδευση, αντιστοιχούν σε μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης, όπως αυτή κυριάρχησε στη Δυτική

---

¹² Spring, J., (1998), *Education and the Global Economy*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, London

¹³ Η Εκπαίδευση Απέναντι στις Προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα, Νέες Ορίζουσες και Προοπτικές, από το «Εργαστήριο Συγκριτικής Εκπαίδευσης Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας», επιμέλεια Δημ. Ματθαίου σελ. 20

Ευρώπη μετά την Αγγλική Βιομηχανική και τη Γαλλική Επανάσταση¹⁴. Ταυτίστηκε η μετάβαση αυτή με την έκλειψη της κλειστής παραδοσιακής κοινότητας και του τοπικισμού¹⁵. Στην εξέλιξη αυτή το κράτος διείσδυσε στην Περιφέρεια με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών για να σπάσει παραδοσιακούς τοπικισμούς. Παράλληλα προώθησε και σε μεγάλο βαθμό πέτυχε μια κοινωνική διαφοροποίηση που διαπερνά όλο τον κοινωνικό ιστό, αναδιατάσσοντας την κοινωνική πυραμίδα (Parsons).

Σε αυτό συνέβαλλε μια σειρά θεσμών – πρωταρχικό ρόλο στην αναδόμηση αυτή ανέλαβε η εκπαίδευση – που συντονίζουν την προσπάθεια για ανάδειξη νέων αξιών (καθολικότητα, αξιοκρατία, κτλ). Δεν πρέπει επίσης να υποτιμούμε, ότι σε κάθε πολιτική προσέγγιση, εκπαιδευτικής ή άλλης κοινωνικής θέσμησης, το γεγονός πως επιτυγχάνεται μέσω των αξιών αυτών και μια ισορροπία σε όλους τους χώρους, οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό. Κυρίως όμως η εξισορρόπηση αυτή επιτυγχάνεται, μέσω ενός κατεξοχήν θεσμικού χώρου, ο οποίος μπορεί να λειτουργήσει ισοπεδωτικά ή ισορροπητικά, ανάλογα με τις πολιτικές αξίες που προκρίνονται, και δεν είναι άλλος από την εκπαίδευση.

Στην περίπτωση συντηρητικών προσεγγίσεων λειτουργεί υποσκάπτωντας τους άλλους θεσμικούς χώρους, ενώ σε μια προοδευτική, πλουραλιστική προσέγγιση εξισορροπώντας ιδιαίτερες αξίες αυτών των πεδίων εφαρμογής¹⁶.

Η παρατήρηση αυτή βρίσκεται στη βάση του σκεπτικού μας και θα αποτελέσει κεντρικό παρονομαστή στην ανάλυση των πολιτικών κατευθύνσεων, κυρίως δε της τάσης περιφερειοποίησης, όπως αυτές έχουν αποτυπωθεί στις αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ε. στον τομέα της Ε.Π.

Σε ό,τι αφορά λοιπόν την τάση μεταφοράς στο επίπεδο των περιφερειών την εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών υποστηρίζουμε ότι ανατροφοδοτεί μια πορεία που το κράτος – έθνος ήρθε να ανακόψει. Αναφερόμαστε στην κινητοποίηση δράσεων διαφοροποιημένου τοπικισμού, κατακερματισμού του εκπαιδευτικού χώρου με ό,τι συνέπειες μπορεί να έχει αυτό στο επίπεδο της κοινωνικής οργάνωσης.

Ως εκ τούτου δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τη συζήτηση που έχει ανοίξει και που αξιολογεί το ρόλο των ευρωπαϊκών περιφερειακών και τοπικών δρώντων, όπως αυτή αποτυπώνεται στις δυο πτυχές της της φιλελεύθερης διακυβερνητικής θεωρίας και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης¹⁷. Ο ρόλος της υποεθνικής κινητοποίησης δε συνεπάγεται πάντοτε την αύξηση της υποεθνικής επιρροής. Αυτό γιατί το ρόλο του εκπροσώπου και

---

¹⁴ Ν. Μουζέλης *Κράτος Κοινωνία και Αγορά στην Πρώιμη και Ύστερη νεωτερικότητα στο Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Σαββάλας, σελ. 51 – 60*

¹⁵ Andersen, S., Eliassen, K., (επιμ), *Making Policy in Europe. The Europeanization of National Policy-making, Sage, London 1994*

¹⁶ Μουζέλης, Ν., *Ο.π. σελ. 52*

¹⁷ Ανδρέου Γ., «Ο ρόλος των υποεθνικών δρώντων στην Ε.Ε.: Θεωρητικές Αντιπαραθέσεις και εμπειρικές εκτιμήσεις», από την *Ελληνική Επιθεώρηση της Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 20, Δεκέμβριος 2002, εκδόσεις Θεμέλιο

του διαμεσολαβητή έχουν αναλάβει οι εθνικές κυβερνήσεις. Στην πράξη είναι γεγονός πως η εικόνα είναι πιο σύνθετη. Ώριμα δίκτυα συνυπάρχουν με παραδοσιακά σχήματα ενώ η σημασία τους ποικίλλει ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο και το ίδιο βεβαίως το διακύβευμα. Στις σύγχρονες θεωρίες διακυβέρνησης η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δε θίγει(με βάση πάντα τα κείμενα των Συνθηκών), την εθνική αυτονομία μια που εκείνο το οποίο επιχειρείται είναι η σύγκλιση των προτιμήσεων των εθνικών κυβερνήσεων¹⁸. Στην προσέγγιση αυτή, ο ρόλος των περιφερειών και η σημασία τους έχουν γνωρίσει εντελώς διαφορετικές αναλύσεις και τους έχουν αποδοθεί εντελώς διαφορετικοί ρόλοι. Βασική κατά τη γνώμη μας διαφορά συνίσταται στο γεγονός πως οι περιφέρειες αντιπροσωπεύουν μια πιο ισχυρή παρέμβαση μόνο εκεί όπου έχουν μια αυτόνομη πολιτική υπόσταση, για να καλυφθεί κυρίως μια «εθνική ιδιαιτερότητα», όπως για παράδειγμα συμβαίνει στο Βέλγιο και στην Ισπανία. Έναν εντελώς ξεχωριστό ρόλο επιφυλάσσει η θεωρία της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης για το ρόλο των περιφερειών υποστηρίζοντας πως σε συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους η πολιτική ισχύς διασπείρεται ανάμεσα στους υποεθνικούς και υπερεθνικούς δρώντες. Στο πλαίσιο της εργασίας μας αυτής και παρακολουθώντας τις αποφάσεις της Ε.Ε. και την εφαρμογή τους θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στο ζήτημα αυτό.

Εξάλλου και ο ρόλος της Επιτροπής των Περιφερειών¹⁹ (με πολλά εσωτερικά προβλήματα – διαχωρισμός βορείων και Νοτίων) όπως διαμορφώθηκε από τη Συνθήκη της Νίκαιας, περιορίζεται στην έκφραση γνώμης σε ζητήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, υγείας και πολιτισμού καθώς και σε ζητήματα που αφορούν την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Σήμερα πια, είναι αποδεκτό από όλους πως η εκπαίδευση επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις διαδικασίες ένταξης και κοινωνικής διαφοροποίησης. Μια μορφή δημοκρατικής – αυτόνομης διαδικασίας αντιστοιχεί στις μέρες μας με την σε κρατικό επίπεδο διάχυση ιδεών, αξιών και δικαιωμάτων, ενώ μια ετερόνομη – αυταρχική διαδικασία έρχεται μέσα από την παγκοσμιοποίηση και τους όρους που θέτει, όρους αγοράς και αναγκαστικής, μονόδρομης προσαρμογής. Άποψή μας είναι πως σε αυτή την πάλη η Ε.Ε. θα μπορούσε να παίξει τον ρόλο του εξισορροπιστή αποτρέποντας το στραγαλισμό του περιφερειακού (στην περίπτωσή μας ακόμη και εθνικού) από το παγκόσμιο. Πάντως η εφαρμογή πολιτικών της ΕΕ σε επίπεδο περιφερειών, με τα μεγέθη που σήμερα λειτουργούν και υφίστανται σε παγκόσμιο επίπεδο, σημαίνει την παράδοση άνευ όρων στους όρους της αγοράς και λειτουργεί στην ουσία ως ο καταλύτης - διευκολυντής της πορείας αυτής.

Η παρατήρηση αυτή στηρίζεται στο σκεπτικό πως σε επίπεδο Ε.Ε. μπορούμε να σχεδιάζουμε παρεμβάσεις με κριτήρια ταξινόμησης και διαχωρισμού σε επίπεδο

---

¹⁸ Keohane, R. – Hofmann, “Institutional Change in Europe in the 1990s”. στο (επιμ), *The New European Community*, Westview, Boulder(Col) 1991, σ. 10

¹⁹ Ανδρικοπούλου, Ε., *Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Θεμέλιο 1995

Στόχων (1,2,3) έχοντας ως σημείο αναφοράς μεγάλες ενότητες με οικονομικά κριτήρια, επίσης «περιφέρειες» με κοινά γεωγραφικά κριτήρια (νησιωτικές, ορεινές). Όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί με κριτήρια παγκοσμιοποίησης ως πεδίο αναφοράς, ως κρίσιμο μέγεθος. Η Περιφέρεια μιας χώρας δεν μπορεί να επιλεγεί ως βασική μονάδα εφαρμογής πολιτικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μια τέτοια επιλογή θα οδηγούσε πιθανότατα σε μεγέθυνση των ανισοτήτων, ενώ θα πρέπει να αναζητηθεί το πεδίο εφαρμογής που θα επέτρεπε, με όρους Μουζέλη, την πολιτική ενίσχυση ενός «πολυλογικού εκσυγχρονισμού». Βεβαίως δεν έχουμε καμία ψευδαίσθηση πως πρόκειται για μια πολιτική επιλογή που περιέχεται στις ιδέες της σοσιαλδημοκρατίας όπως αυτή εφαρμόστηκε και στα αποτελέσματα της «Χρυσής περιόδου της Σοσιαλδημοκρατίας στην Ευρώπη» από το 1950 έως το 1975.

Από την άλλη στα πολιτικά κείμενα της Ε.Ε. από το Μάαστριχτ ως τη Λισαβόνα και την μετα-Λισαβόνα περίοδο, διαπιστώνουμε ότι κυριαρχεί μια ισοπεδωτικού χαρακτήρα αντίληψη με σαφείς αναφορές στη «λογική της αγοράς» που αυτή την περίοδο εμφανίζεται παντοδύναμη, ικανή να υποσκάψει τα θεμέλια κάθε μορφής αυτονομίας και αλλότητας, ισοπεδώνοντας κάθε μορφή ανοχής στις μορφές αυτές περιφερειακής διαφοροποίησης. Υπό τις συνθήκες αυτές ο ρόλος του Κράτους αμφισβητείται και περιορίζεται ή καλύτερα ζητείται να αρκεστεί στο ρόλο του διαμεσολαβητή προ-λειαινώντας το έδαφος, με τη θεσμοθέτηση όρων κυριαρχίας της επέλασης αυτής και της εφαρμογής πολιτικών που προωθούνται από τους εκφραστές της παγκοσμιοποίησης²⁰.

Αυτή η υποχώρηση του κρατισμού, στην ουσία της άποψης που ήθελε και απαιτούσε από το κράτος να επηρεάζει τις κινήσεις που γίνονται στα όριά του, από όσα δρομολογούνται σε παγκόσμια κλίμακα, πρέπει να ενισχυθεί, αν θέλουμε να διατηρηθεί η μαζική διάχυση κοινωνικών δικαιωμάτων και η αντιπροσωπευτικότητα των θεσμών. Αυτό μπορεί να ασκηθεί από την Ε.Ε. γιατί είναι η μόνη, η οποία μπορεί να αντιταχθεί και να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στο φαινόμενο που παρατηρείται τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, συγκέντρωσης των μέσων παραγωγής, του ελέγχου των ΜΜΕ. Η Ε.Ε. καλείται να προβάλλει την κυρίαρχη πολιτιστική επικοινωνία της σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά με όρους κοινωνικούς και φιλελεύθερους και όχι επιβολής όπως αυτοί εκφράζονται από την παγκοσμιοποίηση.

Στη φάση της ύστερης νεωτερικότητας η παγκοσμιοποίηση οδηγεί στη θέσμιση νέων «αξιών» και σε νέες λογικές. Σε αυτό το πολιτικό πλαίσιο έχει παραδοθεί ή ηπιότερα αυτό το μοντέλο παγκοσμιοποίησης έχει υιοθετήσει, ή ίσως και να έχει συμβάλει στη διαμόρφωσή του η Ε.Ε.. Ως εκ τούτου ανάλογες απόψεις αποτυπώνονται στις πολιτικές της κατευθύνσεις και προτεραιότητες και για την εκπαίδευση.

---

²⁰ *Close, P., Citizenship, Europe and Change, Macmillan, London 1995, p. 14*

Έχει, ούτως ειπείν, αποδεχθεί η Ε.Ε. την κυριαρχία του οικονομικού πάνω στο πολιτικό (τουλάχιστον ως ότου ξέσπασε η οικονομική κρίση του 2008, οπότε άρχισε να επαναπροσεγγίζεται η αγοραία έννοια της αυτορρύθμισης). Για το λόγο αυτό σε όλα τα κείμενα που ιστορικά έχουν αποτυπώσει τις πολιτικές απόψεις των οργάνων της Ε.Ε. - δεν εξαιρούνται όπως θα διαπιστώσουμε, τα άρθρα των Συνθηκών που αναφέρονται στην εκπαίδευση - κυριαρχούν οι αρχές της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας και του κέρδους. Αρχές που δε ρυθμίζουν, όπως είναι φυσικό, μόνο τον οικονομικό χώρο, αλλά αλλοιώνουν και μεταβάλλουν τις κατεξοχήν πολιτικές αξίες διεισδύοντας σε όλο το φάσμα και τα επίπεδα του κοινωνικού, εξυπηρετώντας και προωθώντας γεωπολιτικές στρατηγικές και στόχους των ισχυρών παικτών που εκ των πραγμάτων έχουν μεγαλύτερη δύναμη και δυνατότητα κυριαρχίας.

Στο πλαίσιο αυτό και οι αξίες της αυτοπραγμάτωσης και της πολιτιστικής χειραφέτησης που προβάλλονται ως προτάγματα στις εκπαιδευτικές πολιτικές της Ε.Ε.²¹ με πεδίο εφαρμογής την περιφερειοποίηση, δεν αποτελούν παρά εργαλεία που αποκτούν στενά οικονομίστικη και αμιγώς εργαλειακή μορφή.

Κλασικό παράδειγμα η αντίστιξη γνώσης – κατάρτισης στις πολιτικές αυτές. Αντίστοιχες αναφορές²² για τη μετατροπή του πανεπιστημιακού δασκάλου σε επιχειρηματία, για την πορεία ιδιωτικοποίησης της γνώσης, την υποβάθμιση του δασκάλου σε διαχειριστή της δεξιοτήτας και όχι ενός ευρύτερου ψυχο – παιδαγωγικού ρόλου.

Η νέα αυτή μορφή επεκτατικής παγκοσμιοποίησης που επέβαλε μια καταναλωτική κουλτούρα την οποία καθιέρωσε ακόμη και στο χώρο της εκπαίδευσης , έχει επεκταθεί σε όλο τον πλανήτη. Οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες έχουν την ισχύ να καταλύουν τα εθνικά κράτη, πόσο μάλλον να εισδύουν σε μικρές περιφέρειες. Με την περιφερειοποίηση των πολιτικών εκπαίδευσης διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό η κυριαρχία τους αυτή. Μιλώντας δε για πολυεθνικές δεν θα πρέπει να εξαιρούμε Πανεπιστήμια, Κολλέγια, Σχολές Κατάρτισης, Κέντρα Έρευνας και Νέων Τεχνολογιών.

Η πολιτική αυτή αντίληψη χρειάζεται να αντιμετωπιστεί γιατί θυσιάζει τα πάντα – παιδεία, κουλτούρα, πολιτισμό, περιβάλλον – στο βωμό της ανταγωνιστικότητας και του προντουκτιβισμού. Η κυριαρχία των ΗΠΑ, ως την κρίση του 2008 μετά την πτώση του Τείχους , απορρίπτει τη λογική του πολυλογικού εκσυγχρονισμού και έχει οδηγήσει σε εξαθλίωση και περιθωριοποίηση ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της γης.

---

²¹ Σκουρής, Β., «Η Ευρωπαϊκή Διάσταση της Εκπαίδευσης», στο Συμπόσιο του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών: «Εθνική Διοίκηση και Κοινωνικό Δίκαιο», Αθήνα 1993, Σάκκουλας,

²² Μουζέλης, Ν., Ο.π., σελ. 57

1.1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Σε μια προσπάθεια να προσδιορίσουμε τα προτάγματα και την κυβερνησιμότητα των πολιτικών εγχειρημάτων στο χώρο της εκπαίδευσης από την Ε.Ε. και να αναλύσουμε τους κατεξοχήν πολιτικούς στόχους, το ιδεολογικό τους υπόβαθρο αλλά και τα πεδία εφαρμογής των πολιτικών στρατηγικών της Ε.Ε. θα πρέπει να καταφύγουμε σε μια σειρά στοχαστών που με το έργο τους μας επιτρέπουν να δούμε σε βάθος, να καταγράψουμε αναλογίες με τις δικές τους εμπειρικές (όπου υπάρχουν) αναλύσεις, αλλά και τις διαφωνίες μας που μπορεί να προκύπτουν εξαιτίας της ιδεολογικής τους αφορμής, αλλά και εξαιτίας των διαφοροποιημένων συνθηκών που επικρατούν σε κάθε εποχή ή που διαφοροποιούνται από κοινωνία σε κοινωνία.

Κρίνουμε σκόπιμο πριν ξεκινήσουμε την ανάλυσή μας να αναφέρουμε μια παρατήρηση που χρησιμοποιούσε ο Bourdieu επικαλούμενος την εικόνα που χρησιμοποιούσε ο φυσικός Maxwell για να κάνει κατανοητό τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να ανασταλεί η αποτελεσματικότητα του δεύτερου νόμου της θερμοδυναμικής: ο Maxwell φαντάζεται ένα δαίμονα, ο οποίος διενεργεί μια επιλογή από τα λιγότερο ή περισσότερο θερμά μόρια που βρίσκονται σε κίνηση, δηλαδή από τα λιγότερο ή περισσότερο γρήγορα μόρια που φτάνουν μπροστά του, στέλνοντας τα ταχύτερα από αυτά σ' ένα δοχείο που η θερμοκρασία του ανεβαίνει και τα βραδύτερα σε ένα άλλο δοχείο που η θερμοκρασία του πέφτει. Το ερώτημα που τίθεται εδώ είναι αν το εκπαιδευτικό σύστημα έχει αναλάβει ακριβώς αυτό το ρόλο του δαίμονα και η κοινωνία καταβάλλει το τίμημα για τη δαπάνη ενέργειας για να πραγματοποιηθεί η επιλογή αυτή και να διατηρηθεί η ισορροπία.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως κάθε πολιτική νομιμοποίηση δεν αποτελεί παρά ένα σύστημα κυριαρχίας και μια αποτύπωση συγκεκριμένων συμφερόντων²³. Ως εκ τούτου κάθε απόφασή του εκφράζει και κατοχυρώνει τα συμφέροντα αυτά. Χωρίς να θέλουμε να οδηγηθούμε σε μαρξιστικές αναλύσεις που κάθε πράξη την ερμηνεύουν μόνο ως τέτοια έκφραση, δεν μπορούμε να απορρίψουμε νέο μαρξιστικές προσεγγίσεις όπως αυτές του Bourdieu, ο οποίος τα συμπεράσματά του τα στήριξε σε εμπειρικές καταγραφές και αποτυπώσεις και μέσα από αυτές οδηγήθηκε σε μια σειρά θεωριών και παραδοχών, στη δημιουργία μοντέλων ερμηνείας των πολιτικών εκφράσεων μιας κοινωνίας. Προσπάθησε λοιπόν χωρίς να δίνει στην εκπαίδευση οντολογικά χαρακτηριστικά να μελετήσει τη διακίνηση συμβολικών αγαθών και των μηχανισμών της.

Υποστήριξε λοιπόν, και με την άποψη αυτή συμφωνούμε, πως το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργεί ως σύστημα επιλογής κοινωνικού διαχωρισμού, υπέρ των ανώτερων τάξεων και κατά των λαϊκών τάξεων. Υποστήριξε πως στη συντριπτική τους

---

²³ P. Bourdieu & J.-Cl. Passeron, *Οι κληρονόμοι, Οι φοιτητές και η κουλτούρα, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Καρδαμύτσα*

πλειοψηφία «οι λαμπροί φοιτητές, αυτοί που καταλαμβάνουν τελικά τις θέσεις εξουσίας, είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία και με μόνιμο τρόπο τα παιδιά που ανήκουν στην αστική τάξη και που απολαμβάνουν κοινωνικά προνόμια, ... που είναι με λίγα λόγια οι κληρονόμοι, μιας κληρονομιάς όχι μόνο οικονομικής, αλλά και κυρίως πολιτισμικής. Αυτή παραμένει καλυμμένη, τόσο στους δικαιούχους όσο και στους αποκλειόμενους από το σχολικό σύστημα, λόγω του γεγονότος ότι το εκπαιδευτικό σύστημα, δυνάμει της σχετικής αυτονομίας του, είναι ικανό να μετατρέπει σε ειδικώς σχολικά πλεονεκτήματα, ή μειονεκτήματα, εξωσχολικές ιδιότητες που τα άτομα τις οφείλουν στην κοινωνική τους καταγωγή – τρόπο έκφρασης, εξοικείωση με τους κώδικες, τις νομιμότερες πρακτικές της κυρίαρχης κουλτούρας, του προσωπικού ύφους, κ.τλ.»²⁴.

Από τη μια έχουμε την προσέγγιση του Bourdieu και από την άλλη τις αισιόδοξες απόψεις που στηρίζονται στις ρασιοναλιστικές απόψεις του Διαφωτισμού που διατηρούνται ως σήμερα ζωντανές: η γνώση είναι παράγοντας της χειραφέτησης, της προώθησης του ανθρώπινου γένους και πως τώρα το σχολείο ως θεσμός είναι επιφορτισμένο να διαδώσει τη γνώση αυτή σε όλους τους πολίτες, χωρίς διάκριση προέλευσης ή θέσης. Ως εκ τούτου θα πρέπει να συμβάλει καθοριστικά στην εξαφάνιση των κοινωνικών ανισοτήτων και των προνομίων, επιτρέποντας σε κάθε άτομο, φτάνει να έχει το ταλέντο, να ανέλθει στην κοινωνική ιεραρχία. Υπό το πρίσμα αυτό η κοινωνική ιεραρχία χάνει τον αυθαίρετο χαρακτήρα της και αποκτά τη νομιμότητα που της παρέχει η δίκαιη αναγνώριση από την κοινωνία, μέσω των σχολικών ετυμηγοριών, των χαρισμάτων και των πραγματικών προσόντων του καθενός.

Αυτή λοιπόν η ιδεολογία της νομιμοποίησης (legitimation) και των χαρισμάτων αποδείχτηκε από τον Bourdieu, πως είχε πολύ στενή σχέση με τους κοινωνικούς ορισμούς. Δε συμεριζόμαστε απόλυτα την άποψη του Bourdieu πως οι σχολικοί τίτλοι αποτελούν τους νέους τίτλους ευγενείας²⁵. Από την άλλη οφείλουμε να παραδεχθούμε πως σε σημαντικό βαθμό ο σχολικός τίτλος συμβάλλει στην εξασφάλιση της κοινωνικής αναπαραγωγής, υποστηρίζοντας τη διαίωνιση της δομής του καταμερισμού των εξουσιών διαμέσου μιας ανακατανομής που αν και εμφανίζεται ως δίκαιη, δεν παύει να μεροληπτεί συστηματικά υπέρ των κατόχων ενός «κληρονομημένου πολιτισμικού κεφαλαίου».

Μια άλλη προσέγγιση αυτή του Weber υποστηρίζει πως η κοινωνική πραγματικότητα είναι επίσης ένα σύνολο σχέσεων, νοημάτων, και ότι κάθε κοινωνική κυριαρχία (ενός ατόμου, μιας ομάδας, μιας τάξης, ενός έθνους, κτλ) αν δεν προσφεύγει καθαρά και συνεχώς στην ένοπλη βία, πρέπει να αναγνωρίζεται, να γίνεται αποδεκτή ως νό-

---

²⁴ P. Bourdieu & J.-Cl. Passeron, *Οι κληρονόμοι, Οι φοιτητές και η κουλτούρα*, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Καρδαμίτσα

²⁵ P. Bourdieu, *La distinction, Critique sociale de jugement*, Paris, Les edition de Minuit, 1979, p. 147 - 185

μιμη, δηλαδή να λαμβάνει ένα θετικό, κατά προτίμηση νόημα, κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι ίδιοι οι εξουσιαζόμενοι να προσχωρούν στην αρχή της κυριαρχίας τους από τους εξουσιαστές και να αισθάνονται αλληλέγγυοι με αυτούς. Το να νομιμοποιήσουμε μια κυριαρχία ισοδυναμεί με το να δίνουμε όλη τη δύναμη του λόγου στο λόγο του ισχυρότερου²⁶. Πρόκειται για την άσκηση συμβολικής βίας δηλ. την εξουσία της επιβολής σημασιών. Αυτή η διαδικασία από μια ομάδα, μια τάξη, ένα λαό, ένα έθνος έχει ως στόχο να επιβάλλει ως παγκόσμια και αυτονόητη αλήθεια μια πολιτισμική αυθαιρεσία²⁷.

Με μια σειρά τέτοιων πολιτικών παρατηρήσεων ο Bourdieu στο έργο του «οι κληρονόμοι» και την εφαρμογή τους στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης αποκάλυψε τους μηχανισμούς που βρίσκονται στη βάση αυτών των παρατηρήσεων. Προσπάθησε να ερμηνεύσει γιατί γίνονταν ο αποκλεισμός των παιδιών των μη προνομιούχων τάξεων από ένα εκπαιδευτικό σύστημα που διεκδικούσε την ισότητα στη συμμετοχή, τη δημοκρατικότητα στη λειτουργία του, τη δικαιοσύνη στην αξιολόγησή του. Ακολούθως στο έργο του «Η αναπαραγωγή» μέσα από αυτό που αποκαλεί «παράδειγμα» υποστηρίζει πως το σχολικό σύστημα συμβάλλει στην αναπαραγωγή της κοινωνικής δομής, όσο και στον περιορισμό της ανάγνωσης, της ικανότητας να αναλύουμε ό,τι ισχύει σε κάθε κοινωνικό χώρο. Αποδίδει ως εκ τούτου στο σχολείο ένα εντελώς φονξιοναλιστικό ρόλο και μάλιστα μέσα από έναν αμιγή φονξιοναλισμό (fonctionnalisme du pire).

Οι απόψεις του Bourdieu μας ενδιαφέρουν ως οπτική, αλλά επίσης τις κρίνουμε εξαιρετικά βαρυσήμαντες γιατί στηρίζονται σε εμπειρικές έρευνες και δεν καλλιεργούν μια μέθοδο για την ίδια τη μέθοδο, προσπαθώντας να επαληθεύσουν με τρόπο μεθοδολογικό μια πρωτόλεια θεωρία. Σύμφωνα με τον Bourdieu «η αντίθεση μεταξύ της εμπειρικής έρευνας χωρίς θεωρία, η οποία μέσω της μεθοδολογικής απαγόρευσης ευνοεί την “αυστηρότητα χωρίς φαντασία” του υπέρ-θετικισμού, και της θεωρίας χωρίς αντικείμενο, η οποία μέσω του εννοιολογικού φετιχισμού ευνοεί την “όραση χωρίς αυστηρότητα” της κοινωνικής φιλοσοφίας, βρίσκει την αρχή της στον κοινωνικό κατάμερισμό της επιστημονικής εργασίας²⁸».

Στον τομέα της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης ο Bourdieu θα υποστηρίξει πως η αναπαραγωγή της δομής κατανομής του «πολιτισμικού κεφαλαίου» διενεργείται μέσα από τη σχέση μεταξύ των οικογενειακών στρατηγικών και της ειδικής λογικής του

---

²⁶ P. Bourdieu, *Les modes de domination, Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 2-3 (June 1976) 122 - 132

²⁷ P. Bourdieu, *Vous avez dit “populaires”?*, *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* 46 (Marz 1983) 88 -105

²⁸ P. Bourdieu, *Οι Κληρονόμοι, Οι φοιτητές κα η κουλτούρα*, δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Καρδαμύτσα, σελ. 28

σχολικού θεσμού²⁹.

Μια εξόχως επίκαιρη παρατήρηση που κάνει ο Bourdieu θα μας χρησιμεύσει στις δικές μας αναλύσεις και στα συμπεράσματα της μελέτης μας. «Η σύνδεση του «κεφαλαίου» ως είναι και πολιτισμικό, δε λειτουργεί λιγότερο βίαια σε σχέση με τη διασφάλιση των συμφερόντων της κυρίαρχης ιδεολογίας, με το νήμα που έχει ο ανταγωνισμός στο σχολικό χώρο και όσα διακυβεύονται σε αυτόν. Υποστηρίζει πως για να γίνει κατανοητός ο τρόπος αυτός λειτουργίας θα πρέπει να τον μελετήσουμε με τη λογική των διαφόρων «αγορών» όπου τοποθετούνται οι διάφοροι τίτλοι και οι κάτοχοί τους. Με τον τρόπο αυτό, οι μεταφυσικές οντότητες (κυρίαρχη τάξη, κρατικός μηχανισμός) και οι καθαρά «βερμπαλιστικές θεωρίες», όπως εκείνες που αντιλαμβάνονται το κράτος ως μηχανισμό στην υπηρεσία των συμφερόντων των κυρίαρχων, παραχωρούν τη θέση τους σε μια αυστηρή επιστήμη που έχει ως αντικείμενο τον ανταγωνισμό για την εξουσία³⁰». Δεν έχει γίνει, κατά την άποψή μας πιά εύστοχο σχόλιο για τη σύγχρονη σχέση αγοράς – εκπαίδευσης – επιστήμης. Μόνο που εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε και την τεχνοκρατία συνδυάζοντας την άποψη αυτή του Bourdieu με εκείνη που παραπάνω αναφέραμε στο σχόλιό του για την «αυστηρότητα χωρίς φαντασία».

Κατά τον Bourdieu πάντα, «ο σχολικός θεσμός, μέσα από τις διεργασίες που αναφέραμε παραπάνω, τείνει να εγκαθιδρύσει, μέσω της κεκαλυμμένης σχέσης που υπάρχει μεταξύ σχολικής ικανότητας και της πολιτισμικής κληρονομιάς, μιαν αληθινή κρατική αριστοκρατία, που το κύρος και τη νομιμότητά της τα εγγυάται ο σχολικός τίτλος». Στην περίπτωση αυτή η κυρίαρχη ιδεολογία μεταφέρει τα συμφέροντά της σε ένα ανώτερο βαθμό καθολίκευσης και παράγει μια «προοδευτική ερμηνεία της ιδεολογίας της δημόσιας υπηρεσίας και της αξιοκρατίας»³¹.

Με τις προσεγγίσεις αυτές, με τις οποίες σε μεγάλο βαθμό συμφωνούμε και οι οποίες θα αποτελέσουν τους μεγενθυτικούς φακούς μας, θα προχωρήσουμε σε μια όσο το δυνατόν πλήρη και αντικειμενική ανάλυση των πολιτικών που εντάσσονται στο εκπαιδευτικό εγχείρημα της Ε.Ε. με τις παραμέτρους μέσα από τις οποίες έγινε ο στρατηγικός αυτός σχεδιασμός. Δε μας διαφεύγει όμως πως η ζωή κάθε κοινωνίας σε κάθε στιγμή της δε είναι τίποτε άλλο από ένα σύνολο δράσεων και αντιδράσεων που τείνουν να συντηρήσουν ή να ανατρέψουν τη δομή της δηλ την κατανομή των εξουσιών, που καθορίζεται από τις στρατηγικές, τις δυνάμεις που εμπλέκονται, στον αγώνα για τη συντήρηση ή την ανατροπή.

---

²⁹ P. Bourdieu – J. Passeron, *La reproduction, Elements pour une theorie du systeme d' enseignement*, Paris, les editions de Minuit, 1970

³⁰ P. Bourdieu, *Travaux et Projets*, 1980, p. 15-16 & *La Noblesse d' Etat. Grandes Ecoles et esprit de corps*, Les editions de Minuit, 1989, p.569

³¹ Ο.π.,

1.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ

Μέσα από τη Θεωρία των Διεθνών Καθεστώτων³², που πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1970, από επιστήμονες που ασχολούνταν με τη μελέτη των διεθνών σχέσεων και στοιχειοθετεί μια προσπάθεια ερμηνείας θεμάτων συνεργασίας, θεσμοποιημένης ή μη μεταξύ κρατών, τα οποία λειτουργούν μέσα από Συνθήκες αλληλοεξάρτησης³³, έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε το εγχείρημα της «εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε. από τη Συνθήκη της Λισαβόνας και έπειτα» στο πλαίσιο εφαρμογής της. Ο όρος Διεθνές Καθεστώς αναφέρεται από τον Ruggie για να περιγράψει «μια δέσμη αμοιβαίων προσδοκιών κανόνων, σχεδίων, οργανωτικών ενεργειών και χρηματοοικονομικών δεσμεύσεων, τα οποία έχει αποδεχτεί μια ομάδα κρατών»³⁴. Ο όρος που μέσα από διάφορες προσεγγίσεις κινείται από το λατινικό *regimen*, δηλ. άρχω, εξουσιάζω, ως την έννοια του Θεσμού (*institution*) που αντιστοιχεί στη συντονισμένη συνεργασία και σε ένα σύστημα διακυβέρνησης, κρίθηκε παρόλα αυτά ως μια αναγκαιότητα προκειμένου να ερμηνεύσουμε επαρκώς το ζήτημα της ανάπτυξης των διεθνών σχέσεων από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, δεδομένου ότι οι φιλελεύθερες και ρεαλιστικές θεωρίες αντιμετώπιζαν αρκετές αδυναμίες ως προς το επίπεδο της ερμηνείας των εξελίξεων.

Σε αυτή τη νέα διεθνή πραγματικότητα (παρ. μείωση της έντασης ΗΠΑ και ΕΣΣΔ μετά το τέλος του πολέμου στο Βιετνάμ) οι νέοι διεθνείς δρώντες (ΕΚΕΧ,ΕΚΑΕ,ΕΟΚ) διαπερνούν τα εθνικά σύνορα, ενώ ταυτόχρονα ο οικονομικός παράγοντας γίνεται όλο και πιο σημαντικός. Την περίοδο αυτή, κάτω από αυτές τις συνθήκες, γίνεται όλο και πιο συχνή η συζήτηση για το ρόλο του κράτους και τη μειωμένη ή μη παρουσία του στη διεθνή σκηνή. Η θεωρία της «ασύμμετρης αλληλεξάρτησης», ως πηγής ισχύος (Τσινισιζέλης 2001: 189-90) και του ρόλου του κράτους ως ορθολογικού παίκτη στο

---

³² Ο όρος Διεθνές Καθεστώς αναφέρεται από τον Ruggie (1975), αλλά και τους Kohane & Nye 1972,1977, E. Haas 1975,Young 1980

³³ Η συζήτηση του όρου γίνεται από τους Keohane, R.O. & Nye, J.S. (1977), *Power and Interdependance, World Politics in Transition*, Boston, Little Brow. Επίσης Τσινισιζέλης, Μ. (2001), *Quo Vadis Eyropa? Σύγχρονες Ακαδημαϊκές και Επιστημονικές Εκδόσεις*, σς. 188-211και Χρυσοχόου, Δ. (2003), *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, Παπαζήσης*, σς. 139-150

³⁴ Ruggie, J. (1975), “*International Responses to Technology, Concepts and Trends*”, *International Organisation*, vol. 29(3), 557-583. Η μετάφραση από τον Χρυσοχόου, 2003:146

άναρχο διεθνές περιβάλλον, επαναφέρει στη σκηνή της δράσας πολιτικής τα κράτη ως εκείνα που «δημιουργούν» και δίνουν περιεχόμενο στα διεθνή καθεστώτα³⁵.

Όλο το σκεπτικό από την άλλη πλευρά, του κατά πόσο κάποιοι «υπερέχοντες παίκτες» (νεορεαλιστές) παίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία και στην καθοδήγηση των διεθνών καθεστώτων ή μια πιο νεοφιλελεύθερη προσέγγιση που πιστεύει πως οι θεσμοί μπορούν να αντιμετωπίσουν φαινόμενα καχυποψίας και αναρχίας του παγκόσμιου συστήματος με στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών (Keohane 1984, Oye 1986), είναι πάντοτε επίκαιρο και βρίσκει πεδίο εφαρμογής και στη θεματική μας ενότητα για την εκπαιδευτική πολιτική. Από το δομικό ρεαλισμό που δίνει έμφαση στην ισχύ, ως βασική μεταβλητή, ως τις νεοφιλελεύθερες θεσμίσεις που βλέπουν τα κράτη ως αυτόνομες μονάδες που δρουν σε ένα άναρχο σύστημα, ως τον Young και την άποψή του πως η ίδια η διαδικασία οδηγεί στο συνεργατικό αποτέλεσμα, κι από κει ως τις γνωσιοκεντρικές θεωρίες που δίνουν έμφαση περισσότερο στο κοινωνικό αποτύπωμα και λιγότερο στον υλικό χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων και ως τις λειτουργικές προσεγγίσεις και εφαρμογές τύπου ΕΟΚ, δηλ. ξεκινάμε από την οικονομία και η πολιτική θα ακολουθήσει, όλες αυτές οι θεωρητικές προσεγγίσεις ερμηνεύουν πτυχές των διεθνών καθεστώτων, αλλά άποψή μας είναι πως για να δούμε όλη την αλήθεια θα πρέπει να λειτουργήσουμε συνδυαστικά.

Αυτό κατά την άποψή μας σημαίνει πως οι διεθνείς σχέσεις και συνεργασίες γενικότερα, ξεκινούν με ένα χαρακτηριστικό (ως ηγεμονική επιβολή πιθανόν μιας σειράς συμφερόντων) αλλά διέρχονται πολλών φάσεων και σταδίων. Κατά την εξέλιξη αυτών και η διαδικασία και ο λειτουργισμός και ο αισιόδοξος νεοφιλελευθερισμός θα αξιοποιηθούν ως οπτική στην ανάλυσή μας. Κατά την άποψή μας, ποτέ ένα πολιτικό «παιχνίδι» ή μια στρατηγική δε σχεδιάστηκε και δεν ολοκληρώθηκε, χωρίς να αναπροσαρμοστεί και χωρίς να «παρεκκλίνει» των αρχικών στόχων και προθέσεων. Συχνά επίσης οι «παράπλευρες απώλειες» σε αρκετές περιπτώσεις καθορίζουν και το αποτέλεσμα.

Με το σκεπτικό αυτό θα παρακολουθήσουμε και θα αναδείξουμε, όπου είναι εφικτό, την μια ή την άλλη πτυχή των παραπάνω θεωριών. Επίσης στα συμπεράσματα της εργασίας μας θα εντάξουμε μια μικρή αναφορά στην εφαρμογή των διεθνών καθεστώτων στην εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ε., όπως επίσης και το ρόλο της «κατάλληλης χρονικής στιγμής» στις εξελίξεις σε όλους τους τομείς.

Εμείς παραμένουμε σε ό,τι έχουμε ήδη αναφέρει. Πως η ευρωπαϊκή πολιτική, είτε αφορά την υψηλή πολιτική αιχμής, είτε αφορά σε τομείς χαμηλής πολιτικής εφαρμογής, είναι αποτέλεσμα πολυπαραγοντικών και πολυεπίπεδων επιρροών και δρώντων. Δεν είναι δηλ. δυνατόν να παραγνωρίσουμε την επιρροή στην εκπαιδευτική της πολιτική από όσα έχουν διαδραματιστεί και διαδραματίζονται σε επίπεδο ΠΟΕ από τη Συμφω-

---

³⁵ Τσινισιζέλης Μ. (2001), *Quo Vadis Europa?*, Σύγχρονες Ακαδημαϊκές και Επιστημονικές Εκδόσεις, σελ. 196

νία της Ντόχα³⁶ και τη γενική συμφωνία για το Εμπόριο και τις Υπηρεσίες (Προοίμιο και 29 άρθρα) και τον καθορισμό των Εκπαιδευτικών Υπηρεσιών όπως αποτυπώθηκαν στον Κατάλογο για την «Τομεακή Ταξινόμηση των Υπηρεσιών MTN.GNS/W/120 ή (W120) του Γύρου της Ουρουγουάης³⁷.

Στις διαπραγματεύσεις αυτές η Ε.Κ. (τότε) είχε σημαντικά συμφέροντα για να ασκήσει επιθετική πολιτική μια που το 67% της συνολικής απασχόλησης των Κρατών – μελών της, αφορά στην παροχή υπηρεσιών. Υπήρχε όμως, όπως είναι φυσικό, ένα θεσμικό ζήτημα. Ποιος εκπροσωπεί τι, στις διεθνείς αυτές συσκέψεις. Με τη διπλή εκπροσώπηση όπως προβλέπεται στη Συμφωνία του Μαρακές (1995) και στο άρθ. XI που ιδρύει τον ΠΟΕ συμμετέχουν και τα κράτη μέλη της GATT(1947) και οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Οι διαπραγματεύσεις εντάχθηκαν στην Κοινή Εμπορική Πολιτική, πεδίο που ανήκε στις αρμοδιότητες της Επιτροπής. Όσον όμως αφορά τα θέματα της εκπαίδευσης οι διαπραγματευτές ήταν υποχρεωμένοι να κινηθούν σε τρία επίπεδα αφού εκτός των κοινοτικών αποφάσεων, σε ορισμένες περιπτώσεις έπρεπε να εγκριθούν από τις εθνικές κυβερνήσεις και να κυρωθούν από τα εθνικά κοινοβούλια³⁸.

Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από την προσέγγιση που η κάθε σχολή έχει μπορούμε να υποστηρίξουμε με ασφάλεια πως τα διεθνή καθεστώτα λειτουργούν ως «διευκολυντές» της διεθνούς συνεργασίας (Pareto) και πολύ συχνά λειτουργούν ώστε να αρθεί η αμοιβαία καχυποψία³⁹. Από τις πρωτοβουλίες αυτές, άλλοτε προκύπτουν καθεστώτα συντονισμού (coordination regimes) και άλλοτε συνεργατικά καθεστώτα (collaboration regimes)⁴⁰.

Κατά τον Young, τα διεθνή καθεστώτα καλούνται συνήθως να διαχειριστούν συγκεκριμένα προβλήματα, σε μια δεδομένη περιοχή, γεγονός που καθορίζει και τη σύνθεση των μελών τους. Εμπεριέχουν σειρά κανόνων, διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αναθέτουν ρόλους σε όσους συμμετέχουν, έχουν συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς,

---

³⁶ *Doha WTO Ministerial 2001: Ministerial Declaration, Adopted on 14 November 2001, WT/min(01)/DEC/1, 20 November 2001*

³⁷ *Εγγραφο MNT.GNS/W/120, 10.07.1991*

³⁸ *Ασδεράκη, Φ., (2009), Ευρώπη και Παιδεία, εκδόσεις Σιδέρης, σελ. 297*

³⁹ *Hasenclever, A., P.Mayer & V.Rittenberger (1997), "Regimes as Links Between States. Three Theoretical Perspectives", Center for International Relations/Peace and Conflict Studies, Institute for Political Science, University of Tubingen, Paper Nr. 29, p. 48.*

⁴⁰ *Rittberger, V. (1993), Research on International Regimes in Germany. The Adaptive Internationalisation of an American Social Science Concept", στο Rittberger, V. & P.Mayer, (eds), 3-22 και*

Zurn, M., (1993), "Problematic Social Situations and International Institutions: On the Use of Game Theory in International Politics", in Pfetsch (ed), (1993), International Relations and Pan-Europe: Theoretical Approaches and Empirical Findings, Lit Verlag, Hamburg, p. 209 -18.

και ρυθμίζουν τη διάδραση των μελών τους⁴¹. Η θεσμική διαπραγμάτευση προτείνεται από τον ίδιο ως μέσο διαχείρισης της συλλογικής δράσης, μεταξύ μερών που ενδιαφέρονται αρχικά για τη διασφάλιση των δικών τους συμφερόντων. Νομίζουμε πως η προσέγγιση αυτή εφάπτεται με το εγχείρημα της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου και της διαμόρφωσης κοινών εκπαιδευτικών επιπέδων, θέμα που απασχολεί τη μελέτη μας αυτή. Κατά τον Young (1998c) πάντα, η διαδικασία αυτή ακολουθεί τρεις φάσεις: α) διαμόρφωση της ημερίσιας διάταξης (agenda setting), β) τη διαπραγμάτευση (negotiation), γ) τη λειτουργικότητα (operationalization). Στη δική μας περίπτωση τα Κράτη – Μέλη είναι οι κύριοι παίκτες. Με την παρέμβαση όμως μη κυβερνητικών δρώντων, όπως είναι οι κοινωνικοί φορείς (Συνδιακλιστικές Ενώσεις, Bologna Group,). Επίσης τα διεθνή καθεστάτα επηρεάζουν τις πολιτικές διαμάχες στο εσωτερικό των κρατών – μελών στην περίπτωσή μας⁴².

Στο θεματικό πεδίο της εκπαίδευσης, τα Κείμενα των Συνθηκών έχουν κατ' αρχήν έναν ηγεμονικό ρόλο ως «συνταγματικές αρχές» και κατευθύνσεις που έχουν όμως προκύψει από διαβούλευση και συμφωνία σε επίπεδο Συμβουλίου. Ως εκ τούτου μπορούμε να δούμε μια πορεία συνεργατικής διαπραγμάτευσης, όπου οι συμμετέχοντες σε ένα χαμηλότερο επίπεδο, εφαρμογής πολιτικών αποφάσεων, επιδιώκουν να ικανοποιήσουν τα αμοιβαία συμφέροντά τους «interest-based bargaining», όπου ο όρος συμφέροντα συμπεριλαμβάνει τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τις ανησυχίες και τους φόβους τους. Η διαπραγμάτευση αυτής της μορφής παράγει σημαντικότερα αποτελέσματα για τους συμμετέχοντες. Νομίζουμε πως όλα αυτά έχουν εφαρμογή στις πολιτικές που θα δούμε παρακάτω.

Εξάλλου τα διεθνή καθεστάτα λειτουργούν πάντοτε καλύτερα και με πιο ήπιους τόνους σε ζητήματα χαμηλής πολιτικής, όπως δυστυχώς θεωρούνται τα ζητήματα της εκπαίδευσης και ειδικότερα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και εκείνο της Δια Βίου Μάθησης. Θεωρούνται λοιπόν τεχνικά ζητήματα και περισσότερο προσεγγίζονται από τη σκοπιά της Απασχόλησης και του Εμπορίου, παρά από εκείνη της γνώσης και της ιδεολογικής συγκρότησης των δρώντων υποκειμένων.

Αξίζει επίσης να υπογραμμίσουμε το ρόλο των εμπειρογνομόνων και της επιστημικής κοινότητας στις διαδικασίες διαμόρφωσης και κυρίως εφαρμογής πολιτικής, όπως είναι η περίπτωση του θέματός μας. Κατά τους γνωσιολογιστές (Haas 1993:175 & Nye 1987:378-82) οι επιστημικές κοινότητες με το «να αποσαφηνίζουν τη σχέση αιτίας αποτελέσματος για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, επηρεάζουν τους πολιτικούς δρώντες, τόσο όσον αφορά στον προσδιορισμό του συμφέροντός τους, όσο και στα μέσα πολιτι-

---

⁴¹ Young, O.R. (1999c), *Governance In World Affairs*, Ithaca, NY: Cornell University Press, p. 5

⁴² Young, O.R. (1999a), *The Effectiveness of International Environmental Regime, Casual Connections and Behavioral Mechanisms*, MIT Press, Cambridge, p. 193

κής που θα χρησιμοποιήσει για την εξυπηρέτησή τους ή την επίλυση των προβλημάτων αυτών»⁴³.

Δε θα μπορούσε εξάλλου να είναι διαφορετικά τα πράγματα σε μια Ε.Ε. του εξορθολογισμού των πάντων και του ρασιοναλισμού.

2.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση όπως είναι φυσικό ακολουθεί τις απόψεις και τις αντιλήψεις που κυριαρχούν στο ευρύτερο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον. Κάθε εποχή έχει τις δικές της προτεραιότητες και αποδίδει τη δική της σημασία σε τομείς όπως είναι αυτός της εκπαίδευσης, της έρευνας, του δημοσίου συμφέροντος γενικότερα. Οι απόψεις αυτές με τη γραμμή προτεραιότητάς τους μοιάζουν μοναδικές σε ένταση και σημασία για το διάστημα αυτό. Από την άλλη ο ακαδημαϊκός χώρος και μέσα σε αυτόν και η εκπαίδευση έχει χρέος να διαπερνά το εφήμερο και να ακολουθεί τις κατευθύνσεις που η επιστημονική έρευνα και δεοντολογία αναδεικνύουν προκειμένου να υπογραμμίσει τη δική του άποψη και προσέγγιση για τα ζητήματα αυτά. Πρόκειται για μια διαχρονικότερη, βαθύτερη και πιο «σοφή» αντιπρόταση.

Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει οποιασδήποτε ανάλυσής μας πως και το περιβάλλον της εκπαίδευσης και οι συνιστώσες του βρίσκονται σε μια διαρκή εξέλιξη και επηρεάζονται από τις μεγάλες και ριζοσπαστικές αλλαγές που συμβαίνουν, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, με σημαντικότερη την τεχνολογική εξέλιξη και ιδίως την ηλεκτρονική – ψηφιακή επανάσταση. Αν, τηρουμένων των αναλογιών, η βιομηχανική επανάσταση οδήγησε, μαζί με το εθνικό κράτος, στην επανάσταση της δημόσιας εκπαίδευσης για όλους, τότε μπορούμε μεσοπρόθεσμα, μια που οι αλλαγές τώρα τρέχουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα, να εκτιμήσουμε τις σεισμικές ακολουθίες που προκαλεί και θα προκαλέσει η ηλεκτρονική πρόοδος.

---

⁴³ Σύμφωνα με τον Haas (1990:23) «η απλή μάθηση χρησιμοποιεί νέες πληροφορίες απλά για να υιοθετήσει νέα νοήματα, χωρίς να αλλάζουν οι βαθύτεροι στόχοι στην αλυσίδα των σκοπών – μέσων. Η σύνθετη μάθηση αντίθετα, συμπεριλαμβάνει την αναγνώριση της σύγκρουσης ανάμεσα σε μέσα και στους στόχους σε αιτιωδώς σύνθετες καταστάσεις και οδηγεί σε νέες προτεραιότητες και συνδυασμούς». Η αναφορά στους Hasenclever et al 1997:145

Όπως έχουμε την ευκαιρία να δούμε, οι αλλαγές, στον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής, και οι συνακόλουθες επιπτώσεις στον τρόπο και στην οργάνωση της ζωής μας, στην αλλαγή των παραγωγικών μοντέλων, αλλά και στο ρόλο των εργαζομένων και των στελεχών των επιχειρήσεων, μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε, ποιος θα είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και τι θα ζητηθεί να παράξει, προκειμένου να τροφοδοτήσει την παραγωγή με εξειδικευμένα στελέχη και καταρτισμένους εργάτες. Μια νέα μορφή γνώσης απαιτείται, προκειμένου οι νέοι άνθρωποι και οι εργαζόμενοι γενικότερα να μπορέσουν να ανταποκριθούν στα δεδομένα της εποχής⁴⁴. Μια νέα γενιά δεξιοτήτων και γνώσεων έχουν σχηματιστεί και είναι φυσικό η «αγορά», να ζητά την επιμόρφωση και την κατάλληλη προετοιμασία για την ανάλογη επάνδρωση των επιχειρήσεων της. Πρόκειται για κάτι φυσικό, με το οποίο αν και μπορούμε να έχουμε επιφυλάξεις, δεν είναι δυνατόν να το αγνοήσουμε, ούτε να το θέσουμε «εκτός νόμου».

Την περίοδο αυτή αναδεικνύονται μια σειρά νέων μαθησιακών όρων και δεξιοτήτων.

Μαζί με την κατάργηση των εργασιακών πρακτικών και ρυθμίσεων, η νέα παραγωγική διαδικασία χαρακτηρίζεται από τη διαρκώς ανανεούμενη εργασιακή εξειδίκευση, την ευέλικτη οριοθέτηση και την εναλλαγή στους εργασιακούς ρόλους, το οριζόντιο μάνατζμεντ, την υιοθέτηση μια εργασιακής κουλτούρας που στηρίζεται στην πρωτοβουλία, στη συστηματική εξοικείωση με τη λήψη γρήγορων αποφάσεων, τη διαχείριση κινδύνων. Η ενίσχυση του ανταγωνισμού, των πολυεθνικών κολοσσών, η ταχύτατη κυκλοφορία του κεφαλαίου, η κυριαρχία του τριτογενούς τομέα καθώς και του ιδιωτικού, σε βάρος του δημοσίου. Όλες αυτές οι εξελίξεις στην οικονομία, στην τεχνολογία και στην παραγωγή, έχουν επί της ουσίας οδηγήσει στην υπέρβαση του εθνικού κράτους⁴⁵.

Αναμενόμενες και αντίστοιχες είναι και οι ιδεολογικές ορίζουσες της εκπαίδευσης και των συντελεστών της. «Καθώς οι επιμέρους συλλογικότητες καταθρυσματίζονται σε μικρότερες και συχνά ετερογενείς ομάδες, το άτομο αποκτά όλο και πιο κεντρική θέση. Πρόκειται όμως για ένα διαφορετικό άτομο από εκείνο που είχαν οραματιστεί οι μεγάλες αφηγήσεις της νεωτερικότητας⁴⁶». Αυτό το άτομο καλείται να διαχειριστεί και να διαμορφώσει η εκπαίδευση, στοχεύοντας στην ομαλή κοινωνικοποίησή του, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του και την ένταξή του στην παραγωγική διαδικασία, διαμορφώνοντας ταυτόχρονα ένα ανάλογο φαντασιακό πρότυπο, ώστε να έχει πιθανότητες ισορροπίας, ικανοποίησης και διεκδίκησης της ευτυχίας. Εξ όσων σήμερα

---

⁴⁴ Beck, U., (1999), *Τι είναι Παγκοσμιοποίηση*, Καστανιώτης, Αθήνα

⁴⁵ Smith, A.D., (1995), *Nations and Nationalism in the Global Era*, Polity Press, Cambridge
Hirst, P., & Gr. Thompson, (1999) *Globalisation in Question*, 2nd edition, Cambridge: Polity Press

⁴⁶ Δ. Ματθαίου (επιμέλεια), *Η Εκπαίδευση απέναντι στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα*, εκδ. Λιβάνη, σελ 50

συμπεραίνουμε, πρόκειται για ένα άτομο με πολλαπλά εγώ, κατακερματισμένο ανάλογα με τις διαφορετικές κοινωνικές πραγματικότητες στις οποίες είναι υποχρεωμένο να ζει και να συμπεριφέρεται⁴⁷.

Όπως είναι φυσικό η μετάλλαξη γενικά στην εικόνα του προσώπου και στο ρόλο του στην κοινωνία, η προσπάθειά του να υπερβεί το υποκειμενικό και να ορίσει τη νέα σχέση του με το αντικειμενικό, που πολλές φορές δεν είναι άλλο από το εικονικό, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη ζωή και στην ισορροπία του. Σε αυτή τη λογική οι ορίζουσες του εκπαιδευτικού έργου δεν μπορεί παρά να επαναπροσδιορίζονται. Ό,τι ως τώρα θεωρούνταν δεδομένο και προτεραιότητα, αναθεωρείται. Τίθεται λοιπόν ευθέως το ζήτημα του επανακαθορισμού της εκπαιδευτικής πολιτικής γενικότερα, σε μια περίοδο όμως που η πολιτική έχει συρρικνωθεί και υποτάσσεται στην οικονομική ταχύτητα και στα δυσθεώρητα μεγέθη του Κεφαλαίου που εξυπηρετεί.

Ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να εξετάσουμε τις τάσεις που επικρατούν. Να θέσουμε θεμελιώδη ερωτήματα σε σχέση με την περίοδο που διανύουμε και τα χαρακτηριστικά της. Ο ρόλος του εθνικού στην εκπαιδευτική διαδικασία, η παρέμβαση και η νομιμοποίηση της χάραξης πολιτικής από το υπερεθνικό, η ανάλυση και κατανόηση των μέσων και των μεθόδων που επιστρατεύονται προκειμένου να υλοποιηθούν οι πολιτικές αυτές, καθώς και ο ρόλος των τοπικών κοινωνιών, συνθέτουν μια σειρά μεγάλων ερωτημάτων. Έχουμε χρέος να αναζητήσουμε τις διαφορές ανάμεσα στη γνώση και στην πληροφορία, στη μόρφωση και στην εκπαίδευση, στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση, στο ιδιωτικό και το δημόσιο, το ατομικό και το προσωπικό.

Ο Ακαδημαϊκός κόσμος έχει χρέος να τα αναψηλαφήσει όλα αυτά. Η επιστήμη πρέπει και μπορεί να προσεγγίζει την αλήθεια και να προτείνει «πολιτικές» με δυνατότητες γενικευμένης εφαρμογής. Στην προσέγγισή της αυτή δε θα πρέπει να υποτιμήσει την ιστορική οπτική. Κάθε εποχή μεγάλων ανατροπών έχει την τάση αυτή. Κι όμως το αξιακό φορτίο, η ανάγκη εμβάθυνσής σε αυτό και η αξιοποίηση των κατακτήσεών του δεν μπορεί παρά να αποτελέσουν τα υλικά πάνω και με τα οποία θα πρέπει να συγκροτήσουμε τις κατευθύνσεις του σήμερα.

Οι νέες έννοιες του e-learning, της διαχείρισης ολικής ποιότητας στην εκπαίδευση στο όνομα των αναγκών της παγκοσμιοποίησης, της οικονομίας και του μετασχηματισμού της παραγωγικής διαδικασίας, εντάσσονται σε αυτή τη λογική. Με αυτή τη λογική μπορούμε νομίζω να απαντήσουμε με ασφάλεια στο ερώτημα : τι είδους εκπαίδευση απαιτεί η εποχή μας και για ποια μορφή κοινωνίας! Η ανάγκη διαμόρφωσης των συνθηκών ανταγωνιστικότητας από τη μια και τόνωσης της ισότητας των ευκαιριών από την άλλη βρίσκεται στη βάση της συζήτησης για τη συνεισφορά της εκπαίδευσης στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη (UNESCO 2001).

---

⁴⁷ *Leadbeater Ch (1990), "Power to the Person" στο :Hall, S., and Jacques, M. (επιμ), New Times, The Changing Face of Politics in the 1990s, Lawrence & Wishart, London 1990*

2.2. ΤΟ ΠΡΟΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Στο πλαίσιο των εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο, μπορούμε να καταγράψουμε μια σειρά «καταστατικών» επιρροών της οικονομίας στην εκπαίδευση. Νομίζουμε πως ο πιο εύστοχος όρος που αποτυπώνει τις ανασηματοδοτήσεις στο περιεχόμενο τόσο της εκπαίδευσης όσο και της οικονομίας είναι ο όρος «οικονομία της γνώσης»⁴⁸. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο R. Cowen⁴⁹ « η βασική φόρμα της εκβιομηχάνισης προσπάθησε να επιβάλει ένα εκπαιδευτικό σύστημα το ίδιο παντού. Κατ' αναλογία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, είμαστε μπροστά σε μια πρόταση οι «οικονομίες της γνώσης» να εγκατασταθούν παντού. Κάθε περιοχή που δεν ακολουθεί τα κριτήρια αυτά κρίνεται υπανάπτυκτη και μη μοντέρνα». Στην κριτική του προσέγγιση ο Cowen εντοπίζει και κριτικάρει τρία χαρακτηριστικά αυτής της φάσης. τη γραμμικότητα, τη σύγκλιση, και τον οικονομισμό.

Όπως και παραπάνω αναφέραμε κάθε περίοδος προβάλλει τις δικές της βεβαιότητες, απαιτώντας να ξεχαστούν μια σειρά από στοιχεία που είχαν αναδειχθεί και καθιερωθεί σε προηγούμενες περιόδους. Η προβολή μιας λύσης για όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση είτε αφορά διεθνές, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο εφαρμογής, ανεξάρτητα από το κοινωνικό γίνεσθαι στο οποίο αναφέρεται, αποτελεί ένα σύγχρονο χαρακτηριστικό των πολιτικών εφαρμογών που προτείνονται. Η κυβερνησιμότητα, μέσω της αποκέντρωσης του εκπαιδευτικού διοικητικού συστήματος, αποτελεί μια τέτοια συνταγή των καιρών. Όπως υποστηρίχθηκε από την UNESCO, καθώς επίσης και από το Διεθνές Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού στο Παρίσι και το Γραφείο Εργασίας και το Διεθνές Γραφείο για την Εκπαίδευση στη Γενεύη στα “trends”, προτάθηκε ο περιφερειακός σχεδιασμός κάτω από την ιδεολογία του «εκπαιδευτικού σχεδιασμού», ως λύση στα εκπαιδευτικά προβλήματα. Μια τέτοια προσέγγιση όπως είναι φυσικό αγνοεί κάθε πολιτικό και πολιτισμικό περιεχόμενο. Προτείνει λύσεις μαζικού χαρακτήρα. Κάτι ανάλογο συνέβη και από τον ΟΑΣΑ με τη μεσολαβημένη πρόταση της Δια Βίου Μάθησης (LLL). Για παράδειγμα η Αγγλία και η Κορέα υιοθέτησαν την ίδια πρόταση. Αξίζει να σημειωθεί πως την ίδια πρόταση κλήθηκαν να εφαρμόσουν και χώρες με παράδοση στη Δια Βίου Μάθηση όπως η Δανία και η Ιαπωνία.

---

⁴⁸ Ο όρος «οικονομία της γνώσης» αντιστοιχεί στις οικονομίες που επενδύουν στην έρευνα και στην καινοτομία, στις τεχνολογίες της πληροφορικής, της βιο-τεχνολογίας, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, και στην ανακύκλωση υλικών. Ασχολείται κυρίως με την καινοτομία και λιγότερο με την παραγωγή. Στη λογική αυτή με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ εντάσσονται χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, Η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιαπωνία.

⁴⁹ Δ. Ματθαίου, *Η Εκπαίδευση Απέναντι στις Προκλήσεις του 21^{ου} Αιώνα*, *Knowledge Economies: Here we go again?*, R. Cowen, σελ.125

Επίσης έγινε μια προσπάθεια οι προτάσεις αυτές, του νέου εκπαιδευτικού σχεδιασμού, να από-περιεχομενοποιηθούν. Να φανούν δηλαδή ως τεχνικά εργαλεία, που δεν παρεμβαίνουν επί της ουσίας στο περιεχόμενο της μάθησης. Όπως βέβαια είναι φυσικό δημιουργήθηκαν πόλοι – clusters: Ασία, Ευρώπη και Βόρεια Ευρώπη. Ως εκείνη τη στιγμή αναπτύσσονταν μια δυναμική ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο, ως τη στιγμή που οι γραμμικές λύσεις υιοθετήθηκαν από τις κυβερνήσεις, ακυρώνοντας την προηγούμενη δυναμική και το διάλογο που είχε αναπτυχθεί.

Μια άλλη παράμετρος που έχει επιβληθεί μέσω της παγκοσμιοποίησης στις οικονομίες της γνώσης είναι αυτή της σύγκλισης. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε στη λογική της επίτευξης κοινών στόχων και ενισχύθηκε τα τελευταία χρόνια από την καταγραφή δεδομένων και τη στατιστικοποίηση των πάντων στο χώρο της εκπαίδευσης. Η PISA αποτελεί ένα τέτοιο κλασικό παράδειγμα, παραμετροποίησης, κατηγοριοποίησης Πανεπιστημίων και Σχολών. Εκτός του ότι υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι μέτρησης και μάλιστα διαφορετικών δεδομένων, με στοιχεία όχι μόνο ποσοτικά αλλά κυρίως ποιοτικά, τίθεται το ερώτημα σε τι εξυπηρετούν οι στόχοι αυτοί. Μάλιστα το ερώτημα αυτό γίνεται εξόχως ενδιαφέρον, από τη στιγμή που η αξιολόγηση αυτή δεν αφορά στην επιστημονική αρτιότητα και πληρότητα των σχολών αυτών, αλλά κυρίως τις συνδέει με την απασχόληση και την αποκατάσταση των νέων.

Επίσης ζητείται μέσω αυτών των κατηγοριοποιήσεων και των δεικτών η εκπαίδευση να υπηρετήσει την οικονομία και έτσι προκύπτουν μια σειρά γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν άμεση αναφορά στη συγκεκριμένη αγορά εργασίας και που ζητούν από την εκπαίδευση να προσαρμόσει τη λειτουργία της και να υιοθετήσει το ίδιο σκεπτικό, που δεν είναι άλλο από αυτό της οικονομίας της γνώσης. Όμως τα εκπαιδευτικά συστήματα, όπως γνωρίζουμε, βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα ωρίμανσης, έχουν διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά, έχουν προκύψει από διαφορετικές πολιτικές στοχεύσεις και βεβαίως αποτελούν συνέχεια διαφορετικών παραδόσεων⁵⁰, αν δεχτούμε πως υπηρετούν τους ίδιους στόχους.

Πρόκειται προφανώς για τη γνωστή ανά περιόδους τάση συμμόρφωσης κάθε συστήματος, στο κυρίαρχο πνεύμα και στις πολιτικές μιας εποχής. Μόνο που στην περίπτωση αυτή η κλίμακα έχει μεγεθυνθεί μια που αναφερόμαστε με όρους παγκοσμιοποίησης σε όλο τον κόσμο. Η τάση αυτή ομοιομορφοποίησης περιέχει τη μονόδρομη αντίληψη όπως αυτή εκπορεύεται από τον ΟΟΣΑ, την Παγκόσμια Τράπεζα, και τα μεγάλα κέντρα αποφάσεων και διαμόρφωσης των όρων και του περιεχομένου της παγκοσμιοποίησης⁵¹. Οι συνέπειες είναι βεβαίως προφανείς σε μια σειρά περιφερειακών κέντρων που ως τώρα είχαν αναπτύξει μια δική τους φυσιογνωμία που αποτυπώνονταν στα εκπαιδευτικά τους συστήματα, μια «τοπική» κουλτούρα καθόλου

---

⁵⁰ *ό.π.*, σελ. 131

⁵¹ *Bangemann, M., (επιμ), Europe and the Global Information Society: Recommendation to the European Council, Brussels 26/5/1994*

ελλειμματική και καθόλα σεβαστή, μια που συνδέονταν με την οικονομικοκοινωνική εικόνα και τις δυνατότητες της περιοχής και βεβαίως ήταν φορέας μια συγκεκριμένης κουλτούρας, η οποία μέσω του παγκοσμιοποιημένου μοντέλου αμφισβητείται και ανατρέπεται. Εδώ εμφανίζεται και μια μεγάλη αντίφαση που έχει να κάνει με την περιφερειοποίηση σε διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο. Η εκ των άνω επιβολή ενός μοντέλου, που επιδιώκει να εφαρμοστεί ακόμη και μεμονωμένα σε περιφερειακό επίπεδο, παράδειγμα η Κορέα, χωρίς καμιά δυνατότητα αμφίδρομης επίδρασης και επαναπροσδιορισμού περιεχομένου και μέσων, ισοπεδώνεται κάθε τι το διαφορετικό. Επιβεβαιώνεται λοιπόν αυτό που υποστηρίξαμε στο κεφάλαιο της μεθόδου, ότι η Περιφερειοποίηση ευνοεί, διευκολύνει την κυριαρχία της παγκοσμιοποίησης και των «παικτών» της.

Γιατί κάτι ανάλογο συμβαίνει και σε επίπεδο κυβερνησιμότητας, όπου υιοθέτηση του μοντέλου δεν μπορεί παρά να μεταφέρει οριζόντια και κάθετα εργαλεία εφαρμογής της συγκεκριμένης πολιτικής στο χώρο της εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό διαπιστώνουμε να επιστρατεύονται κοινοί τρόποι και μέσα εφαρμογής πολιτικών.

Ενταγμένο βεβαίως σε αυτό το σκεπτικό είναι και όλο το εννοιολογικό φάσμα όπως αυτό αποτυπώνεται στην ορολογία που χρησιμοποιεί η πολιτική αυτή προσέγγιση, στο διάλογο που έχει ανοίξει για την εκπαίδευση. Από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα με καταγιγιστικό ρυθμό, οικονομικοί όροι εισάγονται στα θεωρητικά κείμενα και στις αναλύσεις που αφορούν στην εκπαίδευση. Κυρίαρχη είναι η έννοια του ανθρώπινου κεφαλαίου και οι αναφορές στους ανθρώπους που στελεχώνουν την εκπαίδευση όλο και πιο συχνά προσεγγίζονται με οικονομικούς όρους. Οι μαθητές από την άλλη εμφανίζονται πολύ συχνά ως «πελάτες» ή και «καταναλωτές» (customers). Όπως επίσης όροι όπως «δεξιότητες κλειδιά» (key skills), «προστιθέμενη αξία» (value-added) καθώς και ο όρος «εκροές μάθησης» (learning outcomes), «έλεγχος Ποιότητας» (quality control)⁵², όροι που υιοθετήθηκαν από το χώρο της οικονομίας και της βιομηχανίας, του σύγχρονου μάνατζμεντ.

Διαπιστώνουμε την εισαγωγή όρων και πρακτικών, από το χώρο των επιχειρήσεων, μια που και το σχολείο αντιμετωπίζεται ως τέτοια, με ό,τι συνέπειες μπορεί να έχει αυτή η μεταφορά στην αντίληψή μας για την εκπαίδευση. Όσο όμως στη συζήτηση για την εκπαίδευση μπαίνουν οικονομικές παράμετροι, τόσο συρρικνώνεται ή ηπιότερα μετατοπίζεται το ενδιαφέρον από το περιεχόμενο και τους στόχους, στο σχήμα και στα μετρήσιμα κριτήρια, με ό,τι αυτό σημαίνει για την εκπαίδευση και κυρίως τη μόρφωση, τη διαπαιδαγώγηση, τη συνολική συγκρότηση του ατόμου.

Παλιότερα οι όροι ήταν διαφορετικοί. Μιλούσαμε για ανθρώπινα όντα, για πολίτες, για ολοκληρωμένες προσωπικότητες, για την εμπέδωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνικοποίηση, την πολιτικοποίηση, την ψυχική και πνευματική καλλιέργεια.

---

⁵² Δ. Ματθαίου, *ό.π.*, σελ. 132

Έχει στο πνεύμα αυτό περίπου εξοριστεί κάθε αναφορά σε αξίες (Gairns, Gander and Lawton, 2001, forthcoming). Μια σειρά όρων από το χώρο του μάνατζμεντ έχουν εισβάλει και περίπου κυριαρχούν στο discour για την εκπαίδευση. Εξάλλου πολύ σπάνια θα δούμε τον όρο παιδεία να αναφέρεται, ενώ κυριαρχούσε στο «discour» κατά τον 20^ο αι. στα επίσημα κείμενα.

3.1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει μελετηθεί ως παράδειγμα υπερεθνικής ολοκλήρωσης είτε ως παράδειγμα διακυβερνητικής συνεργασίας ανεξάρτητων εθνικών κρατών, διαμέσου μιας ανάλυσης των διεθνών σχέσεων⁵³. Όπως επίσης είναι γνωστό η πρωτοκαθεδρία του οικονομικού έδωσε τον κύριο λόγο σε δράσεις και πολιτικές που κινούνταν γύρω από τον άξονα αυτό. Η Ε.Ε. σε επίπεδο μορφής, και με βάση την εξέλιξη της, συνδυάζει τόσο διακυβερνητικά χαρακτηριστικά, όσο και χαρακτηριστικά ενός υπερεθνικού οργάνου, με αποτέλεσμα να δέχεται πολλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις με διαφορετικές θεωρητικές μεθοδολογικές αφετηρίες⁵⁴, άλλοτε μέσω της μελέτης των διεθνών σχέσεων και άλλοτε μέσω της συγκριτικής ανάλυσης⁵⁵.

Στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων η προσέγγιση της Ε.Ε. είναι περισσότερο «εξωτερική» και «περιγραφική». Στο χώρο της συγκριτικής πολιτικής ανάλυσης το ενδιαφέρον εστιάζεται στο «εσωτερικό» της Κοινότητας και στη δυναμική που αναπτύσσεται γύρω από την αποτελεσματικότητα των πολιτικών πρακτικών της⁵⁶. Ακόμη, η Κοινότητα θεωρείται ένα καινοφανές πολιτικό σώμα, που συνδυάζει τη συνύπαρξη και την αντιπροσώπευση των διαφόρων εθνικών συμφερόντων και αναγκών καθώς και ένα ιδιαίτερο, πολύπλοκο σύστημα λειτουργίας και αποφάσεων των κοινοτικών οργάνων, πολιτικών και μη.

Οι θεωρητικές αναλύσεις κινούνται από το φάσμα του νεολειτουργισμού, όπου η έννοια της υπερεθνικότητας περνά μέσα από την περιφερειακή ολοκλήρωση, στο ρόλο των ομάδων, πολιτικών και οικονομικών (actors), στηριγμένου στη λογική της

---

⁵³ Θεωρίες ολοκλήρωσης βλ. Pentland, C.H., *International theory and European Intergration*, Faber and Faber Ltd, London, 1973. A.J.R. Taylor, P., *Frameworks for International Cooperation*, 1990, London

⁵⁴ Nelsen, B.F. – Stubb, A.C.G. (eds), *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Intergration*, Lynne Reiner Publishers, Boulder, London, 1994.

⁵⁵ Τσινισιζέλης Μ.- Μαραβέγιας Ν. (επιμ) *Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Θεσμικές, Πολιτικές και οικονομικές πτυχές*, εκδ. Θεμέλιο, 1995, Αθήνα, σς.25 -64

⁵⁶ Πασιάς Γ., *Ευρωπαϊκή ένωση και Εκπαίδευση*, εκδ. Gutenberg, σελ. 35

σταδιακής διάχυσης του αποτελέσματος (spillover effect)⁵⁷. Πλάι σε αυτή την προσέγγιση, ήρθε και η θεωρία του ομοσπονδισμού που πρόσφερε το στόχο στις αναζητήσεις των δεκαετιών του 1960 και 1970, ενώ ο λειτουργισμός πρόσφερε τη διαδικασία της ολοκλήρωσης⁵⁸. Στο χώρο πάντως των πολιτικών επιστημών ο όρος που υιοθετήθηκε και περιγράφει ακριβώς αυτή την πορεία της Ε.Ε., είναι η αλληλεξάρτηση. Χαρακτηρίζει ένα πολυσύνθετο φαινόμενο στο χώρο των διεθνών σχέσεων. Πρόκειται για μια προσέγγιση που έχει τη δυνατότητα να μελετά τον πολυεπίπεδο (παγκόσμιο, ηπειρωτικό, περιφερειακό) καθώς και τον πολυτομεακό (οικονομικό, πολιτικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, πολιτισμικό) χαρακτήρα του όλου εγχειρήματος. Δε λείπει όμως και η ρεαλιστική προσέγγιση του «διακυβερνητισμού⁵⁹» που υποστηρίζει πως τα Κράτη – Μέλη παραμένουν οι κυρίαρχοι παίκτες και είναι εκείνα που ενεργούν με βάση τα συμφέροντά τους και τις προτεραιότητές τους.

Όπως μπορεί να φανεί από την πολύ σύντομη και συνοπτική αυτή παρουσίαση των θεωρητικών ζητημάτων που έχουν προκύψει, προκειμένου να αποφασισθεί και να διευκρινισθεί μέσω ποιων εργαλείων θα αναλυθεί το διακύβευμα της Ε.Ε., κατανοούμε πως ερχόμαστε αντιμέτωποι τόσο με οντολογικά, όσο και με ιδεολογικά προβλήματα που επηρεάζουν σαφώς και τη μεθοδολογία που πρέπει να επιλεγεί. Μια πρόταση ανάλυσης του συστήματος εξουσίας και γνώσης στην Ε.Ε. είναι εκείνη που στηρίζεται στις έννοιες αγοραιοποίηση (marketization), τεχνοκρατία(technocracy), και ρύθμιση (regulation). Η αγοραιοποίηση αφορά στις ιδρυτικές συνθήκες της Κοινότητας και στην εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς ως τη νομισματική ενοποίηση, η τεχνοκρατία συνδέεται με τα μοντέλα δράσης των παραγόντων (actors based model) και το ρόλο τους στη λήψη των αποφάσεων⁶⁰, ενώ η ρύθμιση αφορά «στη δυναμική διαδικασία προσαρμογής της παραγωγής και της κοινωνικής ζήτησης, δηλ. ένα σύνολο οικονομικών προσαρμογών που συνδέονται με ένα σχηματισμό κοινωνικών σχέσεων, θεσμικών μορφών και δομών⁶¹». Ασφαλώς τα επίπεδα αυτά επηρεάζουν και διαμορφώνουν κάθε πολιτική παραγωγή, όπως και την εκπαιδευτική.

Σημαντικό ρόλο, όπως τονίσαμε και τον πρόλογό μας, διαδραματίζουν στη συγκρότηση μιας πολιτικής πορείας και οι υποεθνικοί δρώντες με τους διαύλους επικοινωνίας που δημιουργούν καθώς και με τις μορφές παρέμβασης, που άτυπα ή τυπικά διαμορφώνουν ένα ενδιαφέρον επίπεδο διαβούλευσης, παραγωγής πολιτικής και σύγκρουσης συμφερόντων. Ενδεικτικός κρίκος αυτής της παραμέτρου είναι η παρουσία γραφείων

---

⁵⁷ Ιωακειμίδης, Π.Κ., *Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση* εκδ. Θεμέλιο, 1993, Αθήνα, σ. 35

⁵⁸ Τσινισιζέλης, .Μ., *ό.π.*, σελ. 37

⁵⁹ Morgenthau, H.J., *Policies Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred Knopf, N.Y., 1956

⁶⁰ Radaelli, C., *The politics of regulation, From technocratic utopias to the politics of expertise*, p.11-29

⁶¹ Boyer, R., *Η θεωρία της ρύθμισης: κριτική ανάλυση*, εκδ. Εξάντας, 1986, Αθήνα, σ.189

περιφερειακών στις Βρυξέλλες. Η ύπαρξη για παράδειγμα της Συνέλευσης των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δήμων και Περιφερειών, η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, Ανταγωνισμού και Κοινωνικής Πολιτικής καθιερώνουν την περιφερειακή εκπροσώπηση. Λογικό είναι επίσης η δράση αυτή να υπερβαίνει τα όρια των εθνικών κυβερνήσεων. Κυρίως όμως η καθιέρωση της Επιτροπής των Περιφερειών, με τα όποια προβλήματα της εσωτερικά και θεσμικά, έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην παρουσία και στην ενδυνάμωση πολιτικών που έρχονται από υποεθνικά συστήματα και ζητούν αναγνώριση σε επίπεδο Ε.Ε. Η σημασία πάντως της συμμετοχής των υποεθνικών δρώντων στη διαρθρωτική πολιτική εξαρτάται από τα ερείσματα που κατά περιόδους διαθέτουν στην «κεντρική πολιτική σκηνή» της Ευρώπης (Functional reliance).

Γεγονός είναι πάντως και πρέπει να αναγνωρισθεί πως η εταιρική σχέση σε επίπεδο Ε.Ε. σε αυτό το πολυεπίπεδο σχήμα, προωθήθηκε και εμπλουτίζεται με την εμπλοκή των υποεθνικών δρώντων και των δικτύων που έχουν δημιουργηθεί.

Στην πορεία αυτή κομβικό ρόλο έχουν παίζει οι εμπειρογνώμονες τεχνοκράτες οι οποίοι σε ένα βαθμό ανέλαβαν να προωθήσουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις για τη μετάβαση στην θετική ολοκλήρωση. Πρόκειται για τη «διπλωματία του εκσυγχρονισμού» και υποστηρίχθηκε από Διεθνείς Οργανισμούς όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, ο ΟΑΣΑ, η UNESCO μετά τη δεκαετία του 1960⁶². Οι εμπειρογνώμονες και οι ειδικοί επιστήμονες αναλαμβάνουν ξεχωριστό ρόλο στη λειτουργία της Ε.Ε.⁶³. Οι επιστημονικές αυτές κοινότητες συμμετέχουν στην «κατασκευή της αλήθειας» αλλά η γνώση αποκτά εξουσία μόνο όταν παρεμβάλλεται και επηρεάζει την πολιτική διαδικασία⁶⁴.

4.1. ΠΕΔΙΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η Εκπαιδευτική πολιτική είναι ένα πεδίο συνάντησης της Πολιτικής Επιστήμης και της Επιστήμης της Αγωγής. Ως εκ τούτου αναπτύσσει συμπληρωματικές σχέσεις με τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης. Μια εκπαιδευτική πολιτική κινείται σε δυο επίπεδα, αυτό της θεωρίας-ιδεολογίας (discour) και εκείνο της εφαρμογής (practice). Γενικά ως εκπαιδευτική πολιτική ορίζεται «η μελέτη της δομής,

---

⁶² Πεσμαζόγλου, Σ., *Εκπαιδευτικές ανταλλαγές και τεχνική βοήθεια στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η διπλωματία των εκσυγχρονιστικών ιδεών*, εκδ. Σάκκουλα, 995, Αθήνα

⁶³ Zito, A.R., *Epistemic communities, collective entrepreneurship and European Intergration*, *Journal of European Public Policy*, 8:4, August 2001, pp. 585 - 603

⁶⁴ Bourdieu, P., *Μικρόκοσμοι*, εκδ. Ύψιλον, 1988, Αθήνα, σ.102

της οργάνωσης, της λειτουργίας, των σχέσεων και των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού συστήματος, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, με στόχο την καταγραφή και την κατανόηση των εκροών των εκπαιδευτικών συστημάτων και το σχεδιασμό και την εφαρμογή των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων⁶⁵».

Η Εκπαιδευτική πολιτική, ως πεδίο μελέτης, συνδέεται με τους σκοπούς και τους στόχους της εκπαίδευσης, τα προγράμματα σπουδών, τη δομή, τη διάρθρωση και τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος. Ως διάγραμμα σχέσεων, συνδέεται άμεσα με τις πολιτικές του κράτους (οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική) και υποστηρίζει τον κανονιστικό και αναδιανεμητικό ρόλο του κράτους. Ως λόγος, συνδέεται με φορείς που συμμετέχουν στην παραγωγή εκπαιδευτικού αποτελέσματος (κυβέρνηση, εκπαιδευτική κοινότητα, πολιτικά κόμματα, οργανώσεις συνδικαλιστικές) και στην εφαρμογή μετερρυθμίσεων. Ως πρακτική συνδέεται με τις διαδικασίες αλλαγών σε συστήματα εκπαίδευσης που προκαλούνται από τη δράση διαφόρων παραγόντων (οικονομικών, κοινωνικών, τεχνολογικών).

Οι πολιτικές αυτές συνδέονται άμεσα με τις λειτουργικές ανάγκες κάθε κοινωνικού και πολιτικού συστήματος⁶⁶, όπως έχουμε εξ αρχής παρουσιάσει.

Όπως θα έχουμε τη δυνατότητα να παρουσιάσουμε παρακάτω, μέσα από τα επίσημα κείμενα της Ε.Ε. και των οργάνων της, η γνώση καλείται να οδηγήσει το άρμα της Ε.Ε. στην «ανταγωνιστικότερη οικονομία του κόσμου». Ο «λόγος» όπως εκφέρεται στα κείμενα αυτά επιχειρεί να διαμορφώσει αυτό που θα ονομάζαμε «ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο», γεγονός που συνεπάγεται την εφαρμογή πολιτικών που θα οδηγήσουν σε «αναγκαστικές» αλλαγές τα εκπαιδευτικά συστήματα των Κρατών – Μελών. Ως εκ τούτου η εκπαιδευτική πολιτική επηρεάζει την πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Οι φορείς θέσμησης του εκπαιδευτικού λόγου στην Ε.Ε. είναι το Συμβούλιο Παιδείας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Γενική Διεύθυνση. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας η δυνατότητα παρέμβασης της Ε.Ε. στις πολιτικές των Κ-Μ είναι περιορισμένες. Μετά το 2000 όπως θα δούμε με τη συναίνεση των Κ-Μ στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας, των διαδικασιών της Μπολόνια και τη Συνθήκη της Κοπεγχάγης παρατηρείται διαφοροποίηση στη χάραξη και την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Με άλλα λόγια επιδιώκεται ο έλεγχος και δίνονται οι κατευθύνσεις για τη «σύγκλιση» των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων, με προοπτική τη διαμόρφωση ενός «ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου». Οι σκοποί και οι στόχοι του καθορίζονται στις Συνθήκες και επί της ουσίας, αναφερόμαστε σε μια εκ των άνω παρέμβαση στα «κλειστά» ως τώρα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Τίθενται λοιπόν

---

⁶⁵ Παπαδάκης Ν., *Εκπαιδευτική Πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική* (:), εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2003, Αθήνα

⁶⁶ Καζαμιάς, Α., - Κασσωτάκης, Μ., *Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Προσπάθειες, αδιέξοδα, πρακτικές (Πρακτικά Συνεδρίου), Πανεπιστήμιο Κρήτης/Φιλοσοφική Σχολή, Ρέθυμνο, 1986*

μια σειρά από σοβαρά ερωτήματα που έχουν να κάνουν με το περιεχόμενο, τη μορφή, τις αξίες και τους στόχους ενός «χώρου», δεν μπορούμε να μιλάμε ακόμη για σύστημα, που συγκροτείται από όργανα υπερεθνικά και εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο ή σωστότερα σε επίπεδο Κρατών – Μελών.

Αυτό θα μελετηθεί στο πλαίσιο της διατριβής μας με στόχο να φωτίσει τις παραμέτρους που λειτουργούν θετικά, αιρετικά, σε ποια επίπεδα και σε ποιους τομείς της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ τη δεκαετία 2000 – 2010.

4.2. ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Είναι γεγονός πως από την αντίληψη του Κράτους ως αναπτυξιακού μηχανισμού που κυριάρχησε τις δεκαετίες 1960 – 1980 περνάμε στην περίοδο της ύστερης νεωτερικότητας στη φάση του Κράτους, ως ενός απλού ρυθμιστικού παράγοντα. Παραπέρα στην γενικότερη πολιτική, όπως αυτή καθορίζεται από την Ε. Ε., διαπιστώνουμε πως δεν γίνονται αναφορές σε παραμέτρους όπως, η διαφορετικότητα μέσω του κεντρικού σχεδιασμού σε συνδυασμό με την ισότητα των ευκαιριών. Είναι γεγονός πως η ενοποίηση της σχολικής δομής έχει συνέπειες στην ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού. Μέσα από την κατεύθυνση αυτή το Κράτος γίνεται απλώς ο διαχειριστής μιας πολιτικής, ενώ από την άλλη παραχωρείται ένα μέρος των εξουσιών σε τοπικό επίπεδο, στις τοπικές αρχές.

Είναι γεγονός πως οι ζώνες εκπαιδευτικής προτεραιότητας, όπως αυτές περιγράφονται σε ρυθμιστικά κείμενα της Ε.Ε., δημιουργούν μια διαφορετική βάση τοπικής αντίληψης. Σε πολλές περιπτώσεις όπως είναι φανερό πως οι τοπικές ανάγκες είναι διαφορετικές από εκείνες που η Ευρωπαϊκή Πολιτική καθορίζει. Αυτό συναντάται πολύ συχνά στο κεφάλαιο της Δια βίου Εκπαίδευσης και κατάρτισης, όπου οι ομάδες στόχου είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες για παράδειγμα της Βόρειας Ευρώπης ή των αστικών κοινωνιών⁶⁷.

Επίσης δεν ασχολείται η Ε.Ε. και οι πολιτικές της με μικρά μεγέθη, όπως εκείνα των εσωτερικών διαφοροποιήσεων, σε επίπεδο Περιφέρειας, καθώς και του ειδικότερου πλαισίου με τις αλληλεπιδράσεις του. Αποτέλεσμα της προσέγγισης αυτής είναι η αγνόηση των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που ισχύουν σε κάθε κοινότητα. Προσεγγίζεται η εκπαίδευση ως ένας συλλογικά αυτόνομος πρωταγωνιστής

---

⁶⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Learning – Να σκεφτούμε την Εκπαίδευση του Αύριο*, COM(2000) 318 τελικό, Βρυξέλλες 25/5/2000

με μόνο ενδιαφέρον τη μελέτη ποσοτικών κριτηρίων για την αξιολόγησή του. Η αποτελεσματικότητα κρίνεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη, όροι αναλογίας μαθητών, καθώς και όροι κοινωνικής ανισότητας. Μια τέτοια κλίμακα εφαρμογής πολιτικής, είναι αδύνατο να λαμβάνει υπόψη της τις αλληλεπιδράσεις σχολείου και άμεσου περιβάλλοντος. Όλα αυτά κυριαρχούσαν ως την αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισαβόνας, οπότε η Ε.Ε. πεισμένη από τα πενιχρά αποτελέσματα, άρχισε να αναζητά ποιοτικές παραμέτρους και εσωτερικές διαφοροποιήσεις.

Αγνοούνται ακόμη ζητήματα φήμης και πολιτικών υποστήριξης ενός σχολείου. Αγνοούνται ζητήματα δημιουργίας ενός τυπικού και ενός ιδανικού προτύπου. Είναι γεγονός πως με την ενιαιοποίηση προσόντων και πτυχίων ενισχύονται κατά κύριο λόγο τα τυπικά προσόντα και μηχανοποιούνται τα πρότυπα, δημιουργώντας μια νέα κοινωνική αντίληψη. Επίσης, πολλές αποφάσεις έρχονται από τα πάνω, στιγματίζοντας ό,τι η κοινωνία αυτή θεωρούσε ως φυσική κατάσταση. Η συζήτηση για μειονεκτικές ομάδες, για κοινωνικό αποκλεισμό κ.τ.λ. μειώνει το βαθμό αυτοεκτίμησης των κοινωνιών αυτών.

Από την άλλη, με την περιφερειοποίηση και το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, δημιουργείται έντονα το συναίσθημα της παραβίασης των ορίων της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών. Αυτό ισχύει τόσο για τους εμψυχωτές, όσο και για τους κοινωνικούς λειτουργούς που εισδύουν όλο και περισσότερο στα προγράμματα κατάρτισης και επανακατάρτισης. Δημιουργείται με τον τρόπο αυτό μια «ασυλοποίηση» του παραδοσιακού χώρου. Βαθμιαία καταργείται το μονοπώλιο που ίσχυε για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση και υιοθετείται όλο και περισσότερο η λογική της επιχείρησης – επένδυσης – απόδοσης.

Μπορούμε νομίζουμε μετά από τις προηγούμενες αναφορές να δούμε σε αδρές γραμμές το σκεπτικό που αφορά στην εννοιολογική αναφορά, στις σχέσεις κράτους, κοινωνίας και εκπαίδευσης. Μόνο που εδώ θα κινηθούμε σε ένα ακόμη επίπεδο υπερκείμενο, αυτό της Ε.Ε. του υπερκρατικού μηχανισμού, ο οποίος παρεμβαίνει και ρυθμίζει άμεσα, αλλά κυρίως έμμεσα, τις συνθήκες πάνω στις οποίες τα Κ-Μ θα πρέπει να αναπτύξουν την εκπαιδευτική τους πολιτική. Αναφερόμαστε σε μια σειρά δεσμεύσεων και κατευθύνσεων που εμφανίζονται να κινούνται σε ένα εντελώς τυπικό και τεχνικό επίπεδο, στην ουσία όμως διαμορφώνουν ένα πλαίσιο ιδεών και προσανατολισμών για το χαρακτήρα, τις κατευθύνσεις, το περιεχόμενο και κυρίως τους στόχους και τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τουλάχιστον σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης και δεξιοτήτων αλλά όχι μόνο σε αυτό.

Υπάρχουν ακόμη μια σειρά εξωτερικών παραγόντων και πολιτικών που έρχονται να διαμορφώσουν το πλαίσιο το κοινωνικό και το οικονομικό, να υπογραμμίσουν προτεραιότητες⁶⁸.

---

⁶⁸ *European Commission/DG for Education and Culture: Education: A new Generation of Programmes (2000-2006), information brochure, Brussels 2000*

Διαμορφώνονται μέσα στο πλαίσιο αυτό μια σειρά εσωτερικών δομικών χαρακτηριστικών που είναι συνυφασμένα με τη σύγχρονη εκπαιδευτική αντίληψη. Αναφερόμαστε σε στοιχεία της εξουσίας, όπως ο έλεγχος, η πειθαρχία και η επιτήρηση. Μόνο που εδώ λειτουργούν σε ένα άλλο επίπεδο, όχι εκείνο των κανόνων συμπεριφοράς, αλλά σε εκείνο του κανονιστικού πλαισίου που παραπέμπει σε μια σημειοτεχνική της εξουσίας μέσα από την εκπαιδευτική πραγματικότητα. Ανακαλύπτουμε μέσα από τα κείμενα και τις διαδικασίες που θεσμοθετούνται, τον τρόπο που επιβάλλονται, πως οδηγούμαστε στην αποπροσωποποίηση της εξουσίας υιοθετώντας συγκεκριμένες μεθόδους ελέγχου. Οι σχέσεις εξουσίας που έχουν προκριθεί παραπέμπουν στον πραγματοκεντρισμό και περνούν μέσα από πολύπλοκες και απρόσωπες αναγκαιότητες, όσο και εξειδικευμένους κανόνες οι οποίοι διέπουν τη λειτουργία των συστημάτων αξιολόγησης και «πιστοποίησης».

Ακόμη μεταφέρουν, οι πρακτικές αυτές που προτείνονται ως απρόσωπα και ιδεολογικά αποφορτισμένες έννοιες, αναπόφευκτα, ένα σύστημα αξιών και αναπαραστασεων, διαμορφώνουν ένα δίκτυο σχέσεων και συνδέσεων με όλη την κοινωνία και τους θεσμούς. Οι μαθητές εκπαιδεύονται να εργάζονται για να παράξουν και να ανταποκριθούν στα πρότυπα που έχουν καθιερωθεί. Διαμορφώνεται με έμμεσο αλλά ουσιαστικό τρόπο ένας πολύ-επίπεδος μηχανισμός διαμόρφωσης βασικών πτυχών της ζωής που αντικειμενικοποιείται μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία. Μπορούμε νομίζουμε εκ των προτέρων να εκτιμήσουμε τη χρησιμότητα των προτύπων αυτών, στο επίπεδο της διαμόρφωσης ενός νέου τύπου επαγγελματία, μιας επαγγελματικής συνείδησης με συνιστώσες τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής, όπως αυτή καταγράφεται στις συνθήκες και στα επίσημα πολιτικά κείμενα και στις διακηρύξεις. Χωρίς όμως αυτό να περιορίζεται στο στενό επαγγελματικό χώρο δράσης και λειτουργίας, μια που οι αντιλήψεις αυτές διαχέονται και αναδεικνύονται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής μας αναφοράς, διαμορφώνοντας τη συμπεριφορά μας και τη στάση μας απέναντι στα πράγματα. Διαμορφώνουν ή συνθέτουν ταυτόχρονα ένα νέο φαντασιακό πρότυπο ανθρώπου.

Πρόκειται για τις σχέσεις εξουσίας, όπως αυτές αποτυπώνονται στα νομοθετικά κείμενα που αφορούν στην εκπαιδευτική πολιτική. Ο ρόλος των νομοθετικών κειμένων περιλαμβάνει, μια σαφή ιδεολογική – νομιμοποιητική λειτουργία, προκειμένου να διασφαλίσει σε τελική ανάλυση μια ομαλότητα στη συμπεριφορά ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί νομιμοποιητικά και για τους ίδιους τους θεσμούς.

Στην εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ε. οι προτεραιότητες όπως θα δούμε είναι:

- Η Κοινωνία της Γνώσης
- Η Προσαρμογή στα δεδομένα της μεταβιομηχανικής εποχής
- Οι πρακτικές γνώσεις μέσω των δεξιοτήτων μια συγκεκριμένη ταξινόμηση ιεράρχηση που αφήνει πολύ πίσω τις ανθρωπιστικές σπουδές
- Η σχέση εκπαίδευσης και κατάρτισης

- Η «δεδομένη» συναίνεση όλων στις αλλαγές που δρομολογούνται⁶⁹

Γενικότερα αναδύεται η ατομικότητα και η υποβάθμιση του «δημόσιου χαρακτήρα» της εκπαίδευσης με την προβολή του ατομικού φιναλισμού⁷⁰. Καταγράφεται η εξασθένιση της αντίληψης της συλλογικότητας καθώς εδραιώνεται η πεποίθηση για τον περιορισμό της ανάγκης ύπαρξης ενός δημόσιου χώρου.

Πρόκειται για μια συνηθισμένη σύγχρονη πολιτική προσέγγιση που συμμορφώνεται κατά κύριο λόγο σε οικονομικούς όρους⁷¹. Οι αναλύσεις αυτές συντάσσονται - υιοθετούνται και στην εκπαίδευση. Η λογική αυτή έρχεται σε αντίθεση με την παραδοσιακή και οντολογική αντίληψη που ως τώρα υπήρχε για την εκπαίδευση που διεκδικούσε, και σε ένα βαθμό είχε κατοχυρώσει, μια σχετική αυτονομία. Στη λογική αυτή κινείται και η κριτική που ασκείται από μια σειρά Ινστιτούτα και υπερεθνικούς σχηματισμούς τα οποία εγκυβόλουν την εκπαίδευση ως υπεύθυνη για κάθε αστοχία του συστήματος γενικότερα, και προωθούν μια ενιαία βάση εκπαιδευτικής πολιτικής που ωστόσο θα διαφοροποιείται στα ειδικά σημεία – ανάγκες κάθε κράτους⁷².

Περιέχεται για πρώτη φορά η έννοια της Ευρωπαϊκής Διάστασης. Άποψή μας είναι πως αν και το βάρος της προσαρμογής στα δεδομένα της μεταβιομηχανικής κοινωνίας πέφτει στις πλάτες της εκπαίδευσης, από την άλλη τα μέσα που της εκχωρούνται και η πολιτική που σχεδιάζεται είναι ελλιπή για να σηκώσουν το βάρος ενός τέτοιου εγχειρήματος. Εξάλλου πολλές επιφυλάξεις μπορούν να εκφραστούν και για την κατεύθυνση της επιχειρούμενης πολιτικής. Στην ουσία, από τη μια αμφισβητείται ο καθοριστικός κομβικός ρόλος της εκπαίδευσης, ενώ από την άλλη καλείται να στηρίξει μια πολιτική εξυπηρέτησης στενών οικονομικών συμφερόντων και να ομαλοποιήσει τις παρενέργειες που αυτά έχουν παράξει. Στο σκεπτικό αυτό η γενική μόρφωση δε φαίνεται ικανή να λύσει το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας και για αυτό επιστρατεύονται η τεχνική κατάρτιση που θα συμβάλλει στη λύση του προβλήματος της απασχόλησης.

Σημαντική στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες θεωρείται και η σχέση μάθησης (learning relationship) που αναπτύσσεται μέσα από την πολιτική αυτή. Εκτός από την εξάσκηση της ικανότητας του ανθρώπου να μαθαίνει, παράλληλα, σε σχέση με τις προτεραιότητες που η εκπαιδευτική διαδικασία θέτει, καλλιεργούνται και τα κριτήρια μέσα από τα οποία γίνεται η επιλογή του τι αξίζει να μαθαίνει και τι όχι. Το όλο αυτό οικοδόμημα έρχεται εν τέλει να καθορίσει τη θέση του καθενός στο κοινωνικό και

---

⁶⁹ Απόφαση 253/2000/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

⁷⁰ Γράβαρης, Δ. Εκπαίδευση και Πολιτική Οικονομία σ. 17 και Μπουζάκης Σ. Ιστορικό Συγκριτικές Προσεγγίσεις, Gutenberg, Αθήνα 2000, σ.521

⁷¹ Beck. U. Η επιπόνηση του Πολιτικού, Για μια θεωρία του Εκσυγχρονισμού, Λιβάνης, Αθήνα 1996

⁷² Ψήφισμα Υπουργών Παιδείας της ΕΕ (9-2-1976)

πολιτικό οικοδόμημα στο πλαίσιο της Ε.Ε. Το «γνωστικό κεφάλαιο ανάγεται σε σημαίνοντα δείκτη της παραγωγικότητας». Η προβολή μιας μορφής γνώσης και των συναφών δεξιοτήτων ως «εργαλείο μέτρησης της ατομικής απόδοσης»⁷³, παρόλο που εμφανίζεται δίκαιη και εύλογη, στην πραγματικότητα χρησιμοποιείται ως ένας μηχανισμός νομιμοποίησης κοινωνικών αποκλεισμών.

Με το σκεπτικό αυτό το μέλλον κάθε μειονεκτικής ομάδας με όρους πιστοποίησης δεξιοτήτων, γίνεται αβέβαιο. Αίρονται ως εκ τούτου επί της ουσίας οι διακηρύξεις του κράτους πρόνοιας και οι συνταγματικές ρυθμίσεις όλων των χωρών μελών και αντικαθίστανται από τη λογική μιας «ιδεολογίας του χαρίσματος». Κατ' επέκταση και το μοντέλο του εργαζόμενου που προωθείται δεν είναι το ενιαίο και ασφαλές για όλους, αλλά εκείνο που καθένας καλείται να αδράξει την ευκαιρία και να κυνηγήσει την προσωπική του ολοκλήρωση.

Βεβαίως η Ε.Ε. δείχνει να ενδιαφέρεται για το ρόλο της μόρφωσης σε σχέση με τη λειτουργία μηχανισμών παροχής προσόντων στους πολίτες⁷⁴ που επιβεβαιώνεται με τη Λευκή Βίβλο: «ο ουσιώδης σκοπός της μόρφωσης και της εκπαίδευσης υπήρξε πάντα η προσωπική ανάπτυξη και η επιτυχής ενσωμάτωση των Ευρωπαίων σε μια κοινωνία μέσα από τη συμμετοχή σε κοινές αξίες, τη μετάδοση πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διδασκαλία της αυτοεμπιστοσύνης». Η δέσμευση αυτή, ιδεολογική και πνευματική, συμβάλλει στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας. Είναι όμως επίσης γεγονός πως η αναφορά σε μια κοινή ταυτότητα και στην πολιτιστική κληρονομιά των αξιών για την Ευρώπη, σπάνια εξειδικεύεται και αναλύεται με τρόπο ώστε να προϋποθέτει μια σειρά δεσμεύσεων σε επίπεδο πολιτικής εφαρμογής που θα οδηγούσαν στην ανάδειξη τους σε προτεραιότητα ευρωπαϊκή.

Το σκεπτικό αυτό φαίνεται από το απόσπασμα της Λευκής Βίβλου. Εκεί τονίζεται ότι: « Η διεθνοποίηση του εμπορίου, το παγκόσμιο περιεχόμενο της τεχνολογίας και πάνω απ' όλα, η άφιξη της κοινωνίας της πληροφορίας έχουν αυξήσει τις πιθανότητες προσέγγισης στην πληροφορία και τη γνώση για τους ανθρώπους, αλλά συγχρόνως ως συνέπεια έχουν μεταβάλλει την οργάνωση της εργασίας και τις αποκτηθείσες δεξιότητες. Είναι σαφές ότι οι καινούριες ευκαιρίες που προσφέρονται στους ανθρώπους απαιτούν προσπάθεια προσαρμογής από τον καθένα, ιδιαίτερα για τη συγκέντρωση προσόντων»⁷⁵. Η ανάγκη του καθενός να αναλάβει την ευθύνη της εξειδίκευσης, της μόρφωσης και κυρίως της κατάρτισής του, καλλιεργεί συγκεκριμένες μελιωριστικές αντιλήψεις που έρχονται να αμφισβητήσουν το ρόλο της δημόσιας ευθύνης. Καλλιεργεί ταυτόχρονα το πνεύμα του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού μέσα σε ένα αβέβαιο περιβάλλον. Μέσα από τη στρατηγική αυτή επιλογή εμφανίζονται σοβαρές συνέπειες

---

⁷³ *European Commission, Directorate General Education, p.2*

⁷⁴ *Συμβούλιο Υπουργών C17-02 ψήφισμά της (Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας), (Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, ΕΕΕΚ c177/5, 6 Ιουλίου 1988*

⁷⁵ *European Commission, Directorate General Education, p. 1,2*

για την εκπαίδευση και το ρόλο της: «Η κρατική πολιτική σχεδιάζεται και υλοποιείται με βραχυχρόνια προοπτική, ενώ ο μακροχρόνιος σχεδιασμός μετακυλιέται στα μεμονωμένα άτομα, υπό την ιδιότητα αυτή τη φορά των «ασχολήσιμων»⁷⁶. Πρόκειται κατά συνέπεια στο πέρασμα από ένα σύστημα δημόσιας παιδείας, σε ένα σύστημα ατομικών επιλογών και αυτό-εξυπηρέτησης, λογικών επιβίωσης (self-interest survival strategies)⁷⁷. Μιλάμε με όρους Habermas για το πέρασμα από την οριζόντια κοινωνικοποίηση των πολιτών στην κάθετη κοινωνικοποιητική μορφή του κράτους που θεσμοποιεί την αυτοκαθοριστική πρακτική των πολιτών⁷⁸. Σε αυτό βοηθά και η περιφροποίηση δεδομένου ότι δεν επιτρέπει την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων και οδηγεί με τον τρόπο της στην εξατομίκευση.

Γνώση σύμφωνα με αρκετά κείμενα είναι «ένα αποκτηθέν σώμα βασικών και τεχνικών γνώσεων που συνδέεται με τις κοινωνικές δεξιότητες». Κυριαρχεί η τεχνική και πρακτική γνώση στην εφαρμοσμένη της εκδοχή που υπερκαλύπτει ηγεμονικά τις ελάχιστες αναφορές στη γενική γνώση. Διαπιστώνεται λοιπόν η υπερεκτίμηση της καινοτομίας που θεωρούνται μαζί με την τεχνική γνώση οι βασικές προτεραιότητες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτό το πρόταγμα συνδέει μονόδρομα τη γνώση με την οικονομία, την αγορά και την παραγωγική διαδικασία εν γένει.

Βεβαίως τονίζεται πως μια από τις επιδιώξεις της εκπαίδευσης στην κοινωνία της γνώσης είναι και η διασφάλιση των ίσων ευκαιριών, χωρίς όμως να λαμβάνονται και να δρομολογούνται μέτρα για κάτι τέτοιο. Αυτό θα φανεί και από τα κείμενα των συνθηκών καθώς και από τα ποσά που χορηγούνται για τις συγκεκριμένες δράσεις.

Αυτό αποδεικνύεται από την υιοθέτηση μιας σειράς μέσων και νέων μεθόδων χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, όπως είναι τα εκπαιδευτικά κουπόνια, τα επιδοτούμενα δάνεια, η αυξημένη φορολογία για τους επωφελούμενους από εκπαιδευτικά προγράμματα, ή η εισαγωγή κάποιας μορφής κεφαλαίων κατάρτισης.⁷⁹

Το γεγονός εξάλλου πως σε πολλά κείμενα που αναφέρονται στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, από την Πράσινη Βίβλο για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση ως το Υπόμνημα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, δίνεται η κατεύθυνση της προσαρμογής των «κρατικών» μονοπωλίων της εκπαίδευσης σε ένα ρόλο που ως τώρα είχε υιοθετηθεί από μη πανεπιστημιακά ιδρύματα που εξυπηρετούσαν κυρίως τις ανάγκες της αγοράς.⁸⁰ Επίσης δεν είναι τυχαίο που η επαγγελματική εκπαίδευση χρημα-

---

⁷⁶ Γράβαρης, Δ., *Η αγορά εργασίας ως Πεδίο Παρέμβασης της Κρατικής Πολιτικής, Σημειώσεις από την Πανεπιστημιακή Παράδοση: «Κρατικές Πολιτικές Απασχόλησης», Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Ρέθυμνο 2001*

⁷⁷ Morell, F., *Children of the Future*, Hogarth Press, London 1989, p.25.

⁷⁸ Habermas, J., *Το πραγματικό και το ισχύον*, Λιβάνης, Αθήνα 1996, σ. 199-200

⁷⁹ *European Commission, Directorate General Education*, p.26

⁸⁰ Δαμανάκης, Μ., *Η Εκπαίδευση στην Ενωμένη Ευρώπη, στο Εκπαιδευτικά, τεύχ. 31-32, Ιούλης – Δεκέμβρης 1993, σ.36*

τοδοτείται και στηρίζεται από την Ε.Ε ενώ η βασική γενική κουλτούρα παραμένει στην ευθύνη των Κ-Μ. Βεβαίως δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουμε το γεγονός πως τα Κ-Μ στο όνομα της διατήρησης της Εθνικής τους ταυτότητας έχουν πολλές φορές εκφράσει την απόφασή τους να διατηρηθεί η εκπαίδευση στην άμεση αρμοδιότητά τους.

Παρόλα αυτά οι πρωτοβουλίες που ως τώρα έχουν ληφθεί για τη δημιουργία ενός κοινού πολιτιστικού κερτημένου σε επίπεδο Ε.Ε. είναι ισχνές και οι χρηματοδοτήσεις τους ελάχιστες. Προγράμματα όπως το Leonardo, Erasmus, Comenius, κ.τ.λ. επιβεβαιώνουν από την άλλη με την αποσπασματικότητά τους την έλλειψη «εκτίμησης» προς την εκπαίδευση και τον πολιτισμό, ως παραγόντων παραγωγής αντιλήψεων και συγκρότησης της κοινής ταυτότητας.

Η λογική αποικιοποίησης που είχε αναγνωρισθεί από τον Habermas, και αποδίδονταν στα έθνη – κράτη, ισχύει και για την πολιτική της Ε.Ε.⁸¹ Η κατάργηση αυτή τη φορά του εθνικού βιόκοσμου των Κ-Μ είναι μια ρητά διατυπωμένη διαδικασία. Ισχύει δε ίσως σε μικρότερο και εμφανώς έμμεσο τρόπο στο χώρο της εκπαίδευσης. Η τάση αυτή ενισχύεται από την άσκηση κριτικής και την εισαγωγή από το παράθυρο μιας πολύ αυστηρής κριτικής σε φαινόμενα και αστοχίες που αποδίδονται στην εκπαίδευση. Επιχειρείται με λίγα λόγια, και αυτό είναι εμφανές σε πολλά επίσημα κείμενα η χρέωση στο εκπαιδευτικό σύστημα προβλημάτων που έχουν προκύψει εξαιτίας των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενδεικτικά αναφέρουμε ό,τι συμβαίνει στον τομέα της αγοράς, εξαιτίας της δομικής αποβιομηχανοποίησης, της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και τις περιορισμένες επενδύσεις σε πολλούς παραδοσιακούς τομείς του οικονομικού πεδίου καθώς και την ίδια την τεχνολογική επανάσταση, (Rilkin J.) .

Σαφώς όλο το προηγούμενο διάστημα κάθε κατάκτηση αποδίδονταν στο εκπαιδευτικό σύστημα και επί της ουσίας αναγνωρίζεται άρρητα η δυνατότητα παρέμβασής του στις εξελίξεις. Μόνο που θα πρέπει να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά που σήμερα κρίνονται σκόπιμα προκειμένου να υπηρετήσει τις αρχές της παραγωγικότητας, της καταρτισιμότητας και της ελαστικοποίησης, με προτεραιότητα στις δεξιότητες και όχι στην ολοκληρωμένη προσωπικότητα των ευρωπαίων πολιτών, όπως ορίζεται σαφώς από τα συντάγματα όλων των χωρών μελών και στις συνθήκες της Ε.Ε.

Όλα αυτά τα ζητήματα εντάσσονται στο μεταβατικό στάδιο το οποίο παρατηρείται τα τελευταία χρόνια (από τη δεκαετία του 1990) και στο οποίο βρίσκονται τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο. Η κατάσταση αυτή είναι σε κάποιο βαθμό φυσική – μια που κάθε σύστημα είναι υποχρεωμένο να εξελίσσεται συνεχώς, να προσαρμόζεται στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον και στις συνθήκες που επικρατούν.

---

⁸¹ Ν. Παπαδάκης, *Εκπαιδευτική Πολιτική «Εκπαιδευτική πολιτική και προβλήματα της μεταβιομηχανικής κοινωνίας: η ευρωπαϊκή περίπτωση και οι διεθνείς επιδράσεις»*, Εκδόσεις Σαββάλα, 2003.

Η πορεία αυτή βρίσκεται κάτω από την πίεση της παγκοσμιοποίησης, αλλά και της προσπάθειας που καταβάλλεται από τα εθνικά κράτη να παρακολουθήσουν τους ρυθμούς της. Από την άλλη είναι οι κανόνες της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγής που επιβάλλουν στην εκπαίδευση να τρέξει και να υπακούσει στις προτεραιότητες που το διεθνές κεφάλαιο προκρίνει.

Στον κυκεώνα αυτό οι τοπικές κοινωνίες δίνουν τη δική τους μάχη για διασφάλιση της τοπικότητας σε συνδυασμό με την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ευημερία που σε κάποιο βαθμό απαντά στο μεγάλο ζήτημα της απασχόλησης. Με το σκεπτικό αυτό οι τοπικές κοινωνίες δέχονται την περιφερειοποίηση, καθώς και την τεχνοκρατική προσέγγιση της εκπαίδευσης, εκτιμώντας ότι θα κερδίσουν σε αρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα.

Από την άλλη την περίοδο αυτή εμφανίζονται τουλάχιστον τρεις ομάδες χωρών που σε πολιτικό επίπεδο διαμορφώνουν και διαφορετικές κατευθύνσεις επιλογών στο χώρο της εκπαίδευσης και αξίζει να αναφερθούν, όπως τις κατηγοριοποιούν οι McLeisch & Philips (1998):

Α) εκείνες που εντάσσονται στη συζήτηση των παγκοσμιοποιημένων συνθηκών β) εκείνων που εστιάζουν σε αλλαγές στο εθνικό τους επίπεδο και γ) εκείνες που περιορίζονται στο τοπικό επίπεδο.

Από την αναφορά στις τάσεις που επικρατούν στο φαινόμενο αυτό των διαφόρων επιπέδων μεταβατικότητας μπορούμε να διαπιστώσουμε πόσο περίπλοκο είναι το ζήτημα της αξιολόγησης των χαρακτηριστικών εκείνων που κατευθύνουν και επηρεάζουν τις τάσεις που έχει υιοθετήσει η Ε.Ε. σε επίπεδο πολιτικής προκειμένου να αξιοποιήσει και ίσως να κατευθύνει την πορεία των εκπαιδευτικών συστημάτων στο ζωτικό της χώρα.

Αξίζει να υπογραμμίσουμε πως στο επίπεδο αυτό της πολιτικής κατεύθυνσης είναι απαραίτητο να καταγράψουμε σύντομα έστω τις βασικές ιδεολογικές τάσεις που επικρατούν από το 1993 (Μάαστριχτ) και μετά. Είναι γεγονός πως η υποχώρηση του Κεϋνσιανού μοντέλου και η επικράτηση των νεοφιλελεύθερων επιλογών στις δεκαετίες του 1980 – 90, δίνουν προτεραιότητα σε μια σειρά χαρακτηριστικών, όπως είναι εκείνα των ποσοτικών παραμέτρων και των μετρήσιμων αποτελεσμάτων.

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια σειρά δεδομένων που έρχονται να αντικαταστήσουν την αντίληψη που είχε κυριαρχήσει στο μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αι., η οποία αντιλαμβανόταν την εκπαίδευση ως δημόσιο χώρο, ως μια κεντρικά καθορισμένη πολιτική. Βεβαίως στην περίπτωση αυτή οι προτεραιότητες δεν ήταν άλλες από εκείνες της συρρίκνωσης των ποσοστών του αναλφαβητισμού, η παροχή δημόσιας εκπαίδευσης σε κάθε γωνιά της επικράτειας και η δημιουργία μιας ενιαίας συνείδησης ένταξης και συμμετοχής σε ένα κοινό πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, στοιχείο απαραίτητο για τη λειτουργία του Εθνικού Κράτους και της αποστολής του.

Η κυρίαρχη αντίληψη στην περίπτωση αυτή εμπεριείχε στοιχεία που διασφάλιζαν, αν όχι και επιδίωκαν, μια κοινωνική κινητικότητα και στόχευαν στον περιορισμό των ανισοτήτων. Η ρίζα των αντιλήψεων αυτών βρίσκονταν σαφώς στις ιδέες της σοσιαλδημοκρατίας και αποτυπώθηκαν με τρόπο ρεαλιστικό στο μοντέλο που επικράτησε μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο. Στην προσέγγιση αυτή η εκπαίδευση αντιμετωπιζόταν ως ένα αγαθό και μέσο προώθησης των ανθρωπιστικών αρχών. Στη βάση της πίστευε στην καλλιέργεια του ανθρώπου και επιδίωκε να διασφαλίσει ένα ελάχιστο κοινό πολλαπλάσιο στοιχείων ποιότητας στην κουλτούρα των αυριανών πολιτών.

Αντίθετα σήμερα, διαπιστώνουμε να κυριαρχεί μια πολιτική αντίληψη που δίνει προτεραιότητα σε ποσοτικά δεδομένα, η οποία εστιάζει την προσοχή της στα αποτελέσματα (εκροές) δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στην κατάρτιση και ως εκ τούτου στην ανάδειξη επαγγελματιών με συγκεκριμένες δεξιότητες. Υπό την έννοια αυτή έχει αντικατασταθεί η λογική των «ίσων ευκαιριών» μέσω της εκπαίδευσης από εκείνη της «διαθεσιμότητας των εκπαιδευτικών επιλογών» (Griffin int.p.17). Στην προσέγγιση αυτή η συμμετοχή της οικογένειας, άρα και η ευθύνη της στις επιλογές εκπαίδευσης των νέων, έχει αυξηθεί. Ακόμη παρατηρείται μια σειρά νέων δομικών αλλαγών στη λογική μιας διαφοροποιημένης προσφοράς «εκπαιδευτικών προϊόντων» στη λογική της αποτελεσματικότερης πρόσβασης στο χώρο εργασίας.

Η εισβολή της λογικής της αγοράς έχει καταγραφεί από αρκετούς μελετητές (Burns: To Market, to Market) και μέσω της παγκοσμιοποίησης έχει επηρεάσει τις εθνικές στρατηγικές έχοντας τις προσανατολίσει στη λογική των αποτελεσματικών εκπαιδευτικών επιλογών. Για το λόγο αυτό προκρίνονται σε όλες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που παρατηρούνται από την Αυστραλία ως την Αγγλία δυο στοιχεία: η τοπική αυτονομία και ο επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών. Όπως όμως παρατηρεί πολύ εύστοχα ο Offe's (1984)⁸² η στροφή στην τοπικότητα, αλλά γενικότερα η αντίληψη αυτή, δίνει χώρο στην τεχνική (polity) και στην αγορά και στην εκπαιδευτική τους επιρροή. Αρχίζει λοιπόν να δημιουργεί ένα καθεστώς ηγεμονίας.

Στο πλαίσιο αυτό έχουν δρομολογηθεί από τη δεκαετία του '80 μια σειρά από δομικές βελτιώσεις που οδηγούν σε έναν καλύτερο έλεγχο των αποτελεσμάτων ενός προγράμματος σπουδών που συνδέονται όπως είναι φυσικό με τη χρηματοδότηση και το θεσμικό έλεγχο. Στην κατεύθυνση αυτή κινήθηκαν και κινούνται οι μεταρρυθμίσεις που έχουν δρομολογηθεί στην Αγγλία, στη Δανία και αλλού στον ευρωπαϊκό χώρο. Αξίζει να σημειωθεί πως οι αλλαγές αυτές διαρκούν μεγάλα διαστήματα και τα αποτελέσματά τους θα απαιτηθεί χρόνος για να φανούν. Αυτό κατά την άποψή μας είναι ένα πλεονέκτημα του συστήματος δεδομένου ότι οι συνέπειες δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές. Χαρακτηριστικό όμως παράδειγμα της παρέμβασης στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα αποτελεί η πρόσφατη (Νοέμβριος 2007)

---

⁸² Offe's (1984)

πρόταση των εργατικών και του Γκ. Μπράουν για δωδεκάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, ένα αίτημα πολλών ετών για το εκπαιδευτικό κίνημα, το οποίο βρήκε την αντίδραση των μαθητών (!;) και της κοινωνίας, στη λογική της απόλυτης εξειδίκευσης και της χρησιμοθηρίας.

Ως εκ τούτου έχει ξεκινήσει μια ιδεολογική σύγκρουση ανάμεσα στους πολιτικούς στόχους, όπως αυτοί καταγράφονται στις αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ε. και στους στόχους που πρέπει να θέτει η εκπαίδευση. Το διακύβευμα της σύγκρουσης αυτής δεν είναι άλλο από την πορεία ή όχι προς μια κοινωνία με λιγότερες ανισότητες.

Το ρυθμό βέβαια σε όλη αυτή τη στρατηγική δίνουν οι Η.Π.Α. έχοντας εισαγάγει τη λογική των αποτελεσμάτων σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης και αξιοποιώντας κάθε δυνατότητα στη δομή και στη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος που σημαίνει πως έχουμε σχολεία να λειτουργούν στο πλαίσιο μιας επιχείρησης επιχορηγούμενα από το Κράτος, σχολεία υπό την εποπτεία κυβερνητικών αλλά και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Βασικός στόχος της πολιτικής αυτής είναι η προώθηση της καινοτομίας.

Αυτό ισχύει στο επίπεδο των αναπτυγμένων χωρών. Σε ό,τι όμως αφορά τις χώρες που βρίσκονται σε φάση συγκρότησης ή και αναδόμησης αυτές δίνουν προτεραιότητα στον εκδημοκρατισμό και στην αποκέντρωση. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι οι χώρες αυτές έχουν να επιλύσουν μια σειρά προβλημάτων, όπως αυτά του ρατσιστικού αποκλεισμού ή της ίσης μεταχείρισης των φύλων.

Επιμένουμε πως σε όλες αυτές τις πολιτικές αναλύσεις διαφεύγουν μια σειρά από σοβαρές παρατηρήσεις που σχετίζονται με το ρόλο της εκπαίδευσης. Το γεγονός πως η γνώση, η παιδεία και η μάθηση δεν αποτελούν μονάχα το εποικοδόμημα αλλά ταυτόχρονα στοιχειοθετούν τη βάση για μια σειρά κοινωνικές και οικονομικές δυνατότητες και ανακατατάξεις. Πολλές φορές οι μελιωριστικές προσεγγίσεις των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που επιχειρούνται από το 1990 και εξής αγνοούν το γεγονός πως η εκπαιδευτική πολιτική έχει τη δυνατότητα να καθορίσει τις συνθήκες προόδου μιας κοινωνίας. Αποφεύγει επίσης να αναδείξει το γεγονός ότι η γνώση και η διανοήση ασκούν, ως τέτοιες, μια ισχυρή εξουσία σε κάθε κοινωνικό σύνολο.

Ένα από τα στοιχεία που συνθέτουν τη μεταρρυθμιστική ταυτότητα των προτεινόμενων πολιτικών, είναι η αντικατάσταση της κρατικής επικυριαρχίας από ένα «μετα-εθνικό» μοντέλο λειτουργίας και αποφάσεων. Εκείνο το οποίο έχει επιχειρηθεί είναι η εμφάνιση μιας στρατηγικής επιλογής με πολύ συγκεκριμένα πολιτικά χαρακτηριστικά ως μια εγνωσμένη πραγματικότητα η οποία δεν είναι δυνατόν να αμφισβητηθεί, ούτε και να διαχειρισθεί, με διαφορετικό τρόπο. Η επιδιωκόμενη και ως ένα μεγάλο βαθμό επιτυχημένη συναίνεση σε βάρος των παραδοσιακών εκπαιδευτικών συστημάτων που καλούνται να αίρουν τις αστοχίες, όχι μόνο της εκπαίδευσης, αλλά γενικότερα της απότυχίας των πολιτικών που εφαρμόστηκαν σε μια σειρά από τομείς, όπως αυτός της έρευνας, της καινοτομίας, της απασχόλησης, της εργατικής πολιτικής κ.α. έχει νομιμοποιηθεί στη συνείδηση των πολιτών.

Η έξοδος από την κρίση αυτή θεωρήθηκε αναπόφευκτα πως θα έρθει με την βελτίωση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό στην αναντιστοιχία των δεξιοτήτων και της εξειδίκευσης της σχέσης μεταξύ αγοράς εργασίας και εκπαίδευσης και στην ανελαστικότητα των παραδοσιακών εκπαιδευτικών συστημάτων. Το συμπέρασμα της ανάλυσης αυτής δεν είναι άλλο από την υιοθέτηση ενός νέου εργαλείου για την αντιμετώπιση της κρίσης. Υιοθετήθηκε λοιπόν μια πολιτική, που να μπορεί να αξιοποιηθεί από τις οικονομίες κλίμακας που κρίνονται απαραίτητες, ικανή να μειώσει τα εργατικά κόστη και να αξιοποιήσει στο έπακρο τους ανθρώπινους πόρους. Πρόκειται για μια στρατηγική που φιλοδοξεί να συνδυάσει τις συνθήκες ανοικτής οικονομίας με την κοινωνική ενσωμάτωση. Με το σκεπτικό αυτό αναδείχθηκε ως η πλέον ενδεικνυόμενη η προώθηση της Δια Βίου Μάθησης (Murphy 2005). Από δω και πέρα θα λειτουργήσει ως το βασικό όχημα πάνω στο οποίο θα κινηθεί η υπερεθνική στρατηγική της κατάρτισης, ευνοώντας απροκάλυπτα την απασχολησιμότητα, την προσαρμοστικότητα, την κινητικότητα και την ευελιξία.

Επιχειρείται λοιπόν μια προσπάθεια μέσα από την υιοθέτηση των δεικτών που προκύπτουν από τα μετρήσιμα αποτελέσματα σε κάθε εκπαιδευτικό σύστημα, η ταύτιση με την ποιότητα, υπακούοντας σε μια κανονιστική λογική. Η Ενωσιακή προοπτική προσβλέπει στη στήριξη που μπορεί να της παρέχει και σε οικονομικό επίπεδο και κυρίως στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η παρέμβαση σε πεδία προνομιακά, όπως είναι αυτό της εκπαίδευσης. Αυτό σηματοδοτεί το έτος Δια Βίου Μάθησης(1996) που διαμορφώνει νέες βιοτικές τροχιές και διαφορετικές συνθήκες διαμόρφωσης δημόσιων πολιτικών σε εθνικό επίπεδο, αναπροσδιορίζοντας το ρόλο της εθνικής κυριαρχίας ως καθεστώσ συνδιάθεσης. Εξάλλου, η παγκοσμιοποίηση και η επερχόμενη ένταση στην κινητικότητα κεφαλαίου, εξηγούν σε μεγάλο βαθμό την πολιτική σύγκλιση στην Ευρώπη και την επανέναρξη της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

⁸³

Από την άλλη δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως η πορεία αυτή δυσχεραίνεται αισθητά από τις κανονιστικές ασυμμετρίες και τις περιφερειακές οικονομικο-κοινωνικές ανισότητες. Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής θα εστιάσουμε στις ανισότητες αυτές και στο ρόλο που έπαιξαν οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν στο χώρο τη εκπαίδευσης στην άμβλυνση αυτή, στο βαθμό που εφαρμόστηκαν βεβαίως στο χώρο της κατάρτισης και της διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων. Η τάση πάντως υπερεθνικοποίησης δεξιοτήτων για την ανταγωνιστικότητα θέτει δυο ζητήματα : διακυβέρνησης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού. Πάντως με τα πολιτικά κείμενα υπαγορεύονται αναμφισβήτητα προτεραιότητες αναδιάταξης της παραγωγικής διαδικασίας και της οργάνωσης της

---

⁸³ Holman & Van der Pijl K.(1996), *The capitalist class in the European Union*, στο G. Kourventaris και A.Moshonas (επιμ.), *The impact of European Integration: Political, Sociological, and Economic changes*, CT, Paeger, Westport, σ. 55-74

εργασίας. Πρόκειται για μια ακόμη εκχώρηση σε υπερεθνικό επίπεδο πεδίων κυριαρχίας που ως τώρα διαχειρίζονταν τα Κ-Μ.

Η ένταση της εξειδίκευσης και η στοχευμένη ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων εντάσσεται στη νέα προσέγγιση όπως αυτή καθορίζεται από την OECD (2001)⁸⁴ και καθορίζει τη σχέση ανθρώπινου κεφαλαίου και οικονομικής ανάπτυξης που οδηγεί στις Δεξιότητες. Στη λογική αυτή η Κοινωνία της Γνώσης δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά μια ευχολογική υπερερμηνεία της αναδύομενης πραγματικότητας της Κοινωνίας των Δεξιοτήτων. Η εξίσωση αυτή αλλοιώνει και περιορίζει σημαντικά τα όρια δράσης της εκπαίδευσης.

4.3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η Εκπαίδευση όπως και κάθε δημόσιος τομέας υφίστανται αυστηρή κριτική τα τελευταία είκοσι χρόνια. Κατηγορείται βεβαίως πως δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην αποστολή της όπως για παράδειγμα στις απαιτήσεις των εταιρειών καθώς και για αδυναμία στοχευμένης και αποτελεσματικής κατάρτισης ανάλογης των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας.

Ως κλασικά μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής επιστρατεύθηκαν:

- η αποκέντρωση των κέντρων λήψης αποφάσεων για να επιτευχθεί από τους τοπικούς φορείς της εκπαίδευσης μια πιο εύστοχη εφαρμογή των εκπαιδευτικών πολιτικών
- κατηγοριοποίηση των χρηστών των υπηρεσιών του εκπαιδευτικού συστήματος με μηχανισμούς όπως η «θετική διάκριση» καθώς και συνεχώς αυξανόμενη αντιπροσωπευτικότητα (συμμετοχή φορέων)
- διαδικασίες ελέγχου ποιότητας στα προγράμματα κατάρτισης⁸⁵

Οι συγκεκριμένες πολιτικές μαρτυρούν τη βαθμιαία απομάκρυνση του κράτους. Η λογική αυτή εμφανίζεται από τη δεκαετία του 1980 στη Γαλλία, η οποία εισάγει την έννοια του ανταγωνισμού ανάμεσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Συντάσσονται μελέτες σκοπιμότητας και σχεδιασμού (mission statement). Αυτό σημαίνει ότι υποχωρούν σταδιακά οι έννοιες της ισότητας και των ίσων ευκαιριών που στοχεύουν στην κοινωνική συνοχή και αντικαθίστανται από τους όρους αποτελεσματικότητα και σύνδεση με την παραγωγή.

Στη δεκαετία του 1990 σε πολλές χώρες υιοθετήθηκε η εφαρμογή πολιτικών αποκέντρωσης τόσο στην Ευρώπη, όσο και σε άλλες περιοχές, όπως η Αφρική, η Ασία,

---

⁸⁴ OECD (2001), *Education at a Glance, Paris*

⁸⁵ J.E. Charlier – Fr. Moens, *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Μεταίχμιο, σελ.150*

κ.τλ. Στις μεταρρυθμίσεις αυτές διαπιστώνεται ένα κοινό σκεπτικό. Πίσω από αυτό βρίσκονται οι εκθέσεις του ΟΟΣΑ και η Παγκόσμια Τράπεζα.

Στις περιπτώσεις αυτές όπου η πολιτική που εκφράζεται από έναν υπερκείμενο υπερεθνικό φορέα, προωθείται και εφαρμόζεται σε εθνικό, αλλά κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο, μπορούμε να εντοπίσουμε τα παρακάτω πολιτικά ζητήματα ή αδυναμίες.

- η διαδικασία λήψης αποφάσεων ενδυναμώνει και ισχυροποιεί το επιλεγόμενο σύστημα αναφοράς σε οποιαδήποτε διαπραγμάτευση
- ο πολιτικός διάλογος υποκαθίσταται από διαπραγματεύσεις τεχνικής φύσης
- Εμπλέκονται καθοριστικά τοπικοί φορείς δράσης οι οποίοι όμως καλούνται να κινηθούν εντός του εγκαθιδρυμένου πλαισίου, μελετώντας όμως την περίπτωση ο πολιτικός διάλογος επί της ουσίας καταργείται.
- Ενισχύεται το κριτήριο της ωφελιμότητας εξισώνοντας το ιδιωτικό με το δημόσιο. Αποδυναμώνει τη δημιουργία αυτόνομων ομάδων. Αναζωογονεί το διάλογο σε επιμέρους ζητήματα⁸⁶.

Κατ' αναλογία ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκαν οι αποφάσεις της Μπολόνια στην Ευρώπη διευρύνει το πλαίσιο αναφοράς. Ο ζήλος με τον οποίο τα εκπαιδευτικά ιδρύματα συναγωνίστηκαν στην εφαρμογή των αποφάσεών της, ενώ καμία υπερεθνική εξουσία δεν μπορούσε να επιβάλει όρους στα κράτη για την εφαρμογή της, η «νέα ορθολογικότητα» έγινε σεβαστή από όλες τις ακαδημαϊκές ελίτ, μια που η συμμετοχή τους αποτέλεσε προϋπόθεση εμπλοκής στους επερχόμενους σχεδιασμούς. Στην περίπτωσή μας, αφορούσαν αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών, εκπαιδευτικές ανταλλαγές, συμμετοχή σε ερευνητικά εκπαιδευτικά προγράμματα και στάνταρ αριστείας. Εξαιτίας αυτής της υπερκείμενης αντίληψης οι δυνατότητες άλλων επιλογών είναι ουσιαστικά ελάχιστες.

Μέσα από τη λογική αυτή τα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει η σύγχρονη εκπαίδευση περιορίζονται και εξειδικεύονται.

Καλείται λοιπόν να επιλέξει:

- ανάμεσα στον πειρασμό μιας κανονιστικής διαχείρισης της εκπαίδευσης με συμμετοχή σε σχέδια ελέγχου και αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και συστημάτων
- σε μια ανατρεπτική παράδοση η οποία ενθαρρύνει τις αντιδράσεις και τη διαρκή επαγρύπνηση απέναντι στην επιδρομή της νέας κανονιστικότητας⁸⁷.

Οφείλουμε στις παρούσες παγκοσμιοποιημένες συνθήκες να αποτυπώσουμε τις συγκλίσεις και τις ομοιότητες που εμφανίζονται, καθώς επίσης να ταυτοποιήσουμε τους

---

⁸⁶ ο.π. σελ156 - 157

⁸⁷ ο.π. σελ. 159

μηχανισμούς που οδηγούν στην εκούσια υποδούλωση της κοινωνίας των πολιτών. Οφείλουμε επίσης να διερευνήσουμε τις δυνατότητες ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών στη δόμηση και τη λειτουργία της παγκόσμιας κοινωνίας και της διαμορφούμενης υπερεθνικής ταυτότητας των πολιτών.

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει από την άλλη πως οι υπερεθνικές υπαγορεύσεις διατηρούν όπως και άλλοτε την αυταρχικότητά τους.

Από την άλλη δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ζητήματα διακυβέρνησης της εκπαίδευσης και της νομιμοποίησης διαφόρων εκδοχών των προτύπων διακυβέρνησης στις μέρες μας κινούνται είτε στο επίπεδο το ιδεολογικό είτε στο ρεαλιστικό, επικεντρώνοντας τις μεταρρυθμιστικές στρατηγικές τους μακριά από τις συνθήκες που επικρατούν, τις δυνατότητες που υπάρχουν και τις προτεραιότητες που θα πρέπει να αναδειχθούν, παραμένοντας με τον τρόπο αυτό, μάλλον ασυνείδητα, στο πεδίο της μικροπολιτικής⁸⁸.

Μια τέτοια μανία εντοπίζεται στην επίκληση των τελευταίων δεκαετιών για την ανάγκη προσαρμογής του Πανεπιστημίου και της εκπαίδευσης γενικότερα στις «ανάγκες της αγοράς». Πολλές φορές μάλιστα συνδυάζεται η λογική αυτή με την απαίτηση της λογοδοσίας, ως αυτό να μην είναι μια αυτονόητη απαίτηση κάθε δημόσια εφαρμοζόμενης πολιτικής.

Πάντως αποτελεί αντικείμενο διένεξης το ποιος τελικά θα πρέπει να είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης σήμερα. Πως με άλλα λόγια θα πρέπει να συνδυάζεται η γνώση και η ερευνητική λειτουργία με το αποτελεσματικό κυνήγι των αναγκών της αγοράς, της αγοράς εργασίας, μια και το ζητούμενο δεν παύει να είναι η απασχόληση και το μέγιστο κέρδος. Τείνουν ως εκ τούτου να υποβαθμιστούν ακόμη και να αγνοηθούν ζητήματα όπως η διευρυμένη συμμετοχή στο αγαθό της γνώσης, ενώ υπερτονίζεται το αίτημα της επιχειρηματικότητας και της άνευ όρων υποχώρησης των εργασιακών δικαιωμάτων.

Στη λογική αυτή εντάσσεται και η ταύτιση της κοινωνίας με την αγορά, υποβαθμίζοντας βασικές λειτουργίες της πρώτης – πολιτικές, θεσμικές, αξιακές, κλπ – μεταφράζοντάς τις στην καλύτερη περίπτωση σε στατιστικούς δείκτες γραφημάτων.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναγνωσθούν τα πολιτικά κείμενα της Ε.Ε. και ως προς την πολιτική τους επιλογή. Βλέπουν την πολιτική της Ε.Ε ως μια περιφερειακή διάσταση της επιχειρούμενης παγκοσμιοποίησης ή ως πεδίο παραγωγής και εφαρμογής νέων πολιτικών πρωτοβουλιών και προσεγγίσεων.

Πιο πάνω μιλήσαμε για θεματικές – γεωγραφικές περιφέρειες. Πράγματι επιτρέπουν το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών πρωτοβουλιών ικανών να αποκτήσουν την απαιτούμενη δυναμική στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να αναδείξουν στοιχεία ταυτότητας, ικανά να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

---

⁸⁸ Κ. Λάβδας, *Πολιτική ανάλυση και ομάδες συμφερόντων στην εκπαιδευτική πολιτική, «Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Αθήνα, εκδόσεις Σαββάλας, σελ 63*

και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ενοτήτων – δικτύων αυτών. Χρειάζεται όμως να εκτιμηθεί κατά πόσο μπορεί να αποτελέσει το κύριο πεδίο εφαρμογής εκπαιδευτικής ή κάθε άλλης πολιτικής. Σαφώς αποκτάται πολύτιμη εμπειρία, ομαδοποιούνται καλές πρακτικές, αναπτύσσεται η λογική της διακρατικής - διαπεριφερειακής συνεργασίας. Όμως δεν μπορεί να αποτελέσει τον κορμό μιας « συνολικής ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής», δεδομένου ότι και εδώ προτεραιότητα έχουν τα οικονομικά κριτήρια.

Επίσης τα δίκτυα αυτά μπορούν να αναπτύξουν και αναπτύσσουν ένα όλο και περισσότερο διευρυνόμενο, πιο ισχυρό και δύσκολα παραγνωρίσιμο παράγοντα άσκησης πολιτικής πίεσης δεδομένου ότι σε πολλές περιπτώσεις εκφράζουν και εκπροσωπούν μικρές και αυθαίρετες ομάδες συμφερόντων. Ο ρόλος τους θα διερευνηθεί στην εργασία αυτή. Εξάλλου είναι μια παράμετρος συστατική και θεσμοποιημένη σε επίπεδο οργάνων εκπροσώπησης της Ε.Ε. και στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Δεν μπορεί επίσης να μην αναφερθεί η άποψη που εκφράζεται από όσους στέκονται κριτικά απέναντι στην Ε.Ε. πως τα δίκτυα αυτά εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο ελιτίστικα μοντέλα ισχύος και επιρροής. Σε κάθε περίπτωση είναι κεντρικό ζητούμενο και στην εργασία μας αυτή η διάκριση μεταξύ σκοπών, περιεχομένων και μέσων-εργαλείων καθώς και των θεσμών (policy goals, policy contents, policy instruments, policy making-institutions)⁸⁹.

Αξίζει να αναζητηθεί στα κείμενα των συνθηκών αλλά και στα άλλα κείμενα εργασίας το θέμα των πολιτικών ιδεών, των λύσεων που προτείνονται, τα περιεχόμενά τους και βεβαίως οι σκοποί που επιδιώκονται, δηλωμένοι και αδήλωτοι.

Επίσης στο ζήτημα της εφαρμογής των πολιτικών αυτών θα εξετασθεί κατά περίπτωση το θέμα της μεταφοράς τους. Γιατί είναι προφανές πως μια λύση επηρεάζεται και πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα δεδομένα των θεσμικών, εθνικών και πολιτισμικών συνθηκών και τα διαφορετικά πολιτικά συστήματα. Μπορούμε να αντιληφθούμε τι σημαίνει εφαρμογή μιας πολιτικής στη Σουηδία, την Ομοσπονδιακή Γερμανία, και την Ιταλία για παράδειγμα καθώς επίσης και τις διαφορές τους.

Ένα σημαντικό ζήτημα που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στην εργασία αυτή είναι επίσης το πώς λειτουργεί μια σύγχρονη κοινωνική παράμετρος, όπως αυτή του πολυπολιτισμικού φάσματος σε κάθε περιφέρεια. Αξίζει να διερευνηθεί κατά πόσο είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί ένα ελάχιστο υπόβαθρο συνύπαρξης και συμμετοχής των ομάδων αυτών στην εκπαιδευτική διαδικασία με ισότιμο τρόπο. Εκτίμηση μας είναι πως μπορεί η Περιφέρεια να αποτελέσει ένα πεδίο εφαρμογής τέτοιων πολιτικών επί μέτρω, με σαφώς καλύτερη εστίαση και ασυγκρίτως καλύτερα αποτελέσματα. Σαφώς η συζήτηση αυτή θέτει νέους όρους στις θεωρητικές προσεγγίσεις τις σχετικές με τις δυνατότητες

---

⁸⁹ Bennet, C, (1991), "What is policy convergence and what causes it?", *British journal of Political Science* 21,

ένταξης καθώς επίσης στην εδραίωση της ιδιότητας του πολίτη και της γενικότερης αφομοίωσης ατομικών συμπεριφορών και συλλογικών δικαιωμάτων⁹⁰.

Στον προβληματισμό αυτό ζητούμενο παραμένει η εξεύρεση μιας χρυσής τομής μεταξύ απόλυτης εξομοίωσης κάθε πολιτισμικής διαφορετικότητας και επιβολής κληρονομημένων προτύπων των δυτικών κρατών. Από την άλλη τίθεται ασφαλώς ένα ζήτημα φυσιολογίας και ταυτότητας απέναντι σε αυτόν τον πολυπολιτισμικό σχετικισμό και της αποδοχής του anything goes⁹¹. Επίσης τίθεται το ζήτημα του πως θα αντιδράσουν οι κοινωνίες αυτές, οι περιφέρειες αυτές τη στιγμή που έχουν στην πλειοψηφία τους αφομοιώσει την ύπαρξή τους ως έκφραση ενός εθνικά ομοιογενούς κράτους.

Δεν είναι δυνατόν να παραβλεφθούν εδώ ζητήματα αλτρωτισμού και αυτονομίας πολλών ευρωπαϊκών περιφερειών από τη Μεγ. Βρετανία και την Ισπανία, το Βέλγιο και την Κορσική ως τη Θράκη. Θα λειτουργήσει ως η βαλβίδα ασφαλείας που θα επιτρέψει την «αυτόνομη» σε ένα βαθμό πορεία που θα αφήσει ελεύθερο χώρο σε τέτοιες λογικές ή θα μεγιστοποιήσει τις τάσεις οξύνοντας περαιτέρω το πρόβλημα; Παραμένει ζητούμενο ο προσδιορισμός των προοπτικών και της διάστασης που θα προσλάβει η περιφερειοποίηση της εκπαίδευσης. Ας μην υποτιμάται ο ρόλος του θεσμού αυτού, ακόμη και στο επίπεδο της κατάρτισης αν τον δούμε, γιατί δεν πρέπει να μας διαφεύγει το ιστορικό δεδομένο πως κάθε μεγάλο κίνημα προέκυψε και πήγασε από το χώρο αυτό.

Επίσης το ζήτημα του ρόλου των πολιτών συνδέεται προφανώς με την εκπαίδευση και τη διαμόρφωση συμπεριφορών που αυτή καθορίζει. Έχει εξάλλου τονιστεί από πολλούς πολιτικούς επιστήμονες ο διαμεσολαβητικός ρόλος της εκπαίδευσης στην αναδιαπραγμάτευση του ρόλου του κράτους και της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης κάτι που δεν μπορεί να απαντηθεί χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένες εθνικές, περιφερειακές μεταβλητές που διαμεσολαβούν στις σχέσεις εκπαίδευσης και πολιτικού συστήματος. Η εξέλιξη στον τεχνολογικό τομέα και οι δυνατότητες που καθημερινά αναπτύσσονται ας μην υποτιμούνται ή ας μην υποβαθμίζονται σε τεχνικά αυστηρά στοιχεία, γιατί αποτελούν το υπόβαθρο μιας νέας πολιτικής αντίληψης, λειτουργίας και έκφρασης.

4.4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

---

⁹⁰ Parekh, B. (1986), "The concept of multicultural education", στο S. Modgil κ.α. , *Multicultural Education: The Interminable Debate*, Falmer, London

- (1998), *The Politics of Multiculturalism*, Macmillan, London

⁹¹ Λάβδας,Κ.,ό.π. σελ 79

Οι διαδικασίες λήψης των αποφάσεων αποσκοπούν στην προώθηση του κοινοτικού συμφέροντος φροντίζοντας ταυτόχρονα τα συμφέροντα των Κρατών – Μελών και των Κοινωνικών Εταίρων στο πλαίσιο της ενίσχυσης των κοινοτικών πολιτικών. Στο επίπεδο της Ε.Ε. σύμφωνα με το άρθρο 249.1 της Συνθήκης για την ΕΚ στην άσκηση της Νομοθετικής Εξουσίας συμμετέχει το «θεσμικό τρίγωνο», το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Επιτροπή.

Α) Η Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία

Ένα από τα πιο σημαντικά επικουρικά όργανα με ξεχωριστό ρόλο στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων⁹² είναι η Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων (COREPER)⁹³. Κάθε Κράτος – Μέλος έχει μια μόνιμη εθνική αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες (ΜΕΑ) η οποία εκπροσωπείται στην Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων (ΕΜΑ) και δεν αποτελεί θεσμικό όργανο της Κοινότητας αλλά επικουρεί το Συμβούλιο. Σύμφωνα με το άρθρο 207.1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, «μια Επιτροπή αποτελούμενη από Μονίμους Αντιπροσώπους των Κρατών – Μελών έχει ως έργο την προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου και την εκτέλεση των εντολών που της δίνονται από το Συμβούλιο. Η Επιτροπή δύναται να λαμβάνει διαδικαστικές αποφάσεις στις περιπτώσεις που προβλέπονται στον εσωτερικό κανονισμό του Συμβουλίου»⁹⁴. Η λειτουργία της ΕΜΑ ξεκίνησε το 1958, ενισχύθηκε το 1966 και το 1974⁹⁵.

Η ΕΜΑ συνεδριάζει μια φορά την εβδομάδα και προετοιμάζει την Ατζέντα του Συμβουλίου και την κατανομή των θεμάτων στις επιτροπές εμπειρογνομόνων. Ταυτόχρονα είναι ο αποδέκτης των εκθέσεων από τις εθνικές ομάδες εργασίας, των εθνικών εμπειρογνομόνων και προωθεί τα θέματα που φτάνουν στην Επιτροπή. Η COREPER I ασχολείται με τα θέματα που ανήκουν στον κοινοτικό πυλώνα και αυτά είναι η εσωτερική αγορά, η βιομηχανία, η έρευνα, η απασχόληση, το περιβάλλον, η γεωργία, η εκπαίδευση⁹⁶. Η ΕΜΑ βοηθά σημαντικά στη λήψη των αποφάσεων του Συμβουλίου ειδικά στις αποφάσεις Συνδιαλλαγής με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και με την Επιτροπή⁹⁷.

Β) Η Επιτροπή Παιδείας

---

⁹² Zwann de, J., *The Permanent Representatives Committee Its Role in European Union Decision Making*, Elsevier, Amsterdam, 1995

⁹³ COREPER (*Committee of Permanent Representatives*)

⁹⁴ *Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, σελ. 305

⁹⁵ Μούσης, Ν., *Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Θεσμοί και Πολιτικές*, εκδ Παπαζήσης 1991, Αθήνα, σ.51

⁹⁶ Bostock, D., "COREPER Revisited", *Journal of Common Market Studies*, vol.40, No 2, 2002, pp. 216 - 217

⁹⁷ Middlemas, K., *Orchestrating Europe. The Informal Politics of European Union 1973 – 1995*, Fontana Press, 1995, London, pp. 281 - 282

Στη δεκαετία του 1970 στο πλαίσιο της ενεργοποίησης της κοινοτικής πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, το Συμβούλιο θέσπισε την Επιτροπή Παιδείας καθώς και συμβουλευτικών Επιτροπών για την αντιμετώπιση των ειδικών επιστημονικών και τεχνικών ζητημάτων και ενεργειών των προγραμμάτων της Κοινότητας. Για την Κατάρτιση λειτουργούσε η συμβουλευτική επιτροπή από το 1963⁹⁸. Στην 4^η αρχή αναφερόταν πως « κατά την εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων που της έχουν ανατεθεί στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισεως, η Επιτροπή επικουρείται από τριμερή συμβουλευτική επιτροπή, της οποίας η σύνθεση και το καταστατικό αποφασίζονται από το Συμβούλιο, έπειτα από γνώμη της Επιτροπής»⁹⁹.

Η Επιτροπή Παιδείας θεσπίστηκε το 1976 στο πλαίσιο εφαρμογής του Α' προγράμματος δράσης της Κοινότητας στον τομέα της Εκπαίδευσης¹⁰⁰. Στο ψήφισμα αυτό ορίζεται πως «συνιστάται επιτροπή εκπαίδευσης, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών και της Επιτροπής, την προεδρία της οποίας αναλαμβάνει η χώρα, η οποία ασκεί την προεδρία του Συμβουλίου. Η επιτροπή της εκπαίδευσης προετοιμάζει τις διασκέψεις του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τις μελλοντικές εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης»¹⁰¹.

Δέκα χρόνια αργότερα τον Ιούλιο του 1987 επεκτείνονται οι δραστηριότητες της Επιτροπής στο πλαίσιο της ΕΕΠ, με την απόφαση 373/87 του Συμβουλίου. Με την απόφασή αυτή εγκαινιάστηκε η «επιτροπολογία» (comitology) στην Κοινότητα που κάλυψε ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων και ισχυροποίησε την Επιτροπή καθώς επίσης και το ρόλο των τεχνοκρατών και των εκπροσώπων των κοινοτικών εταίρων στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων¹⁰². Στην απόφαση αυτή το Συμβούλιο διατηρεί «το δικαίωμα να ασκεί απευθείας τις εκτελεστικές αρμοδιότητες, αναθέτει στην Επιτροπή αρμοδιότητες για την εκτέλεση των κανόνων που θεσπίζει και προσδιορίζει τα κυριότερα στοιχεία αυτών των αρμοδιοτήτων»¹⁰³. Οι επιτροπές διακρίνονται στις εξής: α) η διαδικασία της συμβουλευτικής επιτροπής (αρθ. 21) η οποία παρέχει συμβουλές στην Επιτροπή, β) η διαδικασία της επιτροπής διαχείρισης (αρθ. 2.2.) η οποία με ειδική πλειοψηφία μπορεί να εμποδίσει την απόφαση της Επιτροπής και γ) η διαδικασία της κανονιστικής ή ρυθμιστικής επιτροπής (αρθ. 2.3) η οποία με ειδική πλειοψηφία εγκρίνει τις αποφάσεις της Επιτροπής¹⁰⁴.

---

⁹⁸ Απόφαση 63/266/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2.4.1963

⁹⁹ ό.π., σελ. 215

¹⁰⁰ Συμβούλιο των ΕΚ, Κείμενα για την ΕΕΠ (1971 – 1987), ό.π. σς. 23 – 28, 137, και 23-24

¹⁰¹ ό.π. σ. 23 - 24

¹⁰² Wessels, W., “Comitology: fusion in action. Poitico-adinistrative trends in the EE system”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 5, No 2, 1998, pp.209-234

¹⁰³ Συμβούλιο των ΕΚ, Κείμενα για την ΕΕΠ (1990-1992), ό.π. άρθρο 1, σ. 191

¹⁰⁴ ό.π. σς. 191-192 και Nugent, N., *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σαββάλας, 204, Αθήνα, σς. 203 - 204

Με απόφαση του Συμβουλίου και κατόπιν εισηγήσεων της Επιτροπής το 1999 επαναπροσδιορίστηκαν οι όροι άσκησης των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων της Επιτροπής¹⁰⁵. Δυο χρόνια αργότερα στο Λευκό Βιβλίο για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση, η Επιτροπή έθεσε ζήτημα «ανανέωσης της κοινοτικής μεθόδου και επαναπροσδιορισμού των καθηκόντων και των όρων άσκησης των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων των θεσμικών οργάνων. Το 2002 η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση στο Συμβούλιο για την τροποποίηση της απόφασης 1999/468/EK σχετικά με την «επιτροπολογία»¹⁰⁶. Επίσης οι Επιτροπές αυτές στο πλαίσιο της εφαρμογής των Προγραμμάτων συνεπικουρούνται από ειδική επιτροπή που αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών μελών (Erasmus art. 3.2 & Petra II, art.7).

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει ο σύνθετος χαρακτήρας της Ε.Ε. λειτουργεί μέσα από την ενεργοποίηση δικτύων, τόσο εθνικού, όσο και υπερεθνικού χαρακτήρα, γεγονός που καθορίζει τη δυναμική και τις ισορροπίες σε κάθε θέμα την κάθε χρονική και πολιτική περίοδο. Τα δίκτυα αυτά παρέμβασης αναπτύσσουν έναν ευρύτατο διάλογο με στόχο τη μεγιστοποίηση του κοινοτικού αποτελέσματος. Βεβαίως η ισορροπία και η συμφωνία δεν μπορεί να είναι μια εύκολη υπόθεση. Εξάλλου τα τελευταία χρόνια από το 1985 με το άρθρο 118B της ΕΕΠ κατοχυρώθηκε ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων¹⁰⁷ στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων καθώς και η υποχρεωτική διαβούλευση με τα κοινοτικά όργανα¹⁰⁸. Συγκεκριμένα αναφέρεται πως « η Επιτροπή έχει καθήκον να προωθεί τη διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους σε κοινοτικό επίπεδο και να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να διευκολύνεται ο διάλογος μεταξύ τους, μεριμνώντας ώστε η υποστήριξη της να παρέχεται ισόρροπα προς τα μέρη».

Συγκεκριμένα στο χώρο της εκπαίδευσης η Επιτροπή συνεργάζεται μόνιμα με συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών και με διάφορες οργανώσεις και ενώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, όπως η CSEE (Επιτροπή Εκπαιδευτικών), η EPA (Ένωση Γονέων), η AEDE (Ένωση Εκπαιδευτικών), η ΑΤΕΕ (Ένωση για την Κατάρτιση), η ESHA (Ένωση Διευθυντών Σχολικών Ιδρυμάτων)¹⁰⁹. Ακόμη συμμετέχουν για την εκπόνηση μελετών σε ειδικά θέματα τριτοβάθμιας και μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης η Επιτροπή για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (Committee for Higher Education in the European Community – CHEEC) καθώς και η Επιτροπή Συνδέσμου Ιδρυμάτων τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και το Συνέδριο Κοσμητόρων (EURASHE). Οι Ενώσεις και

---

¹⁰⁵ Συμβούλιο της ΕΕ, απόφαση 1999/468/EK

¹⁰⁶ Commission of the EC, Proposal for a Council Decision amending Decision 1999/468/EC laying down the procedures for the exercise of implementing powers conferred on the Commission, COM (2002) 719 final, Brussels, 11.12. 2002.

¹⁰⁷ Συμμετοχή των Συνδικάτων στη διαβούλευση

¹⁰⁸ Συνθήκη της ΕΚ άρθρο 138.1

¹⁰⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 1976-1994, Λουξεμβούργο, 1995, σ.46

οι Οργανώσεις αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της γνώμης και της λήψης της απόφασης για κάθε θέμα.

Ο Επίτροπος και η 22^η Διεύθυνση

Επικεφαλής της Επιτροπής είναι ο αντίστοιχος Επίτροπος, ο οποίος έχει την ευθύνη για τον τομέα της εκπαίδευσης, της έρευνας και της πολιτικής στον τομέα της επιστήμης. Η αρμόδια Γενική Διεύθυνση η 22^η στην οποία προϊστάται Γενικός Διευθυντής ιδρύθηκε το 1995, είναι αρμόδια για θέματα εκπαίδευσης, κατάρτισης, ανθρωπίνων πόρων και νεολαίας και έχει τρία τμήματα αντίστοιχα:

- το τμήμα για την εκπαιδευτική πολιτική
- το τμήμα για τις πολιτικές κατάρτισης και
- το τμήμα για τα άλλα θέματα (σχέσεις με άλλα κράτη)

Τα κείμενα τώρα που συντάσσονται για την Εκπαίδευση διακρίνονται σε δυο κατηγορίες. Σε εκείνα της Επιτροπής, όπως είναι τα έγγραφα εργασίας, ανακοινώσεις, εκθέσεις που δεν καταλήγουν στη νομοθετική διαδικασία. Από την άλλη έχουμε τα κείμενα των θεσμικών οργάνων του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου που αφορούν σε συγκεκριμένες νομοθετικές πράξεις όπως οι κανονισμοί, οι οδηγίες, οι αποφάσεις, τα ψηφίσματα, οι συστάσεις και τα συμπεράσματα. Με τη σύντομη αυτή αναφορά παρουσιάσαμε τα όργανα που συμμετέχουν στη διαδικασία προετοιμασίας και λήψης των αποφάσεων που έχουν άμεση σχέση με τα ζητήματα της εκπαίδευσης και λειτουργούν εξειδικευμένα γι' αυτήν. Από κει και πέρα η «κοινοτική μέθοδος» στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων είναι κοινή για όλους τους τομείς πολιτικής και ως εκ τούτου ξεφεύγουν από την άμεση στόχευση και το ενδιαφέρον αυτής της εργασίας.

Απότελούν όμως ένα δείγμα οργάνωσης και συγκροτούν τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες προκύπτει η παραγωγή πολιτικών. Καθορίζουν ως εκ τούτου τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις κυβερνησιμότητας της Ε.Ε. στο επίπεδο αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Α.1.1. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΩΣ ΤΟ 2000

Όπως έχουμε και αλλού, με άλλη αφορμή αναφέρει, το ζήτημα της «εκπαιδευτικής πολιτικής» έρχεται στην Ευρώπη από το παράθυρο. Πριν από το 1992 και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ περιορισμένη είναι η νομοθετική εξουσία που είχε εκχωρηθεί στην Ε.Κ. σχετική με την εκπαίδευση. Η Συνθήκη της Ρώμης υπογράμμισε την ευθύνη της Κοινότητας στην εφαρμογή πρωτοβουλιών σχετικών με την επαγγελματική κατάρτιση. Μεταξύ του 1957 και του 1992 το πεδίο αυτό εφαρμογής παραμένει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των Κρατών Μελών (Khan 1994:50).

Πιο συγκεκριμένα το άρθρο 128 της Συνθήκης της Ρώμης αντικαταστάθηκε από τα άρθρα 126 και 127 τα οποία αναφέρονται σε ζητήματα «ποιότητας στην εκπαίδευση και στην «επαγγελματική κατάρτιση» αντίστοιχα.¹¹⁰ Αντίθετα η επαγγελματική κατάρτιση συμπεριλαμβάνεται από νωρίς στις ευρωπαϊκές πολιτικές, εφόσον μπορεί να συνεισφέρει στη λειτουργία της κοινής αγοράς, στην κινητικότητα της εργασίας και στην προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις τεχνολογικές αλλαγές και την προώθηση της έρευνας για συγκεκριμένες κοινοτικές πολιτικές¹¹¹. Το άρθρο 128 Συνθήκη ΕΟΚ βάζει τα θεμέλια για τη θέσπιση γενικών αρχών από τα όργανα της Κοινότητας για την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης. Το άρθρο 57/ Συνθήκη ΕΟΚ προβλέπει την έκδοση οδηγιών για την αμοιβαία αναγνώριση διπλωμάτων και άλλων τίτλων. Στο άρθρο 9 (παρ 2) της ΕΚΑΕ προβλέπονταν η ίδρυση Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου κάτι που συνάντησε ανυπέρβλητα εμπόδια.

Μετά τη Συνθήκη της Ρώμης παίρνει τη μορφή οδηγίας και εντάσσεται στη μερική αρμοδιότητα της ΕΚ. Από το 1974 η Ε.Κ. ξεκινά να παίζει κάποιο ρόλο στην εκπαί-

---

¹¹⁰ Το Συμβούλιο εξουσιοδοτείται «όταν δρα στη βάση μιας πρότασης της Επιτροπής και έχοντας συμβουλευτεί την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, να καθορίζει τις γενικές αρχές για την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης ικανής να συνεισφέρει στην αρμονική ανάπτυξη τόσο των εθνικών οικονομιών όσο και της Ε.Κ.».

1991 "The contribution of the education system to the achievement of the internal market" *Eur. Education*, τομ. 23, τεύχος 2 σ.18-27

¹¹¹ Ασδεράκη, Φ., Τσινισιζέλης, Μ. (2008), *Η Επαγγελματική Κατάρτιση στην προοπτική της νέας Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής*, ΕΚΕΜ, Κείμενο Εργασίας, 9/Μαρτίος 2008.

δευση¹¹². Αφετηρία αποτελεί ένα ψήφισμα που περνά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 16 Νοεμβρίου του 1971 για την ανάγκη συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης. Θα ακολουθήσουν πάνω από πενήντα διακηρύξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικές με την εκπαιδευτική πολιτική¹¹³. Στα 1976 καταρτίζεται το πρώτο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για τη συνεργασία στην Εκπαίδευση¹¹⁴.

Αποκορύφωμα της πολιτικής αυτής παρέμβασης θα αποτελέσει το άρθρο 126 με στόχο τη σύγκλιση μεταξύ των Κρατών – Μελών στο επίπεδο της εκπαιδευτικής πολιτικής. Επί της ουσίας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο έχουν στην πραγματικότητα ασκήσει μεγάλη επιρροή στις εκπαιδευτικές πολιτικές των κρατών – μελών μέσω οδηγιών, ψηφισμάτων, συστάσεων και αναφορών¹¹⁵. Ως εκ τούτου ασκήθηκε μια σταθερή και πυκνή πίεση με διακριτικό τρόπο και μέσω χορηγιών σε πιλοτικά σχέδια και καλές εκπαιδευτικές πρακτικές¹¹⁶.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον, και ως μορφή υπερεθνικής παρέμβασης, αλλά και εκ των κάτω νομιμοποίησης πολιτικών και υπέρβασης «ξύλινων» πολιτικών αντιλήψεων, παρουσιάζει η παρέμβαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ). Το ΔΕΚ με μια διασταλτική ερμηνεία για την επαγγελματική κατάρτιση, αποφαινεται πως «εφόσον η Ανώτατη Εκπαίδευση προετοιμάζει και εφοδιάζει το άτομο για ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, υπόκειται στις διατάξεις της κοινής επαγγελματικής κατάρτισης και άρα παραπέμπει στο άρθρο 128 της Συνθήκης της Ρώμης. Βασισμένη σε αυτή την απόφαση η επιτροπή Ντελόρ υπέβαλλε το 1986 την πρόταση που αφορούσε το πρόγραμμα ERASMUS.

Αρχίζει λοιπόν να αναγνωρίζεται, όλο και πιο έντονα, ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η εκπαίδευση στην πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτές οι αυξημένες προσδοκίες αποτυπώνονται καθαρά από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και έπειτα. Προάγγελος αυτής της θέσης στάθηκαν τα προγράμματα ERASMUS και ESPRIT τα οποία δρομολογήθηκαν στη δεκαετία του 1980.

Στη Συνθήκη του Μάαστριχτ εισάγεται για πρώτη φορά ο διαχωρισμός εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το πλαίσιο περιγράφεται ως εξής:

«Ο επιταχυνόμενος ρυθμός αλλαγής στη βιομηχανία και η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς απαιτεί μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα και κινητικότητα του

---

¹¹² Lowe, J. (επιμ.) 1992, "Education and European integration", *International Review of Education*, τομ. 38, τευχ. 6, σ. 579-590, εδώ σ. 582

¹¹³ Gretler, A. (1991), "Europe and education: Lets accept the challenge", *European Education*, τομ. 23, τευχ. 4, σ. 15-31, εδώ σ. 17

¹¹⁴ Milner, S. (1998), "Training policy: Steering between divergent national logics" στο D. Hine & H. Kassim (επιμ.), *Beyond the Market: The EU and National Social Policy*, Routledge, London, s. 156-157

¹¹⁵ Heinemann, K. (1991), "Education and the internal market", *European Education*, τομ. 23, τευχ. 2, σ. 69-76

¹¹⁶ Lowe, J. ό.π., σ. 583

εργατικού δυναμικού. Αυτές είναι δυο συνθήκες που πρέπει να ικανοποιηθούν προκειμένου να μειωθούν τα μονίμως υψηλά ποσοστά ανεργίας, ειδικά των νέων ανθρώπων, και να διασφαλιστεί η ανταγωνιστική θέση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στις παγκόσμιες αγορές». ¹¹⁷

Είναι εμφανές πως η Ε.Ε. ενεργοποιείται προσπαθώντας να αντιμετωπίσει το ζήτημα της τεχνολογικής εξέλιξης και της ανατροπής στο status εργασίας στην Ευρώπη. Για την επιλογή της αυτή και την προσπάθειά της να συμμορφωθεί στις προτεραιότητες όπως αυτές τίθενται σε διεθνές επίπεδο από τον ΟΟΣΑ για παράδειγμα, έχει δεχθεί και δέχεται έντονη κριτική. Στο θέμα αυτό θα επανέλθουμε γιατί αποτελεί κομβικό στοιχείο της πολιτικής μας ανάλυσης στον τομέα της εκπαιδευτικής πολιτικής και των εφαρμογών της.

Δεν είναι εξάλλου χωρίς σημασία το γεγονός ότι η επόμενη σημαντική κίνηση έχει να κάνει με τον ορισμό του 1996 (Βενετία 2 Φεβρουαρίου) ως έτους Δια Βίου Μάθησης, αναδεικνύοντας την ως μια από τις βασικές προτεραιότητες στην Ευρώπη. Την ανάδειξη της εκπαίδευσης σε κεντρικό πολιτικό στόχο επιβεβαιώνει και ο αριθμός και το εύρος των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που οργανώνονται από την Ε.Ε. ¹¹⁸.

Το σκεπτικό της Επιτροπής αποτυπώνει επακριβώς την προσέγγιση αυτή:

«Δεν είναι πλέον ρεαλιστικό να θεωρούμε την εκπαίδευση, την οικονομικά ενεργό ζωή και τη συνταξιοδότηση ως διαδοχικές φάσεις της ζωής, καθώς η γνώση που αποκτάται στα πρώτα χρόνια ξεπερνιέται ολοένα και πιο γρήγορα. Η ιδέα της δια βίου μάθησης, με την προώθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου της ζωής ανοίγει νέες προοπτικές για τη διαμόρφωση και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων, και τον τρόπο που διαχειρίζονται τόσο την εργασία τους όσο και τον ελεύθερο χρόνο τους» ¹¹⁹.

Την πίεση και το ενδιαφέρον για την προώθηση της αντίληψης της δια βίου μάθησης προωθούσε από το 1989 η ERT (Τράπεζα των Ευρωπαίων Βιομηχάνων) ¹²⁰. Αυτό αναφέρεται σε μια σύντομη έκθεση των δραστηριοτήτων της Μόνιμης Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση που ιδρύθηκε το 1987 από την ERT για να εντοπίσει κύρια προβλήματα από τη σκοπιά της βιομηχανίας στους τομείς της εκπαίδευσης και

---

¹¹⁷ (1994), *European Union, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg*

¹¹⁸ Field, J. (1996), "Towards the Europeanization of continuing education", *Studies in the Education of Adults*, τομ. 28, τευχ. 1, σ. 14-28

¹¹⁹ *European Commission (EC) (1995), Teaching and Learning Towards the Learning Society, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.*

¹²⁰ *Εκπαίδευση δια Βίου: μια ευρωπαϊκή στρατηγική (Education for Life: A European Strategy)*

της κατάρτισης¹²¹. Το 1993, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει τη Λευκή Βίβλο με τον ενδεικτικό του πολιτικού σκεπτικού τίτλο: «Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και απασχόληση: οι προκλήσεις και ο δρόμος προς τον 21^ο αιώνα»¹²² (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1993). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εργασία μας έχει το κεφάλαιο 7 της Βίβλου γιατί εξετάζει τους τρόπους προσαρμογής των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Ακολουθεί άλλη μια Λευκή Βίβλος το 1995. Αυτή τη φορά ο τίτλος προβάλλει και την αλλαγή στην αντιμετώπιση «Λευκή Βίβλος: Διδασκαλία και Μάθηση. Για μια κοινωνία της μάθησης»¹²³. Το κείμενο αυτό θα αποτελέσει στην ουσία τον προάγγελο της κήρυξης τον επόμενο χρόνο του Ευρωπαϊκού Έτους δια Βίου Μάθησης. Μπορούμε νομίζω να παρατηρήσουμε μια διαφοροποίηση και μια διεύρυνση στο πεδίο εφαρμογής της Λευκής Βίβλου του 1995. Έχουμε πράγματι ξεφύγει από το στενά τεχνοκρατικό σκεπτικό του ανταγωνισμού και της εξυπηρέτησης των νέων δεδομένων στο χώρο της παραγωγής ή η Επιτροπή αισθάνεται πλέον πιο σίγουρη και για το λόγο αυτό δηλώνει την πρόθεσή της να διευρύνει την παρέμβασή της συνολικά στο χώρο της Διδασκαλίας και της Μάθησης γενικότερα; Κατά την άποψή μας συμβαίνει το δεύτερο.

Η Ε.Ε. έχει από τη μια πλευρά εμπεδώσει τον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο οπότε το κλίμα είναι θετικότερο για μια περαιτέρω διεξόδου στο εθνικό «άβατο» των Κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης. Επίσης τα Κράτη – μέλη αδυνατούν να διαχειριστούν την πίεση που ασκείται από τις αλλαγές που συνεπάγεται το μεταβιομηχανικό μοντέλο παραγωγής, με αποτέλεσμα να αναζητούν σανίδα σωτηρίας ή ένα άλλοθι για τις πολιτικές που εφαρμόζουν. Τη σανίδα αυτή έρχεται να τους προσφέρει ένα υπερκείμενο θεσμικό όργανο, όπως η Ε.Ε.. Από την άλλη τίθεται ολοένα και πιο επιτακτικά η ανάγκη δημιουργίας ενός ενιαίου εκπαιδευτικού χώρου στην Ευρώπη. Αυτό εστιάζεται ή αφορμάται κυρίως από το χώρο των επαγγελματικών δεξιοτήτων, δικαιωμάτων και της ανταγωνιστικότητας, χωρίς όμως να περιορίζεται σε ένα απλό επίπεδο κατάρτισης. Αντίθετα διαπερνά καθέτως, όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, από την Υποχρεωτική ως την Πανεπιστημιακή και φυσικά την άτυπη.

Αργότερα, και πριν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας στην οποία και θα σταθούμε αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια, θα γίνει η αποτίμηση των αποτελεσμάτων, των στόχων, όπως αυτοί ετέθησαν στα πολιτικά κείμενα από το 1992 έως το 2000, καθώς και το πώς αυτές υλοποιήθηκαν μέσα από τα προγράμματα της Ε.Ε.. Η κριτική που ασκήθηκε, όπως αναφέρει ο Ant (Ant, 2001: 31) πάντως, ήταν μάλλον αρνητική ως προς

---

¹²¹ Kairamo, K. (επιμ). (1989), "Education for LiFe: A European strategy, Butterworth's, London, p. 3

¹²² European Commission (EC) ,(1993), *Growth, Competitiveness and Employment: the Challenges and the Ways Forward into the 21th Century*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg

¹²³ Ο.π. EC1995

την επιτυχία των προγραμμάτων αυτών «παρά τα αξιοσημείωτα ποσά που δαπανήθηκαν, παραμένει ασαφές τι αντίκτυπο είχαν τα σχέδια ή τα μέτρα, ειδικά στα εθνικά συστήματα κατάρτισης ή στις ευρωπαϊκές πρακτικές της». Όπως είναι φυσικό θα δούμε πως αυτά αποτυπώνονται στις εθνικές εκθέσεις όταν θα μελετήσουμε την προσαρμογή των πολιτικών των Κ-Μ στις πολιτικές αποφάσεις της Ε.Ε.

Επίσης μπορούμε να διαπιστώσουμε πως στη δεκαετία του 90 εκτός από τις Βίβλους επιστρατεύονται και συντάσσονται μια σειρά νέων μέσων, όπως είναι οι κοινοτικές πρωτοβουλίες και νέα προγράμματα, όπως είναι το Employment (now, Horizon, youthstart, integra) και το Adapt. Επίσης στο ΕΚΤ περιλαμβάνονται την περίοδο αυτή ενέργειες που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης, της προσαρμογής των εργαζομένων και την επιμόρφωση τους, στην αύξηση της σταθερότητας και της απασχόλησης. Επίσης στις τέσσερις χώρες που χρηματοδοτήθηκαν από το Ταμείο Συνοχής (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία) διαπιστώνουμε πως τα προγράμματά τους ήταν προσαρμοσμένα στην ενίσχυση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για τη βελτίωση της πρόσβασης των νέων στην αγορά εργασίας.

Επίσης τα ΚΠΣ που υλοποιούν το μεγαλύτερο μέρος των διαρθρωτικών πολιτικών στη δεκαετία του 90 επιτρέπουν τη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Για παράδειγμα στην Ελλάδα έχουμε το πρώτο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση (ΕΠΕΑΕΚ) (1996-99) που χρηματοδοτήθηκε από το Β΄ ΚΠΣ.

Ως εκ τούτου «η Ευρώπη της Γνώσης - 1997», που αποτελεί ένα κείμενο με ολοκληρωμένο πολιτικό περιεχόμενο, έχει ένα πολυεπίπεδο και πολυσημιακό αναφορικό περιεχόμενο¹²⁴.

Στο σημείο όμως αυτό μπορούμε να προχωρήσουμε σε μια αποτίμηση των πολιτικών που επιστρατεύθηκαν την περίοδο αυτή 1990 - 2000. Είναι γεγονός πως τη δεκαετία αυτή έχουμε ένα μεγάλο corpus κειμένων που για πρώτη φορά εμφανίζονται στην πολιτική της Ε.Ε. Η προσέγγιση αυτή γίνεται εδώ για να μας επιτρέψει με πιο ολοκληρωμένο και σφαιρικό τρόπο να περάσουμε στη δεύτερη γενιά πολιτικών αποφάσεων στη μετά Λισαβόνα περίοδο. Τα κείμενα αυτά συνοπτικά είναι τα εξής:

- Συνθήκη του Μάαστριχτ 1992
- Συνθήκη του Άμστερνταμ 1996
- Συνθήκη της Νίκαιας 2000
- ΚΕΠΠΑ (πολιτικό) 1992
- ΚΑΕ 1996
- Ενιαία Αγορά 1993
- ΟΝΕ 2000

---

¹²⁴ Πασιάς – Φλουρής, *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Σαββάλας, σελ.370*

- Οι 3 Λευκές Βίβλοι της Επιτροπής για την Οικονομία ΕΚ 1993, την Κοινωνική Πολιτική 1994, και την Εκπαίδευση 1995
- Οι 4 Λευκές Βίβλοι της Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Διάσταση 1993, την Απασχόληση 1996 και την κινητικότητα 1996
- Το κείμενο «Για μια Ευρώπη της Γνώσης 1997
- Εκπαίδευση για τον Ευρωπαίο Πολίτη 1998

Στα κείμενα αυτά, άλλοτε περισσότερο τεχνοκρατικά και άλλοτε περισσότερο πολιτικά, εμφανίζεται τόσο το πραγματικό επίπεδο διαμεσολάβησης όσο και το συμβολικό φαντασιακό πολιτικό πρόταγμα.

Κλείνοντας την θεωρητική - ερμηνευτική προσέγγιση των πολιτικών κειμένων που παρήγαγε η Ε.Ε. τη δεκαετία του 1990 μπορούμε να πούμε πως μετά τη συνθήκη του Μάαστριχτ διαμορφώνεται μια στρατηγική με στόχο τη δημιουργία ενός πλαισίου για την εκπαίδευση σε κοινοτικό επίπεδο. Η Λευκή Βίβλος (Οικονομία) υπογραμμίζει τη σημασία και το ρόλο της εκπαίδευσης στην Κοινότητα και συνδέει την κατάρτιση με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η Λευκή Βίβλος για την εκπαίδευση συγκροτεί επί της ουσίας το λόγο της Κοινότητας για την εκπαίδευση και τονίζει το ρόλο της στην κοινωνική συνοχή με στόχο την αντιμετώπιση της ανεργίας και της κρίσης γενικότερα.

Το κείμενο «Για μια Ευρώπη της Γνώσης» εστιάζει στις πολιτικές απασχόλησης και προώθησης της γνώσης εντάσσοντας ένα ευρύτερο πλαίσιο όπως αυτό της «προσωπικής ολοκλήρωσης των Ευρωπαίων πολιτών».

Συμπερασματικά μπορούμε να υποστηρίξουμε πως οι πρωτοβουλίες για τη δια βίου μάθηση στη δεκαετία του 1990 ευθυγραμμίζονται με την κατεύθυνση που δίνεται από άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι ο ΟΟΣΑ, η UNESCO και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ αλλά κυρίως με το έτος που είναι αφιερωμένο στη δια βίου μάθηση 1996. Επίσης το κείμενο αναφοράς από το 2000 και έπειτα είναι το Υπόμνημα της Επιτροπής για τη Δια Βίου Μάθηση¹²⁵ [E.C.2000:3]. Στα κείμενα αυτά δίνεται μια σαφής προτεραιότητα στους οικονομικούς δείκτες και στην ανάγκη ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων.

Σαφώς η ατζέντα δεν αποκλείει και άλλους σκοπούς όπως η έννοια της ένταξης, της ιδιότητας του πολίτη και της κοινωνίας των πολιτών που συνυπάρχουν ως αιτήματα, πάντα όμως υποταγμένα στην παραγωγή ενός εργατικού δυναμικού προσαρμοσμένου και ευέλικτου. Στην παρατήρηση αυτή συνηγορούν μια σειρά ακόμη κείμενα όπως η Λευκή Βίβλος του 1995 για την Εκπαίδευση, Διδασκαλία και Μάθηση. Για μια

---

¹²⁵ *European Commission (EC) 2000, A Memorandum on LifeLong Learning, Brussels, 30.10.2000, SEC (2000) 1832*

κοινωνία της μάθησης¹²⁶ αλλά και η πιο πρόσφατη Ευρωπαϊκή Έκθεση για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση στις Πολιτικές της Απασχόλησης¹²⁷.

Με τα κείμενα αυτά επιχειρείται σε πολιτικό επίπεδο να κλείσει ο Διάλογος ανάμεσα στον επαγγελματικό/ακαδημαϊκό καταμερισμό του επιχειρησιακού ήθους και της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση όλο και περισσότερο προσαρμόζεται στις ανάγκες της κοινωνίας της πληροφορίας με τη λογική της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας των ευκαιριών.

Υπό την έννοια αυτή η πολιτική που εφαρμόστηκε στην Ε.Ε. μπορεί να κατανοηθεί ευκολότερα κάτω από το πρίσμα των διεθνών εξελίξεων στην παγκόσμια οικονομία. Είναι γεγονός πως η κρίση στην ΕΕ είχε να κάνει περισσότερο με την τεχνολογική πρόοδο όπως αυτή εμφανίστηκε από τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, η οποία μεταφράστηκε ως αποτυχία των εκπαιδευτικών συστημάτων να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες της οικονομίας.

Στην ουσία η λογική αυτή καταγράφεται με επίσημο και κατηγορηματικό τρόπο στο άρθρο 126 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο θέτει το ζήτημα της ποιότητας στην εκπαίδευση και το άρθρο 127 που υιοθετεί την προτεραιότητα στην επαγγελματική κατάρτιση. Με σαφήνεια λοιπόν διαχωρίζεται η εκπαίδευση από την επαγγελματική κατάρτιση που θα αποτελέσει το άρμα για να παρακολουθήσει η Ε.Ε. τις εξελίξεις στη βιομηχανία και να ολοκληρωθεί η εσωτερική αγορά. Στο βαθμό που οι δυο παραπάνω συνθήκες ικανοποιηθούν θα μειωθούν τα ποσοστά ανεργίας και θα διασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στις παγκόσμιες αγορές¹²⁸. Αξίζει να παρατηρήσουμε εδώ πως το ενδιαφέρον για τη Δια Βίου Μάθηση έχει εντοπιστεί από το 1989 όταν η Στρογγυλή Τράπεζα των Ευρωπαίων Βιομηχάνων (ERT) δημοσιεύει ένα βιβλίο με τον τίτλο Εκπαίδευση δια Βίου: Μια Ευρωπαϊκή Στρατηγική (Education for life: A European strategy)¹²⁹.

A. 1. 2. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ «ΑΤΖΕΝΤΑ 2000»

Από τον Ιούλιο του 1997 η Επιτροπή δημοσίευσε το Πρόγραμμα Δράσης 2000¹³⁰ όπου περιγράφει το ενιαίο πλαίσιο για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

---

¹²⁶ Ο.π'. EC 1995

¹²⁷ (2001), *European Report on Education and Training in Employment Policies, Volume 1: Analysis of the 2000 National Action Plans for Employment*, στο www.europa.eu.int/comm/education/employment/employ_voll_en.pdf.

¹²⁸ EC (1994), *European Union, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg*

¹²⁹ Ο.π. Kairamo, p.3

¹³⁰ Επιτροπή των ΕΚ, *Πρόγραμμα Δράσης 2000 (Ατζέντα 2000)*, τ. Α' & Β', COM (97) 2000, Βρυξέλλες, 15.7.1997

και ανάπτυξης για την επόμενη δεκαετία. Στην Ατζέντα αυτή η εκπαίδευση και η κατάρτιση κατέχουν ιδιαίτερη θέση δεδομένου ότι διατρέχουν τους τέσσερις άξονες που αποτελούν τις βασικές προτεραιότητες¹³¹:

- αειφόρος ανάπτυξη και απασχόληση
- προώθηση πολιτικών της γνώσης
- εκσυγχρονισμός των συστημάτων απασχόλησης
- βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης

όπως το κείμενο αναφέρει: «η τεχνολογική έρευνα, η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν ουσιαστικές άυλες επενδύσεις, οι «πολιτικές της γνώσης» (έρευνα, εκπαίδευση, κατάρτιση) αποκτούν καθοριστική σημασία για το μέλλον της Ευρώπης»¹³². Το κείμενο αυτό συνδέεται με τη Λευκή και την Πράσινη Βίβλο και αποτελεί συνέχεια τους σε ό,τι αφορά την επένδυση στην καινοτομία, την κινητικότητα, την έρευνα, τη μαθητεία των νέων και τη δια βίου κατάρτιση καθώς και την τεχνολογική εκπαίδευση σε σχολικό επίπεδο¹³³.

Στην Ατζέντα 2000 επιστρατεύεται ο στόχος 3 που αναλαμβάνει «την ενίσχυση των κρατών - μελών για να αναπροσαρμοστούν και να εκσυγχρονιστούν τα συστήματά τους στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης. Η προσαρμογή αυτή επιβάλλεται τόσο για λόγους ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, όσο και για λόγους που συνδέονται με τη διατήρηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου, αφού η εκπαίδευση αποτελεί ένα εξαιρετικό μέσο ισότητας και κοινωνικής ένταξης»¹³⁴. Νομίζουμε πως είναι η πρώτη φορά που μια τέτοια διατύπωση περιέχεται σε κείμενο της Επιτροπής, άσχετα με την πρωτοκαθεδρία στην αφόρμηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Δεν παραλείπεται βέβαια να αναφερθεί πως ο στόχος αυτός θα χαρακτηριζόταν από την απαιτούμενη ελαστικότητα, ώστε «να αντικατοπτρίζει την ποικιλία συστημάτων, μεθόδων και επιπέδων ανάπτυξης στα κράτη-μέλη και να διαμορφώνει τη στρατηγική και τη χρηματοδότηση σε συνάρτηση με τις προτεραιότητες του κράτους μέλους και την προβλεπόμενη κλίμακα παρέμβασης»¹³⁵. Το γενικό αυτό πλαίσιο εξειδικεύονταν σε τέσσερις κατευθύνσεις:

- στήριξη των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών
- εκπαίδευση δια βίου με αντίστοιχα συστήματα επιμόρφωσης
- ενεργές πολιτικές στο χώρο της αγοράς εργασίας
- καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού¹³⁶

---

¹³¹ Ο.π. κεφ 1 σς. 11 - 15

¹³² Ο.π., σς. 12 - 13

¹³³ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Η μάθηση στην κοινωνία των πληροφοριών*.

¹³⁴ Επιτροπή των ΕΚ, *Ατζέντα 2000, "Η μάθηση στην κοινωνία των πληροφοριών"*, σς. 20 - 21

¹³⁵ Ο.π. σ.21

¹³⁶ Ο.π., σ. 21

Εκείνο που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα και αξίζει να υπογραμμιστεί, γιατί θα δώσει το στίγμα της πορείας και αναδεικνύει το σκεπτικό της προσέγγισης αυτής της περιόδου είναι η ανάπτυξη περιφερειακής πολιτικής μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων και το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 – 2006. Με τη στρατηγική αυτή επιχειρείται και σχηματοποιείται ένα πλέγμα παρέμβασης στα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης, με την αίρεση πάντοτε των λειτουργικών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, με σκοπό την επίτευξη των στόχων της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, το οποίο προσδιορίζεται από τις παραμέτρους του “εκσυγχρονισμού” και της “σύγκλισης”. Η Επιτροπή στην ουσία επιδιώκει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού προτύπου και τη διατήρησή του, καθορίζοντας τους στόχους για την αναπροσαρμογή και τον εκσυγχρονισμό των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, λαμβάνοντας υπόψη της τις εθνικές προτεραιότητες, και χρηματοδοτεί ανάλογα με την προβλεπόμενη κλίμακα παρέμβασης που έχει τεθεί για την υλοποίηση των στόχων¹³⁷. Είκοσι χρόνια μετά τη δεκαετία του 1980 και την απόλυτη πολιτική αυτονομία των Κρατών –Μελών σε ζητήματα εκπαίδευσης, η Επιτροπή και μέσω αυτής η Ε.Ε., χαράσσει ευρωπαϊκή πολιτική στην εκπαίδευση με στόχους που κάθε κράτος μέλος πρέπει να επιτύχει.

Στο σημείο αυτό κρίνεται επίσης σκόπιμο να αναφερθούμε σε δυο κείμενα «καταστατικά», κομβικά, στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. της περιόδου αυτής που συμπληρώνουν το σκεπτικό και αναδεικνύουν τα προτάγματα της.

Το πρώτο φέρει τον τίτλο “What the programmes have achieved. Towards a Europe of Knowledge”¹³⁸. Πρόκειται στην ουσία για τον απολογισμό των προγραμμάτων της περιόδου 1993 – 1997, ενώ σκιαγραφούνται οι μελλοντικές τάσεις.

Το δεύτερο κείμενο στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί με αφορμή την εστίαση σε κείμενα αναφοράς δεν είναι άλλο από το «Για μια Ευρώπη της Γνώσης»¹³⁹ που απευθύνεται στα θεσμικά όργανα της Κοινότητας και περιέχει προτάσεις για τις κατευθυντήριες γραμμές των κοινοτικών ενεργειών για την περίοδο προγραμματισμού 2000 - 2006. Επικεντρώνεται στη γνώση και στην απασχόληση και αναφέρεται στις αρχές και στους άξονες, ενώ φθάνει ως τον προσδιορισμό των διαδικασιών υλοποίησης της πολιτικής αυτής.

Στο κείμενο αυτό επανέρχεται το σκεπτικό που έχουμε δει και στη Λευκή Βίβλο ότι « η ανταγωνιστικότητα, η απασχόληση και η προσωπική ολοκλήρωση των ευρωπαίων πολιτών δεν θα εξαρτώνται στο μέλλον από την παραγωγή υλικών αγαθών, και ο πραγματικός πλούτος θα συνδέεται πλέον με την παραγωγή και τη διάδοση της

---

¹³⁷ Πασιάς Γ., *Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση*, σελ. 453, Gutenberg

¹³⁸ *European commission/XXII D-G, “What the programmes have achieved. Towards a Europe of Knowledge”, Brussels, 12.11.1997*

¹³⁹ *Επιτροπή των ΕΚ, Για μια Ευρώπη της Γνώσης, COM (97) 563, Βρυξέλλες, 12.11.1997*

γνώσης»¹⁴⁰. Οι ίδιες επιδράσεις παρατηρούνται και στις υπόλοιπες θεματικές ενότητες που αφορούν στην απασχόληση τονίζοντας πως η αύξηση των επαγγελματικών και κοινωνικών ικανοτήτων, η καλή ποιότητα στη βασική εκπαίδευση και η πολιτισμική αφομοίωση ευρωπαϊκών νοοτροπιών συνδεδεμένες με την εκμάθηση γλωσσών θα συμβάλλουν στην ίδρυση και ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων¹⁴¹.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει η ενότητα που αναφέρεται στη νέα γενιά και τον προσανατολισμό της. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα από στοιχεία των επιρροών από τον ΟΜΕΚ. Επίσης είναι εμφανές πως μέσα από τη διαδικασία διμόρφωσης πολιτικών η επίδραση και ο ρόλος ομάδων συμφερόντων λειτούργησαν θετικά προς τη διεύρυνση της αντίληψης για την εκπαίδευση σε σχέση με τα κείμενα που είχαν προηγηθεί και ακολουθούσαν τη στρατηγική του Μάαστριχτ. Η αναφορά στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Εκπαιδευτικού Χώρου και ο συσχετισμός του με τις έννοιες «γνώση», «πολίτης», «απασχόληση» αποτελούν θεμελιώδεις διαστάσεις του. Παρατηρούμε μια πιο ολοκληρωμένη τρισδιάστατη προσέγγιση που επιτρέπει μια «ολιστική» πολιτική μεθόδευση.

Εν προκειμένω έχουμε ένα νέο στοιχείο κυβερνησιμότητας στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής. Πρόκειται για μια δυναμική που έρχεται να εμπλουτιστεί από σειρά ποιοτικών στοιχείων και παραμέτρων που δείχνουν πως υπάρχει βάθος και έχει γίνει αντιληπτός ο ρόλος της εκπαίδευσης γενικότερα ως πολιτικό συγκείμενο. Πρόκειται για έννοιες όπως η ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της ευελιξίας, της ικανότητας για μάθηση. Χωρίς όμως να λείπουν οι «ευρωπαϊκές σταθερές» της οικονομίας των επιδιωκόμενων στόχων, του περιορισμού της διασποράς των ενεργειών, γεγονός όμως που κατά την άποψή μας είναι απαραίτητο σε μια δημόσια σφαίρα διαχείρισης κεφαλαίων και πόρων.

Μάλιστα η Επιτροπή το διατυπώνει με ξεκάθαρο τρόπο πως βλέπει να εφαρμόζονται οι πρωτοβουλίες αυτές «η δράση της Κοινότητας δεν θα πρέπει να περιορίζεται στις ενέργειες που σχεδιάζει και διευθύνει άμεσα η Επιτροπή, αλλά να θεμελιώνεται στην ίδρυση ενός πλαισίου κοινών αρμοδιοτήτων μεταξύ Κοινότητας και κρατών – μελών και των λοιπών εμπλεκόμενων συντελεστών»¹⁴². Κάτι που δρομολογήθηκε και θα το συναντήσουμε όταν θα δούμε σε άλλη ενότητα πως προέκυψαν τα όργανα και οι επιτροπές συντονισμού των πολιτικών της Λισσαβόνας που στην ουσία έρχεται να ενσωματώσει και να παεί παρακάτω τις προτάσεις αυτές. Θα δούμε πως από πολλές επιτροπές θα φτάσουμε στο συντονισμό από μια¹⁴³ για να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα.

---

¹⁴⁰ *Ο.π. σ. 3*

¹⁴¹ *Ο.π., σ. 4*

¹⁴² *Ο.π., σ. 7*

¹⁴³ *Παπαδάκης, Ν., 2008, Αυτό ήταν λοιπόν ..., Στο Τσινισιζέλης- Μαραβέγιας, Ευρωπαϊκή Ένωση και Πολιτικές, 2007*

Όπως διαπιστώνουμε η Ατζέντα 2000 «αποτελεί το πιο ουσιαστικό στοιχείο για την επίτευξη της συμπληρωματικότητας των κοινοτικών πολιτικών στο πλαίσιο της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, έτσι ώστε η πολιτική για τη γνώση να συμβαδίζει και να αλληλοσυμπληρώνεται με τη διαρθρωτική πολιτική»¹⁴⁴. Προτείνονται συμπράξεις και σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, με τους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς εταίρους, καθώς και η συγκρότηση εθνικών επιτροπών παρακολούθησης. Επίσης προβλέπεται η απλούστευση των διαδικασιών της διαχείρισης και αξιολόγησης σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο¹⁴⁵.

Ακολουθεί ένα ακόμη καταστατικό κείμενο από την περίοδο αυτή που συντάσσει το 1998 η 22^η Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής και το οποίο έχει τον τίτλο Education and active citizenship in the European Union που αποδόθηκε στα ελληνικά «Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργού συμμετοχής του πολίτη» και εκδόθηκε στο Λουξεμβούργο το 2000. Το κείμενο αυτό επιχειρεί να συνδέσει τον Πολίτη της Ευρώπης με την Ευρώπη της Γνώσης. Αποτελείται από δυο μέρη. Το πρώτο αναφέρεται στην ευρωπαϊκή διάσταση της μάθησης με στόχο τη συμμετοχή του ενεργού πολίτη¹⁴⁶ ενώ το δεύτερο στη διερεύνηση των επιδράσεων της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής στην ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη. Σε αυτό για πρώτη φορά με τόσο κατηγορηματικό τρόπο συνδέεται η πολιτικοποίηση με την εξέλιξη του πολιτικού σχηματισμού της ΕΕ και τις έννοιες της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, της θεσμικής διαφάνειας, της δημοκρατικής νομιμοποίησης, της συμμετοχής και των δικαιωμάτων του πολίτη με τη γνώση και την εκπαίδευση.

Για πρώτη φορά συνδέονται σε κείμενο της Ε.Ε. οι έννοιες «πολιτικοποίηση - παγκοσμιοποίηση – διεύρυνση»¹⁴⁷ με την κοινωνία της γνώσης. Το πνεύμα της πολιτικής της περιόδου αποτυπώνεται εμφανώς στις δηλώσεις της επιτρόπου E. Cresson η οποία αναφέρει πως «η Κοινότητα επιδιώκει να διαμορφώσει έναν ευρωπαϊκό χώρο δια βίου εκπαίδευσης, στη συγκρότηση του οποίου θεωρείται καθοριστική η ενεργός συμμετοχή των Ευρωπαίων πολιτών»¹⁴⁸.

---

¹⁴⁴ Ο.π., σ. 10

¹⁴⁵ Ο.π., σ. 11

¹⁴⁶ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, *Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργού συμμετοχής του πολίτη*, 2000, σελ 5 – 17 & 18 - 39

¹⁴⁷ Πασιάς Γ., *Ευρωπαϊκή ένωση και Εκπαίδευση*, τομ. Α., Gutenberg, σελ. 463

¹⁴⁸ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργού συμμετοχής του πολίτη»*, σ.1, Πρόλογος της E. Cresson

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΤΥΠΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

B.1.1. ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ

Όπως αναφέραμε από την εισαγωγή μας η πορεία της Ε.Ε. δεν είναι ευθύγραμμη, ούτε και εσωτερική υπόθεση των μελών και των επίσημων οργάνων της. Η κυριαρχία της ανταγωνιστικότητας, η καθιέρωση και από τον ΟΟΣΑ στοιχείων συγκριτικών στηριγμένων βέβαια σε ποσοτικά κυρίως κριτήρια, οδήγησε σε μια σειρά αποφάσεων σχετικών με τα επαγγελματικά προσόντα και τις ικανότητες σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο. Για να είμαστε όμως σαφείς, στις εκθέσεις του ΟΟΣΑ, αν και τεχνοκρατικού χαρακτήρα, καταγράφονται οι αδυναμίες καθώς και οι αιτίες αστοχίας για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα. Βεβαίως κυριαρχεί μια λογική που αντιστοιχεί σε πολιτικές επιλογές όπως αυτές προκρίνονται από την κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία της δεκαετίας αυτής, τουλάχιστον ως την κρίση του 2008.

Στην ενότητα λοιπόν αυτή αναλύονται οι προσπάθειες σύγκλισης των εκπαιδευτικών συστημάτων σε όλα τα επίπεδα, από την κατάρτιση και τις επαγγελματικές δεξιότητες, ως την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Επίσης θα αναφερθούμε σε μια πορεία ανάδειξης κριτηρίων συγκρισιμότητας και πιστοποίησης – αναγνώρισης των σπουδών στο πλαίσιο της Ε.Ε. και όχι μόνο. Πρόκειται για το σύστημα της Πιστοποίησης Ποιότητας EQF, VET, ECTS και NQF όπως πλέον αναγνωρίζονται στην κωδικοποιημένη τους μορφή, κωδικοποίηση με την οποία θα τα συναντήσουμε στο κείμενό μας καθώς και στα επίσημα κείμενα της Ε.Ε.

B. 1.2. ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η πρώτη Οδηγία¹⁴⁹ που προτείνει να συνεχιστεί η προγραμματισμένη (σαφέστατα όπως έχουμε πει η πολιτική παρέμβαση στα εκπαιδευτικά πράγματα έχει ξεκινήσει από νωρίτερα) για τη σχολική εκπαίδευση στενή συνεργασία, με τις υπεύθυνες αρχές, για την ποιότητα στην εκπαίδευση, και την προώθηση ενός δικτύου σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η υπ' αριθμόν 166 του 2001. Το γεγονός πως η εκπαιδευτική πολιτική παρέμενε στην απόλυτη αρμοδιότητα των Κρατών – Μελών, οδήγησε την Επιτροπή στο να αναδείξει μια σειρά ποιοτικών χαρακτηριστικών για την εκπαίδευση στην Ευρώπη, καλώντας τα Κράτη – μέλη να τα υιοθετήσουν. Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα υπερεθνικής χειραγώγησης και πρόσκλησης για εκούσια προσαρμογή των Κρατών – Μελών. Βεβαίως η ποιότητα στα εκπαιδευτικά συστήματα, όπως είναι φυσικό, δεν μπορεί να οριστεί με απόλυτο τρόπο. Εκείνο που επιχειρείται είναι να καθοριστούν οι στόχοι, και να αναλυθούν οι τρόποι για την ταξινόμησή τους. Ένας από αυτούς για παράδειγμα είναι να παρέμβουμε στο ζήτημα της σχολικής εγκατάλειψης ή να καταπολεμηθεί ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση γενικότερα. Η Οδηγία κάνει ένα διαχωρισμό στις δυο μορφές των ποιοτικών κριτηρίων, δηλ. των εξωτερικών και των αυτό - κριτηρίων. Ενθαρρύνει όλους όσους εμπλέκονται στο εκπαιδευτικό σύστημα (δασκάλους, γονείς και ειδικούς) να συμμετάσχουν στο σχέδιο της αυτοενίσχυσης και της εξωτερικής βοήθειας. Σε κράτη όπου το πνεύμα της εξωτερικής βοήθειας ήταν να προωθήσει διπλή μεθοδολογική υποστήριξη για το σχολείο και την αυτοαξιολόγηση για μια αντικειμενική εικόνα του σχολείου, η υπόθεση εφαρμογής, ήταν, όπως είναι φυσικό, απλούστερη. Αντίθετα σε κράτη όπου η εξωτερική αξιολόγηση είναι έννοια μη οικεία και μη αποδεκτή, με πολλές αρνητικές επισημάνσεις από ομάδες συμφερόντων, τα πράγματα ήταν πολύ πιο δύσκολα.

Δεν πρέπει όμως να μας διαφεύγει πως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού που ονομάζουμε ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο, είναι η διαφορετικότητα. Ως αποτέλεσμα αυτού, είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να ομοιομορφοποιηθούν οι βασικές μέθοδοι βοήθειας που μπορούν να εφαρμοστούν σε όλα τα κράτη – μέλη. Κάθε ποιοτική βοήθεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις κοινωνικό – πολιτιστικές και ιστορικές – πολιτικές παραμέτρους, εξειδικευμένα για κάθε κράτος – μέλος. Η Οδηγία τονίζει από την άλλη, την προστιθέμενη αξία από την ανταλλαγή

---

¹⁴⁹ Οδηγία 2001/166/EC του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12 Φεβρουαρίου του 2001 για την Ευρωπαϊκή Συνεργασία με στόχο τις ποιοτικές δεσμεύσεις για τη Σχολική Εκπαίδευση [Official Journal L 60 of 01.03.2001].

αυτών των πληροφοριών και το διάλογο των διαφορετικών αντιλήψεων, εφαρμογών και συστημάτων. Η ανταλλαγή αυτή μπορεί να γίνει με ξεχωριστά αποτελέσματα και σε μεθοδολογικά ζητήματα, καλών πρακτικών, ειδικότερα στη χρήση νέων τεχνολογιών, τη διοργάνωση συζητήσεων, σεμιναρίων και βάσεων δεδομένων.

Στο πλαίσιο αυτό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ζητά από την Επιτροπή να:

- δημιουργήσει μια βάση δεδομένων στο Διαδίκτυο με υλικό που θα δείχνει τους σκοπούς, με παραδείγματα καλών πρακτικών και ποιοτικών εφαρμογών στην εκπαίδευση
- επενδύσει σε όργανα και στρατηγικές για βοήθεια ποιότητας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως εφαρμόζονται σε διαφορετικά κράτη – μέλη
- ενσωματώσει αποτελέσματα προγραμμάτων και να αναπτύξει τα υπάρχοντα δίκτυα
- κατατίθεται αναφορά κάθε τρία χρόνια στο Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, στην Κοινωνική και Οικονομική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών.
- Να γίνουν προτάσεις στη βάση αυτής της αναφοράς

Υπό το πρίσμα αυτό πάρθηκαν σοβαρά μέτρα με σκοπό να μεγιστοποιήσουν την ευρωπαϊκή συνεργασία στη βάση των ποιοτικών εξελίξεων στην εκπαίδευση. Το Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας είχε εξάλλου εκδηλώσει τη βούληση του, από τις 6 Μαΐου του 1996, και πίεσε για να τρέξει ένα πρόγραμμα ποιότητας στην εκπαίδευση¹⁵⁰, αναγνωρίζοντας το έλλειμμα που υπήρχε και καταγράφοντας τις υστερήσεις σε τομείς που κρίνονταν αναγκαίοι προκειμένου να επιτευχθεί η απαιτούμενη καινοτομία και οι ρυθμοί ανάπτυξης σε τομείς νευραλγικούς της παραγωγής.

Δείκτες για την ποιότητα της σχολικής εκπαίδευσης

Ας δούμε όμως πως αποτυπώθηκαν και ποιοι ήταν οι δείκτες ποιότητας στους οποίους ζητούσε η Επιτροπή να προσαρμοστούν τα Κράτη – Μέλη. Σε μια παράλληλη λογική κινείται μια έκθεση¹⁵¹ που κρίθηκε εξαιρετικά σημαντική γιατί αναδεικνυε το

---

¹⁵⁰ *The Employment Guidelines for 1999, 2000, 2003-2005 and 2005-2008 and the Council Recommendation of 14 October 2004 also encouraged Member States to improve the quality of their school systems, reduce early school-leaving and do everything in their power to seize the opportunities offered by new technologies. European Report on the Quality of School Education: Sixteen Quality Indicators. Report of May 2000 based on the work of the Working Committee on Quality Indicators [Not published in the Official Journal]. Council Recommendation (EC) No 561/98 of 24 September 1998 on European cooperation in quality assurance in higher education [Official Journal L 270 of 07.10.1998]. Council Recommendation (EC) No 741/04 of 14 October 2004 on the implementation of Member States' employment policies [Official Journal L 326 of 29.10.2004]*

¹⁵¹ *Ευρωπαϊκή έκθεση του Μαΐου 2000, για την ποιότητα της σχολικής εκπαίδευσης: δεκαέξι δείκτες ποιότητας-έκθεση με βάση τις εργασίες της ομάδας εργασίας «Δείκτες ποιότητας»*

σκεπτικό να συμφωνηθεί μια σειρά δεικτών σε θέματα ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης με σκοπό τη διευκόλυνση της αξιολόγησης των συστημάτων σε εθνικό επίπεδο. Οι δείκτες αυτοί προτείνονταν να χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό των θεμάτων που θα πρέπει να εξετασθούν αναλυτικά για να δοθεί με αυτόν τον τρόπο στις χώρες της Ένωσης η δυνατότητα, να μαθαίνουν οι μεν από τις δε, συγκρίνοντας τα επιτυγχανόμενα αποτελέσματα. Οι εμπειρογνώμονες των υπουργείων παιδείας των 26 χωρών που έλαβαν μέρος στις εργασίες της ομάδας εργασίας «Δείκτες ποιότητας»¹⁵², εκπόνησαν την έκθεση επί της ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης.

Οι δείκτες και τα σημεία αναφοράς που χρησιμοποιούνται στην έκθεση επέτρεψαν τον προσδιορισμό των ακόλουθων πέντε προκλήσεων:

- η πρόκληση της γνώσης·
- η πρόκληση της αποκέντρωσης·
- η πρόκληση των πόρων·
- η πρόκληση της κοινωνικής ένταξης·
- η πρόκληση των στοιχείων και της συγκρισιμότητας·

Στην κλίμακα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η σημαντικότερη πρόκληση παραμένει η παροχή σε όλους τους Ευρωπαίους «μιας σχολικής εκπαίδευσης υψηλού επιπέδου»¹⁵³. Διαπιστώνουμε εδώ μια σειρά προκλήσεων που έχουν ιδιαίτερη πολιτική χροιά. Αναφερόμαστε στη γνώση, στην αποκέντρωση και στην κοινωνική ένταξη. Ως τίτλοι έχουν καλώς! Όμως θα δούμε στο τέλος της εργασίας μας, πως χρησιμοποιούνται οι έννοιες αυτές και πως προσεγγίζονται, για να κρίνουμε κατά πόσο ισχύουν, σε τι βαθμό και υπό ποια αντίληψη αποτυπώνονταν οι δεσμεύσεις για προώθηση των στόχων αυτών. Η ομάδα εργασίας πρότεινε έναν περιορισμένο αριθμό δεκαέξι δεικτών που αναφέρονται στους ακόλουθους γνωστικούς τομείς:

- επίπεδο που έχει επιτευχθεί στους τομείς των μαθηματικών, των αναγνωστικών ικανοτήτων, των θετικών επιστημών, των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ), των ξένων γλωσσών, των ικανοτήτων μάθησης και της αγωγής του πολίτη·
- επιτυχία και μετάβαση: αυτός ο δείκτης αναγνωρίζει την ικανότητα των μαθητών να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους, ελέγχοντας το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου, τα ποσοστά ολοκλήρωσης του δεύτερου κύκλου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση·
- παρακολούθηση της σχολικής εκπαίδευσης: χάρη σ' αυτόν τον δείκτη ελέγχουμε τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων στα σχολικά συστήματα, διαμέσου της αξιολόγησης και της οργάνωσης της σχολικής εκπαίδευσης, όπως επίσης και με την αξιολόγηση της συμμετοχής των γονέων·

---

¹⁵² Ο.π.

¹⁵³ Ο.π.

- πόροι και δομές: αυτός ο δείκτης επικεντρώνεται κυρίως στις εκπαιδευτικές δαπάνες ανά μαθητή, στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών, στα ποσοστά συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση αλλά και στον αριθμό μαθητών ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή.
- η πρόκληση των στοιχείων και της συγκρισιμότητας. Σε ένα εξαιρετικά ποικιλόμορφο εκπαιδευτικό πλαίσιο, η πρόκληση έγκειται στη δυσκολία απόκτησης συγκρίσιμων στοιχείων.

Για κάθε δείκτη αναλύονται τα δεδομένα που διαθέτει, και εντοπίζει τα κοινά στοιχεία γραφής στα διάφορα κράτη μέλη. Ακόμη ανοίγει τη συζήτηση θέτοντας θεμελιώδη ερωτήματα και τέλος απαριθμεί παραδείγματα ορθών πρακτικών.

Ας δούμε όμως ποιοι είναι οι δείκτες¹⁵⁴ που προκρίθηκαν στην έρευνα αυτή καθώς και το σκεπτικό τους:

Μαθηματικά

Προκρίνεται μια στέρεη κατάρτιση στα μαθηματικά, η οποία εξασφαλίζει την πρόσβαση στις δεξιότητες ανάλυσης και λογικής σκέψης. Αποτελεί τη βάση σε όλα τα σχολικά προγράμματα. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία ωστόσο, επισημαίνεται πως εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές αναλόγως με την προτεραιότητα που δίνουν τα σχολικά προγράμματα στη γεωμετρία, σε σχέση με την άλγεβρα λόγω χάρη. Οι κυριότερες προκλήσεις, όσον αφορά τα μαθηματικά, είναι οι εξής: να αναπτυχθεί μια εκπαιδευτική μέθοδος που θα δημιουργεί στους μαθητές θετική στάση απέναντι στα μαθηματικά, να ενθαρρυνθούν οι μαθητές να αναπτύξουν και να εμπεδώσουν τις γνώσεις τους στο συγκεκριμένο τομέα, να προσδιοριστούν, αν είναι δυνατόν, οι κοινές δεξιότητες και ικανότητες στα μαθηματικά που θα έπρεπε να διαθέτουν οι ευρωπαίοι πολίτες.

Μεταξύ των ορθών πρακτικών υπογραμμίζεται η πρακτική της Κύπρου, που προκηρύσσει διαγωνισμούς μαθηματικών για μαθητές κάθε ηλικίας, της Γαλλίας που έχει δημιουργήσει ένα εθνικό παρατηρητήριο της διδασκαλίας των μαθηματικών και της Γερμανίας που έχει αναπτύξει εκπαιδευτικό υλικό για τους καθηγητές. Κατανοούμε από την άλλη τη δυσκολία σύμπλευσης 26 εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όταν έχουμε να κάνουμε με διαφορετική οργάνωση της τάξης, δομή της εκπαίδευσης και τρόπο διδασκαλίας. Η παρατήρηση αυτή ισχύει για όλους τους δείκτες που ακολουθούν.

Αναγνωστικές ικανότητες

Οι αναγνωστικές ικανότητες και η κατανόηση των κειμένων αποτελούν, όπως τονίζεται, τη βάση για την ανάπτυξη των γνώσεων, την προσωπική ανάπτυξη και την

---

¹⁵⁴ Ο.π.

κοινωνική ένταξη των ατόμων. Η έκθεση δείχνει ότι το οικογενειακό περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ορισμένων μαθητών, όπως το φύλο, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο.

Παραμένουν βέβαια ανοιχτά ορισμένα ζητήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να βελτιωθεί η πρόσβαση στα βιβλία, στα ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τις βιβλιοθήκες και τα βιβλιοπωλεία, πώς θα ενθαρρυνθεί η συμμετοχή των γονέων στην παιδεία των παιδιών τους, πώς οι νέοι θα προσελκυστούν στην ανάγνωση (διαφήμιση, τηλεόραση, CD-ROM λόγου χάρη). Σημαντικότερο είναι το γεγονός πως στα αναλυτικά προγράμματα μειώνονται συνεχώς οι ώρες διδασκαλίας της λογοτεχνίας και αντικαθίστανται με μια σειρά τεχνικών μαθημάτων, με ό,τι συνέπειες έχει αυτό στη συγκρότηση της σκέψης και στην πνευματική καλλιέργεια των μαθητών. Πάντως ανάμεσα στα παραδείγματα εθνικών πρωτοβουλιών, αναδεικνύεται η πρωτοβουλία της Γερμανίας που αποστέλλει δωρεάν στους μαθητές τις εθνικές εφημερίδες της, το περιεχόμενο των οποίων χρησιμοποιείται συστηματικά από τους εκπαιδευτικούς. Εξίσου ενδιαφέρον είναι το πείραμα της Σουηδίας, που ενθάρρυνε τους γονείς των μαθητών ηλικίας 10 ως 12 ετών να περνούν μισή ώρα καθημερινά διαβάζοντας ένα καλό βιβλίο με το παιδί τους.

Θετικές επιστήμες

Οι θετικές επιστήμες αναπτύσσουν τις ικανότητες ανάλυσης, έρευνας και πειραματισμού των μαθητών: ικανότητες απαραίτητες για την τεχνολογική πρόοδο. Η έκθεση αναδεικνύει την ύπαρξη σημαντικών αποκλίσεων μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις επιστημονικές γνώσεις και τη σημασία που έχουν ορισμένοι παράγοντες όπως το κίνητρο, το φύλο, οι μεθοδολογικές πρακτικές, η θέση των επιστημονικών ερευνών και η απασχόληση, κλπ.. Η έκθεση ζητούσε να υπάρξει συζήτηση σχετικά με τα εξής στοιχεία: την ενθάρρυνση όλων των μαθητών να ενδιαφερθούν επαρκώς για τις θετικές επιστήμες και την προαγωγή της διδασκαλίας τους διαμέσου μεθόδων πιο αποτελεσματικών και συνδεδεμένων με πρακτικά πειράματα.

Μεταξύ των ορθών πρακτικών, η έκθεση υπογραμμίζει την πρωτοβουλία «Schola ludus» της Δημοκρατίας της Σλοβακίας, που έχει στόχο να προαγάγει τη διδασκαλία των θετικών επιστημών διαμέσου μιας διαδραστικής έκθεσης που περιοδεύει σε ολόκληρη τη χώρα, και την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία: «Ο ρόλος των γυναικών στην επιστήμη»¹⁵⁵ που αναδεικνύει την ιστορία των επιστημών μέσω των επιτευγμάτων των γυναικών.

Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ)

---

¹⁵⁵ Ο.π.

Οι ΤΠΕ έχουν μεγάλη σημασία στην καθημερινή ζωή, αφού χάρη σε αυτές αναπτύσσεται ένας νέος τρόπος μάθησης, ζωής, εργασίας, κατανάλωσης και ψυχαγωγίας. Παρά τις αποκλίσεις που υπάρχουν, όσον αφορά το ρόλο που διαδραματίζουν οι ΤΠΕ στα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα (σε ορισμένες χώρες, οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως μέσα διδασκαλίας και σε κάποιες άλλες ως αυτοτελή γνωστικά αντικείμενα), οι περισσότερες χώρες προτίθενται να ενισχύσουν την χρήση των ΤΠΕ. Παραμένουν ανοιχτά ορισμένα ζητήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να ενθαρρυνθούν όλοι να χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ, ακόμα και στα λιγότερο ευνοημένα και πιο ευάλωτα περιβάλλοντα και να ενθαρρυνθεί η κατάρτιση των εκπαιδευτικών όλων των κλάδων στις απαιτούμενες δεξιότητες.

Η Ισλανδία, όπου όλοι οι μαθητές λυκείου έχουν τον προσωπικό, φορητό υπολογιστή τους, αποτελεί παράδειγμα και στόχο που όλες οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να επιτύχουν. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι πρωτοβουλίες eEurope και eLearning υποστηρίζουν τη χρήση των ΤΠΕ¹⁵⁶.

Ξένες γλώσσες

Η γνώση πολλών κοινοτικών γλωσσών έχει γίνει μια απαραίτητη προϋπόθεση για όλους τους πολίτες της ΕΕ που επιθυμούν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες που προσφέρει η ενιαία αγορά σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, υπάρχει όπως φαίνεται σχέση ανάμεσα στην επίσημη γλώσσα της χώρας και την ικανότητα των νέων να μιλούν μια ξένη γλώσσα: στις χώρες των οποίων η γλώσσα δεν είναι ευρέως διαδεδομένη (όπως η Δανία, η Σουηδία και άλλες) οι νέοι έχουν περισσότερους λόγους να μάθουν μια άλλη γλώσσα, σε σχέση με τις χώρες που χρησιμοποιούν μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα (όπως η Γαλλία, η Ισπανία και άλλες). Κάποιοι κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο.

Παραμένουν σημαντικές οι εξής προκλήσεις: να ενθαρρυνθούν οι νέοι ώστε ενδιαφερθούν να μάθουν γλώσσες, να αναπτυχθούν μέθοδοι ικανές να ενισχύσουν την αυτοπεποίθηση των μαθητών μέσα από την αλληλεπίδραση της ξένης γλώσσας με τη μητρική. Στο Βέλγιο, το υπουργείο Παιδείας προσφέρει κύκλους σπουδών σε 18 γλώσσες, τόσο ευρωπαϊκές όσο και μη ευρωπαϊκές. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Label έχει στοχο να ενισχύσει το ενδιαφέρον για την εκμάθηση γλωσσών, αναδεικνύοντας πρωτοποριακά σχέδια εκμάθησης.

Ικανότητα μάθησης

Αυτός που μαθαίνει να μαθαίνει δια βίου, εξασφαλίζει την επιτυχία του στον κόσμο της εργασίας και στην κοινωνία. Για να μάθει κανείς αποτελεσματικά, χρειάζεται να

---

¹⁵⁶ Ο.π.

ξέρει πώς να μαθαίνει και να διαθέτει ένα σύνολο εργαλείων και στρατηγικών χρήσιμων για την επίτευξη του στόχου. Δεν διαθέτουμε ακόμα στοιχεία σχετικά με ολόκληρη την Ευρώπη, ασχέτως αν ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη αναπτύξει μεθόδους που αποσκοπούν στην κατανόηση της σχολικής επιτυχίας και αποτυχίας. Η πρόκληση είναι η εξής: οι δεξιότητες που συνδέονται με την ικανότητα μάθησης να αποτελέσουν πολιτικές προτεραιότητες, ώστε τα σχολικά προγράμματα να προσαρμοστούν και προαχθεί η συνεχής κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Με το ρόλο της Δια Βίου Μάθησης θα ασχοληθούμε εκτενώς στο πλαίσιο της μελέτης μας δεδομένου ότι εστιάζουμε σε ζητήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ανάπτυξης δεξιοτήτων γενικότερα. Εξάλλου αποτελεί μια γενική πολιτική κατεύθυνση για την Ε.Ε. προκειμένου να αντιμετωπιστούν ζητήματα απασχόλησης και επανένταξης στην εργασία.

Αγωγή του πολίτη

Η προετοιμασία των νέων προκειμένου να αποκτήσουν την ιδιότητα του πολίτη σημαίνει επίσης ότι τους παρέχεται μια αγωγή του πολίτη βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας και της ελευθερίας, αλλά και της αναγνώρισης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων. Η έκθεση συγκεκριμένα επισημαίνει πόσο δύσκολο είναι να προαχθεί η κοινωνική και πολιτιστική πολυμορφία και πόσο αναγκαίο να ευαισθητοποιηθούν οι εκπαιδευτικοί στο ρόλο που επιτελούν στην ανάπτυξη του μαθητή ως πολίτη. Επειδή η επισήμανση αυτή μας ενδιαφέρει θα επανέλθουμε αναλύοντας τον δείκτη αυτό. Όπως τονίσαμε στο εισαγωγικό μας σκεπτικό η εκπαίδευση έχει έναν ολιστικό τρόπο παρέμβασης στην ανάπτυξη του ατόμου και δεν υποτιμούμε το ρόλο της στην πολιτική αγωγή.

Αναφέρεται από την άλλη ως καλή πρακτική η ιδέα του Α. Σαμαράκη για τη «Βουλή των Εφήβων». Ως εκ τούτου στην Ελλάδα, κάθε χρόνο οι μαθητές λυκείου συνεδριάζουν στο Κοινοβούλιο και συζητούν θέματα της τρέχουσας επικαιρότητας. Στην Ιταλία, σε όλα τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εφαρμόζεται ένας κατάστατικός χάρτης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μαθητών.

Ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου

Συχνά, όσοι εγκαταλείπουν το σχολείο δεν διαθέτουν βασικές δεξιότητες, ούτε επαγγελματική κατάρτιση και αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας. Η εν λόγω κατηγορία ατόμων, όταν προβάλλει σθεναρή αντίδραση στην ένταξή της σε μια στρατηγική δια βίου μάθησης, έρχεται αντιμέτωπη με την απειλή της μακροχρόνιας ανεργίας. Στατιστικά δε έχουν τη μικρότερη πρόσβαση στην πληροφορία προγραμμάτων δια βίου μάθησης. Η έκθεση υπογραμμίζει ότι η ύπαρξη σημαντικών αποκλί-

σεων μεταξύ των χωρών δεν έχει να κάνει μόνο με τις διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων, αλλά και με τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες.

Στη Γερμανία, λόγω χάρη, ένα σύστημα εναλλακτικής κατάρτισης, στο οποίο ο μαθητής μαθητεύει σε κάποια επιχείρηση εκ παραλλήλου με την επαγγελματική κατάρτιση, επιτρέπει την απόκτηση ενός τίτλου επαγγελματικής εξειδίκευσης. Από την άλλη, τα ποσοστά σχολικής αποτυχίας μπορεί να συνδέονται με οικονομικούς παράγοντες όπως ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας ή οι διαφορές μεταξύ αστικών και αγροτικών οικονομιών, κλπ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα, το Μάρτιο του 2000, όρισε ως στόχο τη μείωση κατά το ήμισυ του αριθμού νέων ηλικίας 14 ως 18 ετών που έχουν φοιτήσει μόνο στον πρώτο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως το 2010. Στις Κάτω Χώρες, η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου περιορίζεται με τη συνεργασία των σχολείων σε περιφερειακό επίπεδο· στη Γερμανία, βιομηχανικοί εταίροι διοργανώνουν σεμινάρια.

Ολοκλήρωση του δεύτερου κύκλου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Τα ποσοστά ολοκλήρωσης του δεύτερου κύκλου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν σημαντικούς δείκτες της καλής λειτουργίας των σχολικών εκπαιδευτικών συστημάτων. Η έκθεση αναδεικνύει το γεγονός ότι η επιτυχία ενός μαθητή δεν μπορεί να εξετάζεται χωριστά ούτε από την υπόλοιπη σχολική ζωή του νέου, ούτε από την οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι κυριότερες προκλήσεις είναι να αυξηθούν τα κίνητρα των νέων και να μπορέσουν να κατανοήσουν καλύτερα τη σχέση ανάμεσα στη θεωρητική γνώση και την πρακτική δραστηριότητα· όπως επίσης και να δοθεί ώθηση στους μαθητές να αποκτήσουν έντονο ενδιαφέρον για να αναπτύξουν τη δια βίου μάθηση. Ο στόχος αυτός όπως θα δούμε παρακάτω γρήγορα βελτιώνεται με την προοπτική της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης συμμετοχής των Ευρωπαίων Πολιτών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οι ευκαιρίες που προσφέρει η τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξάνονται σημαντικά. Είναι ωστόσο σημαντικό να προβλέπεται η τάση της ζήτησης υπό το πρίσμα της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών, των τάσεων της αγοράς εργασίας, κλπ.. Η έκθεση αποδεικνύει τις υπάρχουσες διαφορές στα σχολικά συστήματα, ειδικά όσον αφορά τα προγράμματα σχολικής εκπαίδευσης (ορισμένοι κλάδοι αποτελούν μέρος της ανώτερης εκπαίδευσης σε ορισμένες χώρες και της τριτοβάθμιας σε ορισμένες άλλες) και την ύπαρξη η μη επαγγελματικής κατάρτισης (ελλείπει επαγγελματικής κατάρτισης, οι νέοι συνεχίζουν τις σπουδές τους όπως συμβαίνει στην Ελλάδα). Μια κορεσμένη αγορά εργασίας ωθεί συχνά εκείνους που έχουν δυσχέρειες να εξεύρουν θέση απασχόλησης, να εγγραφούν στην ανώτερη εκπαίδευση.

Ένα υψηλό ποσοστό φοίτησης θα έχει ως συνέπεια ένα εργατικό δυναμικό με πολύ υψηλή εξειδίκευση, πράγμα που θα καταστήσει την αναζήτηση εργασίας σε ορισμένους τομείς ακόμη πιο δύσκολη για εκείνους που δεν διαθέτουν δίπλωμα ανώτερης εκπαίδευσης.

Ένα υψηλό ποσοστό συμμετοχής κατανομημένο σε ένα ηλικιακό φάσμα θα έχει επίσης σημαντικό αντίκτυπο στο κομμάτι εκείνο του πληθυσμού που σε μια δεδομένη στιγμή δεν είναι διαθέσιμο στην απασχόληση. Η έκθεση παρατηρεί επίσης ότι το ποσοστό συμμετοχής είναι γενικά υψηλότερο στα κορίτσια από ό,τι στα αγόρια. Μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να μελετηθούν, η έκθεση σημειώνει: τη σχέση του λόγου αγοριών/κοριτσιών σε ορισμένα γνωστικά αντικείμενα, το συσχετισμό της επιλογής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, τη σχέση ανάμεσα στο ποσοστό συμμετοχής των μεγαλύτερων ηλικιακά ομάδων και στην παραγωγικότητα στην αγορά εργασίας, κλπ.

Αξιολόγηση και οργάνωση της σχολικής εκπαίδευσης

Η αξιολόγηση και η οργάνωση επιτρέπουν στα σχολεία να συγκριθούν σε σχέση με άλλα παρεμφερή ιδρύματα. Όλες οι χώρες αναζητούν καλύτερα μέσα για να κατάγραψουν την επίδοση των σχολείων, διαμέσου μιας εσωτερικής ή εξωτερικής αξιολόγησης ή μιας αξιολόγησης που συνδυάζει τα δύο στοιχεία.. Στην Αυστρία, δημιουργήθηκε μια ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για τα σχολεία, η οποία τους επιτρέπει να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, ιδέες, διαδικαστικές προτάσεις για την ανάπτυξη των σχολικών προγραμμάτων. Η παρούσα έκθεση αποτελεί με τη σειρά της μια σημαντική συνεισφορά, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στη βελτίωση των συστημάτων αξιολόγησης στην Ευρώπη.

Συμμετοχή των γονέων

Η συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους, έχει σημαντικό αντίκτυπο όσον αφορά τη βελτίωση της λειτουργίας του σχολείου και την ποιότητα εκπαίδευσης των παιδιών. Η έκθεση υπογραμμίζει πώς η συμμετοχή των γονέων μπορεί να γίνεται σε εθελοντική βάση διαμέσου της άμεσης συμμετοχής τους στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες ή μέσα από συμβουλευτικούς φορείς, ενώσεις εθελοντικής συμμετοχής και εξωσχολικές λέσχες. Ο δείκτης αυτός εγείρει σημαντικά ουσιώδη ερωτήματα σχετικά με το ρόλο και την επιρροή των γονέων, σε ό,τι αφορά την προστιθέμενη αξία που δύνανται αυτοί να προσφέρουν, και τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες οι συνεισφορές τους είναι οι πλέον κατάλληλες και χρήσιμες. Υπάρχει μια πληθώρα ορθών πρακτικών, μεταξύ των οποίων σημειώνουμε κυρίως της Γερμανίας, όπου διοργανώνονται σεμινάρια για τους γονείς, με στόχο να τους πληροφορήσουν για τις νέες εξελίξεις στους τομείς της μάθησης και της διδασκαλίας.

Εκπαίδευση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών

Ο ρόλος και η θέση των εκπαιδευτικών υφίστανται άνευ προηγουμένου αλλαγές: η αναγκαιότητα της δια βίου κατάρτισης σε σχέση με τα νέα μέσα (ΤΠΕ) συμπορεύεται με την αναγκαιότητα αντιμετώπισης των διαρκώς μεταβαλλόμενων αναγκών και προσδοκιών. Οι ευρωπαϊκές χώρες χρειάζονται επείγοντως μια ποιοτική αρχική κατάρτιση, η οποία θα υποστηρίζεται από υψηλής ποιότητας επαγγελματική επιμόρφωση και μια συνεχή επαγγελματική βελτίωση.

Η έκθεση υπογραμμίζει ότι αν και διαθέτουμε στοιχεία για την αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, αντίθετα αποδεικνύεται, πολύ πιο δύσκολο να συγκεντρωθούν στοιχεία σχετικά με τη συνεχή κατάρτιση. Ο δείκτης αυτός διακρίνει ανάμεσα στη γενική/ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση, που αφορά τη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων αφενός και την παιδαγωγική και πρακτική κατάρτιση, που συνδέεται με το επάγγελμα του εκπαιδευτικού αφετέρου. Παρότι υφίστανται σημαντικές διαφορές, η έκθεση ανοίγει τη συζήτηση σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ώστε οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνουν τις γνώσεις τους, και με τον τρόπο με τον οποίο θα επιβραβεύονται και θα παραμένουν στο χώρο της εκπαίδευσης οι ιδιαίτερα ικανοί εκπαιδευτικοί¹⁵⁷.

Ποσοστά συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση

Η προσχολική εκπαίδευση υπογραμμίζεται ότι αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού, διευκολύνει τη μετάβαση από τη μάθηση μέσα από το παιχνίδι στην τυπική μάθηση και συμβάλλει στη σχολική επιτυχία του παιδιού. Η προσχολική εκπαίδευση, που αφορά παιδιά ηλικίας τουλάχιστον τριών ετών, πρέπει να παρέχεται από κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό.

Αριθμός μαθητών ανά ηλεκτρονικό υπολογιστή

«Όλος ο κόσμος μπορεί να μάθει να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά έναν υπολογιστή». Το σχολείο τονίζεται πως θα πρέπει να διαθέτει ικανό αριθμό υπολογιστών. Από την άλλη, στο βαθμό που στην τεχνολογία σημειώνονται ραγδαίες αλλαγές, είναι προτιμότερο μερικές φορές να παρέχονται λιγότεροι υπολογιστές στα σχολεία και να εξασφαλίζεται η αντικατάστασή των παλιών μοντέλων.

Δεδομένου ότι ένας μεγάλος αριθμός σχολείων πρέπει να αποκτήσει έναν δαπανηρό εξοπλισμό, εκείνο το οποίο παρατηρείται είναι το γεγονός ότι ορισμένα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν στραφεί προς τις εταιρικές σχέσεις με τον ιδιωτικό τομέα.

Η κυριότερη πρόκληση, πάντα με το σκεπτικό της Επιτροπής, παραμένει η εξής: πώς θα γίνει οικονομικά ενδιαφέρουσα η επένδυση των σχολικών ιδρυμάτων και των

---

¹⁵⁷ Ο.π.

εταίρων στην παροχή υπολογιστών στους μαθητές. Με βάση το δικό μας σκεπτικό η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να συνυπάρξει με τον πρωταρχικό στόχο που είναι «οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης για όλους».

Εκπαιδευτική δαπάνη ανά μαθητή

«Το ποσοστό των συνολικών χρηματοδοτικών πόρων που διατίθενται στην εκπαίδευση αποτελεί μια κρίσιμη απόφαση για τις εθνικές κυβερνήσεις. Πρόκειται για μια επένδυση της οποίας τα κέρδη γίνονται αντιληπτά μακροπρόθεσμα και έχουν αισθητό αντίκτυπο σε κρίσιμους τομείς, όπως η κοινωνική συνοχή, ο διεθνής ανταγωνισμός και η βιώσιμη ανάπτυξη»¹⁵⁸. Η έκθεση υπογραμμίζει πώς το διαφορετικό επίπεδο οικονομικής ευημερίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Στη Σκωτία, με συμπράξεις δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, οι τοπικές αρχές χρηματοδοτούν προγράμματα ανάπλασης των σχολείων.

Ορισμένες από τις προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τα σχολικά συστήματα στην Ευρώπη είναι η αποτελεσματική κατανομή του προϋπολογισμού μεταξύ των διαφόρων τοπικών και περιφερειακών επιπέδων, και «η διευκόλυνση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να απειλείται η ακεραιότητα του σχολικού συστήματος». Η υιοθέτηση όρων της αγοράς, όπως κέρδη, διευκόλυνση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, μας κάνει επιφυλακτικούς για τη λογική που υιοθετήθηκε από την Ε.Ε. για το ρόλο της εκπαίδευσης γενικότερα.

Πλαίσιο

Με την ευκαιρία της διάσκεψης της Πράγας τον Ιούνιο του 1998¹⁵⁹, οι υπουργοί παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των υποψηφίων χωρών είχαν προτείνει τη δημιουργία της παραπάνω ομάδας εργασίας αποτελούμενης από εθνικούς εμπειρογνώμονες. Η ομάδα αυτή είχε ως έργο να προσδιορίσει μία σειρά δεικτών ή σημείων αναφοράς για τη διευκόλυνση της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών συστημάτων σε εθνικό επίπεδο. Οι εμπειρογνώμονες παρουσίασαν την έκθεσή τους στη συνεδρίαση των υπουργών παιδείας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των υποψηφίων χωρών στο Βουκουρέστι τον Ιούνιο του 2000.

Με βάση την πρόταση της Επιτροπής και συμβολές των κρατών μελών, το Συμβούλιο ενέκρινε στις 12 Φεβρουαρίου 2001 την έκθεση για τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης¹⁶⁰.

Πρόκειται για το πρώτο έγγραφο που σκιαγραφεί μία συνολική και συνεπή προσέγγιση πλαίσιο για τις εθνικές πολιτικές στον τομέα της εκπαίδευσης, με τρεις στόχους:

---

¹⁵⁸ Ο.π.

¹⁵⁹ ΕΚ561/98, *Επίσημη εφημερίδα* L.270, 07.10.1998

¹⁶⁰ Ο.π.

- βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση·
- η προσφορά της δυνατότητας πρόσβασης όλων στην εκπαίδευση και κατάρτιση καθ' όλη τη διάρκεια του βίου·
- άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον κόσμο.

Κατόπιν της έγκρισης της έκθεσης σχετικά με τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, η Επιτροπή συνέταξε ένα πρόγραμμα εργασίας¹⁶¹ που περιλαμβάνει περίπου 29 δείκτες για τον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης γενικά. Δε θα μείνουμε στους δείκτες αυτούς δεδομένου ότι εξειδικεύουν τις παραπάνω ενότητες. Θα προχωρήσουμε σε μια σειρά γενικότερων κατευθύνσεων και τομέων προκειμένου να παρακολουθήσουμε την πορεία αυτή. Όπου κρίνεται σκόπιμο και κομβικό θα εξειδικεύουμε προκειμένου να αναδείξουμε παραμέτρους της στρατηγικής και της προσέγγισής μας.

EQF

Μια ακόμη παράμετρος που εντάσσεται στην ενότητα αυτή δεν είναι άλλη από το σύστημα πιστοποίησης, το EQF. Αντίστοιχα συνδέεται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την ενδυνάμωση της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας και την απόκτηση αλλά και τη δυνατότητα διαρκούς πιστοποίησης των επαγγελματιών, επιχειρησιακών και κοινωνικών ικανοτήτων που απαιτούνται προκειμένου να καθίσταται ο εργαζόμενος ικανός να προσαρμόζεται στις εξελίξεις της αγοράς εργασίας ό,τι δηλ. συγκροτεί τη σχέση δεξιοτήτων και απασχολησιμότητας, σχέση η οποία καταφανώς συνιστά το τμημικό ίχνος των δημόσιων πολιτικών (Παπαδάκης 2007).

Το πλαίσιο αυτό αναπτύσσεται σε οκτώ επίπεδα, ενώ το κάθε επίπεδο έχει τρεις διαβαθμίσεις. Με τον τρόπο αυτό ιεραρχούνται και ταξινομούνται όλες οι επαγγελματικές δεξιότητες και τα προσόντα. Κάθε Κράτος – μέλος αναλαμβάνει τη δέσμευση μέσα από τη δική του επιτροπή πιστοποίησης (NQF) να κάνει την ιεράρχηση των

---

161 Αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας σχετικά με την παρακολούθηση των στόχων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη [Επίσημη Εφημερίδα C 142, 14.06.2002]. Συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 2002, σχετικά με τη συνέχεια της έκθεσης για τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πλαίσιο της προοπτικής μιας κοινής έκθεσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής που θα πρέπει να υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της άνοιξης του 2002 [EN] [Επίσημη Εφημερίδα C 58, 05.03.2002]. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, περί ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση [Επίσημη Εφημερίδα L 60, 01.03.2001].

Σύσταση (ΕΚ) 561/98 του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998 για την ευρωπαϊκή συνεργασία με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση [Επίσημη Εφημερίδα L 270, 07.10.1998].

προσόντων και να ταξινομήση ό,τι λειτουργεί στον τομέα αυτό στην επικράτειά της. Πρόκειται για μια μεγάλη πρωτοβουλία που έρχεται να βάλει τάξη και να οργανώσει ένα πλήθος σχολών, διπλωμάτων, εμπειρικά αποκτηθείσας γνώσης, κ.τ.λ. βεβαίως δεν έχουν όλες οι χώρες ολοκληρώσει τη διαδικασία αυτή και παρουσιάζονται και εδώ οι συνήθεις καθυστερήσεις.

B. 1.3. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Με το ίδιο σκεπτικό κινείται η Επιτροπή¹⁶² και σε ένα κομβικό σημείο στο όλο εγχείρημα της ομοιομορφοποίησης και της κατοχύρωσης ενιαίων μεθόδων και στρατηγικής στο χώρο της εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή προχώρησε στην κατάγραφή της υπάρχουσας κατάστασης σχετικά με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ενώ παράλληλα διατυπώνει άξονες προβληματισμού για τη βελτίωση αυτών των συστημάτων. Επιδιωκόμενος στόχος ήταν να εξασφαλιστεί μια κατάρτιση υψηλής ποιότητας, ικανή να ανταποκριθεί στις σημερινές προκλήσεις και καλύτερα προσαρμοσμένη στην κοινωνία της γνώσης. Με βάση την Έκθεση αυτή η ποιότητα της εκπαίδευσης «αποτελεί παράγοντα πρωταρχικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας, όσον αφορά την κοινωνική συνοχή, την ανάπτυξη και την οικονομική ανταγωνιστικότητα»¹⁶³.

Όπως είναι φυσικό, το σώμα των εκπαιδευτικών πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίζει την **ποιότητα της εκπαίδευσης**, ώστε να μπορέσουν οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις ικανότητες που θα χρειαστούν στην προσωπική και επαγγελματική τους ζωή. Ωστόσο, οι επενδύσεις στη συνεχή κατάρτιση και εξέλιξη των εκπαιδευτικών, όπως επισημαίνεται, παραμένουν **ανεπαρκείς**. Σε κανένα κράτος μέλος η ελάχιστη διάρκεια της ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης δεν υπερβαίνει τις πέντε ημέρες το χρόνο. Το ποσοστό συμμετοχής των εκπαιδευτικών στην ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση, παρόλο που η τελευταία είναι υποχρεωτική σε ένδεκα κράτη μέλη, είναι πολύ χαμηλό για να επιτευχθεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο συνεχούς εξέλιξης των εκπαιδευτικών. Ενώ τα υφιστάμενα συστήματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών στα κράτη μέλη δεν ευνοούν την απόκτηση των **νέων παιδαγωγικών δεξιοτήτων** που έχουν γίνει επιβεβλημένες από τις εξελίξεις της εκπαίδευσης και της κοινωνίας

---

¹⁶² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της 3ης Αυγούστου 2007 με τίτλο «Βελτίωση της ποιότητας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών» [COM(2007) 392 τελικό

¹⁶³ ό.π., σελ. 1

γενικότερα. Αν και οι εκπαιδευτικοί καλούνται να μεταδώσουν βασικές γνώσεις, ταυτόχρονα πρέπει να εξασφαλίσουν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- τη συνεκτίμηση των ιδιαίτερων αναγκών κάθε διδασκομένου·
- την αυτονομία των διδασκομένων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους·
- την απόκτηση βασικών ικανοτήτων από όλους τους νέους·
- την προσαρμογή της εκπαίδευσης σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον·
- τη χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών.

Κοινό πλαίσιο δράσης

Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού παρουσιάζει **κοινά χαρακτηριστικά** σε ολόκληρη την ΕΕ. Με αυτό δεδομένο παραμένει εφικτό να αναπτυχθεί ένα κοινό πλέγμα ικανοτήτων για όλους. Βάσει αυτής της διαπίστωσης, η Επιτροπή¹⁶⁴ προτείνει στα κράτη μέλη «ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών για τη διαμόρφωση δράσεων ούτως ώστε:

- να εξασφαλιστεί ο καλός συντονισμός των συστημάτων αρχικής και ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο ενός συνεκτικού συστήματος με επαρκείς πόρους·
- να ληφθεί μέριμνα ώστε οι εκπαιδευτικοί να διαθέτουν το πλήρες φάσμα των ειδικών γνώσεων, αντιλήψεων και παιδαγωγικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για να βοηθήσουν τους νέους να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους·
- να προωθηθεί το **κύρος** και η **αναγνώριση** του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού·
- να δημιουργηθούν προγράμματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε επίπεδο μεταπτυχιακού και διδακτορικού (όπως και σε επίπεδο πρώτου πτυχίου)·
- να ενθαρρυνθεί η πρακτική **προβληματισμού** και **έρευνας** από τα μέλη του επαγγέλματος·
- να εξεταστεί η σκοπιμότητα **αύξησης των τυπικών προσόντων και της πρακτικής εμπειρίας** που απαιτούνται για το διορισμό σε θέση εκπαιδευτικού»¹⁶⁵.

Προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη μέλη στη μεταρρύθμιση των συστημάτων τους κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η Επιτροπή σχεδιάζει τα ακόλουθα:

- «να εξασφαλίσει ότι τα προγράμματα δράσης της υποστηρίζουν τις προσπάθειες των κρατών μελών να βελτιώσουν την οργάνωση και το περιεχόμενο της κατάρτισης των εκπαιδευτικών·
- να αναπτύξει δείκτες στον εν λόγω τομέα·
- να συμβάλει στην ανάπτυξη και τη διάδοση καινούριων γνώσεων στον τομέα της εκπαίδευσης, όπως και στον τομέα των σπουδών και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών»¹⁶⁶.

---

¹⁶⁴ Ο.π. σελ. 3

¹⁶⁵ ό.π., σελ. 4

Η Επιτροπή δήλωνε επίσης ότι σκοπεύει να παρακολουθήσει και να μετρήσει την εξέλιξη της ποιότητας των σπουδών και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010». Το πρόγραμμα για τη διά βίου μάθηση (2007-2013) ευνοεί την κινητικότητα των εκπαιδευτικών (προγράμματα Socrates και Leonardo da Vinci), και συμβάλλει στην υλοποίηση έργων συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων με αντικείμενο την κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Επίσης προβλέπει τη στήριξη των εκπαιδευτικών για διδασκαλία ποιότητας: Ως εκ τούτου η Επιτροπή δεσμεύεται να στηρίζει τα Κράτη – Μέλη στην ανάπτυξη συνεργασιών προκειμένου να αναπτυχθεί η συνεργασία που θα προωθεί την ποιότητα στην εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα:

- με εισαγωγική επιμόρφωση
- ενίσχυση του ρόλου των «καθοδηγητών» στο σχολείο

B. 2.1. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Μια σημαντική παράμετρος που αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία κινούνται και εφαρμόζονται οι παραπάνω πρωτοβουλίες έχει να κάνει με την καλλιέργεια της ιδέας της συνεργασίας των σχολείων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ως εκ τούτου μια Ανακοίνωση¹⁶⁷ ήλθε εκτός των αποφάσεων των Επιτροπών και πρότεινε ένα πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στα σχολεία. Επικεντρώνονταν στην εμπλοκή και αναγνώριση των κλειδιών συναγωνισμού για τη δια βίου εκπαίδευση, την πρόσβαση και την ισότητα στην εκπαίδευση καθώς και την ποιότητα στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Τόνιζε εκτός των άλλων πως το Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Σύστημα βρίσκεται μπροστά σε αλλαγές που επηρεάζουν την Ε.Ε. και την οικονομικο-κοινωνική της προοπτική. Για το λόγο αυτό γινόταν η εκτίμηση πως οι μεταρρυθμίσεις στα εκπαιδευτικά συστήματα ήταν σκόπιμο να επισπευσθούν. Αυτή η Ανακοίνωση παρουσίασε τα μέτρα που πρότεινε να πάρει η Επιτροπή για να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των Κρατών – Μελών, για να εντάξει τις μεταρρυθμίσεις στο πνεύμα του δικτύου, για σημαντικές παραμέτρους, την ποιότητα στη μάθηση, την ισότητα και την ποιότητα των

---

¹⁶⁶ ό.π., σελ. 5

¹⁶⁷ Η κοινοποίηση αυτή από την Επιτροπή στο Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Επιτροπή και την Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών στις 3 Ιουλίου του 2008 – Έγκριση ανταγωνιστικότητας για τον 21^ο αι. : μια ατζέντα για Ευρωπαϊκή Συνεργασία στα Σχολεία (COM (2008)458.

εκπαιδευτικών και του σχολικού προσωπικού. Το Ευρωπαϊκό δίκτυο για τα κλειδιά αυτά στη μάθηση, τις δεξιότητες και δράσεις που αφορούν την κοινωνία της γνώσης, θα πρέπει με τις ενέργειές του να τα θέσει στην καρδιά της ανταγωνιστικής ανάπτυξης του σχολείου. Το Συμβούλιο με θέμα « Τα Σχολεία στον 21^ο αι.» αναγνώρισε την ανάγκη ενός ευέλικτου περιβάλλοντος, στο οποίο οι μαθητές θα μπορούν να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους.

Με αυτό το σκεπτικό κρινόταν σκόπιμο ότι μια ολική προσέγγιση θα πρέπει να υιοθετηθεί από τις μεταρρυθμίσεις που θα λάμβαναν χώρα στα Κράτη - Μέλη . Η ανάγνωση και η αρίθμηση είναι βασικοί χώροι αυτής της ικανότητας. Η τρέχουσα μείωση της ικανότητας για ανάγνωση που παρατηρείται στην ΕΕ χρειάζεται να αντιμετωπιστεί κατά προτεραιότητα. Ακόμη παραπέρα «η διαφορά στις τάξεις, ως αποτέλεσμα διαφορών μεταξύ των γονέων, οικονομικο-κοινωνικές δυνατότητες και μειονεξίες, χρειάζεται να ληφθούν υπόψη». Προτείνεται επίσης η εξατομικευμένη γνώση και η εξειδικευμένη διδασκαλία να υιοθετηθεί ως τρόπος μείωσης των διαφορών και των αντιθέσεων στο χώρο της εκπαίδευσης. Στις ενότητες όπου εστιάζουμε στις τρεις χώρες – μοντέλο (Γαλλία, Φινλανδία, Γερμανία) θα εντοπίσουμε ακριβώς και την εφαρμογή των κατευθύνσεων αυτών στις μεταρρυθμίσεις που δρομολογήθηκαν σε αυτές, καθώς και στην Ελλάδα.

Επίσης τονίζεται η σπουδαιότητα του καθορισμού και του προσδιορισμού των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας, πράγμα που σημαίνει πως θα πρέπει όλο και σε μεγαλύτερο βαθμό να προσφέρεται στους μαθητές πιστοποιημένη γνώση.

Δε μας ξενίζει βέβαια το γεγονός ότι και στο κείμενο αυτό προτάσσεται η ανάγκη για μια ανταγωνιστική εκπαίδευση και πως επιστρατεύεται η συνεργασία των σχολείων για την επίτευξη του στόχου αυτού. Ως εκ τούτου η Επιτροπή δεσμεύεται πως θα ενισχύει τα Κράτη – Μέλη στην προσπάθειά τους να συνεργαστούν για να:

- σταθμίσουν προγράμματα που προωθούν την ανάγνωση και την αριθμητική
- προωθήσουν «το μαθαίνω να μαθαίνω»
- να υιοθετήσουν ένα κοινό επίπεδο δεξιοτήτων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τελικά το Μάρτιο του 2006 βεβαίωσε την ανάγκη να προωθήσει ρυθμίσεις με στόχο να προωθήσει την υψηλής ποιότητας διδασκαλία για όλους. Δίνεται προτεραιότητα στο γεγονός πως το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να διασφαλίζει την επαφή των μαθητών με το κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο και τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης. Σε αυτό το πνεύμα το 2007 υπογραμμίστηκε το ζήτημα της ένταξης, της πρώιμης ένταξης στη σχολική πραγματικότητα. Οι δυνατότητες αυτές, όπως εκείνη της προσχολικής ηλικίας, μπορούν να μειώσουν τα εκπαιδευτικά μειονεκτήματα που εμφανίζουν συχνά παιδιά από χαμηλά οικονομικο-κοινωνικά στρώματα. Διασφαλίζοντας την πρόσβαση στο σχολικό περιβάλλον είναι σίγουρο πως επιτυγχάνουμε πολλά. Όμως από την άλλη, το σχολείο θα πρέπει να διασφαλίζει μια υψηλή ποιότητα διδασκαλίας και να εφαρμόζει πολιτικές ευέλικτες για να προσφέρει ελκυ-

στική κι εξατομικευμένη γνώση σε όλες τις κατηγορίες μαθητών από όποια κοινωνική τάξη κι αν προέρχονται. Την ίδια στιγμή κρινόταν σκόπιμο πως θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη σχολική εγκατάλειψη που εμφανίζεται αυξημένη κυρίως στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Ένα ζήτημα επίσης που υπογραμμίστηκε στην Κοινοποίηση αυτή, ήταν εκείνο που προωθεί την ευρωπαϊκή διάσταση, γιατί ως τώρα η απόφαση περιλαμβάνει μέτρα – στόχους για ένα κοινό επίπεδο σε ευρωπαϊκό διάσταση, καθώς επίσης προέβλεπε και μια σειρά πολιτικών που προωθούν την αντιστοιχία και την κινητικότητα στο χώρο της εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια στα συμπεράσματα του Συμβουλίου των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων, στη συνάντησή τους, στις 21 Νοεμβρίου του 2008, για την προετοιμασία των νέων ανθρώπων για τον 21^ο αιώνα: στην ατζέντα για την Ευρωπαϊκή συνεργασία στα Σχολεία¹⁶⁸, επισημαίνει περίπου τις ίδιες προτεραιότητες όπως τις αναφέραμε παραπάνω. Τα κράτη μέλη καλούνται να προωθήσουν τις αρχές αυτές σε συνεργασία με την Επιτροπή και να συνεργαστούν ανταλλάσσοντας καλές πρακτικές.

Στην ενότητα αυτή αναφέραμε συνολικά τα βασικά κεφάλαια των προταγμάτων, στον τομέα των ποιοτικών κριτηρίων, των δεικτών που υιοθετούνται παγκόσμια, από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα και τους οποίους και η Ε.Ε. προτάσσει. Είναι γεγονός πως μέσα από την τεχνοκρατική λογική της μέτρησης και καταγραφής, καθώς και της παραμετροποίησης των πάντων, η εκπαίδευση εντάσσεται σε χώρους στενούς, όπου ασφυκτιά. Σαφέστατα υποβαθμίζεται και περιορίζεται ο ρόλος της. Στη λογική αυτή αντιμετωπίζεται ως μια «επιχείρηση» εκτέλεσης ενός συμβολαίου που περιλαμβάνει πολύ ξεκάθαρες εξαρχές και τυποποιημένες υποχρεώσεις και για τις δυο πλευρές που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι επίσης γεγονός πως η λογική αυτή παραμένει στα μετρήσιμα μεγέθη εκείνα που μπορούν να διαγνωσθούν μέσα από ένα σταθμισμένο και τυποποιημένο τεστ.

Παρόλα αυτά το γεγονός ότι τίθενται ζητήματα όπως αυτό του CC, του δικαιώματος της συμμετοχής στην εκπαίδευση επί ίσοις όροις, καθώς επίσης το γεγονός ότι προσεγγίζονται με σκεπτικισμό ζητήματα όπως η πρώιμη σχολική εγκατάλειψη που αρχίζει να απασχολεί την επιτροπή και τις αντιπροσωπείες των Κρατών – Μελών, αλλά και η «ταξική» προσέγγιση, των προβλημάτων, των διαφορών και των ελλειμμάτων στο χώρο της εκπαίδευσης δείχνει μια πολιτική αντίληψη που τουλάχιστον διαπιστώνει τα ζητήματα.

Ό,τι άλλο είναι η εκπαίδευση, και έχει να κάνει με τη συγκρότηση της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου, του εργαζόμενου, το μέρος εκείνο που επηρεάζεται δρα και

---

¹⁶⁸ C 319 of 13.12.2008

δράττεται από χιλιάδες άλλες παραμέτρους κοινωνικές, οικονομικές, αισθητικές, ψυχολογικές, όχι απλά υποβαθμίζεται μέσα από τη μανία των κριτηρίων κατάταξης και κατηγοριοποίησης, αλλά περίπου αγνοείται. Βεβαίως σε μια προσπάθεια δημιουργίας ενός κοινού πλαισίου, είναι φυσικό να τίθενται οι βάσεις για τη συνεννόηση, και τη λειτουργία πάνω σε παράλληλες και κοινές λογικές. Σε κάθε περίπτωση κατά την άποψή μας το γεγονός ότι η Ε.Ε. αναγνωρίζει πως ο χώρος της εκπαίδευσης θα πρέπει να ενισχυθεί και να συντονιστεί για να παίξει το ρόλο που έχει, και είναι σημαντικός στην εξέλιξη του πολιτικού εγχειρήματος της Ευρώπης, ως ανταγωνιστικής κοινωνίας της γνώσης, είναι θετικό.

Να διευκρινίσουμε για μια φορά ακόμη πως η μελέτη μας εστιάζει στο χώρο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γι' αυτό το λόγο και παρουσιάσαμε αναλυτικά τα ποιοτικά κριτήρια που η Ε.Ε. έχει υιοθετήσει μέσω των πολιτικών της κειμένων και αποφάσεων γι' αυτές τις βαθμίδες καθώς επίσης για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, τη δια βίου μάθηση. Επίσης παρουσιάστηκαν αναλυτικά γιατί ως περιεχόμενο και φραστική αποτύπωση αποτελούν την αδιάψευστη μαρτυρία του πολιτικού σκεπτικού και των προταγμάτων της Ε.Ε..

B.2.2. ΓΝΩΣΕΙΣ – ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ – ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Στη συνολική ατζέντα καταγραφής, ανάδειξης και αποδοχής των συστημάτων ποιότητας στην εκπαίδευση γενικότερα, ξεχωριστό ρόλο κατέχουν τα κριτήρια ταξινόμησης και αξιολόγησης των γνώσεων και των δεξιοτήτων. Όπως είναι αυτονόητο, προκειμένου να ξεκινήσει η συζήτηση πάνω στις έννοιες αυτές θα πρέπει να οριστούν για να μην προκύπτουν παρανοήσεις και συγχύσεις μια που εδώ προσεγγίζονται επιστημονικά και όχι ως καθημερινές έννοιες που στην περίπτωση αυτή είναι συνώνυμες. Ως κε τούτου στο ΕΠΕΠ, οι γνώσεις περιγράφονται ως θεωρητικές ή/και αντικειμενικές, οι δεξιότητες περιγράφονται ως γνωστικές (χρήση λογικής, διαισθητικής και δημιουργικής σκέψης) και πρακτικές (αφορούν τη χειρωνακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών, εργαλείων και οργάνων) οι ικανότητες αφορούν την υπευθυνότητα και την αυτονομία.

Στη συνέχεια κατηγοριοποιούνται και ταξινομούνται, κατατάσσονται σε επίπεδα ως εξής:

Επίπεδο 1

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 1 είναι τα εξής:

- Βασικές γενικές γνώσεις.
- Βασικές δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεση απλών εργασιών

- Εργασία ή σπουδή υπό άμεση επίβλεψη σε δομημένο πλαίσιο

Επίπεδο 2

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 2 είναι τα εξής:

- Βασικές αντικειμενικές γνώσεις ενός πεδίου εργασίας ή σπουδής
- Βασικές γνωστικές και πρακτικές δεξιότητες που απαιτούνται για την αξιοποίηση σχετικών πληροφοριών με σκοπό την εκτέλεση εργασιών και την επίλυση συνήθων προβλημάτων με τη χρήση απλών κανόνων και εργαλείων
- Εργασία ή σπουδή υπό επίβλεψη και με κάποια αυτονομία

Επίπεδο 3

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 3 είναι τα εξής:

- Γνώση αντικειμενικών στοιχείων, αρχών, διαδικασιών και γενικών εννοιών σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής
- Φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εκτέλεση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων με επιλογή και εφαρμογή βασικών μεθόδων, εργαλείων, υλικών και πληροφοριών
- Ανάληψη ευθύνης για την εκπλήρωση καθηκόντων στην εργασία ή στη σπουδή.
- Προσαρμογή της προσωπικής συμπεριφοράς στις περιστάσεις κατά την επίλυση προβλημάτων

Επίπεδο 4

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 4 είναι τα εξής:

- Αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις γενικού φάσματος σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής
- Φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εξεύρεση λύσεων σε συγκεκριμένα προβλήματα σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής
- Άσκηση αυτοδιαχείρισης βάσει κατευθύνσεων σε περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής που είναι συνήθως προβλέψιμα, αλλά υπόκεινται σε αλλαγές.
- Επίβλεψη της συνήθους εργασίας άλλων ατόμων, αναλαμβάνοντας κάποια ευθύνη για την αξιολόγηση και τη βελτίωση των δραστηριοτήτων εργασίας ή σπουδής

Επίπεδο 5 (*)

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 5 είναι τα εξής:

- Ευρείες, εξειδικευμένες, αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής και επίγνωση των ορίων των γνώσεων αυτών
- Ευρύ φάσμα γνωστικών και πρακτικών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων σε αφηρημένα προβλήματα
- Άσκηση διαχείρισης και επίβλεψης στο πλαίσιο δραστηριοτήτων εργασίας ή σπουδής όπου συμβαίνουν απρόβλεπτες αλλαγές.

- Αξιολόγηση και ανάπτυξη της προσωπικής απόδοσης και της απόδοσης άλλων ατόμων¹⁶⁹

Επίπεδο 6 (**)

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 6 είναι τα εξής:

- Προχωρημένες γνώσεις σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής, οι οποίες συνεπάγονται κριτική κατανόηση θεωριών και αρχών

- Προχωρημένες δεξιότητες, απόδειξη δεξιοτεχνίας και καινοτομίας, που απαιτούνται για την επίλυση σύνθετων και απρόβλεπτων προβλημάτων σε εξειδικευμένο πεδίο εργασίας ή σπουδής

- Διαχείριση σύνθετων τεχνικών ή επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή σχεδίων εργασίας, με ανάληψη ευθύνης για τη λήψη αποφάσεων σε απρόβλεπτα περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής.

- Ανάληψη ευθύνης για τη διαχείριση της επαγγελματικής ανάπτυξης ατόμων και ομάδων

Επίπεδο 7 (***)

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 7 είναι τα εξής:

- Πολύ εξειδικευμένες γνώσεις, μερικές από τις οποίες είναι γνώσεις αιχμής σε ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής, ως βάση για πρωτότυπη σκέψη ή/και έρευνα.

- Κριτική επίγνωση των ζητημάτων γνώσης σε ένα πεδίο και στη διασύνδεσή του με διαφορετικά πεδία εξειδικευμένες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, οι οποίες απαιτούνται στην έρευνα ή/και στην καινοτομία προκειμένου να αναπτυχθούν νέες γνώσεις και διαδικασίες και να ενσωματωθούν γνώσεις από διαφορετικά πεδία

- Διαχείριση και μετασχηματισμός σε περιβάλλοντα εργασίας ή σπουδής που είναι σύνθετα, απρόβλεπτα και απαιτούν νέες στρατηγικές προσεγγίσεις.

- Ανάληψη ευθύνης για τη συνεισφορά στις επαγγελματικές γνώσεις και πρακτικές ή/και για την αξιολόγηση της στρατηγικής απόδοσης ομάδων

Επίπεδο 8 (****)

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στο επίπεδο 8 είναι τα εξής:

- Γνώσεις στα πλέον προχωρημένα όρια ενός πεδίου εργασίας ή σπουδής και στη διασύνδεσή του με άλλα πεδία

- Οι πλέον προχωρημένες και εξειδικευμένες δεξιότητες και τεχνικές, συμπεριλαμβανομένης της σύνθεσης και της αξιολόγησης, που απαιτούνται για την επίλυση κρίσιμων προβλημάτων στην έρευνα ή/και στην καινοτομία και για τη διεύρυνση και τον επαναπροσδιορισμό των υφιστάμενων γνώσεων ή της υφιστάμενης επαγγελματικής πρακτικής

- Επίδειξη ουσιαστικού κύρους, καινοτομίας, αυτονομίας, επιστημονικής και επαγγελματικής ακεραιότητας και σταθερής προσήλωσης στη διαμόρφωση νέων ιδεών

¹⁶⁹ 6.5.2008 C 111/5 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ή διαδικασιών στην πρωτοπορία πλαισίων εργασίας ή σπουδής, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας»¹⁷⁰

Ακολούθως θα κάνουμε μια σύντομη αναφορά στην ενότητα, όπου παρουσιάζεται η Συμβατότητα με το Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για λόγους θα λέγαμε ιστορικούς και συγκριτικούς των επιπέδων εκπαίδευσης για να δείξουμε πως το πνεύμα και η αντίληψη είναι κοινά με τα άλλα επίπεδα.

Το Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ορίζει περιγραφικούς δείκτες¹⁷¹ για τους κύκλους¹⁷².

Κάθε περιγραφικός δείκτης ενός κύκλου παρέχει μια γενική διατύπωση των συνήθων προσδοκιών όσον αφορά τις επιδόσεις και τις δυνατότητες που σχετίζονται με επαγγελματικά προσόντα τα οποία αντιπροσωπεύουν το τέλος του συγκεκριμένου κύκλου.

Στο Παράρτημα III¹⁷³ περιέχονται οι Κοινές αρχές για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων.

Κατά την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, η διασφάλιση της ποιότητας —που είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η υπευθυνότητα και η βελτίωση

---

¹⁷⁰ Ο.π. , παράρτημα II

¹⁷¹ (*) Ο περιγραφικός δείκτης για τον σύντομο κύκλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (στο πλαίσιο του πρώτου κύκλου ή συνδεδεμένος με αυτόν), ο οποίος διαμορφώθηκε από την κοινή πρωτοβουλία για την ποιότητα στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 5 του ΕΠΕΠ.

(**) Ο περιγραφικός δείκτης για τον πρώτο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 6 του ΕΠΕΠ.

(***) Ο περιγραφικός δείκτης για τον δεύτερο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 7 του ΕΠΕΠ.

(****) Ο περιγραφικός δείκτης για τον τρίτο κύκλο του Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που συμφωνήθηκε από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν τον Μάιο του 2005, στα πλαίσια της διαδικασίας της Μπολόνια, αντιστοιχεί στα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο 8 του ΕΠΕΠ.

¹⁷² 6.5.2008 C 111/6 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης EL

¹⁷³ Ο.π.

της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης— πρέπει να επιδιωχθεί σύμφωνα με τις ακόλουθες αρχές:

«οι πολιτικές και οι διαδικασίες για τη διασφάλιση ποιότητας πρέπει να είναι το έρεισμα όλων των βαθμίδων του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων, η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εσωτερικής διοίκησης των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνει τακτική αξιολόγηση των ιδρυμάτων, των προγραμμάτων τους ή των συστημάτων τους για τη διασφάλιση ποιότητας, από εξωτερικούς φορείς ή οργανισμούς παρακολούθησης, οι εξωτερικοί φορείς ή οργανισμοί παρακολούθησης που ασχολούνται με τη διασφάλιση ποιότητας πρέπει να υπόκεινται σε τακτική επιθεώρηση, η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνει τις πτυχές του πλαισίου αναφοράς, των εισροών, της διεργασίας και των παραγομένων, ενώ παράλληλα θα δίνει έμφαση στα παραγόμενα και στα μαθησιακά αποτελέσματα, τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στοιχεία:

σαφείς και μετρήσιμους στόχους και πρότυπα, κατευθύνσεις εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών, κατάλληλους πόρους, συνεπείς μεθόδους αξιολόγησης, οι οποίες να συνδυάζουν την αυτοαξιολόγηση με την εξωτερική επιθεώρηση, μηχανισμούς και διαδικασίες ανατροφοδότησης για βελτίωση, δυνατότητα πρόσβασης στα αποτελέσματα των αξιολογήσεων από μεγάλο αριθμό ατόμων, οι πρωτοβουλίες για τη διασφάλιση ποιότητας σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο πρέπει να συντονίζονται προκειμένου να εξασφαλίζεται η γενική επισκόπηση, η συνοχή, η συνεργία και η πολυδιάστατη συστημική ανάλυση, η διασφάλιση ποιότητας πρέπει να αποτελεί συνεργατική διαδικασία σε όλο το φάσμα των βαθμίδων και των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, με τη συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων σε κάθε κράτος μέλος και σε ολόκληρη την Κοινότητα, οι προσανατολισμοί που δίνονται σε κοινοτικό επίπεδο για τη διασφάλιση ποιότητας μπορούν να αποτελέσουν σημεία αναφοράς για τις αξιολογήσεις και τη μάθηση μέσω ομοτίμων»¹⁷⁴.

Με τη στρατηγική της Λισαβόνας τα Κράτη – Μέλη συμφωνούν να αναλάβουν πολιτικές πρωτοβουλίες αξιοποιώντας δείκτες και στόχους. Είναι γεγονός πως τα

---

¹⁷⁴ 6.5.2008 C 111/7 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει πολλές μελέτες και καταγραφές δεξιοτήτων, όπως για παράδειγμα η PISA, PIRLS, TIMMS, SITES, etc. Η Επιτροπή ενθάρρυνε και ενθαρρύνει τα Κράτη – Μέλη να χρησιμοποιήσουν τα δεδομένα αυτά σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για να συγκρίνουν και να οργανώσουν τις δικές τους πολιτικές. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή οργάνωσε μια συζήτηση¹⁷⁵ προκειμένου να αναδείξει τα στοιχεία αυτά και να αξιοποιήσει εθνικές αναλύσεις, ποιοτικές και ποσοτικές, καθώς και να προχωρήσει σε ενδιαφέρουσες συγκρίσεις. Η Επιστημονική Επιτροπή αποτελούνταν από μέλη εκπροσώπους των Κρατών – Μελών.

Η Επιτροπή είχε ως στόχο να αναθέσει στην Standing Group on Indicators and Benchmarks (SGIB)¹⁷⁶ να προσκαλέσει εισηγητές και να καταθέσει προτάσεις, να αποτελέσει δε μέρος της επιστημονικής επιτροπής. Αυτό εντάχθηκε σε μια σειρά Διεθνών συζητήσεων όπως το IEA η διετής συνάντηση στην Ταϊβάν το Σεπτέμβριο του 2008, η συζήτηση στη Νίκαια και αυτή του ΟΑΣΑ που προγραμματίστηκε για το 2009.

Προτάθηκαν τα παρακάτω θέματα:

- χαρακτηριστικά προσωπικά των μαθητών
- οικογένειες μαθητών και κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά
- χαρακτηριστικά δασκάλων
- σχολικά χαρακτηριστικά
- χαρακτηριστικά της κοινότητας

Τα συμπεράσματα και τα κείμενα των συζητήσεων έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για τις θεματικές ενότητες που αναφέρθηκαν. Είναι γεγονός πως τέτοιες παράμετροι επιτρέπουν να δούμε τα ζητήματα της εκπαίδευσης όχι μόνο ως οντολογικά ενός συστήματος που έχει να διαδραματίσει ένα ρόλο, αλλά κυρίως ως μέρος ενός συνόλου κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων που αναζητούν λύση και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να τείνει κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και σχεδιασμός.

B. 3.1. CIVIC COMPETENCE (CCCI)

Μια ξεχωριστή παράμετρος που εντάσσεται σταδιακά στο πλαίσιο των πολιτικών αξόνων της επιχειρούμενης εκπαιδευτικής στρατηγικής σε επίπεδο Ε.Ε. είναι αυτή του ρόλου του Πολίτη, της ταυτότητάς του και του τρόπου με τον οποίο μπορεί να μεθοδευτεί η συγκρότησή της. Είναι σαφές πως ανάμεσα στους πρώτους – τόσο χρονικά, όσο και σημασιολογικά – θεσμούς που μπορούν να παρέμβουν για την

---

¹⁷⁵ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture

¹⁷⁶ Directorate – General for Education and Culture, *EU Conference on Secondary Analyses of International Studies, Brussels, 16 April 2008, OBJD (2008)*

επίτευξη του στόχου αυτού, είναι η γενική εκπαίδευση, αλλά και κάθε μορφής επιμόρφωση (κατάρτιση, επαγγελματική εκπαίδευση) είτε άμεσα είτε έμμεσα, βλέπε Bourdieu, περιέχει στοιχεία αυτού του πακέτου. Όπως εξάλλου είδαμε προηγουμένως εντάχθηκε στον έναν από τους 16 στόχους.

Η μέτρηση της πολιτικής ικανότητας στην Ευρώπη (Civic Competence), αποτελεί μέρος μιας διαδικασίας, να εκτιμηθούν οι εκροές της εκπαίδευσης και να διευκολυνθεί η ενεργοποίηση των πολιτών στην Ε.Ε. Προκειμένου να εκτιμηθούν οι απαιτούμενες πρωτοβουλίες καθώς και η υπάρχουσα κατάσταση παραγγέλθηκε μια μελέτη της οποίας τα αποτελέσματα παρουσιάζουμε συνοπτικά, μια και αποτέλεσε τη βάση για τη δρομολόγηση πολιτικών αποφάσεων.

Η μέτρηση της πολιτικής ή σωστότερα πολιτειακής ικανότητας των πολιτών, αντιστοιχεί σε μια σειρά ικανοτήτων, δράσεων, αξιών, γνώσεων και δεξιοτήτων που μετρώνται σε διεθνή τεστ. Μια τέτοια βάση χρησιμοποιεί το IEA 1999 Διεθνές Ινστιτούτο Πολιτικής Εκπαίδευσης που γίνεται σε 14 χρόνια παιδιά. Αυτή η βάση στηρίζεται σε τέσσερις ενότητες:

- αξίες πολιτών
- κοινωνική δικαιοσύνη
- δράσεις συμμετοχικότητας
- γνώση δημοκρατικών θεσμών

Πρόκειται για μια παράμετρο που εξ αρχής θέσαμε ως βασική στην προσέγγισή μας γι' αυτό το λόγο την παρουσιάζουμε αμέσως μετά τα δίκτυα ποιότητας. Τα γεγονότα πως η εκπαίδευση, η τυπική και η άτυπη, η γενική αλλά και η τεχνική και κάθε μορφής γνώση, τόσο με το περιεχόμενό της όσο και με τις μεθόδους και τις τεχνικές της διαμορφώνει την πολιτική κουλτούρα και συνείδηση των ανθρώπων. Ως εκ τούτου η προσέγγιση αυτή είναι για μας καταστατική και ιδιαίτερα σημαντική για την υποστήριξη του σκεπτικού μας.

Το πρώτο κείμενο που επίσημα αναφέρεται στην παράμετρο αυτή συντάσσεται στα 1998 από την 22^η Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής με τον τίτλο: Education and Active Citizenship in the European Union¹⁷⁷. Πρόκειται για μια γενική ανάλυση της σχέσης ανάμεσα στον Ευρωπαίο Πολίτη και την οικοδόμηση της «Ευρώπης της Γνώσης»¹⁷⁸. Στον πρόλογο του κειμένου αυτού η επίτροπος Edith Cresson αναφέρει: « η Κοινότητα επιδιώκει να διαμορφώσει έναν ευρωπαϊκό χώρο δια βίου εκπαίδευσης, στη συγκρότηση του οποίου θεωρείται καθοριστική η ενεργός συμμετοχή των Ευρωπαίων Πολιτών» επίσης «η οικοδόμηση της Ευρώπης της γνώσης συνδέεται αφενός με τις εσωτε-

---

¹⁷⁷ Το κείμενο αυτό μεταφράστηκε στα ελληνικά με τον τίτλο: *Προς μια Ευρωπαϊκή Διάσταση Εκπαίδευσης και Ενεργού Συμμετοχής του Πολίτη και εκδόθηκε στο Λουξεμβούργο το 2000.*

¹⁷⁸ Δ. Ματθαίου (επιμ), *Η Εκπαίδευση Απέναντι στις Προκλήσεις του 21^{ου} αι., Γ. Πασιάς, «Προς μια Ευρώπη της Γνώσης», σελ.230*

ρικές πολιτικές της Κοινότητας που ορίστηκαν στο Πρόγραμμα Δράσης 2000 και αφετέρου με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια και την ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη»¹⁷⁹.

Η σύνδεση αυτή με την εκπαίδευση και με ό,τι μπορεί μέσα από το χώρο αυτό να προάγει την ιδέα της συμμετοχής του Πολίτη (learning for active citizenship) και την εμπιστοσύνη του απέναντι στο πολιτικό εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης επισημαίνεται. Είναι όμως εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός πως προτείνεται οι κοινοτικές πολιτικές στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση να έχουν ως προτεραιότητες τον εμπλουτισμό της ιδιότητας του πολίτη σε μια ανοικτή πλουραλιστική κοινωνία και την βελτίωση της δυνατότητας απασχόλησης για την ένταξη σε μια οικονομία που βασίζεται στη γνώση¹⁸⁰. Στο κείμενο αυτό επισημαίνεται ότι οι σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες βρίσκονται σε ένα στάδιο μετάβασης από την εθνοπολιτισμική ομοιογένεια, προς μια κοινωνική και πολιτισμική διαφοροποίηση, με κύριο χαρακτηριστικό το «δικαίωμα στη διαφορά» και τη διεύρυνση των στοιχείων που συγκροτούν την ταυτότητα και την ιδιότητα του πολίτη¹⁸¹.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως στα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα στη μελέτη της ιδιότητας του πολίτη προστίθενται και τα πολιτισμικά δικαιώματα, που αναφέρονται σε διαφορετικές αξίες, ταυτότητες και παραδόσεις. Έχουμε ως εκ τούτου μια ολιστική αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη, οι βασικές διαστάσεις της οποίας διακρίνονται:

- σε μια νομική διάσταση που συγκροτείται από μια σειρά πολιτειακών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων
- η συναισθηματική διάσταση, που συνδέεται με την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης και συνοχής, καθώς και με θέματα ταυτότητας και αξιών
- μια γνωστική διάσταση, που συνδέεται με θέματα πληροφόρησης και γνώσης και
- μια πρακτική διάσταση που συνδέεται με τη δραστηριοποίηση και τη συμμετοχή στα κοινά¹⁸².

Επίσης αναφέρεται πως ο στόχος είναι η δημιουργία ενός δυναμικού και ρευστού χαρακτήρα Ευρωπαίου Πολίτη που αναπτύσσεται σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο. Ο Πολίτης αυτός θα πρέπει να στέκεται κριτικά και να συμμετέχει στη διαμόρφωση του μορφώματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁸³.

Η διαμόρφωση ενεργών πολιτών είναι βασική προϋπόθεση για την εμπέδωση της δημοκρατίας και της κοινωνικής συνοχής. Αναφέρεται βεβαίως, αν και χλιαρά, στη

---

¹⁷⁹ Edith Cresson στο: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Προς μια Ευρωπαϊκή Διάσταση Εκπαίδευσης και Ενεργού Συμμετοχής του Πολίτη*, σ. 1

¹⁸⁰ *ό.π.*, σ. 6

¹⁸¹ *ό.π.*, σ. 9-10

¹⁸² *ό.π.*, σ. 9-11

¹⁸³ *ό.π.*, σ. 10

Στρατηγική της Λισαβόνας και στο “Education and Training Programme (European Commission 2001). Η μελέτη που παρουσιάζουμε εδώ στηρίχτηκε στη έρευνα του 2005 Active Citizenship in a Learning Context. Μέσα από αυτήν προέκυψαν δείκτες «ενεργών πολιτών» ACCI (Hoskins et al.2006) που στηρίχτηκαν σε 63 δείκτες και δόθηκε ο ορισμός του «Ενεργού Πολίτη» ως του ατόμου που έχει τα εξής χαρακτηριστικά: «τη συμμετοχή στην πολιτική κοινότητα, κοινωνία και ζωή, χαρακτηρίζεται από αυτό-σεβασμό και μη βίαιη συμπεριφορά και σε συμφωνία με τα ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατικότητα» (Hoskins 2006). Οι δείκτες αυτοί συνθέτονται από τρεις τύπους συμμετοχικότητας: Δράσεων, συμπεριλαμβανομένης και της πολιτικής ζωής, πολιτική κοινωνικότητα και κοινοτικές δράσεις, καθώς και έναν τομέα αξιών χτισμένο με δημοκρατικά χαρακτηριστικά, ανθρώπινα δικαιώματα, διαπολιτισμική κατανόηση. Όπως βέβαια ήταν αναμενόμενο, οι δείκτες αυτοί έδωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά στη Βόρεια Ευρώπη και πιο συγκεκριμένα στις σκανδιναβικές χώρες. Με παραδοσιακότερους όρους συμμετέχει η Νότια Ευρώπη ενώ στο βορρά αξιοποιούνται οι νέες τεχνολογίες ICT. Τα στοιχεία αυτά αξιοποιήθηκαν στη σύνταξη του 2007 Education and Training Progress on the Lisbon Strategy (European Commission 2007).

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως η Πολιτειακή Ικανότητα (CC) έχει μετά το 2006 μετατραπεί σε σημείο εστίασης του ενδιαφέροντος της Ε.Ε. και πιο συγκεκριμένα σε έναν από τους οκτώ στόχους. Θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την οικονομική ανάπτυξη στην Ε.Ε. και ως βασική παράμετρος για τον κοινωνικό αποκλεισμό (Education Council 2006), όπου η CC ορίζεται ως: «civic competence is based on knowledge of the concepts of democracy, justice, equality, citizenship, and civil rights, including how they are expressed in the Charter of Fundamental Rights of the European Union and international declarations and how they are applied by various institutions at the local, regional, national, European and international levels. It includes knowledge of contemporary events, as well as the main events and trends in national, European and world history. In addition, an awareness of the aims, values and policies of social and political movements should be developed. Knowledge of European integration and of the EU’s structures, main objectives and values is also essential, as well as an awareness of diversity and cultural identities in Europe.

Skills for civic competence relate to the ability to engage effectively with others in the public domain, and to display solidarity and interest in solving problems affecting the local and wider community. This involves critical and creative reflection and constructive participation in community or neighbourhood activities as well as decision-making at all levels, from local to national and European level, in particular through voting.

Full respect for human rights including equality as a basis for democracy, appreciation and understanding of differences between value systems of differences between value systems of different religious or ethnic groups lay the foundations for a

positive attitude. This means displaying both a sense of belonging to one's locality, country, the EU and Europe in general and to the world, and a willingness to participate in democratic decision – making at all levels. It also includes demonstrating a sense of responsibility, as well as showing understanding of and respect for the shared value that are necessary to ensure community cohesion, such as respect for democratic principles. Constructive participation also involves civic activities, support for social diversity and cohesion and sustainable development, and a readiness to respect the values and privacy of others».

Παραθέσαμε το απόσπασμα αυτό γιατί θεωρούμε πως είναι κομβικό στην πορεία της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. Πόρρω απέχει από τα κείμενα των αρχών της δεκαετίας του 2000, όπου μια εντελώς τεχνοκρατική προσέγγιση κυριαρχούσε. Εδώ αναγνωρίζεται πως η εκπαίδευση έχει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της πολιτικής προσωπικότητας, μέσα από την ενημέρωση σε ζητήματα κοινωνικής συνοχής, γνώση των κοινωνικών και πολιτικών κινημάτων. Ακόμη η ενσωμάτωση, η ευρωπαϊκή, και η γνώση των θεσμών, γενικότερα, η προβολή των αξιών, καθώς και η ανοχή της διαφορετικότητας και της κουλτούρας αποτελούν δομικά στοιχεία της ταυτότητας αυτής.

Ακόμη επισημαίνεται ο ρόλος που παίζουν οι δεξιότητες, αλλά αυτή τη φορά οι πολιτικές, η αλληλεγγύη, και το ενδιαφέρον για επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, με συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Τονίζεται επίσης η ανάγκη για ανάδειξη του θέματος της κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και τα εξέχοντα ζητήματα στην εποχή μας, της κατανόησης και αποδοχής διαφορετικών αξιακών συστημάτων. Ακόμη αναδεικνύεται η ανάγκη σεβασμού και κατανόησης, καθώς και η ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής. Ο στόχος του ενεργού και υπεύθυνου πολίτη σε σχέση με την εκπαίδευση είναι η πρώτη φορά που περνά σε ένα πολιτικό κείμενο της Ε.Ε. Το Συμβούλιο του 2007 στα συμπεράσματά του στο κείμενο “A Coherent framework of indicators and benchmarks” (Education Council 2007) επιβεβαιώνει το ενδιαφέρον του, κινούμενο στην ίδια λογική και εντάσσει τον ενεργό πολίτη στους 16 στόχους του.

Ο όρος Πολιτειακή Ικανότητα (CC) προσεγγίστηκε από την Επιτροπή ως μια ολιστική κατανόηση της ικανότητας αυτής. Αυτό αναφέρεται γιατί ασφαλώς υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις (Weinert 1999) πιο τεχνοκρατικές και περιορισμένες. Εδώ όμως εξετάζεται και σωστά, ως η δράση στην εργασία, στο σπίτι, στην κοινωνία, αλλά σε συνδυασμό πάντοτε με αξίες, κίνητρα και δράσεις. Σε μια αντίστοιχη μελέτη του ΟΑΣΑ για παράδειγμα, έχει κυρίως εργαλειακή διάσταση το DeSeCo project, όπου η ικανότητα ορίζεται από τους Rychen and Salganik (2003, p. 43) ως « η διαθεσιμότητα σε επιτυχημένες σύνθετες προσεγγίσεις σε ειδικά πεδία μέσω της κινητοποίησης ψυχολογικών προταγμάτων (συμπεριλαμβάνοντας συνειδητές και μη συνειδητές πτυχές)». Άρα εδώ η CC προσεγγίζεται ως μια εσωτερική διεργασία.

Αντίθετα στην προσέγγιση της Επιτροπής η CC προκύπτει από το συνδυασμό αφόρμησης (αξίες δράσεις, συμπεριφορά) και συνείδησης (γνώση και δεξιότητες).

Τα στοιχεία αυτά προσδιορίζονται επακριβώς και με το πως λειτουργούν στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο:

- η γνώση ως στοιχείο κλειδί για την πολιτική και νομική γνώση (ανθρώπινα δικαιώματα, κοινωνικά δικαιώματα, κ.τ.λ.), βασικοί δημοκρατικοί θεσμοί, η κληρονομιά, ο ρόλος των ΜΜΕ, ο ρόλος της εργασίας, κ.τ.λ.
- οι δεξιότητες σηματοδοτούν τη δυνατότητα λήψης μιας απόφασης, το διαχωρισμό μια κατάστασης από μια γνώμη, επίλυση διαφορών με ειρηνικό τρόπο, ανάπτυξη συνεργασιών
- οι δράσεις έχουν να κάνουν με την αίσθηση της ευθύνης μπροστά σε αποφάσεις, της πολιτικής δέσμευσης, του να είσαι ανοικτός στο διαφορετικό.
- οι αξίες συνδέονται με την αποδοχή του ρόλου των νόμων, την πίστη στην κοινωνική δικαιοσύνη, το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, σεβασμό στην ελευθερία του ατόμου, ανοχή στη διαφορετικότητα, πίστη στην ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος
- η συνειδητή συμπεριφορά σημαίνει να είμαστε ενεργοί στην πολιτική κοινότητα, στην κοινωνία, στην πολιτική κοινωνία

Στην προσέγγιση αυτή τρία κεφάλαια αποτέλεσαν τη βάση :

- δημοκρατία/πολίτης
- εθνική ταυτότητα/διεθνείς σχέσεις
- κοινωνική συνοχή και ταυτότητα

Με τη λογική αυτή αναπτύχθηκε ένα μοντέλο CC με την προοπτική να καλύψει τα αναγκαία πεδία προκειμένου να είναι δυνατή η αποτύπωση και η μέτρηση της CC¹⁸⁴.

Table 3 p. 30

Με τα δεδομένα αυτά και μια παραμετροποίηση των δεικτών ολοκληρώθηκαν τα μοντέλα αυτά. Αξίζει εδώ να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις πρώτες θέσεις σε σχέση με την Πολιτειακή Ικανότητα (CC) με σύνολο αναφοράς πάντα τα ηλικίας 14 ετών νεαρά άτομα. Γεγονός σημαντικό και ενθαρρυντικό τόσο για τους ίδιους τους πολίτες όσο και για την κοινωνία των πολιτών στη χώρα μας.

Συμπερασματικά για την ενότητα αυτή μπορούμε να πούμε πως η μέτρηση της CC αποτελεί μέρος ενός προγράμματος που θέλει να σταθμίσει παραμέτρους που θα μας επιτρέπουν να μετράμε τις εκροές και που θα μας διευκολύνει στη λήψη μέτρων ενίσχυσης του ρόλου του Πολίτη στην Ε.Ε. Ταυτόχρονα δημιουργείται μια βάση δεδομένων που θα μας επιτρέπει να αναλύουμε τις τάσεις και το περιεχόμενο της CC, όπως αυτή θα εξελίσσεται διαχρονικά. Ήδη έχουμε τα δεδομένα της IEA CivEd 1999 data και αναμένουμε την IEA ICCS study 2009. Με αφορμή την μελέτη αυτή

---

¹⁸⁴ Torney – Pyrta et.al. 2001, appendix table A.1, Domain content Categories and Short Titles for Items in Final Test, table 3, p. 30

καταγράφηκαν μια σειρά δεδομένων που δεν είχαν ποτέ αποτυπωθεί, όπως το κτίσιμο συνεργασιών, της συνέργιας, της επίλυσης ζητημάτων ειρηνικά καθώς και να γνωρίζουμε πως ψηφίζουμε. Η σύνθεση των στοιχείων έγινε όπως ο Nado et al. (2005) περιγράφει.

Στην προσέγγιση αυτή εκτός από τη μοντελοποίηση, που εξορθολογίζει και καταγράφει την κατάσταση επιτρέποντάς μας να στηριζόμαστε σε δεδομένα και όχι σε εκτιμήσεις, με την επιφύλαξη πάντα κάποιων αποκλίσεων που μπορεί να έχει κάθε μοντέλο, μας ενδιαφέρει κυρίως το πολιτικό πρόταγμα της ανάγνωσης κεφαλαίων που ήταν άγνωστα στην πολιτική ανάλυση. Επίσης το γεγονός ότι η οπτική της διαμεσολάβησης της γνώσης στο θεματικό πεδίο της CC μας βρίσκει απολύτως σύμφωνους υπό την έννοια ότι προσεγγίζουμε σε όλη τη μελέτη μας αυτή την εκπαίδευση ως ένα βασικό παράγοντα κοινωνικοποίησης, πολιτικοποίησης και διαμόρφωσης συμπεριφορών.

Το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέταξε την πολιτική αγωγή, με όρους παραδοσιακούς και με προσέγγιση ολιστική, στην ατζέντα των προτεραιοτήτων της και τη συνέδεσε με την εκπαίδευση, είναι μια κατάκτηση της γνώσης απέναντι στην τεχνοκρατία, του πολίτη απέναντι στη λογική του ανθρώπινου κεφαλαίου.

B. 4.1.ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ (INVESTMENT IN EDUCATION AND TRAINING)

Ένα κομβικό κεφάλαιο στην εκπαιδευτική πολιτική και στην πορεία σύγκλισης είναι οι χρηματοδοτήσεις που κάθε χώρα εξασφαλίζει για την πολιτική της στον τομέα αυτό. Για τόο λόγο αυτό θα παρουσιάσουμε στοιχεία συγκριτικά προκειμένου να έχουμε μια εικόνα της στρατηγικής και των πολιτικών διαφοροποιήσεων στο πλαίσιο της Ε.Ε.στη δεκαετία 2000 -2010.

Το 2004, η Δανία, η Σουηδία και η Κύπρος είχαν τις υψηλότερες χρηματοδοτήσεις στην εκπαίδευση σε σχέση με το ΑΕΠ τους. Στις ΗΠΑ τα ποσοστά είναι αντίστοιχα (5,1%) πολύ χαμηλότερα από την Ιαπωνία. Όσον αφορά τον ιδιωτικό τομέα, εμφανίζει τάσεις ανόδου με επικεφαλείς ορισμένες χώρες όπως η Κύπρος, η Σλοβενία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σλοβακία που κινούνται από το 16-17% (ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτικών κεφαλαίων στο συνολικό ποσοστό των χρημάτων για την εκπαίδευση). Το Ποσοστό αυτό φαίνεται μικρό σε σχέση με το 40% της Κορέας και το 25% της Ιαπωνίας.

Το Συμβούλιο της Λισαβόνας θέτει ως στόχο την αύξηση των επενδύσεων στις ανθρωπογενείς πηγές ενώ έθετε 13 στόχους προκρίνοντας τους στο Πρόγραμμα

Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010¹⁸⁵. Επίσης τονίζεται πως «η επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση παράγει μεγάλες επιστροφές πολύ μεγαλύτερες από τα κόστη». Στην ετήσια έκθεσή της η Επιτροπή περιελάμβανε συστάσεις για μεγαλύτερες επενδύσεις προς περισσότερα από τα μισά μέλη της καθώς και την ανάγκη για μεγαλύτερες μεταρρυθμίσεις στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, της δια βίου μάθησης και των δεξιοτήτων. Ο στόχος είναι να «επενδύσουν στο ανθρώπινο κεφάλαιο και στη δημιουργικότητα στις ζωές των ανθρώπων»¹⁸⁶.

Στην Ε.Ε. το 2004 οι βασικοί τομείς χρηματοδότησης του δημοσίου είναι Κοινωνική προστασία (41%), γενικές υπηρεσίες και υγεία (14%), εκπαίδευση (11%). Ως το 2004 το 90% των δαπανών της τυπικής εκπαίδευσης καλύπτονται από δημόσιες δαπάνες. Η Δανία είχε το υψηλότερο ποσοστό χρηματοδότησης με 8,5%, ακολουθεί η Σουηδία με 7,2%, η Κύπρος με 6,7%¹⁸⁷. Γενικότερα ο ιδιωτικός τομέας βρίσκεται κάτω από το 10%.

Στην Ανακοίνωση της Επιτροπής στο “Efficiency and equity in European education and training systems” ενισχύονται τα κράτη μέλη να επενδύσουν στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση. Θέτει πέντε κλειδιά – μηνύματα:

- την ανάγκη να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα εξέλιξης
- την σημαντικότητα της επένδυσης στην προ-σχολική ηλικία
- τη συγκρότηση ενός αυτόνομου συστήματος αξιολόγησης για να μετρά την αποτελεσματικότητα
- το ρόλο της ιδιωτικής χρηματοδότησης στην διασφάλιση της ισότητας στην ανώτατη εκπαίδευση
- τη σημασία της σύνδεσης με την μάθηση και την απασχόληση¹⁸⁸.

Στο ίδιο μήκος κύματος ο ΟΑΣΑ¹⁸⁹ επιμένει στην απόδοση-επένδυση (OECD 2007) όπου υποστηρίζεται πως οι επενδύσεις στην εκπαίδευση μπορεί να παίξουν καθοριστικό ρόλο, ιδιαίτερα σε οικονομίες σε μετάβαση¹⁹⁰. Επίσης τίθενται κάποια ποσοτικά κριτήρια, όπως για παράδειγμα η αναλογία μαθητών – καθηγητών, η διαθεσιμότητα Η/Υ, η γνώση γλώσσας ως εισροές στην PISA 2003, καθώς και τα αποτελέσματα ως εκροές. Γενικότερα έρχεται στο προσκήνιο μια προσέγγιση

---

¹⁸⁵ 2002/c142/01

¹⁸⁶ Commission's 2007 Annual Report, COM(2007)803,final, Brussels, November 2007

¹⁸⁷ European Commission, *The effectiveness and efficiency of public spending*, Economic Papers 301 (2008)

¹⁸⁸ *Efficiency and equity in European education and training systems*, COM(2006)481final, Brussels, September 2006

¹⁸⁹ *Data envelopment analysis (DEA) constructs an efficiency frontier based on the input and output data*.

¹⁹⁰ European Commission, *The effectiveness and efficiency of public spending*, Economic Papers 301 (2008)

επένδυσης – απόδοσης και σχέσης μεταξύ δεδομένων στατιστικών, αποτελεσμάτων και πολιτικών. Υπογραμμίστηκε όμως γενικότερα το ζήτημα της ύπαρξης και της αξιοπιστίας των στατιστικών δεδομένων και ως προς την αποσπασματικότητα και την ίδια την ύπαρξη συγκρίσιμων δεδομένων. Γενικότερα η επιχειρηματική αντίληψη με την έντονη πίεση για την «αξιοποίηση» των ιδιωτικών κεφαλαίων και επενδύσεων (συμπράξεις), σηματοδοτεί ταυτόχρονα την έλλειψη βούλησης η Ε.Ε. ως πολιτικό όργανο σχεδιασμού και υλοποίησης αλλά και η σύσταση προς τα Κράτη – μέλη να αναλάβουν τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης συνολικότερα.

Η όλη προσπάθεια μέσα από δείκτες και επίπεδα κατάταξης βοηθά στη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού χώρου σε πορεία σύγκλισης. Για πολλές χώρες αυτό λειτουργεί και λειτούργησε εκ των πραγμάτων ως ένα μέσο πίεσης για μεταρρυθμίσεις, βελτιώσεις στα πεδία όπου σημειώνονταν ελλείμματα. Από την όλη διαδικασία σε κάθε περίπτωση προκύπτει και πρέπει να αναγνωριστεί ένα κλίμα συναγωνισμού και άμιλλας που λειτουργεί θετικά. Το γεγονός επίσης ότι «εστω και σε επίπεδο δεικτών» μπήκαν στην κλίμακα για να μετρηθούν στόχοι όπως αυτοί της Πολιτειακής Ικανότητας (Civic Competence), δεν μπορεί παρά να συνυπολογιστεί στα θετικά βήματα της πολιτικής αυτής επιλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΜΠΡΕΛΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ

Γ.1.1.ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ - ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (23-24 Μαρτίου 2000), οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων θέσπισαν μια στρατηγική, τη λεγόμενη «στρατηγική της Λισσαβόνας», με σκοπό να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο και να επιτευχθεί ο στόχος της πλήρους απασχόλησης πριν από το έτος 2010¹⁹¹. Η στρατηγική αυτή, η οποία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο πολλών Ευρωπαϊκών Συμβουλίων που διεξήχθησαν μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, βασίζεται σε τρεις πυλώνες:

- έναν οικονομικό πυλώνα που αναλάμβανε να προετοιμάσει τη μετάβαση προς μια ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης. Στον πυλώνα αυτό δίνεται έμφαση στην ανάγκη για συνεχή προσαρμογή στις εξελίξεις της κοινωνίας της πληροφορίας και στις προσπάθειες για συναίνεση στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης.
- έναν κοινωνικό πυλώνα που αναλάμβανε να επεξεργαστεί τον εκσυγχρονισμό του κοινωνικού μοντέλου μέσω επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους και της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κράτη μέλη καλούνται να επενδύσουν στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και να διεξα-

---

¹⁹¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας 23-24 Μαρτίου 2000. Συμπεράσματα της Προεδρίας, παρ. 5, 24.3.2000 (Ελληνικά) Nr: 100/1/00

γάγουν ενεργό πολιτική απασχόλησης προκειμένου να διευκολύνουν τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης.

- έναν περιβαλλοντικό πυλώνα ο οποίος προστέθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001 και ο οποίος επικεντρώνεται στο γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να διαχωρίζεται από τη χρήση των φυσικών πόρων.

Για την επίτευξη των στόχων που θεσπίστηκαν το 2000, εκδόθηκε κατάλογος με αριθμητικούς στόχους. Λόγω του ότι οι σχετικές πολιτικές ανήκουν σχεδόν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τέθηκε σε εφαρμογή η ανοικτή μέθοδος συντονισμού (ΑΜΣ)¹⁹² η οποία περιελάμβανε την κατάρτιση εθνικών σχεδίων δράσης. Πρόκειται για μια «αποκεντρωμένη προσέγγιση, σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας, στο πλαίσιο της οποίας η Ένωση, τα Κράτη – μέλη, οι περιφέρειες, και η τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και οι κοινωνικοί εταίροι θα μπορούν να συμμετέχουν μέσω διαφόρων μορφών εταιρικής δράσης. Πέρα από τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών, η στρατηγική της Λισσαβόνας προβλέπει την προσαρμογή και την ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών συντονισμού: της διαδικασίας του Λουξεμβούργου για την απασχόληση, της διαδικασίας του Κάρντιφ για τη λειτουργία των αγορών (αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια) και της διαδικασίας της Κολωνίας για τον μακροοικονομικό διάλογο.

Συνοπτικά το Συμβούλιο της Λισσαβόνας στις 23-24.3.2000 το οποίο θεωρείται σταθμός, μια και σηματοδοτεί την πορεία της Ε.Ε., θα διατυπώσει τους βασικούς στρατηγικούς του στόχους για την επόμενη δεκαετία. Ανάμεσα σε αυτούς και μάλιστα από εκείνους που τίθενται σε προτεραιότητα είναι: «να γίνει (η ΕΕ) η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή»¹⁹³.

Επίσης στο κεφάλαιο «εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και επένδυση στον άνθρωπο και οικοδόμηση ενός κράτους πρόνοιας» οι παρ. 24-27 αφορούν το ανθρώπινο κεφάλαιο και την εκπαίδευση(Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, 2000:7-8). Πιο συγκεκριμένα:

«24. Οι άνθρωποι είναι το πολυτιμότερο κεφάλαιο της Ευρώπης και πρέπει να αποτελούν το επίκεντρο των πολιτικών της Ένωσης Η επένδυση στον άνθρωπο και η ανάπτυξη ενεργού και δυναμικού κράτους πρόνοιας θα έχει ζωτική σημασία, τόσο για τη θέση της Ευρώπης στην οικονομία της γνώσης, όσο και για να εξασφαλιστεί ότι η

---

¹⁹² Ο Zeitlin (2002) ορίζει την ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού ως μια «αμοιβαίως ανατροφοδοτική διαδικασία σχεδιασμού, εξέτασης, σύγκρισης και προσαρμογής των πολιτικών των κρατών μελών της Ένωσης στη βάση των κοινών στόχων»

¹⁹³ Ο.π.

εμφάνιση της νέας αυτής οικονομίας δεν θα επιτείνει τα υφιστάμενα κοινωνικά προβλήματα της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ένδειας.

25. Τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει να προσαρμοστούν τόσο στις απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης, όσο και στην ανάγκη για καλύτερο επίπεδο και ποιότητα απασχόλησης. Τα συστήματα αυτά πρέπει να προσφέρουν ευκαιρίες μάθησης και κατάρτισης προσαρμοσμένες σε συγκεκριμένες ομάδες στις διάφορες φάσεις της ζωής τους: νέοι, άνεργοι και απασχολούμενοι των οποίων οι δεξιότητες κινδυνεύουν να αχρηστευτούν λόγω της ταχείας αλλαγής. Η νέα αυτή προσέγγιση πρέπει να απαρτίζεται από τρία κύρια στοιχεία: την ανάπτυξη τοπικών κέντρων μάθησης, την προαγωγή νέων βασικών δεξιοτήτων – ιδίως στις τεχνολογίες των πληροφοριών – και τη μεγαλύτερη διαφάνεια των προσόντων.

26. Συνεπώς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τα κράτη – μέλη, σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες, το Συμβούλιο και την Επιτροπή να λάβουν τα απαιτούμενα μέτρα στο πεδίο των αρμοδιοτήτων τους, για την επίτευξη των εξής στόχων:

- ουσιαστική ετήσια αύξηση των κατά κεφαλήν επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό
- ο αριθμός ατόμων ηλικίας 18 έως 24 ετών, τα οποία έχουν ολοκληρώσει μόνον τον κατώτερο κύκλο δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και δεν συνεχίζουν την εκπαίδευση κατάρτιση τους, πρέπει να υποδιπλασιαστεί μέχρι το 2010
- τα σχολεία και τα κέντρα κατάρτισης, συνδεδεμένα όλα με το Διαδίκτυο, θα πρέπει να μετατραπούν σε πολυλειτουργικά τοπικά κέντρα μάθησης, προσιτά σε όλους, με τη χρήση των καταλληλότερων μεθόδων για την κάλυψη ευρέως φάσματος ομάδων στόχων · πρέπει να θεσπιστούν συνεργασίες μάθησης μεταξύ σχολείων, κέντρων κατάρτισης, επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων προς αμοιβαίο όφελος,
- ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο πρέπει να καθορίζει τις νέες βασικές δεξιότητες που πρέπει να παρέχει η δια βίου μάθηση: δεξιότητες πληροφορικής, ξένες γλώσσες, τεχνολογική αντίληψη, επιχειρηματικό πνεύμα και κοινωνικές δεξιότητες· πρέπει να θεσπιστεί ευρωπαϊκό δίπλωμα δεξιοτήτων πληροφορικής, με αποκεντρωμένες διαδικασίες πιστοποίησης, ώστε να προαχθούν οι βασικές γνώσεις ψηφιακής τεχνολογίας σε ολόκληρη την Ένωση,
- να καθοριστούν, μέχρι τα τέλη του 2000, τα μέσα για την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών, των διδασκάλων και του προσωπικού κατάρτισης και έρευνας, αφενός μεν, με την καλύτερη δυνατή χρήση των υφιστάμενων κοινοτικών προγραμμάτων (Σωκράτης, Λεονάρντο, Νεολαία) – με εξάλειψη των εμποδίων – αφετέρου δε, με διαφανέστερη αναγνώριση των προσόντων και των περιόδων σπουδών και κατάρτισης · να ληφθούν μέτρα για την άρση των εμποδίων στην κινητικότητα των διδασκάλων μέχρι το 2010 και για την προσέλκυση διδασκάλων υψηλής ποιότητας.

- πρέπει να αναπτυχθεί κοινή ευρωπαϊκή μορφή βιογραφικών σημειωμάτων, η οποία θα χρησιμοποιείται εθελοντικά, ώστε να ευνοείται η κινητικότητα με την καλύτερη αξιολόγηση των γνώσεων που έχουν αποκτηθεί, τόσο από τα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης όσο και από τους εργοδότες.

27. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί το Συμβούλιο (Παιδείας) να επιδοθεί σε γενικότερο προβληματισμό σχετικά με τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων, επικεντρωμένο σε κοινά μελήματα και προτεραιότητες, αλλά σεβόμενο παράλληλα την εθνική ποικιλομορφία, με στόχο να συμβάλει στις διαδικασίες του Λουξεμβούργου και του Καρντίφ και να υποβάλει εκτενέστερη έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την άνοιξη του 2001».

Επιμείναμε στα άρθρα αυτά τα οποία και παρουσιάσαμε αναλυτικά γιατί αποτελούν το κείμενο αναφοράς και συμπυκνώνουν την άποψη για την «εκπαιδευτική πολιτική» και τους στόχους της ως το 2010. Εξάλλου βασισμένοι στο σκεπτικό αυτό και στις προτεραιότητές του, στα σημεία που στηρίζει την στρατηγική της η Ε.Ε. θα μείνουμε για να αναλύσουμε και να δούμε την εφαρμογή τους από τα κράτη μέλη – πιλότους που έχουμε επιλέξει να εστιάσουμε την προσοχή μας, καθώς και τα αποτελέσματα τους. Εξετάζουμε πως αποτυπώνεται η πολιτική αυτή ως κυβερνησιμότητα, από τους φορείς που αναλαμβάνουν να τα μετεξελιξούν σε κείμενα εργασίας και εφαρμογής. Στο σχεδιασμό αυτό, όπως καταγράφεται στην ίδια Συνθήκη στην παράγραφο 37(σελ.10) αναφέρεται και ο τρόπος με τον οποίο θα υλοποιηθούν οι παραπάνω στόχοι. Η προσέγγιση αυτή θα στηριχτεί στην «ανοικτή μέθοδο συντονισμού» που στην περίπτωση αυτή θα έχει την εξής μορφή:

- σαφής καθορισμός των κατευθυντήριων γραμμών για την Ένωση, συνδυασμένων με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα για τη βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη επίτευξη των στόχων που θέτουν
- καθορισμό, κατά περίπτωση, ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών και σημείων αναφοράς, με μέτρο τα καλύτερα συστήματα του κόσμου, προσαρμοσμένα όμως στις ανάγκες των κρατών – μελών ανά τομέα δράσης
- μεταφορά αυτών των ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών στις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές με καθορισμό ειδικών στόχων και θέσπιση μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές ιδιομορφίες,
- περιοδική παρακολούθηση, αξιολόγηση και επανεξέταση από ομότιμους υπό μορφή αλληλοδιδακτικών διαδικασιών»¹⁹⁴.

Ο ενδιάμεσος απολογισμός που καταρτίστηκε το 2005 από τον κ. Wim Kok, πρώην πρωθυπουργό των Κάτω Χωρών, έδειξε ότι οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο της ΑΜΣ απόπροσανατόλισαν από την ιεράρχηση των στόχων και ότι τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν ήταν μέτρια. Για το λόγο αυτό, το Συμβούλιο ενέκρινε

¹⁹⁴ Γ. Σταμέλος, Ανδρέας Βασιλόπουλος, *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική, Μεταίχμιο*, σελ. 95-97

νέα εταιρική συνεργασία που είχε ως στόχο να εστιάσει τις προσπάθειες στην επίτευξη ισχυρότερης και πιο βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και στη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης. Όσον αφορά την εφαρμογή, η διαδικασία συντονισμού απλοποιήθηκε.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση αποφασίστηκε να παρουσιάζονται εφεξής μαζί με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις μακροοικονομικές και μικροοικονομικές πολιτικές και για περίοδο τριών ετών. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές χρησιμοποιούνται ως βάση, τόσο για το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας όσο και για τα εθνικά μεταρρυθμιστικά προγράμματα. Αυτή η απλοποίηση του προγραμματισμού επιτρέπει την καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής βάσει μίας μόνο έκθεσης προόδου. Διαπιστώνουμε εδώ μια ριζική αναπροσαρμογή της μεθόδου κυβερνησιμότητας. Κατ' αρχήν από τα δεκαετή και μεγαλύτερα σχέδια με τους δείκτες και τις ποσοτικές αξιολογήσεις ως μπούσουλα, περνάμε σε στενότερα χρονοδιαγράμματα και μάλιστα με πιο ρεαλιστικούς και εξειδικευμένους στόχους. Αντικαθίσταται η λογική που ήθελε ένα στατιστικό μέγεθος ως μέσο όρο σε όλη την Ε.Ε. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, κατά την άποψή μας, ένα πρώτο τεχνικό – στρατηγικό λάθος της Συνθήκης της Λισαβόνας και της αντίληψης κυβερνησιμότητας που η ίδια είχε υιοθετήσει.

Αντίθετα από την αναθεώρηση και μετά, συντάσσονται διετή και τριετή προγράμματα δράσης, τα οποία και πιο εύκολα παρακολουθούνται, αλλά κυρίως σε ετήια βάση επανεκτιμάται η πορεία υλοποίησής τους. Ως προς αυτό μπορούμε να διαπιστώσουμε μια διάθεση επαναπροσδιορισμού των τρόπων συντονισμού και των μεθόδων παρακολούθησης των αποτελεσμάτων τους.

Μια σημαντική στιγμή λοιπόν στις πολιτικές πρωτοβουλίες και το σχεδιασμό της Ε.Ε. ήταν εκείνη που το Μάρτιο του 2000, το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας θέλησε να δώσει νέα ώθηση στις κοινοτικές πολιτικές. Σε μια περίοδο κατά την οποία η οικονομική συγκυρία «ήταν» η πλέον ευοίωνη για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήταν φυσικό να υπάρξει αυτή η αισιόδοξη προσέγγιση. Η πορεία και τα προβλήματα ανέκοψαν την εκτίμηση αυτή, αντικαθιστώντας τον προγραμματισμό του 2000 με έναν πιο πρακτικό και ρεαλιστικότερο.

Σε μια φάση που μόλις η Ε.Ε. και η παγκόσμια οικονομία φαινόταν να βγαίνει από την ύφεση των «χρηματιστηρίων της Ασίας», ενώ έμπαινε στην εποχή του ευρώ, ήταν φυσικό να έχει σχεδιαστεί με ιδιαίτερα θετικό τρόπο μια σειρά παρεμβάσεων που «θα οδηγούσαν» την Ε.Ε. στην πρωτοπορία παγκοσμίως. Στις επιλογές αυτές οδήγησαν οι πρόσφατες εξελίξεις που μετέβαλλαν ριζικά τη σύγχρονη οικονομία και κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας επέβαλε η Ευρώπη να είναι πρωτοπόρα σε όλους τους τομείς, στους οποίους εντείνεται σε μεγάλο βαθμό ο ανταγωνισμός.

Το κείμενο αυτό εστιάζει και επιχειρηματολογεί: «Η απότομη εμφάνιση και η αυξανόμενη σημασία, στη συνέχεια, των τεχνολογιών των πληροφοριών και των

επικοινωνιών (ΤΠΕ) στον επαγγελματικό και στον ιδιωτικό χώρο απαιτεί, αφενός, να προταθεί μια πλήρης αναθεώρηση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος και, αφετέρου, να εξασφαλιστεί διά βίου η πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση»¹⁹⁵.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας προσπάθησε συνεπώς να δώσει κατευθυντήριες γραμμές για την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσέφερε η νέα οικονομία, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να εξαλειφθεί η κοινωνική μάστιγα της ανεργίας. Επειδή οι διαδικασίες του Κάρντιφ, της Κολωνίας και του Λουξεμβούργου συγκροτούσαν ένα επαρκές οπλοστάσιο νομικών μέσων, δεν κρίθηκε απαραίτητο να δρομολογηθούν νέες διαδικασίες στη Λισσαβόνα. Απεναντίας, η Στρατηγική προέβλεπε την προσαρμογή και την ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών για να δοθεί η δυνατότητα πλήρους ανάδειξης του οικονομικού αναπτυξιακού δυναμικού - για παράδειγμα εφοδιάζοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με αξιόπιστους και συγκρίσιμους μεταξύ των κρατών μελών δείκτες, ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα.

Την περίοδο αυτή «Λόγω της ευνοϊκής οικονομικής κατάστασης, η πλήρης απασχόληση φαινόταν στόχος εφικτός το 2000». Ωστόσο, «εξαιτίας της επιβράδυνσης της οικονομίας και των διαρθρωτικών δυσκολιών που αντιμετώπισαν τα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση καθυστερεί να επιτύχει αυτόν το στόχο». Οι διαπιστώσεις συνεχίζονται. Οι αδυναμίες της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας εξακολουθούν να δημιουργούν προβλήματα όπως:

- η ανεπαρκής δημιουργία θέσεων εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ αυτός ο τομέας, ήταν, με μεγάλη διαφορά από τους άλλους, ο σημαντικότερος σε ό,τι αφορά την απασχόληση·

- σημαντικές περιφερειακές ανισορροπίες, υπολογίζονταν να γίνουν περισσότερες μετά τη διεύρυνση του 2004·

- υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας·

- αναντιστοιχία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης εργατικού δυναμικού, γεγονός που συμβαίνει συχνά σε περιόδους οικονομικής ανάκαμψης·

- ανεπαρκής συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας·

- η ευρωπαϊκή δημογραφική εξέλιξη, κυρίως η γήρανση του πληθυσμού.

Όλες αυτές οι αδυναμίες είναι δυνατόν να εξαλειφθούν, εφόσον διατεθούν πόροι. Τα περιθώρια ευελιξίας, πάντα κατά τις εκτιμήσεις της Συνθήκης της Λισσαβόνας διευρύνονται χάρη στην οικονομική ανάκαμψη και θα έπρεπε να προβλεφθούν οι τεχνολογικές και κοινωνικές προκλήσεις που θα εμφανιστούν. Αυτές οι τελευταίες πρέπει όχι μόνο να αντιμετωπιστούν, αλλά, κυρίως, να χρησιμοποιηθούν ως στήριγμα για την επίτευξη το στόχου της πλήρους απασχόλησης». Η αισιοδοξία και ο εξορθολογισμός χαρακτήριζε τις δηλώσεις αυτές, σε μια περίοδο που η ΟΝΕ και η

---

¹⁹⁵ Ο.π.

κυκλοφορία του ευρώ ισχυροποιούσαν την Ε.Ε., αναβαθμίζοντάς την στην ισχυρότερη οικονομία του κόσμου.

Γ. 1.2.ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ¹⁹⁶

Την εικόνα της Συνθήκης της Λισαβόνας συμπληρώνει το κείμενο αυτό. Γίνεται προσπάθεια να καθοριστούν οι κατευθυντήριες γραμμές για τη μελλοντική κοινοτική δράση στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας για την περίοδο 2000-2006 για τους σκοπούς της οικοδόμησης μιας Ευρώπης της γνώσης.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τη μελλοντική κοινοτική δράση στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας, σταματούν σε δύο βασικές ανησυχίες:

- Να γίνει η "γνώση των πολιτικών αυτών» (καινοτομία, έρευνα, εκπαίδευση, κατάρτιση), ένας από τους τέσσερις θεμελιώδεις άξονες των εσωτερικών πολιτικών της ΕΕ, όπως προτείνεται στην Ατζέντα 2000.
- να αυξηθεί το επίπεδο των γνώσεων και των δεξιοτήτων όλων των πολιτών της Ευρώπης με σκοπό την προώθηση της απασχόλησης.

Όπως επισημαίνεται στο κείμενο αυτό υπάρχει μεγάλη ζήτηση για τη συνέχιση της δράσης που ξεκίνησε με τα προγράμματα Σωκράτης, Leonardo da Vinci, Νεολαία για την Ευρώπη. Οι νέες κοινοτικές δράσεις πρέπει να αξιοποιήσουν ό,τι έχει ήδη επιτευχθεί, δίνοντας έμφαση σε έναν περιορισμένο αριθμό στόχων. Η κεντρική ιδέα είναι η βαθμιαία δημιουργία ενός ανοικτού και δυναμικού ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου, η επικέντρωση σε τρεις συμπληρωματικές διαστάσεις: να δώσει στους πολίτες το βασικό μέσο της συνεχούς ανανέωσης των γνώσεών τους, για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας, με την απόκτηση δεξιοτήτων, εναρμονισμένο με τις εξελίξεις στη φύση και την οργάνωση της εργασίας, αλλά και για να χρησιμεύσει ως πλαίσιο για τη διαδικασία της εδραίωσης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Η κλίμακα των προκλήσεων αυτών προϋποθέτει υψηλότερο βαθμό ολοκλήρωσης της στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας που συνδέονται με τις πιο πάνω πολιτικές.

Η νέα γενιά των δράσεων κρίθηκε σκόπιμο ότι πρέπει να επικεντρωθεί πλέον σε έναν περιορισμένο αριθμό στόχων που είναι:

---

¹⁹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 12ης Νοεμβρίου 1997: «Για μια Ευρώπη της γνώσης»

- άνοιγμα της πρόσβασης των ευρωπαϊών πολιτών για το σύνολο των πόρων της εκπαίδευσης στην Ευρώπη
- καινοτομία σε αυτούς τους πόρους
- ευρεία διάδοση των ορθών πρακτικών στον τομέα της εκπαίδευσης.
Προβλέπονται ακόμη έξι τύποι δράσης που προτείνονται στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής:
- δράση της φυσικής κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης των ρυθμίσεων για την αμοιβαία αναγνώριση
- δράσεις για την προώθηση της εικονικής κινητικότητας, την προώθηση της καθολικής πρόσβασης στα νέα εργαλεία εκπαίδευσης με την ενθάρρυνση σύνδεσης σε δίκτυα επικοινωνίας και ενημέρωσης, καθώς και την ενθάρρυνση της παραγωγής και της διάδοσης των ευρωπαϊκών αγαθών και υπηρεσιών πολυμέσων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση
- δράση για τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών
- δράσεις για την προώθηση των γλωσσικών ικανοτήτων και της κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών
- δράση για την ανάπτυξη της καινοτομίας μέσω πιλοτικών σχεδίων που βασίζονται σε διακρατικές εταιρικές σχέσεις
- δράση προοριζόμενη να επιτύχει συνεχή βελτίωση των κοινοτικών πηγών αναφοράς για τα συστήματα και τις πολιτικές που αφορούν την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία στα κράτη μέλη (βασικά στοιχεία, βάσεις δεδομένων, κλπ.).

Όλες αυτές οι δραστηριότητες προβλέπεται ότι πρέπει να προετοιμαστούν και να υλοποιούνται σε διακρατικό επίπεδο.

Κεντρικό θέμα της νέας γενιάς των ενεργειών βασίζεται στην θέσπιση πλαισίου της κοινής ευθύνης μεταξύ της Κοινότητας, των κρατών - μελών και τους κοινωνικούς παράγοντες (εταίροι στην εκπαίδευση, την κοινωνική, οικονομική, τοπική, περιφερειακή και αστική ζωή). Αυτή είναι η προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας Ευρώπης της γνώσης. Αυτή η πολιτική αποτελεί επίσης μέρος της κίνησης για την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας. Τα προγράμματα που άνοιξαν στις χώρες του ΕΟΧ και άνοιγαν σταδιακά προς τις υπονήφιες χώρες. Επίσης δρομολογούνται ανταλλαγές με τις χώρες της Μεσογείου. Προβλέφθηκε επίσης να αναπτυχθούν και με τις υπόλοιπες βιομηχανικές χώρες.

Η πολιτική αυτή υπογραμμίζονταν πως θα υλοποιούνταν με τη χρήση των νομικών μέσων που βασίζονται στα άρθρα 126 και 127 της Συνθήκης της Λισαβόνας. Υπάρχουν επίσης μια σειρά από κοινές διατάξεις που εκτιμήθηκε πως θα ενισχύσουν την αποφασιστικότητα για την ολοκλήρωση. Στο κείμενο αυτό προβλέπονταν πως ένα

κοινό πλαίσιο δράσης, θα καθόριζε τους στόχους και το είδος των μέτρων που θα προκρίνονταν. Ακόμη προέβλεπε να συμπεριληφθούν μια σειρά από κοινά άρθρα για να ενισχυθεί η συνοχή καθώς και το ειδικό πλαίσιο της δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας.

Η Επιτροπή δήλωνε πως προετίθετο να δώσει μεγαλύτερη προβολή στην κοινοτική δράση και τους στόχους της Ένωσης. Ακόμη, ήταν πρόθυμη να προωθήσει τη συμπληρωματικότητα και τη συνοχή μεταξύ των διαφόρων πολιτικών που αφορούν τους ανθρώπινους πόρους. Δεσμεύονταν επίσης να απλοποιηθεί η διαχείριση και να διευκολυνθεί η πρόσβαση στις κοινοτικές ενισχύσεις¹⁹⁷. Τίθενται μια σειρά ζητημάτων που έχουν να κάνουν με την κινητικότητα, Άρθρο 26 όπου «το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ... καλεί τα κράτη – μέλη να ενισχύσουν τον εσωτερικό τους συντονισμό προκειμένου να θέσουν σε εφαρμογή τα 42 συγκεκριμένα μέτρα διοικητικού, κανονιστικού, οικονομικού ή κοινωνικού περιεχομένου, τα οποία αποσκοπούν στον ορισμό, την αύξηση και τον εκδημοκρατισμό της κινητικότητας στην Ευρώπη, και να προωθήσουν κατάλληλες μορφές χρηματοδότησης».

Συνεχίζοντας το άρθρο 28 σημειώνει την πρόοδο που επιτεύχθηκε στον τομέα της δημιουργίας του «Ευρωπαϊκού Χώρου της Έρευνας και της Καινοτομίας». Εκφράζει την επιθυμία να συνεχιστούν οι πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν για την ενίσχυση της διαφάνειας και των αποτελεσμάτων στον τομέα της έρευνας και της ελκυστικότητας των επιστημονικών επαγγελμάτων. Ακόμη στο άρθρο 30 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναφέρεται στην έκθεση που υπέβαλε η Επιτροπή σχετικά με το πρόγραμμα Galileo του οποίου εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση από πόρους της Κοινότητας και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος. Για την υλοποίηση του σχεδίου και για τη διαχείρισή του στη συνέχεια, θα είναι απαραίτητη η εταιρική σχέση δημόσιου – ιδιωτικού τομέα. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαιώνει επίσης τα συμπεράσματα της συνόδου του της Κολωνίας σχετικά με το ρόλο που πρέπει να διαδραματίσει η ιδιωτική χρηματοδότηση.

Πρόκειται για ένα εξόχως αποκαλυπτικό κείμενο για την πολιτική που θα ακολουθούσε από κει και πέρα η Ε.Ε. σε ζητήματα καινοτομίας και έρευνας. Βρισκόμαστε στον απόγειο του εκσυγχρονισμού και οι συμπράξεις ιδιωτικού και δημόσιου τομέα που εν ολίγοις σημαίνει παράδοση άνευ όρων στη δύναμη της αγοράς και της αδυσώπητης επιχειρηματικής λογικής του κέρδους κυριαρχούν.

Στο αμέσως επόμενο διάστημα με πρόταση της Επιτροπής το Συμβούλιο θα έρθει να εγκρίνει την έκθεση 5980\01. Πρόκειται για μια προσπάθεια αποτίμησης της πορείας καθώς και κυρίως σύνθεσης των εθνικών πολιτικών στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης εστιάζοντας σε τρεις στόχους¹⁹⁸:

---

¹⁹⁷ *Commission of the European communities (1997c), Towards o Europe of Knowledge, COM(97)563 final, 12 November*

¹⁹⁸ *europa.eu.int\scanplus\leg\el\cha\cl11049.htm*

- α. στη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ
- β. στη διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση σε όλη τη διάρκεια της ζωής
- γ. στο άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον κόσμο.

Μετά την έγκριση της παραπάνω έκθεσης από το ευρωπαϊκό συμβούλιο της Στοκχόλμης προετοιμάστηκε ένα λεπτομερές πρόγραμμα δράσης¹⁹⁹ το οποίο εστιάζει στο ζήτημα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων. Τα ζητήματα αυτά αποτυπώνονται στα άρθρα 10-11 ως εξής:

«10. Η βελτίωση των βασικών γνώσεων, ειδικότερα όσον αφορά τις δεξιότητες της ΤΟ και τις ψηφιακές δεξιότητες, αποτελεί υψηλή προτεραιότητα, προκειμένου η Ένωση να γίνει η ανταγωνιστικότερη και η δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ανά την υφήλιο. Η προτεραιότητα αυτή περιλαμβάνει τις εκπαιδευτικές πολιτικές και τη δια βίου μάθηση, ...

11. ... Πρέπει να δοθεί ειδική προσοχή σε τρόπους και μέσα ενθάρρυνσης των νέων, ειδικά των γυναικών, προκειμένου να ακολουθήσουν επιστημονικές και τεχνικές σπουδές ...»²⁰⁰.

Το 2002 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης²⁰¹ θα προχωρήσει η ΕΕ στην συγκρότηση ενός «Προγράμματος εργασίας για το 2010». Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο άρθρο 43 θέτει ως στόχο «να καταστούν τα οικεία συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως, έως το 2010». Συμφωνεί, ότι οι τρεις βασικές αρχές από τις οποίες θα διαπνέεται το πρόγραμμα αυτό θα είναι: βελτιωμένη ποιότητα, διευκόλυνση της καθολικής πρόσβασης και άνοιγμα στον κόσμο. Στο άρθρο 44 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζητά να καθιερωθεί το σύστημα ECTS, καθώς και μια στενότερη συνεργασία στη λογική της διαδικασίας της Bologna. Ακόμη γίνεται λόγος για τη βελτίωση δεξιοτήτων στη γνώση δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών, ψηφιακής εγγραμματοσύνης, δικτυακή σύνδεση των σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με άλλα σχολεία της Ευρώπης, καθώς και το άρθρο 45 θέτει το στόχο για την πραγμάτωση ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου μάθησης. Στο άρθρο 47 θέτεται ως στόχος η κάλυψη του χάσματος με τους σοβαρότερους ανταγωνιστές, αυξάνοντας τις δαπάνες της Ε.Ε. στο 3% του ΑΕΠ ως το 2010. Τα 2\3 αυτής της επένδυσης προβλέπεται ότι θα πρέπει να προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης γίνεται λόγος για τον «Ευρωπαϊκό Χώρο Γνώσης», καθώς και στο άρθρο

¹⁹⁹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης 2001: 3

²⁰⁰ Ο.π.

²⁰¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης 2002: 18-20

Commission of the European Communities (2002c), Free Movements of workers-achieving the full benefits and potential, Communication from the Commission, Brussels, 11.12.2002, COM 694final

48 προβλέπεται οι πρωτοποριακές τεχνολογίες ότι θα συστήσουν καθοριστικό τομέα για την μελλοντική ανάπτυξη.

Λίγους μήνες αργότερα το 2003, το Συμβούλιο των Βρυξελλών και στα συμπεράσματα της Προεδρίας, αναφέρεται σε ένα ζήτημα όπως αυτό που αφορά στην «οικοδόμηση της βασισμένης στη γνώση οικονομίας και της επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο»²⁰².

Γ.1.3. ΝΕΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ (2005)

Ο ενδιάμεσος απολογισμός της στρατηγικής της Λισαβόνας και ιδίως τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν στον τομέα της απασχόλησης δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Η Επιτροπή προκειμένου να δώσει νέα ώθηση στην στρατηγική, πρότεινε μία απλουστευμένη διαδικασία συντονισμού με εστίαση των προσπαθειών στα εθνικά σχέδια δράσης (ΕΣΔ). Παύει να δίνει πλέον έμφαση στους αριθμητικούς στόχους και διατηρεί μόνο το στόχο του 3% του ΑΕΠ έως το 2010 για την έρευνα και την ανάπτυξη. Στην ανακοίνωση της, το κέντρο βάρους, μετατοπίζεται από τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους, στις επείγουσες ενέργειες που πρέπει να εφαρμοστούν στα κράτη μέλη. Η νέα αυτή στρατηγική προσπαθεί με ρεαλισμό να αντεπεξέλθει στο μέγεθος των προβλημάτων που μάλλον διογκώνονται παρά βελτιώνονται στο διάστημα που προηγήθηκε.

Η νέα αυτή στρατηγική κατοχυρώνεται στην ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 2ας Φεβρουαρίου 2005 με τίτλο «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση. Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας (2005)». Ανακοίνωση του Προέδρου Barroso, σε συνεννόηση με τον Αντιπρόεδρο Verheugen²⁰³.

Στο κείμενο αυτό τονίζεται πως «Πέντε χρόνια μετά την έναρξη της εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας, η Επιτροπή προβαίνει σε ένα όχι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό απολογισμό των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων. Οι προβλεπόμενες επιδόσεις της ευρωπαϊκής οικονομίας σε θέματα ανάπτυξης, παραγωγικότητας και απασχόλησης δεν επιτεύχθηκαν. Ο ρυθμός δημιουργίας θέσεων απασχόλησης επιβραδύνθηκε και οι επενδύσεις στην έρευνα και στην ανάπτυξη εξακολουθούν να είναι ανεπαρκείς».

Η Επιτροπή για τη διενέργεια της εν λόγω επανεξέτασης, βασίστηκε στην έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου με τίτλο: «Η αντιμετώπιση των προκλήσεων: η

---

²⁰² Commission of the European Communities (2003b), *Investing in research-an action plan for the Europe, Communication from the Commission, Brussels 04.06.2003, COM 226final*

²⁰³ COM(2005) 24

στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση » Νοέμβριος 2004. Η εν λόγω αξιολόγηση, η οποία διεξήχθη καθ' υπόδειξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Μαρτίος 2004), εξέτασε την πρόοδο που σημειώθηκε στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας και η κριτική της ήταν δριμύτατη: «απουσία ανάληψης αποφασιστικής πολιτικής δράσης και αδυναμία υλοποίησης της εσωτερικής αγοράς προϊόντων και δημιουργίας αγοράς υπηρεσιών».

Στην έκθεση καυτηριάζεται επίσης η υπερφορτωμένη ατζέντα, ο ανεπαρκής συντονισμός και οι ασυνδύαστες προτεραιότητες. Για τους λόγους αυτούς η Επιτροπή αποφάσισε να δώσει το μεγαλύτερο βάρος στις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν και όχι στους αριθμητικούς στόχους που πρέπει να επιτευχθούν. Η καταληκτική χρονολογία του 2010 και οι στόχοι που συνδέονται με τα διάφορα ποσοστά απασχόλησης παύουν να χαρακτηρίζονται προτεραιότητες. Η ανακοίνωση παρουσιάζεται στο πλαίσιο αυτό ως μια προσπάθεια επανακαθορισμού των πολιτικών προτεραιοτήτων κυρίως σε θέματα οικονομικής μεγέθυνσης και απασχόλησης. Τα κράτη μέλη προτείνεται για να επιτύχουν καλύτερα αποτελέσματα ότι θα πρέπει να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στην υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο της στρατηγικής και να εφαρμόσουν μακροοικονομικές πολιτικές που θα επικεντρώνονται στη σταθερότητα και σε βιώσιμες δημοσιονομικές πολιτικές. Κρίνεται σκόπιμη μία νέα εταιρική σχέση για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση προκειμένου να δοθεί νέα ώθηση στη στρατηγική της Λισαβόνας. Η Επιτροπή για να ενισχύσει την οικονομική μεγέθυνση δηλώνει ότι σκοπεύει:

- «να καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ελκυστικότερη για τους επενδυτές και τους εργαζομένους, αναπτύσσοντας την εσωτερική αγορά, βελτιώνοντας τις ευρωπαϊκές και εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις, διασφαλίζοντας την ύπαρξη ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών στην Ευρώπη και στο εξωτερικό, και τέλος επεκτείνοντας και βελτιώνοντας τις ευρωπαϊκές υποδομές·
- να ενθαρρύνει τη γνώση και την καινοτομία, βελτιώνοντας τις επενδύσεις στην έρευνα και στην ανάπτυξη, διευκολύνοντας την καινοτομία, την εφαρμογή των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) και τη βιώσιμη χρήση των πόρων και τέλος συμβάλλοντας στη δημιουργία μίας σταθερής ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης».

Περισσότερες και ποιοτικότερες θέσεις εργασίας

Η Επιτροπή επανεξέτασε επίσης την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση το 2005. Εξάλλου η νέα πρόταση της Επιτροπής σχετικά με το δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2007-2013 αντιπροσωπεύει μια αλλαγή στόχευσης προς όφελος της οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης. Για να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας καλύτερης ποιότητας, η Επιτροπή προβλέπει:

- «να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό ατόμων στην αγορά εργασίας και να εκσυγχρονίσει τα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Τα κράτη μέλη και οι κοινωνικοί εταίροι καλούνται να εφαρμόσουν πολιτικές που θα παρακινούν τους εργαζομένους να παραμένουν στην ενεργό επαγγελματική ζωή και θα τους αποτρέπουν από το να εγκαταλείπουν πρόωρα την αγορά εργασίας. Πρέπει επίσης να μεταρρυθμίσουν το σύστημα κοινωνικής προστασίας για την επίτευξη καλύτερης ισορροπίας μεταξύ ασφάλειας και ευελιξίας·
- να βελτιώσει την ικανότητα προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και να αυξήσει την ευελιξία των αγορών εργασίας προκειμένου να μπορέσει η Ευρώπη να προσαρμοστεί στις αναδιαρθρώσεις και στην εξέλιξη των αγορών. Η απλούστευση της αμοιβαίας αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων θα διευκολύνει την κινητικότητα του ανθρώπινου δυναμικού σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταργήσουν το ταχύτερο δυνατό όλους τους περιορισμούς στον εν λόγω τομέα·
- να επενδύσει περισσότερο στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων. Η Επιτροπή προβλέπει ιδίως την έγκριση κοινοτικού προγράμματος για τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση. Τα κράτη μέλη θα παρουσιάσουν, επίσης, μία εθνική στρατηγική στον εν λόγω τομέα το 2006».

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε τίθενται οι βάσεις για την αποδόμηση κάθε έννοιας εργατικού δικαιώματος. Επίσης τα κείμενα αυτά βρύθουν αντιφάσεων, γεγονός που επιβεβαιώνει την προσπάθεια εξισορρόπησης τάσεων και εξωραϊσμού μιας σειράς μέτρων που θίγουν το ευρωπαϊκό «κοινωνικό κεκτημένο».

Η Επιτροπή δίνει, επίσης, έμφαση στην επίτευξη ενός σαφέστερου και αποτελεσματικότερου καταμερισμού των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων. Η επικάλυψη των εκθέσεων, η επαχθής γραφειοκρατία και η ανεπαρκής πολιτική οικειοποίηση επιβραδύνουν την πρόοδο. Δεσμεύεται να παρουσιάσει πρόγραμμα δράσης για τη στρατηγική της Λισαβόνας προκειμένου να διευκρινίσει τους προς επίτευξη στόχους. Προτείνει μία απλουστευμένη διαδικασία συντονισμού με μείωση του αριθμού των εκθέσεων και απλούστερη διαδικασία υποβολής τους. Προτείνεται, επίσης, τα εθνικά προγράμματα που αφορούν τη στρατηγική της Λισαβόνας να παρουσιάζονται με μορφή που θα συνδυάζει τρεις διαδικασίες συντονισμού:

- «πολιτικές της αγοράς απασχόλησης (διαδικασία του Λουξεμβούργου)·
- μικροοικονομικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (διαδικασία του Κάρντιφ)·
- μακροοικονομικά και δημοσιονομικά μέτρα (διαδικασία της Κολωνίας)».

Με τον τρόπο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεσμεύεται κάθε άνοιξη να παρουσιάζει πρακτικούς προσανατολισμούς και η Επιτροπή να εξακριβώνει ευκολότερα τη

συντελεσθείσα πρόοδο. Προβλέπει, επίσης, την παρουσίαση σε ένα ενιαίο έγγραφο ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών²⁰⁴ που θα αφορούν ταυτόχρονα την απασχόληση και τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές θα αφορούν ταυτόχρονα τις μακροοικονομικές πολιτικές, την απασχόληση και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η Επιτροπή προτείνει, επίσης, το διορισμό σε κάθε εθνική διοίκηση μιας «κυρίας» ή ενός «κυρίου Λισαβόνα», που θα έχει την ευθύνη για την παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας.

Επίσης, η προσοχή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να εστιαστεί σε πολιτικά θέματα ουσίας. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται πως θα συντάσσεται πλέον μόνο μία έκθεση σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την πρόοδο της στρατηγικής της Λισαβόνας. Διαπιστώνεται λοιπόν μια προσπάθεια προσαρμογής του μοντέλου κυβερνησιμότητας σε διαδικασίες με λιγότερη γραφειοκρατία και επικέντρωση στους στόχους. Επίσης υιοθετείται ένα μοντέλο πιο ουσιαστικό, (έχουμε δει εκθέσεις που παρουσιάζουν εφαρμογές και μια εντελώς πλαστή εικόνα) καθώς επίσης ο ρόλος του Κράτους μέλους γίνεται πιο υπεύθυνος αφού έρχεται να δεσμευτεί σε ένα δικό του Πρόγραμμα που κινείται βέβαια στις κατευθύνσεις των πολιτικών της Ε.Ε. ανά πρόγραμμα. Επίσης θα δούμε πως η λογική του «Κυρίου Λισαβόνα» θα υιοθετηθεί για κάθε εξειδικευμένο πρόγραμμα, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό μια ομάδα συντονισμού.

Η τεχνολογική πρόκληση

Στο κείμενο της αναθεώρησης υιοθετείται επίσης μια νέα οπτική για το ρόλο των νέων τεχνολογιών: «Οι τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποτελούν ταυτόχρονα σημαντική πρόκληση και μεγάλη ευκαιρία για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η Επιτροπή προβλέπει τη βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας της προσφερόμενης απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα χάρη στον αντίκτυπο των ΤΠΕ». Στην ίδια λογική η ανακοίνωση του Ιουνίου του 2005 με τίτλο « Η στρατηγική i2010 - Ευρωπαϊκή κοινωνία της πληροφορίας για την ανάπτυξη και την απασχόληση ²⁰⁵» επανακαθορίζει τις βασικές πολιτικές κατευθύνσεις. Σε γενικότερο πλαίσιο, τονίζεται ότι θα πρέπει να εξασφαλιστεί «ότι αυτή η κοινωνία των πληροφοριών είναι προσιτή σε όλους, χωρίς διάκριση κοινωνικής κατηγορίας, φυλής, θρησκείας ή φύλου. Αυτή η ψηφιακή

---

²⁰⁴ [http:// europa.eu/legislation_summaries/employment and socialpolicy/community employment policies/c11223](http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_socialpolicy/community_employment_policies/c11223)

²⁰⁵ Η στρατηγική i2010 - Ευρωπαϊκή κοινωνία της πληροφορίας για την ανάπτυξη και την απασχόληση

[http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policies/job creation measures/c11328](http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policies/job_creation_measures/c11328)

οικονομία, που επιτρέπει να βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής, είναι ένας παράγοντας βελτιωμένης ανταγωνιστικότητας και δημιουργίας θέσεων εργασίας»²⁰⁶.

Υπογραμμίζεται ακόμη πως πρέπει να εξασφαλιστεί ότι αυτός ο οικονομικός και κοινωνικός μετασχηματισμός - όσο ταχύς και αν είναι - δεν θα αφήσει στο περιθώριο καμία κατηγορία πολιτών και ότι τα οφέλη που θα προκύψουν από την ανάπτυξη θα κατανεμηθούν δίκαια. Αυτός είναι ακριβώς ο στόχος πρωτοβουλιών όπως το «Ευρώπη», η οποία είναι έργο της Επιτροπής. Η πρωτοβουλία αυτή, εξάλλου, δίνει έμφαση στην παραγωγικότητα της οικονομίας και στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών και της δυνατότητας πρόσβασης σε αυτές προς όφελος όλων των Ευρωπαίων πολιτών, στηριζόμενη σε μια υποδομή ταχύτητας (ευρυζωνική) και ασφαλούς πρόσβασης στο Διαδίκτυο, διαθέσιμη στον πιο πολύ κόσμο.

Μια κοινωνία βασισμένη στη γνώση

Δε μας εκπλήττουν πια κείμενα που εμπνέονται από εμπιστοσύνη και που δίνουν φανερό πρόκριμα σε μια κοινωνία βασισμένη στη γνώση. Έτσι τονίζεται πως « Για να δοθεί στα πρόσωπα που εισέρχονται στην αγορά εργασίας δυνατότητα να συμμετάσχουν ενεργά στην οικονομία της γνώσης, πρέπει το επίπεδο της κατάρτισής τους να είναι υψηλό. Επειδή τείνει να οξυνθεί η αντίστροφη σχέση επιπέδου σπουδών /ποσοστού ανεργίας, η Ευρώπη πρέπει να εξασφαλίσει την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου των αποφοίτων». Επίσης τονίζεται πως «Η εκπαίδευση και η έρευνα πρέπει να συντονιστούν καλύτερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω της δικτύωσης των εθνικών και κοινών προγραμμάτων έρευνας». Διαπιστώνουμε βέβαια πως οι αναφορές αφορούν σε ένα εξειδικευμένο γνωστικό πεδίο και περιορίζονται στην κατάρτιση.

Εφοδιασμένη με αυτά ακριβώς τα μέσα πιστεύει πως θα μπορέσει η Ευρώπη να αξιοποιήσει το δυναμικό των ΤΠΕ για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Είχε εκτιμηθεί ότι από το 2000 ως το 2010 το ήμισυ των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη προέρχεται άμεσα ή έμμεσα από τις τεχνολογίες των πληροφοριών, όπως οι θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν από το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κινητή τηλεφωνία.

Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης

Σε όλα τα κείμενα αυτής της περιόδου, δηλώνεται με τρόπο κατηγορηματικό πως εάν επιθυμεί η Ευρώπη να καταστεί η πιο ανταγωνιστική οικονομική περιοχή στον κόσμο, είναι αναγκαίο, εκτός της βελτίωσης των συνθηκών έρευνας, να δημιουργηθεί ευνοϊκότερο κλίμα για την επιχειρηματικότητα, κυρίως με τη μείωση των δαπανών που συνδέονται με τη γραφειοκρατία. Εκτός αυτής της μείωσης της γραφειοκρατίας, η

---

²⁰⁶ ό.π.

Επιτροπή έκρινε ότι πρέπει να αναπτυχθεί ένα πραγματικό επιχειρηματικό πνεύμα στην Ευρώπη. Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, είναι επίσης μια από τις προτεραιότητες που προέκυψαν από τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας το 2000 και παραμένει προτεραιότητα ως σήμερα. Στα συμπεράσματά του το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζητά, μεταξύ άλλων, από τα κράτη μέλη, το Συμβούλιο και την Επιτροπή να εφαρμόσουν όλα τα μέτρα για να ολοκληρωθεί η απελευθέρωση σε πολύ ειδικούς τομείς (φυσικό αέριο, ηλεκτρική ενέργεια, ταχυδρομικές υπηρεσίες, μεταφορές κ.τ.λ.).

Η Επιτροπή χάραξε, εξάλλου, μια στρατηγική για την εσωτερική αγορά 2003-2006 και επεδίωκε συγκεκριμένους στόχους. Η στρατηγική αυτή αποτελεί μέρος των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών 2005-2008 που θα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια γιατί αξιοποιούν τις δυνατότητες που η εκπαίδευση διαθέτει(μέσο) προκειμένου να πετύχουν τους παραπάνω στόχους.

Ολοκλήρωση των χρηματοοικονομικών αγορών και συντονισμός των μακροοικονομικών πολιτικών

Κάνουμε εδώ μια πολύ μικρή αναφορά σε εξόχως οικονομικές παραμέτρους γιατί συνδέονται με το θέμα μας μια που η επιχειρούμενη ανάπτυξη περνά εκ των πραγμάτων από την εκπαίδευση. Η δυναμική του ευρώ αναφέρεται ότι θα πρέπει να αποτελέσει την ευκαιρία για την ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών χρηματοοικονομικών αγορών. Πράγματι, όπως τονίζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Επιχειρηματικό κεφάλαιο: κλειδί για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση», οι αγορές επιχειρηματικού κεφαλαίου αποτελούν πρωταρχικό παράγοντα για την ανάπτυξη των ΜΜΕ. Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τονίζουν την ανάγκη να οριστεί αυστηρό χρονοδιάγραμμα για να εφαρμοστεί έως το 2005 σχέδιο δράσης σχετικά με τις χρηματοοικονομικές αγορές. Σε ό,τι αφορά τις οικονομικές πολιτικές, η προτεραιότητα εξακολουθεί να είναι η μακροοικονομική σταθερότητα, όπως ορίστηκε στο σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης, αλλά ενσωματώνοντας ταυτόχρονα τους στόχους της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Η μετάβαση σε μια οικονομία της γνώσης συνεπάγεται ότι οι διαρθρωτικές πολιτικές θα διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο απ' ό,τι στο παρελθόν.

Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου

Στο κείμενό της για την προετοιμασία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Λισσαβόνα η Επιτροπή τονίζει ότι το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο «έχει τους πόρους για να υποστηρίξει τη μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης». Προωθώντας την εργασία, εξασφαλίζοντας βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα - ενώ ο ευρωπαϊκός πληθυσμός χαρακτηρίζεται ως «γηράσκων» - και εξασφαλίζοντας κοινωνική σταθερότητα θα προωθηθεί η κοινωνική ολοκλήρωση. Με την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, η Επιτροπή έθεσε τα ανωτέρω ως πρωταρχικούς στόχους, ενώ ανέπτυξε μεγάλη

δραστηριότητα, τόσο για την καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού όσο και για την προώθηση των ίσων ευκαιριών για τις γυναίκες και τους άνδρες ή ακόμη με τις ενέργειές της υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες (αυτές οι προτεραιότητες θα δούμε πως μετουσιώνονται σε πολιτικές των Κρατών – μελών στη μελέτη περίπτωσης).

Πέντε χρόνια μετά τη δρομολόγηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας, η Επιτροπή διαπιστώνει την πρόοδο που σημειώθηκε στο πλαίσιο αυτό²⁰⁷. Η ανακοίνωση με τίτλο «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας» προτείνει μια απλουστευμένη διαδικασία συντονισμού, συνοδευόμενη από επικέντρωση των προσπαθειών στα εθνικά σχέδια δράσης (ΕΣΔ). Η σύνοδος κορυφής των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων την άνοιξη του 2005 αποτέλεσε την κατάλληλη ευκαιρία για την έγκριση των απλουστευμένων στόχων της Λισσαβόνας που προτάθηκαν κατά την ενδιάμεση αναθεώρηση. Ωστόσο, στα συμπεράσματα της προεδρίας επισημαίνονται 100 διαφορετικοί στόχοι²⁰⁸, που αφορούν, κυρίως, την υλοποίηση των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων για την ανάπτυξη και την απασχόληση²⁰⁹.

Γ. 1. 4. ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008–2010

Μπορούμε όμως να δούμε με πιο τρόπο παρακολουθεί το ζήτημα της εφαρμογής των πολιτικών της η ΕΕ και πιο συγκεκριμένα τους στόχους της αναθεωρημένης

---

²⁰⁷ Συμπεράσματα της προεδρίας (FR) του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 22ας και 23ης Μαρτίου 2005 σχετικά με την ενδιάμεση εξέταση της στρατηγικής της Λισσαβόνας [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

²⁰⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 20ής Απριλίου 2005 με τίτλο «Κινητοποίηση του πνευματικού δυναμικού της Ευρώπης: ενδυνάμωση των πανεπιστημίων ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης συμβολή τους στη στρατηγική της Λισσαβόνας» COM(2005) 152 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

²⁰⁹ Συμπέρασμα της προεδρίας του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 8ης και 9ης Μαρτίου 2007 [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Συμπέρασμα της προεδρίας του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 23ης και 24ης Μαρτίου 2006 [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, της 20ης Ιουλίου 2005: Κοινές δράσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση: το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας COM(2005) 330 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα.

συνθήκης της Λισαβόνας, ως γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται και η Εκπαιδευτική πολιτική. Η Επιτροπή επιθυμεί να ενισχύσει το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας (ΚΠΛ) και για το σκοπό αυτό προτείνει δέκα βασικούς στόχους για την περίοδο 2008-2010. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η βέλτιστη εφαρμογή του ΚΠΛ, υπολογίζει, μεταξύ άλλων, στην αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, καθώς και σε μια αυστηρή πολιτική παρακολούθησης.

«Η στρατηγική της Λισαβόνας έχει επιφέρει σημαντικά αποτελέσματα. Από την ανανέωσή της το 2005, δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη περισσότερες από 6,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας μειώνοντας έτσι την ανεργία στα χαμηλότερα επίπεδα της εδώ και 25 χρόνια. Παράλληλα, στηρίχθηκε και η ανάπτυξη²¹⁰». Να υπογραμμίσουμε πως οι εκτιμήσεις αυτές έγιναν πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Όπως είναι φυσικό, την ώρα που η Ευρώπη έπρεπε να αντιμετωπίσει την παγκόσμια οικονομική επιβράδυνση και να ανταποκριθεί σε μακροπρόθεσμες προκλήσεις χωρίς προηγούμενο (δημογραφική γήρανση, παγκοσμιοποίηση, αλλαγή του κλίματος, ενεργειακή εξάρτηση κλπ), η δεύτερη φάση (2008-2010) του κοινοτικού προγράμματος της Λισαβόνας (ΚΠΛ)²¹¹ αποκτούσε αποφασιστική σημασία. Τότε λοιπόν προχωρούσε στις παρακάτω επισημάνσεις – παρατηρήσεις.

Για την επικαιροποίηση του ΚΠΛ, η Επιτροπή είχε επισημάνει δέκα στόχους που προσέφεραν σημαντική προστιθέμενη αξία σε κοινοτικό επίπεδο και είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη και την απασχόληση στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η επιλογή των στόχων βασιζόταν σε τεκμηριωμένες οικονομικές αναλύσεις και σε πολιτικές προτεραιότητες. Οι στόχοι αυτοί στηρίζονταν «στις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές με απόλυτη εστίαση στους τέσσερις τομείς προτεραιότητας της στρατηγικής της Λισαβόνας, και συγκεκριμένα:

- στην επένδυση στον άνθρωπο και στον εκσυγχρονισμό της αγοράς εργασίας·
- στην ενέργεια και στην κλιματική αλλαγή·
- στην ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας·
- στην υποστήριξη της γνώσης και της καινοτομίας.

Ένα ανθρώπινο δυναμικό καλύτερα προσαρμοσμένο στις ανάγκες των αγορών εργασίας είναι το κλειδί για μια Ευρώπη ανταγωνιστική σε παγκόσμια κλίμακα και, παράλληλα, η βάση για μεγαλύτερη αυτονομία των προσώπων. Αυτό προϋπέθετε:

- ανανέωση της κοινωνικής ατζέντας·

---

²¹⁰ *COM(2007) 804 τελικό – Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα.*

²¹¹ *Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 11ης Δεκεμβρίου 2007 «Πρόταση για ένα κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας για την περίοδο 2008-2010»*

- μεγαλύτερο συντονισμό των μέσων που επιτρέπουν την καλύτερη προετοιμασία για την αντιμετώπιση των εξελίξεων και των αναγκών της αγοράς εργασίας σε δεξιότητες σε επίπεδο ΕΕ·
- μεγαλύτερη συγκρισιμότητα και αναγνώριση των προσόντων·
- δημιουργία μιας κοινής πολιτικής μετανάστευσης· το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί η εισαγωγή μιας «μπλε κάρτας» για τους μετανάστες υψηλής ειδίκευσης».

Στο κείμενο αυτό γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο ρόλο των ΜΜΕ και την επιρροή τους τόσο στην απασχόληση, όσο και στην κατάρτιση και δια βίου εκπαίδευση, στόχους που έχει από νωρίς αναδείξει ως πολιτικό της πρόταγμα η Ε.Ε. Γι' αυτό αναφέρει πως «Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) αποτελούν πάνω από το 99% του συνόλου των επιχειρήσεων και απασχολούν το 67% του εργατικού δυναμικού της ΕΕ. Η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων ανάπτυξης και απασχόλησης που διαθέτουν οι ΜΜΕ κρίθηκαν ως τώρα ανεπαρκείς. Προκειμένου να στηριχθούν οι ΜΜΕ προς την κατεύθυνση αυτή σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, η Επιτροπή εξετάζει μια σειρά ενεργειών.

Επένδυση στη γνώση και την καινοτομία

Ιδιαίτερο κεφάλαιο στην επικαιροποίηση και στον ανασχεδιασμό αυτό, αφιερώνεται στην επένδυση στη γνώση και στην καινοτομία. Για το λόγο αυτό «Η Επιτροπή εισάγει μια νέα διάσταση: δημιουργία μιας πέμπτης ελευθερίας της ενιαίας αγοράς, βασισμένης στο τρίγωνο ενέργεια-καινοτομία-εκπαίδευση, για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου έρευνας. Αυτό προϋποθέτει συγκέντρωση και αποδοτικότερη χρήση των πόρων Έρευνας & Ανάπτυξης και κοινές προσκλήσεις υποβολής σχεδίων στον τομέα αυτό. Τέλος, είναι απαραίτητο να καταστεί λειτουργικό το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT). Η Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία περισσότερο ευνοϊκών όρων για τη χρηματοδότηση της καινοτομίας και τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση των νέων τεχνολογιών, για παράδειγμα, μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία ενός κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας εκτιμάται όχι μόνο ότι θα βελτιώσει το κατακερματισμένο και δαπανηρό σύστημα διευθέτησης των διαφορών σχετικά με διπλώματα ευρεσιτεχνίας που ισχύει σήμερα, αλλά και θα ενισχύσει την ασφάλεια δικαίου, πράγμα που θα ενθαρρύνει περισσότερο τις επενδύσεις από τις ΜΜΕ».

Στο κείμενο αυτό περιγράφεται επίσης και τα μοντέλο παρακολούθησης, η τεχνική της κυβερνησιμότητας και υλοποίησης της πολιτικής αυτής. Για να παρακολουθηθούν οι δέκα βασικοί στόχοι προβλέπεται να συντάσσονται ετήσιες έκθεσης εφαρμογής. Αυτό θα επιτρέψει το συστηματικό έλεγχο της προόδου που σημειώνεται και θα

αποτελέσει τη βάση για τις ετήσιες φθινοπωρινές εκθέσεις της Επιτροπής. Το εαρινό Συμβούλιο είναι επιφορτισμένο με τον καθορισμό νέων κατευθύνσεων στο πλαίσιο της ετήσιας συνολικής αξιολόγησης της στρατηγικής για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Εξάλλου, το πρόγραμμα θα αποτελέσει αντικείμενο ενδιάμεσης επανεξέτασης που θα επιτρέψει ενδεχόμενη προσαρμογή των δέκα βασικών στόχων. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως δίνεται βάρος στην πορεία προόδου της όλης στρατηγικής γι' αυτό και προβλέπονται ετήσιες εκθέσεις και άρα στενότερος έλεγχος και καταγραφή των αποτελεσμάτων.

Οι χρηματοδοτικοί πόροι της Κοινότητας για τη βελτίωση της ανάπτυξης και της οικονομικής προσαρμογής προέρχονται από τα προγράμματα της πολιτικής συνοχής του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), το πρόγραμμα διά βίου μάθησης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση. Υπολογίζονταν ότι μέχρι το 2015 οι επενδύσεις των ταμείων αυτών θα δημιουργήσουν περίπου δύο εκατομμύρια πρόσθετες θέσεις εργασίας. Η ανακοίνωση προτείνει επίσης συγκεκριμένη παρακολούθηση για κάθε θεσμικό όργανο και κράτος μέλος, προκειμένου να επιτευχθούν οι δέκα στόχοι.

Βασικές Ικανότητες

Με βάση την Κοινή Σύσταση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου & Συμβουλίου του Νοεμβρίου του 2006 για τις «Βασικές Ικανότητες - Ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς» συνιστάται στα Κράτη – μέλη να εξασφαλίσουν «ότι τα συστήματα τους αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προσφέρουν σε όλους τους νέους τα μέσα για να αναπτύξουν τις βασικές ικανότητες σε επίπεδο που να τους εξασφαλίζει τα προσόντα για την ενήλικη ζωή τους και (που) να αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω μάθηση και την επαγγελματική ζωή». Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αναφοράς στα προτάγματα της εκπαίδευσης στην Ε.Ε. Το πλαίσιο αυτό αποτυπώνεται σε οκτώ σετ δεξιοτήτων:

- επικοινωνία στη μητρική γλώσσα
- επικοινωνία σε ξένες γλώσσες
- μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία
- ψηφιακή ικανότητα
- μεθοδολογία της μάθησης-μεταγνωστικές ικανότητες
- κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες του πολίτη
- πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα
- πολιτιστική έκφραση και πολιτισμική αναγνώριση

Στα πλαίσια της διαδικασίας προώθησης των Βασικών αυτών Ικανοτήτων συστάθηκε αρμόδιο Cluster, το οποίο μέσω «Αμοιβαίων Μαθησιακών Διαδικασιών» (Peer

Learning Activities) έχει ήδη παράγει εμπειρικά θεμελιωμένες προτάσεις. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα ζητήματα της ενδοσυστημικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών, το ζήτημα της αξιοποίησης εναλλακτικού διδακτικού υλικού ειδικά για την εκπαίδευση ενηλίκων, τη συσχέτιση αυτών των ικανοτήτων με την ενεργό ιδιότητα του πολίτη (active citizenship), τα νέα πρότυπα αξιολόγησης με έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα και κυρίως το μείζον ζήτημα της περαιτέρω ένθεσης μιας (εμπράγματης) διαθεματικότητας στη διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων αλλά και στην ίδια την εκπαιδευτική πράξη²¹².

Η ατζέντα αυτή βάζει πολύ ψηλά τον πήχυ των πολιτικών προταγμάτων στον τομέα της εκπαιδευτικής πολιτικής. Ζητούμενο παραμένει να προσδιορισθούν τα μέσα υλοποίησης των στόχων αυτών.

Πιστοποίηση μάθησης, δεξιότητες και ταξινόμηση επαγγελματικών προσόντων (EQF, NQFs, EC-VET, Europass κ.ά).

Έχουμε αναφερθεί αναλυτικά στα εργαλεία πιστοποίησης ποιότητας και ταξινόμησης προσόντων και το ρόλο τους στη δρομολόγηση, όχι μόνο τεχνικών παραμετροποιήσεων, αλλά κυρίως στο ίδιο το περιεχόμενο και στους στόχους των ίδιων των σπουδών. Εκτιμούμε ότι και Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) και συνακόλουθα τα Εθνικά Πλαίσια Επαγγελματικών Προσόντων (NQFs), αλλά και τα σύστοιχα εγχειρήματα, όπως το ECVET (European Credit Transfer System for VET), ή το Europass συνιστούν κομβικό σημείο του ευρωπαϊκού μεταρρυθμιστικού εκκρεμούς.

Τα εργαλεία αυτά εδραιώνουν το εγχείρημα δόμησης αμοιβαίων ζωνών εμπιστοσύνης (“mutual zones of understanding”). Ειδικά το EQF και τα NQFs αφορούν τη Δια Βίου Μάθηση, επιμερίζονται σε 8 κατακόρυφα ταξινομικά επίπεδα, που διασυνδέονται με 3 οριζόντια κριτήρια, και δομούνται στη βάση 2 πυλώνων: δεξιότητες και ικανότητες (skills & competences). Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η «ποιοτική» διάκριση μεταξύ διαφορετικών προγραμμάτων και των αποτελεσμάτων - εκροών τους και ευνοούν “την αναγνώριση, τη συγκρισιμότητα και τη μεταφορά επαγγελματικών προσόντων” (European Parliament 2007). Αξιοποιώντας εμπειρικά θεμελιωμένους περιγραφικούς δείκτες, συγκρίνοντας και κωδικοποιώντας τα κριτήρια σε εθνικό και τομεακό επίπεδο (national/ sectoral) συστημάτων εκπαίδευσης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, το EQF διευρύνει τις προκλήσεις για την πιστοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων, ενώ συνδέει το ζήτημα κατάρτισης και των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών της με την προοπτική της απασχόλησης.

Οι NEETS (Non in Education, Employment & Training)

---

²¹² Παπαδάκης Ν., *Το μέλλον διαρκεί πολύ (?) από το Τσινισιζέλης – Μαραβέγιας Ευρωπαϊκή Ένωση και Πολιτικές, Αθήνα 2007,*

Τον Απρίλιο του 2008, στην σύσκεψη του Standing Committee on Indicators & Benchmarks (SCIB) στα πλαίσια της Σλοβενικής Προεδρίας συζητήθηκε για πρώτη φορά επισήμως η προοπτική να συμπεριληφθεί στην ετήσια έκθεση για την κατάσταση των πραγμάτων στην Ε.Ε. και μια ειδική υπόμνηση για το πρόβλημα των NEETS. Ήτοι εκείνη την «ειδική κατηγορία» νέων που δεν συμμετέχουν ούτε στην εκπαίδευση, ούτε στην απασχόληση, ούτε στην κατάρτιση. Κοντολογίς πουθενά.

Το ζήτημα τίθεται κατά πόσο οι παράμετροι αυτοί θα αποτελέσουν πολιτικά προτάγματα της Ε.Ε. για την περίοδο που ακολουθεί.

Η οπτική αυτή συμβολοποιεί ένα νέο τύπο κοινωνικής ευπάθειας που δύσκολα καθίσταται μετρήσιμος και κυρίως ακόμα δυσκολότερα διαχειρίσιμος. Και αυτό αποτελεί την πλέον ουσιαστική πρόκληση για μια Ευρώπη που αλλάζει και οφείλει να ξανακερδίσει τους πολίτες της.

Γ. 2.1. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ BOLOGNA²¹³ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Εντάσσουμε μια πολύ σύντομη παρουσίαση της Διαδικασίας της Bologna γιατί η λογική αυτής της πρωτοβουλίας υιοθετείται πλήρως από τα όργανα της Ε.Ε. και τη Συνθήκη της Λισαβόνας²¹⁴. Έχουμε εξάλλου αναφέρει πως μας ενδιαφέρει η πορεία της γιατί είναι ένα έξοχο παράδειγμα μιας εξωθεσμικής παρέμβασης που δημιουργεί τετελεσμένα γεγονότα και παρασύρει στη λογική της τα θεσμικά Ευρωπαϊκά όργανα της Ε.Ε.

Πλαίσιο

Κατά την 900ή επέτειο του πανεπιστημίου της Μπολόνια, οι πρυτάνεις των πανεπιστημίων υπέγραψαν στις 18 Σεπτεμβρίου 1988 τη «**Magna Charta Universitatum**»²¹⁵. Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ότι «το μέλλον της ανθρωπότητας στο τέλος της τρέχουσας χιλιετίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτιστική, επιστημονική και τεχνική ανάπτυξη». Τα πανεπιστήμια σφυρηλατούν τη γνώση αυτή. Με την ευκαιρία της 800ής επετείου του πανεπιστημίου του Παρισιού οι αρμόδιοι

---

²¹³ *Bologna Process*

²¹⁴ *Programme Bologna 1999, The European Space for Higher Education, June 18-19, 1999-Bologna- Italy, Aula Magna S.Lucia*

²¹⁵ *Magna Charta Universitatum, Bologna, Italy, September 18, 1988*

υπουργοί για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο εξέδωσαν στις 25 Μαΐου 1998 τη «**Διακήρυξη της Σορβόνης**». Η διακήρυξη αυτή έχει σκοπό να εναρμονίσει την αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι υπουργοί υπενθύμισαν ότι «η Ευρώπη που οικοδομούμε δεν είναι μόνο η Ευρώπη του ευρώ, των τραπεζών και της οικονομίας· πρέπει επίσης να αποτελεί την Ευρώπη της γνώσης». Η **διακήρυξη της Μπολόνια** της 19ης Ιουνίου 1999 υπογράφεται από 29 ευρωπαϊκές χώρες, εκ των οποίων τα 15 τότε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο) καθώς και τα δέκα κράτη που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 (Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Λεττονία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία). Η Κύπρος, που έγινε μέλος της ΕΕ επίσης την 1η Μαΐου 2004, προσχώρησε στη διαδικασία της Μπολόνιας μετά την αποδοχή της προσχώρησής της στη διαδικασία αυτή από τους υπουργούς στην Πράγα το 2001. Τη διακήρυξη έχουν επίσης υπογράψει η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Ελβετική Συνομοσπονδία. Επίσης η Βουλγαρία και η Ρουμανία, που εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1η Ιανουαρίου 2007, έχουν υπογράψει τη διακήρυξη.

Σήμερα πάνω από σαράντα χώρες συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνια, καθώς έχουν εκπληρώσει τις προϋποθέσεις και διαδικασίες προσχώρησής τους. Οι χώρες που αποτελούν μέρη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής σύμβασης, η οποία υπογράφηκε στις 19 Δεκεμβρίου 1954 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, είναι επιλέξιμες για να γίνουν μέλη του EXTE, εφόσον διακηρύξουν την πρόθεσή τους να εφαρμόσουν το στόχο της διαδικασίας της Μπολόνια στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσής τους. Οι αιτήσεις προσχώρησής τους πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα εφαρμόσουν τις εν λόγω αρχές και στόχους. Η διαδικασία της Μπολόνια εγγράφεται στους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Η αναφορά πολύ σύντομα στις διαδικασίες της Bologna, όπως κωδικοποιήθηκε η πρωτοβουλία των τεσσάρων ισχυρών χωρών της Ε.Ε, αρχικά, με στόχο να καθιερώσουν ένα κοινά αποδεκτό σύστημα αναγνώρισης πτυχίων, αναφέρεται για να γίνει κατανοητό πως οι πολιτικές διεργασίες αποτελούν μια συνεχή, δυναμική πορεία. Η Ε.Ε. και οι πολιτικές της επηρεάζονται όπως είναι φυσικό ταυτόχρονα από πολυεπίπεδες πρωτοβουλίες και δράσεις. Εκτός από τα Κράτη – Μέλη, το καθένα ξεχωριστά αλλά και σε ομάδες, λειτουργούν ως μοχλοί πίεσης και δημιουργούν τετελεσμένα γεγονότα για την Ε.Ε. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι Συνθήκες ισχύουν και κανένα Κράτος μέλος δεν είναι υποχρεωμένο να ακολουθήσει. Αρχικά! Γιατί στη συνέχεια καθιερώνεται η στρατηγική και εντάσσεται, δηλαδή γίνεται επίσημη πολιτική της Ε.Ε., στη Λισσαβόνα.

Η προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα ενιαίο μοντέλο σε επίπεδο ΑΕΙ εντάσσεται στο πλαίσιο αντιμετώπισης της συνεχώς διευρυνόμενης διεθνοποίησης της οικονομίας. Η

απόσταση μεταξύ μιας συνεχώς διευρυνόμενης αγοράς και των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης από την άλλη εξηγούν το σκεπτικό πάνω στο οποίο στηρίχτηκε η διαδικασία της BOLOGNA. Η ανάδειξη μιας σειράς καλών πρακτικών για την οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ και τη συμμετοχή τους στην περιφερειακή ανάπτυξη και την αειφορία και οι προτάσεις για όλο και πιο εξελιγμένα εργαλεία ελέγχου και διασφάλισης ποιότητας δέχθηκαν πολλές και έντονες αμφισβητήσεις σε σχέση με τις ασυμμετρίες που χαρτογραφούνται σε εθνικά περιβάλλοντα. Είναι γεγονός ότι το προτεινόμενο μοντέλο αντιμετωπίζει το πανεπιστήμιο ως μέσω κάλυψης των άμεσων αναγκών της αγοράς, προτείνοντας και την οργάνωσή του ως επιχείρηση. Κάτι τέτοιο σηματοδοτεί την υποβάθμιση της συστηματικής και ελεύθερης ανάπτυξης του δίπτυχου έρευνα – διδασκαλία. Στην περίπτωση αυτή πλήττεται η λειτουργία και η συνεισφορά του πανεπιστημίου σε δυο παραμέτρους που ιστορικά έχουν συνδεθεί με την παρουσία του, αυτές της δημοκρατίας και της εξέλιξης.

Όπως τονίστηκε και στην αρχή η διαδικασία της Bologna παρουσιάστηκε εδώ με στόχο την ανάδειξη παραγόντων που επηρεάζουν την κυβερνησιμότητα και την πορεία των αποφάσεων της Ε.Ε. Αποτελεί κλασικό παράδειγμα δυναμικής πρωτοβουλίας που θέτει προ τετελεσμένων γεγονότων, τα θεσμικά όργανα της ένωσης. Μάλιστα με την προσχώρηση κρατών πέραν των Κ-Μ μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο δύσκολο είναι να κινηθούν και να κρατηθούν πολιτικές σε ένα προδιαγεγραμμένο πλαίσιο.

Μετά από αυτό η προσπάθεια για ένα ολοκληρωμένο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων και Τίτλων αποτελεί μια από τις μείζονες πολιτικές προτεραιότητες στην Ε.Ε. Με δεδομένη την τεράστια ποικιλία προσόντων, τίτλων σπουδών και προγραμμάτων εκπαίδευσης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη παραμένει ζητούμενο κατά πόσο είναι εφικτή μια διάκριση μεταξύ προγραμμάτων σπουδών και ποιοτικής αξιολόγησής τους. Το ζητούμενο λοιπόν και στην περίπτωση αυτή είναι η δημιουργία ενός υπερ – εθνικού πλαισίου πιστοποίησης και στη διασφάλισης της μεγαλύτερης δυνατής διαφάνειας ως προς την πρακτική και ουσιαστική ανάπτυξη προσόντων. Προωθείται ως εκ τούτου μια ζώνη αμοιβαίας εμπιστοσύνης στο χώρο της εκπαίδευσης κυρίως στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Με το ζήτημα αυτό θα ασχοληθούμε αναλυτικά γιατί στοιχειοθετεί το κατεξοχήν πεδίο εφαρμογής της «εκπαιδευτικής πολιτικής» από την Ε.Ε.

Η διαδικασία της Μπολόνια αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη σύγκλιση έως το 2010 των διαφορετικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης προς ένα σύστημα με μεγαλύτερη διαφάνεια που θα βασίζεται σε τρεις κύκλους: Πτυχίο/Bachelor - Master - Διδακτορικό. Καθιερώθηκε με τη Διακήρυξη της Μπολόνια, της 19ης Ιουνίου 1999, που εξέδωσαν 29 χώρες με σκοπό τη σύγκλιση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη. «Η διακήρυξη της Μπολόνια έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα της ομώνυμης διαδικασίας που αποσκοπεί στην εισαγωγή ενός συστήματος εύκολα «αναγνώσιμων» και συγκρίσιμων ακαδημαϊκών βαθμών, στην προώθηση της

κινητικότητας των σπουδαστών, των διδασκόντων και των ερευνητών, στην εξασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση και στο συνυπολογισμό της ευρωπαϊκής διάστασης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η διαδικασία θα ολοκληρωθεί το 2010»²¹⁶.

Η διακήρυξη της Μπολόνια βασίζεται σε έξι δράσεις:

- **σε ένα σύστημα εύκολα αναγνώσιμων και συγκρίσιμων ακαδημαϊκών βαθμών:** περιλαμβάνει την εφαρμογή ενός συμπληρώματος διπλώματος με σκοπό τη βελτίωση της διαφάνειας·
- **σε ένα σύστημα που θεμελιώνεται βασικά σε δύο κύκλους:** τον πρώτο κύκλο σπουδών που εστιάζεται στην αγορά εργασίας με διάρκεια τουλάχιστον 3 ετών και το δεύτερο κύκλο σπουδών (Master), στον οποίο αποκτούν πρόσβαση μόνο οι απόφοιτοι του πρώτου κύκλου·
- **σε ένα σύστημα σώρευσης και μεταφοράς μονάδων** τύπου ΕΣΜΜ (Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Μονάδων) το οποίο χρησιμοποιείται στο πλαίσιο των ανταλλαγών Socrates-Erasmus·
- **στην κινητικότητα των σπουδαστών, των διδασκόντων και των ερευνητών:** την εξάλειψη όλων των φραγμών στην κυκλοφορία τους·
- **στη συνεργασία** σε θέματα εξασφάλισης της ποιότητας·
- **στην ευρωπαϊκή διάσταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:** τον πολλαπλασιασμό σε όλα τα επίπεδα των διδακτικών ενοτήτων, των μαθημάτων και των κλάδων των οποίων το περιεχόμενο, ο προσανατολισμός ή η οργάνωση χαρακτηρίζονται από μια ευρωπαϊκή διάσταση.

Επίσης με το ανακοινθέν της Πράγας της 19ης Μαΐου 2001²¹⁷ προστέθηκαν οι ακόλουθες δράσεις στη διαδικασία της Μπολόνια:

- **η εκπαίδευση και η διά βίου μάθηση** αποτελούν βασικό στοιχείο του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο την αντιμετώπιση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας·
- **η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των σπουδαστών:** οι υπουργοί τόνισαν τη σημασία συμμετοχής των πανεπιστημίων, των άλλων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ιδίως των σπουδαστών, έτσι ώστε να δημιουργηθεί με εποικοδομητικό τρόπο ένας ευρωπαϊκός χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (EXTE)·

---

²¹⁶ Ένταξη της Διαδικασίας της Bologna στη Στρατηγική της Λισαβόνας

²¹⁷ *Furthering the Bologna Process, Report to the Ministers of Education of the signatory countries, Prague May 2001, Rapporteur Pedro Lourtie & Basic Information: Towards the European Space for Higher Education Prague Summit on Higher Education Conference of European Ministers responsible for Higher Education, Prague, 18th – 19th May, 2001 & Prague Communiqué, 2001*

- **η ενίσχυση της ελκυστικότητας** του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μεταξύ των σπουδαστών στην Ευρώπη καθώς και των σπουδαστών από άλλα μέρη του κόσμου.

Κατά τη **διάσκεψη του Βερολίνου το 2003**²¹⁸ οι αρμόδιοι υπουργοί για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξέδωσαν ένα ανακοινωθέν με το οποίο διδακτορικές σπουδές και οι συνέργειες μεταξύ του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας εντάσσονται στη διαδικασία της Μπολόνια. Οι υπουργοί υπογράμμισαν τη σημασία της έρευνας, της κατάρτισης για την έρευνα καθώς και της προώθησης των διατομεακών σπουδών, έτσι ώστε να διατηρηθεί και να βελτιωθεί η ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά της²¹⁹. Επίσης, απήθυσαν έκκληση για την επίτευξη αυξημένης κινητικότητας στο επίπεδο των διδακτορικών και μεταδιδακτορικών σπουδών και ενθάρρυναν τα ενδιαφερόμενα ιδρύματα να ενισχύσουν τη συνεργασία τους στους τομείς των διδακτορικών σπουδών και της κατάρτισης νέων ερευνητών.

Στο **ανακοινωθέν του Μπέργκεν της 20ής Μαΐου 2005**²²⁰ διαπιστώνεται η επίτευξη σημαντικής προόδου όσον αφορά τους στόχους της διαδικασίας, όπως μαρτυρεί η γενική έκθεση 2003-2005 της ομάδας παρακολούθησης. Οι υπουργοί δηλώνουν ότι επιθυμούν την επίτευξη προόδου με ορίζοντα το 2007, ημερομηνία της επόμενης συνόδου τους, ιδίως όσον αφορά:

- την εφαρμογή των σημείων αναφοράς και των γραμμών προσανατολισμού για την εξασφάλιση της ποιότητας, όπως προτείνει η έκθεση της ENQA (Ευρωπαϊκή Ένωση Εξασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση)·
- την εφαρμογή των εθνικών πλαισίων προσόντων·
- την έκδοση και την αναγνώριση των κοινών τίτλων, συμπεριλαμβανομένων των τίτλων διδακτορικών σπουδών·
- τη δημιουργία ευκαιριών για ευέλικτα δρομολόγια κατάρτισης, εντός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης ρυθμίσεων για την επικύρωση των κεκτημένων. Η επόμενη σύνοδος των υπουργών έγινε τον

---

²¹⁸ EURASHE, *Policy Statement on the Bologna Process-Towards Berlin 2003, approved by the Plenary Council at the meeting in Gyongyos, Hungary, 6th June 2003*

²¹⁹ “*Realising the European Higher Education Area “Comynique of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*”

²²⁰ *Stocktaking Report from a working group appointed by the Bologna Follow-up Group to the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005*

Μάιο του 2007 στο Λονδίνο²²¹. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε δημοσιεύσει στις 24 Ιανουαρίου 2006 ένα έγγραφο σχετικά με το θέμα αυτό: «Από το Μπέργκεν στο Λονδίνο - η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Μεταρρύθμιση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Στη διακήρυξη αυτή τονίζεται πως αποτελεί μια εθελοντική δέσμευση της κάθε υπογράφουσας χώρας να μεταρρυθμίσει το εκπαιδευτικό της σύστημα. Η μεταρρύθμιση αυτή με κανέναν τρόπο δεν επιβάλλεται στις εθνικές κυβερνήσεις ή στα πανεπιστήμια. Όσον αφορά τα κράτη μέλη της ΕΕ, το άρθρο 149 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (συνθήκη ΕΚ) ορίζει ότι η Κοινότητα «συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών». Τα κράτη μέλη παραμένουν απολύτως υπεύθυνα για το περιεχόμενο και την οργάνωση του εκπαιδευτικού τους συστήματος. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
- να διευκολύνει την κινητικότητα σπουδαστών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Γ. 3.1. POST – LISBON AGENDA

Ως τώρα αναλύσαμε, πάντα με το σκεπτικό και τις παραμέτρους που στην εισαγωγή της μελέτης μας παρουσιάσαμε, τις εκπαιδευτικές πολιτικές, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στα κείμενα της Ε.Ε. και εφαρμόστηκαν από τα όργανα και τις διαχειριστικές κάθε φορά αρχές, είτε σε επίπεδο Ε.Ε., είτε σε επίπεδο Κρατών – Μελών, είτε σε επίπεδο περιφερειακό και τοπικό, την περίοδο που πολιτικά βρίσκεται στο πλαίσιο των αποφάσεων της Λισαβόνας, όπως αυτή αναθεωρήθηκε, από το 2000 ως το 2010.

Μπορούμε όμως να αναφερθούμε στο τι προγραμματίζεται και μέσα από ποιο σκεπτικό για τη μετά Λισαβόνα περίοδο που ας πούμε συμβατικά πως κατάλαμβάνει τη δεύτερη δεκαετία του αιώνα μας, 2010 – 2020.

---

²²¹ Eurydice, *Focus on the Structure of Higher Education in Europe, National Trends in the Bologna Process, 2004/05 & 2006/7*

Η περίοδος 2009 – 2010 έχει τα χαρακτηριστικά μιας μεταβατικής περιόδου. Η Ε.Ε. αμφιταλαντεύεται στην επίτευξη των εργασιών για την ολοκλήρωση των στόχων του Work Programme Education & Training 2010, θεμελιώνοντας επί της ουσίας την περίοδο που ακολουθεί και τη βάση σχεδιασμού της και στην «επίμονη αμηχανία»²²², όπως αυτή προκύπτει από τα μεγάλα πολιτικά ελλείμματα και την έλλειψη προσανατολισμού της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια. Μια σειρά κειμένων, σημαντικών οφείλουμε να παραδεχθούμε, όπως το «Μετανάστευση και κινητικότητα» καθώς και η έμφαση στο reskilling στο πλαίσιο του EU Recovery Plan, έρχονται να συμπληρώσουν θεματικά τις πολιτικές πρωτοβουλίες της Ε.Ε. Σε αυτή την κατάσταση συμβάλλουν και τα μικρά αποτελέσματα των πολιτικών πρωτοβουλιών και δράσεων και η απόκλιση των στόχων που από το 2000 είχαν τεθεί για το 2010. Η όλη κατάσταση είναι φυσικό να προκαλεί σκεπτικισμό και αμηχανία σε όλη την Ε.Ε. Όμως για να βγούμε από τη φάση αυτή χρειάζονται πολιτικές αποφάσεις και κυρίως ξεκάθαρες στρατηγικές κατευθύνσεις.

Ας δούμε όμως ποια είναι τα δεδομένα την περίοδο αυτή και πως καταγράφεται το σκηνικό, στο χώρο της εκπαίδευσης, κυρίως, μέσα από τις παραμέτρους της δια βίου , της κατάρτισης, σε σχέση πάντα με το μεγάλο ζητούμενο την απασχόληση.

Οι νέοι στόχοι στο νέο πλαίσιο προσδιορίζονται από τους στόχους για την προσχολική εκπαίδευση (benchmark για το 2020) όπως αυτή συγκροτήθηκε από το Συμβούλιο μετά από την εισήγηση του SCIB και της Comission, καθώς και από την παρουσία αυτόνομων δεικτών για τα ΑμΕΑ στους 16 επάλληλους βασικούς δείκτες (core indicators), στοιχεία τα οποία δείχνουν μια τάση «επανακαάλυψης της κοινωνικής ορθολογικότητας».

Ξεχωριστής σημασίας είναι το γεγονός πως αντικαταστάθηκε ο στόχος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που είχε τεθεί την περίοδο της Λισαβόνας 2000 από εκείνον της αύξησης του ποσοστού όσων παρακολουθούν Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (Tertiary level attainment). Πράγματι υπήρξε μια ασυμβατότητα στόχων και μέσων αν μπορούμε να το πούμε έτσι στην προηγούμενη περίοδο. Η Ε.Ε, δήλωνε πως επιδίωκε ως το 2010 να «γίνει η ανταγωνιστικότερη οικονομία και η κοινωνία της γνώσης», θέτοντας ως στόχο τη μείωση των ποσοστών όσων έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Χωρίς να θέλουμε να κάνουμε από την άλλη λογικά άλματα, εκτιμούμε πως ο στόχος αυτός είναι η βάση εκκίνησης. Όταν όμως επιδιώκεις να είσαι στην πρωτοπορία τότε έχεις χρέος να βλέπεις τι είναι εκείνο που μπορεί να σε οδηγήσει σε αυτήν. Στην περίπτωσή μας δεν είναι άλλο από την αλματώδη αύξηση του ποσοστού όσων ολοκληρώνουν τον κύκλο των τριτοβάθμιων σπουδών τους. Εξάλλου σε μια Ευρώπη των υπηρεσιών, η κατάρτιση δεν αποτελεί εργαλείο αιχμής και πρωτοπορίας. Η επιλογή βέβαια αυτή συνδέεται ή πρέπει να συνδέεται και με μια σειρά πολιτικών που θα

---

²²² Ν. Παπαδάκης, *Το μέλλον διαρκεί πολύ (?)*, Τσινισιζέλης – Μαραβέγιας, Ευρώπη και Πολιτικές, Αθήνα 2007, σελ. 1

διασφαλίζουν την πρόσβαση με όρους ισότητας ευκαιριών και ανάπτυξης δυνατοτήτων καθώς και με μια σειρά μέτρων βελτίωσης της ποιότητας και της ελκυστικότητας των ΑΕΙ των Κρατών – Μελών.

Για να περάσουμε λοιπόν στο πρώτο κείμενο που μας εισάγει στη λογική της Post-Lisbon Agenda μπορούμε να αναλύσουμε την παρέμβαση του κειμένου «Μετανάστευση και Κινητικότητα, όπως εντάχθηκε στην πολυσηζητημένη ανακοίνωση (Communique 2006, Efficiency & Equity»²²³) η οποία επιχειρεί να επαναφέρει μια πολυεπίπεδη παρέμβαση στην εκπαίδευση, προκειμένου να έχει έναν αναδιανεμητικό χαρακτήρα (κληρονομιά του Rawls) επιδιώκοντας ταυτόχρονα να παντρέψει το στόχο της «ανταγωνιστικότητας και της συνοχής»²²⁴. Η όλη προσέγγιση στηρίχτηκε στα συμπεράσματα της έκθεσης από το EENEE (European Expert Network on Economies of Education) όπου επιχειρείται να συνδεθεί το κοινωνικό μοντέλο της ισότητας των ευκαιριών με τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους. Το εγχείρημα να ανατραπεί το «θεώρημα» της αντίστιξης μεταξύ κοινωνικής δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας, στην πράξη είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, «επαναδιατυπώνει το αίτημα για ενδυνάμωση του ρόλου της Δια Βίου Μάθησης στην κοινωνική ενσωμάτωση, αποστασιοποιείται από τη μονολογική κληρονομιά της καθηγεμονίας της οικονομικής αναφορικότητας, ωστόσο πόσες πιθανότητες έχει να πετύχει εν μέσω κρίσης;»²²⁵. Στο κείμενο λοιπόν για τη μετανάστευση ενσωματώνεται μια λογική που την έχουμε εντοπίσει στα τελευταία κείμενα της Επιτροπής από το 2008 και έπειτα.

Τα τρία επίπεδα - προκλήσεις για τη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας της περιόδου είναι οι βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση και η σχέση τους με την ενσωμάτωση και την απασχόληση, την πιστοποίηση των τύπων μάθησης και την ταξινόμηση των επαγγελματικών προσόντων (EQF, NQFs, EC-VET, Europass, etc) καθώς και το ζήτημα της ενσωμάτωσης των νεοεμφανιζόμενων κοινωνικών ομάδων όπως οι NEETS. Άρα τίθεται ένα κομβικό ερώτημα σε σχέση με την αναθεώρηση των δημόσιων πολιτικών σε επίπεδο Ε.Ε. με δεδομένη την ύπαρξη μιας σειράς προβλημάτων που έχουν τη δυναμική να ανατρέψουν την κοινωνική συνοχή μέσα από την καθημερινή ανασφάλεια και την αβεβαιότητα όλο και μεγαλύτερου αριθμού πολιτών και ομάδων στο πλαίσιο της Ε.Ε.

---

²²³ COM (2006) 481 final

²²⁴ European Council 23-24 March 2006, Presidency Conclusions par.23

²²⁵ Παπαδάκης Ν. ό.π.

Γ.4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Νομίζουμε πως είναι σκόπιμο στο σημείο αυτό να κάνουμε κάποιες γενικές παρατηρήσεις, αφού έχουμε παρουσιάσει το πολιτικό πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισαβόνας, καθώς και τις τάσεις που επικρατούσαν την περίοδο διαμόρφωσής του, στην Ευρώπη αλλά και στον αναπτυσσόμενο κόσμο γενικότερα, δεδομένου ότι η περίοδος αυτή και ο κύκλος του στρατηγικού σχεδιασμού έχει τυπικά τουλάχιστον κλείσει. Γεγονός είναι πως τα αποτελέσματα της όλης στρατηγικής δεν ήταν και δεν είναι τα καλύτερα. Εξάλλου οι ίδιες οι εκθέσεις ως την αναμόρφωσή της, αλλά και οι ετήσιες αργότερα δεν μας δίνουν περιθώρια αισιοδοξίας. Εξάλλου αυτό ανάγκασε την Επιτροπή να επανασχεδιάσει, να επαναπροσδιορίσει τους στόχους και να ορίσει νέες επιτροπές συντονισμού και παρακολούθησης του όλου εγχειρήματος.

Εκείνο που μπορεί να επισημανθεί είναι η χρηστική προσέγγιση του θέματος της εκπαίδευσης, για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ανταγωνιστικότητας. Σταδιακά συνειδητοποιείται και αναφέρεται στα κείμενα των Συνθηκών πως η εκπαίδευση μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην πορεία αυτή. Το ΕΚΤ θα αναλάβει να χρηματοδοτήσει τα προγράμματα αυτά των οποίων ο άμεσος στόχος δεν είναι άλλος από την αύξηση της απασχόλησης και η βελτίωση των δυνατοτήτων ένταξης στην αγορά εργασίας. Γεγονός είναι πως πολλά από αυτά κινήθηκαν στο επίπεδο της ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών, αλλά μικρό ποσοστό τους έφτασε στο φυσικό αντικείμενο, δηλ. τη δημιουργία ή τη διασφάλιση θέσεων εργασίας για τους ωφελούμενους. Εκτός τούτου η στόχευση τους σε ευπαθείς ομάδες, με παρονομαστή την ανταγωνιστικότητα και την ελεύθερη αγορά δρομολογούσε ασφυκτικές και μη ρεαλιστικές λύσεις.

Όσον αφορά τον κατεξοχήν εκπαιδευτικό χώρο, στόχευσε στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση με τη στήριξη και χρηματοδότηση πολλών προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης. Και στους τομείς αυτούς τα αποτελέσματα ήταν κατώτερα των προσδοκιών. Αξίζει βέβαια να σημειώσουμε πως η ιδεολογική τους βάση, η προσπάθεια να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα επιμόρφωσης και δια βίου μάθησης, μια ευέλικτη μορφή προσέγγισης της επιμόρφωσης και μια πιο δυναμική ανταγωνιστική αντίληψη για τα ζητήματα αυτά, δεν είναι γνώρισμα της Ευρωπαϊκής Κουλτούρας που έχει μάθει να κινείται σε πιο ασφαλείς δρόμους με καλή σήμανση. Για το λόγο αυτό και οι χώρες που τα πήγαν καλύτερα ήταν εκείνες που κουβαλούσαν μια κουλτούρα επιμόρφωσης – Σκανδιναβικές – που την είχαν αποκτήσει μέσα από άλλα κανάλια, συμμετοχής και εθελοντισμού, καθώς επίσης πάντρεψαν το ασυμβίβαστο, την ασφάλεια με την ευελιξία, δημιουργώντας τον μεταλλαγμένο νεολογισμό της: *flexicurity*.

Έχει ασκηθεί σοβαρή και έντονη κριτική σε επίπεδο εκπαιδευτικών πολιτικών. Πρέπει όμως να αναφέρουμε πως το πολιτικό πλαίσιο ήταν από την αρχή δεδομένο και

ξεκάθαρο, τόσο το ίδιο όσο και οι στόχοι του. Στη σύντομη όμως αυτή αποτίμηση πρέπει να παραδεχθούμε πως στην πορεία το όλο διακύβευμα που μαξιμαλιστικά στην αρχή έθεσε στόχους, και πίστεψε πως θα μπορούσε σε μια δεκαετία να λύσει τα προβλήματα της απασχόλησης, της κατάρτισης, της κοινωνικής συνοχής και της ανταγωνιστικότητας. Στην πορεία ήλθε να θέσει το δάκτυλο επί τον τύπο των ήλων και να εξετάσει σημαντικές παραμέτρους των ζητημάτων αυτών. Αναφερόμαστε σε μια σειρά εκθέσεων – μελετών που όχι μόνο συνέβαλαν στο να έχουμε μια καλή και τεκμηριωμένη εικόνα των προβλημάτων, αλλά ανέδειξαν και μια σειρά νέων χαρακτηριστικών και τάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παραμέτρων που καθόρισαν την απόκλιση από τους στόχους και κυρίως μας επιβάλλουν να επανεκτιμήσουμε τα μέσα με τα οποία στο εξής θα πρέπει να σχεδιάζουμε κάθε επίπεδο και βαθμό παρέμβασης στα εκπαιδευτικά πράγματα γενικότερα.

Στο μεταξύ αξίζει να υπογραμμίσουμε πως είναι η πρώτη φορά που οι πολιτικές για την εκπαίδευση προσεγγίζονται με τρόπο συνολικό και μάλιστα σε συνδυασμό με παραμέτρους που έχουν να κάνουν με την κοινωνική συνοχή, την κινητικότητα, την πιστοποίηση των δεξιοτήτων, την απασχολησιμότητα. Για πρώτη φορά η Ε.Ε. και στην πλειοψηφία τους τα Κράτη – μέλη συνειδητοποίησαν την ανάγκη συντονισμού για την αναγνώριση των προσόντων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς επίσης και την ανάγκη για μια σειρά τεχνικών υποδομών που θα πρέπει να αποτελέσουν την προτεραιότητα για τα κράτη – μέλη που πρέπει να ενισχυθούν από τις χρηματοδοτήσεις της Ε.Ε. .

Η επένδυση στη γνώση και στην καινοτομία, ο ρόλος των νέων τεχνολογιών, η χρηματοδότηση και η υποστήριξη της έρευνας, απαιτούν προτεραιότητες και βασικές κατευθύνσεις. Σε μια περίοδο που η όλη λογική έρχεται να αποσύρει το Δημόσιο χώρο και να εισαγάγει τις ιδιωτικές επενδύσεις στους Ακαδημαϊκούς αυτούς χώρους, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να υποστούμε τις κοινωνικές συνέπειες της πολιτικής αυτής. Εξάλλου η μεταβατικότητα δεν μπορεί να αποτελεί πάντοτε άλλοθι για τις επιλογές μας και τις αστοχίες μας, γιατί ακόμη και ο ιστορικός χρόνος, όση διάρκεια και αν έχει, κάποτε εκπνέει.

Δ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ – ΕΚΔΟΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Δ. 1.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

Το ΕΚΤ ιδρύεται με στόχο τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης και των ευκαιριών εργασίας των εργαζομένων στην ΕΟΚ²²⁶. Προβλεπόταν η χρηματοδότηση δράσεων που θα διευκόλυναν την κινητικότητα των εργαζομένων, την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και την καταπολέμηση της χρόνιας ανεργίας. Ως εκ τούτου οι δράσεις αυτές εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην επαγγελματική κατάρτιση, την επανακατάρτιση και στον επαγγελματικό προσανατολισμό. Οι μεταρρυθμίσεις του ΕΚΤ στην πορεία της ζωής του, εστίασαν γενικά σε δράσεις με κοινωνικό χαρακτήρα και κυρίως ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Οι πόροι του ΕΚΤ διεκδικούν να καλύψουν τα διαρθρωτικά προβλήματα της ανεργίας, μέσω της κατάρτισης. Ως εκ τούτου θεωρείται επιβεβλημένη και θα ήταν ελλειμματική η μελέτη μας αυτή, αν παρέλειπε την εκτενή παρουσίαση του ρόλου του ΕΚΤ και του ταμείου Συνοχής.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (2007-2013)

Ας δούμε τώρα την προετοιμασία της επόμενης περιόδου χρηματοδότησης. Για να προσδιοριστεί η αποστολή και το πεδίο εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) για την περίοδο 2007-2013, συντάσσεται ο κανονισμός²²⁷ που προβλέπει συγκεκριμένες διατάξεις σχετικές με τους τύπους δραστηριοτήτων που δύνανται να χρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ. Θα πιάσουμε το νίμα όχι από την αρχή της περιόδου, ακριβώς γιατί οι αστοχίες της ΣτΛ επιβάλλουν μια νέα στρατηγική για το ΕΚΤ.

Το ΕΚΤ υποστηρίζει τις προτεραιότητες της Κοινότητας σε ό,τι αφορά την

---

²²⁶ ΣυνθΕΟΚ αρθ. 123-128

²²⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999 [Επίσημη Εφημερίδα L 210 της 31.07.2006].

ανάγκη ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας και την ενθάρρυνση της οικονομικής και της βιώσιμης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΚΤ αποσκοπεί να συμβάλει στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής βελτιώνοντας την απασχόληση και τις δυνατότητες απασχόλησης. Για την περίοδο 2007-2013, οι γενικές διατάξεις²²⁸ περί του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ταμείου Συνοχής προβλέπουν ότι το ΕΚΤ στηρίζει τις ενέργειες στο πλαίσιο του στόχου «Σύγκλιση» (για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες) και του στόχου «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» (που προσπαθεί να προβλέψει και να προαγάγει τις οικονομικές αλλαγές για την αντιμετώπιση των προκλήσεων). Το ΕΚΤ υποστηρίζει τις πολιτικές των κρατών μελών για την εκ νέου εστίαση της στρατηγικής της Λισσαβόνας²²⁹ στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Οι πολιτικές αυτές συνδέονται στενά με τους Γενικούς Προσανατολισμούς των Οικονομικών Πολιτικών (ΓΠΟΠ), την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση (ΕΣΑ), καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση²³⁰. Ειδικότερα, το ΕΚΤ αποσκοπεί:

- στην επίτευξη της πλήρους απασχόλησης,
- στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας,
- στην προαγωγή της κοινωνικής ένταξης (ιδίως στην πρόσβαση των λιγότερο ευνοημένων ατόμων στην απασχόληση),
- στη μείωση των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών ανισοτήτων στον τομέα της απασχόλησης.

Πεδίο εφαρμογής και προτεραιότητες

Στο πλαίσιο των στόχων «Σύγκλιση» και «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση», το ΕΚΤ υποστηρίζει τις ενέργειες στα κράτη μέλη σύμφωνα με τις ακόλουθες προτεραιότητες:

- αύξηση της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επικεφαλής των επιχειρήσεων, ώστε να βελτιωθεί η προβλεπτικότητα και η θετική διαχείριση των οικονομικών μεταβολών·
- βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και βιώσιμη ένταξη στην αγορά εργασίας των αναζητούντων θέση εργασίας και των ανενεργών ατόμων·
- πρόληψη της ανεργίας και ιδίως της μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των νέων·

---

²²⁸ http://europa/legislation_summaries/growth_and_jobs/g24231

²²⁹ [http://europa/legislation_summaries/employment and social policy community_employment_policies/c10528](http://europa/legislation_summaries/employment_and_social_policy_community_employment_policies/c10528)

²³⁰ [http://europa/legislation_summaries/employment and social policy community employments_policies/c11323](http://europa/legislation_summaries/employment_and_social_policy_community_employments_policies/c11323)

- ενθάρρυνση της ενεργού γήρανσης και παράταση του ενεργού βίου·
- αύξηση της συμμετοχής στην αγορά της εργασίας·
- ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης των λιγότερο ευνοημένων ατόμων με σκοπό τη βιώσιμη ένταξή τους στο χώρο της απασχόλησης·
- καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων στην αγορά της εργασίας·
- ενίσχυση και αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού·
- προώθηση των εταιρικών σχέσεων.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του στόχου «Σύγκλιση», το ΕΚΤ στηρίζει τις εξής προτεραιότητες:

- περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό, με μεταρρυθμίσεις στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, μεγαλύτερη συμμετοχή στη διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της έρευνας και της καινοτομίας·
- ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και αποτελεσματικότητας με σκοπό τη συμβολή στη χρηστή διακυβέρνηση.

Διαπιστώνουμε στις προτεραιότητες αυτές μια σειρά αναφορών που έχουν σαφέστερα διατυπωμένες θέσεις για την «πλήρη απασχόληση» και τη «μείωση των ανισοτήτων κάθε μορφής» στην Ε.Ε. Εκτιμούμε πως οι ποιοτικές αυτές αλλαγές με ιδεολογικό υπόβαθρο αυξημένης κοινωνικής βαρύτητας, χωρίς να πιστεύουμε πως ανατρέπει τις παλιότερες λογικές, επιχειρεί να επενδύσει σε βασικές αρχές της κοινωνικής ευρώπης που για καιρό είχαν αγνοηθεί αν δεν είχαν καταδικαστεί. Προκειμένου η Ε.Ε. να καθησυχάσει την έντονη ανησυχία και αγωνία των πολιτών που βλέπουν την ανεργία μετά την κρίση του 2008 να φουντώνει και τις απολύσεις να απειλούν, προκειμένου να ελαστικοποιηθούν περαιτέρω οι σχέσεις απασχόλησης σε όλη την Ευρώπη. Το κεφάλαιο αυτό συνολικά ερμηνεύει την περιφερειοποίηση των πολιτικών της Ε.Ε. δεδομένου ότι το ΕΚΤ με την εφαρμογή των πολιτικών του σε Περιφέρειες - στόχους, και τη χρηματοδότηση θεματικών πεδίων αναφοράς, υλοποιεί τις πολιτικές κατευθύνσεις της Ε.Ε.

Τα κράτη μέλη όπως γίνεται ως τώρα σε όλες τις χρηματοδοτικές περιόδους, μεριμνούν ώστε οι ενέργειες που υποστηρίζονται από το ΕΚΤ να είναι σύμφωνες προς τις ενέργειες που αναλαμβάνονται βάσει της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Τα κράτη μέλη επικεντρώνουν τις ενισχύσεις στην υλοποίηση των ενδεδειγμένων συστάσεων στον τομέα της απασχόλησης.

Χρηστή διακυβέρνηση και εταιρική σχέση

Το ΕΚΤ ενθαρρύνει τη χρηστή διακυβέρνηση και την εταιρική σχέση. Η υποστήριξη που μπορούσε να παρέχει στον τομέα αυτό προβλέπεται «να σχεδιάζεται και να εφαρμόζεται στο κατάλληλο επίπεδο αυτοδιοίκησης, λαμβάνοντας υπόψη το εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σύμφωνα με τις θεσμικές ρυθμίσεις που ισχύουν σε

κάθε κράτος μέλος. Τα κράτη μέλη φροντίζουν για τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και την κατάλληλη λήψη γνώμης και συμμετοχή άλλων φορέων, στο κατάλληλο επίπεδο αυτοδιοίκησης, κατά την προπαρασκευή, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της υποστήριξης του ΕΚΤ²³¹».

Οι υπόλοιπες διατάξεις σχετικά με την πολιτική συνοχής για την περίοδο 2007-2013 περιέχονται σε τέσσερις σχετικούς κανονισμούς²³² σχετικά με:

- τις γενικές διατάξεις περί του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ταμείου Συνοχής,
- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)²³³,
- το Ταμείο Συνοχής²³⁴,
- τον Ευρωπαϊκό Όμιλο Διασυνοριακής Συνεργασίας (ΕΟΔΣ)²³⁵.

Στο πολιτικό επίπεδο, η πολιτική συνοχής για την περίοδο 2007-2013 έχει τη δημοσιονομική της βάση στη διοργανική συμφωνία και στο δημοσιονομικό πλαίσιο 2007-2013²³⁶. Ο κανονισμός αυτός τέθηκε σε εφαρμογή από την 1η Ιανουαρίου 2007²³⁷. Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1784/1999 καταργήθηκε από την ίδια ημερομηνία. Το σχέδιο κοινοτικών στρατηγικών προσανατολισμών²³⁸ για τη συνοχή, την ανάπτυξη και την απασχόληση εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 6 Οκτωβρίου 2006. Οι εν λόγω στρατηγικές και κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν το ενδεικτικό πλαίσιο για την υλοποίηση της πολιτικής συνοχής και την παρέμβαση των Ταμείων κατά την περίοδο 2007-2013²³⁹. Παρατηρούμε ακριβώς πως σχεδιάστηκε να αξιοποιηθούν τα Εργαλεία Συνοχής και Σύγκλησης, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Ακόμη παρουσιάζονται οι προτεραιότητες και γίνεται προσπάθεια να ξεπεραστούν οι αδυναμίες του προηγούμενου σχεδιασμού για την περίοδο 2000 – 2006. Εκείνο που στην ουσία οδηγεί και την εργασία μας με το σκεπτικό της από την αρχή και που είναι ένα απολύτως λογικό μοντέλο σχεδιασμού, είναι ακριβώς η συνάντηση πολιτικών σε διάφορα ζητήματα και η συμπληρωματικότητά τους.

---

²³¹ ΕΚΤ, 2007 – 2013, Χρηστή διακυβέρνηση και εταιρική σχέση

²³² Απόφαση 2006/593/ΕΚ της Επιτροπής, της 4ης Αυγούστου 2006, για τον καθορισμό ενδεικτικής κατανομής κατά κράτος μέλος, των πιστώσεων ανάληψης υποχρεώσεων στο πλαίσιο του στόχου «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» κατά την περίοδο 2007-2013 [Επίσημη Εφημερίδα L 243 της 06.09.2006]. Απόφαση 2006/702/ΕΚ του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2006, σχετικά με τους κοινοτικούς στρατηγικούς προσανατολισμούς στον τομέα της συνοχής [Επίσημη Εφημερίδα L 291 της 21.10.2006]

²³³ http://europa.eu/legislation_summaries/job_creation_measures/g24234

²³⁴ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24233

²³⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24235

²³⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/134020

²³⁷ Κανονισμός ΕΚ/1081/2006, ΕΕ L 210 της 31.07.2006

²³⁸ http://europa.eu/legislation_summaries/growth_and_jobs/g24230

²³⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 5ης Ιουλίου 2005, με τίτλο «Πολιτική συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης: στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας 2007-2013 [COM(2005) 299 - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Για λόγους οικονομίας επιλέξαμε να μην αναφερθούμε παρά ακροθιγώς στην πολιτική που υιοθετείται σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα μέτρα για την κλιματική αλλαγή. Κι όμως και εκεί αν θέλουμε να είμαστε πλήρεις στην ανάλυσή μας, θα έπρεπε να μείνουμε, δεδομένου πως κάθε τέτοια προοπτική απαιτεί εκπαίδευση, κατάρτιση, χρηματοδοτεί την αντίστοιχη έρευνα (για παράδειγμα) και βεβαίως καλλιέργεια μέσω της εκπαίδευσης μιας νέα νοοτροπίας καταναλωτή – πολίτη. Νομίζουμε όμως πως προκύπτει, ό,τι υποστηρίξαμε αρχικά, όχι τυχαία και αυθαίρετα. Το γεγονός επίσης πως δεν μένουμε σε ζητήματα που αφορούν ΜΜΕ (Μικρομεσαίων και Μεσαίων Επιχειρήσεων) και παραμέτρους των πολιτικών που δρομολογούνται και τις αφορούν, γίνεται για λόγους στόχευσης και παραμονής στο κατεξοχήν πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής και στις παραμέτρους που την συνιστούν. Σε κάθε περίπτωση το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ, και το Ταμείο Συνοχής αναλαμβάνουν, όπως είναι φυσικό σε συνεργασία, το φάσμα των πολιτικών που του αναλογεί να εφαρμόσουν τις πολιτικές για την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή με όλες τις παραμέτρους που αυτές συνεπάγονται.

Παρατηρούμε επίσης πως τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν υπό την καθοδήγηση των Ταμείων αυτών να σχεδιάσουν. Βεβαίως, ο σχεδιασμός, πρέπει να γίνεται, όπως είδαμε παραπάνω, σε όλα τα επίπεδα Περιφερειακό και Τοπικό. Μάλιστα η επισήμανση – κατεύθυνση εκτιμούμε πως εδώ έχει βαρύνουσα σημασία και ρόλο. Δυστυχώς στη χώρα μας ο όλος σχεδιασμός κρατήθηκε στο ΥΠΕΠΘ και τους φορείς – εργαλεία που δημιουργήθηκαν για την αξιοποίηση των χρηματοδοτικών αυτών πηγών (αναλυτικά στο κεφ. Μελέτη περίπτωσης Ελλάδα). Αυτός ο σχεδιασμός, όπως θα δούμε στην ενότητα που εξετάζουμε τις εφαρμογές των πολιτικών στη χώρα μας δεν έγινε. Εξάλλου λείπει η κουλτούρα τέτοιων αποκεντρωμένων λειτουργιών, όμως κατά την άποψή μας, και δε νομίζουμε πως έχουμε λάθος στην εκτίμησή μας, το γεγονός ότι στην Ελλάδα απουσίαζε ο αιρετός βαθμός αυτοδιοίκησης, της Περιφέρειας, που στην περίπτωση αυτή θα αναλάμβανε να αναπτύξει έναν σχεδιασμό «κομμένο και ραμμένο» στα μέτρα και στις ανάγκες της περιοχής και στηριγμένο στις δυνατότητές της, έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Το γεγονός αυτό θα διασφάλιζε, στο βαθμό και στο μέτρο του εφικτού, μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα για τα προγράμματα αυτά. (Περισσότερα στο κεφάλαιο για την Ελλάδα).

Δ. 2.1. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την ανακοίνωσή της²⁴⁰ τον Ιούλιο του 2005, έρχεται να επαναπροσδιορίσει την πολιτική της στο ζήτημα της συνοχής για την ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης. Η ανακοίνωση αυτή εντάσσεται στην προεργασία προκειμένου να προσδιοριστούν οι Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας, 2007-2013. Στη λογική και στις προτεραιότητες που η Ε.Ε. έχει θέσει, κεντρικό ρόλο έχει η επιδίωξη: “Η Ευρώπη πρέπει να ανανεώσει την βάση της ανταγωνιστικότητάς της, να αυξήσει τις δυνατότητες ανάπτυξής της και την παραγωγικότητά της και να ενισχύσει την κοινωνική της συνοχή δίνοντας έμφαση κυρίως στη γνώση, στην καινοτομία και στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Για την επίτευξη αυτών των στόχων η Ένωση πρέπει να κινητοποιήσει όλα τα κατάλληλα κοινοτικά, εθνικά και τοπικά μέσα – περιλαμβανομένης και της πολιτικής της συνοχής – στους τρεις στρατηγικούς τομείς (οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό) ώστε να αξιοποιήσει καλύτερα τις συνέργιες σε ένα γενικό πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης”.

Εκείνο το οποίο παραμένει αναμφισβήτητο είναι το γεγονός πως η διεύρυνση σε 25 κράτη μέλη, και αργότερα σε 27 - με την προσχώρηση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στην Ένωση το 2007 - έχει αλλάξει σημαντικά τα επίπεδα ανισότητας στην ΕΕ. Η «τρίτη προσωρινή έκθεση σχετικά με τη συνοχή» επιβεβαίωσε ότι η διεύρυνση της Ένωσης σε 25 κράτη μέλη, και αργότερα σε 27, αποτελεί μία πρόκληση χωρίς προηγούμενο, όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα και την εσωτερική συνοχή της Ένωσης. Ταυτόχρονα η έκθεση επισημαίνει ότι ορισμένες από τις φτωχότερες περιοχές των νέων κρατών μελών παρουσιάζουν ορισμένους από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ένωση.

Για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης²⁴¹ (άρθ. 158), και συγκεκριμένα αυτών που αφορούν στην προώθηση της πραγματικής σύγκλισης, οι δράσεις που υποστηρίζονται από τους περιορισμένους πόρους τους οποίους διαθέτει η πολιτική της συνοχής, αποφασίζεται πως πρέπει να επικεντρωθούν στην προώθηση: της αειφόρου ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης, όπως προβλέπει η

---

²⁴⁰ Βρυξέλλες, 5.7.2005 COM(2005) 299 τελικό

²⁴¹ Το άρθρο 158 της συνθήκης προβλέπει ότι για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής της συνοχής η Κοινότητα αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών όσον αφορά τα επίπεδα ανάπτυξης των διάφορων περιοχών και στη επιτάχυνση της ανάπτυξης των πλέον μειονεκτικών περιοχών ή νήσων, συμπεριλαμβανομένων και των αγροτικών περιοχών.

ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας²⁴². Είναι σαφές ότι η μακροοικονομική σταθερότητα και οι διαρθρωτικές αλλαγές αποτελούν προϋπόθεση για την επιτυχία της πολιτικής της συνοχής παράλληλα με ένα φάσμα άλλων όρων οι οποίοι ευνοούν τις επενδύσεις (αποτελεσματική λειτουργία της ενιαίας αγοράς, πραγματοποίηση διοικητικών μεταρρυθμίσεων, καλή διακυβέρνηση, ευνοϊκό επιχειρηματικό κλίμα και εργατικό δυναμικό με υψηλή ειδίκευση)²⁴³.

Οι αρχές που διέπουν τις προτάσεις για τη μεταρρύθμιση της πολιτικής της συνοχής για την περίοδο 2007-2013 που παρουσίασε η Επιτροπή με την τρίτη έκθεση²⁴⁴ και οι προτάσεις της Επιτροπής έχουν ως στόχο την πραγματοποίηση βελτιώσεων σε δύο βασικούς τομείς.

Πρώτον, η στρατηγική διάσταση της πολιτικής της συνοχής προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι κοινοτικές προτεραιότητες θα ενσωματωθούν καλύτερα στα εθνικά και περιφερειακά αναπτυξιακά προγράμματα.

Δεύτερον, υιοθετείται η λογική, οι επιτόπιοι φορείς να εκλάβουν την πολιτική της συνοχής ως δική τους υπόθεση. Αυτό φαίνεται από την ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στην Επιτροπή, στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες, καθώς και από την σαφέστερη και πιο αποκεντρωμένη κατανομή αρμοδιοτήτων σε τομείς όπως είναι η χρηματοοικονομική διαχείριση και ο έλεγχος.

Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας του Μαρτίου του 2007 – το βασικό κείμενο που επαναπροσδιορίζει τη στρατηγική της Λισσαβόνας²⁴⁵ – περιλαμβάνουν μία στρατηγική, καθώς και ένα ευρύ φάσμα στόχων και πολιτικών μέσων, για να γίνει πιο δυναμική και πιο ανταγωνιστική η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ενδιάμεση αναθεώρηση της διαδικασίας, διαπίστωσε ότι τα μέχρι τότε αποτελέσματα δεν παρουσίαζαν ενιαία εικόνα. Μετά από ένα ενθαρρυντικό ξεκίνημα το 2001, η αύξηση της απασχόλησης μειώθηκε απότομα, ενώ η αύξηση της παραγωγικότητας υπήρξε απογοητευτική παντού, οφειλόμενη κυρίως στην αδυναμία πλήρους αξιοποίησης των γνώσεων και των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας (ΤΠΕ). Τα μέτρια οικονομικά αποτελέσματα οφείλονται εν μέρει στην επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, γι' αυτό εκτιμάται πως θα πρέπει να γίνουν μεγαλύτερες προσπάθειες για την αύξηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης και της απασχόλησης στην Ευρώπη.

---

²⁴² Σύμφωνα με τη στρατηγική του Γκέτεμποργκ που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2001.

²⁴³ “Η οικονομία της ΕΕ: Επισκόπηση 2004”, COM(2004) 723, 26.10.2004, με τη συνοχή τον Φεβρουάριο του 2004 και υπό τη μορφή προϋπολογισμού και νομοθετικών διατάξεων τον Ιούλιο του 2004.

²⁴⁴ Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Μάρτιος 2005.

²⁴⁵ Συμπεράσματα προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, 23 και 24 Μαρτίου 2000.

Τον Φεβρουάριο του 2005 η Επιτροπή πρότεινε μία νέα εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση²⁴⁶ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου του 2005. Το Συμβούλιο επιβεβαίωσε τους στόχους του και επεσήμανε την ανάγκη να δοθεί μία νέα ώθηση στη στρατηγική της Λισσαβόνας.

Στο πλαίσιο αυτής της νέας προσπάθειας αναφέρεται πως “η Ένωση πρέπει να κινητοποιήσει όλα τα κατάλληλα εθνικά και κοινοτικά μέσα – περιλαμβανομένης και της πολιτικής της συνοχής”²⁴⁷. Επισημάνθηκε επίσης ότι οι περιφερειακοί και τοπικοί φορείς καθώς και οι κοινωνικοί εταίροι θα πρέπει να θεωρήσουν ότι οι στόχοι της Λισσαβόνας είναι και δικοί τους στόχοι. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τομείς όπου η γειτνίαση παίζει μμεγάλο ρόλο, όπως είναι η καινοτομία και η γνώση, η απασχόληση, το ανθρώπινο κεφάλαιο, η επιχειρηματικότητα, η ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) ή η πρόσβαση στις πηγές κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου. Επιπλέον, οι εθνικές πολιτικές τονίζεται πως θα πρέπει να επιδιώκουν με συνέπεια τους ίδιους στρατηγικούς στόχους προκειμένου να κινητοποιούνται οι περισσότεροι δυνατοί πόροι και να αποφεύγονται οι αντικρουόμενες δράσεις.

Από τον Μάρτιο του 2005, που συνήλθε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Επιτροπή έχει εγκρίνει ενιαίες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση²⁴⁸ προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν τα εθνικά μεταρρυθμιστικά τους προγράμματα. Παράλληλα η Επιτροπή δεσμεύονταν ότι θα προετοιμάσει ένα κοινοτικό πρόγραμμα σχετικά με τη στρατηγική της Λισσαβόνας.

Η πολιτική της συνοχής έχει συμβάλει σημαντικά στην υλοποίηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Ανεξάρτητες αξιολογήσεις δείχνουν ότι, η πολιτική έχει σημαντική μακροοικονομική επίπτωση, ειδικά στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, όσον αφορά το σύνολο της ΕΕ. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες ανάπτυξης που υπάρχουν σε όλες τις περιοχές, η πολιτική της συνοχής μπορεί να βελτιώσει τη γεωγραφική ισορροπία της οικονομικής ανάπτυξης και να αυξήσει τους ρυθμούς ανάπτυξης στο σύνολο της ΕΕ. Για να πετύχει η ΕΕ τους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας, θα πρέπει όλες οι περιοχές – ιδίως αυτές με τις μεγαλύτερες δυνατότητες παραγωγικότητας και απασχόλησης – να κάνουν την ανάλογη προσπάθεια.

---

²⁴⁶ Ανακοίνωση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έγινε την άνοιξη “Συνεργασία για την ανάπτυξη και την απασχόληση – μία νέα αρχή για τη στρατηγική της Λισσαβόνας”, COM(2005) 24, 2.2.2005.

²⁴⁷ Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Μάρτιος 2005.

²⁴⁸ COM(2005) 141

Δ. 2.2. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ, 2007-2013

Ενόψει των προαναφερομένων και της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισσαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, τα προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της πολιτικής της συνοχής θα πρέπει να επιδιώκουν την διάθεση πόρων για τις ακόλουθες τρεις προτεραιότητες:

- βελτίωση της ελκυστικότητας των κρατών μελών, των περιφερειών και των πόλεων μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης, της εξασφάλισης επαρκών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και της διατήρησης των περιβαλλοντικών τους δυνατοτήτων,
- ενθάρρυνση της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης της οικονομίας της γνώσης μέσω της έρευνας και της καινοτομίας, περιλαμβανομένων και των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας,
- δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας με την προσέλκυση περισσότερων ανθρώπων στην αγορά εργασίας ή την ενθάρρυνση για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Βελτίωση των γνώσεων και της καινοτομίας με στόχο την ανάπτυξη. Όπως διαπιστώνουμε οι δυο από τους τρεις στόχους αφορούν τις παραμέτρους της εκπαιδευτικής πολιτικής με τις οποίες ασχολούμαστε στη μελέτη μας αυτή.

Οι στόχοι της Ένωσης για την ανάπτυξη και τη δημιουργία απασχόλησης διαπιστώνεται πως απαιτούν διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία και αναπροσανατολισμό προς δραστηριότητες που να βασίζονται στη γνώση. Προς τον σκοπό αυτό προγραμματίζεται να αναληφθεί δράση σε πολλά μέτωπα: αύξηση των δαπανών για ΕΤΑ, ειδικά στον ιδιωτικό τομέα, προώθηση της καινοτομίας μέσω νέων ή βελτιωμένων προϊόντων, διαδικασιών και υπηρεσιών που μπορούν να αντέξουν στον διεθνή ανταγωνισμό, αύξηση των περιφερειακών δυνατοτήτων παραγωγής και χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών (ΤΠΕ ειδικότερα) και χορήγηση ενίσχυσης για την ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων²⁴⁹.

Το ποσοστό του ΑΕΠ που χρησιμοποιείται για δαπάνες ΕΤΑ, όπως παρατηρείται, έχει αυξηθεί. Αλλά η αύξηση αυτή είναι πάρα πολύ μικρή και ανέρχεται στο 1,9% του ΑΕΠ, που απέχει πολύ από τον στόχο της Λισσαβόνας, ο οποίος ανέρχεται στο 3%. Εκτιμάται ότι η αύξηση ποσοστού των δαπανών για έρευνα και τεχνολογία από το

---

²⁴⁹ *Eu.regionalpolicy/cohesion*

1,9% στο 3% του ΑΕΠ (προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της Λισσαβόνας μέχρι το 2010) θα έχει ως συνέπεια να αυξηθεί κατά 1,7% το ΑΕΠ μέχρι το 2010²⁵⁰.

Στις περιφέρειες που είναι επιλέξιμες για τους στόχους της σύγκλισης, τα προγράμματα μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη υποδομών ΕΤΑ, καθώς και εκπαιδευτικών υποδομών (συμπεριλαμβανομένων και των περιφερειακών δικτύων δεδομένων υψηλής ταχύτητας μέσα και ανάμεσα στα ερευνητικά ιδρύματα), εξοπλισμού και οργάνων τόσο στα ερευνητικά ιδρύματα που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο, όσο και στις επιχειρήσεις, υπό τον όρο ότι οι επενδύσεις αυτές θα έχουν άμεση σχέση με τους στόχους της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης. Ενδέχεται να αφορούν επίσης και τις ερευνητικές υποδομές των οποίων οι μελέτες σκοπιμότητας χρηματοδοτήθηκαν από προηγούμενα προγράμματα - πλαίσια. Η ενίσχυση για τις προτεραιότητες του 7ου προγράμματος - πλαισίου, υπογραμμίζεται πως θα πρέπει να έχει ως στόχο την ανάπτυξη του συνόλου των δυνατοτήτων των δημιουργούμενων και υφιστάμενων πόλων αριστείας και την αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, ειδικά την επιμόρφωση των ερευνητών σε εθνικό επίπεδο και τη δημιουργία των προϋποθέσεων για την προσέλκυση ερευνητών που έχουν σπουδάσει στο εξωτερικό.

Έχουμε μπροστά μας μια πολιτική επιλογή που σωστά εκτιμά πως η επένδυση στην καινοτομία και την έρευνα και κυρίως στις ΤΠΕ και στις υποδομές ΕΤΑ αποτελούν προνομιακό πεδίο για την Ε.Ε. και την παράδοσή της τόσο σε Πανεπιστημιακές σχολές εγνωσμένου κύρους, όσο και σε ερευνητικά ιδρύματα με σημαντικό ρόλο στον τομέα της έρευνας, σε όλους τους τομείς. Εξάλλου η συνεργασία και διασύνδεση ακόμη και σε επίπεδο υποδομών, επιχειρεί να διασφαλίσει τη δυνατότητα ανάπτυξης συνεργασιών αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες και τη συμπληρωματικότητα που υπάρχει σε επίπεδο Ε.Ε. μεταξύ των Ιδρυμάτων.

Προώθηση της κοινωνίας των πληροφοριών για όλους

Με βάση τα στατιστικά δεδομένα και του ΟΟΣΑ²⁵¹ η Ευρώπη παρουσίαζε σε σχέση με τις ΗΠΑ μια υστέρηση σημαντική, αν εξαιρέσουμε χώρες με παράδοση στους τομείς αυτούς, όπως η Φινλανδία και η Σουηδία, στον τομέα της εξοικείωσης και της χρήσης νέων τεχνολογιών. Η χρήση του διαδικτύου, η γνώση στη χρήση και η αξιοποίηση Η/Υ, σε ποσοστά επί του ενεργού αλλά και του μαθητικού πληθυσμού υπολείπεται σημαντικά των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου εκτιμάται πως η διάδοση των ΤΠΕ σε ολόκληρη την οικονομία της Ένωσης αποτελεί ένα σημαντικό μέσο βελτίωσης, τόσο της παραγωγικότητας όσο και της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών. Η διάδοση ΤΠΕ ενθαρρύνει επίσης την αναδιοργάνωση των μεθόδων παραγωγής και την εμφάνιση

---

²⁵⁰ "Επενδύοντας στην έρευνα: ένα σχέδιο δράσης για την Ευρώπη". COM (2003) 226, 30.4.2003.

²⁵¹ OECD/US Forum on Trade in Educational Services, 23-24 May 2002, www.tradeineducation.org

νέων επιχειρήσεων και ιδιωτικών υπηρεσιών.

Η παροχή αποδοτικών και αποτελεσματικών δημόσιων υπηρεσιών – και ειδικά ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ηλεκτρονικής υγείας – μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη και την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών. Η διάδοση των τεχνολογιών μπορεί να συμβάλει στην περιφερειακή ανάπτυξη, ευνοώντας τη δημιουργία και την επέκταση πόλων αριστείας σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με τις ΤΠΕ και αναπτύσσοντας την σύνδεση και την διαδικτύωση των επιχειρήσεων και συγκεκριμένα των ΜΜΕ. Τονίζεται ακόμη πως θα πρέπει να ληφθούν μέτρα προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών που θα έχουν ως στόχο να διευκολύνουν και να τονώσουν τις ιδιωτικές επενδύσεις στις ΤΠΕ εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα τον ανταγωνισμό στον τομέα των ΤΠΕ²⁵².

Τα μέτρα συνεπώς θα πρέπει να έχουν ως στόχο τη βελτίωση των υπηρεσιών ενίσχυσης της καινοτομίας για τις ΜΜΕ, με ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση της μεταφοράς τεχνολογίας, ανάμεσα στα ερευνητικά ιδρύματα και στις επιχειρήσεις. Επισημαίνεται επίσης πως η πολιτική της συνοχής θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την ανάπτυξη ειδικοτήτων που χρειάζονται στην οικονομία της γνώσης και για την ανάπτυξη περιεχομένου, κάνοντας χρήση εφαρμογών και υπηρεσιών (όπως είναι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, οι ηλεκτρονικές επιχειρηματικές δραστηριότητες, η ηλεκτρονική μάθηση, η ηλεκτρονική υγεία), που αποτελούν ενδιαφέροντα υποκατάστατα άλλων, συχνά πιο δαπανηρών, μοντέλων παροχής υπηρεσιών. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τις απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές. Είναι σαφές ότι δεν μπορεί να γίνει χρησιμοποίηση και ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών με βάση το περιεχόμενο, εάν δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή που θα μπορεί να υποστηρίξει τις υπηρεσίες ευρέως φάσματος. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει μία κατάλληλη υποδομή επικοινωνιών ευρέως φάσματος σε ολόκληρη την Ένωση με χαμηλό κόστος.

Κατά γενικό κανόνα, όταν πραγματοποιούνται επενδύσεις στις υποδομές ΤΠΕ εκτιμάται πως θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι γρήγορες τεχνολογικές εξελίξεις και να τηρούνται οι αρχές της τεχνολογικής ουδετερότητας και της ανοιχτής πρόσβασης. Επιτακτική είναι επίσης και η συμμόρφωση προς τους κανόνες του ανταγωνισμού και προς το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Οι δράσεις αναφέρεται πως θα πρέπει να βασίζονται στους δείκτες που αφορούν την υφιστάμενη οικονομική διάρθρωση (δηλαδή τη βιομηχανική ειδίκευση, το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, την ποιότητα της σύνδεσης με τις ΤΠΕ και τις πιθανές συνέργιες ανάμεσα στους περιφερειακούς πόλους οικονομικής δραστηριότητας).

Κατά τον εντοπισμό των περιφερειακών αλλαγών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι υφιστάμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες υπέρ των ΤΠΕ όπως είναι η i2010 – Ευρω-

---

²⁵² COM (2005)229

παϊκή Κοινωνία της Πληροφορίας - για την ανάπτυξη και την απασχόληση²⁵³. Διαπιστώνουμε πως στη λογική των μέτρων αυτών κυρίαρχο ρόλο έχουν οι ΜΜΕ μια που η καινοτομία και η έρευνα συνδέονται με την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα.

Δεδομένου ότι οι ΤΠΕ αφορούν όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας, τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες επιβάλλεται να αναπτύσσουν συμβατές στρατηγικές σχετικά με την κοινωνία των πληροφοριών οι οποίες θα εγγυώνται τη συνοχή και την ενοποίηση των διάφορων τομέων εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση με βάση τις τοπικές απαιτήσεις, τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων και την ισχυρή πολιτική υποστήριξη. Οι κατευθυντήριες γραμμές για δράση είναι οι ακόλουθες:

- Εξασφάλιση της χρησιμοποίησης των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της ισόρροπης ενίσχυσης της προσφοράς και της ζήτησης προϊόντων ΤΠΕ και δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών καθώς και μέσω της αύξησης των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να αυξήσουν την παραγωγικότητα, να προωθήσουν την ανοικτή και ανταγωνιστική ψηφιακή οικονομία και κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς (π.χ. βελτίωση της πρόσβασης των ανάπηρων και των ηλικιωμένων ατόμων) και να δώσουν έτσι ώθηση στην ανάπτυξη και στη δημιουργία απασχόλησης²⁵⁴.
- Εξασφάλιση διαθέσιμων υποδομών ΤΠΕ στις περιπτώσεις που η αγορά αδυνατεί να προσφέρει προσιτές και επαρκείς υπηρεσίες που να καλύπτουν όλες τις ανάγκες, ειδικά στις απομακρυσμένες και στις αγροτικές περιοχές καθώς και στα νέα κράτη μέλη.

Με στόχο επίσης την πρόσβαση σε περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας δίνοντας νέα ώθηση στη στρατηγική της Λισσαβόνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε μία ενιαία σειρά κατευθυντήριων γραμμών, που περιλαμβάνουν τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές των οικονομικών πολιτικών και τις κατευθυντήριες γραμμές της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση²⁵⁵, και συνενώνει κατ' αυτό τον τρόπο τις μακροοικονομικές και τις μικροοικονομικές πολιτικές με την πολιτική της απασχόλησης με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με τα σχέδια των κανονισμών για το ταμείο²⁵⁶ στον τομέα της απασχόλησης και των ανθρώπινων πόρων οι προτεραιότητες των κοινοτικών κατευ-

---

²⁵³ COM(2005) 229

²⁵⁴ Ο.π.

²⁵⁵ Άρθρο 99 της συνθήκης σχετικά με τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές της οικονομικής πολιτικής και άρθρο 128 των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση.

²⁵⁶ Άρθρο 23 του σχεδίου κανονισμού του Συμβουλίου (ΕΚ) που προβλέπει γενικές διατάξεις για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής.

θυντήριων γραμμών σχετικά με τη συνοχή θα πρέπει να είναι αυτές που προβλέπει η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση²⁵⁷. Επιπλέον, οι συστάσεις της ΕΕ για την απασχόληση πρέπει να προσδιορίζουν τις προκλήσεις και τις προτεραιότητες που αφορούν κάθε χώρα.

Η επιτυχία της προσπάθειας για πλήρη απασχόληση και αύξηση της παραγωγικότητας εξαρτάται από ένα ευρύ φάσμα δράσεων στις οποίες περιλαμβάνονται και οι προαναφερόμενες. Εξάλλου αυτός είναι και ο λόγος που κρίναμε σκόπιμο να συμπεριληφθεί η ενότητα αυτή στο πλαίσιο της παρουσίασης των πολιτικών πρωτοβουλιών και των τομέων που άμεσα συνδέονται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση και όχι μόνο η περιφερειοποίηση. Οι επενδύσεις στις υποδομές, η ανάπτυξη επιχειρήσεων και η έρευνα αυξάνουν τις ευκαιρίες απασχόλησης τόσο βραχυπρόθεσμα ως αποτέλεσμα των άμεσων επιπτώσεών τους όσο και μακροπρόθεσμα ως αποτέλεσμα της θετικής τους επίπτωσης στην ανταγωνιστικότητα. Για να αυξήσουν αυτές οι επενδύσεις όσο το δυνατόν περισσότερο την απασχόληση θα πρέπει να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο και να ενισχυθούν οι ανθρώπινοι πόροι.

Όσον αφορά την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων, οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση προτείνουν τρεις βασικές δράσεις για τις πολιτικές των κρατών μελών:

- Προσέλκυση και διατήρηση μεγαλύτερου αριθμού προσώπων στην αγορά εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.
- Βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και αύξηση της ευελιξίας των αγορών εργασίας.
- Αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της ειδίκευσης.

Παράλληλα μ' αυτές τις προτεραιότητες τονίστηκε πως θα πρέπει να δοθεί προσοχή στις επενδύσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης καθώς και στην εκπαίδευση και στις υποδομές υγείας.

Η πολιτική της συνοχής θα πρέπει να έχει ως επίκεντρό της την αντιμετώπιση των ειδικών προκλήσεων της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση σε κάθε κράτος μέλος, ενισχύοντας τις δράσεις που εμπίπτουν στους στόχους της σύγκλισης, της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης. Το φάσμα των επιλέξιμων δράσεων και των χρηματοδοτικών πόρων είναι μεγαλύτερο για τον πρώτο στόχο. Για τον τελευταίο, οι πόροι της ΕΕ, αναφέρεται ότι θα πρέπει να είναι πολύ πιο συγκεντρωμένοι ώστε να προκύψουν σημαντικότερα αποτελέσματα.

Τα προγράμματα για την απασχόληση και για την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις προκλήσεις και τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, όπως τονίζεται στις συστάσεις για την απασχόληση, και να είναι εφικτή η

---

²⁵⁷ COM(2005) 141 της 12.4.2005

διαχείρισή τους τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Για να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά οι περιφερειακές ανισότητες, τα εθνικά προγράμματα θα πρέπει να έχουν και μία περιφερειακή διάσταση στις περιπτώσεις που δεν υπάρχουν ειδικά περιφερειακά προγράμματα.

Η διεύρυνση της βάσης των οικονομικών δραστηριοτήτων, η αύξηση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας αποτελούν σημαντικές προϋποθέσεις για τη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας. Η αύξηση της απασχόλησης γίνεται ακόμη πιο επιτακτική ενόψει της αναμενόμενης μείωσης του ενεργού πληθυσμού. Στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση τα κράτη μέλη καλούνται να:

- Εφαρμόσουν εργασιακές πολιτικές που θα έχουν ως στόχο την πλήρη απασχόληση, τη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας και την ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.
- Προωθήσουν την δια βίου πρόσβαση στην εργασία.
- Δημιουργήσουν αγορές εργασίας που θα ευνοούν την ένταξη, θα ενισχύουν την ελκυστικότητα της εργασίας και θα την καθιστούν συμφέρουσα γι' αυτούς που ψάχνουν για εργασία, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι ανάπηροι και οι ανεπάγγελτοι.
- Αντιμετωπίσουν καλλίτερα τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Οι δράσεις θα πρέπει να βασίζονται στον εκ των προτέρων εντοπισμό των αναγκών μέσω π.χ. της χρησιμοποίησης των σχετικών εθνικών ή/και περιφερειακών δεικτών, όπως είναι τα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης, τα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας, τα ποσοστά του πληθυσμού που απειλείται με φτώχεια και το επίπεδο των εισοδημάτων.

Η παρουσία αποτελεσματικών οργανισμών απασχόλησης του εργατικού δυναμικού, και κυρίως γραφείων εύρεσης εργασίας, που μπορούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της γρήγορης οικονομικής και κοινωνικής αναδιάρθρωσης και της γήρανσης του πληθυσμού, είναι σημαντική για την παροχή υπηρεσιών στα άτομα που αναζητούν εργασία και στους αναπήρους και θα μπορούσε να ενισχυθεί από τα Διαρθρωτικά Ταμεία²⁵⁸.

Οι δυνατότητες αυτοαπασχόλησης και δημιουργίας επιχειρήσεων, οι ΤΠΕ και η ικανότητα χρησιμοποίησης ψηφιακών μέσων τονίζεται πως θα πρέπει επίσης να ληφθούν δεόντως υπόψη.

---

²⁵⁸ Ο.π.

Δ. 3.1. ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΙ

Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών μας ενδιαφέρει εδώ και για έναν ακόμη λόγο που τονίσαμε από την αρχή πως κρίνεται σκόπιμο να παρακολουθήσουμε, αυτόν της παρέμβασής τους σε ειδικές ομάδες στόχους.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις παρακάτω ομάδες :

- Στην υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για την Νεολαία μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασης των νέων ανθρώπων στην απασχόληση, της διευκόλυνσης της μετάβασης από την εκπαίδευση στην απασχόληση μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού, της παροχής ενίσχυσης για την ολοκλήρωση των σπουδών και της πρόσβασης στην κατάλληλη κατάρτιση και μαθητεία.
- Στην ανάληψη ειδικής δράσης για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση, την εξάλειψη των επαγγελματικών διακρίσεων και τη μείωση των διαφορών στους μισθούς ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, των στερεοτύπων σε σχέση με τα δύο φύλα καθώς και την προώθηση φιλικού προς την οικογένεια περιβάλλοντος εργασίας με στόχο την εναρμόνιση της επαγγελματικής με την ιδιωτική ζωή. Σημαντική είναι επίσης και η διευκόλυνση της πρόσβασης στις υπηρεσίες φύλαξης των παιδιών και στις υπηρεσίες περίθαλψης εξαρτωμένων προσώπων παράλληλα με την ένταξη των θεμάτων της ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα στις διάφορες πολιτικές και στα μέτρα που λαμβάνονται σε διάφορα επίπεδα, με τις διάφορες εκστρατείες ευαισθητοποίησης και με την ενίσχυση του διαλόγου ανάμεσα στους ενδιαφερομένους²⁵⁹.
- Στην ανάληψη ειδικής δράσης για την ενίσχυση της πρόσβασης των μεταναστών στην αγορά εργασίας και τη διευκόλυνση της κοινωνικής τους ένταξης μέσω της κατάρτισης και της αναγνώρισης των ειδικοτήτων που απέκτησαν στην αλλοδαπή, της προσωπικής καθοδήγησης, της γλωσσικής κατάρτισης, της κατάλληλης ενίσχυσης για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης, της βελτίωσης της ενημέρωσης τόσο των εργοδοτών όσο και των διακινούμενων εργαζομένων σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους καθώς και μέσω της αυστηρότερης εφαρμογής των νομοθετικών κανόνων για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Μία άλλη σημαντική προτεραιότητα θα πρέπει να είναι η δημιουργία αλληλέγγυων αγορών εργασίας ώστε να μην αποκλείονται οι ανάπηροι και τα πρόσωπα που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό, όπως είναι αυτοί που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, οι μακροχρόνιοι άνεργοι, οι μειονότητες και τα άτομα με μειονεξίες. Όλα

---

²⁵⁹ Ο.π.

αυτά προϋποθέτουν την παροχή ενός ευρύτερου φάσματος ενισχύσεων για να ανοίξουν οι δρόμοι της ένταξης και να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις. Οι στόχοι θα πρέπει να είναι οι ακόλουθοι:

- Βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους μέσω της αύξησης της συμμετοχής στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, της επαγγελματικής τους επιμόρφωσης, των κατάλληλων κινήτρων και εργασιακών ρυθμίσεων καθώς και των απαραίτητων υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης και φροντίδας συμπεριλαμβανομένης και της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας.
- Καταπολέμηση των διακρίσεων και προώθηση της αποδοχής της διαφορετικότητας στον τόπο εργασίας με μέτρα κατάρτισης σχετικά με τη διαφορετικότητα και με εκστρατείες ευαισθητοποίησης, στις οποίες θα πρέπει να λάβουν μέρος οι τοπικές κοινωνίες και επιχειρήσεις.

Ενόψει των αυξανόμενων πιέσεων λόγω του ανταγωνισμού, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι απότομες και απρόσμενες εμπορικές αναταράξεις και η συνεχιζόμενη χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών, η Ευρώπη πρέπει να αυξήσει την ικανότητά της να προβλέπει, να προκαλεί και να αφομοιώνει τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση τα κράτη μέλη καλούνται λοιπόν να:

- προωθήσουν την ευελιξία σε συνδυασμό με την ασφάλεια της απασχόλησης και να μειώσουν τον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων.
- ενεργήσουν ώστε η εξέλιξη του κόστους εργασίας και οι μηχανισμοί καθορισμού των μισθών να μην επηρεάζουν την απασχόληση.

Δ. 3.2. Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η κύρια έμφαση υπογραμμίζεται πως θα πρέπει να δοθεί στην προώθηση των επενδύσεων στους ανθρώπινους πόρους εκ μέρους των επιχειρήσεων, ειδικά των ΜΜΕ και στους εργαζόμενους μέσω στρατηγικών και συστημάτων δια βίου μάθησης που εξασφαλίζουν στους εργαζομένους, ειδικά σ' αυτούς με χαμηλή ειδίκευση και στους ηλικιωμένους, την απαραίτητη ειδίκευση προκειμένου να προσαρμοστούν στην οικονομία της γνώσης και να παρατείνουν τον επαγγελματικό τους βίο. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στα εξής:

- «Στην ανάπτυξη στρατηγικών και συστημάτων δια βίου μάθησης, καθώς και μηχανισμών όπως είναι τα περιφερειακά και τα τομεακά ταμεία με στόχο την αύξηση των επενδύσεων εκ μέρους των επιχειρήσεων και τη συμμετοχή των εργαζομένων στις δράσεις κατάρτισης.

- Στην υλοποίηση αυτών των στρατηγικών μέσω της συμμετοχής στη χρηματοδότηση προγραμμάτων και δράσεων κατάρτισης. Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στις ΜΜΕ και να διευκολυνθεί η πρόσβασή τους στις εξωτερικές δράσεις ειδίκευσης και κατάρτισης –με ιδιαίτερη έμφαση στις ΤΠΕ και σε θέματα διαχείρισης – και να αυξηθεί η συμμετοχή των εργαζομένων με χαμηλή ειδίκευση και των πιο ηλικιωμένων εργαζομένων σε δράσεις κατάρτισης και επιμόρφωσης»²⁶⁰.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν η βελτίωση των προβλέψεων και η θετική διαχείριση των οικονομικών αναδιαρθρώσεων οι οποίες οφείλονται στις αλλαγές που έχουν σχέση με την απελευθέρωση του εμπορίου. Θα πρέπει να δοθεί επίσης προσοχή στη δημιουργία συστημάτων παρακολούθησης με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, των επιχειρήσεων και των τοπικών κοινωνιών για την λεπτομερή παρακολούθηση των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και για την πρόγνωση των μελλοντικών τάσεων στην οικονομία και στην αγορά εργασίας. Θα πρέπει να χορηγείται ενίσχυση σε προγράμματα που έχουν ως στόχο τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και την πρόγνωση των σταδιακών αλλαγών σε ολόκληρη την Ένωση σε τομείς όπως είναι οι τομείς της γεωργίας, της υφαντουργίας ή του αυτόκινήτου παράλληλα με τα μέτρα ενίσχυσης της οικονομικής ευημερίας των περιφερειών.

Κάποιο ρόλο μπορούν επίσης να παίξουν οι ειδικές υπηρεσίες απασχόλησης, κατάρτισης και ενίσχυσης των εργαζομένων στις περιπτώσεις αναδιάρθρωσης κάποιας επιχείρησης ή κάποιου τομέα, όπως είναι τα προγράμματα γρήγορων λύσεων σε περίπτωση ομαδικών απολύσεων.

Μεγάλη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στην ανάπτυξη και τη διάδοση των γνώσεων σχετικά με τις καινοτομικές και προσαρμόσιμες μορφές οργάνωσης της εργασίας προκειμένου να γίνει η καλύτερη δυνατή χρήση των νέων τεχνολογιών, όπως είναι η τηλεργασία για παράδειγμα, να βελτιωθεί η υγεία και η ασφάλεια στον τόπο εργασίας, να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να εναρμονιστεί καλύτερα η επαγγελματική με την οικογενειακή ζωή. Ενδέχεται επίσης να χρειαστούν και ενέργειες για την καλύτερη ενημέρωση των επιχειρήσεων σχετικά με τις κοινωνικές τους ευθύνες και με τις δυνατότητες μετατροπής της αδήλωτης εργασίας σε κανονική απασχόληση.

Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και της ειδίκευσης. Η Ευρώπη πρέπει να επενδύσει περισσότερο στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Πάρα πολλοί άνθρωποι δεν εισέρχονται ούτε παραμένουν στην αγορά εργασίας, επειδή είναι ανειδίκευτοι ή επειδή δεν έχουν την κατάλληλη ειδίκευση. Για να αυξηθεί η πρόσβαση στην απασχόληση όλων των ηλικιών καθώς και η παραγωγικότητα και η ποιότητα της εργασίας, θα πρέπει να αυξηθούν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και να αναπτυχθούν και να εφαρμο-

---

²⁶⁰ Ο.π.

στούν αποτελεσματικές εθνικές στρατηγικές δια βίου μάθησης προς όφελος των ατόμων, των επιχειρήσεων, της οικονομίας και της κοινωνίας²⁶¹. Στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση τα κράτη μέλη καλούνται να ενεργήσουν ως εξής:

- «Να αυξήσουν και να βελτιώσουν τις επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο.
- Να προσαρμόσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης με βάση τις νέες ανάγκες για Ειδίκευση»²⁶².

Οι μεταρρυθμίσεις, όσον αφορά την κατάρτιση, με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ώστε να αυξηθεί η απασχόληση και η προσαρμοστικότητα των εργαζομένων και των επιχειρήσεων, θα πρέπει να γίνουν σε συνδυασμό ενδεχομένως με τις μεταρρυθμίσεις στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης βάσει ενιαίων ευρωπαϊκών προτύπων και αρχών. Σε προηγούμενες περιόδους προγραμματισμού τα Διαρθρωτικά Ταμεία πραγματοποίησαν σημαντικές επενδύσεις στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο εκτιμάται ότι θα πρέπει να αυξηθούν με επίκεντρο τους στόχους της Λισσαβόνας σε συμφωνία με τις κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Σε μια τέτοια λογική προβλέπονταν πως θα πρέπει να καθοριστούν οι γενικές προτεραιότητες όπως η αύξηση και βελτίωση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο συμπεριλαμβανομένων των κατάλληλων κινήτρων και των μηχανισμών κατανομής του κόστους ανάμεσα στις επιχειρήσεις, στις δημόσιες αρχές και στους ιδιώτες. Επίσης η ενίσχυση αρμονικών και ενιαίων στρατηγικών δια βίου μάθησης με ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες για ειδίκευση στην οικονομία της γνώσης, οι οποίες περιλαμβάνουν και την ενίσχυση για τη δημιουργία συμπράξεων ανάμεσα στις περιφέρειες και στις πόλεις σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για να διευκολύνεται η ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην αντιμετώπιση των αναγκών των μειονεκτικών ομάδων. Σε κάθε περίπτωση κρίνεται σκόπιμη η ενίσχυση των μεταρρυθμίσεων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με τη χρησιμοποίηση κοινών ευρωπαϊκών προτύπων και αρχών. Ακόμη η ενίσχυση των δεσμών ανάμεσα στα πανεπιστήμια, ερευνητικά και τεχνολογικά κέντρα αφενός και στις επιχειρήσεις αφετέρου, ιδίως μέσω της διαδικτύωσης των δραστηριοτήτων και των κοινών δράσεων.

Στο πλαίσιο του στόχου της "Σύγκλισης" πολλά κράτη μέλη και πολλές περιφέρειες αντιμετωπίζουν πολύ σημαντικές προκλήσεις, όσον αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Χρηματοοικονομικοί πόροι θα πρέπει επίσης να χρησιμοποιηθούν για την πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων οι οποίες εξυπηρετούν τις ειδικές προτεραιότητες,

---

²⁶¹ *Commission on the European Communities (2003a), Choosing to grow, Knowledge, Innovation and Jobs in a Cohesive Society, Brussels 14.10.2003, COM (2003)5*

²⁶² Ο.π.

όπως η εξασφάλιση επαρκούς, ελκυστικής, προσβάσιμης και υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα, με ευέλικτους τρόπους μάθησης, ώστε να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός αυτών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο και να αυξηθεί ο αριθμός αυτών που ολοκληρώνουν τις σπουδές τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στον τομέα αυτό μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο μια ενίσχυση του εκσυγχρονισμού της ανώτατης εκπαίδευσης και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στην έρευνα και την καινοτομία μέσω των μεταπτυχιακών σπουδών, της επιμόρφωσης των ερευνητών και της προσέλκυσης περισσότερων νέων ανθρώπων σε επιστημονικές και τεχνικές σπουδές, καθώς και η προώθηση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένης της μαθητείας και της εκπαίδευσης για την απόκτηση επιχειρηματικών ικανοτήτων²⁶³.

Ενισχύθηκε ακόμη η δρομολόγηση, μεγαλύτερης κινητικότητας σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο και η προώθηση πλαισίων και συστημάτων για την ενίσχυση της διαφάνειας, την αναγνώριση των τυπικών προσόντων και την πιστοποίηση της άτυπης και ανεπίσημης εκπαίδευσης. Ακόμη προβλέπεται να ενισχυθούν οι επενδύσεις σε υποδομές εκπαίδευσης και κατάρτισης περιλαμβανομένων και των ΤΠΕ στις περιπτώσεις που οι επενδύσεις αυτές χρειάζονται για την πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων ή/και στις περιπτώσεις που μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην αύξηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Κατά τις προηγούμενες περιόδους προγραμματισμού, τα ταμεία αύξησαν, μέσω της τεχνικής βοήθειας, τις διαχειριστικές ικανότητες των κρατών μελών και των αρχών διαχείρισης όσον αφορά την εφαρμογή των κανονισμών. Το ίδιο θα γίνει και κατά την περίοδο 2007 - 2013. Εκτός από τη διαχείριση των ταμείων, οι αποτελεσματικές διοικητικές ικανότητες των δημόσιων διοικήσεων και υπηρεσιών, δηλαδή η έξυπνη διοίκηση, αποτελεί έναν σημαντικό όρο για την προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Έτσι, σε συμφωνία με την αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβόνας η οποία ζητά καλύτερη νομοθεσία καθώς και καλύτερο σχεδιασμό και εφαρμογή των πολιτικών ώστε να δημιουργηθούν οι όροι για την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία απασχόλησης, τα ταμεία θα ενισχύσουν τις επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο των διοικητικών και δημόσιων αρχών σε όλα τα εδαφικά επίπεδα.

Στις χώρες και περιφέρειες που εμπίπτουν στον στόχο της σύγκλισης προβλέπεται πως θα πρέπει να αυξηθεί οπωσδήποτε η παραγωγικότητα και η ποιότητα της εργασίας στον δημόσιο τομέα, ειδικά στον οικονομικό, εργασιακό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό, υγειονομικό, περιβαλλοντικό και δικαστικό τομέα, ώστε να επιταχυνθούν οι μεταρρυθμίσεις, να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η ανάπτυξη στην ευρύτερη οικονομία και να

---

²⁶³ *Commission of the European Communities (2005), Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy, Brussels, 20.04.2005, COM(2005)152 final*

προωθηθεί η κοινωνική και εδαφική συνοχή και η αειφόρος ανάπτυξη. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία ανέλαβαν να παίξουν σημαντικό ρόλο για την εκπόνηση και εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών σε ένα ευρύ φάσμα τομέων με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων.

Για τον λόγο αυτό, στο πλαίσιο του στόχου της σύγκλισης, τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενισχύσουν τις δημόσιες διοικήσεις και υπηρεσίες τους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η δράση στον τομέα αυτό πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ειδική κατάσταση κάθε κράτους μέλους. Έτσι, κατ' εφαρμογή της αρχής της συγκέντρωσης, τα κράτη μέλη καλούνται να προβούν σε λεπτομερή ανάλυση της κατάστασης προκειμένου να εντοπίσουν τους τομείς οι οποίοι χρειάζονται τη μεγαλύτερη ενίσχυση για την ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων. Οι επενδύσεις θα πρέπει να επικεντρώνονται στους τομείς με τις μεγαλύτερες δυσκολίες για την κοινωνικοοικονομική τους ανάπτυξη και στα βασικά στοιχεία των διοικητικών μεταρρυθμίσεων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίσουν ώστε να αντιμετωπιστεί δεόντως η ανάγκη για αποτελεσματικότητα και διαφάνεια στις δημόσιες διοικήσεις και να εκσυγχρονιστούν οι δημόσιες υπηρεσίες.

Στο πλαίσιο αυτό δρομολογήθηκε η ενίσχυση της εκπόνησης των κατάλληλων πολιτικών και προγραμμάτων, παρακολούθηση, ανάλυση και αξιολόγηση της επίπτωσης αυτών των προγραμμάτων μέσω των μελετών, των στατιστικών, των συμβουλών, των προβλέψεων και της ενίσχυσης του διυπηρεσιακού συντονισμού και του διαλόγου ανάμεσα στους αρμόδιους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Επίσης η ενίσχυση της δημιουργίας ικανοτήτων για την υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων εκτός των άλλων και στους τομείς της θωράκισης κατά του εγκλήματος και της εφαρμογής της νομοθεσίας ειδικά μέσω της καταγραφής των αναγκών για κατάρτιση, των εκθέσεων εξέλιξης της σταδιοδρομίας, της αξιολόγησης, της κατάρτισης του διευθυντικού και λοιπού προσωπικού και της ειδικής ενίσχυσης των βασικών υπηρεσιών, των αρχών επιθεώρησης και των κοινωνικοοικονομικών φορέων.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίσουν ώστε η ανάγκη αύξησης της αποτελεσματικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης να καλύπτεται μέσω επενδύσεων στις ΤΠΕ, στη γνώση και στην καινοτομία.

Δ. 3.3. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της πολιτικής της συνοχής όπως είπαμε εξαρχής – σε αντίθεση με τις τομεακές πολιτικές – είναι η ικανότητά της να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες ανάγκες και στα χαρακτηριστικά ειδικών γεωγραφικών προκλήσεων και ευκαιριών. Κατά συνέπεια, όταν θα αναπτύσσουν τα προγράμματά τους και θα συγκεντρώνουν τους πόρους στις προτεραιότητες που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες, είναι υποχρεωμένα να αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή σ'αυτές τις ειδικές ανάγκες προκειμένου να μην παρεμποδίζει η ανισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη τις δικές τους δυνατότητες ανάπτυξης.

Η περιφερειακή διάσταση²⁶⁴ έχει ιδιαίτερη σημασία για τις αστικές και αγροτικές περιοχές. Η πολιτική της συνοχής εξ ορισμού μπορεί να παίζει κεντρικό ρόλο για τη βελτίωση της κατάστασης των διασυνοριακών και των ευρύτερων διεθνών περιοχών και περιφερειών, που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση εξ αιτίας του ότι είναι απομονωμένες και απομακρυσμένες, αραιοκατοικημένες και ορεινές, μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης, ειδικά όσον αφορά τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, της διατήρησης της οικονομικής δραστηριότητας και της προώθησης της οικονομικής διαφοροποίησης με βάση τις εγχώριες δυνατότητες και τους εγγώριους φυσικούς πόρους.

Η έννοια της εδαφικής συνοχής υπερβαίνει την έννοια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και έχει ως στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη, τη δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών σε αγροτικές και αστικές περιοχές και τον συντονισμό με άλλες τομεακές πολιτικές που έχουν χωροταξικές επιπτώσεις. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει επίσης να βελτιωθεί η εδαφική ενοποίηση και να ενθαρρυνθεί η συνεργασία εντός και μεταξύ των περιφερειών. Η προώθηση της εδαφικής συνοχής είναι τόσο θέμα μεθόδου – δηλαδή να προσδιορισθεί εάν χρειάζεται πολυτομεακή ή ενιαία προσέγγιση –όσο και αναγνώρισης των ειδικών προβλημάτων που οφείλονται στις διαφορετικές γεωγραφικές συνθήκες. Η επιτυχία στον τομέα της εδαφικής συνοχής συνεπώς εξαρτάται από τη χάραξη ενιαίας στρατηγικής η οποία θα θέτει το πλαίσιο εντός του οποίου θα επιδιώκονται ειδικοί στόχοι και δράσεις. Μέσα από το πολιτικό αυτό σκεπτικό προσδιορίζονται οι στόχοι που πρέπει να τεθούν σε επίπεδο περιφερειών.

Ως εκ τούτου το βασικό πολιτικό πρόταγμα είναι **η συμβολή στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του αστικού περιβάλλοντος**

---

²⁶⁴ *eu regional policy/cohesion*

Ιδιαίτερη ενότητα στην απόφαση αυτή αποτέλεσε η συμβολή των πόλεων στην ανάπτυξη και στην απασχόληση. Κάτι τέτοιο φαίνεται λογικό δεδομένου ότι η πλειοψηφία των κατοίκων αλλά και των δραστηριοτήτων τους εντοπίζεται σε αστικές ή επηρεαζόμενες από τις αστικές περιοχές. Εξάλλου, όπως θα δούμε και στο προφίλ των τριών χωρών που χρησιμοποιούμε ως επίπεδο αναφοράς η αγροτική παραγωγή στην Ε.Ε. κινείται μεταξύ 3-5%. Στις αστικές περιοχές λοιπόν η προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (μέσω της δημιουργίας πόλων και δικτύων) και στην επίτευξη ισόρροπης ανάπτυξης ανάμεσα στις ισχυρότερες από οικονομική άποψη πόλεις και στο υπόλοιπο αστικό δίκτυο. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ειδικά προβλήματα των αστικών περιοχών, όπως είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, τα υψηλά και συνεχώς αυξανόμενα ποσοστά εγκληματικότητας και η γενική επιδείνωση της ποιότητας της ζωής στις φτωχίες αστικές περιοχές.

Γενικά, προβλέπεται πως η ενίσχυση θα πρέπει να έχει ως επίκεντρό της την ανάπτυξη συμμετοχικών και ενιαίων στρατηγικών που θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τον μεγάλο όγκο των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων που πλήττουν τις αστικές περιοχές. Στις δράσεις που δικαιούνται ενίσχυση περιλαμβάνονται τα μέτρα προώθησης της επιχειρηματικότητας, της τοπικής απασχόλησης και της ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών, καθώς και η παροχή υπηρεσιών στον πληθυσμό λαμβανομένων υπόψη των μεταβαλλόμενων δημογραφικών δομών. Η προσέλκυση πολύ ειδικευμένου προσωπικού είναι επίσης σημαντική (με μέτρα που έχουν σχέση με την πρόσβαση, την υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, την παροχή πολιτιστικών υπηρεσιών και ευκαιριών για ΕΤΑ καθώς και για καινοτομίες).

Σημαντικά είναι επίσης τα μέτρα που κρινόταν σκόπιμο να παρθούν για την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, για την εκ νέου ανάπτυξη εγκαταλειμμένων βιομηχανικών περιοχών και για τη διαφύλαξη και την αξιοποίηση της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ανανέωση των δημόσιων χώρων και των βιομηχανικών περιοχών μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών για την αειφόρο οικονομική ανάπτυξη. Τα βαθιά ριζωμένα προβλήματα κοινωνικής συνοχής επιβάλλουν τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της ασφάλειας, για την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής συμμετοχής των μη προνομιούχων, για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την αύξηση των διαθέσιμων βασικών υπηρεσιών και για την βελτίωση και της πρόσβασης σε αυτές. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται ο στρατηγικός σχεδιασμός στην Ε.Ε.. Πολύ σωστά συνδέεται το ζήτημα της ανάπτυξης και της απασχόλησης με τα κατεξοχήν κοινωνικά προβλήματα της εγκληματικότητας, της συνοχής, αλλά ακόμη και με ζητήματα ταυτότητας και πολιτισμού. Γιατί μια κοινωνία συγκροτείται από, και γύρω από, ρεαλιστικές παραμέτρους όπως η παραγωγή, η απασχόληση, αλλά λειτουργεί και μέσα από στοιχεία που έχουν να κάνουν με την ύπαρξη, την εικόνα και τους στόχους των

μελών και των εκφράσεων τους. Στις παραμέτρους αυτές η εκπαίδευση λειτουργεί καταλυτικά και η γνώση προσφέρει τις ποιοτικές αποχρώσεις κάθε κοινωνίας.

Οι βασικοί εταίροι στις πόλεις καθώς και οι τοπικές αρχές μπορούν να παίζουν σημαντικό ρόλο για την υλοποίηση αυτών των στόχων. Βεβαίως στον αναπτυξιακό σχεδιασμό γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο ρόλο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και εκτιμάται πως μπορεί να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ισορροπία και στην ορθολογική αξιοποίηση των δυνατοτήτων κάθε περιοχής. Σαφέστατα και είναι έτσι φτάνει να διασφαλίζεται η δημόσια παρουσία και η λειτουργία βασικών υποδομών καθώς και ενός θεσμικού πλαισίου που επιτρέπει τη διατήρηση των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής.

Ως προς το σχεδιασμό για την τρέχουσα περίοδο, μετά την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με τις δημοσιονομικές προοπτικές της(2007-2013) προβλέπεται να ολοκληρωθούν το συντομότερο δυνατό οι διαπραγματεύσεις για τους κανονισμούς σχετικά με τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, ώστε να διατεθεί το μεγαλύτερο δυνατό χρονικό διάστημα για την προετοιμασία των νέων προγραμμάτων. Εν συνεχεία η Κοινότητα δεσμεύτηκε και υπέβαλε στο Συμβούλιο για έγκριση, την τελική έκδοση των στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών της Κοινότητας σύμφωνα με το άρθρο 24 του σχεδίου γενικού κανονισμού τις οποίες θα δούμε συνοπτικά.

Οι στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν τη βάση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων αναφοράς, τα οποία καθορίζουν τις προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στα επιχειρησιακά προγράμματα σύμφωνα με το άρθρο 25 του σχεδίου γενικού κανονισμού. Θα 'πρεπε συνεπώς να τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα για την έκδοση των κανονισμών σχετικά με τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, όσον αφορά την περίοδο 2007-2013, προκειμένου να διατεθεί επαρκής χρόνος για την φάση του προγραμματισμού κατά το 2006. Τέλος, η Επιτροπή, μετά την έγκριση αυτής της πρότασης, άρχισε μια δημόσια διαβούλευση για την προετοιμασία της τελικής έκδοσης των στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών. Λαμβανομένων υπόψη των περιορισμένων πόρων που διατίθεντο για τα προγράμματα της πολιτικής της συνοχής, τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες, η διαβούλευση έθεσε και προσπάθησε να δώσει απάντηση στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Πόσο πρέπει να βοηθήσει η πολιτική της συνοχής την προσπάθεια επίτευξης των στόχων της ανάπτυξης και της δημιουργίας απασχόλησης και της στρατηγική της Λισσαβόνας;
- Ποια νέα στοιχεία θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν προκειμένου να υλοποιηθεί αυτό το πρόγραμμα δράσης;
- Ποιες πτυχές θεωρείται ότι δεν είναι και τόσο σχετικές με αυτό το πρόγραμμα δράσης;

Τα αποτελέσματα της διαδικασίας διαβούλευσης ελήφθησαν υπόψη στη σύνταξη της τελικής έκδοσης των κατευθυντήριων γραμμών που υπέβαλλε η Επιτροπή στο

Συμβούλιο. Για τον λόγο αυτό η Επιτροπή καλούσε όλους τους ενδιαφερόμενους να συμμετάσχουν σ' αυτή τη διαβούλευση και θα δεχόταν ευχαρίστως διάφορα σχόλια μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2005²⁶⁵.

Δ. 4. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΤΑΓΜΑ «ΝΕΟΛΑΙΑ»

Δ.4.1. ΈΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

Στο πλαίσιο αυτό ενώ στις εξελίξεις, στο στρατηγικό σχεδιασμό της Ένωσης, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και μέσω αυτού στην εκπαίδευση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε το 2002 ένα κείμενο με τον τίτλο «μια νέα πνοή για την ευρωπαϊκή νεολαία». Στο κείμενο αυτό περιλαμβάνονται μια σειρά από σπουδαίες και σημασιολογικές παρατηρήσεις για το πώς συνέδεε η Επιτροπή την εκπαιδευτική της πολιτική και την προσπάθειά της να βελτιώσει, ανταγωνιστικότητα και συνοχή, και να το συνδέσει με το μεγάλο πρόβλημα της ένταξης των νέων στην εργασία, την παραγωγική τους αξιοποίηση και την πολιτική τους συμμετοχή στα δρώμενα της Ε.Ε. Επίσης στο Λευκό Βιβλίο, στο οποίο η Επίτροπος Viviane Reding, αρμόδια για την εκπαίδευση και τη νεολαία, με το σύνθημα «η Επιτροπή είναι σύμμαχος των νέων», εντάσσει την όλη προσπάθεια για ένταξη των νέων στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι στο σκεπτικό των νέων μορφών ευρωπαϊκής διακυβέρνησης. Επιδιώκει να προκαλέσει τη συμμετοχή των πολιτών, συνεπώς και των νέων στις αποφάσεις που τους αφορούν. Στο πλαίσιο αυτό προκλήθηκε μια ευρεία ανταλλαγή απόψεων που έκλεισε με τη συνάντηση στο Παρίσι.

Οι νέες παράμετροι που τίθενται υπόψη των οργάνων της Ε.Ε. είναι το γεγονός, που συμπεραίνεται από όλες τις μετρήσεις και αναλύσεις, πως οι συνθήκες που βιώνουν οι νέοι της Ευρώπης, έχουν μια σειρά νέων χαρακτηριστικών τα οποία θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη στη χάραξη οποιασδήποτε πολιτικής. «Είναι μια ομάδα σε πλήρη εξέλιξη, η οποία χαρακτηρίζεται από την πρόσβαση στην απασχόληση και τη δημιουργία οικογένειας σε μεγαλύτερη ηλικία, το συνεχές πέρασμα από την εργασία στις σπουδές και αντίστροφα, αλλά κυρίως από ατομικές πορείες πολύ διαφορετικές από αυτές του παρελθόντος. Το σχολείο ή το πανεπιστήμιο, η απασχόληση και το κοινωνικό περιβάλλον δεν διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο ως παράγοντες κοινωνικής ενσωμάτωσης»²⁶⁶.

---

²⁶⁵ Τα σχόλια μπορούσαν να διαβιβαστούν μέσω της ακόλουθης ιστοσελίδας:
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/consultation/index_en.htm

²⁶⁶ “Μια νέα πνοή για τη νεολαία”, σελ. 6

«Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια ευάλωτη κατάσταση, συνδυάζεται από απώλεια εμπιστοσύνης στα συστήματα λήψης αποφάσεων και από αδιαφορία στις παραδοσιακές μορφές συμμετοχής στον δημόσιο βίο»²⁶⁷.

Γίνονται λοιπόν μια σειρά από επισημάνσεις που οδηγούν την Ε.Ε. στη λήψη πρωτοβουλιών προσπαθώντας να δημιουργήσει ένα περιβάλλον ελκυστικό και ικανό να κινήσει το ενδιαφέρον των νέων στα διακυβεύματα της Ε.Ε. Κατά τη γνώμη μας, αυτό είναι το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται και η εκπαιδευτική πολιτική, όπως αυτή την παρακολουθούμε να αποτυπώνεται στις αποφάσεις για τη δια βίου εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δρομολόγηση ενός ενιαίου συστήματος κατάταξης και αξιολόγησης των πτυχίων και των διπλωμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης. Εξάλλου κάθε σχεδιασμός στην εκπαιδευτική πολιτική έχει ως επίκεντρο κυρίως τη νεολαία, όπως είναι φυσικό.

Σαφέστατα το όλο εγχείρημα, αν και σε κάποιες πτυχές του θίγει το θέμα της ελεύθερης έκφρασης και διαμόρφωσης πολιτικής από τους νέους, εστιάζει το ενδιαφέρον του στο ζήτημα της προσαρμογής και της αποδοχής, αν όχι των λειτουργιών, τουλάχιστον των αποφάσεων των οργάνων σε επίπεδο Ε.Ε. των νέων. Η εξοικείωση με μεθόδους και τεχνικές λήψης αποφάσεων και συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα προλειαίνει με τον καλύτερο τρόπο τη διαμόρφωση μιας κυρίαρχης πρακτικής και αντίληψης συμμετοχής και συνέργιας. Πρόκειται για το κλειδί που ανοίγει το δρόμο για την επιτυχία της πολιτικής, όπως αυτή καθορίστηκε από τη Λισσαβόνα, δηλαδή να καταστεί η Ευρώπη «η πιο ανταγωνιστική και η πιο δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο».

Όσον αφορά στο αντικείμενο των δραστηριοτήτων, οι ίδιες οι συνθήκες προκρίνουν κάποιους τομείς, όπως είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων, η ευρωπαϊκή ιθαγένεια, η απασχόληση, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, ή εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση, η πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, ο πολιτισμός, η υγεία, η προστασία των καταναλωτών, η κινητικότητα, το περιβάλλον, η καταπολέμηση της φτώχειας. Όλες αυτές οι πολιτικές στηρίχτηκαν από όλα τα όργανα της Ε. Ε., από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σε μια προσπάθεια να ενισχυθεί και στο επίπεδο το συμβολικό η προσπάθεια εμπλοκής των νέων. Πρόκειται σαφώς για μια προσπάθεια να ενεργοποιηθεί και να αξιοποιηθεί η νεολαία με τη δυναμική της και να διαμορφωθεί μια προοπτική μακροχρόνια στην Ευρώπη. Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε τίθεται για διαβούλευση όλη η ατζέντα σε σχέση με τα κοινωνικά και πολιτικά προτάγματα της Ε.Ε. Το γεγονός αυτό μας επιτρέπει να δούμε μια ολιστική εφαρμογή σε ένα θεματικό πεδίο αναφοράς, όπως είναι η νεολαία²⁶⁸.

Στη στρατηγική αυτή ελήφθησαν βεβαίως υπόψη και μια σειρά σύγχρονων προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν όπως:

---

²⁶⁷ Ο.π.

²⁶⁸ Ο.π.

- η δημογραφική και κοινωνική εξέλιξη, όπως αυτή καταγράφεται τις τελευταίες δεκαετίες στην Ε.Ε.
- το χάσμα που παρατηρείται σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο ανάμεσα στη νεολαία και στις δημόσιες υποθέσεις γενικότερα.
- η επένδυση στην ποιότητα για το μέλλον της Ένωσης

Βασικές αρχές της πολιτικής αυτής είναι²⁶⁹:

- το άνοιγμα στην πληροφόρηση και στην επικοινωνία ώστε να κατανοήσουν τη λειτουργία της ΕΕ
- τη συμμετοχή μέσω της εξασφάλισης ανταλλαγής απόψεων
- την υπευθυνότητα προκειμένου να εφαρμοστούν στο κατάλληλο επίπεδο ευθύνης οι λύσεις και να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των νέων
- η αποτελεσματικότητα μέσω της αξιοποίησης του δυναμικού των νέων
- τη συνεκτικότητα μέσα από όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένες προσεγγίσεις

Στην πολιτική ανάλυση αυτή ελήφθησαν επίσης υπόψη μια σειρά μετασχηματισμών κοινωνικο-οικονομικό-πολιτικών. Πρόκειται για παραμέτρους που χαρακτηρίζουν και διαμορφώνουν τις σύγχρονες κοινωνίες. Αν τις αγνοήσουμε, αυτό το δηλώσαμε από την αρχή της μελέτης μας, τότε τα συμπεράσματά μας και ο σχεδιασμός μας θα είναι εντελώς θεωρητικά και στον αέρα. Η σύνθεση μιας κοινωνίας, οι τάσεις που παρατηρούνται αποτελούν «συντακτικά» δεδομένα κάθε πολιτικής και σχεδιασμού. Τα φαινόμενα αυτά είναι τα εξής:

- η παράταση της νεότητας
- μη γραμμική πορεία της ζωής των νέων (παράλληλα επίπεδα σπουδών, οικογένειας, απασχόλησης, κ.τ.λ.)
- ισχυροποίηση των εξατομικευμένων τάσεων μέσα από προσωπικές πορείες

Στο πλαίσιο αυτό μια σειρά προγραμμάτων που έτρεξαν σε όλα τα Κ-Μ. κατέγραψαν πολύ ουσιαστικές παρατηρήσεις και επισημάνσεις των νέων, όπως:

- την ανάγκη συμμετοχής
- την επαφή με δημόσιες αρχές
- την αυτονομία των νέων
- την πίστη τους σε μια Ευρώπη αξιών
- την πληροφόρηση
- την επέκταση του εθελοντισμού
- την καλύτερη γνώση της νεολαίας και της πραγματικότητας που βιώνει
- την εκπαίδευση, τη δια βίου μάθηση και την κινητικότητα
- την απασχόληση

---

²⁶⁹ Ο.π., σελ. 11

- την κοινωνική ένταξη
- την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας
- η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων
- η πρόσβαση στην εκπαίδευση
- η πρόσβαση σε διαφορετικά είδη γνώσεων και ικανοτήτων
- η αναγνώριση προσόντων και δεξιοτήτων
- ο ρόλος του τοπικού, του εθνικού και του ευρωπαϊκού στη ζωή τους

Η ανάλυση των αξόνων αυτών θέτει στην ουσία όλη την πολιτική ατζέντα και την κριτική που ασκείται στις σύγχρονες μετανεωτερικές κοινωνίες για το ρόλο των θεσμών και την ανάγκη προσαρμογής τους στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Νεολαία και στάσεις της: στατιστική ανάλυση

Προχωρώντας σε μια ανάλυση των πολιτικών της εκπαίδευσης, είμαστε υποχρεωμένοι να σταθούμε στις παραμέτρους εκείνες που de facto βρίσκονται στο πεδίο ορισμού της. Αναφερόμαστε στη νεολαία και σε ό,τι αυτή σηματοδοτεί για τη χάραξη μιας ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Κείμενο αναφοράς θα σταθεί για μας «Το λευκό Βιβλίο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής "Μια νέα πνοή για την ευρωπαϊκή Νεολαία"»²⁷⁰. Μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε πως εντάσσεται στην περίοδο που κατεξοχήν ερευνούμε (2000 – 2010) και τίθεται στην αφετηρία της. Πρόκειται για την περίοδο που ολοκληρώνεται ο πολιτικός σχεδιασμός που είχε ξεκινήσει με την Ατζέντα 2000 και ο οποίος εξειδικεύεται σε κάθε τομέα διαμόρφωσης πολιτικής και δράσης. Το νέο στοιχείο και για τις πολιτικές πρακτικές της Ε.Ε., ενδεικτικό της σοβαρότητας του θέματος, του μεγέθους των προβλημάτων, και της γνήσιας ανησυχίας στους κύκλους αποφάσεων της Ε.Ε., δεν είναι άλλο από το γεγονός πως υιοθετείται ένας ευρύτατος διάλογος με τους νέους από τον Μάιο του 2000 ως το Μάρτιο 2001²⁷¹, προκειμένου να αναδειχθούν οι απόψεις τους, να καταγραφούν οι αγωνίες τους και οι προτεραιότητές τους, σε μια προσπάθεια να περιοριστεί η στερεότυπη πολιτική πρακτική του να σκέφτονται και να αποφασίζουν άλλοι για άλλους και μάλιστα για τους νέους. Έχουμε λοιπόν μπροστά μας μια νέα διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Με βάση το σκεπτικό της Επιτροπής « οι νέοι αποτελούν μια ομάδα σε πλήρη εξέλιξη, η οποία χαρακτηρίζεται από την πρόσβαση στην απασχόληση και τη δημιουργία οικογένειας σε μεγαλύτερη ηλικία, το συνεχές πέρασμα από την εργασία

²⁷⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) 681, Βρυξέλλες 21.11.2001

²⁷¹ Μια ανταλλαγή απόψεων χωρίς προηγούμενο. Η κινητοποίηση ήταν σημαντική:

- 17 εθνικές διασκέψεις από τις οποίες συγκεντρώθηκαν 440 προτάσεις
- η Ευρωπαϊκή Συνάντηση στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 2000
- περισσότερες από 60 οργανώσεις αναπτύσσουν επί τόπου δράση το Φεβρουάριο του 2001 στις Βρυξέλλες
- πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις σε κάθε ευρωπαϊκή πρωτεύουσα
- πραγματοποιήθηκε ημερίδα διαλόγου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τις 24 Απριλίου 2001 κτλ

στις σπουδές και αντίστροφα, αλλά κυρίως από ατομικές πορείες, πολύ διαφορετικές από αυτές του παρελθόντος. Το σχολείο, το πανεπιστήμιο, η απασχόληση και το κοινωνικό περιβάλλον δεν διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο ως παράγοντες κοινωνικής ενσωμάτωσης. Η αυτονομία κερδίζεται όλο και πιο αργά»²⁷². Με βάση το σκεπτικό αυτό έχουμε να υπογραμμίσουμε τη σημασία του στη χάραξη μιας οποιασδήποτε πολιτικής και στη σύνταξη προγραμμάτων στους όμορους τομείς της εκπαίδευσης, απασχόλησης, κατάρτισης, κοινωνικής ένταξης, στην ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης των νέων, στην αυτόνομη πορεία τους, όπως δηλώνεται σε όλα τα κείμενα που έχουμε ως τώρα δει και θα δούμε στην πορεία της εργασίας μας για το ρόλο και το σκοπό της εκπαίδευσης.

Έχουμε επίσης σχολιάσει το γεγονός πως οι πολιτικές του «ατομικού κουρίκουλου», «γραμμικές πορείες ζωής» οδηγούν στην αναζήτηση ατομικών λύσεων και σαφώς δεν ευνοούν την ενασχόληση με δημόσιες πολιτικές και την ένταξη σε συλλογικότητες. Αυτή είναι και μια βασική αντίφαση που αναδεικνύει τη μονομέρεια που χαρακτηρίζει πολλές από τις αποφάσεις της Επιτροπής και των οργάνων της Ευρώπης γενικότερα από τη δεκαετία του 1990 και μετά, οπότε ο πολιτικός σορτοουρισμός κυριαρχεί και οι αναλύσεις σε βάθος των προβλημάτων είχαν εμφανώς περιοριστεί σε ένα εντελώς τεχνικό επίπεδο.

Τονίζεται ακόμη η αδιαφορία των νέων για τα παραδοσιακά συστήματα συμμετοχής στο δημόσιο βίο²⁷³ αλλά και σε οργανώσεις της νεολαίας. Εκείνο το οποίο καθίσταται συνειδητό μέσα από το διάλογο είναι πως « οι νέοι της Ευρώπης έχουν παρ' όλα αυτά πράγματα να πουν, γιατί πρώτοι αυτοί επηρεάζονται από τις οικονομικές εξελίξεις, τις δημογραφικές ανισορροπίες, την παγκοσμιοποίηση ή την ποικιλομορφία των πολιτισμών ... Οι πολιτικοί ιθύνοντες, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, έχουν την αρμοδιότητα να διευκολύνουν την προσαρμογή αυτή εξασφαλίζοντας στους νέους ένα πλήρως ενεργό ρόλο στις κοινωνίες μας»²⁷⁴.

Μια ακόμη παράμετρος που συνδέεται με τους νέους δεν είναι άλλη από τη δημογραφική. Δε χρειάζεται να πούμε πολλά για την «πυραμίδα των ηλικιών» και τη γερασμένη Ευρώπη. Κατανοούμε λοιπόν το ρόλο των πολιτικών που στοχεύουν στην

---

²⁷² Ο.π. σελ. 4

²⁷³ Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο «οι Ευρωπαίοι νέοι το 2001» (EB 55.1 που διενεργήθηκε το 2001) παρατηρούμε μια αδιαφορία των νέων για τις οργανώσεις, με ένα νέο στους 2 να δηλώνει αυθόρμητα ότι δεν ανήκει σε κανένα κίνημα. Παρατηρούμε επίσης τη διατήρηση των εθνικών διαφορών (στις Κάτω Χώρες το 80% περίπου των νέων ανήκουν σε κάποια οργάνωση, έναντι του 30% στην Πορτογαλία). Αυτή η λιγότερο ή περισσότερο έντονη έλλειψη ενδιαφέροντος αφορά όλες τις χώρες με εξαίρεση το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Μεταξύ των νέων που ανήκουν σε κάποια οργάνωση, μεγαλύτερη επιτυχία έχουν οι αθλητικοί όμιλοι (28%), που προηγούνται κατά πολύ των οργανώσεων νεολαίας (7%), των συνδικάτων και των πολιτικών κομμάτων (4%).

²⁷⁴ Ο.π. σελ. 4

ενίσχυση ενσωμάτωση και συμμετοχή της νεολαίας στην Ευρώπη που κτίζεται. Εξάλλου «Το ευρωπαϊκό όραμα είναι το ίδιο νεαρό σε ηλικία, βρίσκεται ακόμα στο στάδιο της διαμόρφωσης και εξακολουθεί να αποτελεί αντικείμενο συζήτησης: για να προχωρήσει χρειάζεται φιλοδοξία, ενθουσιασμό, αλλά και την προσήλωση της νεολαίας στις αξίες στις οποίες βασίζεται»²⁷⁵ και θα προσθέταμε αλίμονο αν δεν εκφράζονται στο όραμα αυτό οι νέοι και δεν αποτυπώνεται σε αυτό η δική τους ματιά και βούληση.

Θα μείνουμε ακόμη σε μια παράμετρο που αφορά στις προτεραιότητες της μελέτης μας και που τονίζεται στο κείμενο αυτό μια και αναφέρεται «στα κράτη και στις περιφέρειές της Ευρώπης, οι οποίες είναι κατά κύριο λόγο αρμόδιες για την εφαρμογή των ενεργειών υπέρ της νεολαίας. Πράγματι το τοπικό επίπεδο, εκεί όπου οι νέοι μπορούν να κρίνουν με συγκεκριμένο τρόπο τα αποτελέσματα της προσωπικής δέσμευσης, είναι αυτό στο οποίο μαθαίνει κανείς να λειτουργεί ενεργά ως πολίτης. Συμμετέχοντας στη ζωή του σχολείου, της συνοικίας, του δήμου ή ενός συλλόγου οι νέοι αποκτούν την πείρα, αλλά και την αυτοπεποίθηση που χρειάζεται για να αφιερωθούν περισσότερο, τώρα ή αργότερα, στη δημόσια ζωή, ακόμη και στην ευρωπαϊκή κλίμακα. Συμμετέχοντας σε κοινωνικές δραστηριότητες ανοικτές σε όλους οι νέοι συμβάλλουν σε μια πιο αλληλέγγυα κοινωνία και ασκούν πλήρως το ρόλο τους ως πολίτες»²⁷⁶. Νομίζουμε πως έχουμε μπροστά μας ένα εξαιρετικό αποτύπωμα, του πως βλέπει το ρόλο των τοπικών κοινωνιών και των περιφερειών της η Ε.Ε. Μια τόσο ξεκάθαρη και συμπυκνωμένη άποψη για την εφαρμογή πολιτικών στο επίπεδο αυτό δε θα την βρούμε σε πολλά κείμενα της Ε.Ε.

Μάλιστα η λειτουργία αυτή θεωρείται ως η βάση για την ανάπτυξη ευρωπαϊκής διάστασης πολιτικών «με σεβασμό και αξιοποίηση των αρμοδιοτήτων που χαρακτηρίζουν κάθε επίπεδο παρέμβασης». Μάλιστα εκτιμάται πως η ευρωπαϊκή εμπειρία και διάσταση στις πολιτικές πρωτοβουλίες θα τονώσει και θα ανατροφοδοτήσει και τις τοπικές δυνάμεις μέσα από την ανταλλαγή καλών πρακτικών σε όλα τα παραπάνω επίπεδα.

Λαμβάνεται επίσης μέριμνα, να αναδεικνύονται οι τοπικές πρωτοβουλίες, ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν στους νέους προκειμένου να ενθαρρύνονται και να συμμετέχουν παίρνοντας οι ίδιοι πρωτοβουλίες για τη διαμόρφωση δημοκρατικών, ανοιχτών και αλληλέγγυων κοινωνιών.

Μερικά στατιστικά στοιχεία έρχονται να αναδείξουν τη βαρύτητα του εγχειρήματος αυτού. Η διευρυμένη Ευρώπη αριθμεί περίπου 75 εκατ. ανθρώπους, ηλικίας από 15 – 25 ετών²⁷⁷. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα της διαχείρισης - αξιοποίησης της ετερογένειας τους,

---

²⁷⁵ Ο.π., σελ 5

²⁷⁶ Ο.π. σελ.5

²⁷⁷ Η νεότητα θεωρείται εδώ ότι καλύπτει την περίοδο της ζωής μεταξύ 15 και 25 ετών κατ' αναλογία με την απόφαση που έλαβε το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για το πρόγραμμα

όσο κι αν η παγκοσμιοποίηση έχει ομοιομορφοποιήσει σε γενικές γραμμές τα χαρακτηριστικά τους και τις συμπεριφορές τους. Μια πολιτική λοιπόν στοχευμένη στη νεολαία μέσα και από την εκπαίδευση επιτρέπει να παρέμβουμε σε πάρα πολλά επίπεδα και τομείς που θα καθορίσουν στην ουσία τη φυσιογνωμία της Ευρώπης²⁷⁸ στις επόμενες δεκαετίες.

Έχουμε τονίσει στην εισαγωγή του κεφαλαίου αυτού (παράμετροι της εκπαίδευσης: νεολαία, ανισότητες, μετανάστες, κτλ) πως ζητήματα που αφορούν την καταπολέμηση των διακρίσεων, την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, την απασχόληση, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, την εκπαίδευση των ίσων ευκαιριών, την κατάρτιση, τον πολιτισμό, την υγεία, την προστασία του καταναλωτή και τη διαμόρφωση μιας συνείδησης γι' αυτό, την ελεύθερη κυκλοφορία ατόμων και ιδεών, την προστασία του περιβάλλοντος, την κινητικότητα των νέων ερευνητών, την ανάπτυξη και την καταπολέμηση της φτώχειας περνούν από την εκπαίδευση και τους νέους. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ποιο είναι το διακύβευμα αυτών των πολιτικών που σε μεγάλο βαθμό συμβαδίζουν και συλλειτουργούν.

Το σκεπτικό αυτό νομιμοποιείται γενικότερα από το άρθρο 149 της Συνθήκης «1. Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, ...2. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των κρατών μελών
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών των νέων, καθώς και οργανωτικών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων
- να ενθαρρύνει την ανάπτυξη εκπαίδευσης εξ αποστάσεως».

Εδώ αξίζει να σημειωθεί πως το γεγονός ότι προηγήθηκε η περίοδος διαβούλευσης με τους νέους, έχει επηρεάσει τη σύνταξη του προγράμματος και γι' αυτό το λόγο μπορούμε να διαπιστώσουμε μια καθαρή και προωθημένη ερμηνεία των παραγράφων 1 & 2 του άρθρου 149 της Συνθήκης. Υπάρχει σαφής διαφορά ακόμη και στο πνεύμα αλλά και στη στόχευση της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε σχέση με άλλες αποφάσεις της που περιχαράκωνονται ή καλύτερα παραμένουν σε στενά τεχνοκρατικά

ΝΕΟΛΑΙΑ. Ο όρος διευρυμένη Ευρώπη περιλαμβάνει τις χώρες της Ε.Ε. και τις 12 χώρες που βρίσκονται σε προενταξιακή διαδικασία

²⁷⁸ βλ. παράρτημα 2 της Λευκής Βίβλου 2001

πλαίσια. Πρόκειται για μια ακόμη απόδειξη για το που θα μπορούσε να οδηγήσει την Ε.Ε. μια δημοκρατικότερη και αντιπροσωπευτικότερη, συμμετοχικότερη ανοικτή διαδικασία λήψης αποφάσεων σε αντιδιαστολή με την τεχνοκρατική, στεγανή και πολυδαίδαλη διαδικασία λήψης αποφάσεων που ισχύει σήμερα.

Νομίζουμε πως με αφορμή το πρόγραμμα ΝΕΟΛΑΙΑ δοκιμάστηκε μια νέα μορφή ευρωπαϊκής πολιτικής διαδικασίας. Δηλώνονταν ως μια από τις στρατηγικές προτεραιότητες της Επιτροπής να διαφοροποιήσει τους κανόνες, τους μηχανισμούς και τις πρακτικές που επηρεάζουν τη διάρθρωση διαφόρων εξουσιών καθώς και το άνοιγμα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ο τομέας της νεολαίας είναι ο κατεξοχήν τομέας στον οποίο εφαρμόζονται οι αρχές αυτές: άνοιγμα, συμμετοχή, υπευθυνότητα, αποτελεσματικότητα, συνεκτικότητα²⁷⁹.

Ζητήματα κυβερνησιμότητας του συγκεκριμένου τομέα διευθετούνται με κλασικούς τρόπους:

- Επιλέγεται η μέθοδος του ανοικτού συντονισμού.
- Το Συμβούλιο Υπουργών καθορίζει τακτικά θέματα κοινού ενδιαφέροντος και δίνει προτεραιότητα.
- Κάθε κράτος μέλος καθορίζει ένα συντονιστή
- Η Επιτροπή υποβάλλει στο Συμβούλιο των Υπουργών μια αναλυτική παρουσίαση των στοιχείων
- Το Συμβούλιο καθορίζει τους κοινούς προσανατολισμούς
- Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει να συμμετέχει στη διαδικασία αυτή. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Περιφερειών πρέπει επίσης να έχουν δικαίωμα να εκφράζουν γνώμη.
- Ζητείται η γνώμη των νέων για θέματα προτεραιότητας και για την παρακολούθηση

Διαπιστώνουμε εξ αυτών πως η τεχνική διαχείρισης είναι κλασική για την Ε.Ε. Καμία παραχώρηση και πρωτοτυπία, καμία διάθεση επί της ουσίας ενός νέου μοντέλου υλοποίησης, όπως θα μπορούσαμε να υποψιαστούμε με δεδομένο την νεωτερική διαδικασία καταγραφής και ανάδειξης των απόψεων, ζητημάτων που η μελέτη ανέδειξε.

Βεβαίως ειδικό κεφάλαιο αποτελεί η αναφορά στην εκπαίδευση, στη δια βίου μάθηση και την κινητικότητα. Όπως τονίσαμε πολλές φορές η εκπαίδευση τυπική ή άτυπη παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο μαζί με τις οργανώσεις των νέων, κοινωνικούς λειτουργούς, δημοτικές αρχές στην κοινωνικοποίηση τους.

Έχουμε λοιπόν μια οριζόντια πολιτική διασύνδεση των τομεακών δράσεων της νεολαίας με αυτόν της εκπαίδευσης (Συνθήκη της Νίκαιας – Δεκέμβριος του 2000), της

---

²⁷⁹ «Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση – Λευκό Βιβλίο», COM (2001) 428 της 25.07.2001

απασχόλησης (Συνθήκη του Άμστερνταμ 1997 και της Λισσαβόνας - 2000), της κοινωνικής ένταξης (Συνθήκη της Λισσαβόνας και Νίκαιας 2000), Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας (Συνθήκη του Άμστερνταμ αρ. 13) καθώς και δυο οδηγίες και ένα πρόγραμμα δράσης)²⁸⁰ .

Δ. 4.2. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΤΑΓΜΑ «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»

Πράσινη Βίβλος για την εκπαίδευση των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών

Η εκπαίδευση για όλους ως στόχος έχει τεθεί από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ κι έπειτα ως μοτο σε όλα τα επίσημα κείμενα και τις διακηρύξεις της Ε.Ε. Εξετάζοντας λοιπόν τις άλλες συμπληρωματικές πολιτικές πρωτοβουλίες, που συντελούν στην εκπλήρωση και επίτευξη του στόχου αυτού, είναι σκόπιμο να μελετήσουμε την εξειδικευμένη προσέγγιση της εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών. Το ζήτημα της μετανάστευσης, της ένταξης και με ποιες μορφές και τρόπους, των εκατομμυρίων μεταναστών που ζουν στην Ευρώπη έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια. Συνδέεται τόσο με τα οικονομικά ζητήματα και τα φαινόμενα ρατσισμού, πολλές φορές ακραία, όσο και κυρίως με τα ζητήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που η Ε.Ε. έχει αναλάβει στον τομέα αυτό. Επίσης τίθεται ένα ζήτημα αντιμετώπισης των κοινωνικών ανισοτήτων και της δημιουργίας ενός περιβάλλοντος ασφάλειας και ίσων ευκαιριών για όλους τους Πολίτες που ζουν και εργάζονται στην Ε.Ε.

Στο πλαίσιο αυτό η Ε.Ε. συνέταξε την υπό εξέταση²⁸¹ Πράσινη Βίβλο. Για να οδηγηθεί εκεί προηγήθηκε μία δημόσια διαβούλευση σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική για τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών των Κρατών - Μελών. Εξέτασε την εκπαιδευτική κατάσταση αυτών των παιδιών, τις προκλήσεις που δημιουργεί, όσον αφορά την πολιτική προσέγγιση του φαινομένου, και στη συνέχεια πώς οι προκλήσεις αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τα θέματα που εξετάστηκαν σε αυτή τη διαβούλευση ήταν επίσης οι προκλήσεις και οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης των προκλήσεων αυτών. Επίσης εξετάστηκε ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όσον αφορά αυτό το τελευταίο, και το μέλλον της οδηγίας 77/486/ΕΟΚ περί της σχολικής φοιτήσεως των τέκνων των διακινούμενων

---

²⁸⁰ Οδηγία 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής

Οδηγία 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία

Κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων 2001 - 2006

²⁸¹ Πράσινη Βίβλος της 3^{ης} Ιουλίου 2008– Μετανάστευση και κινητικότητα: προκλήσεις και ευκαιρίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα της ΕΕ [COM(2008) 423 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

εργαζομένων. Ως έννοια στο πλαίσιο της Πράσινης Βίβλου, ο όρος «παιδιά από οικογένειες μεταναστών» αναφέρεται σε όλα τα πρόσωπα που ζουν σε κράτος μέλος της ΕΕ άλλο από εκείνο στο οποίο γεννήθηκαν. Αυτό συμπεριλαμβάνει πολίτες της ΕΕ καθώς και υπηκόους τρίτων χωρών²⁸².

Η εκπαιδευτική πρόκληση

Η Επαιδευτική Πολιτική στον τομέα αυτό στηρίχτηκε στο γεγονός πως ο αριθμός των παιδιών από οικογένειες μεταναστών, που αντιμετωπίζουν γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές και βρίσκονται σε ασθενέστερη κοινωνικοοικονομική θέση, αυξήθηκε δραστικά στα σχολεία τα τελευταία χρόνια. Συνεπώς, αυτό αποτέλεσε και αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα που οφείλουν να συνεχίσουν να παρέχουν υψηλής ποιότητας και ισότιμη εκπαίδευση, ενώ παράλληλα πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες ενός πληθυσμού με μεγαλύτερες διαφορές και διαφορετικές αφετηρίες.

Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής καθορίζεται πως « Η εκπαίδευση είναι το κλειδί για την ένταξη και την απασχολησιμότητα. Η αποτυχία των συστημάτων να αντιμετωπίσουν αυτή την πρόκληση ενδέχεται να προκαλέσει ολοένα βαθύτερες κοινωνικές διαφορές, πολιτισμικό διαχωρισμό και συγκρούσεις μεταξύ εθνοτήτων»²⁸³. Αν και επιμένει, η αναφορά αυτή στην έννοια της απασχολησιμότητας, επί της ουσίας του ζητήματος τοποθετείται ορθώς. Επίσης καθορίζεται πως ο υψηλός αριθμός παιδιών από οικογένειες μεταναστών δημιουργεί προκλήσεις για την εκπαίδευση σε διάφορα επίπεδα και πρέπει να πούμε πως έχουμε να κάνουμε με ένα ουσιαστικό και προοδευτικό κείμενο. Αναφέρονται τα εξής:

- «τάξη και σχολείο: είναι αναγκαίο να καλύπτονται περισσότερες μητρικές γλώσσες, πολιτιστικές απόψεις και δεξιότητες, να προσαρμοστούν οι δεξιότητες διδασκαλίας και να δημιουργηθούν συνδέσεις μεταξύ των οικογενειών μεταναστών και των κοινοτήτων·
- σχολικά συστήματα: οι διαφορές μεταξύ των σχολείων λόγω του διαχωρισμού, βάσει της κοινωνικοοικονομικής σχέσης, πρέπει να αποφεύγονται²⁸⁴».

Ακολουθούν μια σειρά εξόχως ενδιαφερουσών παρατηρήσεων. Ως παράδειγμα αναφέρουμε μερικές: «Σε σύγκριση με τους συνομήλικούς τους, πολλά από τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών έχουν χαμηλότερο επίπεδο σχολικών επιδόσεων. Λιγότερα παιδιά μετανάστες εγγράφονται στην προσχολική και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, το ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο είναι πολύ υψηλότερο γι' αυτά τα παιδιά. Σε ορισμένες χώρες, η κατάσταση όσον αφορά αυτά τα θέματα επιδεινώθηκε από την πρώτη στη δεύτερη γενιά μετα-

---

²⁸² COM (2008) 423

²⁸³ Ο.π.

²⁸⁴ Πράσινη Βίβλος, σελ. 4

ναστών, επισημαίνοντας ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα αποτυγχάνουν να προάγουν την ένταξη»²⁸⁵. Το εκπαιδευτικό μειονέκτημα που βιώνουν τα παιδιά από οικογενείες μεταναστών σχετίζεται με πολλούς παράγοντες. Ορισμένοι από αυτούς τους παράγοντες συνδέονται με την ατομική κατάσταση των μαθητών, όπως:

- την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση·
- την απαξίωση των γνώσεών τους ή την έλλειψη αναγνώρισης των προσόντων τους·
- την ελλιπή ικανότητα χρήσης της γλώσσας υποδοχής·
- τις χαμηλές προσδοκίες των οικογενειών και των κοινοτήτων· την έλλειψη προτύπων ρόλων.

Ωστόσο, τα στοιχεία δείχνουν επίσης ότι ορισμένες χώρες πέτυχαν περισσότερο από άλλες να μειώσουν τις διαφορές μεταξύ μεταναστών μαθητών και μαθητών που κατάγονται από τη χώρα υποδοχής, αποδεικνύοντας έτσι ότι οι πολιτικές μπορούν να ασκήσουν μεγάλη επιρροή στις σχολικές επιδόσεις. Ο διαχωρισμός, για παράδειγμα, είναι μία δύνη που οδηγεί σε διαρκή πτώση επηρεάζοντας τα κίνητρα και την επίδοση των παιδιών. Η ομαδοποίηση ανάλογα με τις δυνατότητες, μπορεί να οδηγήσει σε παρόμοια αποτελέσματα. Επίσης, ο βαθμός κατά τον οποίον οι διδάσκοντες είναι προετοιμασμένοι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τη διαφορετικότητα και έχουν φιλοδοξίες για τους μαθητές τους μπορεί να επηρεάσει τα αποτελέσματα. Οι πολιτικές και οι προσεγγίσεις που έχουν εντοπισθεί ως οι καλύτερες για την αντιμετώπιση της πρόκλησης είναι εκείνες που δίνουν προτεραιότητα στην ισότιμη εκπαίδευση και που καλύπτουν συνολικά όλα τα επίπεδα και όλες τις πτυχές του εκπαιδευτικού συστήματος. Τα κράτη μέλη έχουν υιοθετήσει συγκεκριμένες στρατηγικές, για ειδικές πτυχές της εκπαιδευτικής πρόκλησης, όπως:

- μέτρα που προάγουν την εκμάθηση των γλωσσών υποδοχής και καταγωγής·
- εξειδικευμένη υποστήριξη με τη μορφή ποσοτώσεων, υποτροφιών και επιχορηγήσεων σε μετανάστες και σχολεία·
- συμπληρωματική εκπαιδευτική υποστήριξη, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και εκπαίδευση ενηλίκων·
- στρατηγικές πρόληψης για την εξασφάλιση ενιαίας εκπαίδευσης·
- κατάρτιση των διδασκόντων ώστε να εξασφαλιστούν ποιοτικά πρότυπα·
- διαπολιτισμική παιδεία.

---

²⁸⁵ Ο.π.

Ο ρόλος της ΕΕ

Ενώ η εκπαιδευτική πολιτική συνεχίζει να εμπίπτει στις αρμοδιότητες των κρατών μελών, τα κράτη μέλη έχουν δείξει ενδιαφέρον να συνεργαστούν μεταξύ τους, στο θέμα της ένταξης των παιδιών μεταναστών. Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή μπορεί να αναλάβει ένα ρόλο διευκολυντή. Στην πραγματικότητα, η ΕΕ έχει ήδη υιοθετήσει μέτρα που επηρεάζουν τις πολιτικές των κρατών μελών, ειδικά μέσα από:

- το κοινό πρόγραμμα για την ένταξη²⁸⁶.
- το πρόγραμμα για τη δια βίου μάθηση²⁸⁷.
- το πρόγραμμα Νεολαία εν δράσει²⁸⁸.
- τα διαρθρωτικά ταμεία²⁸⁹.
- το ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους (2007)²⁹⁰.
- το ευρωπαϊκό έτος διαπολιτισμικού διαλόγου (2008)²⁹¹.
-

Επιπλέον, η Επιτροπή πρότεινε ένα νέο πλαίσιο για την ανοικτή μέθοδο συντονισμού για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, το οποίο προσφέρει στα κράτη μέλη ένα φόρουμ συνεργασίας.

Εντέλει, στη διαβούλευση εξετάζεται επίσης ο μελλοντικός ρόλος της οδηγίας 77/486/ΕΟΚ στις εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές. Αναδύθηκαν τα ζητήματα της εφαρμογής και του πεδίου της οδηγίας και αμφισβητήθηκε η προστιθέμενη της αξία, όσον αφορά τη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Κατά συνέπεια, θα εξεταστεί η πιθανότητα τροποποίησης, κατάργησης ή αντικατάστασης της οδηγίας με εναλλακτικές προσεγγίσεις²⁹².

Η Πράσινη Βίβλος θέτει ερωτήματα για να κατευθύνει τη διαβούλευση, η οποία παρέμεινε ανοικτή μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2008.

---

²⁸⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_persons_asylum_immigration/l14502

²⁸⁷

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11082

²⁸⁸

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11080

²⁸⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24231

²⁹⁰ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/administration_relations_with_civil_society/c10314

²⁹¹ http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29017

²⁹² Για περαιτέρω πληροφορίες, επισκεφτείτε τον ιστότοπο Μετανάστευση και Εκπαίδευση της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Νομίζουμε πως με την παρουσίαση και αυτής της παραμέτρου επιβεβαιώνεται και συμπληρώνεται ό,τι έχουμε αναφέρει και αλλού και που αποτελεί το πρώτο σκεπτικό στην εργασία μας αυτή. Το γεγονός ότι για να μιλήσουμε για μια πολιτική σε ένα ζήτημα τότε θα πρέπει να δούμε τα σημεία διασταύρωσης και επιρροών, άλλων παραμέτρων που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζονται και αλληλεπιδρούν. Εξετάζοντας την πολιτική όπως αυτή σχεδιάστηκε από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. στους τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των δεξιοτήτων καθώς και στις παραμέτρους που κατά την άποψή μας λειτουργούν συμπληρωματικά και εντάσσονται στο ίδιο πολιτικό πλαίσιο, αναφερόμαστε σε ό,τι παρουσιάσαμε σχετικά με την κινητικότητα, τη μεταναστευτική πολιτική ως ενότητες που έρχονται να υποστηρίξουν μια δέσμη με στόχο την ανταγωνιστικότητα και την κοινωνική συνοχή για να μείνουμε στις προτεραιότητες των ίδιων των κειμένων.

Είναι γεγονός πως δίνεται εξέχουσα σημασία στις εκπαιδευτικές πολιτικές, αφού τίθεται ως στόχος «να γίνει η Ε.Ε. η ανταγωνιστικότερη οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο ως το 2010». Εκείνο που μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε είναι το γεγονός ότι πάντοτε, κυρίως στις αρχές της δεκαετίας του 2000 οι στόχοι που τίθενται είναι ουτοπικοί. Αυτό μπορεί να κατανοηθεί αν ειπωθεί από την πολιτική σκοπιά και σκοπιμότητα ανάδειξης ενός ζητήματος, αλλά δε είναι λογικό αν ειπωθεί από την τεχνοκρατική σκοπιά ενός τεράστιου μηχανισμού που στηρίζεται σε επιτροπές ειδικών, με την τεχνική υποστήριξη εξεζητημένων ομάδων και που έχει στη διάθεσή του όλα τα δεδομένα που θεωρούνται απαραίτητα προκειμένου να οδηγηθεί σε ένα προγραμματισμό εφικτό και υλοποιήσιμο. Αντίθετα οι στόχοι που τίθενται ελάχιστα επιτυγχάνονται στα χρονικά όρια που προβλέπονται. Τίθεται λοιπόν ένα μείζον ζήτημα αναντιστοιχίας, αναγκών, πόρων, μέσων και στόχων. Μπορούμε να πούμε πως η Ε.Ε. λειτουργεί πολιτικά και σκέφτεται οικονομίστικα. Στο ζήτημα όμως αυτό θα επανέλθουμε αναλυτικά στο τέλος της διατριβής μας στα γενικά συμπεράσματα.

Σε ό,τι αφορά τώρα στο περιεχόμενο της εκπαιδευτικής αυτής πολιτικής αξίζει να επισημάνουμε την τεχνοκρατική υποβάθμιση της σε εργαλειακό υποκείμενο που μπορεί να συμβάλει στην επίλυση προβλημάτων, στην κάλυψη του ανταγωνιστικού ελλείμματος, στην τροφοδότηση εξειδικευμένου δυναμικού, στην καλλιέργεια μιας εργατικής-επαγγελματικής συνείδησης προσφοράς και λειτουργίας με παρονομαστή και κριτήριο την παραγωγικότητα και την αποδοτικότητα. Τονίζουμε πως στην προσέγγισή μας αυτή δεν ισχύει σε καμία περίπτωση η υποτίμηση της τεχνικής γνώσης. Απλώς θεωρούμε πως αυτή η εργαλειακή προσέγγιση από μόνη της υποτιμά την τεχνική γνώση σε χρηστικού περιεχομένου μέσο. Εμείς υποστηρίζουμε πως η πολιτική αυτή επιλογή είναι μυωπική και αφαιρεί τη δυναμική της βαθύτερης γνώσης. Σταματά στο πως αλλά δεν προχωρά στο γιατί και με τι σκοπό.

Ως εκ τούτου έγινε μια επένδυση για να αντικατασταθούν οι βιομηχανικοί εργάτες από εκπαιδευμένους χειριστές ηλεκτρονικών μηχανημάτων. Η λογική αυτή παράγει

εργάτες και όχι ανθρώπους ικανούς να αξιοποιήσουν τη γνώση, να παράξουν νέα και να αντιμετωπίσουν με τρόπο συγκροτημένο τα ζητήματα όχι μόνο στο στενό χώρο της δουλειάς τους αλλά και να σχεδιάσουν και να ανακαλύψουν νέες προοπτικές και λύσεις.

Από την άλλη μπορούμε να παρατηρήσουμε πως σε γενικές γραμμές οι κατευθύνσεις που δόθηκαν από την Ε.Ε. σε σχέση με την προσαρμογή των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης τηρούνται από όλες τις χώρες. Το γεγονός πως όλες αντιστοιχούν τα διπλώματά τους στα επίπεδα αναφοράς ISCED δεν είναι μόνο σημειολογικό αλλά και εντελώς πρακτικό μια που επιτρέπει την αναγνώριση σε όλη την Ευρώπη και ως εκ τούτου διευκολύνει την κινητικότητα. Μάλιστα το γεγονός της αναγνώρισης των επαγγελματικών δικαιωμάτων πρέπει να τονιστεί πως παίζει σημαντικό ρόλο για τη ζωή και την επαγγελματική κατοχύρωση των εργαζομένων και κυρίως για την ασφάλειά τους, χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχουν αυτομάτως επιλυθεί όλα τα προβλήματα συμπληρωματικής και συνεχιζόμενης διαδοχικής ασφάλισης.

Οφείλουμε όμως να ομολογήσουμε πως τα προβλήματα που ακόμη υπάρχουν στο επίπεδο αυτό αναφέρονται στις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις των Κρατών – Μελών και την έλλειψη μηχανοργανομένων συστημάτων ασφάλισης και πρόνοιας.

Ανάλογη είναι και η προσέγγιση στο επίπεδο των μεταναστών (όποιος ζει σε χώρα άλλη από εκείνη της καταγωγής του). Εδώ πρέπει να πούμε πως μια σειρά προγραμμάτων όπως το equal για παράδειγμα χρηματοδότησαν δράσεις κατάρτισης και επιμόρφωσης (προσόντα επαγγελματικά, γλώσσα χώρας υποδοχής, γνώση διοικητικού συστήματος). Παρέμειναν όμως στο επίπεδο της παραπληρωματικής λειτουργίας και επί των πολιτικών που χαράσσονταν από τα Κράτη – μέλη, με ό,τι αυτό συνεπάγεται: αποσπασματικότητα, μικρή εμβέλεια και δύσκολα μετρήσιμα αποτελέσματα. Είναι γεγονός πως αρκετές χώρες δρομολόγησαν στο διάστημα αυτό (2000 – 2010) ή ενίσχυσαν ήδη υπάρχουσες δομές προκειμένου να εντάξουν τους μετανάστες και μέσω ενός βασικού επιπέδου γλωσσομάθειας στη ζωή και τη λειτουργία της χώρας υποδοχής (Γερμανία, Ελλάδα, Γαλλία). Στη χώρα μας το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής λειτούργησε και δρομολόγησε – παρά τις πολλές αδυναμίες του – αρκετές δράσεις.

Ακόμη διαπιστώνουμε πως γίνεται μια προσπάθεια να εμπλακούν και άλλοι φορείς διαμόρφωσης πολιτικών όπως οι κοινωνικοί εταίροι και οι μεγάλες επιχειρήσεις ιδιωτικές και δημόσιες. Η προσπάθεια αυτή είναι θετική και εμπεριέχει δημοκρατικής κοπής λογικές. Ο ρόλος τους όμως δεν είναι ποτέ ο καθοριστικός. Να αναφέρουμε επίσης πως οι πρωτοβουλίες αυτές συνδέονται με την αποκέντρωση σε επίπεδο Κρατών και Περιφερειών – ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης της κάθε χώρας – που περιλαμβάνει το σχεδιασμό, την υλοποίηση αποφάσεων σε ένα επίπεδο πολύ πιο άμεσο και λειτουργικό. Αυτή όμως η τακτική της περιφερειοποίησης των πολιτικών πρωτοβουλιών δείχνει γρήγορα και τα όριά της δεδομένου ότι πολλές φορές δηλώνεται η αδυναμία στρατηγικού και σφαιρικού σχεδιασμού οπότε ζητιέται η συνδρομή του

Κράτους (Γαλλία), ενώ κινδυνεύει να δημιουργήσει, αυτή η περιφερειακά – τοπικά σχεδιασμένη παρέμβαση, κάτι που θα το λέγαμε «τοπικής εμβέλειας δεξιότητα» με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του.

Παρατηρείται επιπρόσθετα μια αδυναμία να εκτιμηθούν σωστά και επαρκώς οι συνθήκες και ο ρόλος των εμπλεκόμενων διαμεσολαβητών και μη. Για παράδειγμα ενώ από το 2005 καταγράφεται η «δυνατότητα της εκπαίδευσης, πλην της πιστοποιούμενης γνώσης, να επηρεάσει τόσο την προσωπική συγκρότηση όσο και τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων να αναπτύξουν κοινωνική δραστηριότητα και λειτουργία, η επιμονή στη στενή τεχνοκρατική αντίληψη είναι ενδεικτική του ιδεολογικού υπόβαθρου ενός μονόδρομου θετικισμού και τεχνικού εξορθολογισμού του περιεχομένου της.

Το γεγονός ότι αναφέρεται προς το τέλος της περιόδου που εξετάζουμε η αγωγή του πολίτη ως άξονας στόχος, δεν αρκεί. Και δεν αρκεί γιατί και πάλι περιορίζεται σε μια τυπική γνώση και όχι στην ελεύθερη και δημιουργική διαμόρφωση ενός δημοκρατικά σκεπτόμενου «αυτόνομου» όπως θα λέγαμε κατά Καστοριάδη πολίτη. Πίσω από την πολιτική αυτή επιλογή υπάρχει ο φόβος και μια βαθύτατα συντηρητική αντίληψη. Τα θεσμικά όργανα και οι κατά συνθήκη εκφραστές τους συνειδητά υποβαθμίζουν και παραμερίζουν τις βασικές και πρωτεύουσες αυτές πτυχές της εκπαίδευσης ή να το διατυπώσουμε ορθότερα της μόρφωσης.

Τονίζουμε πως με τέτοιες λογικές η Ε.Ε. δεν έχει καμία πιθανότητα να επιτύχει στηριγμένη στις δυνάμεις της τους στόχους που έχουν θέσει τα επίσημα όργανα διαμόρφωσης πολιτικής. Εξάλλου τα ίδια τα αποτελέσματα επαληθεύουν την εκτίμησή μας αυτή. Αν πράγματι ενδιαφέρονταν «να γίνει η Ε.Ε. η ανταγωνιστικότερη οικονομία στον Κόσμο» τότε η επένδυση θα 'πρεπε να γίνεται στον άνθρωπο και στην ολόπλευρη ανάπτυξη του.

Αξίζει όμως να κάνουμε και εδώ μια επισήμανση. Σε κανένα κείμενο δεν αναφέρεται η συλλογική υποχρέωση της Ε.Ε. για τη διασφάλιση ενιαίων συνθηκών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλες τις χώρες μέλη της. Πουθενά δεν αναφέρεται ο εργαζόμενος ως στοιχείο σχεδιασμού και άσκησης πολιτικής. Παντού υπερισχύουν οι γενικές και αφηρημένες έννοιες, πρωταγωνιστεί η οικονομία με «οικονόμους» την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα και θεραπενίδα την απασχολησιμότητα. Αυτό δηλώνει πολλά για το πολιτικό σκεπτικό και τις στοχεύσεις της Ε.Ε. και των Ηγετών της.

Ε' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ –ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΩΣ ΠΕΔΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ε.1.1. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η γέννηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την Απασχόληση για την περίοδο που εξετάζουμε, περιγράφεται στη Συνθήκη της Ε.Ε. του 1997 (Διαδικασία του Λουξεμβούργου). Η Συνθήκη αυτή εγκαινίαζε μια νέα οπτική για την απασχόληση (ΕΣΑ) και καθιέρωνε ένα πλαίσιο πολύπλευρης εποπτείας που παρακινούσε τα κράτη να εφαρμόσουν πιο αποτελεσματικές πολιτικές. Αφορά την ικανότητα επαγγελματικής ένταξης, το επιχειρηματικό πνεύμα, την ισότητα των ευκαιριών για την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.

Όπως έχουμε ήδη πει, αλλά το διαπιστώνουμε και εδώ, η απασχόληση, όπως είναι φυσικό συνδέεται με την ένταξη, άρα με την κατάρτιση και με την ισότητα των ευκαιριών που μπορεί να διασφαλισθεί ή να διευκολυνθεί, κυρίως, μέσα από την εκπαίδευση. Άρα ως πολιτικές είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Στα πρώτα αυτά κείμενα αναφέρεται πως η πλήρης απασχόληση πάντα αποτελούσε έναν από τους στόχους της κοινότητας που υπήρχε ήδη στη Συνθήκη της Ρώμης. Από τις αρχές της λειτουργίας του, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) υπήρξε όργανο βοήθειας για την προώθηση της απασχόλησης και της κινητικότητας των εργαζομένων.

Ωστόσο, η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών πριν από το 1997 συνίστατο κυρίως στην παραδοσιακή συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων και στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών, όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ΔΟΕ), πολυμερείς χώροι, ευρωπαϊκός και διεθνής αντίστοιχα, για τη συνεργασία ιδίως σε θέματα αγοράς της εργασίας. Από τα διαρθρωτικά προβλήματα και τις μακροοικονομικές δυσχέρειες της δεκαετίας του 1990 προέκυψε η αναγκαιότητα για μια συντονισμένη απάντηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η «Λευκή Βίβλος Delors» του 1993 για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση αποτέλεσε το πρώτο βήμα προς μια αληθινή συνεργασία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Βασιζόμενο σε αυτήν, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Έσσης²⁹³ εντόπιζε

---

²⁹³ Συμβούλιο της Έσσης

πέντε βασικούς στόχους που τα κράτη μέλη δεσμεύονταν να επιδιώξουν: «ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης», «υποστήριξη στις παραγωγικές επενδύσεις μέσω μετριοπαθών μισθολογικών πολιτικών», «βελτίωση της αποτελεσματικότητας των θεσμών της αγοράς εργασίας», «εντοπισμός νέων πηγών θέσεων εργασίας μέσω των τοπικών πρωτοβουλιών και προώθηση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για ορισμένες ομάδες στόχους, όπως οι νέοι, οι μακροχρόνια άνεργοι και οι γυναίκες».

Οι στόχοι αυτοί, που βρίσκονται στο επίκεντρο της «στρατηγικής της Έσσης», ήταν εντούτοις δύσκολο να υλοποιηθούν χωρίς αυστηρή δέσμευση εκ μέρους των κρατών μελών. Στο πλαίσιο αυτό, η Συνθήκη του Άμστερνταμ²⁹⁴ του 1997 εντάσσει ένα νέο κεφάλαιο σχετικά με την απασχόληση, το οποίο, σεβόμενο πάντα την αρμοδιότητα των κρατών μελών στον τομέα της πολιτικής για την απασχόληση, ενισχύει την κοινοτική προσέγγιση με συνολικό τρόπο για όλα τα κράτη μέλη και συγκεκριμενοποιείται με μια συντονισμένη στρατηγική για την απασχόληση. Η προαγωγή ενός ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και μιας αγοράς εργασίας που προσαρμόζεται ευκολότερα στις οικονομικές μεταβολές καθίσταται «θέμα κοινού ενδιαφέροντος». Η συνθήκη θέτει επίσης τη νομική βάση για τη θέσπιση μιας επιτροπής για την απασχόληση και καθιερώνει την ψήφο κατά ειδική πλειοψηφία στους τομείς που σχετίζονται με την απασχόληση, πράγμα που διευκολύνει τη λήψη απόφασης.

Ε. 1.2. Η ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (ΕΣΑ) ΤΟ 1997

Η διάσκεψη κορυφής του Λουξεμβούργου για την απασχόληση τον Νοέμβριο του 1997 προηγείται της έναρξης ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ προωθώντας την ΕΣΑ. Ο στόχος της ΕΣΑ είναι η μείωση της ανεργίας σε σημαντικό βαθμό στο ευρωπαϊκό επίπεδο, εντός πέντε ετών. Η ΕΣΑ καθιερώνει ένα πλαίσιο πολύπλευρης εποπτείας που περιλαμβάνει συγκεκριμένα, μια ετήσια κοινή έκθεση για την απασχόληση, κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση που θα χρησιμεύσουν ως βάση για τα εθνικά σχέδια δράσης (ΕΣΔ) που εκπονούνται από τα κράτη μέλη, καθώς και συστάσεις του Συμβουλίου προς τους υπουργούς των διαφόρων κρατών μελών. Ο συντονισμός των εθνικών πολιτικών σε θέματα απασχόλησης είχε ουσιαστικά ως στόχο τη δέσμευση των κρατών μελών ως προς ένα κοινό σύνολο σκοπών και στόχων, γύρω από τέσσερις πυλώνες, ήτοι την ικανότητα προς εργασία, το επιχειρηματικό πνεύμα, την προσαρμοστικότητα και την ισότητα των ευκαιριών. Ας δούμε τους πυλώνες

---

²⁹⁴ http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/Amsterdam_treaty/a13000

αυτούς και πως εξειδικεύονται στα κείμενα των συνθηκών προκειμένου να εκτιμήσουμε το περιεχόμενο και την οπτική γωνία της πολιτικής αυτής.

- **Η ικανότητα προς εργασία**

Περιλαμβάνει μια σειρά από παραμέτρους όπως η καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των νέων, ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, η ενεργός παρακολούθηση των ανέργων, προτείνοντάς τους μια εναλλακτική λύση στον τομέα της κατάρτισής τους ή της απασχόλησης (μετά 6 μήνες για τους νέους ανέργους και 12 μήνες για τους μακροχρόνια ανέργους), η μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης της σχολικής φοίτησης κατά 50%, καθώς και η εγκατάσταση μιας συμφωνίας πλαισίου μεταξύ εργοδοσίας και κοινωνικών εταίρων για το άνοιγμα των επιχειρήσεων στην κατάρτιση και την απόκτηση εμπειρίας.

Όπως διαπιστώνουμε ο στόχος αυτός δεν μπορεί παρά να στηρίζεται και να περνά μέσα από την κατάρτιση και τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης που πρέπει να απαντήσουν στις νέες συνθήκες και στις προκλήσεις που δημιουργούνται. Ακόμη η παράμετρος της σχολικής εγκατάλειψης συνδέεται άμεσα με την ανεργία και τη δυσκολία στην απασχόληση.

- **Το επιχειρηματικό πνεύμα**

Εδώ αναφέρονται μια σειρά προτεραιοτήτων, όπως η θέσπιση σαφών, σταθερών και αξιόπιστων κανόνων για τη δημιουργία και τη διαχείριση επιχειρήσεων και η απλοποίηση των διοικητικών υποχρεώσεων για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Η στρατηγική προτείνει τη μείωση σε σημαντικό βαθμό του κόστους που προκύπτει από την πρόσληψη ενός πρόσθετου εργαζομένου, τη διευκόλυνση της μετάβασης στην ανεξάρτητη απασχόληση και τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων, την ανάπτυξη αγορών κεφαλαίου υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου, ώστε να διευκολυνθεί η χρηματοδότηση των ΜΜΕ, και ακόμη τη μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων που επιβάλλονται στην εργασία, πριν από το έτος 2000.

Και εδώ η κατάρτιση και η καλλιέργεια πνεύματος επιχειρηματικής δράσης και πρωτοβουλίας, καθώς και η κεντρική ιδέα της καινοτομίας εξαρτώνται από την εκπαίδευση και τα χαρακτηριστικά της.

- **Η προσαρμοστικότητα**

Εδώ αναφερόμαστε σε μια ομάδα χαρακτηριστικών, όπως ο εκσυγχρονισμός της οργάνωσης και της ευελιξίας της εργασίας και η εφαρμογή συμβάσεων προσαρμοσίμων σε διάφορους τύπους εργασίας. Επίσης η υποστήριξη προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης εντός των επιχειρήσεων, μέσω της εξάλειψης των φορολογικών φραγμών και η κινητοποίηση των ενισχύσεων του δημοσίου για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του ενεργού πληθυσμού, η δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και η αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς εργασίας.

Ως προς το σκεπτικό της ελαστικοποίησης και της προσαρμοστικότητας μπορούμε να συμπεράνουμε πως αντιμετώπιζε το θέμα η Επιτροπή και ποια ήταν η κατεύθυνση

της Ε.Ε. στους τομείς αυτούς. Είναι επίσης σκόπιμο να πούμε πως σε τέτοια «παράλληλα» κείμενα μπορούμε στις περισσότερες περιπτώσεις να διαπιστώσουμε σε τι προσβλέπουν οι πολιτικές πρωτοβουλίες και πρακτικές.

Συνήθως σε κείμενα αμιγώς εκπαιδευτικά οι απόψεις εμφανίζονται εξωραϊσμένες και με προτάγματα παιδαγωγικά που παραπλανούν τον αναγνώστη. Όμως ο συνδυασμός και η σύγκριση, μας οδηγούν με μεγαλύτερη ασφάλεια στους σκοπούς. Στον άξονα αυτό οι δεξιότητες και η επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν το όχημα προκειμένου να επιτευχθεί η επιτάχυνση της επιχειρηματικότητας και της προσαρμογής στα νέα δεδομένα των αγορών.

- **Η ισότητα των ευκαιριών**

Πρόκειται για ένα άξονα πολύ σημαντικό που στοχεύει στην καταπολέμηση των διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών και στην αυξημένη απασχόληση των τελευταίων μέσω της εφαρμογής πολιτικών διακοπής σταδιοδρομίας, γονικής άδειας, εργασίας μερικής απασχόλησης καθώς και υπηρεσιών ποιότητας για τη φύλαξη παιδιών. Η ΕΣΑ προτείνει επίσης στα κράτη μέλη τη διευκόλυνση της επιστροφής στην εργασία, ιδίως για τις γυναίκες. Πολιτικές αντίστοιχες δεν εφαρμόστηκαν παρά μόνο στο βαθμό που ευρωπαϊκοί πόροι διοχετεύθηκαν στη σύσταση και λειτουργία δομών κοινωνικών (παιδικοί σταθμοί, δημιουργική απασχόληση, κ.τ.λ.). Διαφορετικά οι συνθήκες για τη γυναικεία απασχόληση κυρίως λόγω της έντασης εργασίας που παρουσιάστηκε τα χρόνια αυτά και της ανταγωνιστικότητας, χειροτέρεψαν.

Διαπιστώνουμε πως εισάγεται ο όρος προσαρμοστικότητα, όχι βεβαίως με την κοινωνική του αναφορά, αλλά με εξειδικευμένο περιεχόμενο μια και αφορά στην ευελιξία στο χώρο της εργασίας και στην εφαρμογή συμβάσεων που αφορούν διάφορους τύπους εργασίας. Την περίοδο αυτή εγκαινιάζεται η λογική αυτή των «διαφόρων τύπων εργασίας» που θα θέσει εν αμφιβόλω την πλήρη και σταθερή απασχόληση, κάτι που θεωρούνταν δεδομένο και αυτονόητο ως και τη δεκαετία του 1980.

Η ΕΣΑ θεσπίζει μια νέα μέθοδο, «την ανοικτή μέθοδο συνεργασίας» (ΑΜΣ). Με τη μέθοδο αυτή δημιουργείται ισορροπία μεταξύ της ευθύνης της κοινότητας και εκείνης των κρατών μελών (αρχή της «επικουρικότητας»), θεσπίζονται ποσοτικοποιημένοι κοινοί στόχοι που θα πρέπει να επιτευχθούν στο κοινοτικό επίπεδο και εφαρμόζεται η εποπτεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενθαρρυνόμενη από την ανταλλαγή εμπειριών(πρόκειται εξάλλου για μια μέθοδο που έχουμε ως τώρα συναντήσει σε πολλές πολιτικές πρωτοβουλίες της Ε.Ε στην περίοδο της Στρατηγικής της Λισαβόνας και μετά).

Η ΑΜΣ διευκολύνει την πολιτική συζήτηση σε διάφορα επίπεδα και ακολουθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση: οι ενέργειες που αναλαμβάνονται στον τομέα της απασχόλησης θα πρέπει να είναι συνεπείς ως προς τους τομείς που σχετίζονται με την απασχόληση, όπως οι πολιτικές στον κοινωνικό τομέα, στην εκπαίδευση, στο φορολογικό καθεστώς, στην πολιτική για τις επιχειρήσεις και στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Ο στόχος που τέθηκε από το Συμβούλιο της Λισσαβόνας του Μαρτίου 2000²⁹⁵ ήταν να γίνει η Ευρώπη «η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο, ικανή για μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη συνοδευόμενη από ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της απασχόλησης και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» εντός δεκαετίας. Η ΕΣΑ αποκτά όλη της τη σπουδαιότητα μέσα στο πλαίσιο αυτής της συνολικής στρατηγικής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, τον Μάρτιο του 2002, ζήτησε εξάλλου την ενίσχυση της ΕΣΑ ως μέσου της στρατηγικής της Λισσαβόνας σε μια διευρυμένη Ευρώπη. Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλείσθε να συμβουλευθείτε τις σελίδες του ιστοχώρου που είναι αφιερωμένες στη διάσκεψη κορυφής του Λουξεμβούργου .

Το ΕΚΤ εναρμονίζει τις πολιτικές προτεραιότητες του μια και αποτελεί το βασικό μέσο για την προώθηση της περιφερειακής συνοχής και της στρατηγικής για την απασχόληση²⁹⁶. Με τον κανονισμό αριθ.1784/1999 του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 1999, επανακαθορίστηκαν οι προτεραιότητες του ΕΚΤ ²⁹⁷που προτάθηκαν στην Ατζέντα 2000 και οριστικοποιήθηκαν τα προγράμματα του ΕΚΤ για την περίοδο 2000-2006. Στην ανακοίνωση της Επιτροπής επεξηγούνται οι τρόποι με τους οποίους πρέπει να ενσωματωθούν οι εν λόγω προτεραιότητες στους στόχους της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση (ΕΣΑ)²⁹⁸. Όπως υποστηρίζεται διευρύνεται το πεδίο δράσης του ΕΚΤ, που παύει να αποτελεί πρόγραμμα κατάρτισης και μετατρέπεται σε στρατηγικό μέσο με ένα ευρύ φάσμα επενδυτικών μέτρων για τους ανθρώπινους πόρους, οι οποίοι αναγνωρίζονται πλέον ως κινητήρια δύναμη της οικονομικής μεγέθυνσης.

Το ΕΚΤ επιδιώκει να συντονίσει τις εθνικές πολιτικές για την αγορά εργασίας προκειμένου να τις καταστήσει αποτελεσματικότερες και να δώσει το κύριο βάρος στη δημιουργία απασχόλησης. Τα προγράμματα επικεντρώνονται σε προληπτικές ενέργειες, στην ισότητα των ευκαιριών, στην κοινωνική ένταξη και στην πρόσβαση στις τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ). Όπως θα δούμε στις επί μέρους πολιτικές εξειδικεύσεις στους τομείς αυτούς η επαγγελματική εκπαίδευση, η κατάρτιση, η δια βίου εκπαίδευση εν γένει με τις εφαρμογές τους σε ενότητες και ομάδες στόχους θα αποτελέσουν το μέσο για την υλοποίηση των πολιτικών αυτών πρωτοβουλιών.

---

²⁹⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/employment_policies/c10241

²⁹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, της 16ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την υποστήριξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου [COM(2001) 16 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

²⁹⁷ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_socialpolicy/iob_creation_measures/l60016

²⁹⁸ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/employment_policies/c11318

Για την περίοδο 2000-2006 χορηγήθηκαν στο ΕΚΤ 60 δισ. ευρώ στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση (ΕΣΑ). «Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση δίνει το κύριο βάρος της σε τέσσερις σημαντικούς τομείς: στην ικανότητα επαγγελματικής ένταξης, στο επιχειρηματικό πνεύμα, στην ικανότητα προσαρμογής και στην ισότητα των ευκαιριών. Στο πλαίσιο των στόχων 1 και 3, το ΕΚΤ θα στηρίζει τους τομείς αυτούς κατά τον ακόλουθο τρόπο:

- **Ικανότητα επαγγελματικής ένταξης:** το 60% περίπου του προϋπολογισμού του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (34 δισ. ευρώ) προβλέπονταν να διατεθεί για τη βελτίωση της ικανότητας επαγγελματικής ένταξης σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ένα τρίτο αυτού του ποσού, δηλαδή σχεδόν 11 δισ. ευρώ, θα διατίθετο αποκλειστικά για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- **Επιχειρηματικό πνεύμα:** 8 δισ. ευρώ θα διατίθεντο από το ΕΚΤ για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος τα οποία θα δώσουν την απαραίτητη ώθηση στις νέες επιχειρήσεις και στη δημιουργία θέσεων εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών.
- **Ικανότητα προσαρμογής:** σχεδόν 11 δισ. ευρώ επενδύθηκαν στην προώθηση της ικανότητας προσαρμογής του ευρωπαϊκού ενεργού πληθυσμού, με βασικές προτεραιότητες την ανάπτυξη της συνεχούς κατάρτισης, τη χρήση των ΤΠΕ και τις δραστηριότητες για τις ΜΜΕ.
- **Ισότητα των ευκαιριών:** η ενσωμάτωση της ισότητας των ευκαιριών στο σύνολο της ΕΣΑ δεν επέτρεψε τον ακριβή υπολογισμό του ποσού που θα διατεθεί για αυτό τον πυλώνα. Ο προϋπολογισμός που διατέθηκε για τις ειδικές ενέργειες ανέρχεται ωστόσο σε 4 δισ. ευρώ περίπου»²⁹⁹.

Νομίζουμε πως και η ίδια η κατανομή των πόρων δηλώνει σαφώς τη σπουδαιότητα για κάθε στόχο ξεχωριστά. Προκειμένου να υπάρξει ευελιξία, όσον αφορά τις εθνικές προτεραιότητες, η κατανομή των πιστώσεων μεταξύ των τεσσάρων πυλώνων δεν έχει γίνει ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη αλλά παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονταν, επίσης, ο τρόπος με τον οποίο το ΕΚΤ στηρίζει τα εθνικά σχέδια δράσης (ΕΣΔ) προσπαθώντας να προσφέρει ένα εφελκτήριο για την αγορά εργασίας μάλλον, αντί για μέτρα κοινωνικής προστασίας, και να πλαισιώσει τις εθνικές πολιτικές για την ισότητα των ευκαιριών.

Η συμμετοχή στην ΕΣΑ των υπονήφια για ένταξη στην ΕΕ χωρών αποτέλεσε μια άμεση προτεραιότητα. Θα πρέπει να επισημανθούν οι τομείς προτεραιότητας στους οποίους έπρεπε να σημειωθεί πρόοδος και να ανευρεθούν τρόποι χρηματοδοτικής στήριξης από το πρόγραμμα Phare. Το εν λόγω πρόγραμμα παρείχε στήριξη στον τομέα της απασχόλησης και της αξιοποίησης των ανθρώπινων πόρων στο πλαίσιο της κύριας

---

²⁹⁹ COM (2001)16

πτυχής του « Ενίσχυση των θεσμικών ικανοτήτων ³⁰⁰» καθώς και της ειδικής δράσης «Οικονομική και κοινωνική συνοχή». Το ειδικό προπαρασκευαστικό πρόγραμμα για τα διαρθρωτικά ταμεία παρείχε και τα μέσα στις υποψήφιες χώρες να διαχειριστούν αποτελεσματικά τα κονδύλια που χορηγούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Η Επιτροπή είχε τη δυνατότητα να προβαίνει, επίσης, στη βελτίωση της εφαρμογής κάθε προγράμματος μέσω της κατάλληλης παρακολούθησης και αξιολόγησης καθώς και της καλύτερης συνεκτίμησης της περιφερειακής και τοπικής διάστασης κατά την εκτέλεσή του. Διαπιστώθηκε επίσης ότι θα πρέπει να συντονιστούν οι επενδύσεις του ΕΚΤ και των υπόλοιπων Διαρθρωτικών Ταμείων και να ζητηθεί η γνώμη των κοινωνικών εταίρων, των ΜΚΟ και των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων μερών. Στην ανακοίνωση αναφέρονται, επίσης, οι δράσεις που πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα 1994-1999 καθώς και οι δεσμεύσεις του ΕΚΤ στο διάστημα 2000-2006.

Η δημοσίευση της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ισότητας Ευκαιριών με τίτλο «Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο σε δράση 2000-2006» παρουσίασε τα επιτυχή σενάρια που υποστήριξε το ΕΚΤ στους τομείς των ενεργητικών μέτρων για την αγορά εργασίας, της κοινωνικής ένταξης, της διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, της ικανότητας προσαρμογής καθώς και της συμμετοχής των γυναικών. Αυτές αποτέλεσαν και τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές της απασχόλησης (2005-2008). Η Επιτροπή παρουσίασε 8 κατευθυντήριες γραμμές με σκοπό τη βελτίωση της απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Με την πρόταση αυτή, οι καταβαλλόμενες προσπάθειες επικεντρώνονται στις πολιτικές που αποσκοπούν στην πλήρη απασχόληση, ιδίως με τη βελτίωση της ένταξης των μειονεκτούντων ατόμων, με την αύξηση των επενδύσεων στο ανθρώπινο δυναμικό, με την προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και με την προώθηση της ευελιξίας σε συνδυασμό με την ασφάλεια της απασχόλησης.

Στην περίπτωση αυτή έχουμε ένα πολύ καλό παράδειγμα προσαρμογής των κατευθύνσεων και των στόχων. Ενώ η εφαρμογή των πολιτικών αυτών προτεραιοτήτων βρισκόταν στο μέσο της, έρχεται το Συμβούλιο να παρουσιάσει, όπως ήδη αναφέραμε, τις οκτώ(8) κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της απασχόλησης για την περίοδο 2005 – 2008³⁰¹.

Πρόκειται για μια περαιτέρω εξειδίκευση και επεξεργασία που εκτιμά αδυναμίες και επανακαθορίζει τους στόχους. Οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση, συγκεντρώνουν σε ένα ενιαίο, συνεκτικό και απλοποιημένο κείμενο τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών (GOPE)

---

³⁰⁰ http://europa.eu/legislation_summaries_enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50004el

³⁰¹ Απόφαση 2005/600/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2005, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών.

και τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση. Αποτελούν το κύριο πολιτικό μέσο για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αυτές παρουσιάζονται σε ένα ολοκληρωμένο πολιτικό μέσο, που καλύπτει τόσο το μακροοικονομικό όσο και το μικροοικονομικό τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το μέσο αυτό παρουσιάζει έτσι μια σαφή στρατηγική θεώρηση των ευρωπαϊκών προκλήσεων και επιτρέπει στην Ένωση να κατευθύνει τις προσπάθειες των κρατών μελών στις ενέργειες που έχουν προτεραιότητα. Ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση πρέπει να εφαρμοστούν κατά τρόπο συνεκτικό, με τις αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές σε άλλους τομείς. Έτσι, θα ενισχυθούν αμοιβαία οι διάφοροι τομείς της οικονομίας.

Πρώτον, για την προσέλκυση περισσότερων ατόμων στην αγορά εργασίας και για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, η Επιτροπή πρότεινε:

- **να εφαρμοστούν πολιτικές απασχόλησης που θα στοχεύουν στην πλήρη απασχόληση, στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στην εργασία και στην ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 17).**
- **να προωθηθεί μια προσέγγιση της εργασίας η οποία να βασίζεται στον κύκλο ζωής (κατευθυντήρια γραμμή 18)** με τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:
  - ανανέωση των προσπαθειών που αποσκοπούν στη δημιουργία προοπτικών απασχόλησης για τους νέους και στη μείωση της ανεργίας των νέων, όπως συνιστά το Ευρωπαϊκό σύμφωνο για τη νεολαία³⁰²

Αυτή η κατευθυντήρια γραμμή πρέπει να εφαρμοστεί με τη συνεκτίμηση της κατευθυντήριας γραμμής αριθ. 2 «Να διασφαλιστεί η οικονομική και δημοσιονομική βιωσιμότητα». Πρόκειται για μια σημαντική παράμετρο δεδομένου ότι περιέχει στοιχεία συνοχής, ισότητας και αμοιβαιότητας σε επίπεδο Ε.Ε. Αυτό που σημειολογικά αποκαλούμε «κοινωνικό κεκτημένο της Ένωσης».

- **να διαμορφωθούν αγορές εργασίας οι οποίες να ευνοούν την κοινωνική ένταξη, να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της εργασίας και από οικονομικής άποψης για όσους αναζητούν εργασία, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων ατόμων και των ανέργων (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 19),** με τα εξής μέτρα:
  - εφαρμογή ενεργών και προληπτικών μέτρων για την αγορά εργασίας, όπως ο έγκαιρος προσδιορισμός των αναγκών, η βοήθεια για την αναζήτηση απασχόλησης, ο προσανατολισμός και η κατάρτιση στο πλαίσιο εξατομικευμένων σχεδίων δράσης, η παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την ενσωμάτωση των ατόμων που έχουν απομακρυνθεί

---

³⁰² http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_and_youth/youth/c110081

ιδιαίτερα από την αγορά εργασίας και για τη συμβολή στην κοινωνική και εδαφική συνοχή και στην εξάλειψη της φτώχειας·

- συνεχής προσαρμογή των κινήτρων και των αντικινήτρων που απορρέουν από τα συστήματα εισφορών και παροχών, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η διαχείριση και οι όροι χορήγησης των παροχών και η σημαντική μείωση των υψηλών οριακών φορολογικών συντελεστών, ιδίως για όσους έχουν χαμηλό εισόδημα, με την παράλληλη εξασφάλιση των κατάλληλων επιπέδων κοινωνικής προστασίας. Με το μέτρο αυτό δεν παραμένει στο επίπεδο της διαπίστωσης αλλά έρχεται ακόμη πιο πίσω να διερευνήσει τους λόγους και τις αιτίες που δημιουργούν τις συνθήκες υστέρησης στην αναζήτηση εργασίας ατόμων και πληθυσμιακών ομάδων.
- **να βελτιωθεί η κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 20)** με τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:
  - εκσυγχρονισμός και ενίσχυση των δημόσιων φορέων που είναι αρμόδιοι για την αγορά εργασίας, ιδίως των υπηρεσιών απασχόλησης·
  - εξασφάλιση μεγαλύτερης διαφάνειας των προσφορών θέσεων εργασίας και κατάρτισης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο·
  - άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι σε ολόκληρη την ΕΕ όσον αφορά την κινητικότητα, στο πλαίσιο των συνθηκών της ΕΕ·
  - καλύτερη πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες, των ελλείψεων και των αδυναμιών της αγοράς εργασίας·
  - συνετή διαχείριση της οικονομικής μετανάστευσης.

Δεύτερον, για να βελτιωθεί η προσαρμοστικότητα των εργαζομένων και των επιχειρήσεων και να αυξηθεί η ευελιξία των αγορών εργασίας, η Επιτροπή προτείνει:

- **να προωθηθεί η ευελιξία σε συνδυασμό με την ασφάλεια της απασχόλησης και να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 21)**, με τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:
  - διευκόλυνση των αλλαγών του εργασιακού καθεστώτος, συμπεριλαμβανομένων της κατάρτισης, της αυτοαπασχόλησης, της σύστασης επιχειρήσεων και της γεωγραφικής κινητικότητας.

Αυτή η κατευθυντήρια γραμμή θα πρέπει να εφαρμοστεί με τη συνεκτίμηση της ολοκληρωμένης κατευθυντήριας γραμμής «Προώθηση μεγαλύτερης συνεκτικότητας μεταξύ των μακροοικονομικών και των διαθρωτικών πολιτικών και των πολιτικών για την απασχόληση» (αριθ. 5) σχετικά με τη μακροοικονομική πολιτική. Η λογική αυτή της flexibility έχει υιοθετηθεί από πολλές χώρες κυρίως τις σκανδιναβικές, οι οποίες όμως έχουν ένα πολύ υψηλό δείκτη προστασίας για όσους μένουν άνεργοι. Πρέπει επίσης να πούμε πως έχει να επιδείξει σημαντικά αποτελέσματα.

Να εξασφαλιστεί μια εξέλιξη του κόστους εργασίας και να θεσπιστούν οι μηχανισμοί καθορισμού των μισθών που να ευνοούν την απασχόληση (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 22).

Τρίτον, για να αυξηθούν οι επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό μέσω της βελτίωσης της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων, η Επιτροπή πρότεινε:

- **να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 23)**, με τη λήψη των ακόλουθων μέτρων που μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα γιατί στοχεύει στην επιμόρφωση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση και προέβλεπε:
  - εφαρμογή πολιτικών και ενεργειών ενσωμάτωσης σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίες να αποσκοπούν στο να διευκολύνουν σημαντικά την πρόσβαση στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση, στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των μαθητειών και της κατάρτισης·
  - σημαντική μείωση του αριθμού των μαθητών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο· μια παράμετρος που κυριαρχεί στις πολιτικές κατευθύνσεις της Ε.Ε. μια που το έλλειμμα συμμετοχής στην αγορά εργασίας αλλά και στη συνοχή και τη συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αυτή.
  - χάραξη αποτελεσματικών και ανοικτών σε όλους στρατηγικών για τη διά βίου μάθηση, σε σχολεία, επιχειρήσεις, δημόσιες αρχές και νοικοκυριά, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές συμφωνίες. Αυτό θα επιτευχθεί και με την παροχή κινήτρων και την καθιέρωση μηχανισμών επιμερισμού του κόστους, με προοπτική την αύξηση της συμμετοχής στη συνεχή κατάρτιση και στην κατάρτιση στο χώρο εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής, ιδίως για τους ανειδίκευτους και τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους. Αυτή η κατευθυντήρια γραμμή θα πρέπει να εφαρμοστεί με τη συνεκτίμηση της κατευθυντήριας γραμμής «Να αυξηθούν και να βελτιωθούν οι επενδύσεις στον τομέα της E & A, ιδίως από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις» (αριθ. 7) σχετικά με τη μικροοικονομική πολιτική. Διαπιστώνουμε μια ολιστική προσέγγιση του ζητήματος και αυτό δείχνει την αγωνία αλλά και τη συνειδητοποίηση των προβλημάτων που μεγενθύνονται στην Ευρώπη.
- **να προσαρμοστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στις νέες ανάγκες σε δεξιότητες (ολοκληρωμένη κατευθυντήρια γραμμή 24)**, με τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:
  - βελτίωση και εξασφάλιση της ελκυστικότητας, της προσβασιμότητας και του ποιοτικού επιπέδου των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Διεύρυνση των ευκαιριών που παρέχονται για εκπαίδευση και κατάρτιση,

εξασφάλιση ευέλικτων κλάδων μάθησης και αύξηση των δυνατοτήτων κινητικότητας των σπουδαστών και των επιμορφωσόμενων ατόμων·

- διευκόλυνση και διαφοροποίηση της πρόσβασης για όλους στην εκπαίδευση και την κατάρτιση καθώς και στην γνώση μέσω διευθέτησης του χρόνου εργασίας, υπηρεσιών αρωγής στις οικογένειες, υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού και, όπου χρειάζεται, νέες μορφές καταμερισμού κόστους·
- ανταπόκριση στις νέες ανάγκες σε επαγγελματικό επίπεδο και σε επίπεδο βασικών ικανοτήτων, καθώς και στις μελλοντικές ανάγκες σε δεξιότητες, με τη βελτίωση του ορισμού και την ανάπτυξη της διαφάνειας των προσόντων, της αποτελεσματικής τους αναγνώρισης και της επικύρωσης της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης.

Στη διάρκεια των ετών που μεσολαβούν μέχρι το 2008, η επικαιροποίηση θα πρέπει να είναι αυστηρά περιορισμένη. Η Επιτροπή παρουσίασε τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές στο πλαίσιο της ενδιάμεσης αναθεώρησης της στρατηγικής της Λισαβόνας³⁰³.

Όπως κατά το 2006³⁰⁴, το Συμβούλιο διατήρησε τις κατευθυντήριες γραμμές για το 2007³⁰⁵ αλλά επιμένει να τις λάβουν υπόψη τα κράτη μέλη στις πολιτικές τους για την απασχόληση. Εκτιμώντας τον ουσιαστικό ρόλο που διαδραματίζουν οι πολιτικές για την απασχόληση στο πλαίσιο της ατζέντας της Λισαβόνας, το Συμβούλιο απευθύνεται στα κράτη μέλη με σκοπό να εφαρμοστεί το σύνολο των κατευθυντήριων γραμμών 2005-2008 στα εθνικά προγράμματα για την απασχόληση. Η επικαιροποίηση αυτών των κατευθυντήριων γραμμών επισημαίνεται πως θα πρέπει να είναι περιορισμένης έκτασης, ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία σταθερότητα για μια αποτελεσματική υλοποίηση. Για το λόγο αυτό, το Συμβούλιο αποφάσισε να μην τροποποιήσει τις κατευθυντήριες γραμμές για το 2006. Έχει ενδιαφέρον γιατί για πρώτη φορά και μάλιστα ακροθιγώς αναφέρεται το θέμα της ποιότητας ζωής σε σχέση και με τις αμοιβές των εργαζομένων. Μια παράμετρος που επιδεικτικά αγνοείται, είτε αφήνεται να εννοηθεί ως αυτονόητη μέσα από την κατάρτιση και τη βελτίωση των προσόντων των εργαζομένων.

---

³⁰³ *Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισαβόνας*

³⁰⁴ *Απόφαση 2006/544/ΕΚ, της 18ης Ιουλίου 2006, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών [Επίσημη Εφημερίδα L 215 της 5.8.2006]*

³⁰⁵ *Απόφαση 2007/491/ΕΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 2007, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών [Επίσημη Εφημερίδα L 183 της 13.7.2007]*

E. 2. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ - ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

E. 2.1. ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Εξειδικεύοντας τις πολιτικές που έρχονται να συμπληρώσουν το παζλ της στρατηγικής που ανέπτυξε η Ε.Ε. προκειμένου να αντιμετωπίσει το ζήτημα της εκπαίδευσης και δι' αυτής εκείνο της απασχόλησης, της ένταξης και της ανταγωνιστικότητας θα εξετάσουμε εδώ ένα κορυφαίο θέμα, αυτό της διασφάλισης – πιστοποίησης δεξιοτήτων και τη σχέση τους με την κινητικότητα των ανθρώπων, των νέων και των εργαζομένων στην Ε.Ε.

Τα δυο αυτά ζητήματα συνιστούν το βασικό χώρο παρέμβασης της Ε.Ε., δεδομένου ότι προσεγγίζονται ως τεχνικό και διαδικαστικό ζήτημα που πρέπει να ρυθμιστεί και αναπτύσσεται – μετεξελίσσεται σε εξόχως πολιτικό, δεδομένου ότι οι δεξιότητες αφορούν και στη διαδικασία απόκτησής τους και στην ευκαιρία που έχει ο καθένας να έχει πρόσβαση σε αυτές. Από την άλλη η κινητικότητα εκτός από τα αυτονόητα (επαγγελματιών, φοιτητών, κ.τ.λ.) περιλαμβάνει και τη μετανάστευση εκ των έσω και εκ των έξω της Ε.Ε. και ως εκ τούτου αναδεικνύεται σε εξόχως πολιτικό πρόταγμα και διακύβευμα. Με το σκεπτικό αυτό η πολιτική για τις δεξιότητες και την κινητικότητα ξεκινά με την απλή διαπίστωση: «Η ευρωπαϊκή αγορά απασχόλησης δεν μπορεί να λειτουργήσει σωστά παρά μόνον εφόσον οι ευρωπαίοι πολίτες είναι ελεύθεροι να διακινούνται από μια θέση απασχόλησης, μια δραστηριότητα, μια χώρα ή μια περιφέρεια σε μια άλλη. Εναπόκειται στην Επιτροπή να εξασφαλίσει ότι αυτή η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών, που προβλέπεται στις συνθήκες, είναι εγγυημένη και αποτελεσματική.

Οι ενέργειες που αποβλέπουν στη διευκόλυνση της ανάπτυξης των δεξιοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της υστέρησης τους και της συμφόρησης τους φαινόμενα που αποτελούν εμπόδια για την ευρωπαϊκή οικονομία, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας της επαγγελματικής κινητικότητας. Το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης προορίζεται να εξασφαλίσει ότι οι ευρωπαϊκές αγορές εργασίας θα είναι ανοικτές και προσιτές σε όλους ήδη από το 2005³⁰⁶». Αυτό είναι το σκεπτικό του σχεδίου δράσης για τις δεξιότητες και την κινητικότητα. Να επισημάνουμε εδώ πως τα όργανα της Ε.Ε. δεν είναι τυχαίο που όλα αυτά τα σχέδια, ακόμη και στους τίτλους τους αλλά και στο περιεχόμενό τους, συνδυάζουν πάντα δυο τομείς, όπως για παράδειγμα εκπαίδευση και κινητικότητα, δεξιότητες και κινητικότητα, απασχόληση και εκπαίδευση. Ο συνδυα-

---

³⁰⁶ Η Πράξη αυτή περιέχεται στην «Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 13ης Φεβρουαρίου 2002, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Σχέδιο δράσης της Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα [COM(2002) 72 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα]».

σμός αυτών των ζευγών συνθέτει το πλέγμα πολιτικής στρατηγικής και εφαρμογής. Τα παραπάνω προτάγματα συνδυάζονται για να αποτελέσουν ένα σχέδιο πολιτικής παρέμβασης της Ε.Ε. .

Θα παρουσιάσουμε εδώ συνοπτικά τις αποφάσεις που σχετίζονται με το θέμα αυτό από το 2000 και έπειτα για να παρακολουθήσουμε και τα πολιτικά κείμενα αλλά και τις διαφορές τους στην αντίληψη και στα προτάγματά τους, την εξέλιξή τους. Οι στόχοι που καθορίστηκαν στη Λισσαβόνα τον Μάρτιο του 2000, δηλαδή «η ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της απασχόλησης, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου της γνώσης, καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη ειδικευμένου και ευέλικτου εργατικού δυναμικού στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας που θα είναι πιο ανοικτές και ευπρόσιτες». Το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης καλεί τα κράτη μέλη, τις επιχειρήσεις και τους ίδιους τους εργαζόμενους να ανταποκριθούν καλύτερα στις νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Καλεί επίσης τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να επιτύχουν ένα βραχυπρόθεσμο συγκεκριμένο στόχο: τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης - ασθένειας. Στη συνέχεια συντάχθηκε η ανακοίνωση για τις νέες ευρωπαϊκές αγορές εργασίας, με την οποία δρομολογήθηκε η συζήτηση για την κινητικότητα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη τον Μάρτιο του 2001.

Η Επιτροπή ανέθεσε σε μια ομάδα έργου υψηλού επιπέδου τη σύνταξη μιας έκθεσης³⁰⁷, η οποία αποτέλεσε τη βάση του εν λόγω σχεδίου δράσης. Επίσης εμπνέεται από τις νέες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες που έχουν σκοπό τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και να συμβάλλουν στην κινητικότητα των πολιτών (βλέπε ιδίως τη σύσταση του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την κινητικότητα και το σχέδιο δράσης το οποίο έχει εγκριθεί από τα κράτη μέλη). Ο στόχος δεν είναι άλλος από τη δημιουργία περισσότερο ανοικτών και ευπρόσιτων αγορών εργασίας στην ΕΕ έως το 2005. Η Επιτροπή πρότεινε να ληφθεί υπόψη το σχέδιο δράσης στην προσεχή αναθεώρηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση, καθώς και σε κάθε πρωτοβουλία που αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Το σχέδιο δράσης απαντά στην ανάγκη αύξησης της επαγγελματικής κινητικότητας των εργαζομένων από τις φτωχότερες προς τις πιο εύπορες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση τα στοιχεία, μόνο το 0,1% του ευρωπαϊκού πληθυσμού απέκτησε επίσημη κατοικία σε μια άλλη χώρα το 2000, και μόνο το 1,2% εγκαταστάθηκε σε άλλη περιφέρεια το 1999. Αυτό το χαμηλό επίπεδο γεωγραφικής κινητικότητας γίνεται ιδιαίτερος σοβαρός όταν περιορίζει την επαγγελματική κινητικότητα από τις λιγότερο προηγμένες περιφέρειες. Το σχέδιο δράσης δεν αρκείται μόνο στο να προσδιορίσει τις τρεις θεμελιώδεις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν, δηλαδή την έλλειψη

---

³⁰⁷ COM 2002/24 , Σχέδιο Δράσης για τις δεξιότητες και την κινητικότητα

επαγγελματικής κινητικότητας, τα χαμηλά ποσοστά γεωγραφικής κινητικότητας και τη δυσκολία πρόσβασης στις πληροφορίες για την κινητικότητα, αλλά εκπονεί επίσης ενέργειες προτεραιότητας προς υλοποίηση.

Η Επιτροπή προκρίνει Σχέδιο Δράσης³⁰⁸ για να το υλοποιήσει, πάντα στο πλαίσιο του σεβασμού της αρχής της επικουρικότητας, ορισμένες ενέργειες προτεραιότητας οι οποίες θα απαντήσουν στις μεγάλες προκλήσεις της επαγγελματικής κινητικότητας, της γεωγραφικής κινητικότητας και της έλλειψης ενημέρωσης. Για την επίτευξη ουσιαστικής προόδου σε θέματα κινητικότητας των ευρωπαϊών εργαζομένων έως το 2005, η Επιτροπή πρότεινε τις εξής ενέργειες προτεραιότητας:

- «ενίσχυση της επαγγελματικής κινητικότητας και ανάπτυξη των δεξιοτήτων·
- βελτίωση της πληροφόρησης και της διαφάνειας σχετικά με τις δυνατότητες απασχόλησης·
- διευκόλυνση της γεωγραφικής κινητικότητας.

Για την ενίσχυση της επαγγελματικής κινητικότητας και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων προβλεπόταν ότι θα πρεπε:

- να διευκολυνθεί η πρόσβαση όλων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, ιδίως η δωρεάν πρόσβαση στις δεξιότητες - κλειδιά, ανεξάρτητα από την ηλικία· να δημιουργηθούν κοινοτικά σήματα ποιότητας για τα καλύτερα εκπαιδευτικά συστήματα που θα βασίζονται στις ΤΠΕ (τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας)·
- να ενθαρρυνθούν οι σπουδαστές και ιδίως οι σπουδάστριες να επιλέγουν σπουδές στα μαθηματικά, τις επιστήμες και τις τεχνολογίες·
- να βελτιωθεί το επίπεδο της γενικής εκπαίδευσης και συγκεκριμένα να ενταχθούν καλύτερα στα εκπαιδευτικά συστήματα οι νέοι με ειδικές ανάγκες, οι νέοι με δυσκολίες μάθησης, οι μετανάστες και οι εθνικές μειονότητες·
- να εξασφαλιστεί καλύτερη διεπαφή μεταξύ του κόσμου της εκπαίδευσης και του κόσμου της εργασίας· να δημιουργηθεί δίκτυο επικοινωνίας των οργανισμών που λειτουργούν στον ιδιωτικό τομέα με τον κόσμο της εκπαίδευσης·
- να ενταχθούν οι εργαζόμενοι, κυρίως η μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενοι, σε ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα κατάρτισης· να παρασχεθούν κίνητρα στους εργαζομένους για το σκοπό αυτό·
- να ανταμείβονται οι εταιρείες ή οι δημόσιοι οργανισμοί που εφαρμόζουν ιδιαίτερα καινοτόμους στρατηγικές δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης·
- να καθοριστούν με διαφάνεια οι απαιτούμενες δεξιότητες στον τομέα των ΤΠΕ, βάσει ευρωπαϊκών προτύπων και συστημάτων επικύρωσης και αναγνώρισης·

---

³⁰⁸ Ο.π.

- να βελτιωθεί η επάρκεια των δεξιοτήτων στον τομέα των ΤΠΕ, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών του κόσμου της εργασίας, με τη διατύπωση αναλυτικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων για τις απαιτούμενες δεξιότητες·
- να διαμορφωθεί ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για την αξιολόγηση και την αναγνώριση της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης, καθώς και της επαγγελματικής πείρας·
- να συνεχιστεί η ανάπτυξη εργαλείων, όπως το ευρωβιβλιάριο κατάρτισης (europass), το ευρωπαϊκό βιογραφικό σημείωμα και το χαρτοφυλάκιο έως το 2003, και να καθοριστεί παράλληλα ένα σύστημα που θα επιτρέπει τη συγκέντρωση των προσόντων που αποκτώνται σε διαφορετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και χώρες·
- να αυξηθούν τα κεφάλαια που διατίθενται για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού»³⁰⁹.

Όσον αφορά στον τομέα της γεωγραφικής κινητικότητας απαιτούνταν:

- «η πραγματική διατήρηση των δικαιωμάτων διαμονής και εργασίας σε άλλο κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων·
- η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθενείας. η Επιτροπή προτείνει να δημιουργηθεί μια ηλεκτρονική κάρτα η οποία θα αντικαταστήσει το τρέχον έντυπο ασφάλισης ασθενείας (E111), έτσι ώστε να εξασφαλίζεται το δικαίωμα υγειονομικής περίθαλψης σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και η επιστροφή των σχετικών δαπανών από το κράτος μέλος του ενδιαφερομένου·
- η κατοχύρωση της μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής σύνταξης·
- η αποσαφήνιση και απλοποίηση της αναγνώρισης των προσόντων για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα· τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα καλύπτονται από ένα σύνολο οδηγιών· αυτό το σύνολο οδηγιών θα αντικατασταθεί προσεχώς από μία μόνο οδηγία που θα καλύπτει όλα τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα·
- η ένταση των προσπαθειών για τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς στον τομέα των διασυνοριακών υπηρεσιών και για την άρση των εμποδίων στην ελευθερία εγκατάστασης·
- η μεταρρύθμιση των συστημάτων φορολογίας και αποζημίωσης με σκοπό να ευνοηθεί η κινητικότητα σε περιφερειακό επίπεδο μέσα στα κράτη μέλη·
- η προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών σε πρώιμο στάδιο, το αργότερο από την ηλικία των 8 ετών, ώστε να επιτυγχάνεται η γνώση δύο ξένων ευρωπαϊκών γλωσσών έως το τέλος της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης (σε ηλικία 16 ή 18 ετών)·

---

³⁰⁹ Ο.π.

- η ενθάρρυνση της πραγματοποίησης ενός σημαντικού μέρους, για παράδειγμα του ενός τρίτου, των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε άλλο κράτος μέλος·
- η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος εθελοντικών προτύπων ποιότητας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, ώστε να προαχθεί η κινητικότητα στα μη κατοχυρωμένα νομοθετικά επαγγέλματα·
- η κατάργηση των τοπικών, περιφερειακών ή εθνικών περιορισμών, ως προς τους τίτλους εκπαίδευσης, στις συλλογικές συμβάσεις·
- η χάραξη ευρωπαϊκής πολιτικής σε θέματα μετανάστευσης· η χορήγηση σε πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν σε ένα κράτος μέλος δικαιωμάτων παρόμοιων με αυτά που χορηγούνται στους πολίτες της ΕΕ, ιδίως σε ό,τι αφορά τη διαμονή, την εργασία και την κοινωνική ασφάλιση³¹⁰».

Για τη βελτίωση της πληροφόρησης και της διαφάνειας ως προς τις δυνατότητες απασχόλησης εκτιμάται ότι απαιτούνταν:

- «η δημιουργία ενός ενιαίου δικτυακού τόπου πληροφόρησης στο Διαδίκτυο σχετικά με την ευρωπαϊκή κινητικότητα, που θα λειτουργεί ως πληρέστερη υπηρεσία πληροφόρησης για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα. Μια πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Διαδίκτυο θα είναι αφιερωμένη στις δυνατότητες πραγματοποίησης μαθητείας και προβλέπονταν ότι θα αρχίσει να λειτουργεί το αργότερο από τα τέλη του 2002. Ως τότε, οι πρακτικές πληροφορίες για τα δικαιώματα των πολιτών που αφορούν τη ζωή και την εργασία σε άλλα κράτη μέλη, καθώς και πληροφορίες για άλλα δικαιώματα και δυνατότητες που υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονταν από το δικτυακό τόπο Europe Direct, στον οποίο προτείνονται και άλλοι κόμβοι οργανισμών που παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο·
- η ανάπτυξη ενός συστήματος EURES (ευρωπαϊκό σύστημα αναζήτησης εργασίας ανοικτής γραμμής) και η διαμόρφωση ενός συμβατικού συστήματος ταξινόμησης των θέσεων εργασίας, ώστε το EURES να γίνει καθημερινό εργαλείο εργασίας των εθνικών υπηρεσιών απασχόλησης·
- η προώθηση μιας ευρωπαϊκής εκστρατείας πληροφόρησης για την κινητικότητα, καθώς και εκστρατειών ανά τομέα».

Η Επιτροπή δεσμεύονταν να αξιολογεί σε ετήσια βάση, στο πλαίσιο του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την εφαρμογή του εν λόγω σχεδίου δράσης.

Μερικά χρόνια αργότερα η Έκθεση της Επιτροπής, της 25ης Ιανουαρίου 2007, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, με τίτλο «Τελική έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα»³¹¹ ανέφερε τα εξής: «Η Επιτροπή αφού αξιολόγησε την πορεία υλοποίησης του σχεδίου δράσης

³¹⁰ COM (2002)24 - Έκθεση για τις Δεξιότητες και την Κινητικότητα

³¹¹ [COM(2002) 24 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα]

ιδιαίτερα, σύμφωνα με την έκθεση του 2004, του οποίου ορισμένες ενέργειες τέθηκαν σε εφαρμογή και τις νέες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση³¹² για την περίοδο 2005-2008».

Το σχέδιο δράσης δήλωνε πως θέλει να συμβάλει στην πρόοδο προς την επίτευξη ευρωπαϊκών αγορών απασχόλησης ανοικτών και προσιτών σε όλους στο πλαίσιο των εξής:

- **της ενίσχυσης της κινητικότητας και της ανάπτυξης δεξιοτήτων** βάσει μιας σειράς στόχων και κριτηρίων αναφοράς που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο τον Μάιο του 2003 και που θα πρέπει να επιτευχθούν μέχρι το 2010.

Πολυάριθμες ενέργειες έγιναν από το 2004 όπως, στον τομέα της έρευνας, η προώθηση της πρωτοβουλίας «Ερευνητές στην Ευρώπη» και η έγκριση του Ευρωπαϊκού Χάρτη του Ερευνητή και του κώδικα συμπεριφοράς για την πρόσληψη ερευνητών το 2005. Επιπλέον, η αναγνώριση των τίτλων εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων παγιώνεται μέσω του Europass που προσφέρει ένα μοναδικό πλαίσιο για τη διαφάνεια και τη δυνατότητα μεταφοράς τους, καθώς και μέσω της εκπόνησης, υπό διεξαγωγή, ενός Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων (ΕΠΠ) για τα επαγγέλματα που δεν κατοχυρώνονται νομοθετικά. Στον τομέα των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ), θα έπρεπε να εξασφαλίζεται καλύτερη κατανόηση της φύσης και της δομής των δεξιοτήτων των επαγγελματιών των ΤΠΕ στις υπό εκπόνηση ΤΠΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η διά βίου μάθηση και η συνεχής κατάρτιση πρέπει να υποστηριχθούν επίσης, κυρίως με την εκπόνηση συνολικών στρατηγικών μάθησης έως το τέλος του 2006.

- **της διευκόλυνσης της γεωγραφικής κινητικότητας.**

Ως προς αυτήν σημειώθηκε πρόοδος με την έγκριση της ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης υγείας, το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, την αναγνώριση των επαγγελματικών τίτλων³¹³ για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, τον ευρωπαϊκό χάρτη ποιότητας για την κινητικότητα, τη μείωση των κωλυμάτων όσον αφορά τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα ή τη διαμονή των ερευνητών από τρίτες χώρες στην ΕΕ.

Γενικότερα η ΕΕ θέσπισε μέτρα, όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική σε κοινοτικό επίπεδο, έτσι ώστε να απλουστευθεί η κυκλοφορία και η παραμονή των Ευρωπαίων πολιτών και των οικογενειών τους στο έδαφος της ΕΕ³¹⁴. Επίσης πρέπει να

---

³¹² http://Europe.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policies_community_employment/c11323

³¹³ http://Europe.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_protection/10525

http://Europe.eu/legislation_summaries/education_and_training_youth/vocational_training/qualifications_recognition/c11065

³¹⁴ Οδηγία 2004/38/EK &

αναγνωρισθεί πως στον τομέα της κινητικότητας σε σχέση με την ασφάλιση, τα δικαιώματα περίθαλψης και παροχής υπηρεσιών υγείας, κατοχυρώθηκαν πολλές και ουσιαστικές διαδικασίες διασφάλισης δικαιωμάτων των μετακινούμενων πολιτών της Ε.Ε. και όχι μόνο. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως λύθηκαν όλα τα προβλήματα που συνδέονται με τις ενέργειες αυτές. Παράλληλα προχωρούν οι εργασίες σχετικά με τη διαχείριση της διακίνησης για οικονομικούς λόγους σε κοινοτικό επίπεδο³¹⁵ της βελτίωσης της πληροφόρησης και της διαφάνειας ως προς τις ευκαιρίες απασχόλησης.

Αυτές θα έπρεπε να διασφαλίζονται περισσότερο μέσω της πύλης «Η Ευρώπη σου» η οποία παρέχει πληροφορίες σε εργαζόμενους, σπουδαστές και επιχειρήσεις ή μέσω της πύλης EURES η οποία παρέχει άμεση πρόσβαση στο σύνολο των προσφορών απασχόλησης που δημοσιεύονται από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Επιπλέον, η πύλη σχετικά με την κινητικότητα των ερευνητών, Eragareers, προτείνει ένα σύστημα βοήθειας προσαρμοσμένο ειδικά σ' αυτούς μέσω του δικτύου Eragore το οποίο συγκεντρώνει 200 κέντρα κινητικότητας από 30 τουλάχιστον χώρες. Όμως, ορισμένες προκλήσεις θα 'πρεπε ν' αποτελέσουν αντικείμενο κατάλληλης απάντησης, έτσι ώστε να ενισχυθεί η εφαρμογή του σχεδίου δράσης και να εξασφαλισθεί ότι οι Ευρωπαίοι έχουν επίγνωση των επαγγελματικών και γεωγραφικών αλλαγών και κυρίως των δικαιωμάτων τους και των ευκαιριών τους.

Πέρα από αυτά οι κύριες προκλήσεις αφορούν:

- τη δια βίου μάθηση, κυρίως την εκπόνηση συνεκτικών και συνολικών στρατηγικών που απευθύνονται σε όλους, καθώς και τα μέτρα παροχής κινήτρων και μηχανισμών καταμερισμού του κόστους, έτσι ώστε να βελτιώνεται η ικανότητα προσαρμογής και η ευελιξία του εργατικού δυναμικού, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας·
- τις δεξιότητες ΤΠΕ μαζί με την επένδυση σε ειδικά και θεμελιώδη ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της ΕΕ και τη συμπερίληψη των πληροφοριών σχετικά με πραγματικά περιστατικά στις συζητήσεις για τις προκλήσεις·
- την κατάργηση των νομικών, διοικητικών και πολιτιστικών κωλυμάτων στην κινητικότητα με προοπτική τη δημιουργία μιας πραγματικής ευρωπαϊκής αγοράς της απασχόλησης. Κατ' αυτό τον τρόπο, πρέπει να εξακολουθήσουν οι εργασίες σχετικά με τα επαγγέλματα που δεν κατοχυρώνονται νομοθετικά και να αναπτυχθούν νέες πρωτοβουλίες σε τομείς όπως οι γλωσσικές ικανότητες ή η κατάλληλη κατάρτιση πριν από κάθε μετακίνηση που εντάσσονται στη νέα συνολική προσέγγιση όπως αυτή πρότεινε στην ετήσια έκθεση δραστηριότητας

---

³¹⁵ Πράσινη Βίβλος του Ιανουαρίου 2005 και ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με ένα πρόγραμμα δράσης για τη νόμιμη μετανάστευση

του 2006³¹⁶, η οποία υποστηρίζει μια νέα εταιρική σχέση μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών για την αντιμετώπιση των συνολικών προκλήσεων μιας ποιοτικής και ποσοτικής βελτίωσης της απασχόλησης·

- ένα πλαίσιο για την οικονομική μετανάστευση, έτσι ώστε να καταστεί αυτή πλεονέκτημα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της ΕΕ και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων·
- μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της κινητικότητας σύμφωνα με το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας και τις νέες κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση (2005-2008)³¹⁷.

Στο συνολικό οικονομικό πλαίσιο το οποίο τείνει προς την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας (το 2002, το ποσοστό ανάπτυξης του ΑΕγχΠ στην ΕΕ ήταν περίπου 1%, ενώ το 2003 το ποσοστό ανάπτυξης που προβλέφθηκε ήταν 0,8%), η μείωση της προσφοράς θέσεων απασχόλησης που προκύπτει μείωνε τη ροπή του περάσματος από μια θέση απασχόλησης προς μια άλλη και επομένως είχε αρνητική επίπτωση στα συνολικά ποσοστά κινητικότητας. Έτσι το 2002, το ποσοστό των εργαζομένων που ήταν συμβεβλημένοι λιγότερο από ένα έτος με τον ίδιο εργοδότη (16,4%) ήταν μικρότερο από το ποσοστό που υπολογίστηκε για το έτος 2000 (17,5%). Εντούτοις, η έκθεση, κάνοντας τον απολογισμό των θετικών και αρνητικών πτυχών που υπήρχαν, υπενθύμιζε ότι η επαγγελματική κινητικότητα αποτέλεσε αντικείμενο μιας σειράς αναφορών που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο και θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή ως το 2010, καθώς και ενός πλαισίου Europass για την υποστήριξη της διαφάνειας και της δυνατότητας μεταφοράς των επαγγελματικών τίτλων. Παρά τις καθυστερήσεις που σημειώθηκαν με το σχέδιο οδηγίας που αποσκοπεί στην εναρμόνιση της αναγνώρισης των επαγγελματικών τίτλων³¹⁸ και εκείνης για τη μετανάστευση για επαγγελματικούς λόγους³¹⁹, οι ευνοϊκές συνθήκες για τη γεωγραφική κινητικότητα προόδευαν κυρίως χάρη στην ευρωπαϊκή κάρτα ασφάλισης υγείας και στον καλύτερο συντονισμό των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης. Εξάλλου η πληροφόρηση και η διαφάνεια των προσφορών απασχόλησης ενθαρρύνθηκαν με θετικά μέτρα, όπως το

---

³¹⁶ Σύσταση (ΕΚ) αριθ. 2006/961 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τη διακρατική κινητικότητα εντός της Κοινότητας για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης: ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα [Επίσημη Εφημερίδα L 394 της 30.12.2006].

³¹⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 6ης Φεβρουαρίου 2004, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Έκθεση για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα [COM(2004) 66 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

³¹⁸ Ο.π. /c11065

³¹⁹ http://Europe.eu/education_and_training_youth/vocational_training/lifelong_learning/l33152

άνοιγμα της ευρωπαϊκής πύλης για την κινητικότητα της απασχόλησης, η έναρξη της εκστρατείας πληροφόρησης για την κινητικότητα ή ακόμη ο εκσυγχρονισμός του EURES.

Άλλωστε η Επιτροπή υπογράμμισε την αυξανόμενη σημασία που αποδίδεται στα θέματα αυτά στις σημερινές κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση καθώς και στις σχετικές εργασίες στο πλαίσιο του προγράμματος 2010 για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση³²⁰.

Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση, που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 22 Ιουλίου 2003³²¹, καλεί μεταξύ άλλων τα κράτη μέλη να «βελτιώσουν την αναγνώριση και τη διαφάνεια των επαγγελματικών τίτλων και δεξιοτήτων, τη δυνατότητα μεταφοράς των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης και των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης, την προσφορά κατάλληλων κινήτρων στα πλαίσια των κοινωνικο-δημοσιονομικών συστημάτων και το συνυπολογισμό των πτυχών της μετανάστευσης που αφορούν την αγορά εργασίας». Η στρατηγική ζητά επίσης να μπορούν, έως το 2005, οι αιτούντες απασχόληση όλης της ΕΕ να εξετάζουν το σύνολο των προσφορών απασχόλησης που προτείνονται από τις υπηρεσίες απασχόλησης των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται επίσης να εφαρμόζουν στρατηγικές δια βίου μάθησης σε στενή σχέση με τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Τέλος, η Επιτροπή επεσήμαινε τομείς στους οποίους απέμενε να προωθηθούν νέες δράσεις, όπως:

- η ανάπτυξη δεξιοτήτων στο πλαίσιο της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως στον τομέα των δεξιοτήτων στις ΤΠΕ·
- η προαγωγή μιας πραγματικής πρόσβασης στη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση για τους ενήλικους, εργαζόμενους ή αιτούντες απασχόληση·
- ο εξοπλισμός των νέων με βασικές δεξιότητες χρήσιμες για την αγορά εργασίας και απαραίτητες για τη συμμετοχή στη δια βίου μάθηση·
- η προαγωγή πρωτοβουλιών στη διάθεση των εργαζομένων για την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, καθώς και για την παραμονή τους και την πρόοδό τους μέσα σ' αυτήν·
- η βελτίωση ενδεχομένως της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αρμόζει εντούτοις να εξακολουθήσουν οι προσπάθειες για την κατάργηση των κωλυμάτων στην επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα.

---

³²⁰ http://Europe.eu/education_and_training_youth/general_framework/c11049

³²¹ Ψήφισμα του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2002, σχετικά με τις δεξιότητες και την κινητικότητα [Επίσημη Εφημερίδα C 162 της 06.07.2002].

Ε. 2.2. ΕΚΘΕΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΝΕΩΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΚΥΚΛΟΣ 2008-2010

Στη συνέχεια η Επιτροπή παρουσιάζει μια σειρά δράσεων που θα πρέπει να επιτρέψουν την έναρξη του δεύτερου κύκλου (2008-2010) μεταρρυθμίσεων της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση και την επίτευξη των στόχων της³²². Προς το σκοπό αυτό, η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της επισημαίνεται ότι πρέπει να ενισχυθεί σε τέσσερις βασικούς τομείς:

- την ελευθέρωση του δυναμικού των επιχειρήσεων,
- την επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας,
- τη γνώση και την καινοτομία,
- την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και την ενεργειακή απόδοση.

Το έγγραφο αυτό παρουσιάζει την έναρξη ενός δεύτερου κύκλου δράσεων στον τομέα της ανάπτυξης και της απασχόλησης, οι οποίες θα επέτρεπαν στα κράτη μέλη να υλοποιήσουν πλήρως τους στόχους που καθορίζει η ανανεωμένη στρατηγική της Λισαβόνας. Πράγματι, μολονότι ο απολογισμός των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων του πρώτου κύκλου (2005-2008) ήταν γενικά θετικός, κρινόταν σκόπιμο να υπάρξει μεγαλύτερη εμβάθυνση. Υπογραμμίζονταν πως θα πρεπε να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες, ιδίως όσον αφορά τους ακόλουθους τομείς:

- αύξηση των επενδύσεων υπέρ των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας·
- πραγματική υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς, η οποία σημειώνει καθυστέρηση, ιδίως σε σχέση με την εφαρμογή των κανόνων που διέπουν τη διανοητική και τη βιομηχανική ιδιοκτησία·
- υλοποίηση πραγματικής επιχειρηματικής κουλτούρας·
- δημιουργία εκπαιδευτικών συστημάτων που επιτρέπουν τη διά βίου μάθηση.

---

³²² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, της 11ης Δεκεμβρίου 2007 «Στρατηγική έκθεση σχετικά με την ανανεωμένη στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση: έναρξη του νέου κύκλου (2008-2010)» μέρος I [COM(2007) 803 τελικό – Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Η έκθεση διαπιστώνει ότι η αρχή της «ευελιξίας με ασφάλεια ("flexicurity"³²³)», μολονότι εφαρμόζεται στις μεταρρυθμίσεις της κοινωνικής ασφάλισης που πραγματοποιούνται στα μισά κράτη μέλη, δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα, μεταξύ άλλων λόγω της απουσίας συνοδευτικών διατάξεων. Απέναντι σε αυτά τα προβλήματα και στους κινδύνους χρηματοοικονομικών αναταραχών που συνδέονται ιδίως με την αύξηση των τιμών των πρώτων υλών, η στρατηγική της Λισαβόνας κρινόταν σκόπιμο να προχωρήσει περισσότερο στους ακόλουθους τομείς:

- την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων σε εθνικό επίπεδο**, ούτως ώστε η νέα γενιά προγραμμάτων για την πολιτική συνοχής της ΕΕ να μπορέσει να τονώσει όσο το δυνατόν περισσότερο την ανάπτυξη και την απασχόληση. Μέχρι το 2013, προβλέπονταν να κινητοποιηθούν περίπου 70 δις ευρώ ετησίως, κατά κύριο λόγο υπέρ των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης (ΕΠΜ). Αξίζει εδώ να επισημάνουμε πως αυτό προκαλεί μια σειρά μέτρων σε όλες τις χώρες που ως μελέτες περίπτωσης εξετάζουμε.
- **την ευρύτερη συμμετοχή ενδιαφερόμενων μερών στη στρατηγική της Λισαβόνας·**
  - **την ενίσχυση του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής** με έμφαση στην εταιρική σχέση ΕΕ και κρατών μελών για την επικαιροποίηση και την εφαρμογή των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών³²⁴.
  - **την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται σε κοινοτικό επίπεδο**, ιδίως στο πλαίσιο του κοινοτικού προγράμματος της Λισαβόνας (ΚΠΛ)³²⁵.
  - **την άσκηση επιρροής στις διεθνείς εξελίξεις** εξασφαλίζοντας την πρόσβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις αγορές τρίτων χωρών μέσω της διατήρησης του ανοίγματος της ΕΕ και της ενίσχυσης του στρατηγικού διαλόγου με τις τρίτες αυτές χώρες·
  - **την ενσωμάτωση της εθνικής, της κοινοτικής και της διεθνούς δράσης σε μια αποτελεσματική πολιτική** βασισμένη σε μια σχέση συνεργασίας που αρθρώνεται γύρω από τους τέσσερις βασικούς τομείς που καθόρισε το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2006, δηλαδή γνώση και καινοτομία, ελευθέρωση του δυναμικού των επιχειρήσεων, επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και εκσυγχρονισμός των αγορών εργασίας, αγώνας κατά των κλιματικών αλλαγών και ενεργειακή απόδοση.

---

³²³ http://Europa.legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/c10159/el.htm

³²⁴ http://Europa.legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/c10159/el.htm

³²⁵ http://Europa.legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/c10528/el.htm

Αξίζει εδώ να υπογραμμιστεί το γεγονός πως για πρώτη φορά οι αποφάσεις και τα μέτρα απαιτούν αμέσως την προσαρμογή και τη λήψη μέτρων από τα Κράτη-Μέλη.

Στο πλαίσιο του δεύτερου κύκλου μεταρρυθμίσεων της Λισαβόνας (2008-2010), η Επιτροπή προτείνει να εφαρμοστεί μια σειρά δράσεων σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο. Τα μέτρα αυτά αφορούν τους τέσσερις βασικούς τομείς που έχει καθορίσει η Επιτροπή. Σε ό,τι αφορά στην παρέμβαση στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού η Επιτροπή προέβλεπε:

“Η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και ο εκσυγχρονισμός των αγορών εργασίας, ιδίως στον τομέα της ευελιξίας με ασφάλεια, θα πρέπει να βοηθήσουν τους εργαζομένους και τους εργοδότες να επωφεληθούν από την παγκοσμιοποίηση”. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, η Επιτροπή προτείνει δράσεις τις οποίες θα πρέπει να εφαρμόσει η Κοινότητα:

- παρουσίαση ενός ανανεωμένου κοινωνικού προγράμματος που θα λαμβάνει υπόψη τα νέα δεδομένα της Ευρώπης·
- αξιολόγηση και πρόληψη των μελλοντικών αναγκών σε δεξιότητες στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων με βάση την πρωτοβουλία του Συμβουλίου για τις νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας ·
- λήψη μέτρων για μια κοινή μεταναστευτική πολιτική.

Από την πλευρά τους, τα κράτη μέλη προτείνεται επίσης να εφαρμόσουν ορισμένες δράσεις, και συγκεκριμένα:

- να καθορίσουν εθνικά σχετικά μέτρα στο πλαίσιο των ΕΠΜ·
- να βελτιώσουν τις υπηρεσίες φύλαξης των παιδιών (από άποψη κόστους, ποιότητας και θέσεων)·
- να καταπολεμήσουν την πρόωρη εγκατάλειψη της σχολικής εκπαίδευσης και να λάβουν μέτρα για τη βελτίωση των βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης·
- να αυξήσουν τις διεθνείς ανταλλαγές·
- να καταρτίσουν, έως το 2010, εθνικά πλαίσια απόκτησης επαγγελματικών προσόντων ευθυγραμμισμένα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Μια σημαντική πτυχή που επαναδιατυπώνεται το ενδιαφέρον της Επιτροπής είναι η επένδυση στη γνώση και στην καινοτομία. Αυτή μπορεί να εντείνει τη μετάβαση της ΕΕ προς μια δημιουργική οικονομία της γνώσης. Η «πέμπτη ελευθερία», δηλαδή η ελεύθερη κυκλοφορία της γνώσης, πρέπει να μπορέσει να συγκεκριμενοποιηθεί.

Προς τον σκοπό αυτό, η Κοινότητα προβλέπονταν πως θα πρέπει:

- να βελτιώσει τις βασικές προϋποθέσεις για καινοτομία·
- να άρει τα εμπόδια στη διασυνοριακή κινητικότητα ερευνητών βάσει ενός ευρωπαϊκού «διαβατηρίου»·
- να διαχειριστεί καλύτερα την κοινή χρησιμοποίηση των πόρων της ΕΕ και των κρατών μελών στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης·

- να προγραμματίσει μια νέα γενιά ερευνητικών υποδομών παγκόσμιου κύρους και να βελτιώσει τον ανταγωνισμό για σύνδεση Διαδικτύου υψηλής ταχύτητας.

Προβλέπονται επίσης δράσεις για τα κράτη μέλη, τα οποία θα πρέπει:

- να συντονίσουν καλύτερα τις προσπάθειές τους για τη βελτίωση των βασικών προϋποθέσεων για καινοτομία·
- να αναφέρουν τον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθούν οι στόχοι για το 2010 ως προς τις επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη, καθώς και ως προς την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας·
- να διευκολύνουν την κινητικότητα των ερευνητών μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών ερευνητικών κέντρων·
- να καταρτίσουν στρατηγικές που θα αναφέρουν της νέας γενιάς ερευνητικές υποδομές παγκόσμιου κύρους·
- να καθορίσουν εθνικούς στόχους για τη χρήση Διαδικτύου υψηλής ταχύτητας σε ποσοστό 30%. (Αναφορές σε ΕΠΕΑΕΚ και συνοπτική παρουσίαση συστημάτων Γαλλίας, Φινλανδίας, Γερμανίας).

Προτεραιότητα αποτελεί επίσης η **μεταμόρφωση της Ευρώπης σε μια ενεργειακά αποδοτική οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα**. Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή προτείνει να υποδείξει η ΕΕ τη σωστή κατεύθυνση.

Γενικότερα με την ανανέωση της στρατηγικής της Λισαβόνας το 2005, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της εισήλθαν σε νέα σχέση συνεργασίας με σκοπό την εξασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης και απασχόλησης. Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου (2005-2008), είχαν γίνει ήδη αισθητά τα αποτελέσματα σχετικά με το ποσοστό ανάπτυξης (ιδίως χάρη στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις), τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τα ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας. Έχει επίσης «κτυπήσει» τις οικονομίες των χωρών της Ε.Ε. η οικονομική κρίση, με αποτέλεσμα να επαναπροσδιορίζονται τόσο τα μέσα και οι στόχοι, αλλά κυρίως οι αφετηρίες και οι συνθήκες.

Ο σημαντικός ρόλος της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισαβόνας επιβεβαιώθηκε κατά το άτυπο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που συνήλθε στη Λισαβόνα τον Οκτώβριο του 2007. Το Συμβούλιο ζήτησε επίσης την εμβάθυνση της στρατηγικής κατά τη διάρκεια του επόμενου κύκλου. Το μέρος II της ανακοίνωσης περιλαμβάνει αξιολόγηση της προόδου που έχει επιτελεστεί σε κάθε κράτος μέλος. Το πακέτο μέτρων της Λισαβόνας περιλαμβάνει επίσης, μεταξύ άλλων, ένα μέρος (IV) στο οποίο εκτίθενται οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση (2008-2010). Το σύνολο των εγγράφων προτείνει στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2008 να εγκαινιάσει ένα νέο φιλόδοξο κύκλο, ιδίως εγκρίνοντας τις δράσεις που προτείνει η Επιτροπή.

Με βάση τα έγγραφα της Επιτροπής και το έργο που έχει επιτελεστεί στις αρμόδιες συνθέσεις του Συμβουλίου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξαγγέλλει³²⁶ την έναρξη του δεύτερου τριετούς κύκλου της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση (2008-2010). Σχετικά, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές, ενέκρινε τις συστάσεις ανά χώρα και επιβεβαίωσε τους τέσσερις τομείς προτεραιότητας της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισαβόνας. Βάσει των δράσεων που πρότεινε η Επιτροπή και του έργου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε επίσης μια σειρά συγκεκριμένων δράσεων προς υλοποίηση.

E. 3. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

E.3.1. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (2008-2010)

Οι κατευθυντήριες γραμμές που πρότεινε η Επιτροπή κατευθύνουν το συντονισμό των πολιτικών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) προς το στόχο της απασχόλησης και της αειφόρου μεγέθυνσης³²⁷. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση συνιστούν τον έναν από τους τρεις πυλώνες των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την περίοδο 2008-2010. Συμπληρώνουν τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών 2008-2010 (ΓΠΟΠ)³²⁸, οι οποίοι πλαισιώνουν τις μακροοικονομικές πολιτικές και τις εθνικές μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις.

Τα κράτη μέλη προβλέπεται ότι πρέπει να υιοθετούν πολιτικές που επιτρέπουν την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης, τη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας και την ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 17). Ακολουθώντας αυτές τις προτεραιότητες έως το 2010, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) θα πρέπει να έχει επιτύχει συνολικό ποσοστό απασχόλησης 70 %, ποσοστό απασχόλησης για τις γυναίκες τουλάχιστον 60% και ποσοστό απασχόλησης για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους (από 55 μέχρι 64 ετών) 50%.

Η Επιτροπή προτείνει τρεις τομείς δράσης κατά προτεραιότητα για την ανάπτυξη και την απασχόληση: Προσέλκυση περισσότερων ατόμων στην αγορά εργασίας, αύξηση της προσφοράς εργασίας και εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής

---

³²⁶ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών (13/14 Μαρτίου 2008) [Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

³²⁷ Απόφαση 2008/618/ΕΚ του Συμβουλίου της 15^{ης} Ιουλίου 2008 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών.

³²⁸ http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/eco0002

προστασίας. Λαμβάνοντας υπόψη τη γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού, οι πολιτικές απασχόλησης τονίζεται πως θα πρέπει να προσαρμόζονται καλύτερα στα διάφορα στάδια του κύκλου της ζωής (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 18). Οι δράσεις θα πρέπει να ευνοούν την παράταση της επαγγελματικής δραστηριότητας και του ενεργού επαγγελματικού βίου³²⁹, ενώ παράλληλα εξασφαλίζουν τον εκσυγχρονισμό και τη βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (συμπεριλαμβανομένης της συνταξιοδότησης και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης)³³⁰. Κατάλληλες πολιτικές θα πρέπει επίσης να επιτρέψουν να μειωθεί η ανεργία των νέων, σύμφωνα με τους στόχους του συμφώνου για τη νεολαία³³¹. Και να αυξηθεί η δραστηριότητα των γυναικών, εξασφαλίζοντας ισότητα μεταχείρισης μεταξύ των δύο φύλων.

Για πρώτη φορά εντάσσονται νέες οπτικές που θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους οι πολιτικές στρατηγικές της Ε.Ε. Τονίζεται πως θα πρέπει να επιτρέψουν τον καλύτερο συντονισμό επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής χάρη στην ανάπτυξη υπηρεσιών φροντίδας των παιδιών και δυνατοτήτων φροντίδας άλλων εξαρτώμενων ατόμων. Η ευρωπαϊκή αγορά εργασίας θα πρέπει να ευνοεί την ένταξη και να ενισχύει την ελκυστικότητα των θέσεων απασχόλησης, ιδιαιτέρως για όσους αναζητούν εργασία. Θα πρέπει να αποτελεί παράγοντα κοινωνικής ένταξης (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 19). Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να εφαρμοστούν μέτρα ενεργούς ένταξης³³², κατά τρόπο έγκαιρο και εξατομικευμένο. Καθώς και κίνητρα και αντικίνητρα που συνδέονται με φορολογικές εισφορές και κοινωνικές παροχές. Θα πρέπει να αναπτυχθούν νέες θέσεις απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών για τα άτομα και τις επιχειρήσεις.

Προτείνεται ακόμη πως η αντιστοίχιση μεταξύ ζήτησης και προσφοράς εργασίας (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 20), μπορεί να βελτιωθεί χάρη στον εκσυγχρονισμό των εθνικών δομών της αγοράς εργασίας, κυρίως καθιστώντας πιο διαφανή τη διάδοση των δυνατοτήτων απασχόλησης και κατάρτισης, μέσω καλύτερης πρόβλεψης των ελλείψεων σε εργατικό δυναμικό. Είναι επίσης σημαντικό να ενθαρρύνεται η ενδο-ευρωπαϊκή κινητικότητα, και να γίνεται καλύτερη χρήση της προσφοράς εργατικού δυναμικού μεταναστών.

Επίσης γίνεται πλέον συγκεκριμένη αναφορά στην αναγκαιότητα δρομολόγησης πολιτικών που θα στοχεύουν στη βελτίωση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στην εκάστοτε συγκυρία. Για να αντιμετωπίζονται καλύτερα οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, η αγορά εργασίας θα πρέπει να είναι πιο ευέλικτη και πιο ομοιογενής, εξασφαλίζοντας παράλληλα ασφάλεια των θέσεων απασχόλησης (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 21). Τα κράτη μέλη με μια σειρά δράσεων θα πρέπει να

---

³²⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c10160

³³¹ Ο.π., c11081

³³² Ο.π., c10159

ενσωματώσουν τους στόχους αυτούς στις εθνικές τους νομοθεσίες, και να προωθήσουν τις καινοτόμες μορφές οργάνωσης της εργασίας. Θα πρέπει να προβλέπουν οικονομικές αλλαγές, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί το κοινωνικό κόστος τους και να διευκολυνθούν οι επαγγελματικές αλλαγές των εργαζομένων.

Η εξέλιξη του κόστους εργασίας και η θέσπιση μηχανισμών καθορισμού των μισθών αναφέρεται πως θα πρέπει να ευνοούν την απασχόληση (κατευθυντήρια γραμμή αριθμ. 22). Οι κοινωνικοί εταίροι θα πρέπει να καθορίσουν πλαίσια για μισθολογικές διαπραγματεύσεις που θα επιτρέπουν να λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι της παραγωγικότητας και της αγοράς εργασίας. Ενώ θα πρέπει να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση για τους πιο χαμηλούς μισθούς.

Ακόμη η στρατηγική αυτή συνδέεται με επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο με τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων. Οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 23) τονίζεται ότι πρέπει να αυξηθούν. Κι αυτό μέσα από πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για όλους, οι οποίες να υλοποιούνται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Καθώς και με τη μείωση του αριθμού όσων εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο. Προβλεπόταν επίσης να υιοθετηθούν στρατηγικές για τη δια βίου μάθηση³³³, οι οποίες μπορούν ιδίως να στηριχθούν με μέτρα οικονομικών κινήτρων.

Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης θα πρέπει να προσαρμοστούν καλύτερα στις νέες απαιτήσεις ως προς τις δεξιότητες (κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 24). Θα πρέπει να διασφαλιστεί η δεκτικότητα και η ποιότητα των συστημάτων αυτών καθώς και η διαφοροποίηση των προσφορών κατάρτισης και των δυνατοτήτων κινητικότητας. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα πρέπει να είναι προσβάσιμες για όλους, κυρίως μέσω της οργάνωσης του χρόνου εργασίας, του επαγγελματικού προσανατολισμού και του επιμερισμού του κόστους. Η άτυπη και ανεπίσημη μάθηση θα πρέπει να αναγνωριστούν περισσότερο και να επικυρωθούν³³⁴.

Οι προσπάθειες της Επιτροπής να ενισχύσει τον έλεγχο των διαρθρωτικών ταμείων απέδωσαν καρπούς, όπως εκτιμά η έκθεση της επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την έκθεση προόδου σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της για την ενίσχυση της επιμερισμένης διαχείρισης των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων και του ταμείου συνοχής.

Η έκθεση, που παρουσιάστηκε από τους Επιτρόπους Paweł Samecki (περιφερειακή πολιτική) και Vladimír Špidla (Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών), επισήμαινε τα μέτρα που λαμβάνονταν για τη βελτίωση της οικονομικής ενίσχυσης καθώς και για τους ελέγχους που διενεργούνταν στα κράτη μέλη και να μειώσουν τα λάθη που μπορεί να οδηγήσουν σε εσφαλμένες αιτήσεις πληρωμής από την ΕΕ σε βάρος του προϋπολογισμού.

---

³³³ http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/life_long_learning/c11054

³³⁴ Απόφαση 2008/EK, L 198, 26.7. 2008

Ο "Paweł Samecki, δήλωσε: "Η Επιτροπή αποδίδει τη μέγιστη σημασία για την επίτευξη της βελτίωσης της διαχείρισης και ελέγχου. Θα τεθεί σε εφαρμογή το σχέδιο δράσης, με την υποστήριξη των κρατών μελών, για την εξασφάλιση αξιόπιστων διαδικασιών και αυστηρή πιστοποίηση των δαπανών. Αυτό με τη σειρά του θα μας βοηθήσει να μειωθεί το ποσοστό σφάλματος σε μακροπρόθεσμη βάση και να προστατεύσει τα χρήματα των φορολογουμένων³³⁵».

Επισημαίνεται ακόμη πως οι κοινές προσπάθειες αποδίδουν καρπούς: η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν δεσμευθεί να αναλάβουν ανάλογη δράση. Σημειώνεται επίσης, η πρόοδος στις προσπάθειες για την απλούστευση των κανονισμών χρηματοδότησης.

Ο Vladimír Špidla, δήλωσε αντίστοιχα: «Η Επιτροπή εργάστηκε σκληρά με τα κράτη μέλη για να διασφαλίσουν ότι τα χρήματα των φορολογουμένων χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και ότι τα χρήματα της ΕΕ εξυπηρετούν τους πολίτες της ΕΕ. Η απλούστευση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους μικρότερους φορείς των έργων. Αυτός είναι και ο λόγος που θα υιοθετηθούν ορισμένες απλουστεύσεις της λογιστικής για τη γνωστοποίηση των έμμεσων δαπανών κατά την έναρξη της τρέχουσας περιόδου προγραμματισμού. Η Επιτροπή προώθησε ενεργά τη χρήση αυτής της απλούστευσης, με την αιτιολογία, και είμαι στην ευχάριστη θέση να αναφέρω ότι σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί, όπως τα περισσότερα κράτη μέλη ενημέρωσαν την Επιτροπή κατά τους τελευταίους μήνες των καθεστώτων που εισάγουν, για το σύνολο ή μεγάλο μέρος των προγραμμάτων τους.³³⁶»

Σε τεχνικό επίπεδο, κυβερνησιμότητας, όπως εξάλλου συνηθίζεται σε όλους τους τομείς δράσης και στις εφαρμογές πολιτικών για τη δεκαετία αυτή προβλέφθηκαν μια σειρά ρυθμίσεων για να δρομολογηθούν αυστηρότερα μέτρα για τη μείωση των σφαλμάτων στις εφαρμογές αυτές.

Στη συνέχεια η Επιτροπή ενέκρινε σχέδιο δράσης τριάντα επτά σημείων, στις 19 Φεβρουαρίου 2008 για τη μείωση των σφαλμάτων. Αυτό σχεδιάστηκε ως μια πρακτική απάντηση στις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου για την ενίσχυση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου στα κράτη μέλη για να μειωθεί ο κίνδυνος σφαλμάτων στις αιτήσεις πληρωμής. Τα κράτη μέλη αναγνωρίζονταν κυρίως υπεύθυνα για την ανίχνευση και την αντιμετώπιση των σφαλμάτων. Η αγωνία της Επιτροπής ήταν να διαπιστωθεί ότι ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί. Το σχέδιο δράσης έχει ως στόχο να εξασφαλίσει ότι οι εθνικές αρχές ελέγχουν πλήρως την επιλεξιμότητα των δαπανών των διαρθρωτικών ταμείων, πριν από την υποβολή αιτήσεων πληρωμής στην Επιτροπή. Αν έπεφταν κάτω από τα πρότυπα, προβλέπονταν αυστηρά μέτρα για να σταματήσουν οι πληρωμές ή ακόμη και να ανακτήσει τα χρήματα μέσω των δημοσιονομικών διορθώσεων (MEMO/09/481).

---

³³⁵ IP/09/1594, Βρυξέλλες 28 Οκτωβρίου 2009

³³⁶ IP/09/1594

Πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε πως η αυστηρότητα αυτή οδήγησε σε πάρα πολλές περιπτώσεις σε τυπολατρεία και γραφειοκρατικές εκτιμήσεις και καθυστερήσεις.

Η συγκεκριμένη έκθεση υπογράμμιζε ότι τα αυστηρότερα μέτρα που θέσπισε η Επιτροπή επιδεικνύουν ήδη συγκεκριμένα αποτελέσματα. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, (2009), η Επιτροπή είχε δώσει εντολή και ανακτήθηκαν € 629 εκατομμύρια ευρώ και εκτιμούσε ότι με τους ελέγχους που διενεργούνταν θα ανακτούνταν μισό δισεκατομμύριο ευρώ επιπλέον ως το τέλος του 2009. Η έκθεση έδειχνε επίσης ότι τα κράτη μέλη κάνουν ολοένα και περισσότερο τις δικές τους δημοσιονομικές διορθώσεις.

Το σχέδιο δράσης είχε επίσης ως στόχο να βοηθήσει τα κράτη μέλη στην προετοιμασία τους για κλείσιμο των λογαριασμών για την περίοδο 2000-2006 για τα προγράμματα των διαρθρωτικών ταμείων, και να εξασφαλίσει την ουσιαστική επαλήθευση των στρατηγικών ελέγχου των κρατών μελών και των συστημάτων δημοσιονομικού ελέγχου για τα έτη 2007-2013 .

Στο πλαίσιο λοιπόν του σχεδιασμού για την περίοδο αυτή (2007 – 2013) και έχοντας την εμπειρία της προηγούμενης περιόδου αλλά και της ιδιαίτερα αυστηρής μορφής των κανόνων χρηματοδότησης, έγινε μια προσπάθεια για την απλούστευση των κανόνων, γεγονός που κρίθηκε αναγκαίο, τουλάχιστον για το ξεκίνημα της χρηματοδοτικής περιόδου.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε εδώ πως σε ό,τι αφορά την Ελλάδα και τη διαχειριστική θεσμοθέτηση του ΕΣΠΑ(Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς), ασκήθηκε έντονη κριτική στον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε. Όπως αναφέραμε παραπάνω σε όλη την Ευρώπη έγινε μια προσπάθεια να περιοριστεί η γραφειοκρατία υπέρ της πρακτικότητας, στην Ελλάδα προστέθηκαν επίπεδα ελέγχου, με ό,τι αυτό σημαίνει και κυρίως οι αρμοδιότητες επέστρεψαν στην Αθήνα. Συγκεντρώθηκαν και πάλι στους Υπουργούς, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη γραφειοκρατία, τη διαχείριση, την αξιολόγηση των προτάσεων, της παρακολούθησης των ενταγμένων έργων και της διαφάνειας στην ένταξη και στους κανόνες και τα κριτήρια κατανομής. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο το γεγονός ότι στα τέλη του 2009 η εκταμίευση του ΕΣΠΑ βρίσκεται κάτω από το 3%. Ενώ υπήρχε η εμπειρία της διαχείρισης του Γ΄ ΚΠΣ και οι Περιφερειακές Διαχειριστικές Αρχές είχαν τη δυνατότητα με μια καλύτερη οργάνωση να ανταποκριθούν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο στη σωστή και αξιόπιστη διαχείριση του ΕΣΠΑ σε ό,τι αναλογεί στα Περιφερειακά Προγράμματα, επελέγη πολιτικά ο αναχρονιστικός συγκεντρωτισμός και ο υδροκεφαλισμός της ελληνικής Πρωτεύουσας.

Η τάση μείωσης της γραφειοκρατίας εκφράζεται και από την Επιτροπή που αναγνωρίζει πως τα κράτη μέλη σημειώνουν σημαντική πρόοδο όσον αφορά την απλοποίηση των κανονισμών χρηματοδότησης. Γίνεται μια προσπάθεια να περιοριστούν τα σφάλματα που συχνά προκύπτουν από πολύπλοκους κανόνες που δεν έχουν κατανοηθεί ή εφαρμοστεί σωστά. Οι απλουστεύσεις που έγιναν αποσκοπούσαν στη μείωση της γραφειοκρατίας, αλλά όχι την αποδυνάμωση των δημοσιονομικών ελέγχων. Οι πρόσφατες

αλλαγές περιλαμβάνουν μέτρα για να επιτραπεί η χρήση των κατ' αποκοπή πληρωμών και για κατ' αποκοπή ποσά, για τη μείωση του διοικητικού φόρτου για τους δικαιούχους. Η Επιτροπή παρέχει επίσης την κατάρτιση και καθοδήγηση για τις διαχειριστικές αρχές που είναι αρμόδιες για την εκτέλεση των προγραμμάτων των διαρθρωτικών ταμείων.

Ένα μεγάλο σεμινάριο διοργανώθηκε στις Βρυξέλλες τον Ιούνιο του 2009, και δύο ακόμη συνεδρίες κατάρτισης για τις εθνικές αρχές ελέγχου προγραμματίστηκαν για το 2009.

Ας δούμε όμως πως αποτιμάται η πολιτική συνοχής της ΕΕ. Με βάση τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή της η Επιτροπή, εκτιμήθηκε, πως είχε συμβάλει στη δημιουργία περίπου 600 000 θέσεων εργασίας από το 2000³³⁷. Ο προγραμματισμός προέβλεπε πως θα επενδυθούν 347 δισεκατομμύρια € για την περίοδο 2007-2013 στα 27 κράτη μέλη, που αντιπροσωπεύει το 35% του συνολικού κοινοτικού προϋπολογισμού για την ίδια περίοδο (€ 975 δισεκατομμύρια)³³⁸. Η έκθεση αυτή αναφέρθηκε ενδεικτικά γιατί περιέχει χαρακτηριστικά στοιχεία των μεθόδων κυβερνησιμότητας της Ε.Ε. για την περίοδο αυτή η οποία είναι και κομβική δεδομένου ότι κλείνει το Γ' ΚΠΣ και οι διαδικασίες ελέγχων και εκκαθάρισης βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη επαναξιολογούνται και αυτές προκειμένου να περιοριστεί η γραφειοκρατία, αλλά να δοθεί η δυνατότητα διορθωτικών κινήσεων σε επίπεδο προγραμμάτων και μέτρων. Παρόλα αυτά δεν είναι λίγοι οι κατάλογοι και οι απεντάξεις έργων. Ο όλος σχεδιασμός αλλά και οι αναφορές στο σεβασμό στα χρήματα των φορολογουμένων και των ευρωπαίων πολιτών αναβαθμίζουν την ανάγκη διαφάνειας καθώς επίσης και την απόδοση λογαριασμού με τους εμπειριστωμένους και τους ελέγχους που προβλέπονται και που είναι απαραίτητοι προκειμένου να μην υπάρχουν παρατυπίες και κυρίως καταχρήσεις.

E. 3.2. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΤΑΓΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΤΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ (2009)

Συνεχίζοντας τις συμπληρωματικές πολιτικές πρωτοβουλίες που κινούνται στο περιφερειακό θεματικό πεδίο της εκπαίδευσης και της γνώσης με την ευρύτερη έννοια, παρουσιάζουμε την ανακήρυξη του 2009, ως έτους δημιουργικότητας και καινοτομίας. Έχουμε ως τώρα, σε αρκετά κείμενα και σημεία αποφάσεων, συστάσεων και οδηγιών συναντήσει τους όρους αυτούς και μάλιστα κατά κόρον, μια και η δημιουργικότητα και

---

³³⁷ IP/2009/1954, Βρυξέλλες 18 Φεβρουαρίου 2009

³³⁸ http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=en> (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

η καινοτομία έχουν θεωρηθεί τα αντίδοτα εκείνα που μπορεί να αφυπνίσουν την ευρωπαϊκή οικονομία και την πορεία προς τα εμπρός.

Ως εκ τούτου η Επιτροπή, με απόφαση³³⁹ της ανακηρύσσει το έτος 2009 «Ευρωπαϊκό έτος δημιουργικότητας και καινοτομίας». Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην προώθηση των ικανοτήτων δημιουργικότητας και καινοτομίας ως βασικών ικανοτήτων για όλους, χάρη στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση. «Η πρόκληση συνίσταται στη δημιουργία περιβάλλοντος φιλικού προς όλες τις μορφές δημιουργικότητας και καινοτομίας, καλλιτεχνικές, πολιτιστικές, κοινωνικές ή τεχνολογικές, και στην προώθηση της πρακτικής χρησιμοποίησης των γνώσεων και των ιδεών»³⁴⁰.

Οι ικανότητες δημιουργίας και καινοτομίας κρίνονται απαραίτητες και προκρίνονται για την οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) δηλώνει πως θα πρέπει να ενισχύσει τις ικανότητες αυτές, ώστε να επωφεληθεί μάλλον από τις εξελίξεις της κοινωνίας της γνώσης, παρά να τις υποστεί. Στην απόφαση αυτή, όπως είναι φυσικό εκ του θέματός της, υμνείται ο ρόλος της δημιουργικότητας ως ένα σπουδαίο και πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου, ως ένα χαρακτηριστικό που καλλιεργείται και αναπτύσσεται. Μάλιστα, το κείμενο αναφέρεται σε πολλούς τομείς, «στα έργα τέχνης, το καλλιτεχνικό σχέδιο και τη βιοτεχνία, αλλά επίσης στον τομέα της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου, της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής καινοτομίας».

Στη συνέχεια δόθηκε έμφαση στην καινοτομία που ορίζεται ως η επιτυχής υλοποίηση νέων ιδεών που προκύπτουν από την δημιουργικότητα κάποιου. Για το λόγο αυτό οι ικανότητες δημιουργικότητας και καινοτομίας, στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους, τονίζεται πως ωφελούν τόσο τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, όσο και τους καλλιτεχνικούς κλάδους και βεβαίως τονώνουν την αυτοπεποίθηση. Η πρωτοβουλία αυτή του ορισμού του έτους 2009 ως «έτους καινοτομίας» λαμβάνει ως πλαίσιο αναφοράς τη σύσταση 2006/962/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις «Βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση»³⁴¹.

Η πολιτική αυτή επιδιώκει να είναι εγκάρσια. «Περιλαμβάνει όχι μόνο την εκπαίδευση και την κατάρτιση, αλλά επίσης τομείς δραστηριότητας, όπως ο πολιτισμός, οι επιχειρήσεις, τα μέσα ενημέρωσης, την έρευνα, κοινωνικές και περιφερειακές πολιτικές, την κοινωνία της πληροφορίας και την ανάπτυξη της υπαίθρου»³⁴².

Σε επίπεδο προθέσεων η απόφαση αυτή κρίνεται σωστή. Όμως και εδώ, και αυτό θα το διαπιστώσουμε σε πολλά κείμενα αποφάσεων της Ε.Ε., παρατηρείται η απόσταση

---

³³⁹ Απόφαση αριθ. 1350/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με το ευρωπαϊκό έτος δημιουργικότητας και καινοτομίας (2009).

³⁴⁰ Ο.π., σελ. 1

³⁴¹ Ο.π., c11090

³⁴² 1350/2008/ΕΚ

προθέσεων και μέσων. Ας μην ξεχνάμε επίσης πως δεν είναι τίποτε περισσότερο από τη «βάπτιση» ενός έτους ως «έτους καινοτομίας» με τη δυνατότητα να ενισχύσει συμβολικά κάποιες πρωτοβουλίες που θα παρθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, να αναδειχθούν καινοτόμες ιδέες και έρευνες. Προγραμματίζεται η υλοποίηση του ευρωπαϊκού έτους δημιουργικότητας και καινοτομίας ότι θα διαρθρωθεί γύρω από υφιστάμενα κοινοτικά προγράμματα, ειδικότερα το πρόγραμμα «Δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση 2007-13» και το Ευρωπαϊκό σύμφωνο για τη νεολαία. Η πρωτοβουλία αυτή θα στηριχτεί επίσης στα αποτελέσματα του ευρωπαϊκού έτους διαπολιτισμικού διαλόγου (2008)³⁴³ και στο πρόγραμμα «Πολιτισμός 2007-2013»³⁴⁴ με σκοπό την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και της ικανότητας καινοτομίας σε ένα πολιτισμικά ποικιλόμορφο περιβάλλον.

Για την πρωτοβουλία αυτή δεν θα διατεθεί κανένας ειδικός προϋπολογισμός. Οι αναγκαίοι πόροι θα προέλθουν από τα οικονομικά περιθώρια ελιγμών που προσφέρονται από προγράμματα του τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και τα λοιπά σχετικά προγράμματα. Στην παράγραφο αυτή επαληθεύεται ό,τι παραπάνω αναφέρθηκε, και ισχύει, για την έκφραση και αποτύπωση προθέσεων από την πλευρά της Επιτροπής.

Κάθε κράτος μέλος διόρισε για το σκοπό αυτό ένα συντονιστή που θα εξασφάλιζε τη διάρθρωση σε εθνικό επίπεδο της πρωτοβουλίας, καθώς και μεταξύ των κρατών μελών και μιας διευθύνουσας επιτροπής που συγκροτείται σε κοινοτικό επίπεδο.

Οι ειδικοί στόχοι του ευρωπαϊκού έτους δημιουργικότητας και καινοτομίας ήταν:

- η δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την καινοτομία·
- η δήλωση της σημασίας της πολιτιστικής πολυμορφίας·
- η προώθηση της δημιουργικότητας και ενός πνεύματος πρωτοβουλίας, ήδη από νεαρή ηλικία, μέσω της επίσημης εκπαίδευσης, όσο και μέσω ανεπίσημων και άτυπων δραστηριοτήτων για νέους·
- η δήλωση της σημασίας της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, ειδικά όσον αφορά την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση·
- η προώθηση της απόκτησης βασικών ικανοτήτων σε κοινωνικά και επαγγελματικά πλαίσια·
- η προώθηση του ρόλου της βιομηχανίας του σχεδίου (ντιζάιν)·
- η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας σε ιδιωτικούς και δημόσιους οργανισμούς.

---

³⁴³ http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29017

³⁴⁴ http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29016

Το ευρωπαϊκό έτος δημιουργικότητας και καινοτομίας υλοποιούνταν συγκεκριμένα σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και επικεντρώνονταν γύρω από μέτρα των ακόλουθων τύπων:

- διοργάνωση διασκέψεων και εκδηλώσεων για την ενθάρρυνση των συζητήσεων και την ευαισθητοποίηση των διαφόρων τύπων κοινού αναφορικά με τη σημασία που έχει η δημιουργικότητα και η ικανότητα καινοτομίας·
- εκπόνηση εκστρατειών ενημέρωσης και προώθησης για να διαδώσουν τα βασικά μηνύματα και οι ορθές πρακτικές·
- εκτέλεση ερευνών και μελετών σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο.

E. 3.3. ΤΟΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Πρόκειται για έναν τομέα που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα στο πλαίσιο της εργασίας αυτής. Η Επιτροπή επιμένει στη σπουδαιότητα που έχει η ενθάρρυνση της δημιουργίας και της καινοτομίας στο πλαίσιο των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που και αυτά είναι απαραίτητα για την καλή λειτουργία του τριγώνου της γνώσης (εκπαίδευση-έρευνα-καινοτομία). Το έτος θα πρεπε να οδηγήσει σε έναν σε βάθος προβληματισμό ως προς τις μεθόδους εκπαίδευσης και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών κεκτημένων. Τα κίνητρα και το πνεύμα πρωτοβουλίας που βρίσκονται στο επίκεντρο της ικανότητας δημιουργίας και καινοτομίας τονίζονταν ότι θα πρέπει να αξιοποιηθούν περαιτέρω καθόλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής πορείας των νέων και των λιγότερο νέων³⁴⁵.

Μπορούμε νομίζουμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι ο Δήμος Ηρακλείου σε συνεργασία με το Τεχνολογικό Πάρκο και τους φορείς Πρωτ/θμιας και Δευτ/θμιας Εκπαίδευσης, συμμετείχε στην πρωτοβουλία αυτή και διοργάνωσε στην κεντρική πλατεία της πόλης (Πλατεία Ελευθερίας) τη «Βραδιά του Ερευνητή» σε μια προσπάθεια να προβάλλει την ιδέα της καινοτομίας και της δημιουργικότητας στους νέους της πόλης.

---

³⁴⁵ 1350/2008/EK

ΣΤ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

CEDEFOP : ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

ΣΤ.1.1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΦΕΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Κρίνεται απαραίτητο στο πλαίσιο της διατριβής αυτής να αφιερώσουμε ένα κεφάλαιο στον CEDEFOP, στο φορέα δηλαδή που έχει την ευθύνη υλοποίησης και συντονισμού της πολιτικής για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση και της εξειδίκευσής τους σε Περιφερειακό Επίπεδο. Σκόπιμα εξάλλου σε προηγούμενο κεφάλαιο, για τους δείκτες ποιότητας και τις διαδικασίες αξιολόγησης και κατάταξης δεν αναφερθήκαμε στις πολιτικές πρωτοβουλίες, όπως έχουν διαμορφωθεί και θεσπιστεί στο χώρο των Επαγγελματικών Δικαιωμάτων, Δεξιοτήτων και της Κατάρτισης.

Το 1974 το Συμβούλιο των Υπουργών υιοθέτησε το πρώτο ψήφισμα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, εντάσσοντάς το στο Πρόγραμμα Κοινωνικής Δράσης. Εκεί υπογραμμιζόταν η ανάγκη ίδρυσης ενός κέντρου για την επαγγελματική κατάρτιση. Το 1975, παρά τις αντιδράσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Επαγγελματική Κατάρτιση (CEDEFOP)³⁴⁶ με έδρα αρχικά το Βερολίνο και από το 1995 τη Θεσσαλονίκη³⁴⁷.

Όπως ως τώρα έχουμε διαπιστώσει από τα επίσημα κείμενα και τις αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ε. αποτελεί το πεδίο εκείνο από το οποίο άρχισε να διαμορφώνεται και να εισάγεται, να εδραιώνεται η αντίληψη, πως ο χώρος της εκπαίδευσης δεν μπορούσε

---

³⁴⁶ Κανονισμός 337/75/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10^{ης} Φεβρουαρίου 1975 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης, Επίσημη Εφημερίδα L 39,13.02.1975 (Centre de Developpement de la Formation Professionnelle)

³⁴⁷ Κανονισμός 1131/94/ΕΚ

να μείνει έξω από το πεδίο εφαρμογής των πολιτικών της Ε.Ε. Δεχόμενοι τους σκεπτικιστές και όσους αμφισβητούν τις προθέσεις ή ερμηνεύουν κριτικά τις πολιτικές σκοπιμότητες της, αποτέλεσε το Δούρειο Ίππο για να «αλωθεί το κάστρο» των Κρατών – Μελών και στον εκπαιδευτικό τομέα που όπως γνωρίζουμε σε όλα τα κείμενα των Συνθηκών και των Διακηρύξεων παραμένει στον απόλυτο και αδιαπραγμάτευτο έλεγχο τους.

Παρόλα αυτά θέλουμε να πούμε πως οι πρωτοβουλίες και οι αποφάσεις της Ε.Ε., πατούν σε μια λογική ισχυρής νομιμοποίησης, όπως αυτή της διαμόρφωσης ενός ενιαίου δικτύου προσόντων και πιστοποιημένων γνώσεων, διαβατηρίου για την επαγγελματική σταδιοδρομία και την κινητικότητα σε επίπεδο Ε.Ε. Τα Κράτη – μέλη δέχθηκαν την παρέμβαση αυτή με ανακούφιση για λόγους κυρίως οικονομικούς. Αναζητούσαν εξάλλου πόρους για να χρηματοδοτήσουν εκπαιδευτικές πολιτικές σε περιόδους δύσκολες – ύφεση της δεκαετίας του '90, άλλες πολιτικές προτεραιότητες - κυρίως όμως μεταφέροντας το κόστος των αποφάσεων που μετέστρεφαν ετεροβαρώς τις προτεραιότητες της εκπαίδευσης σε ένα πρακτικό και χρηστικό επίπεδο, στην Ε.Ε. και στα θεσμικά της όργανα.

Εξάλλου όπως έχουμε αναφέρει με το άρθ. 128-Συνθ. ΕΟΚ παραχωρήθηκε η νομική βάση για την ανάληψη δράσης σε επίπεδο Κοινότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και στην κατάρτιση. Από το 1963 (2 Απριλίου) με κοινή πρόταση της Οικονομικής και της Κοινωνικής Επιτροπής θεσπίζονται οι δέκα γενικές αρχές για την εφαρμογή της κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης που στη συνέχεια υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο των Υπουργών³⁴⁸. Η εφαρμογή τους βέβαια εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών – μελών. Η κοινή δράση θα πάρει τη μορφή προγραμμάτων με στόχο την ανταλλαγή εμπειρίας και πρακτικών και θα έχει διακρατική βάση. Όλες αυτές οι δράσεις χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ. Όπως προέκυπτε από την τέταρτη γενική αρχή, η Επιτροπή συνεπικουρείται σύμφωνα με απόφαση του Συμβουλίου³⁴⁹ από τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Επαγγελματική Κατάρτιση (ΣΕΕΚ). Ως το 1966 η επιτροπή εκδίδει μόνο μια Σύσταση για τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Μπορούμε να διαπιστώσουμε πόσο δειλά ήταν αυτά τα βήματα και οι δράσεις σε επίπεδο εκπαίδευσης που και η επιτροπή έχει απλώς συμβουλευτικό ρόλο. Στη συνέχεια μπορούμε να δούμε τα βήματα της πορείας νομιμοποίησης και εδραίωσης των πολιτικών αυτών παρεμβάσεων. Να σημειώσουμε επίσης πως ουσιαστικά ως τα 1970 (καθιέρωση συναντήσεων υπουργών παιδείας CEC 2006:51) το ρόλο του διεθνούς παίκτη για την προώθηση της συνεργασίας στα θέματα παιδείας είχε το Συμβούλιο της Ευρώπης. Από τότε κύλησε αρκετό νερό όπως έχουμε ήδη

---

³⁴⁸ Απόφαση 63/266/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1963 περί θεσπίσεως των γενικών αρχών για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης, Επίσημη Εφημερίδα 63,20.04.1963

³⁴⁹ 63/688/ΕΟΚ

παρουσιάσει στα προηγούμενα κεφάλαια (Β' και Γ') και μεγάλα βήματα κατακτώνται στους τομείς αυτούς μέχρι την εποχή της Συνθήκης της Λισαβόνας.

ΣΤ. 1.2. «Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗΣ³⁵⁰ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ»: ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Στο κείμενο αυτό (Η Διαδικασία της Κοπεγχάγης) επισημαίνεται πως κατά τη διάρκεια των χρόνων συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, διαπιστώθηκε ότι μπορεί η εκπαίδευση «... να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στη δημιουργία της μελλοντικής ευρωπαϊκής κοινωνίας». Οι οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ευρώπη κατά την τελευταία δεκαετία επιβάλλουν την ανάγκη για Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Επιπλέον η μετάβαση προς μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή, φέρνει νέα δεδομένα στην ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την άλλη προσθέτει μια νέα διάσταση και μια σειρά από προκλήσεις, ευκαιρίες και απαιτήσεις για την εργασία, στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό και τονίζεται, ότι οι υπό ένταξη χώρες, θα πρέπει να ενσωματωθούν ως εταίροι της συνεργασίας για την εκπαίδευση και την κατάρτιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την αρχή.

Η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτέλεσε, πάντα κατά την εκτίμηση της Επιτροπής, τον βασικό παράγοντα εμπέδωσης της ευρωπαϊκής κουλτούρας συνεργασίας.

Η διαδικασία της Μπολόνια για την τριτοβάθμια εκπαίδευση τον Ιούνιο του 1999 σηματοδότησε την εισαγωγή μιας νέας ενισχυμένης Ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα αυτό.

Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισαβόνα τον Μάρτιο του 2000³⁵¹ αναγνώρισε το σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης «ως αναπόσπαστο μέρος των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, ως μέσου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Θεωρήθηκε ως «παράγων εγγύησης για την εξασφάλιση της συνοχής των κοινωνιών μας και την πλήρη ανάπτυξη των πο-

---

³⁵⁰ Δήλωση των ευρωπαϊκών υπουργών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συνεδρίασαν στην Κοπεγχάγη στις 29 και 30 Νοεμβρίου 2002, για την ενισχυμένη ευρωπαϊκή συνεργασία στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Από τη συνάντηση αυτή προέκυψε ένα σημαντικό πολιτικό κείμενο που καταχωρήθηκε ως «Δήλωση της Κοπεγχάγης»

³⁵¹ Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβόνας

λιτών της». Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε το στρατηγικό στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση «να γίνει η δυναμικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο».

Μπαίνοντας στη συνέχεια στην ουσία του θέματος, τονίζεται πως η ανάπτυξη υψηλής ποιότητας επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, είναι ένα κρίσιμο και αναπόσπαστο τμήμα αυτής της στρατηγικής, ιδίως όσον αφορά την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της συνοχής, της κινητικότητας, της απασχολησιμότητας και της ανταγωνιστικότητας.

Αξίζει εδώ να σχολιάσουμε την αναγνώριση από την Επιτροπή των πολλών και ισχυρών διαμεσολαβήσεων σε όλα τα επίπεδα που μπορεί να επιτύχει η εκπαίδευση. Παρόλα αυτά οι παράμετροι που ενδιαφέρουν να προκριθούν ακόμη και σε ένα τέτοιο κείμενο δεν είναι άλλοι από αυτούς της ανταγωνιστικότητας, και της απασχολησιμότητας. Σε ό,τι μας αφορά πιστεύουμε πως τόσο ο όρος ανταγωνιστικότητα δεν μπορεί να αποτελεί μόνιμο και διαρκώς επισειώσιμο επί των κεφαλών όσων εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία πέλεκυ, καθώς ο ορθός όρος που συνάδει με την παιδαγωγική αντίληψη είναι η ελληνική «άμυλα». Επίσης για πολλοστή φορά επανέρχεται ανατριχιαστικά και σε αντίθεση με ό,τι κατ' επίφαση αναφέρεται παραπάνω, ο όρος απασχολησιμότητα. Δηλωτικός σε κάθε περίπτωση των προθέσεων και των υποχωρήσεων που έχει υποστεί, ό,τι θα ονομάζαμε κοινωνικό κεκτημένο, θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα κατά τα άλλα, η πλήρης απασχόληση ή καλύτερα και ορθότερα εργασία. Γιατί και ο όρος απασχόληση δηλώνει κάτι το περιορισμένο, μια δράση μέσα σε πολλές άλλες, κάτι που σαφώς δε σημαίνει ο όρος εργασία και επάγγελμα.

Στην έκθεση αυτή «Στόχοι των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», που εγκρίθηκε στη Στοκχόλμη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2001, εντοπίστηκαν νέοι χώροι για κοινές δράσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που τέθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας. Οι χώροι αυτοί αντιστοιχούν στους τρεις στρατηγικούς στόχους της έκθεσης, δηλαδή τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τη διευκόλυνση της πρόσβασης για όλους στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στον ευρύτερο κόσμο.

Στη Βαρκελώνη, το Μάρτιο του 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το πρόγραμμα εργασίας για την παρακολούθηση της έκθεσης «Στόχοι για τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, για να γίνει ένα ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως, έως το 2010».

Επιπλέον, έγινε έκκληση για περαιτέρω δράση προκειμένου να καθιερωθούν τα μέσα που θα εξασφάλιζαν τη διαφάνεια των διπλωμάτων και των προσόντων, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής της δράσης μιας διαδικασίας παρόμοιας με αυτή της Μπολόνια, αλλά προσαρμοσμένης στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Σε απάντηση στην εντολή της Βαρκελώνης, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παιδεία, Νεολαία και Πολιτισμός) ενέκρινε στις 12 Νοεμβρίου 2002, ψήφισμα για την ενισχυμένη συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αυτό το ψήφισμα καλούσε τα κράτη μέλη και την Επιτροπή, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, και με τη συμμετοχή των υποψήφιων χωρών και των χωρών ΕΖΕΣ - ΕΟΧ, καθώς και των κοινωνικών εταίρων, να συνεργαστούν για την προώθηση μιας αυξημένης συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Καθορίστηκαν επίσης οι στρατηγικοί παίκτες για τη διά βίου μάθηση και την κινητικότητα που είναι σημαντικοί για την προώθηση της απασχολησιμότητας, του ενεργού πολίτη, την κοινωνική συνοχή και την προσωπική ανάπτυξη. Ενταγμένο στο όλο σκεπτικό και το πλάνο με τις βασικές παραμέτρους που είναι:

Η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής κοινωνίας βασισμένης στη γνώση, καθώς επίσης, το να διασφαλιστεί ότι η Ευρωπαϊκή αγορά εργασίας είναι ανοικτή σε όλους, είναι μια σημαντική πρόκληση για τα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Το ίδιο ισχύει και για την ανάγκη, τα συστήματα αυτά να προσαρμόζονται διαρκώς στις νέες εξελίξεις και τις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της κοινωνίας.

Μια ενισχυμένη συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης εκτιμάται ότι θα συνέβαλε στην εξασφάλιση της επιτυχίας της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εκπλήρωση των στόχων, όπως εντοπίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνα.

Για το σκοπό αυτό επιστρατεύονται, το Cedefop και το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, ενώ είναι σημαντική η εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων για τη στήριξη αυτής της συνεργασίας. Ο ζωτικός ρόλος των κοινωνικών εταίρων στην κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη αντικατοπτρίζεται και στο πλαίσιο της Δια Βίου Εκπαίδευσης³⁵². Οι κοινωνικοί εταίροι διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην ανάπτυξη, την επικύρωση και την αναγνώριση των επαγγελματικών ικανοτήτων και προσόντων σε όλα τα επίπεδα και αποτελούν μέρος της ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα αυτό.

Οι ακόλουθες βασικές προτεραιότητες καθορίζεται να επιδιωχθούν μέσω της ενισχυμένης συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και την κατάρτιση³⁵³:

---

³⁵² *Commission of the European Communities (2001b), Making a European Area of Life Long Learning a Reality, Communication from the Commission, Brussels, 21.11.2001 COM(2001)678 final*

³⁵³ *Commission of the European Communities (2003c), "Education & Training 2010" The Success of the Lisbon Strategy hinger on Urgent Reform. Draft joint interim report on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe. Communication from the Commission, Brussels, 11.11.2003, COM 685 final*

Με βάση αυτές τις προτεραιότητες που αποσκοπούν στην αύξηση της εθελοντικής συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, προκειμένου να προωθήσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη, τη διαφάνεια και την αναγνώριση των ικανοτήτων και προσόντων, και ως εκ τούτου να προχωρήσει στη θέσπιση βάσης για την αύξηση της κινητικότητας και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δια βίου μάθηση επισημαίνει μια σειρά χαρακτηριστικών:

Ευρωπαϊκή διάσταση

- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, με σκοπό τη βελτίωση και τη στενότερη συνεργασία προκειμένου να διευκολυνθεί και να προωθηθεί η κινητικότητα και η ανάπτυξη της διοργανικής συνεργασίας, εταιρικές σχέσεις και άλλες διεθνικές πρωτοβουλίες με σκοπό την ενίσχυση της προβολής του Ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης και κατάρτισης σε διεθνή πλαίσια, προκειμένου η Ευρώπη να αναγνωρισθεί ως πεδίο αναφοράς για τους εκπαιδευόμενους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Διαφάνεια, πληροφόρηση και καθοδήγηση

- Αύξηση της διαφάνειας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με την υλοποίηση και τον εξορθολογισμό των εργαλείων και δικτύων πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης των υφιστάμενων μέσων, όπως το Ευρωπαϊκό Βιογραφικό Σημείωμα, το συμπλήρωμα διπλώματος και πιστοποιητικού, το κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για γλώσσες και το europass σε ένα ενιαίο πλαίσιο.
- Ενίσχυση των πολιτικών, συστημάτων και πρακτικών που ενισχύουν την ενημέρωση, καθοδήγηση και παροχή συμβουλών στα κράτη - μέλη, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης, ιδίως για θέματα που αφορούν την πρόσβαση στη μάθηση, την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και τη δυνατότητα μεταφοράς και την αναγνώριση των προσόντων, με σκοπό την υποστήριξη της επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας των πολιτών στην Ευρώπη.

Η αναγνώριση των ικανοτήτων και προσόντων περιλαμβάνει μια σειρά από στόχους

- Διερεύνηση του τρόπου που θα επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή διαφάνεια και συγκρισιμότητα, καθώς και η δυνατότητα μεταφοράς και αναγνώρισης των ικανοτήτων και προσόντων, μεταξύ διαφόρων χωρών και σε διαφορετικά επίπεδα. Αυτά θα μπορούσαν να προωθηθούν με την ανάπτυξη επιπέδων αναφοράς, κοινών αρχών για την πιστοποίηση, καθώς και κοινών μέτρων

συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς πίστωσης στο σύστημα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση

- Αύξηση της στήριξης για την ανάπτυξη των ικανοτήτων και προσόντων σε τομεακό επίπεδο και ενίσχυση της Συνεργασίας. Συντονισμός ιδίως με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

Πολλές πρωτοβουλίες από την Κοινότητα λαμβάνονται σε διμερή και πολυμερή βάση, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που καθορίζονται ήδη σε διάφορους τομείς με στόχο την αμοιβαία αναγνώριση των προσόντων, καταδεικνύουν αυτή την προσέγγιση.

1. Οι προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο ψήφισμα για τη διά βίου μάθηση εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Εκπαίδευση και Νεολαία) στις 27 Ιουνίου 2002
2. Οι προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο ψήφισμα για την προαγωγή της ενισχυμένης ευρωπαϊκής συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παιδεία, Νεολαία και Πολιτισμός) στις 12 Νοεμβρίου 2002

Ακολουθεί η αναφορά στην ανάπτυξη ενός συνόλου κοινών αρχών, όσον αφορά την επικύρωση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης με στόχο τη διασφάλιση μεγαλύτερης συμβατότητας μεταξύ προσεγγίσεων σε διαφορετικές χώρες και σε διαφορετικά επίπεδα.

Η Διασφάλιση Ποιότητας προσεγγίζεται μέσα από το παρακάτω σκεπτικό:

- Προώθηση της συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας, με ειδικότερο επίκεντρο την ανταλλαγή προτύπων και μεθόδων, καθώς και ανάπτυξη κοινών κριτηρίων και αρχών για την ποιότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες για μάθηση των εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών στα πλαίσια όλων των μορφών της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Οι ακόλουθες αρχές αποφασίστηκε επίσης ότι θα στηρίζουν την ενισχυμένη συνεργασία στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης:

- Η συνεργασία πρέπει να βασίζεται στο στόχο του 2010³⁵⁴, που έθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σύμφωνα με το λεπτομερές πρόγραμμα εργασίας και τη συνέχεια της έκθεσης στόχων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνοχή με τους

---

³⁵⁴ *Education & Training 2010*

στόχους που έθεσε το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παιδεία, Νεολαία και Πολιτισμός).

- Τα μέτρα πρέπει να είναι προαιρετικά και να αναπτύσσονται κυρίως μέσω της συνεργασίας από κάτω προς τα πάνω.
- Οι πρωτοβουλίες πρέπει να εστιάζονται στις ανάγκες των πολιτών και των οργανώσεων των χρηστών.
- Η συνεργασία πρέπει να είναι περιεκτική και να μετέχουν τα κράτη μέλη, η Επιτροπή, οι υποψήφιας χώρες, ΕΖΕΣ-ΕΟΧ και των κοινωνικών εταίρων³⁵⁵.

Η συνέχεια της δήλωσης αυτής συντάχθηκε ως εξής για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και επιτυχής εφαρμογή της ενισχυμένης ευρωπαϊκής συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση:

1. Η εφαρμογή της ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει να είναι αναπόσπαστο μέρος της συνέχειας της έκθεσης στόχων. Η Επιτροπή θα εξετάσει αυτή την αναφορά και η φιλοδοξία είναι να ενσωματώσει πλήρως την παρακολούθηση των εργασιών της ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην παρακολούθηση των στόχων της έκθεσης.

Οι άτυπες συναντήσεις των Γενικών Διευθυντών για την Επαγγελματική Κατάρτιση, που συνέβαλαν στην δρομολόγηση της πρωτοβουλίας αυτής στη Bruges του 2001, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εστίαση και την εμπύχωση στην συνέχεια της εργασίας.

3. Στο πλαίσιο αυτό η αρχική εστίαση μέχρι και το 2004 θα είναι σε συγκεκριμένες περιοχές, όπου η εργασία είναι ήδη σε εξέλιξη, δηλαδή την ανάπτυξη ενός ενιαίου πλαισίου διαφάνειας, της μεταφοράς μονάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και την κατάρτιση και την ανάπτυξη των εργαλείων ποιότητας.

Οι αρμόδιοι υπουργοί για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμφώνησαν μιας και επιβεβαιώθηκε η ανάγκη να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να επιτευχθούν οι στόχοι και οι προτεραιότητες για τις δράσεις που αναφέρονται στην παρούσα δήλωση και να συμμετάσχουν στο πλαίσιο μιας ενισχυμένης συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων.

Μια συνάντηση δυο χρόνια αργότερα ανέλαβε την επισκόπηση της προόδου και παρείχε συμβουλές σχετικά με τις προτεραιότητες και τις στρατηγικές³⁵⁶.

Νομίζουμε πως το κείμενο αυτό αποτελεί τον καταστατικό χάρτη για τη συνεργασία σε επίπεδο Ε.Ε. στον τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για την περίοδο που εξετάζουμε. Δεν είναι βεβαίως τυχαίο που σε κάθε περίπτωση

---

³⁵⁵ *Δήλωση της Κοπεγχάγης*

³⁵⁶ *Education & Training follow – up group*

τονίζεται η ανάγκη διαμόρφωσης ενός ενιαίου πλαισίου προσόντων καθώς και η δέσμευση να παρθούν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή. Είδαμε επίσης πως εξελίσσεται η πολιτική παρέμβαση στον τομέα αυτό στις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Μια σειρά από πολιτικά κείμενα στη συνέχεια³⁵⁷, οδηγούν στην ανάγκη καταγραφής των δεδομένων στην Ε.Ε. με στόχο την έγκαιρη και κατάλληλη κατάρτιση, προκειμένου να διασφαλισθεί, η υψηλού επιπέδου απασχόληση, καθώς και η ανάγκη να δημιουργηθούν μέσα από την καταγραφή των διαφόρων επιπέδων δεξιοτήτων³⁵⁸, όπως αυτές αναγνωρίζονται από τα Κ-Μ, με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος πιστοποίησης και αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων.

Μέσα από την πολιτική αυτή προέκυψε η ανάγκη να προσδιορισθούν τα επαγγελματικά δικαιώματα σε όλα τα λειτουργικά επίπεδα απασχόλησης και παραγωγής, εθνικό, περιφερειακό, τομεακό, ακόμη και σε επίπεδο επιχείρησης. Σαφέστατα η πολιτική αυτή περιλαμβάνει και μια σημαντική παράμετρο, εκείνη της εκτίμησης των εξελίξεων και των τάσεων στο χώρο της παραγωγής και της πρότασης ενός επαγγελματικού προσανατολισμού. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε μια πλατφόρμα διαλόγου ανάμεσα στα Κ-Μ προκειμένου να διερευνηθούν καλές πρακτικές και να αναγνωρισθούν τα σημεία σύμπτωσης.

Η πρόταση αυτή θα 'πρεπε να στηρίζεται τόσο σε μακροοικονομικά όσο και σε μικροοικονομικά δεδομένα. Επίσης απαιτούσε το συνδυασμό τόσο ποσοτικών, όσο και ποιοτικών δεδομένων ενώ ταυτόχρονα θα 'πρεπε να λαμβάνει υπόψη της το ρόλο των κοινωνικο - οικονομικών δεδομένων. Θα πρέπει επίσης να στηρίζεται σε συγκριτική ανάλυση των δεδομένων σε όλους τους τομείς της αγοράς εργασίας όλων των Κ-Μ.

Από την άλλη είναι απαραίτητο, και σε μεγάλο βαθμό έχει γίνει, και έχουν συσταθεί, πολλές και αξιόλογες βάσεις δεδομένων με σημαντική ανάλυση. Ένας τέτοιος σχεδιασμός είναι απαραίτητο να μελετά και να προβλέπει τις τάσεις που θα επικρατήσουν σε παγκόσμιο επίπεδο διασφαλίζοντας τόσο την αυτονομία (ιδιαιτερότητα) του συστήματος όσο και τη συμπληρωματικότητά του.

Ζητούμενο από την άλλη είναι η συνεργασία και εμπλοκή όλων των φορέων (Ινστιτούτων, Ερευνητικών Κέντρων, κτλ) για την υιοθέτηση κοινών μεθόδων και κλιμάκων αναφοράς, ούτως ώστε να μπορεί να είναι συμβατό το όλο εγχείρημα και να μπορούν να εφαρμοσθούν οι προτάσεις, σε κάθε χώρα μέλος.

Παρόλα αυτά δεν πρέπει να υποτιμηθεί ο τομέας αυτός ως εντελώς τεχνοκρατικός. Γενικά στη μεταβιομηχανική εποχή κάθε μορφής κατάρτιση και δεξιότητα απαιτεί

---

³⁵⁷ “The European Council’s integrated guidelines for employment for 2005-08 Regulation (EC) on the European Social Fund, Social Partners framework of actions for the life-long development of competences and qualifications”

³⁵⁸ Cedefop, Working document 10 ETCG AGENDA ITEM 7, Thessaloniki 30 August 2006

υψηλού επιπέδου ικανότητες ανάλυσης και χρήσης ορολογίας και γνώσεων που εξασφαλίζουν ή καλύτερα απαιτούν ένα υψηλό επίπεδο ακόμη και γλωσσικό.

ΣΤ. 2.1. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ³⁵⁹

Η ανακοίνωση αυτή φέρει τον πολύ σαφή και αποκαλυπτικό τίτλο « Η Ευρώπη χρειάζεται επενδύσεις στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση». Στηρίζεται στο σκεπτικό πως η Εκπαίδευση και η Κατάρτιση παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση των αλλαγών και των συνθηκών που επικρατούν στην Ευρώπη, όπως η παγκοσμιοποίηση, η γήρανση του πληθυσμού, η χρήση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και των απαιτούμενων δεξιοτήτων, όπως αυτό αναλύεται στα πολιτικά κείμενα από τη συνθήκη της Λισαβόνας και την αναθεώρησή της³⁶⁰.

Η VET αναφέρεται ως η βασικότερη παράμετρος στην πολιτική της Δια Βίου Εκπαίδευσης. Είναι καθοριστική στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, στην προσπάθεια να πετύχουμε μεγαλύτερη ανάπτυξη, οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους και την κοινωνία της γνώσης. Βασικός παράγοντας τονίζεται ότι πρέπει να είναι η εμπλοκή σε αυτήν (VET) όλων των νέων που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία. Επίσης αναφέρονται η αριστεία και οι δεξιότητες ως παράμετροι αναγκαίες στην επίτευξη των παραπάνω στόχων. Στην πολιτική αυτή προτεραιότητα κρίνεται σκόπιμο να ενταχθούν τα κράτη μέλη, υιοθετώντας τις αρχές της. Για το λόγο αυτό γίνεται ειδική αναφορά στις διαφορές που καταγράφονται στα συστήματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Προκρίνονται η ποιότητα και η ελκυστικότητα ως εξέχουσες από το 2002 και έπειτα.

Επισημαίνεται πως το διακύβευμα είναι πολιτικό, γιατί διευκολύνει την αποδοχή των κοινών στόχων σε επίπεδο Ε.Ε. και γι' αυτό η επιτυχία έχει σημειολογικό ενδιαφέρον.

Εντάσσεται ωστόσο και υπογραμμίζεται αυτό, πως από τη Διακήρυξη της Κοπεγχάγης το Νοέμβριο του 2002, ως την Ανακοίνωση του Μάαστριχτ το Δεκέμβριο του 2004, και τη συνάντηση του Ελσίνκι, τόσο οι προτεραιότητες, όσο και οι στρατηγικές έχουν επαναξιολογηθεί και αναπροσαρμοστεί. Γίνεται επίσης ιδιαίτερη μνεία στην ανάγκη καλύτερης διαχείρισης του VET, στην υιοθέτηση κοινών

---

³⁵⁹ *Ελσίνκι Δεκέμβριος 2006 για αναθεώρηση των προτεραιοτήτων και της στρατηγικής της Κοπεγχάγης*

³⁶⁰ www.minedu.fi/vet2006

ευρωπαϊκών στόχων ως το 2010³⁶¹, κρίνεται σκόπιμη, μια πιο συστηματική προσέγγιση και καθορίζεται η επόμενη συνάντηση για το Ελσίνκι.

Έχει επίσης ενδιαφέρον να πούμε σε ποιους φορείς ανατίθεται μέσα από συνδυασμένες και πολύ-επίπεδες ενέργειες η υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων που είναι:

- Το πρόγραμμα ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2007 – 2013
- Το CEDEFOP και το ETF
- Η EUROSTAT
- Ο ΟΑΣΑ που θα συνεργαστεί
- Τα Κράτη – μέλη με τους ανάλογους φορείς τους

Βεβαίως της διαπίστωσης αυτής οικονομική εξειδίκευση και αποτύπωση δεν είδαμε. Ως εκ τούτου σε σχέση με την ανάγκη χρηματοδότησης του τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, όπως ρητά αναφέρει η παρούσα ανακοίνωση, δεν γίνεται, δε διατίθενται ανάλογα κονδύλια. Βλέπουμε πως για μια ακόμη φορά, για τους τομείς αυτούς οι διαπιστώσεις σταματούν στις διαπιστώσεις.

ΣΤ. 2.2.ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΜΠΟΡΝΤΩ³⁶²

Αποτυπώνει την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Σύσκεψη του Συμβουλίου Υπουργών, των κοινωνικών εταίρων και της Επιτροπής. Στις 26 Νοεμβρίου του 2008 στο Μπορντώ επανεξετάστηκαν οι προτεραιότητες και η στρατηγική της Συνθήκης της Κοπεγχάγης σε θέματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης.

Σε αυτήν εξετάστηκε η πρόοδος που έχει επιτευχθεί από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, το Μάρτιο του 2000, οι προτεραιότητες των Κρατών και των Κυβερνήσεων ως το 2010 καθώς και οι καταληκτικές ημερομηνίες για τους στόχους αυτούς, καθώς το 2010 σηματοδοτεί την καταληκτική ημερομηνία για το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010». Το διάστημα αυτό 2008 – 2010 κρίνεται επίσης εξαιρετικά σημαντικό για την προετοιμασία των μελλοντικών στρατηγικών που θα επιλεγούν στον τομέα αυτό. Το μοντέλο της συνεργασίας, όπως αυτό σχηματίστηκε στην Κοπεγχάγη στα 2002, αποδείχτηκε αποτελεσματικό. Αυτή είναι μια πρώτη εκτίμηση

---

³⁶¹ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/lll_en.html
http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm

³⁶² Ανακοίνωση του Μπορντώ

του Συμβουλίου και νομίζουμε πως μπορούμε να την εμπιστευθούμε δεδομένου ότι τεκμαίρεται και από στατιστικά στοιχεία και τις αναφορές. Η στρατηγική αυτή συγκροτήθηκε για να προκύψουν καλύτερα αποτελέσματα τόσο στην οικονομική, όσο και στην κοινωνική διάσταση των στόχων της Λισαβόνας. Οι σταθμοί της στρατηγικής αυτής από την Κοπεγχάγη στο Μάαστριχτ και τις Βρυξέλλες³⁶³ και από το Ελσίνκι ως το Μπορνώ στόχευσαν στο να δημιουργήσουν απασχόληση, βασισμένη στη διαφάνεια και στην κοινή εμπιστοσύνη.

Γενικότερη αποτίμηση μεθόδων κυβερνησιμότητας στον τομέα της άτυπης και τυπικής εκπαίδευσης

Μια βασική παράμετρος στάθηκε η ανάπτυξη κλειδιών για τη διαφάνεια και την αναγνώριση της γνώσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, ούτως ώστε να προκύψει ένα κοινό σύστημα ποιότητας για θεσμοθετημένα συστήματα στον τομέα αυτόν. Έγινε προσπάθεια να αναγνωρισθούν οι κοινές αρχές για την ταυτοποίηση και την αξιολόγηση τόσο των τυπικών, όσο και των άτυπων μορφών εκπαίδευσης. Όπως το Europass, το European Qualifications Framework (EQF), το μελλοντικό European Credit System for VET (ECVET) και το μελλοντικό σύστημα European Quality Assurance Reference Framework (EQARF)³⁶⁴. Πρόκειται για εργαλεία που έχουμε παρουσιάσει και που έρχονται να δημιουργήσουν μια κοινή γλώσσα, κοινά επίπεδα αναφοράς σε Ε.Ε. και όχι μόνο.

Για την προώθηση αυτών των στρατηγικών ενεργοποιήθηκαν μέθοδοι δουλειάς, δημιουργήθηκαν δίκτυα ευρωπαϊκά, φορείς θεσμοθετήθηκαν, πιλοτικά προγράμματα χρηματοδοτήθηκαν, έγιναν ανταλλαγές καλών πρακτικών. Όλα τα παραπάνω βοήθησαν στο να προωθηθούν τα ζητήματα αυτά και να χρησιμοποιηθούν κοινές λογικές. Στην πορεία αυτή συστρατεύθηκαν τα κράτη με στόχο να εκσυγχρονίσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα στο επίπεδο της διαφάνειας και της πιστοποίησης ποιότητας. Ιδιαίτερα το EQF δείχνει να πέρασε στην πλειοψηφία των χωρών και των διαδικασιών πιστοποίησης προσόντων. Τα δίκτυα αυτά ανέπτυξαν κοινές μεθοδολογικές γλώσσες για την τυπική και την άτυπη εκπαίδευση. Όσο για το μελλοντικό ECVET σύστημα μονάδων οι χώρες μέλη είναι έτοιμες να το εφαρμόσουν. Προτεραιότητα δίνεται στην ποιότητα και στις εθνικές πολιτικές, στις δομές πιλότους, καθώς επίσης στα μέσα, ούτως ώστε οι στρατηγικές για τη Δια Βίου Μάθηση να είναι αποτελεσματικότερες και ευέλικτες.

Τα συστήματα αυτά πέρασαν και στις χώρες της διεύρυνσης, γεγονός που αποδεικνύει και την αναγκαιότητα αυτών των εφαρμογών, αλλά κυρίως τη δυναμική

---

³⁶³ *Presidency conclusions, Brussels European Council, 23-24 march 2006 (doc. 7775/06)*

³⁶⁴ *The Bordeaux Communiqué, p.2*

που έχει αναπτυχθεί στους τομείς αυτούς σε ευρωπαϊκό, και όχι μόνο επίπεδο. Δηλώνει βεβαίως την πολιτική βούληση να προωθηθεί η διαδικασία αυτή. Η στρατηγική αυτή ανταποκρίνεται στην πολιτική δέσμευση που χαρακτηρίζει όλες τις Συνθήκες από το 1997 και έπειτα (Συνθήκη του Άμστερνταμ) του να απαντήσει δηλαδή η Ευρώπη στις προκλήσεις της Παγκοσμιοποίησης. Μια προτεραιότητα που επαναλαμβάνεται και από το ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2008³⁶⁵.

Με δεδομένο ότι η ανεργία στους νέους ανθρώπους ξεπερνά το 15,5%, το γεγονός πως ένα ποσοστό νέων που εγκαταλείπει το σχολείο πριν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένει πάνω από το 14,8% ενώ ο στόχος που είχε τεθεί ήταν να κατέβει στο 10% το 2010, δείχνει πως πρέπει να κινηθούν οι πολιτικές της Ε.Ε. στην επόμενη περίοδο. Αυτό σημαίνει πως 78 εκατομμύρια ευρωπαίοι σε ηλικία εργασίας έχουν λιγότερα προσόντα από εκείνα που θα 'πρεπε. Για το λόγο αυτό εκτιμάται πως η κατάρτιση θα πρέπει να απευθύνεται σε εκείνους που έχουν μειωμένα προσόντα³⁶⁶.

Παρατηρούμε επίσης πως στις εκτιμώμενες συνθήκες, τίθενται πλέον των παραδοσιακών, η ανταγωνιστικότητα, η παγκοσμιοποίηση, συνθήκες εκτός Ε.Ε. γενικότερα, τα δημογραφικά ζητήματα, οι εξελίξεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών, εμφανίζονται δυο νέοι παράγοντες. Ο πρώτος συντομογραφείται (BRIC, Brasil, Russia, India, China) ενώ ο δεύτερος δεν είναι άλλος από την παγκόσμια οικονομική κρίση (2008).

Επισημαίνεται επίσης πως ως το 2020 περίπου 3 εκ. θέσεις εργασίας θα χαθούν στον πρωτογενή τομέα³⁶⁷. Αντίθετα στις νέες θέσεις εργασίας τα ¾ θα αφορούν τον τομέα των υπηρεσιών. Στην ανακοίνωση αυτή υπογραμμίζεται η ανάγκη χάραξης μιας νέας στρατηγικής που θα στηρίζεται στην αριστεία και στις ίσες ευκαιρίες. Ακόμη τονίζεται η ανάγκη να συνδεθεί η επαγγελματική εκπαίδευση (VET) με ενός υψηλότερου επιπέδου γενική παιδεία και την ανώτατη εκπαίδευση. Γενικά η πολιτική αυτή πρέπει να επενδύει στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και της ενεργοποίησης των πολιτών, στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, στον επανασχεδιασμό και στην επανενεργοποίηση των εργαλείων που στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, καθώς επίσης να γίνει πραγματικότητα ο στόχος της Δια Βίου Εκπαίδευσης και κινητικότητας.

Με βάση λοιπόν τα δεδομένα προκύπτει η ανάγκη να επανασχεδιαστεί η πολιτική που αφορά στην επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση με τη δημιουργία προγραμμάτων και την υιοθέτηση στρατηγικών και καλών πρακτικών που να είναι ελκυστικό-

---

³⁶⁵ European Council, 13-14 March 2008) “ Providing high – quality education and investing more and more effectively in human capital and creativity throughout people’s lives are crucial conditions for Europe’s success in a globalised world”

³⁶⁶ ό. π., σελ.4

³⁶⁷ BUSINESS EUROPE, CEEP, CES, UEAPME, Key challenges facing European labour markets. A joint analysis of European social partners. 2007

τερα και αποτελεσματικότερα. Ακόμη η πιο επιτυχής και άμεση σύνδεση της κατάρτισης με την αγορά εργασίας³⁶⁸.

Ακόμη, υιοθετείται, όπως έχουμε αναφέρει, η αναγκαιότητα προσαρμογής των δεικτών με εκείνους του ΟΑΣΑ, ενώ οριοθετούνται τα εργαλεία υλοποίησης που είναι η Eurostat, για την παροχή των απαιτούμενων στατιστικών δεδομένων, ο CEDEFOP και το European Training Foundation (ETF).

Προγραμματίστηκε επίσης το επόμενο follow - up meeting για την Bryges στα 2010. Εκεί αφού γίνει μια γενικότερη αποτίμηση της στρατηγικής και των δεσμεύσεων της Κοπεγχάγης θα τεθούν οι στόχοι για την επόμενη περίοδο.

ΣΤ. 3.1. ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ: ΒΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε στην έκθεση αυτή, η πολιτική για την κατάρτιση εντάσσεται στην πολιτική που χρηματοδοτείται από δυο κυρίως ταμιά το Κοινωνικό και των Περιφερειών. Βεβαίως δυνατότητες δίνονται και από το ταμείο Συνοχής. Αν ερμηνεύσουμε τα παραπάνω μπορούμε να δούμε πιο είναι το σκεπτικό της Ε.Ε. και πως βλέπει την κατάρτιση – εκπαίδευση³⁶⁹. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει εντάσσεται στις προτεραιότητες, της «Ατζέντα της Λισσαβόνα και του Γκέτεμποργκ». Καταρχήν γίνεται προσπάθεια τα αποτελέσματα της συνοχής να γίνουν περισσότερο ορατά και επίσης η απασχόληση, συνδέεται με την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα και αυτή με τη σειρά της με την καινοτομία, την έρευνα και την προσβασιμότητα.

Τα οχήματα αυτά εκτιμάται ότι έχουν τη δυνατότητα να οδηγήσουν στη μείωση των αποκλεισμών. Για το λόγο αυτό όπως υποστηρίζεται και η χρηματοδότηση των πολιτικών αυτών γνωρίζει «γενναία»(;) αύξηση που από τα 384 εκ. Ευρώ φτάνει στα 485 εκ. για την Ευρώπη βέβαια των 27 και όχι των 15, για το κοινωνικό ταμείο, ενώ αντίστοιχα στη χρηματοδότηση του Περιφερειακού Ταμείου η αύξηση ανέρχεται σε 56%. Είναι γενικά θετικό το γεγονός πως όλη αυτή η προσπάθεια εντάσσεται στο Κοινωνικό, στο Περιφερειακό και στο ταμείο Συνοχής που και αυτό από 83 εκ. θα φτάσει στα 123 εκ. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός πως δημιουργείται ένα πακέτο που προωθείται στις Περιφέρειες και μάλιστα εκείνες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη

---

³⁶⁸ Doc. 9286\04

³⁶⁹ 2nd meeting of the Education and Training 2010 Coordination Group Employment, Social Affairs & Equal Opportunities

υστέρηση και δομικά προβλήματα, καθώς επίσης το γεγονός πως η κατάρτιση εκλαμβάνονται μαζί με την απασχόληση ως βασικοί πυλώνες της Κοινωνικής και Πολιτικής Συνοχής της Ευρώπης.

Με τα μέσα αυτά γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η πρόκληση της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής ανάπτυξης. Πρόκειται για μια προσπάθεια ολοκληρωμένης παρέμβασης τόσο στο οικονομικό, όσο και στο κοινωνικό επίπεδο, ενισχύοντας τη μείωση των αποκλεισμών και την επούλωση των δημογραφικών ελλειμμάτων που παρουσιάζονται σε πολλές Περιφέρειες της Ε.Ε. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πάνω από 18 εκατομμύρια ήταν οι άνεργοι στην Ευρώπη το 2006 και πως κάθε χρόνο εξαιτίας της πληθυσμιακής γήρανσης χάνουμε πάνω από ένα εκατομμύριο εργαζόμενους.

Στη στρατηγική αυτή επελέγη να δοθεί μεγαλύτερη δύναμη στις περιφέρειες και στους τοπικούς παίκτες προκειμένου με πιο εξατομικευμένο τρόπο να εφαρμοσθούν οι παραπάνω πολιτικές. Η ενίσχυση του Περιφερειακού επιπέδου εφαρμογής εντάχθηκε σε μια λογική συμπληρωματικότητας με τρεις κυρίως στόχους:

- ενίσχυση στην αύξηση της απασχόλησης σε επίπεδο Κ-Μ και Περιφερειών
- περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση ενισχύοντας την επούλωση των μειονεκτημάτων και την προσαρμογή στις αλλαγές
- και σε ένα ακόμη πιο εξειδικευμένο επίπεδο, συνεργασία για μια ισόρροπη ανάπτυξη

Διαπιστώνουμε λοιπόν να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον στις Περιφέρειες :

- των νέων χωρών
- τις απομακρυσμένες
- εκείνες με γεωγραφικά μειονεκτήματα (ορισμένα νησιά, ορεινές περιοχές, σποραδικά κατοικημένες περιοχές στο Βορρά της Ε.Ε.

Ειδικό βάρος δίνεται λοιπόν στην αποκέντρωση και στην τοπικά εξειδικευμένη προσέγγιση με προτεραιότητες:

- στην αστική διάσταση
- με εστίαση σε ζώνες με γεωγραφικά μειονεκτήματα
- στις βόρειες περιοχές
- στις παραμεθόριες ζώνες

Για να διευκολυνθεί μάλιστα η διαδικασία και να μπορέσει να έχει αποτέλεσμα η πολιτική αυτή, προχώρησε η Ε.Ε. σε μια απλοποίηση των διαδικασιών ένταξης με τρεις πηγές χρηματοδότησης (ERDF, CF, ESF). Με μονο-ταμειακά προγράμματα, με τη δυνατότητα ένταξης μακρόχρονων έργων στο Ταμείο Συνοχής, με τη χρηματοδότηση

αυτούσια του μανάτζμεντ από το ταμείο Συνοχής και Structural Funds. Κρίνοντας ως επιλέξιμα, ακόμη και με κανόνες των Κ-Μ, προγράμματα.

Επίσης έδωσε προτεραιότητα στη χρηματοδότηση στις περιοχές με μεγαλύτερες ελλείψεις. Έτσι το 78.54% κατευθύνθηκε στις περιοχές σύγκλησης, το 17.22% στην Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση, ενώ 3,94% για διασυνοριακές και διεθνείς συνεργασίες³⁷⁰.

Αναφερόμαστε στο σημείο αυτό και στις πολιτικές που προωθούν την ανταγωνιστικότητα γιατί βρίσκονται σε στενή σχέση και συνάρτηση με την απασχόληση. Οι πρωτοβουλίες αυτές ενισχύονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και αφορούν όλα τα Κ-Μ και όλες τις Περιφέρειες. Δε θα ασχοληθούμε, αν και σε κάποια σημεία δε θα το αποφύγουμε, γιατί κρίνουμε πως και αυτό επηρεάζει τον τομέα της απασχόλησης, με το κομμάτι των υποδομών, της καινοτομίας και των επενδύσεων.

Εγκαινιάζεται επίσης ένας νέος τρόπος δικτύωσης και παρακολούθησης των προγραμμάτων αυτών:

- Γενικοί κανόνες που παρακολουθούνται από το Συμβούλιο από στελέχη των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων
- Συναπόφαση για χρηματοδότηση από ERDF και ESF
- Συναπόφαση με Ευρωπαϊκή Ομάδα και Τοπικούς Συνεργάτες
- Δέσμευση για το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Τα προγράμματα αυτά είχαν ως ομάδες στόχους περιφέρειες με ποσοστό σύγκλησης κάτω από το 60% και περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση κάτω από το 75% του Κοινοτικού Μέσου όρου. Η Επιτροπή προετοίμασε για το λόγο αυτό λίστες με τις κατηγορίες ενδιαφέροντος σε ό,τι αφορά την έρευνα και την καινοτομία, το ανθρώπινο κεφάλαιο, τις επαγγελματικές υπηρεσίες, τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές υποδομές και τις δυνατότητες σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Εξαιρέθηκαν τα Κ-Μ που εντάχθηκαν μετά το 2004.

Το σύνθημα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου δεν ήταν άλλο από το «δουλειές και ευκαιρίες για όλους». Όλο αυτό το εγχείρημα στηρίχτηκε στο άρθρο 146 της Συνθήκης όπου καθορίζεται πως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο «για να κάνει την ένταξη στην εργασία ευκολότερη και για να μεγαλώσει τη γεωγραφική κινητικότητα και την προσβασιμότητα στα όρια της Κοινότητας, και για να διευκολύνει την σύνδεσή τους με τις βιομηχανικές αλλαγές και τις αλλαγές στο σύστημα παραγωγής, και κυρίως προς την βασική κατάρτιση και την επανακατάρτιση. Ο Κανονισμός του Ε.Κ.Τ. μεταφράζει το άρθρο 146 της Συνθήκης σε συγκεκριμένες προβλεπόμενες πηγές χρηματοδότησης και προτεραιότητες, επιλέξιμες δαπάνες.

---

³⁷⁰ Ο.π.

Με το σκεπτικό αυτό έρχονται σε προτεραιότητα οι όροι της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλησης για τα Κ-Μ. Μιλάμε για πολιτικές που στρέφονται:

- στην πλήρη απασχόληση
- στην ποιότητα και στην παραγωγικότητα στην εργασία
- στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού
- στη μείωση της απώλειας θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια

Επίσης δίνεται προτεραιότητα στους στόχους της Ε.Ε. στο πεδίο του κοινωνικού αποκλεισμού και της ισότητας των ευκαιριών εν γένει, καθώς επικεντρώνεται στις προτάσεις για την απασχόληση. Ιδιαίτερα στον τομέα της πρόσβασης στην απασχόληση επικεντρώνεται το ενδιαφέρον της Ε.Ε. στον εκσυγχρονισμό των υποδομών στην αγορά εργασίας, στην ανάπτυξη ενεργών και προβλέψιμων μέτρων που θα προσδιορίσουν τις ανάγκες στο χώρο της εργασίας, στη συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση, στην ένταξη και στην απασχόληση των μεταναστών.

Στις προτεραιότητες εντάσσεται και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Στο κεφάλαιο αυτό υπεισέρχεται το στοιχείο της εκπαίδευσης – κατάρτισης. Για το λόγο αυτό σχεδιάστηκαν μια σειρά από μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με σκοπό την ανάπτυξη της απασχολησιμότητας, την παρακολούθηση των εξελίξεων στην αγορά εργασίας και που αφορούν τόσο τη βασική και περαιτέρω εκπαίδευση όσο και τη συνεχή κατάρτιση και την επανακατάρτιση με εστίαση στην καινοτομία και στην οικονομία της γνώσης. Για το σκοπό αυτό επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα προσόντα των εκπαιδευτικών, στην αύξηση της συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα, στην αντιμετώπιση του φαινομένου της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, και στη βελτίωση της ποιότητας στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Εστιάζει ακόμη στην προώθηση συνεργασιών και συμφωνιών, δικτύων τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για τη βελτίωση των δεδομένων στο χώρο της αγοράς εργασίας.

ΣΤ. 4. ΤΡΙΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Παραδείγματα εφαρμογής των πολιτικών προταγμάτων της Ε.Ε. στους τομείς της κατάρτισης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης

Όπως έχουμε δεσμευτεί από το σκεπτικό της διατριβής μας παρουσιάζουμε τις πολιτικές σε κάθε τομέα και ερχόμαστε στη συνέχεια να ελέγξουμε και να διαπιστώσουμε σε ποιο βαθμό οι πολιτικές αυτές υιοθετήθηκαν αρχικά, θεσμοθετήθηκαν στη συνέχεια και εφαρμόστηκαν τελικά, με ορισμένα στοιχεία ενδεικτικά της αποτελεσματικότητάς τους. Για το λόγο αυτό, είπαμε πως θα χρησιμοποιήσουμε ως μοντέλα

τρεις χώρες – εκτός από την Ελλάδα, στην οποία θα αφιερώσουμε ιδιαίτερη ενότητα - επιλέξαμε τη Γαλλία, τη Φινλανδία και τη Γερμανία, ακριβώς γιατί καθεμιά από αυτές έχει τη δική της κουλτούρα στα εκπαιδευτικά θέματα και τη δική της «ιστορία» στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ειδικότερα.

Επιλέχθηκαν εκτός από την Ελλάδα που αποτελεί το επίπεδο αναφοράς μας και όπου θα επανέλθουμε για να δούμε αναλυτικά τις τροπολογίες που δρομολογήθηκαν από το 2000, τρία ακόμη παραδείγματα χωρών που αποτελούν, η κάθε μια ένα ξεχωριστό εκπαιδευτικό μοντέλο και που αντιστοιχούν, σε διαφορετικά μοντέλα – συστήματα εκπαίδευσης. Αναφερόμαστε στη Γαλλία που παραδοσιακά αναπτύσσει το δικό της πρότυπο και σκεπτικό στην εκπαίδευση. Παραμένει ένα εκπαιδευτικό σύστημα με κεντρική καθοδήγηση σε επίπεδο κράτους - πολιτείας, θέλοντας να διασφαλίσει ένα κοινό εθνικό επίπεδο παροχής υπηρεσιών και γνώσεων. Θα προχωρήσουμε στη Γερμανία που με τον ομοσπονδιακό τρόπο οργάνωσής της, έχει για κάθε κρατίδιο ένα σύστημα που συντονίζεται σε πολύ γενικές γραμμές από την Κεντρική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και θα κλείσουμε με τη Φινλανδία που αποτελεί το μοντέλο - υπόδειγμα για τη «σκανδιναβική» προσέγγιση. Εξάλλου αναφέρεται, συνεχώς και παντού, ως ένα επιτυχημένο σύστημα που καταγράφει μεγάλες πρωτιές σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ενότητες αυτές στοιχειοθετούν κυρίως ένα παράδειγμα εφαρμογής των πολιτικών της Ε.Ε. και ένα δείγμα περιφερειοποίησης.

ΣΤ. 4.1. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

1. Γενική παρουσίαση – δίκτυο για την κοινωνία της γνώσης
  - Πολιτικό – κοινωνικό – πολιτιστικό – οικονομικό περιεχόμενο

Η Δημοκρατία της Φινλανδίας και το Σύνταγμά της κατοχυρώνει τα ατομικά δικαιώματα και τις βασικές αρχές του νομοθετικού, διοικητικού, δικαστικού και δημοσίων οικονομικών. Ακόμη τις αρχές για την εθνική άμυνα, την εκπαίδευση, τις θρησκευτικές κοινότητες και τους δημόσιους φορείς. Με το σύνταγμα κατοχυρώνεται ο δημόσιος χαρακτήρας της εκπαίδευσης για όλους. Επίσης η Πολιτεία είναι υπεύθυνη για την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, γενική εκπαίδευση και ανώτατη πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Η Φινλανδία είναι μια κοινοβουλευτική δημοκρατία με πολύ-μετοχικό επίπεδο.

Η εκτελεστική εξουσία διανέμεται σε διαφορετικά επίπεδα: κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό. Ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 5,2 εκ.

Η εκπαιδευτική πολιτική εκπονείται από το Υπουργείο Παιδείας. Η Περιφερειακή Διοίκηση αντιστοιχεί σε 6 περιφέρειες μια από τις οποίες των νησιών Åland που λειτουργεί ως αυτόνομη και αποστρατικοποιημένη ζώνη με πληθυσμό που μιλά Σουηδικά.

Το μεγαλύτερο μέρος των αρμοδιοτήτων αντιστοιχεί σε ένα γραμμικό σύστημα της κεντρικής κυβέρνησης και μεγαλύτερης αυτονομίας στο τοπικό επίπεδο³⁷¹.

- ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Και στην Φινλανδία παρατηρείται το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού. Τα στατιστικά στοιχεία είναι αντίστοιχα με εκείνα της Γερμανίας. Αυτό σημαίνει πως υπολογίζεται πως το 2025 ένας στους τέσσερις κατοίκους της θα είναι πάνω από 65 χρόνων³⁷².

- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Από τη δεκαετία του 1990 και μετά η Φινλανδική οικονομία είναι μια από τις πλέον αναπτυσσόμενες στην Ε.Ε. με ρυθμό ανάπτυξης από 4-6%. Ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων είναι 2,5 εκ. και οι δομές απασχόλησης παρόμοιες με εκείνες των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε. Μείωση παρατηρείται στον πρωτογενή τομέα, στον τομέα της βιοτεχνίας και την εξαγωγή ξυλείας.

- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Όπως είναι φυσικό και εδώ υπάρχει ανάλογο ζήτημα στην απορρόφηση σε τομείς απασχόλησης ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και προφίλ επαγγελματικών προσόντων. Σαφώς τα ποσοστά αυτά μειώνονται όσο πλησιάζουμε σε μικρές ηλικίες. Για παράδειγμα όσοι έχουν επίπεδο εκπαίδευσης ISCED 0-2 σήμερα βρίσκονται κάτω από το 25% στις νεαρές ηλικίες, όταν αντίστοιχα σε ηλικίες πάνω των 50 ετών το ποσοστό αυτό φτάνει και το 50%. Αντίστοιχα στο επίπεδο ISCED 3-4 το ποσοστό των νέων φτάνει στο 60%, όμως εδώ τα ποσοστά με τις μεγαλύτερες ηλικίες δεν έχουν τραγικές διαφορές αφού κυμαίνονται στο 58%. Αυξημένο ποσοστό εμφανίζουν και οι απόφοιτοι των επιπέδων ISCED 5-6 σε όλα τα επίπεδα των ηλικιών με μια διαφορά των 10 μονάδων περίπου. Αξίζει να παρατηρήσουμε πως οι μέσες ηλικίες, εκείνων που βρίσκονται από το 25 – 49 έτος παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά μόρφωσης για τις δυο τελευταίες κατηγορίες³⁷³. Αυτό είναι άξιο σχολιασμού γιατί δείχνει μια τάση που έχει καμφθεί στις μέρες μας από τους ανθρώπους της γενιάς του (έτος γέννησης) 1960 – 1980 για μόρφωση. Πιθανότατα η ανεργία αλλά και ο πραγματισμός που έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια, για μια εκπαίδευση στην υπηρεσία της αγοράς και της απασχόλησης να έχει επηρεάσει τις εκτιμήσεις και τις επιλογές των νέων στη δεκαετία του 2000 – 2010.

---

³⁷¹ *Thematic CEDEFOP FINLAND, σ.1*

³⁷² *Ο.π., Table 3: projected old – age dependency ratio %*

³⁷³ *Ο.π., table 4, Eurostat, Employment rates by age groups and highest level of education attained %*

Γενικότερα, οι αλλαγές στην αγορά εργασίας έφεραν και τη Φινλανδία αντιμέτωπη με δυο μεγάλα ζητήματα: Το πέρασμα από το Σχολείο στην Εργασία και ιδίως το πέρασμα από την ανώτατη εκπαίδευση στην εργασία γίνεται πολύ αργά. Βεβαίως το ποσοστό εκείνων που έχουν λάβει ανώτατη εκπαίδευση είναι πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Όμως ο αριθμός εκείνων που βγαίνουν από την εργασία είναι μικρότερος από όσους εισέρχονται σε αυτήν. Για το λόγο αυτό και η εθνική στρατηγική είναι να επιμηκύνει το χρόνο παραμονής στην κύρια απασχόληση.

Όσον αφορά όμως τις δαπάνες για την εκπαίδευση, ως ποσοστό του ΑΕΠ, μόνο στη δευτεροβάθμια κατευθύνεται ένα 5,2%³⁷⁴. Τα ποσοστά γενικά του επιπέδου μόρφωσης είναι υψηλότερα από τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους³⁷⁵. Η εκπαίδευση έχει σχεδιαστεί ώστε να οδηγεί σε μια βαθύτερη γνώση και κατανόηση ενώ μπορεί να συνδέεται ή και όχι με την αγορά εργασίας. Σχολικές μονάδες που στοχεύουν στη γενική μόρφωση τονίζεται ότι θα πρέπει και να ταξινομούνται και να εντάσσονται σε μια κατηγορία.

- ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (IVET)

Από τα σχολεία αυτά στα οποία παρέχεται εξειδίκευση μπορεί κανείς να οδηγηθεί άμεσα στην αγορά εργασίας μια που τα προσόντα αυτά πιστοποιούνται από αναγνωρισμένους φορείς. Το σύστημα κατάρτισης συμμορφώνεται με τα κριτήρια VET μια που στηρίζεται στη λογική αυτή. Η τεχνική εκπαίδευση ταυτίζεται με την κατάρτιση. Όσον αφορά στη μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση κινείται ανάμεσα στη δευτεροβάθμια και κάτι παραπάνω που πιστοποιείται από βεβαιώσεις παρακολούθησης και γνώσης του αντικειμένου.

Η αρχική κατάρτιση είναι πλήρους απασχόλησης εκπαίδευση και παρέχει βασικές τεχνικές γνώσεις. Μπορεί επίσης να συνδυάζεται με εισαγωγή σε περιβάλλον εργασίας.

- ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ (CVET)

Συνδυάζεται το επίπεδο αυτό με την επαγγελματική και εξειδικευμένη εκπαίδευση. Προσφέρεται από πολλούς φορείς, ΟΤΑ, Κοινωνικούς Εταίρους και επίσης περιλαμβάνει επιμόρφωση στο χώρο της εργασίας. Σηματοδοτεί την επαγγελματική αλλά και την προσωπική εξέλιξη και την κοινωνική αναγνώριση.

- Μακράς διάρκειας κατάρτιση

Αφορά στους επαγγελματίες και σε εκείνους που διεκδικούν θέσεις ευθύνης.

Σε ό,τι αφορά τις πιστοποιήσεις δεξιοτήτων ισχύουν τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού Δικτύου³⁷⁶.

---

³⁷⁴ Ο.π., table 6: Total public expenditure, at secondary level of education, by programme orientation, 2005, Eurostat

³⁷⁵ Ο.π., table 7, Educational attainment in Finland by age group in 2006, %

³⁷⁶ Ο.π., source: EQF, 2006

ΣΤ. 4.2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

- Πολιτική – και κοινωνικό – οικονομική περιγραφή

Η 5^η Γαλλική Δημοκρατία κυβερνάται από το Σύνταγμα όπως αυτό τροποποιήθηκε το 1963. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται άμεσα από το λαό για πενταετή θητεία. Ο Πρωθυπουργός ορίζεται από τον Πρόεδρο και είναι υπεύθυνος της εκτελεστικής εξουσίας. Ο Υπουργός Παιδείας έχει την ευθύνη για τις πρωτοβουλίες και στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Ο Υπουργός Εργασίας έχει αρμοδιότητα για τη συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Το σύστημα αυτοδιοίκησης περιλαμβάνει Νομαρχίες και Περιφέρειες ενώ έχουμε και αιρετούς Νομάρχες και Περιφερειάρχες (Προέδρους), Νομαρχιακά και Περιφερειακά Συμβούλια.

Σε ό,τι αφορά την IVET και CVET, οι νομαρχίες έχουν τη βασική ευθύνη για την κοινωνική ασφάλεια, τα κτίρια της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πρώτου επιπέδου (colleges). Οι Περιφέρειες έχουν την αρμοδιότητα για τη Συνεχιζόμενη επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση CVET και την κατασκευή των σχολικών κτιρίων για τα Λύκεια.

Νομοθετικό πλαίσιο

- **Ο Νόμος της Αποκέντρωσης 2 Μαρτίου 1982 και 7 Ιανουαρίου 1983.**
- **Ο Νόμος των πέντε ετών της 20 Δεκεμβρίου 1993**
- **Ο Νόμος του Κοινωνικού εκσυγχρονισμού της 17 Ιανουαρίου 2002 και**
- **Ο Νόμος της Τοπικής Δημοκρατίας της 27 Φεβρουαρίου 2002**, μετέφερε πόρους και αρμοδιότητες στις Νομαρχίες και τις Περιφέρειες³⁷⁷.

Εκείνο το οποίο διαπιστώνουμε είναι ότι η επαγγελματική εκπαίδευση στη Γαλλία περνά σταδιακά σε αποκεντρωμένες δομές και δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην πολιτική αυτή πρωτοβουλία. Εκείνο που το Κεντρικό Κράτος κρατά είναι το περιεχόμενο και τη δομή, τις εξετάσεις και τους εργαζόμενους. Όσον αφορά όμως στην επαγγελματική εκπαίδευση έχει περάσει στα Περιφερειακά Συμβούλια η αρμοδιότητα για την επιμόρφωση και την κατάρτιση για ανέργους νέους. Παρόλα αυτά σε συνεργασία με το Κράτος οι Περιφέρειες οργανώνουν κάποια προγράμματα για τους ανέργους και την εργασία γενικότερα.

Βλέπουμε λοιπόν να γίνεται μια προσπάθεια αποκέντρωσης και καταμερισμού αρμοδιοτήτων. Παρόλα αυτά η Γαλλία που έχει μια μακρά παράδοση ενός κεντρικά ρυθμιζόμενου εκπαιδευτικού συστήματος δεν μπορεί να ξεπεράσει την κουλτούρα αυτή. Ταυτόχρονα όμως αναδεικνύεται κατά την άποψή μας η ανάγκη ενός κεντρικού

---

³⁷⁷ CEDEFOP, *Thematic overviews, France, p.1*

σχεδιασμού, ικανού να προσφέρει ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες σε όλους τους πολίτες της χώρας και μάλιστα στους νέους και ιδιαίτερα σε εκείνους που παραμένουν άνεργοι ή ζουν σε Περιφέρειες με ιδιαίτερα προβλήματα και χρειάζονται αντιστάθμιση και ενίσχυση. Κορυφαία πολιτικά ζητήματα, ικανά να δημιουργήσουν προβλήματα συνοχής και ένταξης, αλλά και υστέρησης σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας, πρέπει να αντιμετωπίζονται με ενιαία αντίληψη σε όλη την επικράτεια.

- Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ο πληθυσμός της Γαλλίας ανέρχεται σε 61,7 εκ. πολίτες. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της είναι 4,9% και έχει την 5^η επίδοση στην Ε.Ε. Η γήρανση του πληθυσμού εμφανίζεται λοιπόν και στη Γαλλία αλλά με μικρότερη ένταση απ' ό,τι στις άλλες χώρες που μελετάμε.

Με το νόμο του Μαΐου του 2004 παίρνονται μέτρα για την διευκόλυνση στην επαγγελματική κατάρτιση για πολίτες που συμπληρώνουν 20 χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας ή που συμπλήρωσαν το 45^ο έτος της ηλικίας τους. Αυτό σε μια προσπάθεια επανακατάρτισης και ανανέωσης των επαγγελματικών δεξιοτήτων σε ένα σημείο όπου εμφανίζονταν ζητήματα παραμονής στην εργασία αλλά και εξέλιξης μέσα σε αυτήν. Ένα άλλο σύστημα πρόσφερε στους εργαζόμενους με «συμβόλαια αορίστου χρόνου» την Περίοδο Επαγγελματοποίησης. Αυτό το πρόγραμμα έδινε τη δυνατότητα στους εργαζόμενους πρόσβασης σε ένα δίπλωμα επαγγελματικής κατάρτισης που υλοποιούνταν από τους κοινωνικούς εταίρους ή τους δίνει τη δυνατότητα να πάρουν μέρος σε μια επιμόρφωση επαγγελματική όπως αυτή είχε συμφωνηθεί με τους κοινωνικούς εταίρους και τις αναφορές της επιχείρησης³⁷⁸.

Μια παράμετρος που έπρεπε να ληφθεί υπόψη σε όλο αυτό το σχεδιασμό ήταν η μακριά ιστορία και εμπειρία της Γαλλίας σε σχέση με τους μετανάστες. Το 1999 στη Γαλλία ζούσαν 4.310.000 μετανάστες δηλ. το 7,4% του πληθυσμού της. Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί είναι πως ένας στους τρεις μετανάστες έπαιρναν γαλλική υπηκοότητα.

- Οικονομία και αγορά εργασίας (δείκτες)

Ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ στη Γαλλία κυμαινόταν ως το 2008 από το 3,4% ως το 0,5% ποσοστά που ανησύχησαν την πολιτική ηγεσία και έφεραν στην Προεδρία τον Ν. Σαρκοζί. Οι παραγωγικοί τομείς στη Γαλλία κατανέμονται ως εξής: πρωτογενής τομέας γύρω στο 4 – 4,5%, Βιομηχανία 23-21%, Υπηρεσίες 72-74%³⁷⁹. Εκείνο επίσης που παρατηρείται και είναι κοινό για όλες τις χώρες δείχνοντας τόσο την αλλαγή νοοτροπίας, όσο και την αύξηση των αναγκών σε επίπεδο οικογένειας, είναι η αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών. Το ποσοστό των ανέργων το 2003 ήταν

³⁷⁸ CEDEFOP, *ό.π.*, σ. 3

³⁷⁹ *Ο.π.*, table p.4 : *Economic composition by sector, source Eurostat*

9.4% με αυξημένα τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών. Εδώ αναφέρεται η μείωση των ποσοστών σε σχέση με τη δεκαετία του 1990 εξαιτίας των πολιτικών της Ε.Ε. χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν παραμένει υψηλό και πρέπει να αντιμετωπιστεί. Ακόμη αξίζει να σημειωθεί πως οι νέοι κάτω των 25 ετών σημειώνουν υπερδιπλάσια ποσοστά ανεργίας³⁸⁰.

Το ποσοστό τώρα επί του ΑΕΠ που δίνεται στην εκπαίδευση κυμαίνεται από το 7.1 – 7.8% τα τελευταία χρόνια.

- Ποσοστά επιπέδων εκπαίδευσης

Τα ποσοστά σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης στη Γαλλία δεν είναι μακριά από το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε.. Περίπου το 80% των νέων από 24 – 35 ετών έχουν επίπεδο εκπαίδευσης ISCED 3 diploma. Αντίθετα ένα 7% όσων εγκατέλειπαν το σχολείο δεν είχαν κανένα προσόν, ποσοστό όμως που έχει μειωθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια.

- Στόχοι και προτεραιότητες

Βασικός στόχος σε σχέση με τη δεκαετία του 80 ήταν να αυξηθούν τα ποσοστά των ανθρώπων που είχαν πιστοποιημένες δεξιότητες, από το επίπεδο της αρχικής-εισαγωγικής κατάρτισης, προσανατολισμένες στις ανάγκες και τις απαιτήσεις των επιχειρήσεων. Μια μεγάλη προσπάθεια στάθηκε αυτή της προώθησης της επαγγελματικής εκπαίδευσης γιατί περισσότερο από το 50% των νέων έβγαιναν από το εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς πιστοποιημένα προσόντα. Ο στόχος αυτός επεκτάθηκε σταδιακά και σε ενήλικες. Μάλιστα η επαγγελματική κατάρτιση, ήδη από τη δεκαετία του '80, συνδυάστηκε με επαγγελματική εμπειρία (συμβάσεις με επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της μαθητείας). Το πρόγραμμα αυτό σημείωσε σημαντική επιτυχία αφού διπλασίασε τον αριθμό των νέων που ωφελούνταν από τέτοιους κύκλους μάθησης.

Ένα νέο νομικό πλαίσιο του 2005 έθεσε το στόχο ο αριθμός των νέων που επιμορφώνονται να ξεπερνούσε τους 800.000 το 2009. Το πρόγραμμα «νέοι άνθρωποι» στόχευε παράλληλα στην κοινωνική ενσωμάτωση των νέων. Οι Κοινωνικοί Εταίροι υπόγραψαν για το λόγο αυτό μια συμφωνία για τη Δια Βίου Μάθηση (LLL), το Μάη του 2004. Η συμφωνία αυτή περιλάμβανε: το δικαίωμα κατάρτισης των εργαζομένων, τη δυνατότητα οι εργαζόμενοι να παρακολουθούν κύκλους επιμόρφωσης εκτός της επιχείρησης, ένα συμβόλαιο εργασίας που αφορούσε στην επαγγελματοποίηση των νέων με στόχο την ένταξή τους στην αγορά. Αύξησαν επίσης τη συμμετοχή των Εταιρειών από ένα μέγεθος και πάνω στη συγχρηματοδότηση των προγραμμάτων αυτών. Το νομοθετικό αυτό πλαίσιο περιλάμβανε: την δημιουργία «κέντρων εργασίας», το άνοιγμα θέσεων στην αγορά εργασίας προς την ανταγωνιστικότητα, τη δημιουργία

---

³⁸⁰ Ο.π., table p. 4 Employment rates

θέσεων με υποστήριξη συμβολαίων εργασίας. Ακόμη ετέθησαν τεχνικοί στόχοι, όπως το 100% του πληθυσμού που έχει ανάγκη από ένα δίπλωμα να το αποκτήσει ως το τέλος της εκπαιδευτικής του πορείας, το 80% των ενηλίκων να έχει απολυτήριο Λυκείου και το 50% των ενηλίκων να αποκτήσουν δίπλωμα ανώτατης σχολής.

- Διοικητική οργάνωση

Σε εθνικό επίπεδο το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Ανώτατης εκπαίδευσης και Έρευνας αναλαμβάνει την αρμοδιότητα να παράξει εκπαιδευτικές πολιτικές για την επαγγελματική εκπαίδευση. Όμως εδώ μπορούμε να παρατηρήσουμε πως το Υπουργείο Γεωργίας, τροφίμων αλιείας και περιβάλλοντος ορίζεται αρμόδιο για την κατάρτιση στους τομείς ευθύνης του. Το Υπουργείο Απασχόλησης, Εργασίας και Κοινωνικής Συνοχής αναλαμβάνει το κομμάτι της επιμόρφωσης των εργαζομένων και της επανένταξης τους καθώς και τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα. Τα Υπουργεία είναι οργανωμένα σε επίπεδο νομαρχιών, με γραφεία και τμήματα για να στηρίζουν την κατάρτιση. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν δυο δομές που αναφέρονται απευθείας στον Πρωθυπουργό. Αυτά είναι:

A. Η διυπουργική Επιτροπή για την επαγγελματική κατάρτιση για τον καθορισμό των πολιτικών προτεραιοτήτων και τη δρομολόγηση των απαιτούμενων μέτρων για το συντονισμό των προγραμμάτων.

B. Την Επιτροπή Εθνικής Επαγγελματικής Κατάρτισης, Κοινωνικής Ανάπτυξης και Απασχόλησης για να διασφαλιστεί η καλύτερη οργάνωση και ο συντονισμός των κυβερνητικών φορέων, επαγγελματικών οργανώσεων και ενώσεων. Καθώς επίσης εκφράζει τη γνώμη της για τις πολιτικές οπτικές των οικονομικών αναγκών και των επαγγελματικών προοπτικών. Βεβαίως οι επιτροπές αυτές καταργήθηκαν με τη μεταρρύθμιση του Αυγούστου του 2004. Αντικαταστάθηκαν με την Εθνική Επαγγελματική Επιτροπή της Δια Βίου Μάθησης. Η Επιτροπή αυτή αξιολόγησε τα προγράμματα κατάρτισης σε Περιφερειακό Επίπεδο, γνωμοδοτεί για τη νομοθεσία σε θέματα Δια Βίου Μάθησης και Κατάρτισης, συντάσσει ετήσιες αναφορές και ελέγχει την αξιοποίηση των κονδυλίων³⁸¹.

Σε επίπεδο Περιφερειών έχουμε αναφέρει πως περνά σε αυτό η αρμοδιότητα για την επαγγελματική κατάρτιση κυρίως στις ηλικίες από 15 – 24 ετών καθώς και όσων βρίσκονται σε φάση μαθητείας. Μετά τη μεταρρύθμιση του 2004 πέρασε και σε αυτό το επίπεδο η επιμόρφωση και ενηλίκων. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν ειδικές δομές. Με το νόμο 2002/92 θεσμοθετήθηκε η αρμοδιότητα των περιφερειών και τη συνεργασία του περιφερειακού συμβουλίου, των οργανώσεων για την εργασία και τη διοίκηση, των Εμπορικών επιμελητηρίων της περιοχής, των αγροτικών οργανώσεων για το σχεδιασμό της πολιτικής αυτής.

---

³⁸¹ Ο.π. ενότητα 0301

Επίσης γίνεται προσπάθεια για την διεπαγγελματική συνεργασία με στόχο την επιμόρφωση των εργαζομένων και την προώθηση του επαγγελματισμού τους. Ακόμη στη Γαλλία καθιερώνεται ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων και η εμπλοκή τους σε Συμβουλευτικές Επιτροπές με τη δυνατότητα να εκδίδουν διπλώματα και αποδεικτικά τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων.

- Η Εθνική Επιτροπή των Παιδαγωγικών για τη δημιουργία διπλωμάτων σε πανεπιστημιακό επίπεδο από τα τεχνολογικά ινστιτούτα.

- Η Εθνική Επιτροπή για τις Επαγγελματικές άδειες

- Η Εθνική Επιτροπή Ανώτατης εκπαίδευσης και Έρευνας για όλα τα ανωτάτου επιπέδου διπλώματα.

Επιτροπή για την επαγγελματική εκπαίδευση για τους εργαζόμενους σε επίπεδο περιφέρειας και ακολουθεί ένα πολύπλοκο σύστημα επιτροπών που έχουν όμως ως αντικείμενο την προώθηση της δια βίου μάθησης.

Μπορούμε από τα παραπάνω να παρατηρήσουμε πως η Γαλλία δεν είναι τυχαία η χώρα που έχει αναγνωριστεί ως μια σχολή στο χώρο της εκπαίδευσης. Νομίζουμε πως σε συνδυασμό με το Γερμανικό μοντέλο μπορούμε σε πολύ μεγάλο βαθμό να βρούμε τις πηγές διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. Είναι φανερό πως η Γαλλία έχει μεγάλη παράδοση στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης. Εκτός από τον κεντρικό σχεδιασμό, είναι φανερή και η πρωτοβουλία αποκέντρωσης και συνδυασμού των ενεργειών που σχεδιάζονται κεντρικά και σε περιφερειακό επίπεδο. Ακόμη μεγάλη σημασία έχει η εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων προκειμένου να υιοθετηθούν πολιτικές με τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα για τους ωφελούμενους. Κρατά ακόμη το δικό της χαρακτήρα όσον αφορά μια σειρά μέτρων προς πάταξη της ανεργίας, όπως αυτό της επιμόρφωσης όσων συμπληρώνουν το 45^ο έτος της ηλικίας τους, κ.α.

Είναι επίσης εμφανής η μεγάλη δημοκρατική παράδοση που αποτυπώνεται στη σειρά επιτροπών που μελετούν και επεξεργάζονται η καθεμιά ένα φάσμα αρμοδιοτήτων.

ΣΤ. 4. 3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σύντομη παρουσίαση πολιτικο- οικονομικό –κοινωνικών συνθηκών στη Γερμανία

Η Γερμανία επελέγη με στόχο να παρουσιαστεί η οργάνωση ενός ομοσπονδιακού κράτους, που τηρουμένων των αναλογιών και των μεγεθών προσομοιάζει με το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Παρουσιάζεται εδώ πολύ σύντομα το πολιτικο – οικονομικό – κοινωνικό περιβάλλον για να έχουμε μια γενική εικόνα των συνθηκών αλλά κυρίως για να μπορέσουμε να δούμε τι σχεδιάστηκε στη δεκαετία 2000 - 2010 και

ποια αποτελέσματα είχαμε με την εφαρμογή – μεταφορά των πολιτικών προταγμάτων, όπως η Ε.Ε. τα συγκρότησε και τα θεσμοθέτησε.

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία λοιπόν των 82 εκ. κατοίκων (στατιστικά στοιχεία 2009³⁸²) έχει επιλέξει μια κοινωνική οικονομία που συνδυάζει την ελεύθερη ανταγωνιστική οικονομία με κοινωνικό προφίλ. Αυτή η κεντρική ιδέα στηρίζεται στην άποψη πως μια κοινωνική οικονομία της αγοράς είναι πιο επιτυχής όταν συνδυάζεται και ελέγχεται με τις δυνάμεις της αγοράς και την κρατική παρέμβαση να παραμένει στο επίπεδο της διόρθωσης και της υποστήριξης. Η Γερμανία και τα 16 ομόσπονδα κρατίδιά της που το καθένα από αυτά διατηρεί ένα πλέγμα αυτονομίας και εξουσιών λειτουργεί σε κεντρικό επίπεδο με διαχωρισμένες αρμοδιότητες σε οριζόντιο επίπεδο συντονισμού με τα κρατίδια τα οποία έχουν τόσο εκτελεστικές, όσο και νομοθετικές και δικαστικές αρμοδιότητες. Τα κρατίδια συμμετέχουν επίσης στο Bundesrat στο νομοπαρασκευαστικό επίπεδο.

Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία παρατηρείται, όπως και σε όλη την Ευρώπη, γήρανση του πληθυσμού και αύξηση του προσδοκώμενου των ορίων ηλικίας που για τις γυναίκες υπολογίζεται να φτάσει το 2050 στα 83,5 έτη για τους άνδρες, ενώ για τις γυναίκες στα 88 έτη. Επίσης καταγράφεται ένας αριθμός μεταναστών που εγκαθίσταται στη χώρα της τάξης των 200.000 ανά έτος. Έως το 2002 ο πληθυσμός παρουσίαζε μικρή μείωση³⁸³. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία ο πληθυσμός που είναι πάνω των 65 ετών είναι 5% πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο³⁸⁴. Σήμερα σε κάθε τέσσερις εργαζόμενους αντιστοιχεί ένας συνταξιούχος (24,9% του πληθυσμού σε σύνταξη³⁸⁵).

Παρατηρούμε λοιπόν το βασικό σκεπτικό και την προβληματική πάνω στην οποία στηρίζονται οι πολιτικές πρωτοβουλίες της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και οι οποίες εδράζονται σε εντελώς αντίστοιχο πνεύμα με εκείνο της Ε.Ε., όπου βεβαίως η Γερμανία έπαιξε και παίζει καθοριστικό ρόλο ως η ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στον τομέα αυτό ο παγκόσμιος ανταγωνισμός και η αύξηση της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο κατά 2% κατά μέσο όρο στη δεκαετία που εξετάζουμε (2000 -2010) αν εξαιρέσουμε τα χρόνια της κρίσης, όπου η αύξηση στην οικονομία ήταν μηδενική

---

³⁸² CEDEFOP, *Thematic overviews – Germany*, p. 1

³⁸³ ό.π., πίνακας 1^α, Eurostat, total population 31.3..2009

³⁸⁴ ό.π., πίνακας 1β, Eurostat, Projected old-dependency ratio %

³⁸⁵ ό. π., πίνακας 1c, Federal Statistical Office, 11th Coordinated Population Forecast, 2006

και αναμένεται να ανακάμψει το 2010 και να φτάσει το 1%³⁸⁶. Επίσης η Γερμανική οικονομία στηρίζεται στις υπηρεσίες (73.2% στο ΕΑΠ) και στη βιομηχανία (25.5% στο ΕΑΠ)³⁸⁷. Επίσης έχει ενδιαφέρον να δούμε τις δραστηριότητες τις επαγγελματικές στον κύκλο της οικονομίας όπου η βιομηχανία κατέχει ένα ποσοστό της τάξης του 21,8%, οι κατασκευές ένα 6,5%, οι διανομές και μεταφορές ένα 23,4%, οι επιχειρήσεις και οι υπηρεσίες ένα 20,2% και οι μη εμπορικές υπηρεσίες ένα 24,7%, ενώ ο πρωτογενής τομέας, ένα 3,4%. Νομίζουμε πως ο καταμερισμός αυτός πρέπει να έχει ένα ρόλο στο σχεδιασμό της πολιτικής³⁸⁸.

Τα δεδομένα στην αγορά εργασίας βελτιώθηκαν στη Γερμανία τα τελευταία χρόνια 2003 – 2007. Ακολούθησε όμως η κρίση που όξυνε και πάλι το ζήτημα της ανεργίας. Εκείνο που παρατηρείται επίσης και είναι κοινός τόπος για όλη την Ε.Ε., είναι το γεγονός πως άτομα με μειωμένα επαγγελματικά προσόντα ή με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης εμφανίζουν αυξημένη συμμετοχή στα ποσοστά ανεργίας. Επίσης κινείται πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο στα ποσοστά επί του πληθυσμού και του επιπέδου μόρφωσης του³⁸⁹. Οι δαπάνες βέβαια του Γερμανικού Κράτους για την εκπαίδευση ανέρχονται στο 9,7% του ΑΕΠ που για τα ευρωπαϊκά δεδομένα είναι πάνω από το μέσο όρο. Στο πλαίσιο της δικής μας στόχευσης εντάσσεται και ένα στοιχείο πολύ σημαντικό, όπως το ποσοστό εκείνων που εγκαταλείπουν το σχολείο το οποίο εμφανίζει ένα περίπου σταθερό ποσοστό από το 2002 ως σήμερα της τάξης του 12,6 και 13,8%³⁹⁰.

Όσον αφορά στη γενική εκπαίδευση η πολιτική κατεύθυνση που υιοθετείται, όπως δηλώνεται στο κείμενο του CEDEFOP, είναι να αποκτήσει μια καλύτερη στόχευση και να προχωρήσει σε μια κατηγοριοποίηση και των πιο γενικών προγραμμάτων εκείνων δηλαδή που γενικά αναφέρονται στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της προετοιμασίας για την αγορά εργασίας³⁹¹. Διαπιστώνουμε εδώ μια ταύτιση όχι τυχαία με την κατεύθυνση της Ε.Ε. η οποία έχει σε πολλά κείμενά της (Κεφ.1 της εργασίας μας) τονίσει την ανάγκη να γίνει η «Ευρώπη η ανταγωνιστικότερη αγορά σε παγκόσμιο επίπεδο» και η οποία συνδέει την εκπαίδευση με την αγορά εργασίας.

---

³⁸⁶ ό.π., πίνακας 1d, *Growth rate of GDP in real terms – percentage change compared with the previous year, 2003-2008 and the prognose for 2009 and 2010*

³⁸⁷ ό.π. πίνακας 1e, *Economic Contribution (GDP), Federal Statistical Office, Statistical Yearbook 2007, p. 82*

³⁸⁸ ό.π., πίνακας 1f, *Employment by economic activity, age 15+, male and female, NACE rev.1.1-(1000) – 2008 q2*

³⁸⁹ ό.π., πίνακας 1κ, *Educational attainment of the population aged 25 -64 by ISCED level, % (2007) σε επίπεδο ISCED 0-2 16%, ISCED 3-4 60%, ISCED 5-6 24%*

³⁹⁰ ό.π., πίνακας 1l, *Early school leavers, Eurostat, EU Labour Force Survey, Date of extraction 29.05.08*

³⁹¹ ό.π., 0105 – *Definitions, source: BIBB – Glossar; UNESCO ‘International Standard Classification of Education – ISCED 1997’, Paris November 1997*

Στη Γερμανία όσον αφορά στην επαγγελματική εκπαίδευση λειτουργεί ένα επίπεδο προ-τεχνικής εκπαίδευσης που έχει ως στόχο να εισάγει τους μαθητές σε τεχνικές εκπαιδευτικές γνώσεις, το οποίο όμως δεν οδηγεί σε πιστοποίηση δεξιοτήτων και δεν αναγνωρίζεται στην αγορά εργασίας. Αντίθετα το επίπεδο εκείνο της εκπαίδευσης που προορίζεται να αναπτύξει πρακτικές γνώσεις και δεξιότητες, εξειδικευμένες γνώσεις για τομείς εργασίας και τα οποία παρέχουν πιστοποιημένη κατάρτιση παρέχεται από θεσμοθετημένα όργανα όπως οι ΟΤΑ, οι σύλλογοι των εργαζομένων, κτλ. Όσον αφορά τη μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναφέρεται πως και στη Γερμανία, όπως και στην Ελλάδα, έχουμε να αντιμετωπίσουμε μια «αδιαβάθμητη» κατάσταση που κινείται ανάμεσα στο επίπεδο 3 και 4 (ISCED 3-4) και τα οποία προγράμματα κυμαίνονται ανάμεσα στους έξι μήνες και τα δυο χρόνια. Υπάρχει λοιπόν ένα επίπεδο 4^A για τις περιπτώσεις αυτές³⁹². Ως προς την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, αυτή κινείται ανάμεσα στο πλήρες σχολικό πρόγραμμα και ένα συνδυασμό σχολείου και εισόδου στην απασχόληση.

Η Δια Βίου Εκπαίδευση (CVET) εμφανίζεται, είτε ως αύξηση δεξιοτήτων, είτε ως επαγγελματική κατάρτιση, μετά την ολοκλήρωση του βασικού επιπέδου κατάρτισης. Οργανώνεται και παρέχεται είτε από ΟΤΑ είτε από κοινωνικούς εταίρους, βιομηχανίες αλλά και ιδιωτικές δομές καθώς και από ομάδες εθελοντών. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να δίνουν βεβαίωση³⁹³. Στην επαγγελματική εκπαίδευση λειτουργούν σε επίπεδο δευτεροβάθμιο τα επαγγελματικά Σχολεία (Berufsschulen) και σε τριτοβάθμιο επίπεδο οι Επαγγελματικές Ακαδημίες και οι Ανώτατες Τεχνικές Σχολές (Berufsakademien, Fachhochschulen). Σαφέστατα όλα τα παραπάνω επίπεδα παρέχουν πιστοποιημένες γνώσεις (EQF, 2006) που αντιστοιχούν σε διεθνή κριτήρια.

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, η Γερμανία έχει πλήρως υιοθετήσει τις ευρωπαϊκές οδηγίες, ενώ μπορούμε να δούμε με σχετική ασφάλεια το ρόλο της και στη διαμόρφωση των προταγμάτων αυτών για την Ευρώπη. Εξάλλου ως πολιτική εκπαιδευτική κουλτούρα η Γερμανία έχει μια μεγάλη παράδοση, τόσο στην ασφάλεια και στη σύνδεση της με την οικονομία, όσο και στην επαγγελματική κατάρτιση η οποία έρχεται πολύ νωρίς στο γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα, μετά τα τέσσερα πρώτα χρόνια του σχολείου. Μάλιστα έχει βρεθεί πολλές φορές στο στόχαστρο της κριτικής για την πρόωμη αυτή εξειδίκευση που έχει υιοθετήσει το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

---

³⁹² ό.π., σελ. 8

³⁹³ ό.π., source: Glossary of the EknowVET database BIBB - Glossary

ΣΤ. 5.1. ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ³⁹⁴ - ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Θα δούμε τώρα πως δούλεψε αντίστοιχα η ομάδα που της είχε ανατεθεί να μελετήσει και να παρουσιάσει, σε τεχνικό επίπεδο το ζήτημα της μεταφοράς πιστωτικών μονάδων στο χώρο της κατάρτισης για να συμπληρωθεί η εικόνα των πολιτικών πρωτοβουλιών προκειμένου να διασφαλιστεί η συμπληρωματικότητα, η αντιστοίχιση, να διευκολυνθεί η κινητικότητα αλλά εν τέλει και η αναγνώριση των αποκτηθεισών γνώσεων. Πρόκειται, αν το δούμε εξωτερικά για ένα τεχνικό ζήτημα, αλλά στην ουσία, εισάγει μια νέα αντίληψη συνεργασίας και βεβαίως αξιολόγησης των φορέων που παρέχουν πιστοποιημένη κατάρτιση και επαγγελματική εξειδίκευση.

Στόχος της ομάδας³⁹⁵ εργασίας που συγκροτήθηκε, ήταν σύμφωνα και με τη διακήρυξη της Κοπεγχάγης «μια αυξημένη συνεργασία στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση: «να διερευνήσει, πώς η διαφάνεια, η σύγκριση, η μεταφορά και η αναγνώριση δεξιοτήτων και/ ή προσόντων, ανάμεσα στις διαφορετικές χώρες και σε διαφορετικά επίπεδα, μπορούν να προωθηθούν με την ανάπτυξη επιπέδων αναφοράς, κοινών αρχών για την πιστοποίηση και κοινών μέτρων, στα οποία θα περιλαμβάνεται σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση».

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συγκροτήσει τεχνικές ομάδες εργασίας για να ασχοληθούν με τα θέματα της μεταφοράς πιστωτικών ομάδων κατάρτισης, διαφάνειας και ποιότητας. Συγκεκριμένοι στόχοι καθορίστηκαν από τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ACVT) και τους Γενικούς Διευθυντές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (DGVT). Θέματα όπως ο δια βίου επαγγελματικός προσανατολισμός, η μη τυπική μάθηση και κατάρτιση και η κατάρτιση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών, προωθούνται δια μέσου του προγράμματος εργασίας των Στόχων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το θέμα των κλαδικών πρωτοβουλιών³⁹⁶ προωθείται σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, δια μέσου του κοινωνικού διαλόγου και το πρόγραμμα Leonardo da Vinci.

Είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να εξασφαλιστεί συνέργεια στην εφαρμογή αυτών των προτεραιοτήτων και για το λόγο αυτό η Επιτροπή σε συνεργασία με το CEDEFOP έχει δημιουργήσει ένα σύστημα αναφορών και ανατροφοδοσίας ανάμεσα στις ομάδες, αποφεύγοντας πιθανές αλληλοεπικαλύψεις.

---

³⁹⁴ *Credit Transfer Working Group, Technical working group for Credit Transfer (TWG - CT)*

³⁹⁵ *Credit Transfer Working Group, Technical working group for Credit Transfer (TWG - CT)*

³⁹⁶ Όπου και υπάρχει ιδιαίτερο ελληνικό ενδιαφέρον λόγω του προγράμματος της Αειφόρου Επαγγελματοποίησης.

Οι ομάδες είχαν και έχουν την τεχνική στήριξη και συνεργασία της ΕΕ, του CEDEFOP³⁹⁷, ειδική ανά ομάδα γραμματειακή υποστήριξη και τέλος το έργο διευκολύνουν εμπειρογνώμονες που έχουν επιλεγεί από την ΕΕ. Στη συγκεκριμένη ομάδα εργασίας από πλευράς CEDEFOP έχει διατεθεί ο Burkart Sellin, ενώ εμπειρογνώμονες είχαν οριστεί οι Ulrich Teichler και Isabelle Le Mouillour από το Ερευνητικό Κέντρο για την Εργασία και την Ανώτερη Εκπαίδευση του Πανεπιστημίου του Kassel.

Τα τελικά αποτελέσματα της δουλειάς της Ομάδας Εργασίας απεστάλησαν με τη μορφή αναφοράς στην ΕΕ και αποτέλεσαν τη βάση για τις μελλοντικές δράσεις στο χώρο της μεταφοράς πιστωτικών μονάδων κατάρτισης. Το έργο ολοκληρώθηκε το τέλος του 2003 και προβλέπονταν συνολικά 4 συναντήσεις της ομάδας σε ετήσια βάση. Από τις εργασίες και τα κείμενα της ομάδας είναι ξεκάθαρο ότι το συγκεκριμένο έργο είναι ιδιαίτερα περίπλοκο και ευρύ με πολλά διαφορετικής υφής προβλήματα που πολλές φορές επιδέχονται περισσότερες από μία λύσεις. Θα πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι στην καρδιά του προβλήματος υπάρχουν μεγάλα ζητήματα, τόσο τεχνικού, όσο και πολιτικού περιεχομένου. Εκείνο πάντως το οποίο παρατηρήθηκε στο πλαίσιο της εργασίας της ομάδας αυτής ήταν μια σειρά κοινών αρχικών εκτιμήσεων που συνοψίζονται στα παρακάτω ζητήματα.

1. Το αρχικό ζήτημα όπως είναι φυσικό που τέθηκε ήταν ποιες ανάγκες θα καλύψει ένα σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων κατάρτισης.

Η εκτίμηση της Ομάδας ήταν πως οι ανάγκες ισορροπούν ανάμεσα σε αυτές που σχετίζονται με τη δια βίου μάθηση και την κινητικότητα³⁹⁸, και σε εκείνες που συνδέονται με γεωγραφικούς παράγοντες, τη διαφάνεια και την αμοιβαία εμπιστοσύνη. Σε κάθε περίπτωση στο κέντρο των επιδιώξεων εκτιμήθηκε πως θα πρέπει να είναι ο κάθε πολίτης της Ευρώπης.

2. Για να είναι αποτελεσματική και ουσιαστική η δουλειά της Ομάδας, συμφωνήθηκε επίσης πως θα πρέπει να υπάρξει μια πραγματιστική προσέγγιση στους βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους στόχους.

Η ίδια η πολυπλοκότητα του έργου θα 'πρεπε να μην την κρατήσει στην ανάλωση σε ατέρμονες θεωρητικές αναλύσεις. Σε πρώτη φάση υπήρξε εστίαση στα τυπικά συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και κρίθηκε σκόπιμο ότι θα πρέπει να αφηθεί για ένα μεταγενέστερο στάδιο η ενασχόληση με τις μορφές μάθησης που αποκτώνται εκτός των τυπικών συστημάτων. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στους συνολικούς σχεδιασμούς θέματα συνεχιζόμενης κατάρτισης και μάθησης σε χώρους δουλειάς.

---

³⁹⁷ Βασικό στοιχείο της λειτουργίας της ομάδας είναι η χρησιμοποίηση των εικονικών κοινοτήτων που έχει δημιουργήσει το CEDEFOP.
<http://cedefop.communityzero.com/credittransfer>

³⁹⁸ Αναφερόμαστε με όρους εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς

3. Κρίθηκε αναγκαία και απαραίτητη η θεσμοθέτηση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς.

Παρότι ήταν λογικό η Ομάδα να ξεκινήσει από μια προσεκτική προσέγγιση στις διαφορές που παρουσιάζουν τα τυπικά συστήματα, είναι απαραίτητο ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς που θα συνδέει τα διαφορετικά συστήματα της Ευρώπης, καθώς επίσης και τα διαφορετικά επίπεδα μάθησης, από την αρχική εκπαίδευση μέχρι και την ανώτερη. Χωρίς την ύπαρξη ενός τέτοιου πλαισίου δεν θα είναι δυνατή η δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών για διαφάνεια, σύγκριση, μεταφορά και αναγνώριση.

Με βάση αυτά τα σημεία κλειδιά και το παραπάνω σκεπτικό, αναμενόμενα αποτελέσματα από τη δουλειά της ομάδας, όπως εκτιμόνταν, είναι να κατατεθεί τελικά:

(1) μια πρόταση για κοινά επίπεδα αναφοράς για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση,

(2) η δημιουργία μιας ομάδας αρχών για την ανάπτυξη ενός συστήματος μεταφοράς πιστωτικών ομάδων κατάρτισης,

(3) ένας σαφής ορισμός της πιστωτικής μονάδας για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, έτσι ώστε να μπορεί να συμπεριλαμβάνει τη γνώση που αποκτάται πέρα από τα τυπικά συστήματα.

Ένα ζήτημα που ετέθη εξ αρχής, τυπικό και ουσιαστικό, δεν είναι άλλο από την πρόσβαση σε μια εικονική κοινότητα, όσων άμεσα ή έμμεσα εμπλέκονταν στη διαδικασία αυτή και θα μπορούσαν να συνεισφέρουν με τις παρατηρήσεις τους. Η εικονική αυτή βάση θα πρέπει να γίνει προσβάσιμη σε ένα ευρύτερο (ενημερωμένο) κοινό. Επιπλέον, τα μέλη των άλλων ομάδων που λειτουργούν κάτω από τη διαδικασία των στόχων της Κοπεγχάγης κλήθηκαν για να συζητήσουν τα ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος. Συνολικά εκτιμήθηκε πως υπάρχει μια ανάγκη να γίνουν οι εικονικές κοινότητες απλούστερες και περισσότερο εύχρηστες. Το σκεπτικό ήταν η δομή αυτή να απλοποιηθεί, έτσι ώστε να είναι ευκολότερο να φανεί ο τρόπος ξεκάθαρης εμπλοκής των μελών της ομάδας και στη συνέχεια να γίνει περισσότερο στοχοθετημένη χρήση των ομάδων συζητήσεων, προσκαλώντας άμεσα μέλη να κάνουν εισαγωγή στα συγκεκριμένα ζητήματα.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε μια προσέγγιση ουσιαστική, η οποία κινείται έξω από τα στενά τεχνοκρατικά πλαίσια που συνήθως μια ομάδα ειδικών περιφρουρεί. Το γεγονός αυτό δείχνει πως σε πολλές περιπτώσεις και η συγκρότηση των ανθρώπων που εμπλέκονται σε μια διαδικασία, καθορίζει όχι μόνο το αποτέλεσμα, αλλά λειτουργεί πιλοτικά και για αντίστοιχες ομάδες, ως μια καλή και ανοικτή πρακτική.

ΣΤ. 5.2. Αξιολόγηση της μη τυπικής μάθησης

Ο Jens Bjornavold παρουσίασε στις συνεδριάσεις της ομάδας την εργασία του για τις κοινές αρχές για την επικύρωση της μη-τυπικής και άτυπης μάθησης. Η εργασία της ομάδας εμπειρογνομόνων της Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη των κοινών αρχών για τη μη-τυπική μάθηση ήταν πολύ σχετική με το αντικείμενο της ομάδας εργασίας και ειδικότερα με το θέμα της μεταφοράς μονάδων που είναι κεντρικής σημασίας και για τις δύο ομάδες.

Οι τρέχουσες πολιτικές συζητήσεις τοποθετούσαν τους όρους τυπικός, μη-τυπικός και άτυπος σε μια συνέχεια. Αυτό που επισημάνθηκε λοιπόν ήταν το γεγονός πως γίνεται, όλο και περισσότερο τεχνητή η προσπάθεια για μια σαφή διάκριση μεταξύ αυτών των ειδών μάθησης. Η εμπειρία σε εθνικό επίπεδο, πιστοποίησε την ιδιαίτερη σημασία για την τυπική και μη-τυπική μάθηση, μέσα στα συστήματα πιστοποίησης, αλλά δεν υπήρξε καμία συμφωνία για το εάν η επικύρωση της μη-τυπικής μάθησης θα πρέπει να είναι μια βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα.

ΣΤ. 5.3. Στόχοι και Στρατηγικές μεταφοράς Πιστοποιητικών Μονάδων στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και στην Κατάρτιση

Ας δούμε όμως τώρα πως μπήκε στο κυρίως μενού η Ομάδα εργασίας.

Εκείνο που εξαρχής ετέθη ως βάση στο σχεδιασμό ήταν πως σε κάθε περίπτωση τα άτομα (οι ωφελούμενοι) θα πρέπει να είναι στο κέντρο ενός συστήματος μεταφοράς πιστωτικών μονάδων κατάρτισης για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Σε πρώτο στάδιο αυτό σημαίνει για τους νέους, μέσα στο σχολείο ή στα συστήματα αρχικής κατάρτισης, τη δυνατότητα να ωφεληθούν από μια περίοδο κατάρτισης στο εξωτερικό. Σημαντική μεταβλητή θεωρήθηκε επίσης η ανάγκη για ανάπτυξη της αμοιβαίας εμπιστοσύνης (στα επίπεδα αναφοράς, τις κοινές αρχές και την πιστοποίηση) μεταξύ των ιδρυμάτων που θα συμμετέχουν στην κινητικότητα και στις αντίστοιχες συνεργασίες.

ii) Σενάρια για τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη

Για τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη, ελήφθη υπόψη μια εργασία, που περιείχε τα σενάρια και ήταν μια συνέχεια της έκθεσης του CEDEFOP³⁹⁹, για τα σενάρια και τις στρατηγικές για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ευρώπη. Ο στόχος της ήταν να παραχθεί ένα μεσοπρόθεσμο όραμα προκειμένου να αρχίσουν να βρίσκουν συγκεκριμένο ρόλο οι ομάδες εργασίας μέσα στη στρατηγική της Λισσαβόνας για το 2010 και φυσικά μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα πιθανά

---

³⁹⁹ Ο.π.

σενάρια για τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη εξετάστηκαν μέσα στην ομάδα εργασίας καθώς επίσης και με μια ευρύτερη ομάδα με τη βοήθεια μιας ηλεκτρονικής έρευνας των εικονικών κοινοτήτων και του ευρωπαϊκού χωριού κατάρτισης⁴⁰⁰.

ΣΤ. 5.4. Επίπεδα Αναφοράς για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Όπως ως τώρα έχουμε αποτυπώσει, κάθε τέτοια προσπάθεια δημιουργεί ένα πλαίσιο αναφοράς, προκειμένου να ταξινομήσει τις δεξιότητες και τις γνώσεις, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους δείκτες και κριτήρια. Για το ζήτημα αυτό στις εργασίες της ομάδας εξετάστηκαν οι διαφορετικές εθνικές πρακτικές και τα διαφορετικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για τα επίπεδα κατάρτισης. Διαπιστώθηκε ότι οι χώρες έχουν χρησιμοποιήσει διαφορετικά κριτήρια και ότι μια ευρωπαϊκή προσέγγιση – προκειμένου να αποφευχθούν οι κατακερματισμένες εθνικές πρακτικές – θα έπρεπε να συντονίσει τα διάφορα εθνικά συστήματα και προσεγγίσεις, ίσως με τον προσδιορισμό ομάδας κριτηρίων. Επίσης διαπιστώθηκε η καλή εμπειρία από ευρωπαϊκά προγράμματα όπως είναι η Αειφόρος Επαγγελματοποίηση (θα την δούμε πως λειτούργησε στην Ελληνική Περίπτωση) και η δημιουργία οδηγιών για κατασκευή επαγγελματικών προφίλ για τις τεχνολογίες ηλεκτρονικών υπολογιστών⁴⁰¹.

ΣΤ. 5.5. Πιστωτικές Μονάδες – Σπόνδυλοι Κατάρτισης

Από τα πορίσματα των επιτροπών φάνηκε ότι μια πρακτική και υλοποιήσιμη διαδικασία προς την κατεύθυνση των στόχων είναι η εργασία με βάση σπονδυλωτά προγράμματα κατάρτισης, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν στον καθορισμό μονάδων κατάρτισης και τελικά μεταφορά πιστωτικών μονάδων. Στη συνέχεια ακολουθεί μια αποτύπωση των μέχρι σήμερα εργασιών στο χώρο αυτό.

Α. Σπονδυλωτή μορφή προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Αντικείμενο του κειμένου που ακολουθεί είναι ο προβληματισμός σε θέματα εφαρμογής σπονδυλωτών προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Αρχικά θα πρέπει να απαντήσουμε σε 4 ερωτήματα, χρησιμοποιώντας και την εμπειρία χωρών που έχουν εφαρμόσει στα εθνικά τους συστήματα αντίστοιχες πρωτοβουλίες:

1. Τι είναι η σπονδυλοποίηση;
2. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της σπονδυλωτής κατάρτισης;

---

⁴⁰⁰ Για περισσότερα στοιχεία βλ. www.trainingvillage.gr

⁴⁰¹ (<http://cedefop.communityzero.com/cen-ict>).

3. Πώς η σπονδυλωτή κατάρτιση συνδέεται με την εισαγωγή πιστωτικών μονάδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης;
4. Πώς μπορεί να εισαχθεί η σπονδυλοποίηση στα εθνικά συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης;

I. Τι είναι η σπονδυλοποίηση:

Σπονδυλοποίηση είναι η κατάτμηση προγραμμάτων σπουδών σε μικρές μονάδες που ονομάζονται σπόνδυλοι. Στη Φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου οι σπόνδυλοι αποτελούν τα μικρότερα τμήματα από τα οποία αποτελείται ένα πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι σπόνδυλοι υποδιαιρούνται σε μικρότερες μονάδες ή γνωστικά πεδία. Σύμφωνα με την Manning (1998) «οι σπόνδυλοι είναι αυτότελεις μονάδες γνώσης με τουλάχιστον τρία χαρακτηριστικά: είναι μικρής διάρκειας, μπορούν να συνδυαστούν με διαφορετικούς τρόπους έτσι ώστε να συνθέσουν προγράμματα σπουδών, μπορούν να πιστοποιηθούν αυτόνομα ή και ταυτόχρονα». Επί πλέον αυτές οι μονάδες συνδέονται με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους ενώ η όλη θεώρηση του θέματος θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο και ευελιξία ώστε να είναι δυνατός ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τους τόσο μέσα στα εθνικά συστήματα, όσο και σε ένα ευρύτερο διεθνικό πλαίσιο. Άλλη παράμετρος που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το επίπεδο ή «η ακολουθία των σπονδύλων» σύμφωνα με τα επίπεδα κατά ISCED. Σε κάποια εθνικά σχήματα υπάρχουν στοιχειώδεις και συνεχιζόμενοι σπόνδυλοι επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, χωρίς ταυτόχρονα να προϋποθέτουν μια αντίστοιχη χρονική ακολουθία.

II. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της σπονδυλωτής κατάρτισης:

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εφαρμογής σπονδυλωτής κατάρτισης στη Φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου τα πλεονεκτήματα μπορούν να εντοπιστούν στην ευελιξία, τη διαφάνεια και την κινητικότητα. Σχετικός είναι ο πίνακας που ακολουθεί:

Ευελιξία: Το σύστημα σπονδυλωτής κατάρτισης επιτρέπει μεγαλύτερη δυνατότητα ανταπόκρισης στις αλλαγές των αναγκών σε δεξιότητες, ειδικά όταν καθορίζονται σαν σπόνδυλοι καθορισμένοι με βάση τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Επιτρέπει καλύτερο συντονισμό και ολοκλήρωση της σχολικής και ενδοεπιχειρησιακής (με τη μορφή και της μαθητείας) μάθησης. Επιτρέπει προγράμματα πλήρους χρόνου, μερικού χρόνου καθώς και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Παράλληλα είναι δυνατή η εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης. Επιτρέπει ευέλικτη διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται διαδικασίες αναγνώρισης μη τυπικής μάθησης.

Διαφάνεια: Η εκπαιδευτική διαδικασία βασίζεται σε σπονδύλους και όχι στη διάκριση ανάμεσα σε διαφορετικές μορφές επαγγελματικής κατάρτισης.

Άθροιση: Οι σπόνδυλοι μπορούν να αθροισθούν με οριζόντιες, κάθετες, αλλά και γεωγραφικές διαδικασίες.

Κίνητρο: Οι καταρτιζόμενοι ενθαρρύνονται μέσω της επιτυχημένης εμπειρίας πχ πιστοποίηση επί μέρους στόχων, κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδρομής (εμπειρίες από ενδιάμεσες επιτυχίες των καταρτιζομένων). Στην Αυστραλία⁴⁰², η σπονδυλοποίηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (που άρχισε το 1997) προώθησε τη συμμετοχή ενός μεγαλύτερου εύρους σπουδαστών, ειδικά ενηλίκων που ήδη εργάζονταν. Η σπονδυλωτή δομή ενθάρρυνε τους πολίτες να ακολουθήσουν σύντομες διαδρομές κατάρτισης προκειμένου να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένες ανάγκες σε δεξιότητες, αποφεύγοντας με αυτόν τον τρόπο την εμπλοκή σε πλήρη και μακροχρόνια προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που οδηγούν στην απόκτηση συγκεκριμένων προσόντων.

Δια βίου μάθηση: Είναι δυνατή μια ταυτόσημη προσέγγιση για όλες τις μορφές εκπαίδευσης (μέχρι το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) και επί πλέον για όλους τους παροχείς εκπαίδευσης και κατάρτισης. Τέλος είναι δυνατή η εξατομίκευση των διαδρομών μάθησης.

Σύμφωνα με τον Deissinger (2001), η ιδέα της σπονδυλοποίησης του Γερμανικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης⁴⁰³ σε συνδυασμό με τον «προσανατολισμό στις δεξιότητες» σε μια πρώτη προσέγγιση δεν φαίνεται να αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική πρόταση στην «αρχή της επαγγελματικής κατάρτισης». Είναι ακριβώς αυτός ο κατακερματισμός σε επίπεδο κατάρτισης ή επαγγελμάτων της Γερμανικής αγοράς εργασίας που πιστώνεται με μια γενικότερη σταθεροποιητική επίδραση στις διαδικασίες επιλογής και καθορισμού των διαδικασιών. Για τον «παροχέα προσόντων» (για παράδειγμα τον εξειδικευμένο εργάτη), αυτό στοιχειοθετεί μια σχετική αυτονομία από την εταιρεία/ επιχείρηση, ενώ παρέχει στον «έχοντα ανάγκη από προσόντα» (για παράδειγμα την εταιρεία/ επιχείρηση αξιόπιστη πληροφόρηση για θέματα ανθρώπινου δυναμικού σε ενδοεπιχειρησιακές εργασιακές δομές. Μια από τις βασικές ανησυχίες του Deissinger είναι η ποιότητα των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης υπό το πρίσμα της σπονδυλοποίησής τους.

---

⁴⁰² <http://www.ncver.edu.au/statistics/aag/aus2000/flexdel.htm> (31.07.03)

⁴⁰³ Οι 4 λειτουργικές ή διαδικαστικές αρχές του Γερμανικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (1) η δυική ή εναλλασσόμενη δομή των χώρων κατάρτισης, (2) ο προσανατολισμός στην κατάρτιση των πλαισίων κατάρτισης και προσόντων, (3) η αρχή του ποιοτικού ελέγχου από την πολιτεία και (4) η αρχή της συμφωνίας ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες στο θέμα του καθορισμού της δομής και ανάπτυξης των πλαισίων κατάρτισης. Για περισσότερες πληροφορίες: Deissinger, T. (2001). *Quality control and employability: are the parameters of VET in Germany's Dual System facing severe challenges? Conference of the Australian Vocational Education and Training Research Association, Adelaide, South Australia, 28.-30. Marz 2001.*

III. Πώς η σπονδυλωτή κατάρτιση συνδέεται με την εισαγωγή πιστωτικών μονάδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης;

Ιστορικά το Αμερικανικό σύστημα πιστωτικών μονάδων κατάρτισης άρχισε ήδη από τη δεκαετία του 1880 με σκοπό να διευκολύνει την αποτύπωση των επιλογών των σπουδαστών στις επιλογές συγκεκριμένων σπονδύλων. Στην Ευρώπη σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις, η ανάπτυξη συστήματος πιστωτικών μονάδων κατάρτισης ανήκει σε ένα ευρύτερο σχήμα πιστωτικών μονάδων για τη δια βίου μάθηση (ECTS6)⁴⁰⁴ το οποίο θα μπορούσε να ξεκινήσει να εφαρμόζεται από το 2004-2005 και στο οποίο θα συμμετέχουν οι σπουδαστές, οι εργοδότες, τα Πανεπιστήμια, τα Ινστιτούτα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και άλλοι 966 φορείς παροχής δια βίου μάθησης.

Ακριβώς για την εισαγωγή αυτών των πιστωτικών μονάδων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός συστήματος σπονδυλωτής κατάρτισης. Η σπονδυλοποίηση και οι πιστωτικές μονάδες δεν είναι τίποτε άλλο από δύο θεμελιώδεις συνδεδεμένες παραμέτρους συσσώρευσης γνώσεων και δεξιοτήτων κατά μήκος των διαδρομών μάθησης.

Μια άλλη περίπτωση εφαρμογής είναι η Σκωτία. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα της Σκωτίας είναι το γεγονός ότι το σύστημα επαγγελματικών προσόντων έχει ήδη μετακινηθεί σημαντικά προς την κατεύθυνση μιας σπονδυλωτής προσέγγισης, η οποία και θα μπορεί να υιοθετηθεί στον καθορισμό πιστωτικών μονάδων κατάρτισης. Αναμένεται ότι αυτή η τάση θα συνεχισθεί έτσι ώστε οι πιστωτικές μονάδες να καταστούν η κοινή βάση πάνω στην οποία θα κτισθούν όλα τα επαγγελματικά προσόντα.

Είναι όμως τελικά μόνο θέμα αξιολόγησης των σπονδύλων κατάρτισης με όρους πιστωτικών μονάδων κατάρτισης;

Στο Αμερικανικό πλαίσιο, η αξία ενός σπονδύλου με όρους πιστωτικών μονάδων κατάρτισης βασίζεται στην παραδοχή⁴⁰⁵. “ώρα Carnegie”. Στην ανώτερη εκπαίδευση οι πιστωτικές μονάδες μοιράζονται σε όλα τα εκπαιδευτικά συστατικά ενός προγράμματος σπουδών (όπως είναι οι σπόνδυλοι) και αντικατοπτρίζουν την ποσότητα εργασίας που απαιτεί κάθε συστατικό σε σχέση με τη συνολική ποσότητα έργου που είναι απαραίτητο για τη συμπλήρωση ενός έτους σπουδών του υπό εξέταση προγράμματος. Σύμφωνα με τον Petterson⁴⁰⁶ η σπονδυλοποίηση είναι προαπαιτούμενη για την ανάπτυξη και

⁴⁰⁴ <http://cedefop.communityzero.com/credittransfer?go=126019>

⁴⁰⁵ Μια μονάδα αντιπροσωπεύει μια ώρα ανά ημέρα κάθε ακαδημαϊκού έτους, ή μεταξύ 180 - 190 ωρών διδασκαλίας σε τάξη. Η “ ώρα Carnegie” ορίζεται σωστότερα σαν «η ετήσια μονάδα σχολικής εργασίας». Θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι η ετήσια μονάδα στην πράξη παρουσιάζει διακυμάνσεις. Η «ώρα» μπορεί να είναι διάρκειας 60, 55, 50, 45, ή 40 λεπτών. Το ακαδημαϊκό έτος μπορεί να διαρκεί 36, 37, 38, 39, ή 40 εβδομάδες

⁴⁰⁶ <http://cedefop.communityzero.com/credittransfer?go=70930>

αξιολόγηση πιστωτικών μονάδων. Στην εργασία του θέτει σαν ελάχιστη τιμή μια εβδομάδα εργασίας ανά σπόνδυλο: “Στόχος είναι να δώσεις σε όλα τα μέρη ένα συγκεκριμένο αριθμό πιστωτικών μονάδων σε σχέση με το έργο, πχ στους σπονδύλους ενός προγράμματος”. Σύμφωνα με την πρότασή του, η αξία των σπονδύλων θα υπολογίζεται με ένα πολλαπλασιασμό ανάμεσα στο έργο (πιστωτικών μονάδων αφιερωμένων στον συγκεκριμένο σπόνδυλο) και σε μια σταθερά βασισμένη στους βαθμούς του σπουδαστή.

IV. Πώς μπορεί να εισαχθεί η σπονδυλοποίηση στα εθνικά συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης;

Χρειάζεται τεράστιος συντονισμός για την επίτευξη της σπονδυλοποίησης. Είναι ένα περίπλοκο θέμα συνεργασίας και συντονισμού όλων των κέντρων λήψης αποφάσεων. Ειδικά για τους εργοδότες υπάρχει μεγάλη ανάγκη για τη δημιουργία συντονιστικών ομάδων τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η δυσκολία εφαρμογής μιας σπονδυλωτής προσέγγισης έχει παρουσιαστεί ανάγλυφα στην περίπτωση της Ουγγαρίας. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης η εισαγωγή των σπονδύλων, ακόμα και σε επίπεδο δύο πιλοτικών προγραμμάτων απαιτεί ένα βάθος χρόνου 5 ετών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ενώ το σύστημα κατάρτισης κατευθύνεται προς τη σπονδυλοποίηση, το σχολικό σύστημα είναι προσκολλημένο στην λογική των μαθημάτων.

Για την εισαγωγή της σπονδυλοποίησης στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, αναδείχτηκε η ανάγκη για συνεργασία πολλών μερών. Στη Φλάνδρα η διαδικασία ξεκίνησε με την καταγραφή των εθνικών επαγγελματικών προφίλ από τους κοινωνικούς εταίρους, τους φορείς κατάρτισης και τη Φλαμανδική κυβέρνηση.

Είναι καθοριστικής σημασίας η τελική αποδοχή των σπονδυλωτών προφίλ από την αγορά εργασίας. Αυτό απαιτεί συνδυασμό της έννοιας του ποιοτικού ελέγχου με την ισχυρή βούληση να παραμείνει ο αριθμός των επαγγελματιών σχετικά μικρός.

Το κείμενο που ακολουθεί στηρίζεται σε μια πρόταση της Επιτροπής εμπειρογνομόνων που έχει συγκροτήσει η Ε.Ε. σχετικά με την εισαγωγή ενός ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων κατάρτισης (ECVET), βασισμένου στη σπονδυλοποίηση των παρεχόμενων προγραμμάτων. Ήδη έχει αναπτυχθεί ένα τρισδιάστατο μοντέλο ECVET⁴⁰⁷:

Σε αυτό το μοντέλο συμπεριλαμβάνονται οι επιδράσεις ανάμεσα στη συγκέντρωση πιστωτικών μονάδων (άξονας y), τα επίπεδα αναφοράς (άξονας x, βασισμένος στα επίπεδα κατά ISCED) και το έργο των σπουδαστών (άξονας z) υπό την οπτική του καταρτιζόμενου. Ένας σπουδαστής ξεκινάει στο επίπεδο 3-A και συγκεντρώνει πιστωτικές μονάδες με τις σπουδές του που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένο έργο. Μόλις

---

⁴⁰⁷ Thiele/Schneeberger/Zahilas 2003

συγκεντρώσει ένα συγκεκριμένο αριθμό μονάδων λαμβάνει το δικαίωμα να προχωρήσει στο επόμενο επίπεδο και να συνεχίσει τη μαθησιακή του διαδρομή.

Ένας καταρτιζόμενος που θα εισέλθει στο σύστημα έχοντας ένα διαφορετικό γνωστικό/εργασιακό υπόβαθρο θα πρέπει να περάσει από μια αξιολόγηση των προηγούμενων δραστηριοτήτων του.

Σε αυτό το γράφημα οι αριθμοί στους άξονες y, z είναι ενδεικτικοί. Στην πραγματικότητα δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει μια γραμμική ανάπτυξη. Όσον αφορά τα επίπεδα αναφοράς, θεωρούμε ότι τα επίπεδα 3 και 4 αναφέρονται μετά την υποχρεωτική φάση της εκπαίδευσης και υποδιαιρούνται σε τμήματα Α, Β και C. Το μοντέλο βασίζεται σε υποθέσεις όπως να λαμβάνονται υπόψη τα τυπικά επαγγελματικά προσόντα και η διεθνική κινητικότητα. Προβλέπεται ακόμη ότι μπορεί να λειτουργήσει σαν ένα βασικό μοντέλο που θα μπορεί να εφαρμοστεί σε σύντομο χρονικό διάστημα κατόπιν συμφωνίας σε ένα περιορισμένο αριθμό εταίρων.

ΣΤ. 6.1. ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Θα παρουσιάσουμε στην ενότητα αυτή με ποιο τρόπο το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, προώθησαν τις πολιτικές κατευθύνσεις στους τομείς της επιχειρούμενης παρέμβασης στην εκπαίδευση. Με αυτή την πολιτική πορεία και επεξεργασία των ζητημάτων, καταγράφοντας αδυναμίες και τελειοποιώντας αποτελέσματα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνοντας υπόψη τους⁴⁰⁸ τη συνθήκη της Ίδρυσης της Ε.Κ., το άρθρο 149 παράγραφος 4, και το άρθρο 150 παράγραφος 4, την πρόταση της Επιτροπής, τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής⁴⁰⁹, τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών⁴¹⁰, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της συνθήκης⁴¹¹, και εκτιμώντας μια σειρά θεσμικών κατακτήσεων προχώρησε στη σύνταξη μιας Σύστασης τον Απρίλη του 2008⁴¹²:

---

⁴⁰⁸ 6.5.2008 C 111/1 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁴⁰⁹ ΕΕ C 175 της 27.7.2007, σ. 74.

⁴¹⁰ Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2007 (δεν έχει δημοσιευθεί ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα) και απόφαση του Συμβουλίου της 14^{ης} Φεβρουαρίου 2008. (4) ΕΕ C 163 της 9.7.2002, σ. 1.

⁴¹¹ ΕΕ C 146 της 30.6.2007, σ. 77

⁴¹² ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23^{ης} Απριλίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων για τη διά βίου μάθηση (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) (2008/C 111/01)

Το σκεπτικό της Σύστασης στηρίχθηκε στις πολιτικές πρωτοβουλίες και αποφάσεις που ως εκείνη τη στιγμή είχαν παρθεί από την Ε.Ε. από το 2000 και έπειτα. Πρόκειται για μια αποτύπωση των πολιτικών κατευθύνσεων και με το κείμενο αυτό χαράσσεται η κατεύθυνση που κρίνεται σκόπιμο να ακολουθηθεί από τα Κράτη – Μέλη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι και να κερδηθεί έδαφος στους τομείς της κατάρτισης και των δεξιοτήτων. Η σύσταση αυτή αφού έλαβε υπόψη της πως:

- «Η ανάπτυξη και η αναγνώριση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των πολιτών έχουν ζωτική σημασία για την ατομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή στην Κοινότητα. Η ανάπτυξη και η αναγνώριση θα πρέπει να διευκολύνουν την υπερεθνική κινητικότητα των εργαζομένων και των εκπαιδευόμενων και να συμβάλλουν στην κάλυψη των απαιτήσεων της προσφοράς και της ζήτησης στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας. Η συμμετοχή στη διά βίου μάθηση για όλους, συμπεριλαμβανομένων των αναπήρων, και η αξιοποίηση των προσόντων πρέπει να προωθηθούν και να βελτιωθούν τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο»⁴¹³.

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε εδώ, τίθεται όλο το πολιτικό πλαίσιο μιας τέτοιας αναγκαιότητας, καθώς και ο ρόλος που θα μπορούσε να διαδραματίσει η δια βίου μάθηση στην προσπάθεια αυτή. Από την ανταγωνιστικότητα που πρωτοστατεί, για την οποία έχουμε εκφράσει τις επιφυλάξεις μας, ως προς τη στόχευση και το περιεχόμενο που προσδίδεται στην έννοια αυτή στα κείμενα της Ε.Ε., χωρίς όμως να αγνοούμε και τη σημασία της, σε μια προσπάθεια παρέμβασης και δρομολόγησης νέων παραμέτρων στην Ε.Ε.. Αλλά και την ατομική συγκρότηση και το ρόλο της στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής ως την κινητικότητα καθώς και τις εξειδικευμένες, αλλά σημασιολογικά με βαρύνουσα παρουσία τη συμμετοχή των ΑμΕΑ, πολιτικές τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πρέπει να αναφέρουμε πως η δια βίου μάθηση αποτελεί μια προτεραιότητα, από το 1993 κυρίως και μετά, πρόκειται όμως για ένα εργαλείο ευέλικτο και μια λογική που έχει πολλά να προσφέρει στη διατήρηση της επαφής και του ενδιαφέροντος με το αντικείμενο της δουλειάς ή ένα ευρύτερο κύκλο ενδιαφερόντων μας. Η αναφορά στο πολιτικό πλαίσιο όπως αυτό θεσμοθετήθηκε από το 2000 και έπειτα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, το 2000, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μεγαλύτερη διαφάνεια των προσόντων πρέπει να αποτελέσει μία από τις κύριες συνιστώσες που είναι αναγκαίες για την προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης της Κοινότητας στις απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης. Επί πλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, το 2002, ζήτησε στενότερη συνεργασία στον

---

⁴¹³ CIII(2008)01

πανεπιστημιακό τομέα και βελτίωση της διαφάνειας και των μεθόδων αναγνώρισης στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Εδώ αναδεικνύεται η αναγκαιότητα να υπάρξει ένας ασφαλής τρόπος για την αναγνώριση των προσόντων τόσο της τυπικής όσο και της άτυπης εκπαίδευσης, των πιστοποιημένων, όχι μόνο στη χώρα απόκτησης τους, αλλά και σε όλη την Ε.Ε. γενικότερα. Με το ζήτημα αυτό έχουμε ασχοληθεί, και ευνοεί ενώ σίγουρα κοινωνικοποιεί, την κινητικότητα. Βεβαίως να αναφέρουμε πως ευνοεί και τη διασφάλιση χαμηλότερου κόστους ανθρώπινου εξειδικευμένου δυναμικού, μιας και επιτρέπει τη ροή εργατικού δυναμικού από χώρες μέλη και μη μέλη με σαφώς μειωμένα κόστη (ασφάλεια, προϋπηρεσία, κ.τ.λ). Επίσης να αναφέρουμε τις προσπάθειες που έγιναν και γίνονται για την αναγνώριση εργαζομένων δυο και τριών ταχυτήτων, αγνοώντας την κουλτούρα στην Ευρώπη και το «κοινωνικό κεκτημένο». Αναφερόμαστε στην οδηγία Μπολτγκεστάιν, ή σε προτάσεις για αύξηση των ωρών της απασχόλησης, κ.τ.λ. Άποψή μας είναι πως ανάλογες πρακτικές και πολιτικές υποβαθμίζουν την Ε.Ε. και την αποσύρουν από τη δυνατότητα δημιουργίας και «εξαγωγής» ενός ισχυρού πολιτικού μοντέλου κοινωνικού φιλελευθερισμού που συνδυάζεται από την ουσιαστική αναγνώριση των δικαιωμάτων, τη συμμετοχή και την ασφάλεια για όλους, με ταυτόχρονη παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών σε όλους στους τομείς της υγείας και της παιδείας.

Στο ψήφισμα του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2002 σχετικά με τη διά βίου μάθηση⁴¹⁴ καλείται η Επιτροπή να αναπτύξει, σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη, ένα πλαίσιο για την αναγνώριση των προσόντων που αποκτώνται με την εκπαίδευση και με την κατάρτιση, έχοντας ως αφετηρία τα αποτελέσματα της διαδικασίας της Μπολόνια και προωθώντας παρόμοιες ενέργειες στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Τη διαδικασία της Μπολόνια την έχουμε παρουσιάσει ως παράδειγμα εξωθεσμικής επιρροής στο δυναμικό σύστημα της πορείας της Ε.Ε. Με τις συνεχείς αναφορές επιβεβαιώνεται η άποψή μας και ισχυροποιείται αυτό που στην αντίστοιχη ενότητα υποστηρίξαμε.

Στις κοινές εκθέσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010», οι οποίες εκδόθηκαν το 2004 και το 2006, τονίστηκε η ανάγκη για ανάπτυξη ενός Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων. Έχουμε παρακολουθήσει πως μεθοδεύεται και οργανώνεται η όλη προσπάθεια καθώς και τις κατηγοριοποιήσεις που ισχύουν τόσο στο κεφάλαιο παρουσίασης του CEDEFOP όσο και στις εξειδικευμένες ενότητες για την επαγγελματική εκπαίδευση των χωρών που χρησιμοποιούμε ως μοντέλα σύγκρισης εφαρμογών, Γαλλία, Φινλανδία, Γερμανία και παρακάτω Ελλάδα.

---

⁴¹⁴ *EE L 255 της 30.9.2005, σ. 22. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε με την 6.5.2008 C 111/2 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Στο πλαίσιο της διαδικασίας της Κοπεγχάγης, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, της 15^{ης} Νοεμβρίου 2004, σχετικά με τις μελλοντικές προτεραιότητες της ενισχυμένης ευρωπαϊκής συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, έδωσαν προτεραιότητα στην ανάπτυξη ενός ανοιχτού και ευέλικτου Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων, στηριζόμενου στη διαφάνεια και στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, το οποίο θα πρέπει να αποτελέσει κοινό σημείο αναφοράς που θα καλύπτει τόσο την εκπαίδευση όσο και την κατάρτιση.

Οι φράσεις ανοιχτό και ευέλικτο Ε.Π.Ε.Π. δηλώνει μια αναγκαιότητα, υποκρύπτει όμως και τη διάθεση να αντιμετωπιστούν με ελαστικότητα κατοχυρωμένα επαγγελματικά δικαιώματα.

Η επικύρωση των αποτελεσμάτων των ανεπίσημων και άτυπων μορφών μάθησης προβλέπονταν ότι θα πρέπει να προωθηθεί, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 28^{ης} Μαΐου 2004 όσον αφορά κοινές ευρωπαϊκές αρχές για τον προσδιορισμό και την επικύρωση των ανεπίσημων και άτυπων μορφών μάθησης.

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια των Βρυξελλών τον Μάρτιο του 2005 και τον Μάρτιο του 2006 υπογράμμισαν τη σημασία που έχει η θέσπιση Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων⁴¹⁵.

Επίσης η θεσμική παράλληλη διασφάλιση μιας σειράς αποφάσεων που δε τίγονται, ούτε έρχονται σε αντίθεση με βασικές αρχές της Ε.Ε. αναφέρονται εδώ. Με το σκεπτικό αυτό:

Η Σύσταση λαμβάνει υπόψη την απόφαση αριθ. 2241/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με το ενιαίο κοινοτικό πλαίσιο για τη διαφάνεια των επαγγελματικών προσόντων και ικανοτήτων (Europass)⁴¹⁶ και τη σύσταση 2006/962/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη διάβιου μάθηση⁴¹⁷. [το europass έχει αναλυθεί στην ενότητα τη σχετική με τη κινητικότητα και τα κριτήρια ποιότητας.]

Η Σύσταση είναι συμβατή με το πλαίσιο για τον ευρωπαϊκό χώρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τους περιγραφικούς δείκτες των κύκλων που συμφωνήθηκαν από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς 45 ευρωπαϊκών χωρών κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν, στις 19 και 20 Μαΐου 2005, στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια.

---

⁴¹⁵ *Commission of the European Communities(2005), The History of European Cooperation in Education and Training. Europe in the making-an example,Luxembourg:Office for Official Publication of the European Communities*

⁴¹⁶ *EE L 390 της 31.12.2004, σ. 6.*

⁴¹⁷ *EE L 394 της 30.12.2006, σ. 10.*

- Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της 23^{ης} και 24^{ης} Μαΐου 2004, η σύσταση 2006/143/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2006, για περαιτέρω ευρωπαϊκή συνεργασία με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση⁴¹⁸ και τα πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης που συμφωνήθηκαν από τους αρμόδιους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργούς, κατά τη σύνοδό τους στο Μπέργκεν, περιλαμβάνουν κοινές αρχές για τη διασφάλιση της ποιότητας επί των οποίων θα πρέπει να στηρίζεται η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων.

Η Σύσταση διευκρινίζεται ότι δεν θίγει την οδηγία 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων⁴¹⁹, η οποία δημιουργεί δικαιώματα και υποχρεώσεις τόσο για την αρμόδια εθνική αρχή όσο και για τον διακινούμενο εργαζόμενο. Η συσχέτιση με τα επίπεδα προσόντων του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων δεν θα πρέπει να θίγει την πρόσβαση στην αγορά εργασίας σε περίπτωση που τα επαγγελματικά προσόντα έχουν αναγνωριστεί σύμφωνα με την οδηγία 2005/36/EK.

Στόχος της Σύστασης αυτής είναι να δημιουργηθεί κοινό πλαίσιο αναφοράς που θα χρησιμεύσει ως μηχανισμός μετατροπής μεταξύ διαφορετικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων και μεταξύ των επιπέδων τους, τόσο για τη γενική και την τριτοβάθμια εκπαίδευση όσο και για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Αυτό θα βελτιώσει τη διαφάνεια, τη συγκρισιμότητα και τη δυνατότητα μεταφοράς των επαγγελματικών προσόντων των πολιτών τα οποία έχουν πιστοποιηθεί σύμφωνα με την πρακτική που ισχύει στα διάφορα κράτη μέλη. Κάθε επίπεδο επαγγελματικών προσόντων πρέπει κατ' αρχήν να μπορεί να επιτευχθεί μέσω ποικίλων διαδρομών εκπαίδευσης και σταδιοδρομίας.

Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων προβλέπεται πως θα πρέπει να δώσει στους διεθνείς κλαδικούς οργανισμούς τη δυνατότητα να συσχετίσουν τα δικά τους συστήματα επαγγελματικών προσόντων με ένα κοινό ευρωπαϊκό σημείο αναφοράς και έτσι να δείχνει τη σχέση των διεθνών κλαδικών προσόντων με τα εθνικά συστήματα προσόντων. Επομένως, η παρούσα σύσταση συμβάλλει στους ευρύτερους στόχους της προώθησης της διά βίου μάθησης και της αύξησης της απασχολησιμότητας, της κινητικότητας και της κοινωνικής ενσωμάτωσης των εργαζομένων και των εκπαιδευόμενων. Οι διαφανείς αρχές διασφάλισης της ποιότητας και η ανταλλαγή

---

⁴¹⁸ *EE L 64 της 4.3.2006, σ. 60.*

⁴¹⁹ *Οδηγία 2006/100/EK του Συμβουλίου (EE L 363 της 20.12.2006, σ. 141).*

πληροφοριών θα στηρίξουν την εφαρμογή της παρούσας σύστασης συμβάλλοντας στην οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Η Σύσταση στόχευε ότι θα πρέπει να συμβάλει ώστε να εκσυγχρονιστούν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, να συνδεθούν η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η απασχόληση και να φτιαχτούν γέφυρες ανάμεσα στην επίσημη, την ανεπίσημη και την άτυπη μάθηση, οδηγώντας και στην επικύρωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που αποκτώνται μέσω της πείρας.

Επίσης τονίζονταν ότι δεν αντικαθιστούσε ή καθόριζε τα εθνικά συστήματα επαγγελματικών προσόντων ή/και τα επαγγελματικά προσόντα. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων δεν περιγράφει συγκεκριμένα προσόντα ή ικανότητες ενός ατόμου και, επομένως, κάθε ιδιαίτερο επαγγελματικό προσόν πρέπει να τοποθετείται στο αντίστοιχο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων μέσω του σχετικού εθνικού συστήματος επαγγελματικών προσόντων.

Δεδομένου του μη δεσμευτικού χαρακτήρα της, η Σύσταση αυτή συμπορεύονταν με την αρχή της επικουρικότητας καθότι υποστηρίζει και συμπληρώνει τις δραστηριότητες των κρατών μελών με το να διευκολύνει την περαιτέρω συνεργασία μεταξύ τους, να αυξάνει τη διαφάνεια και να προωθεί την κινητικότητα και τη διά βίου μάθηση. Θα πρέπει λοιπόν να εφαρμόζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική.

Δεδομένου ότι στόχος της Σύστασης, δηλαδή η δημιουργία κοινού πλαισίου αναφοράς που θα χρησιμεύσει ως μηχανισμός μετατροπής μεταξύ διαφορετικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων και μεταξύ των επιπέδων τους δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορεί, ως εκ τούτου, λόγω της εμβέλειας και των αποτελεσμάτων της δράσης, να επιτευχθεί καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, η Κοινότητα μπορεί να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας του άρθρου 5 της συνθήκης.

Το κείμενο αυτό στην ουσία αποτελεί μια επιτομή της πολιτικής, όπως αυτή σχηματοποιήθηκε και αποτυπώθηκε σε νομικά κείμενα από την Ε.Ε. στη διάρκεια των ετών από το 2000 ως το 2008, την περίοδο δηλαδή που εμείς μελετάμε, γι' αυτό και κρίθηκε σκόπιμο να ενταχθεί και να παρουσιαστεί ως σκεπτικό, γιατί είναι πολύ πυκνό αλλά και δηλωτικό της πορείας και των προθέσεων. Να υπενθυμίσουμε βέβαια πως πρόκειται για μια Σύσταση, ως εκ τούτου δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τα Κράτη – Μέλη. Μπορούμε όμως, και αυτό αξίζει να υπογραμμιστεί, να διαπιστώσουμε πως σε αρκετές περιπτώσεις η Ε.Ε και τα θεσμοθετημένα όργανά της, επιδιώκουν να κατευθύνουν πιο δυναμικά μέσα από κείμενα με πιο ήπια θεσμική μορφή. Εξάλλου η υπενθύμιση του άρθρ. 5 της Συνθήκης για την Αρχή της Επικουρικότητας, δείχνει ακριβώς τη βούληση της Ε.Ε. και τη σημασία που αποδίδεται στη Σύσταση αυτή. Με τη Σύσταση αυτή μπαίνουμε κατά την άποψή μας σε μια νέα φάση της πολιτικής για την εκπαίδευση και

κατάρτιση. Η Σύσταση αυτή αποτελεί, τηρουμένων των αναλογιών, τη βάση για να σχεδιαστεί μια Τρίτη γενιά εκπαιδευτικής πολιτικής στο πλαίσιο της Ένωσης⁴²⁰.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του ίδιου άρθρου, «η παρούσα σύσταση δεν υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου αυτού»⁴²¹. Η Σύσταση περιλαμβάνει επτά αρχές, τις εξής:

1. «να χρησιμοποιούν το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων ως εργαλείο αναφοράς για να συγκρίνουν τα επίπεδα προσόντων σε διαφορετικά συστήματα επαγγελματικών προσόντων και να προωθούν, τόσο τη διά βίου μάθηση, όσο και την ισότητα ευκαιριών στην κοινωνία της γνώσης, καθώς και την περαιτέρω ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας, ενώ ταυτόχρονα θα σέβονται την πλούσια πολυμορφία των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων. [στο 1^ο σημείο γίνεται μια προσπάθεια να καλυφθεί όλο το φάσμα της πολιτικής από την ισότητα των ευκαιριών ως την αγορά εργασίας.]

2. να συνδέσουν τα εθνικά τους συστήματα προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων έως το 2010, ιδίως με τη διαφανή συσχέτιση των δικών τους επιπέδων επαγγελματικών προσόντων με τα επίπεδα που παρατίθενται στο Παράρτημα II και, όταν ενδείκνυται, με την ανάπτυξη εθνικών πλαισίων προσόντων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική.

3. να θεσπίσουν ενδεχομένως μέτρα ώστε, έως το 2012, όλα τα νέα πιστοποιητικά επαγγελματικών προσόντων, διπλώματα και έγγραφα «Europass», που εκδίδονται από τις αρμόδιες αρχές, να περιέχουν σαφή παραπομπή —μέσω των εθνικών συστημάτων προσόντων— στο αντίστοιχο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων.

4. να ακολουθούν προσέγγιση βασισμένη στα μαθησιακά αποτελέσματα για τον ορισμό και την περιγραφή επαγγελματικών προσόντων και να προωθήσουν την επικύρωση των ανεπίσημων και άτυπων μορφών μάθησης σύμφωνα με τις κοινές ευρωπαϊκές αρχές που εγκρίθηκαν στα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 28^{ης} Μαΐου 2004, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στους πολίτες που είναι πιθανότερο να περιπέσουν σε ανεργία ή επισφαλείς μορφές απασχόλησης, των οποίων η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να βοηθήσει την αύξηση της συμμετοχής στη διά βίου μάθηση και της πρόσβασης στην αγορά εργασίας. [Η εστίαση αυτή μας ενδιαφέρει γιατί αφορά ομάδες με επισφαλείς μορφές απασχόλησης, και την προσπάθεια μέσω της δια βίου εκπαίδευσης να αυξήσουν τα προσόντα τους καθώς και να έχουν περισσότερες πιθανότητες για εύρεση εργασίας]

5. να προωθούν και να εφαρμόζουν τις αρχές για τη διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, οι οποίες παρατίθενται στο παράρτημα III, όταν συσχετίζουν τα προσόντα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματικής εκπαίδευσης

---

⁴²⁰ Ο.π.

⁴²¹ Σύσταση για τη Δια Βίου Μάθηση 2008

και κατάρτιση εντός του πλαισίου των εθνικών συστημάτων προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων.

6. να ορίσουν εθνικά σημεία συντονισμού, συνδεδεμένα σε κάθε περίπτωση με τις δομές και τις απαιτήσεις του κράτους μέλους, για την υποστήριξη και, σε σύμπραξη με άλλες οικείες εθνικές αρχές, για την καθοδήγηση του συσχετισμού μεταξύ των εθνικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων και του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων, με στόχο να προωθηθεί η ποιότητα και η διαφάνεια αυτού του συσχετισμού».

Τα καθήκοντα των εν λόγω σημείων συντονισμού θα πρέπει να περιλαμβάνουν για να μπορέσουν να εφαρμοστούν τα εξής:

- α) «συσχέτιση των επιπέδων προσόντων του εθνικού συστήματος προσόντων με τα επίπεδα του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων που περιγράφονται στο παράρτημα II.
- β) εξασφάλιση ότι η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για να συσχετιστούν τα εθνικά επίπεδα προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων είναι διαφανής, ώστε να διευκολύνονται οι συγκρίσεις μεταξύ τους, και ότι οι συνακόλουθες αποφάσεις δημοσιεύονται.
- γ) παροχή πρόσβασης στις πληροφορίες και καθοδήγησης στους ενδιαφερόμενους φορείς σχετικά με το πώς συσχετίζονται τα εθνικά προσόντα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων μέσω των εθνικών συστημάτων επαγγελματικών προσόντων.
- δ) ενθάρρυνση της συμμετοχής όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων φορέων στους οποίους περιλαμβάνονται, ανάλογα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι κοινωνικοί εταίροι, οι κλάδοι και οι ειδικοί επί θεμάτων σύγκρισης και αξιοποίησης προσόντων σε ευρωπαϊκό επίπεδο».

Αντίστοιχα η Ε.Ε. αναλαμβάνει να υποστηρίξει τα κράτη μέλη στην εκτέλεση των ανωτέρω καθηκόντων και τους διεθνείς κλαδικούς οργανισμούς στη χρησιμοποίηση των επιπέδων αναφοράς και των αρχών του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων, όπως παρατίθενται στην παρούσα σύσταση, ιδίως με τη διευκόλυνση της συνεργασίας, της ανταλλαγής ορθής πρακτικής και των δοκιμών —μεταξύ άλλων με εθελοντική αξιολόγηση από ομοτίμους και με πιλοτικά σχέδια στα πλαίσια ευρωπαϊκών προγραμμάτων—, με τη δρομολόγηση ενημερώσεων και διαβουλεύσεων με επιτροπές κοινωνικού διαλόγου, καθώς και με την εκπόνηση υποστηρικτικού και καθοδηγητικού υλικού.

Επίσης δεσμεύονταν να συγκροτήσει, το αργότερο έως τις 23 Απριλίου 2009 (θα τη δούμε παρακάτω), συμβουλευτική ομάδα για το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (αποτελούμενη από αντιπροσώπους των κρατών μελών και με τη συμμετοχή των ευρωπαϊών κοινωνικών εταίρων και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων, κατά

περίπτωση) υπεύθυνη για την εξασφάλιση συνολικής συνοχής και την προώθηση της διαφάνειας της διαδικασίας για τη συσχέτιση των συστημάτων επαγγελματικών προσόντων με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων.

Επίσης να αποτιμήσει και να αξιολογήσει, σε συνεργασία με τα κράτη - μέλη, τη δράση που αναλήφθηκε ως ανταπόκριση στην παρούσα σύσταση, συμπεριλαμβανομένης της αποστολής και της διάρκειας της συμβουλευτικής ομάδας, και, να υποβάλει το αργότερο έως τις 23 Απριλίου 2013 έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την αποκτηθείσα πείρα και τις μελλοντικές επιπτώσεις, περιλαμβάνοντας, εφόσον χρειαστεί, και πιθανή επανεξέταση και αναθεώρηση της παρούσας σύστασης.

Ακόμη πρέπει να δημιουργήσει στενούς δεσμούς μεταξύ του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων και των υφιστάμενων ή μελλοντικών ευρωπαϊκών συστημάτων μεταφοράς ή συσσώρευσης επιδόσεων στην ανωτάτη εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση ώστε να βελτιωθεί η κινητικότητα των πολιτών και να διευκολυνθεί η αναγνώριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων»⁴²².

Η ενότητα αυτή ασχολείται με περισσότερο τεχνικά ζητήματα καθώς και με το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των πρωτοβουλιών αυτών. Δηλωτικό των προθέσεων και του όλου σκεπτικού καθώς και του δρόμου που έχει διανυθεί είναι το γεγονός πως τη Σύσταση αυτή τη συνοδεύει ένα παράρτημα με «ορισμούς». Στην ουσία όμως αναλαμβάνει να συντονίσει την πολιτική για ένα ενιαίο πλαίσιο αναφοράς. Η Σύσταση δεν είναι λιγότερο δεσμευτική και ισχυρή δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής από μόνο του «υποχρεώνει» τα Κράτη-μέλη στην προσαρμογή. Πρόκειται παρόλα αυτά για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο, ένα καταστατικό κείμενο που κεφαλαιοποιεί τις πολιτικές πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί στον τομέα αυτό, ενώ ταυτόχρονα δρομολογεί τις εξελίξεις και προσπαθεί να συντονίσει τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε Κ-Μέλος, με ό,τι η ίδια προκρίνει αλλά και με ό,τι ισχύει σε παγκόσμιο επίπεδο, εκτός Ε.Ε.

Το γεγονός ότι περιλαμβάνεται το παράρτημα με τους ορισμούς των εννοιών που χρησιμοποιούνται, δηλώνει εμμέσως πλην σαφώς, και ένα πρόβλημα συντονισμού και ερηνείας, (συνεννόησης) της ως τότε πορείας. Θα τους αναλύσουμε γιατί έχουν τη σημασιολογική τους βαρύτητα καθώς επίσης περικλείουν το ιδεολογικό υπόβαθρο της πολιτικής αυτής. Από την άλλη αναδεικνύεται η ανάγκη μιας οριστικότερης και διαφανέστερης συνεννόησης, προκειμένου να αποφευχθούν «διασταλτικές ερμηνείες», προκειμένου το κάθε Κράτος – Μέλος να δει τη σύσταση αυτή με την ελαστικότητα των δικών του συνθηκών και προθέσεων, προβάλλοντας μια εικόνα, όπως εκείνο θα το εξυπηρετούσε. Να τονίσουμε πως τα Κράτη- μέλη ρέπουν προς τέτοιου είδους

---

⁴²² Σύσταση Δια Βίου Εκπαίδευση, σελ. 4-5

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 6.5.2008 C 111/3 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ερμηνείες προκειμένου να αποδείξουν ότι βρίσκονται πολύ κοντά στους στόχους που για κάθε περίπτωση τίθενται. Αυτό εκτός του ότι εντάσσεται στην «ψυχολογία» εκείνου που αναφέρεται, εξυπηρετεί πολλές φορές τόσο την εικόνα όσο και τις σκοπιμότητες που μπορεί να έχουν τα Κράτη – μέλη και οι αρμόδιοι φορείς τους.

ΣΤ.6.2. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της σύστασης, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί τους οποίους παραθέτουμε γιατί αναδεικνύουν την προσέγγιση, όχι μόνο σε τεχνικό αλλά και σε πολιτικό επίπεδο:

α) ως «επαγγελματικό προσόν» νοείται το επίσημο αποτέλεσμα μιας διαδικασίας αξιολόγησης και επικύρωσης, το οποίο επιτυγχάνεται όταν ο αρμόδιος φορέας διαπιστώνει ότι ένα άτομο έχει επιτύχει μαθησιακά αποτελέσματα που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες προδιαγραφές.

β) ως «εθνικό σύστημα επαγγελματικών προσόντων» νοούνται όλες οι πτυχές της δραστηριότητας ενός κράτους μέλους σχετικά με την αναγνώριση της μάθησης και άλλων μηχανισμών που συνδέουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση με την αγορά εργασίας και την κοινωνία των πολιτών. Η εν λόγω δραστηριότητα περιλαμβάνει την ανάπτυξη και την εφαρμογή θεσμικών ρυθμίσεων και διαδικασιών που αφορούν τη διασφάλιση ποιότητας, την αξιολόγηση και την απονομή προσόντων. Ένα εθνικό σύστημα επαγγελματικών προσόντων μπορεί να αποτελείται από αρκετά υποσυστήματα και μπορεί να περιλαμβάνει ένα εθνικό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων.

γ) ως «εθνικό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων» νοείται το «εργαλείο» για την κατηγοριοποίηση των προσόντων σύμφωνα με σύνολο κριτηρίων επίτευξης καθορισμένων επιπέδων μάθησης. Το εν λόγω μέσο στοχεύει στη συνένωση σε ενιαίο σύνολο και στο συντονισμό των εθνικών υποσυστημάτων επαγγελματικών προσόντων, καθώς και στη βελτίωση της διαφάνειας, της πρόσβασης, της εξέλιξης και της ποιότητας των επαγγελματικών προσόντων σε σχέση με την αγορά εργασίας και την κοινωνία των πολιτών.

δ) ως «κλάδος» νοείται η ομαδοποίηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων βάσει της κύριας οικονομικής λειτουργίας, του προϊόντος, της υπηρεσίας ή της τεχνολογίας που τις χαρακτηρίζει.

ε) ως «διεθνής κλαδικός οργανισμός» νοείται η ένωση των εθνικών οργανισμών που περιλαμβάνει π.χ. εργοδοτικούς και επαγγελματικούς φορείς και εκπροσωπεί τα συμφέροντα των εθνικών κλάδων.

στ) ως «μαθησιακά αποτελέσματα» νοούνται οι διατυπώσεις όλων αυτών που ο εκπαιδευόμενος γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει μετά την ολοκλήρωση μιας μαθησιακής διαδικασίας και οι σχετικοί ορισμοί αφορούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες.

ζ) ως «γνώσεις» νοείται το αποτέλεσμα της αφομοίωσης πληροφοριών μέσω της μάθησης. Οι γνώσεις είναι το σώμα θετικών στοιχείων, αρχών, θεωριών και πρακτικών που σχετίζεται με ένα πεδίο εργασίας ή σπουδής. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, οι γνώσεις χαρακτηρίζονται ως θεωρητικές ή/και αντικειμενικές.

η) ως «δεξιότητες» νοείται η ικανότητα εφαρμογής γνώσεων και αξιοποίησης τεχνογνωσίας για την εκπλήρωση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, οι δεξιότητες περιγράφονται ως νοητικές (χρήση λογικής, διαισθητικής και δημιουργικής σκέψης) και πρακτικές (αφορούν τη χειρωνακτική επιδεξιότητα και τη χρήση μεθόδων, υλικών, εργαλείων και οργάνων).

θ) ως «ικανότητες» νοείται η αποδεδειγμένη επάρκεια στη χρήση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσωπικών, κοινωνικών ή/και μεθοδολογικών δυνατοτήτων σε περιστάσεις εργασίας ή σπουδής και στην επαγγελματική ή/και προσωπική ανάπτυξη. Στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων, η περιγραφή ως προς τις ικανότητες αφορά την υπευθυνότητα και την αυτονομία⁴²³.

Στο Παράρτημα II περιλαμβάνονται οι Περιγραφικοί δείκτες που ορίζουν τα επίπεδα στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (ΕΠΕΠ). Καθένα από τα 8 επίπεδα ορίζεται βάσει συνόλου περιγραφικών δεικτών, οι οποίοι προσδιορίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα που αντιστοιχούν στα προσόντα του συγκεκριμένου επιπέδου σε οποιοδήποτε σύστημα επαγγελματικών προσόντων.

---

⁴²³ 6.5.2008 C 111/4 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης EL

Z' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Z. 1.1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Κρίνεται σκόπιμο στην εισαγωγή του κεφαλαίου αυτού να ασχοληθούμε με την παρουσίαση ενός σύντομου θεωρητικού πλαισίου που φωτίζει τις προσπάθειες της εφαρμογής των εκπαιδευτικών πολιτικών της Ε.Ε. στη χώρα μας, τόσο στους τομείς γενικής εκπαίδευσης, όσο και στους τομείς της κατάρτισης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης αντιμετωπίζοντας την ως μια μελέτη περίπτωσης.

Το πεδίο εφαρμογής

Οι διαδικασίες εξευρωπαϊσμού ή καλύτερα εφαρμογής των αποφάσεων της Ε.Ε. στη χώρα μας την τελευταία εικοσαετία, έχουν μελετηθεί και έχουν επισημανθεί οι αδυναμίες και τα χαρακτηριστικά τους⁴²⁴. Είναι εξάλλου λογικό οι αναλύσεις που ως τώρα έχουν γίνει να μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε τις εξελίξεις στην εκπαιδευτική πολιτική. Σε κάθε περίπτωση οι πολιτικές αυτές αποτελούν το συδυασμό μιας σειράς παραμέτρων, που σηματοδοτούν τις συνθήκες έντασης των αιτημάτων, τόσο από παράγοντες εσωτερικούς, όσο και εξωτερικούς, μιας σειράς διαπραγματεύσεων, κρατικών και υπερεθνικών παρεμβάσεων, ομάδων συμφερόντων, κ.τ.λ. Η παραγωγή και η θέσπιση πολιτικών είναι και ήταν μια σύνθετη διαδικασία. Έχει επισημανθεί ο ρόλος και η παρέμβαση του κρατικού κορπορατισμού καθώς και η ιδιότυπη πίεση που ασκούν οι ομάδες συμφερόντων, αναγνωρισμένες ή μη. Νομίζουμε πως η Ελλάδα λόγω των ιδιότυπων μορφωμάτων και μοναδικών πολιτικών παραγόντων δεν μπορεί να ενταχθεί, ούτε στον κρατικό, ούτε στον κοινωνικό κορπορατισμό. Το γεγονός ότι υπάρχουν ασυμμετρίες μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, ως προς τις δυνατότητές τους πολιτικής

---

⁴²⁴ Lavdas (1997) *The Europeanisation of Greece: Interest Politics and the Crises of Integration*, Macmillan, London,

Lanza, O και Lavdas, K.A.(2000), "The deisentanglement of interest politics", *European Journal of Political Research* 37.2.

παρέμβασης και ως προς τις κρατικές δυνατότητες επηρεασμού τους, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από κανένα⁴²⁵.

Για το λόγο αυτό υποστηρίχτηκε η άποψη για ένα σύστημα «εξαρθρωμένου κορπορατισμού» ως προτύπου ενός συστήματος σε μετάβαση⁴²⁶. Ως εκ τούτου η μελέτη του ελληνικού μηχανισμού προσαρμογής στις κατευθύνσεις της Ε.Ε. παρουσιάζει δυο επίπεδα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως κάτι ανάλογο δεν παρατηρείται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες μέλη. Ένα επίσημο που αφορά στις αναφορές προς την Ε.Ε. και ένα καθεαυτό επίπεδο λειτουργίας. Οι αποκλίσεις είναι μεγάλες και σίγουρα δείχνουν την ανωριμότητα που η χώρα μας προσεγγίζει το ζήτημα, αλλά και την ανάγκη πολλές φορές να διανύσει μεγάλες αποστάσεις προκειμένου να «συμμορφωθεί» και να παρακολουθήσει τα δρομολογούμενα στην Ε.Ε.

Z. 2.1. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Προχωράμε σε μια σύντομη παρουσίαση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος προκειμένου στη συνέχεια να αναλύσουμε τα Επιχειρησιακά Προγράμματα που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από το 1999 ως σήμερα, και αποτελούν εφαρμογές του Ευρωπαϊκού πλαισίου, μια που χρηματοδοτούνται κυρίως από τα Κ.Π.Σ. Το εκπαιδευτικό σύστημα λοιπόν έχει την εξής δομή:

- Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό)
- Δευτεροβάθμια (υποχρεωτική-Γυμνάσιο, μεταυποχρεωτική-Ενιαίο Λύκειο & επαγγελματική εκπαίδευση [ΤΕΕ & ΕΠΑΛ])
- Τριτοβάθμια (Πανεπιστήμια, ΤΕΙ και άλλες παραγωγικές σχολές άλλων Υπουργείων)

Επίσης, στα πλαίσια της παραπάνω διάρθρωσης λειτουργούν Ειδικά Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια και λυκειακές τάξεις, που απευθύνονται σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και Μουσικά, Εκκλησιαστικά, Διαπολιτισμικά, Πειραματικά και Αθλητικά Γυμνάσια και Λύκεια.

Επίσης αξίζει να υπογραμμιστεί η ευκολία με την οποία διαχρονικά γίνονται παρεμβάσεις, κυρίως νομοθετικού περιεχομένου στη δομή και τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η παράμετρος αυτή πρέπει να επισημανθεί γιατί διατρέχει κάθε εκπαιδευτική πρωτοβουλία στη χώρα μας.

---

⁴²⁵ Lavdas, K.A. (1996), "The political economy of privatisation in Southern Europe", στο D. Braddom και D. Foster, *Privatisation, Aldershot, Ανατ. στον τόμο Privatization and Public Policy*, επιμ. V.Wright και L.Perrotti, *Edwrd Elgar, Cheltenham*, 2000,

⁴²⁶ Σωτηρόπουλος 2001:80

Z. 2.2. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Ας δούμε όμως πρώτα ορισμένα στοιχεία για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, πολύ συνοπτικά για να έχουμε μια ανάλογη εικόνα με τις χώρες που παρουσιάσαμε παραπάνω. Τα γενικά στοιχεία του μαθητικού πληθυσμού της χώρας αποτυπώνονται ως εξής: Με την έναρξη του σχολικού έτους 2007/08, 1.074.031 (για παράδειγμα) μαθητές ήταν εγγεγραμμένοι στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Γενικότερα, το 2008 ο πληθυσμός της χώρας ηλικίας από 0 έως 29 ετών ανερχόταν σε 3 675 596 και αποτελούσε το 33% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η γλώσσα εκπαίδευσης είναι η ελληνική. Το σχολικό έτος 2007/08 το 94% των μαθητών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ήταν εγγεγραμμένοι σε δημόσια σχολεία. Τα ιδιωτικά σχολεία Α / θμιας και Β / θμιας Εκπαίδευσης αναγνωρίζονται ως ισότιμα των αντιστοίχων δημοσίων, τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και είναι πλήρως αυτοχρηματοδοτούμενα. Δεν υπάρχουν μη κρατικά ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Η διοίκηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι δομημένη ιεραρχικά. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) σχεδιάζει και είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή της νομοθεσίας, ασκεί διοίκηση συντονίζει και έχει την υψηλή εποπτεία των αποκεντρωμένων υπηρεσιών και φορέων (όπως το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, κ.ά.)⁴²⁷. Διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό, εγκρίνει τα προγράμματα σπουδών της Α / θμιας και Β / θμιας Εκπαίδευσης και διορίζει το εκπαιδευτικό προσωπικό. Στην αμέσως επόμενη βαθμίδα της διοικητικής δομής, οι 13 Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης - που υπάγονται στον Υπουργό Παιδείας - ασκούν διοίκηση, έλεγχο και εποπτεία στις υπόλοιπες αποκεντρωμένες υπηρεσίες, καθώς και συντονίζουν το έργο των Σχολικών Συμβούλων. Γενικότερα, διαχειρίζονται την εκπαιδευτική πολιτική και συνδέουν τις περιφερειακές υπηρεσίες με τις αντίστοιχες κεντρικές υπηρεσίες και οργανισμούς. Οι Διευθύνσεις (σε κάθε νομαρχία ή νομαρχιακό διαμέρισμα) και τα κατά τόπους Γραφεία Εκπαίδευσης ασκούν διοίκηση, εποπτεύουν τη λειτουργία των σχολικών μονάδων και συντονίζουν και διευκολύνουν τη συνεργασία μεταξύ των σχολείων.

Οι Διευθυντές των σχολικών μονάδων είναι διοικητικά επιστημονικά και παιδαγωγικά υπεύθυνοι για το χώρο αυτό. Συντονίζουν και καθοδηγούν τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους, φροντίζοντας και για την επιμόρφωσή τους. Οι Σύλλογοι των Διδασκόντων είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του προγράμματος, τη φοίτηση και την πειθαρχία των μαθητών. Οι Σχολικές Επιτροπές, στις οποίες συμμετέχουν εκπρόσωποι γονέων και τοπικών φορέων, είναι υπεύθυνοι διαχείρισης του προϋπολογισμού

---

⁴²⁷ *Eyridike*

για θέρμανση, φωτισμό, καθώς και επισκευές ή εξοπλισμό του σχολείου. Οι κατά τόπους Διευθύνσεις και Γραφεία Εκπαίδευσης έχουν τη γενική ευθύνη του ελέγχου της λειτουργίας των σχολικών μονάδων της περιοχής τους. Σύμφωνα με τον τελευταίο νόμο, προβλέπεται η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου της σχολικής μονάδας να υλοποιείται σε τοπικό επίπεδο: ο Σύλλογος των Διδασκόντων θα συντάσσει έκθεση αυτοαξιολόγησης ενώ περιφερειακά κέντρα αποτιμούν το εκπαιδευτικό έργο των σχολείων της περιοχής τους και οι εκθέσεις αυτές θα επεξεργάζονται σε εθνικό επίπεδο από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας⁴²⁸. Αξίζει να σημειωθεί πως και εδώ έχουμε ένα σημαντικό δείγμα της παραμέτρου που αναφέραμε στην εισαγωγή του κεφαλαίου. Την ευκολία με την οποία προκύπτουν νομοθετικές ρυθμίσεις και τη μεγάλη ευκολία με την οποία ουδέποτε προχωράμε στην εφαρμογή τους. Η αξιολόγηση προβλέπεται σε όλα τα νομοθετικά κείμενα των τελευταίων είκοσι χρόνων αναμένεται η εφαρμογή της...

Τα ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης χρηματοδοτούνται από το κράτος. Είναι αυτοδιοικούμενα και τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Προσχολική εκπαίδευση

Παιδιά ηλικίας 4 και 5 ετών μπορούν να εγγραφούν σε «Νηπιαγωγεία», δημόσια ή ιδιωτικά. Η φοίτηση στο Νηπιαγωγείο είναι υποχρεωτική για παιδιά 5 ετών και προαιρετική για παιδιά 4 ετών. Η φοίτηση στα δημόσια Νηπιαγωγεία είναι δωρεάν, ενώ στα ιδιωτικά Νηπιαγωγεία καταβάλλονται δίδακτρα. Για τις ηλικίες των 4 ετών και κάτω παρέχεται προσχολική αγωγή σε δημοτικούς και ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς, καθώς και σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (από 6 μηνών). Η φοίτηση για τις ηλικίες αυτές είναι προαιρετική. Οι Δημοτικοί - και Κοινοτικοί - Παιδικοί Σταθμοί ανήκουν στην αρμοδιότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Υποχρεωτική εκπαίδευση

Βαθμίδες

Νηπιαγωγείο (Προσχολική Εκπαίδευση) 5 - 6 ετών

Δημοτικό σχολείο (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση) 6-12 ετών

Γυμνάσιο (α κύκλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) 12-15 ετών

Η υποχρεωτική εκπαίδευση είναι δεκαετής και καλύπτει τις ηλικίες από 5 έως 15 ετών. Λειτουργούν επίσης Εσπερινά Γυμνάσια για μαθητές άνω των 14 ετών που εργάζονται. Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση μοναδικό κριτήριο εγγραφής αποτελεί ο τόπος κατοικίας του μαθητή, καθώς και για την εγγραφή στη Δευτεροβάθμια με προϋπόθεση ότι έχουν αποκτήσει το Απολυτήριο του Δημοτικού Σχολείου. Η δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι δωρεάν σε όλες τις βαθμίδες και όλα τα έξοδα

---

⁴²⁸ Νόμος 2005 και Αλεξάκης Μ.(2005) *Στρατηγικές αποτίμησης του Εκπαιδευτικού Έργου στη χώρα μας (εργαλεία και μέσα)*

επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Λειτουργούν επίσης τριετή Εσπερινά Γυμνάσια στα οποία εγγράφονται εργαζόμενοι μαθητές από την ηλικία των 14 ετών.

Τα σχολεία λειτουργούν 5 ημέρες την εβδομάδα, 35 εβδομάδες το χρόνο. Οι ώρες διδασκαλίας ανά εβδομάδα κυμαίνονται μεταξύ 23 και 35 και αυξάνουν ανάλογα με την ηλικία των μαθητών. Η διδακτική ώρα διαρκεί 40 με 50 λεπτά. Ο αριθμός ωρών διδασκαλίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, για τα 2 πρώτα χρόνια είναι 25 ώρες την εβδομάδα και 30 για τα τέσσερα τελευταία έτη. Ο αριθμός ωρών διδασκαλίας στον α΄ κύκλο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι 35 ώρες την εβδομάδα για το τριετές Γυμνάσιο. Ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 25. Ο κύκλος σπουδών είναι διάρκειας έξι ετών και οι μαθητές εγγράφονται ανάλογα με την ηλικία τους.

Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ο αριθμός μαθητών ανά τμήμα δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 30. Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ένας εκπαιδευτικός διδάσκει όλα τα μαθήματα εκτός της φυσικής αγωγής, της μουσικής και των ξένων γλωσσών τα οποία διδάσκονται από εκπαιδευτικούς αντίστοιχης ειδικότητας. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση όλα τα μαθήματα διδάσκονται από εκπαιδευτικούς αντίστοιχης ειδικότητας. Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καταρτίζονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και εγκρίνονται από το Υπουργείο Παιδείας. Ειδικότερα, εφαρμόζεται διαθεματική προσέγγιση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση με βάση το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.). Τα υποχρεωτικά μαθήματα στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι θρησκευτικά, νεοελληνική γλώσσα, μαθηματικά, ιστορία, μελέτη περιβάλλοντος, γεωγραφία, φυσικά, κοινωνική και πολιτική αγωγή, αισθητική αγωγή (μουσική κ.ά.), δύο ξένες γλώσσες και φυσική αγωγή. Στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα εντάσσεται και ο χρόνος της Ελεύθερης Ζώνης διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων.

Τα παραπάνω μαθήματα - εκτός της μελέτης περιβάλλοντος-είναι υποχρεωτικά και στον α΄ κύκλο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) ενώ επιπλέον προστίθενται, ως υποχρεωτικά και τα μαθήματα των αρχαίων ελληνικών, χημείας, βιολογίας, οικιακής οικονομίας, πληροφορικής, τεχνολογίας και σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι επιρροές και εδώ των προτεραιοτήτων όπως προκύπτουν από τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. είναι μεγάλες και όχι τυχαίες.

Οι εκπαιδευτικοί είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώνονται στις τάξεις τους για την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων. Από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο δίνονται στην αρχή της σχολικής χρονιάς ειδικές οδηγίες στους διδάσκοντες όσον αφορά στους σκοπούς και στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις διδασκαλίας των μαθημάτων της ειδικότητάς τους. Τα βιβλία γράφονται με βάση τις προδιαγραφές του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και η επιλογή / έγκριση των σχολικών εγχειριδίων γίνεται σε κεντρικό

επίπεδο από το ΥΠΕΠΘ ύστερα από αξιολόγηση του υλικού και σχετική εισήγηση από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση η αξιολόγηση γίνεται από τον εκπαιδευτικό της τάξης και είναι συνεχής. Η αξιολόγηση είναι περιγραφική (τριμήνων και τέλους σχολικού έτους) και στις τελευταίες τάξεις περιλαμβάνει αριθμητική και λεκτική κλίμακα. Προϋπόθεση για την προαγωγή στην επόμενη τάξη είναι η επαρκής φοίτηση. Στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς οι μαθητές πιστοποιούνται με τίτλο προαγωγής. Σε σπάνιες περιπτώσεις όπου κρίνεται σκόπιμη η επανάληψη της τάξης, αυτό γίνεται μόνο μετά διαδικασία εκπαιδευτικής παρέμβασης και επικοινωνίας με τους ενδιαφερόμενους. Για την εισαγωγή στον α κύκλο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) απαιτείται τίτλος αποφοίτησης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Απολυτήριο Δημοτικού).

Η αξιολόγηση στο Γυμνάσιο γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους με ανατιθέμενες εργασίες, προφορικές και γραπτές εξετάσεις μέσα στην τάξη, καθώς και με γραπτές ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις στο τέλος της χρονιάς. Η προαγωγή στην επόμενη τάξη βασίζεται στον βαθμό ετήσιας επίδοσης στα μαθήματα ο οποίος προκύπτει από την παραπάνω διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης. Με την ίδια διαδικασία οι μαθητές της τελευταία τάξη Γυμνασίου αξιολογούνται και αποκτούν το *Απολυτήριο Γυμνασίου το οποίο αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση* κύκλο για την εισαγωγή στον β 'Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Λύκειο).

Μη Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (β κύκλος) και Μετά - Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ⁴²⁹

Βαθμίδες εκπαίδευσης

β κύκλος Δευτεροβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης: *Γενικό Λύκειο* 15 - 18 ετών

β κύκλος Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: *Επαγγελματικά Λύκεια* (ΕΠΑ.Λ.) 15 - 18 ετών

Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) 16 - 18 ετών

Μετα-Δευτεροβάθμια, μη-Ανώτατη Εκπαίδευση Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) 18 + ετών

Τα λύκεια είναι τριετούς φοίτησης και υπάρχουν δύο τύποι: το Γενικό Λύκειο με ακαδημαϊκό προσανατολισμό και το Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑ.Λ.) που συνδυάζει τη γενική παιδεία με την τεχνική επαγγελματική γνώση. Τα απολυτήρια των Γενικών και των Επαγγελματικών Λυκείων είναι ισότιμα και δίνουν το δικαίωμα πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Το σχολικό έτος 2007/08, το ποσοστό των μαθητών της Α' και Β' Λυκείου που φοιτούσαν στα ΕΠΑ.Λ. ήταν 23% και στα Γενικά Λύκεια 77%. Υπάρχουν επίσης Εσπερινά Γενικά Λύκεια και Εσπερινά Επαγγελματικά Λύκεια

---

⁴²⁹ Ν./2005

τετραετούς φοίτησης στα οποία ήταν εγγεγραμμένοι το σχολικό έτος 2007/08 το 5% του συνόλου των μαθητών Λυκείου.

Οι Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΠΑ.Σ.) είναι διετούς φοίτησης οργανωμένης σε τμήματα ειδικότητας - με δυνατότητα επιμήκυνσης έως ένα έτος ακόμη εφόσον περιλαμβάνεται πρόγραμμα άσκησης ή μαθητείας. Οι ΕΠΑ.Σ. μπορούν να ιδρύνονται και να λειτουργούν υπό την εποπτεία και ευθύνη άλλων Υπουργείων. Οι απόφοιτοι των ΕΠΑ.Σ. αποκτούν επαγγελματικό πτυχίο επιπέδου 3 και εντάσσονται άμεσα στην αγορά εργασίας. Στην Επαγγελματική Εκπαίδευση έχει υιοθετηθεί πλήρως η διαβάθμιση σε επίπεδα (ISCED 2-3).

Τα μετά-δευτεροβάθμια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) προσφέρουν αρχική κατάρτιση που διαρκεί 4 εξάμηνα και συμπληρωματική κατάρτιση δύο εξαμήνων για αποφοίτους Επαγγελματικής Εκπαίδευσης ίδιας ειδικότητας. Οι απόφοιτοι Γυμνασίου μπορούν επίσης να καταρτίζονται σε ορισμένες μόνο ειδικότητες των ΙΕΚ. Σήμερα λειτουργούν 114 δημόσια Ι.Ε.Κ. και 53 ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. Τα Κολλέγια με βάση τον πρόσφατο νόμο 3696/2008 εντάσσονται στο χώρο της μη τυπικής μεταλυκειακής εκπαίδευσης και κατάρτισης και οι άδειες ίδρυσης και λειτουργίας τους χορηγούνται από το ΥΠΕΠΘ. Οι βεβαιώσεις ή πιστοποιητικά σπουδών που χορηγούν δεν αποτελούν ισότιμους τίτλους με αυτούς που χορηγούνται στο πλαίσιο του ελληνικού συστήματος τυπικής μετα - δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο ίδιος νόμος αναφέρεται και στα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών τα οποία παρέχουν μη τυπική επαγγελματική εκπαίδευση μικρότερης διάρκειας.

Οι κάτοχοι Απολυτηρίου Γυμνασίου έχουν δικαίωμα εγγραφής στο Λύκειο, Γενικό ή Επαγγελματικό. Στις ΕΠΑ.Σ. μπορούν να εγγραφούν όσοι έχουν προαχθεί στη Β' τάξη Λυκείου. Επίσης υπάρχει δυνατότητα κινητικότητας των μαθητών μεταξύ των δύο τύπων Λυκείων στη Β' τάξη. Τάξη Στο Γενικό Λύκειο και στην Α' του Επαγγελματικού Λυκείου, οι μαθητές εγγράφονται στην πλησιέστερη σχολική μονάδα του τόπου διαμονής τους, τάξη ενώ από τη Β' του ΕΠΑ.Λ., καθώς και στις ΕΠΑ.Σ. επιλέγουν σχολείο με βάση τις προτιμήσεις τους σε κλάδο σπουδών.

Δυνατότητα φοίτησης στα ΙΕΚ παρέχεται στους αποφοίτους επαγγελματικών σχολών όλων των τύπων και σε απόφοιτους Γενικού Λυκείου, καθώς σε αποφοίτους Γυμνασίου για ορισμένες ειδικότητες. Η δημόσια μετα-Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκειά της παρέχεται δωρεάν.

(iii) Εποπτεία και περιεχόμενο προγραμμάτων σπουδών

Η κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών για τον β κύκλο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι αρμοδιότητα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Το πρόγραμμα σπουδών του Γενικού Λυκείου περιλαμβάνει καταρχήν μαθήματα γενικής παιδείας: αρχαία και νέα ελληνική γλώσσα και γραμματεία, ιστορία, θρησκευτικά, μαθηματικά, φυσικό-χημεία, βιολογία, πρώτη ξένη γλώσσα και φυσική αγωγή, καθώς και μαθήματα επιλογής και τα μαθήματα κατευθύνσεων. Το πρόγραμμα διδασκαλίας του ΕΠΑ.Λ.

περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας, τεχνικά-επαγγελματικά και εργαστηριακές ασκήσεις. Τα ειδικά και επαγγελματικά μαθήματα ποικίλλουν ανάλογα με την κατεύθυνση σπουδών ή τον τομέα επαγγελματικό / ειδικότητα.

Το πρόγραμμα διδασκαλίας των ΕΠΑ.Σ. περιλαμβάνει μαθήματα επαγγελματικής - τεχνικής εκπαίδευσης και εργαστηριακές ασκήσεις. Στην Επαγγελματική Εκπαίδευση γενικότερα ο μέγιστος αριθμός μαθητών σε κάθε τμήμα ορίζεται στους 25. Τα προγράμματα σπουδών των ΙΕΚ περιλαμβάνουν θεωρητικά, πρακτικά και μεικτά μαθήματα, ενώ δίνεται έμφαση σε νέες μεθόδους και δεξιότητες που διευρύνουν τις επαγγελματικές επιλογές των ενήλικων εκπαιδευομένων. Ο καθορισμός των προσφερόμενων ειδικοτήτων γίνεται με τη συνεργασία των κοινωνικών και επαγγελματικών εταίρων και βασίζεται στις γνωμοδοτήσεις των περιφερειακών Τριμερών Συμβουλευτικών Επιτροπών του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (εκπρόσωποι ΟΕΕΚ, εργοδοτών, εργαζομένων) που λαμβάνουν υπόψη τους τις τοπικές τάσεις της αγοράς εργασίας.

Στο Γενικό Λύκειο οι μαθητές αξιολογούνται με βάση τις επιδόσεις και τη συμμετοχή τους στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία, καθώς και με βάση την επίδοσή τους στις γραπτές εξετάσεις στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Όσον αφορά την προαγωγή και την απόκτηση Απολυτηρίου τίτλου, απαιτείται μέσος όρος βαθμολογίας μεγαλύτερος του 9,5 (σε κλίμακα βαθμολογίας 0-20). Εκτός του Απολυτηρίου Λυκείου, απαραίτητο για πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση είναι η «Βεβαίωση» που περιλαμβάνει βαθμολογικά δεδομένα σε έξι πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα γενικής παιδείας και κατεύθυνσης. Στη «Βεβαίωση» λαμβάνεται υπόψη η «προφορική» βαθμολογία της τελευταίας τάξης του Λυκείου (δηλ. αξιολόγηση σε επίπεδο σχολικής μονάδας) και η βαθμολογία των μαθημάτων που εξετάζονται γραπτώς σε εθνικό επίπεδο (κοινά θέματα για όλα τα λύκεια).

Στα ΕΠΑ.Λ. η προαγωγή και απόκτηση Απολυτηρίου ακολουθεί την ίδια φιλοσοφία με αυτή των Γενικών Λυκείων. Οι απόφοιτοι των ΕΠΑ.Λ. αποκτούν επίσης επαγγελματικό πτυχίο επιπέδου 3 με βάση εξετάσεις σε σχολικό επίπεδο μπορούν να λάβουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Στις ΕΠΑ.Σ. οι προαγωγικές και πτυχιακές εξετάσεις διεξάγονται εντός της σχολικής μονάδας και στους απόφοιτους χορηγείται επαγγελματικό πτυχίο επιπέδου 3 που τους παρέχει τη δυνατότητα να λάβουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος και να εγγραφούν στα Ι.Ε.Κ.

Οι εκπαιδευόμενοι στα ΙΕΚ (μετα-Δευτεροβάθμια, μη-Ανώτατη Εκπαίδευση), αξιολογούνται κατά τη διάρκεια των σπουδών και μετά το τέλος της κατάρτισής τους. Για την προαγωγή και την απόκτηση απολυτηρίου τίτλου, τη Βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΒΕΚ), απαιτείται μέσος όρος βαθμολογίας 10-20 (σε κλίμακα 0-20) ενώ η αξιολόγηση γίνεται από τους διδάσκοντες του κάθε μαθήματος. Μετά την απόκτηση της ΒΕΚ, οι απόφοιτοι των ΙΕΚ προσέρχονται σε εξετάσεις που

διενεργούνται από ειδικές κεντρικές και περιφερειακές επιτροπές για την απόκτηση του Διπλώματος Επαγγελματικής Κατάρτισης επιπέδου μεταδευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης.

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Μια μικρή και πολύ σύντομη αναφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, απλώς για να δούμε τη σύνδεσή της με τις προηγούμενες βαθμίδες κι αυτό γιατί η σχέση τους είναι ιδιαίτερη με συνέπειες σοβαρές στις λειτουργίες τους. Σύμφωνα με τον πρόσφατο πλαίσιο νόμο (2007), η Ανώτατη Εκπαίδευση περιλαμβάνει δύο παράλληλους τομείς:

α) τον Πανεπιστημιακό (Πανεπιστήμια (ΑΕΙ), Πολυτεχνείο, Σχολή Καλών Τεχνών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο) και β) τον Τεχνολογικό (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα - ΤΕΙ και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης - ΑΣΠΑΙΤΕ).

Στον ίδιο νόμο ρυθμίζονται θέματα λειτουργίας της Ανώτατης Εκπαίδευσης προς την κατεύθυνση της διευρυμένης συμμετοχής, μεγαλύτερης διαφάνειας, λογοδοσίας και ενίσχυσης της αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων. Με την ίδρυση του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας (ΔΙ.ΠΑ.Ε) επιδιώκεται η διευκόλυνση της κινητικότητας των σπουδαστών και η αύξηση του αριθμού των θέσεων στα πανεπιστήμια, ιδίως για αλλοδαπούς που ενδιαφέρονται να σπουδάσουν στην Ελλάδα. Το ΔΙ.ΠΑ.Ε θα παρέχει και τη δυνατότητα εκπαίδευσης από απόσταση.

Λειτουργούν επίσης κρατικά ιδρύματα Ανώτερης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης υπό την εποπτεία άλλων Υπουργείων, τα οποία προσφέρουν προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης διάρκειας από δύο έως τρία έτη.

Δικαίωμα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση έχουν όλοι οι απόφοιτοι Λυκείου (Γενικού και Επαγγελματικού). Το σύστημα εισαγωγής στα ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης βασίζεται στις προγραμματισμένες διαθέσιμες θέσεις (*numerus clausus*), στις προτιμήσεις σχολών / τμημάτων από τους υποψηφίους και στον Γενικό Βαθμό τους Πρόσβασης. Για ορισμένες Σχολές απαιτείται εξέταση σε ειδικά μαθήματα (π.χ. Σχέδιο για την Αρχιτεκτονική), ή πρακτικές δοκιμασίες.

(iii) Τίτλοι σπουδών

Η ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών των σχολών των ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης οδηγεί στην απόκτηση αντίστοιχου Πτυχίου, το οποίο οδηγεί στην αγορά εργασίας, καθώς και δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε σπουδές του μεταπτυχιακού κύκλου: δηλαδή σε σπουδές του δεύτερου κύκλου που οδηγούν στο Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ισότιμο με πτυχίο *Master*) και του τρίτου κύκλου που οδηγούν στο Διδακτορικό Δίπλωμα. Το Πτυχίο είναι τίτλος που απονέμεται με την ολοκλήρωση σπουδών του πρώτου κύκλου, οι οποίες διαρκούν από τέσσερα έως έξι έτη ανάλογα με το αντικείμενο.

Ο νόμος για την διασφάλιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση και το σύστημα μεταφοράς και συσώρευσης πιστωτικών μονάδων, καθορίζει το πλαίσιο των διαδικασιών και των κριτηρίων για την αξιολόγηση των τμημάτων των ΑΕΙ, καθώς και για την πιστοποίηση των σπουδών των φοιτητών. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στην ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών και συμβάλλουν στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Εκπαίδευση στο χώρο των ειδικών αναγκών

Με τον ν. 3699/2008 θεσπίστηκε ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) ως αναπόσπαστο μέρος της δωρεάν δημόσιας Εκπαίδευσης και προάγεται η υποστήριξη του στόχου της συνεκπαίδευσης.

Στους μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται εκπαίδευση σε γενικά σχολεία ή σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) από την προσχολική ηλικία έως την ηλικία των 23 ετών. Για τη διάγνωση και αξιολόγηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών αρμόδια είναι κυρίως τα διεπιστημονικά Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (ΚΕΔΔΥ), τα οποία εισηγούνται για το καταλληλότερο πρόγραμμα εκπαιδευτικής τους ένταξης, σχεδιάζουν το ατομικό Ειδικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και συνεργάζονται στενά με τους εκπαιδευτικούς ΕΑΕ. Τα στελέχη των ΚΕΔΔΥ παρέχουν επίσης εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολικών μονάδων. Ανάλογα με το είδος και το βαθμό των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μπορούν να φοιτούν κυρίως: α) στα γενικά σχολεία στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό ή σε ειδικά Τμήματα Ένταξης, και β) στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης που λειτουργούν είτε αυτοτελώς είτε ως παραρτήματα σχολείων σε άλλα ιδρύματα. Οι αυτοτελείς μονάδες ειδικής αγωγής καλύπτουν την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συμπεριλαμβανομένης του Νηπιαγωγείου και της Τεχνική-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Σε προγράμματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης φοιτούσαν συνολικά 23. 470 μαθητές το σχολικό έτος 2007/08, εκ των οποίων οι 16 811, ή το 72%, σε γενικά σχολεία (τμήματα ένταξης και συνεκπαίδευση) και οι 6 659, δηλαδή το 28%, σε σχολεία ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων και τύπων⁴³⁰.

---

⁴³⁰ *eurydike*

Θέματα λειτουργίας της Εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευτικοί της Προσχολικής και Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι απόφοιτοι τετραετούς κύκλου σπουδών Ανώτατης Εκπαίδευσης, κυρίως Πτυχιούχοι των Παιδαγωγικών Σχολών. Οι καθηγητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης διαθέτουν Πτυχίο Σχολής Ανώτατης Εκπαίδευσης τεταρτοετούς φοίτησης αντίστοιχης ειδικότητας με το μάθημα που διδάσκουν.

Οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων της δημόσιας εκπαίδευσης είναι δημόσιοι υπάλληλοι.

Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της τρέχουσας περιόδου (από 2008) αφορούν στον εκσυγχρονισμό των θεσμικών πλαισίων της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, της έρευνας και τεχνολογίας και των μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς και στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των κατόχων απολυτηρίου επαγγελματικού λυκείου (ΕΠΑΛ). Επίσης όσον αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, συντελεστή αποτελεί, στο πλαίσιο των ευρύτερων μεταρρυθμίσεων στον τομέα της παιδείας, και η ανταπόκριση δομών και υπηρεσιών στις ανάγκες που απορρέουν από τη Διαδικασία της *Μπολόνια*.

Ειδικότερα, με τον πρόσφατα ψηφισθέντα ν. 3794 (9 / 2009) «Ρύθμιση θεμάτων του πανεπιστημιακού και τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις "επιτυγχάνεται η πλήρης εναρμόνιση της λειτουργίας των δύο παράλληλων τομέων της ανώτατης εκπαίδευσης και ολοκληρώνεται ουσιαστικά η ανωτατοποίηση των Τ.Ε.Ι. Βλέπουμε πως το μοντέλο εκπαίδευσης με μικρές και επουσιώδεις διαφορές, τουλάχιστο σε επίπεδο πλαισίου και προθέσεων, δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα από χώρα σε χώρα. Επίσης σε όλα τα κείμενα υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές στη Διαδικασία της Μπολόνια γεγονός που τονίσαμε και για το λόγο αυτό την προτάξαμε για να δηλώσουμε όχι μόνο την επιρροή αυτόνομων πρωτοβουλιών στις πολιτικές της Ε.Ε. και την πορεία τους, αλλά γιατί είναι γνωστή η επιρροή της σε όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ευρώπης γενικότερα.

Επισημαίνεται επίσης η έναρξη του διαλόγου (3/09) υπό την αιγίδα του Εθνικού Συμβουλίου Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με αντικείμενο την αναβάθμιση της **δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**, με προτεραιότητα στο Λύκειο και στο σχεδιασμό νέου συστήματος εισαγωγής στα πανεπιστήμια.

Το ΥΠΕΠΘ είχε προγραμματίσει για την περίοδο που ξεκινά από το 2007 έως το 2013 σειρά δράσεων, που περιγράφονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του ΥΠΕΠΘ, και αποσκοπούν σε μια **εκπαίδευση και δια βίου μάθηση που θα δίνει εφόδια για την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία**, την απρόσκοπτη ένταξη στην αγορά εργασίας και που θα καταπολεμά τη σχολική διαρροή, ιδιαίτερα για τις ευπαθείς ομάδες, καθώς και θα προωθεί τη μείωση των περιφερειακών και τοπικών ανισοτήτων.

Από τις κύριες προτεραιότητες του ΥΠΕΠΘ είναι η αναβάθμιση της σχολικής / παιδευτικής διαδικασίας και η αντιμετώπιση των χρόνιων κτιριακών προβλημάτων με βάση τα βιοκλιματικά συστήματα και τις σύγχρονες ενεργειακές πρακτικές.

Επιγραμματικά, οι τρέχουσες πολιτικές του ΥΠΕΠΘ εδράζονται στα εξής:

- **Στην** ανθρωποκεντρική εκπαίδευση στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνονται μέτρα για τη στήριξη ή την επανένταξη ατόμων με αναπηρία και κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων.
- **Στην** περιβαλλοντική εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη.
- Στην **ψηφιακή σύγκλιση** (ισότητα πρόσβασης, καταπολέμηση ψηφιακού αναλφαβητισμού, ανάπτυξη τηλεεκπαίδευσης κτλ.) - και σημειώνεται σχετικά η πρωτοβουλία του ΥΠΕΠΘ με την έναρξη του 2009-2010 σχολικού έτους να αποκτήσουν τάξης Γυμνασίου φορητό ηλεκτρονικό δωρεάν όλοι οι μαθητές της Α 'υπολογιστή.
- **Στην** πολυγλωσσία και τη γλωσσομάθεια, καθώς και στην προώθηση της ελληνοφωνίας στο εξωτερικό.
- **Στη** σύνδεση της **παιδείας με τον πολιτισμό** μας, ώστε να ενισχύεται και να επικαιροποιείται η πολιτισμική μας συνείδηση και παράλληλα να προωθούνται οι ολυμπιακές αξίες⁴³¹.

Όπως διαπιστώνουμε οι ομοιότητες και οι αναφορές με τα άλλα εκπαιδευτικά συστήματα της Ε.Ε. είναι πάρα πολλές καθώς επίσης είναι εμφανής η προσπάθεια προσαρμογής και υιοθέτησης των κατευθύνσεων που τα θεσμοθετημένα και αρμόδια όργανα έχουν συντάξει Βλ. Συνθήκη της Λισαβόνας κ.α.. Διαπιστώνουμε ακόμη πως τόσο σε επίπεδο προτεραιοτήτων όσο και σε επίπεδο αντιστοίχισης και αναγνώρισης τίτλων και δεξιοτήτων τα πράγματα είναι εντελώς παράλληλα. Βεβαίως επισημαίνονται διαφορές στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται και υπάρχουν και μεγάλες διαφορές στα αποτελέσματα.

Αξίζει όμως στο σημείο αυτό να δούμε πως ο ΟΟΣΑ⁴³² εκτιμά στα 2009⁴³³ τις επιδόσεις της Ελλάδας σε μια από τις εκθέσεις του για την εκπαίδευση στην Ελλάδα και τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων που τέθηκαν σε ισχύ στη δεκαετία που εξετάζουμε.

Μια γενική εκτίμηση, πολύ κακή, είναι πως οι δείκτες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα εμφανίζουν υστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες του ΟΑΣΑ. Τα αποτελέσματα σε σχέση με τους δείκτες της PISA είναι απελπιστικά χαμηλά σε όλα τα επίπεδα⁴³⁴. Επίσης οι πόροι που διατίθενται στην εκπαίδευση είναι χαμηλοί. Σημαντικές

---

⁴³¹ Λεπτομερέστερες πληροφορίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης στην ιστοσελίδα του δικτύου Ευρυδίκη (<http://www.eurydice.org>)

⁴³² 2009 OECD Economic Survey of Greece, published in July 2009

⁴³³ ECO/WKP(2009)64

⁴³⁴ Ό.π. σ. 2

καθυστερήσεις παρουσιάζονται επίσης στην προσχολική αγωγή που έχουν σε μικρό βαθμό βελτιωθεί. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών δεν είναι ικανή να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις. Τα ποσοστά που διαθέτουν οι γονείς για τη μόρφωση των παιδιών τους είναι πολύ μεγάλα.

Ως εκ τούτου οι εκροές του συστήματος εκπαίδευσης στην Ελλάδα κρίνονται μη συμβατές με εκείνες που παρουσιάζουν τα υπόλοιπα Κράτη – Μέλη αλλά και γενικότερα οι ελληνικές επιδόσεις βρίσκονται στις πιο χαμηλές θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη.

Βασικές αιτίες της κατάστασης αυτής αναδεικνύονται:

- ο συγκεντρωτισμός⁴³⁵ του εκπαιδευτικού συστήματος και του συνόλου της οργάνωσης και της διοίκησής του
- το ποσοστό παρακολούθησης προσχολικής εκπαίδευσης είναι 7% όταν σε άλλες χώρες φτάνει το 23%
- τα ποσοστά παρακολούθησης μετα - δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επίσης είναι τα χαμηλότερα σε όλο το φάσμα των ηλικιών
- η επαγγελματική εκπαίδευση δεν έχει την εκτίμηση και το ρόλο που θα πρεπε
- η σχολική εγκατάλειψη των παιδιών των μεταναστών είναι υψηλή
- οι κοινωνικο – οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν τις επιδόσεις των μαθητών
- η τριτοβάθμια εκπαίδευση αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα αυτονομίας και σύνδεσης με την αγορά εργασίας

Στη συνέχεια γίνονται μια σειρά συστάσεων προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι αδυναμίες αυτές. Κρίνονται απαραίτητες μια σειρά δομικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων προκειμένου να ξεπεραστούν οι αδυναμίες αυτές με στόχο να περιοριστεί η σχολική αποτυχία, οι γεωγραφικές ανισότητες, να δημιουργηθούν συνθήκες καριέρας για τους εκπαιδευτικούς καθώς και μια σειρά στρατηγικών επενδύσεων προκειμένου να πρωδοτηθεί η ποιότητα σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας της εκπαίδευσης.

Βασικά στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα⁴³⁶

Προκειμένου να προσδιορισθούν τα σημεία και τα επίπεδα παρέμβασης ελήφθησαν υπόψη μια σειρά στατιστικών στοιχείων και παραμέτρων. Η εξέταση κάποιων βασικών μεγεθών οδήγησε στα κάτωθι συμπεράσματα σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα:

---

⁴³⁵ Ο.π. σελ. 5

⁴³⁶ ΚΕΕ, *Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Συνοπτική εικόνα σε αριθμούς*, Αθήνα 2003.

- Η εξέλιξη των βασικών μεγεθών της εκπαίδευσης έδειξε ότι ο αριθμός των μαθητών στα νηπιαγωγεία αυξήθηκε, γεγονός που εκ πρώτης όψεως φαίνεται παράδοξο δεδομένου ότι μειώθηκε ο αριθμός των παιδιών σε ηλικία 0-14. Αυτό πιθανόν οφείλεται στην αύξηση του ποσοστού των παιδιών που πηγαίνουν πλέον στο νηπιαγωγείο εξαιτίας, εν μέρει, της αύξησης των οικογενειών που εργάζονται και οι δύο γονείς⁴³⁷. Επίσης στη συνειδητοποίηση των γονιών για το ρόλο και τη σημασία της προσχολικής εκπαίδευσης. Ακόμη στο γεγονός ότι η παραδοσιακή διευρυμένη οικογένεια χάνει συνεχώς έδαφος ενόψει της σύγχρονης πυρηνικής οικογένειας.
- Η μείωση των ατόμων ηλικίας 0-14 αντανακλάται σε κάποιο βαθμό στη μείωση του αριθμού των μαθητών στα δημοτικά και τα γυμνάσια.
- Η μείωση των μαθητών σε ορισμένα δημοτικά οδήγησε στη συγχώνευση κάποιων σχολείων, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται μείωση των σχολικών μονάδων. Αντίθετα, οι αίθουσες διδασκαλίας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκαν λόγω της βελτίωσης των υποδομών των σχολείων, π.χ. εργαστήρια πληροφορικής⁴³⁸, ολοήμερο σχολείο, εργαστήρια φυσικών επιστημών.
- Παρουσιάζεται αύξηση του αριθμού των φοιτητών και σπουδαστών λόγω της αύξησης των θέσεων στα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ.
- Σημαντική βελτίωση παρουσιάζουν και οι υποδομές των σχολείων σχετικά με τις νέες τεχνολογίες. Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. η αναλογία μαθητών προς αριθμό Η/Υ έχει βελτιωθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια της διετίας 2000-2002. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η αναλογία μαθητών προς Η/Υ το 2002 για τα Δημοτικά ήταν 1:47, για τα γυμνάσια ήταν 1:16 και για Λύκεια ήταν 1:13 και για τα ΤΕΕ 1:133.

Η συμμετοχή στην εκπαίδευση είναι γενικά χαμηλή στην Ελλάδα. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί την τελευταία δεκαετία το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού εξακολουθεί να είναι χαμηλό σε σύγκριση με το μέσο κοινοτικό. Περίπου το 24% του πληθυσμού (2001) 25-34 ετών έχει αποκτήσει κάποιον τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών του ΟΑΣΑ είναι 28% με κάποιες χώρες της ΕΕ να παρουσιάζουν πολύ υψηλότερα ποσοστά, π.χ Βέλγιο 38%, Ισπανία 36%, Ιρλανδία 48%⁴³⁹.

⁴³⁷ *Eurydike.org*

⁴³⁸ *Βλ. στοιχεία ΕΠ της ΚτΠ*

⁴³⁹ *Education at a glance, OECD 2003, Paris*

Κατά την εκτίμηση του Τμήματος Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Βλ. www.yperpth.gr

*Συγκριτικά στοιχεία για το εκπαιδευτικό επίπεδο και τις εκροές του εκπαιδευτικού συστήματος υπάρχουν στο *Education at a glance, OECD, 2001 Edition, Paris*.*

Στη συνολική εικόνα παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις γενεές και τα φύλα. Οι νέοι άνθρωποι και κυρίως οι νέες γυναίκες παρουσιάζουν μεγάλη πρόοδο στην κατάκτηση υψηλότερων εκπαιδευτικών βαθμίδων και ως αποτέλεσμα αυτού μειώνεται γρήγορα η απόκλιση της Ελλάδας από τις ευρωπαϊκές χώρες. Τα τελευταία έτη (1990-1998) οι κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου έχουν αυξηθεί κατά 40% ενώ οι κάτοχοι άλλων μη πανεπιστημιακών τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξάνουν ακόμα ταχύτερα (93% συνολικά). Η πρόοδος είναι μεγαλύτερη για τις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Αρνητικοί ρυθμοί έχουν καταγραφεί για άτομα με χαμηλή εκπαίδευση (μέχρι και το δημοτικό).

Η Eurostat παρουσιάζει στοιχεία που αντλήθηκαν από την έρευνα εργατικού δυναμικού (Labour Force Survey-Eurostat) και τα οποία αφορούν το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 25-64 που συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης ανά βαθμίδα εκπαίδευσης⁴⁴⁰.

Για την Ελλάδα εμφανίζεται ότι μόνο το 3% των ατόμων με γ/βάθμια εκπαίδευση, συμμετείχαν σε προγράμματα κατάρτισης, κατά τη διάρκεια των τελευταίων 4 εβδομάδων που προηγήθηκαν της έρευνας, συγκρινόμενο με το 2% των ατόμων με ανώτερη β/θμια εκπαίδευση και πρακτικά κανέναν με κατώτατη β/θμια εκπαίδευση. Με βάση τα στοιχεία της ανωτέρω έρευνας, **η Ελλάδα φαίνεται να είναι η χώρα που βασίζεται λιγότερο στην επαγγελματική κατάρτιση για την ανανέωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων.**

Η επαγγελματική κατάρτιση καθώς και άλλες Ενεργές Πολιτικές Απασχόλησης δεν έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικά στην Ελλάδα. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι αυτές οι πολιτικές είναι σχετικά καινούργιες για τα ελληνικά δεδομένα, ενώ αναπτύχθηκαν χάρη σε πόρους που προέρχονται από την ΕΕ και όχι ως αποτέλεσμα της ζήτησής τους από την εσωτερική αγορά. Η αλήθεια, είναι ότι από τότε που θεσπίστηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης (ΕΣΑ), έχει παρατηρηθεί κάποια πρόοδος, όσον αφορά το σχεδιασμό και την παροχή τέτοιων ενεργών πολιτικών. Όποια πρόοδος έχει γίνει στη διαμόρφωση πολιτικής, αποδίδεται εξ ολοκλήρου στη θεσμοθέτηση ενός αριθμού από υποστηρικτικές δομές και μηχανισμούς που ελέγχουν την ποιότητα των παρεμβάσεων. Πρόοδος επίσης έχει σημειωθεί και στον αριθμό των ανέργων που επωφελούνται τέτοιων ενεργών πολιτικών. Εκτιμάται ότι κατά την περίοδο 1997-2001, 400.000 άνεργοι δέχτηκαν κάποια μορφή βοήθειας. Αυτός ο αριθμός αντιστοιχεί στο 17% περίπου των ατόμων που δέχονται βοήθεια κάθε χρόνο, γεγονός το οποίο,

---

⁴⁴⁰ Πίνακας 1.2: Βασικά στοιχεία για την εκπαίδευση

Πηγή: Eurostat, *The social situation in the European Union, 2001*

αναφορικά με το ποσοστό κάλυψης, αποτελεί μια συγκεκριμένη πρόοδο σε σχέση με παλαιότερες περιόδους.

Γενικά, η πολιτική απασχόλησης έχει αναμορφωθεί και εκσυγχρονιστεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, κυρίως ως αποτέλεσμα της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης (ΕΣΑ), του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ) και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ). Έτσι κατέστη δυνατό να έλθουν στο προσκήνιο τα κενά πολιτικής και είτε να εξαλειφθούν, είτε τουλάχιστον να αναγνωρισθούν. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα είναι πλέον σε καλύτερη θέση να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ενεργές πολιτικές απασχόλησης, σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες και να ανταποκριθεί καλύτερα στα προβλήματα της αγοράς εργασίας. Παρόλη τη βελτίωση, εκείνο που θα πρέπει να υπάρχει πάντα κατά νου και να τονίζεται είναι ότι η αντιμετώπιση των αδυναμιών επιβάλλει δράσεις για τη συνεχή προώθηση και βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο μιας στρατηγικής διά βίου μάθησης, στρατηγική εξάλλου η οποία αποτελεί την ουσία του πεδίου πολιτικής 3 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου όπως είδαμε.

Ας σημειωθεί, τέλος, ότι η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική θεωρείται αρκετά πλήρης, διότι καλύπτει πεδία όπως η «ανάπτυξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας και της προσαρμοστικότητας των νέων» (πεδίο πολιτικής 4), και απαιτεί ειδικά μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας (πεδίο πολιτικής 5).

Αξίζει όμως να σταθούμε σε ένα κεφάλαιο της όλης στρατηγικής που αναφέρεται σε ένα συγκυριακό γεγονός και το οποίο επηρεάζει το σχεδιασμό και βεβαίως δίνεται προτεραιότητα στην αντιμετώπισή του, αλλά επιζητεί μια διαφορετική αντιμετώπιση της χώρας σε επίπεδο Ε.Ε.. Αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει ό,τι στην αρχή αναφέραμε σε σχέση με το πόσο δυναμικό και συνεχώς επαναπροσδιοριζόμενο είναι το πεδίο της πολιτικής στην Ε.Ε.

Οι ιδιαίτερα μεγάλης έκτασης και έντασης καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού 2007, οι οποίες ήταν πέραν του προβλεπόμενου συνήθους φαινομένου, εκδηλώθηκαν μαζικά σχεδόν ταυτόχρονα σε τέσσερις Περιφέρειες της Χώρας (Αττική, Στερεά Ελλάδα, Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησο). Οι Περιφέρειες αυτές συγκεντρώνουν πάνω από το 55% του συνολικού πληθυσμού και το 60% του ΑΕΠ της Χώρας. Οι καταστροφικές πυρκαγιές στις τέσσερις προαναφερόμενες Περιφέρειες είχαν ως άμεσο τραγικό αποτέλεσμα την απώλεια δεκάδων ανθρώπινων ζώων και την πλήρη κατάστροφη του μεγαλύτερου μέρους του φυσικού και τεχνικού, παραγωγικού, ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου.

Το γεγονός αυτό, πέραν των άμεσων μεγάλων χρηματοοικονομικών ζημιών, δημιούργησε επίσης κινδύνους αποδιάρθρωσης του οικονομικού και κοινωνικού ιστού των Περιφερειών αυτών, με την ταυτόχρονη εγκατάλειψη των πυρόπληκτων περιοχών από τους μόνιμους κατοίκους τους. Οι συνθήκες αυτές επηρεάζουν όλο το φάσμα του

παραγωγικού, κοινωνικού και οικονομικού ιστού, τόσο των Περιφερειών, αλλά και της Χώρας ολόκληρης, με δεδομένη τη διαφοροποίηση ιεράρχησης των προτεραιοτήτων στόχευσης και δράσης προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης των προαναφερόμενων προβλημάτων και κινδύνων⁴⁴¹. Με δεδομένες αυτές τις νέες δυσμενείς συνθήκες της Χώρας, οι τομείς της Εκπαίδευσης και της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης⁴⁴² κλήθηκαν να επαναπροσδιορίσουν τους στόχους τους και την εστίασή τους, τις προτεραιότητές τους.

Z. 2.3. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΩΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε συνοπτικά τα επιχειρησιακά προγράμματα που συντάχθηκαν στη χώρα μας για να μελετήσουμε τις αλλαγές που υιοθετήθηκαν ως επιρροή των ευρωπαϊκών πολιτικών. Για την περίοδο που εξετάζουμε μια δουλειά σταθμός και για τα νεοελληνικά πολιτικά δεδομένα, σε επίπεδο σχεδιασμού, ανάλυσης, εφαρμογής, είναι η σύνταξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος στο Πλαίσιο του Τομεακού Προγράμματος «η Κοινωνία της Πληροφορίας». Είναι εξάλλου κι ένα έξοχο παράδειγμα συνέργειας, υπό την έννοια ότι η ανάγκη εισαγωγής των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση, με βάση και τους στόχους που έχουμε αναφέρει και που είχαν προκριθεί, σχεδιάζεται και υλοποιείται εν τέλει μια από τις πιο μεγάλες παρεμβάσεις, όχι μόνο σε τεχνικό επίπεδο, όπως θα δούμε, αλλά και σε επίπεδο λειτουργίας και περιεχομένου της εκπαίδευσης.

Z. 2.3.1. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΚτΠ - Περίγραμμα

Ας δούμε όμως πως περιγράφονταν η υφιστάμενη κατάσταση από όσους σχεδίασαν το Επιχειρησιακό Σχέδιο του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) στα πλαίσια του Προγράμματος Κοινωνία της Πληροφορίας (ΕΠ ΚτΠ). Η εμπειριστατωμένη ανάλυση της κατάστασης ήταν απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη ιεράρχηση των προτεραιοτήτων υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας, και της εφικτότητας, πάντοτε σε σχέση με τις ικανότητες των φορέων υποδοχής και υλοποίησης.

Οι άξονες περιλάμβαναν προτεραιότητες δράσης και τα μέτρα, τα οποία αφορούν το ΥΠΕΠΘ, στα πλαίσια της ΚτΠ. Μια από τις βασικότερες, αν όχι η βασικότερη, συνιστώσα στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης ήταν η διερεύνηση του Θεσμικού και Οργανωτικού Πλαισίου, τόσο του ΥΠΕΠΘ αυτού καθ' εαυτού, όσο και των εποπτευόμενων δυνητικών τελικών δικαιούχων και επωφελούμενων, προκειμένου

---

⁴⁴¹ ΕΠΕΑΕΚ σελ. 12

⁴⁴² ΕΠΕΑΕΚ, ΕΥΔ σελ. 14

να εκτιμηθεί η δυνατότητα τους να υλοποιήσουν και να λειτουργήσουν τα έργα που εντάχθηκαν σε αυτό στη συνέχεια. Επίσης, εξετάστηκε η ανάλυση του σχήματος υλοποίησης, καθότι αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα στην τελική υλοποίηση των έργων. Είναι πολύ σημαντικό να σκιαγραφηθεί η εικόνα τόσο του σχήματος υλοποίησης των έργων, όσο και της ικανότητας των τελικών δικαιούχων από οργανωτικής και από θεσμικής σκοπιάς, προκειμένου τα έργα που είχαν ενταχθεί προς υλοποίηση στα πλαίσια του ΕΠ ΚτΠ να έχουν την καλύτερη δυνατή έκβαση.

Βεβαίως, τα έργα και οι δράσεις προσδιαρίζονταν πως θα πρέπει να είναι απολύτως εστιασμένα στην εξυπηρέτηση των αναγκών του εκπαιδευτικού ιστού, στα πλαίσια πάντα των Μέτρων του ΕΠ - ΚτΠ. Κατά συνέπεια, ήταν πολύ σημαντικό να εντοπιστούν και να μελετηθούν οι ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας, αλλά και των φορέων που δρουν υποστηρικτικά σε αυτήν. Υπό το πρίσμα αυτό αναλύθηκαν οι ανάγκες των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης, αλλά και οι ανάγκες της Διοίκησης του ΥΠΕΠΘ, καθώς επίσης και οι εκπαιδευτικές ανάγκες και ελλείψεις που αφορούν ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα, όπως είναι η διασύνδεση των βιβλιοθηκών με το εκπαιδευτικό δίκτυο και η προώθηση εκπαιδευτικών διαδικτυακών πυλών. Η Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης δεν θα μπορούσε να είναι πλήρης, αν δεν συμπεριλάμβανε και την ανάλυση της υπάρχουσας τεχνολογικής υποδομής των επωφελούμενων φορέων.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο το οποίο θα πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής ήταν και οι παρεμβάσεις του ΥΠΕΠΘ στο Β' ΚΠΣ κι αυτό γιατί αποτελούσε τη βάση πάνω στην οποία θα πρεπε να συνεχίσει το σχεδιασμό το Γ' ΚΠΣ. Είναι επίσης σημαντικό να ερευνηθούν και να αναλυθούν τα έργα που είχαν ενταχθεί σε άλλα ΕΠ, προκειμένου να εντοπιστούν συνέργιες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη. Ήταν επίσης απαραίτητο να εξασφαλιστεί συντονισμός μεταξύ έργων και δράσεων που «εφάπτονται». Πιο συγκεκριμένα, τα ΕΠ τα οποία εξετάστηκαν και εμφανίζουν κοινά σημεία με το ΕΠ ΚτΠ είναι κυρίως το ΕΠΕΑΕΚ II και τα ΠΕΠ.

Οι πρακτικές που ακολουθούνται στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κρίθηκε επίσης χρήσιμο να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό, όπως επίσης οι σύγχρονες εφαρμογές τηλε-εκπαίδευσης (e-learning) και προώθησης των ΤΠΕ στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Το ΕΠ ΚτΠ κατέληξε με τον προσδιορισμό συγκεκριμένων δράσεων οι οποίες θα πρέπει να υλοποιηθούν στα πλαίσια της ΚτΠ. Ήταν όμως κρίσιμο να ποσοτικοποιηθεί η επίδραση των έργων που προτάθηκαν στον κοινωνικό ιστό προκειμένου να μπορούν να μετρηθούν οι παρεμβάσεις στα πλαίσια της ΚτΠ. Έτσι, αξιοποιούνται συγκεκριμένοι δείκτες οι οποίοι αναφέρονται τόσο στο τι παρήγαγε μια δράση εκφρασμένο σε φυσικές μονάδες, όσο και στις επενέργειες από την υλοποίηση των δράσεων αυτών.

Στόχος του Επιχειρησιακού Σχεδίου της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΕΠ - ΚτΠ) ήταν όπως δηλωνόταν από την εισαγωγή του, η εφαρμογή των σημαντικότερων σημείων της Λευκής Βίβλου. Η δήλωση της Πολιτικής Ηγεσίας με τίτλο «Η Ελλάδα στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγική και Δράσεις» του 1999 και η παράλληλη επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης eEurope 2002 εγκρίθηκε στο Συμβούλιο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Φέιρε τον Ιούνιο του 2000.

Το ΕΠ - ΚτΠ αποτελεί ένα σύνολο ολοκληρωμένων και συμπληρωματικών παρεμβάσεων⁴⁴³ σε διάφορους τομείς, με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και κατ' επέκταση της οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, η εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση αποτέλεσε βασικό άξονα προτεραιότητας για το ΕΠ - ΚτΠ.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είχε τις ακόλουθες ενότητες τις οποίες παρουσιάζουμε για να γίνει αντιληπτό το περιεχόμενο και το αντικείμενο του σχεδιασμού αυτού (μόνο εκείνες που αφορούν το θέμα μας) καθώς και οι στόχοι τους:

Κεφάλαιο 2: Αναφερόταν στους στόχους του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΕΠ - ΚτΠ), στους Άξονες Δράσεις, στους στόχους του ΥΠΕΠΘ στα πλαίσια του ΕΠ - ΚτΠ και στα σχετικά Μέτρα.

Κεφάλαιο 3: Κατέγραφε το Θεσμικό και Οργανωτικό Πλαίσιο του ΥΠΕΠΘ, το Νομοθετικό Πλαίσιο των Εποπτευόμενων Φορέων και την Ανάλυση του Σχήματος Υλοποίησης των Έργων.

Κεφάλαιο 4: Προσδιόριζε τις ανάγκες της Εκπαιδευτικής Κοινότητας για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση καθώς και τις ανάγκες της Διοίκησης του ΥΠΕΠΘ και των εποπτευόμενων φορέων.

---

⁴⁴³ Για το Ε.Π. χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω θεσμικές ρυθμίσεις:

Η Ελλάδα στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγική και Δράσεις (Λευκή Βίβλος)

- Το “Άμεσο Επιχειρησιακό Σχέδιο για τη συμμετοχή του ΥΠΕΠΘ στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας (περίοδος 2000-2002)” που εκπονήθηκε από το Ερευνητικό Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας υπολογιστών.
- Τη Συνοπτική Πρόταση του ΥΠΕΠΘ με τις απαιτούμενες παρεμβάσεις που προτείνονται για ένταξη στο ΕΠ ΚτΠ (Μέρος Β), όπως κατατέθηκε από το ΥΠΕΠΘ στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, στην Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνία της Πληροφορίας του (11/2000).
- Τα Συμπληρώματα Προγραμματισμού των Μέτρων 1.1 και 1.2 του ΕΠ ΚτΠ, όπως εγκρίθηκαν στην 1η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΠ ΚτΠ (14/05/2001).
- Το κείμενο “Η Παιδεία και η Κοινωνία της Πληροφορίας, Επένδυση στο Μέλλον” του ΥΠΕΠΘ.
- Το κείμενο “Πληροφορική και Εκπαίδευση” της Διεύθυνσης Σπουδών του ΥΠΕΠΘ.
- Το κείμενο “Ετήσια Έκθεση 2000” της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ).
- Το κείμενο “Η Παρούσα Κατάσταση στην Πορεία για την Κοινωνία της Πληροφορίας” του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006.

Κεφάλαιο 5: Καταγραφή της υπάρχουσας τεχνολογικής υποδομής στο σύνολο των εποπτευόμενων φορέων του ΥΠΕΠΘ.

Κεφάλαιο 6: Τις παρεμβάσεις στο ΕΠΕΑΕΚ Ι, τους τρόπους και τους φορείς υλοποίησης των έργων.

Κεφάλαιο 7: Αναφερόταν στις συνέργιες του ΕΠ - ΚτΠ με άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα όπως το ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ και τα ΠΕΠ.

Κεφάλαιο 8: Μελετούσε τις διεθνείς στρατηγικές με αντικείμενο την εκπαίδευση, το πλαίσιο εφαρμογής της τηλε-εκπαίδευσης και τις ενέργειες προώθησης των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κεφάλαιο 9: Κατέγαφε τους δείκτες εξυπηρέτησης του πολίτη εστιάζοντας στα αποτελέσματα των Μέτρων 1.1 και 1.2.

Κεφάλαιο 10: Συνόψιζε τα στοιχεία των προηγούμενων κεφαλαίων και εξήγε τα βασικά συμπεράσματα που προέκυπταν από τη σύνθεση της υφιστάμενης κατάστασης.

Διαπιστώνουμε ότι έχει προηγηθεί μια εξαιρετική δουλειά προκειμένου να σχεδιαστούν οι εφαρμογές στην ΚτΠ. Η δουλειά αυτή δεν είναι τυχαίο που πέτυχε σημαντική απορροφητικότητα καθώς, και σε ένα σημαντικό βαθμό, την επίτευξη των στόχων, κυρίως βέβαια των ποσοτικών. Τις αναλύσεις μας όμως αυτές θα τις δούμε συνολικά στο τέλος της ενότητας και στα συμπεράσματα της διατριβής μας.

Z. 2.3.2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας»

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Κοινωνία της Πληροφορίας” σχεδιάστηκε για να εξυπηρετήσει δύο γενικούς στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι κάλυπταν ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων που σχετίζονταν με την εξάπλωση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η δημόσια διοίκηση, οι μεταφορές, το περιβάλλον και η υγεία. Οι γενικοί στόχοι του ΕΠ - ΚτΠ ήταν οι ακόλουθοι:

□ Ο πρώτος γενικός στρατηγικός στόχος είναι “Κοινωνία της Πληροφορίας, Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης και Ποιότητα Ζωής”.

□ Ο δεύτερος γενικός στρατηγικός στόχος είναι “Κοινωνία της Πληροφορίας, Ανάπτυξη και Ανθρώπινο Δυναμικό”. Ο στόχος αυτός εστιάζει στη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών ανάπτυξης της οικονομίας και κατά συνέπεια στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης. Το αντικείμενο των παρεμβάσεων αφορά την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και στοχεύει στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού προκειμένου αυτό να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις εργασίας .

Οι γενικοί στρατηγικοί στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας μεταφράζονται σε μία σειρά από Ειδικούς Στόχους. Εκείνοι που έχουν άμεση σχέση με την εκπαίδευση και τους τομείς της μελέτης μας, είναι οι εξής:

- Ενίσχυση της οικονομίας και της απασχόλησης.
- Δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος προσαρμοσμένου στις σύγχρονες ανάγκες.
- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την περιφερειακή / τοπική ανάπτυξη, δημιουργία συνθηκών για την ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών στην ανάπτυξη.
- Προστασία και προβολή του ελληνικού πολιτισμού, καθώς και της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας με αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών μέσων.
- Προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, δημοκρατικός έλεγχος και συμμετοχή του συνόλου των πολιτών στην ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας.
- Δημιουργία ανθρώπινου δυναμικού ικανού να χειρισθεί τις νέες τεχνολογίες και να λειτουργήσει στο νέο περιβάλλον που αυτές δημιουργούν [2.1].

Αναφέρουμε και εντάσσουμε εδώ μόνο ό,τι αφορά στο φάσμα της διατριβής μας προκειμένου να αναλύσουμε τις παραμέτρους αυτές.

Z. 2.3.3. ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΕΠΘ⁴⁴⁴ ΣΤΟ ΕΠ - ΚΤΠ

Τα σημεία όπου εφάπτονται οι ειδικοί στόχοι του ΕΠ - ΚτΠ με το στρατηγικό σχεδιασμό του ΥΠΕΠΘ, είναι θεμιτό να αναφερθούν συνοπτικά. Οι Άξονες Δράσης του ΥΠΕΠΘ ήταν οι ακόλουθοι:

Άξονας Δράσης 1: Ανάπτυξη Υποδομών

Στον Άξονα αυτόν περιλαμβάνονται οι εξής γενικοί στόχοι:

- Οργανωτικές υποδομές
- Κτιριακές υποδομές
- Τεχνικές και τεχνολογικές υποδομές

Άξονας Δράσης 5: Υποστηρικτικές Δράσεις

Στον Άξονα αυτόν περιλαμβάνονταν ενέργειες οι οποίες ήταν απαραίτητες για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και τη διεκπεραίωση των έργων που υλοποιούνται στους εποπτευόμενους φορείς του ΥΠΕΠΘ. Οι ενέργειες αυτές δεν εστιάζουν μόνο στην Κοινωνία της Πληροφορίας αλλά υποστηρίζουν το σύνολο των δραστηριοτήτων του ΥΠΕΠΘ.

Στόχοι του ΥΠΕΠΘ στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Οι στρατηγικοί στόχοι του ΥΠΕΠΘ ήταν συμβατοί με τους δύο γενικούς στρατηγικούς στόχους του ΕΠ - ΚτΠ. Όσον αφορά τον πρώτο στόχο δηλαδή τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και την ποιότητα ζωής, η συνάφεια εντοπίζεται στην αναδιοργάνωση των διοικητικών υποδομών του ΥΠΕΠΘ. Ο δεύτερος στόχος που εστιάζει στην ανάπτυξη και το ανθρώπινο δυναμικό σχετίζεται άμεσα με τη στρατηγική του ΥΠΕΠΘ η οποία στοχεύει στη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, ως βασικό εργαλείο βελτίωσης του επιπέδου εκπαίδευσης και κατ' επέκταση ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Από την ανάλυση των ειδικότερων στόχων του ΕΠ - ΚτΠ προκύπτει ότι εφάπτονται σε πολλά σημεία με τις στρατηγικές επιλογές του ΥΠΕΠΘ. Πιο συγκεκριμένα, συμβατότητα μεταξύ των ειδικών στόχων του στρατηγικού σχεδιασμού του ΥΠΕΠΘ και του ΕΠ ΚτΠ, παρατηρείται:

- **Στη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος προσαρμοσμένου στις σύγχρονες ανάγκες.**

---

⁴⁴⁴ ΕΠΕΑΕΚ II

- Στη δημιουργία ανθρώπινου δυναμικού ικανού να χειρισθεί τις νέες τεχνολογίες και να λειτουργήσει στο νέο περιβάλλον που αυτές δημιουργούν.
- Στην προστασία και προβολή του ελληνικού πολιτισμού, καθώς και της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών μέσων.

Εστιάζοντας στους παραπάνω ειδικούς στόχους, και συνδυάζοντας τους με τους άξονες δράσης του ΥΠΕΠΘ προκύπτουν συγκεκριμένοι τομείς στους οποίους κρίθηκε επιτακτική η υλοποίηση έργων στα πλαίσια του ΕΠ - ΚτΠ. Όσον αφορά τις υποδομές (Άξονας Δράσης 1) τα έργα που σχεδιάστηκαν να υλοποιηθούν στο πλαίσιο του ΕΠ - ΚτΠ εστίαζαν το ενδιαφέρον τους στους παρακάτω στόχους :

- Να μειωθεί ο μέσος όρος μαθητών ανά θέση εργασίας (H/Y) μέχρι το τέλος του 2006.
- Να ενθαρρυνθούν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί στην αγορά H/Y.
- Να δημιουργηθούν κέντρα τηλε-επιμόρφωσης.
- Να αναβαθμισθεί ως προς τις ταχύτητες διασύνδεσης το ερευνητικό δίκτυο της ακαδημαϊκής-εκπαιδευτικής κοινότητας μέχρι το τέλος του 2002.

Όσον αφορά το περιεχόμενο και το πρόγραμμα σπουδών (Άξονας Δράσης 2) προβλέπονταν:

- Να αναπτυχθεί εκπαιδευτικό λογισμικό, ψηφιακό υλικό και δικτυακές εκπαιδευτικές υπηρεσίες/ εφαρμογές.
- Να υπάρξει σύστημα πιστοποίησης και αξιολόγησης της ποιότητας και της καταλληλότητας του εκπαιδευτικού λογισμικού, του ψηφιακού υλικού και υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθούν ψηφιακές βιβλιοθήκες διαθέσιμες σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα.

Όσον αφορά την εκπαίδευση, επιμόρφωση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών (Άξονας Δράσης 3) η έμφαση θα δινόταν:

- Στην επιμόρφωση του συνόλου των εκπαιδευτικών στη χρήση του Διαδικτύου και των εκπαιδευτικών εφαρμογών, μέχρι το τέλος του 2002.
- Στη συνεχή ενημέρωση των εκπαιδευτικών για τις δυνατότητες αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών.

Όσον αφορά τη σχολική πραγματικότητα και το εκπαιδευτικό αποτέλεσμα (Άξονας Δράσης 4) οι Δράσεις κρινόταν απαραίτητο να αφορούν:

- Την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και σε εκπαιδευτικές εφαρμογές του συνόλου των σχολείων μέχρι το τέλος του 2001.

- Την προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό την εξοικείωση με τη χρήση τεχνολογιών.
- Τη μετατροπή των δικτυωμένων σχολείων και κέντρων κατάρτισης σε τοπικά κέντρα μάθησης τα οποία θα είναι προσιτά σε όλους, με την παράλληλη θέσπιση συνεργασιών μάθησης μεταξύ σχολείων, κέντρων κατάρτισης, επιχειρήσεων και ερευνητικών εγκαταστάσεων.
- Τη λήψη μέριμνας για την αποφυγή του αποκλεισμού κοινωνικών ομάδων από την κοινωνία της πληροφορίας.
- Τη χρησιμοποίηση της πληροφορικής ως εργαλείο στην ειδική εκπαίδευση.

Όσον αφορά την προβολή του πολιτισμού, οι Δράσεις του ΕΠ - ΚτΠ πρέπει να εστιάζουν στην ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και τη δημιουργία μηχανισμών πρόσβασης του κάθε πολίτη σε αυτήν, βασισμένων στις ΤΠΕ, στις περιπτώσεις που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα φορέων που εποπτεύονται από το ΥΠΕΠΘ (Εθνική Βιβλιοθήκη, Δημόσιες Βιβλιοθήκες, Αρχεία του Κράτους, κλπ.).

Για τους παραπάνω στόχους που εντοπίστηκαν για κάθε άξονα δράσης του ΥΠΕΠΘ, εξετάστηκε ο βαθμός εφικτότητας της επίτευξης τους αναφορικά τόσο με τον αναγκαίο χρόνο υλοποίησης των έργων όσο και με την πιθανή συμβολή δράσεων από συμπληρωματικά Επιχειρησιακά Προγράμματα με το ΕΠ - ΚτΠ, όπως για παράδειγμα το ΕΠΕΑΕΚ II και τα ΠΕΠ.

Οι άξονες προτεραιότητας του ΥΠΕΠΘ σε συνδυασμό με τους γενικούς και ειδικούς στόχους του ΕΠ - ΚτΠ κατέληξαν στη συγκεκριμενοποίηση των στόχων του ΥΠΕΠΘ ανά άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του ΕΠ- ΚτΠ. Επίσης, συμβατότητα υφίστατο και με τον Άξονα 2 του ΕΠ - ΚτΠ ο οποίος έχει ως αντικείμενο την “Εξυπηρέτηση του πολίτη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής”.

Είναι χρήσιμο να εξετάσουμε αναλυτικότερα τα Μέτρα του ΕΠ - ΚτΠ που αφορούν το ΥΠΕΠΘ, προκειμένου να σκιαγραφηθεί μία πληρέστερη εικόνα των Δράσεων που προβλέπονταν να υλοποιηθούν.

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία δομήθηκε ο Επιχειρησιακός Σχεδιασμός του ΥΠΕΠΘ για το ΕΠ - ΚτΠ. Οι πληροφορίες που παρουσιάσαμε στην αρχή του κεφαλαίου, αφορούν τόσο το εξωτερικό όσο και το εσωτερικό περιβάλλον του ΥΠΕΠΘ, συνθέτοντας μία συνολική εικόνα του πλαισίου μέσα στο οποίο θα πραγματοποιηθούν τα έργα της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν οι γενικοί στόχοι του ΕΠ - ΚτΠ και προσδιορίστηκαν οι Άξονες Δράσεις και τα Μέτρα που αφορούν τους τομείς ευθύνης του ΥΠΕΠΘ. Συνοπτικά, οι άξονες δράσης του ΥΠΕΠΘ είναι οι ακόλουθοι:

- Ανάπτυξη Υποδομών
- Προγράμματα Σπουδών

- Εκπαίδευση, Επιμόρφωση και Υποστήριξη των Εκπαιδευτικών
- Εφαρμογή στην Εκπαιδευτική Πραγματικότητα
- Υποστηρικτικές Δράσεις
- Διοικητικός Εκσυγχρονισμός ΥΠΕΠΘ

Τα Μέτρα του ΕΠ - ΚτΠ τα οποία εστιάζουν στην εκπόνηση έργων τα οποία εξυπηρετούν τους παραπάνω άξονες είναι τα εξής:

- 1.1 «Εξοπλισμός και δικτύωση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης»
- 1.2 «Εισαγωγή και αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση»
- 1.3 «Τεκμηρίωση, αξιοποίηση και ανάδειξη του Ελληνικού πολιτισμού»
- 2.2 «Ηλεκτρονική κυβέρνηση για την εξυπηρέτηση του πολίτη»

Η ανάλυση των αναγκών της εκπαιδευτικής κοινότητας κατέδειξε ότι εκτός από τα ανωτέρω Μέτρα, συμβατότητα με τους στόχους του ΥΠΕΠΘ υφίσταται και με κάποια άλλα Μέτρα του ΕΠ - ΚτΠ και πιο συγκεκριμένα με τα Μέτρα:

- 2.5 «Εξυπηρέτηση του πολίτη και βελτίωση της ποιότητας ζωής»
- 3.4 «Αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού»

Κατά συνέπεια, οι κατηγορίες πράξεων οι οποίες προτάθηκαν στο πλαίσιο του Ε.Π. περιλαμβάνουν πληροφορίες οι οποίες τις κατατάσσουν στα Μέτρα αυτά.

Εφικτότητα επίτευξης των στόχων του ΕΠ – ΚτΠ

Βάσει των στόχων που είχε θέσει η δράση eLearning, εκτιμούνταν ότι μακροπρόθεσμα το εκπαιδευτικό σύστημα απαιτούσε τη δημιουργία θέσεων εργασίας Η/Υ σε κάθε τάξη και κατά συνέπεια την ύπαρξη εκπαιδευτικού δυναμικού εξοικειωμένου με τις ΤΠΕ. Επίσης, κρινόταν αναγκαίο να καλυφθεί η ανάγκη δικτύωσης των σχολείων καθώς και της ανάπτυξης εκπαιδευτικού λογισμικού για το σύνολο του προγράμματος σπουδών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου απαιτούσε και την ανάλογη συντήρηση η οποία προβλεπόταν ότι θα επιβαρύνει στο μέλλον τον προϋπολογισμό των σχολείων. Τότε εκτιμούνταν πως «Καθίσταται προφανές πως πρόκειται για ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο σχέδιο το οποίο θα μεταβάλει πλήρως τα σημερινά δεδομένα του εκπαιδευτικού συστήματος»⁴⁴⁵.

Η ύπαρξη μεταβατικών σταδίων και ο καθορισμός προτεραιοτήτων κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του εγχειρήματος κρίθηκε επιβεβλημένη και ήταν βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του. Συνεπώς, βάσει των αναγκών της εκπαιδευτικής κοινότητας, συμπεραίνεται ότι σε βραχυπρόθεσμο στάδιο οι προτεραιότητες όσον αφορά τις υποδομές θα μπορούσαν να επικεντρωθούν στον εξοπλισμό του συνόλου των σχολικών μονάδων με ένα ή περισσότερα εργαστήρια πληροφορικής, ανάλογα με το μέγεθος των σχολείων. «Με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλιστεί η διδασκαλία του

⁴⁴⁵ ΕΠ- ΚτΠ, εισαγωγή

μαθήματος πληροφορικής και θα είναι εφικτή η χρησιμοποίηση των εργαστηρίων για τη διδασκαλία των υπολοίπων μαθημάτων»⁴⁴⁶. Παράλληλα, κρινόταν σκόπιμη η δημιουργία τουλάχιστον μίας θέσης εργασίας Η/Υ στο γραφείο των εκπαιδευτικών προκειμένου να διευκολυνθεί η εξοικείωση τους με τις ΤΠΕ και η προετοιμασία των μαθημάτων. Προβλέπονταν επίσης τα εργαστήρια πληροφορικής να είναι διαθέσιμα ακόμα και τις ώρες που δεν λειτουργεί το σχολείο, εφόσον εξασφαλιζόταν η εποπτεία τους.

Προτεραιότητα, κρινόταν σκόπιμο ότι, θα πρέπει να δοθεί και στη δικτύωση των σχολείων με τη δημιουργία Intranet το οποίο θα έχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Η ολοκλήρωση της δικτύωσης θα ήταν σημαντικός παράγοντας επιτυχίας του εγχειρήματος «διότι αποτρέπει την πρόσβαση σε ακατάλληλο περιεχόμενο, υλοποιεί την αίσθηση μαθητικής κοινότητας και προσφέρει τη δυνατότητα χρήσης προηγμένων τηλεματικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών». Όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ο βραχυπρόθεσμος στόχος ήταν να καλύπτει την ανάγκη επιμόρφωσης στις ΤΠΕ για ένα μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών. Για την επίτευξη του στόχου αυτού κρίνεται απαραίτητη η άμεση λειτουργία ενός μηχανισμού επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη χρήση των ΤΠΕ, όπου σταδιακά θα επιμορφώνονται οι εκπαιδευτικοί της χώρας.

Όπως είναι φυσικό, εξ όλων αυτών, εκτιμούνταν ότι σημαντικές ανάγκες προκύπτουν για την ανάπτυξη ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού. Σε πρώτο στάδιο η έμφαση δόθηκε στην παραγωγή υλικού για το πρόγραμμα σπουδών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και του Γυμνασίου, διότι στις βαθμίδες αυτές υπάρχει μεγαλύτερη διαθεσιμότητα ωρών και δεν υφίσταται πίεση στους μαθητές για επαγγελματικό προσανατολισμό. Επιπλέον, ιδιαίτερο βάρος θα πρέπει να δοθεί σε υλικό για τα ΤΕΕ διότι η τεχνολογική και πρακτική κατεύθυνση τους καθιστά το εκπαιδευτικό λογισμικό και το ψηφιακό υλικό άμεσα αξιοποιήσιμα από εκπαιδευτικούς και μαθητές όλων των τομέων / ειδικοτήτων.

Παράλληλα με τα ζητούμενα για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση τα οποία περιγράφηκαν, υφίστανται επιτακτικές ανάγκες και στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, όπως είναι η προμήθεια εξοπλισμού τελευταίας τεχνολογίας για τα εργαστήρια.

Συνολικά, όσον αφορά την εφικτότητα επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί ανά άξονα δράσης μέχρι το 2006, υπογραμμίζονταν ότι θα πρεπε να διενεργηθεί συντονισμένη προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς προκειμένου να επιτευχθούν οι δείκτες απόδοσης που έχουν οριστεί από τα συμπληρώματα προγραμματισμού των σχετικών Μέτρων του ΕΠ - ΚτΠ. Σε κάθε περίπτωση, κρινόταν σκόπιμη η υιοθέτηση συγκεκριμένων ενδιάμεσων στόχων όπως αυτοί που προαναφέρθηκαν, διότι η πολυπλοκότητα και ο όγκος των έργων είναι τέτοιοι που δεν επιτρέπουν την απ' ευθείας προσέγγιση τους.

---

⁴⁴⁶ Πρόγραμμα ΚτΠ, ΕΠΕΑΕΚ 2

Θεσμικό και Οργανωτικό Πλαίσιο

Σε σχέση με την απαραίτητη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου, από τη διερεύνηση του δυναμικού ρόλου των οργανωτικών μονάδων και των εποπτευόμενων φορέων του ΥΠΕΠΘ, όσον αφορά την υλοποίηση πράξεων του ΕΠ - ΚτΠ, και σε συνάρτηση με την εξέταση του θεσμικού πλαισίου υλοποίησης έργων του Γ' ΚΠΣ, προέκυπταν τα εξής ζητήματα που έρχονταν αντιμέτωπης:

1. Υφιστάμενη κατάσταση τεχνολογικής υποδομής

Καταγράφηκε η υπάρχουσα τεχνολογική υποδομή ανά βαθμίδα εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον αριθμό εργαστηρίων πληροφορικής και των θέσεων εργασίας που αυτά συγκεντρώνουν, καθώς και στη δικτυακή υποδομή που χρησιμοποιούν τα σχολεία και τα Πανεπιστήμια. Επίσης, αναφέρθηκαν οι προσπάθειες ανάπτυξης ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου. Οι δείκτες που καταγράφονται στην ανάλυση αυτή μπορούν να αποτελέσουν ένα συγκριτικό στοιχείο για την αποτελεσματικότερη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των έργων της ΚτΠ.

Όσον αφορά την τεχνολογική υποδομή συμπεραίνονταν ότι υπήρξε σημαντική πρόοδος την τελευταία διετία (1998 – 2000). Πιο συγκεκριμένα είχε βελτιωθεί σημαντικά η αναλογία μαθητών ανά Η/Υ, η οποία ήταν 20 προς 1 για την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και 38 προς 1 συνολικά. Στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση η αντίστοιχη αναλογία ήταν 7 προς 1, γεγονός θεμιτό αν ληφθούν υπόψη οι αυξημένες ανάγκες των φοιτητών για πρόσβαση σε ψηφιακό περιεχόμενο.

Σε ό,τι αφορά τα ποσοστά διασύνδεσης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με το Διαδίκτυο, την περίοδο 1998-2000, σημειώθηκαν εξαιρετικά αποτελέσματα. Έτσι το 99,8% της Δευτεροβάθμιας και το 17% της Πρωτοβάθμιας συνδέθηκαν με το Διαδίκτυο σύμφωνα με στοιχεία του Δεκεμβρίου του 2001⁴⁴⁷. Το 100% των ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας είναι συνδεδεμένα με το Διαδίκτυο.

2. Ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας

Στα πλαίσια του αποτελεσματικότερου προσδιορισμού των αναγκών και προτεραιοτήτων, καταγράφηκαν και αναλύθηκαν οι ανάγκες του εκπαιδευτικού οργανισμού ανά βαθμίδα, καθώς επίσης και οι ανάγκες των υποστηρικτικών υπηρεσιών (διοίκηση κ.λ.π.). Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούν την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση εστιάζοντας στα σημεία εκείνα που εναρμονίζονται με τους άξονες δράσης του ΕΠ ΚτΠ. Επίσης, καταγράφηκαν οι

---

⁴⁴⁷ ΥΠΕΠΘ, Στατιστικά στοιχεία 2001

ανάγκες διοικητικού εκσυγχρονισμού του ΥΠΕΠΘ, καθώς και οι ανάγκες παραλλήλων ενεργειών, όπως η διασύνδεση ψηφιακών βιβλιοθηκών στο Διαδίκτυο.

3. Συνέργιες με άλλα ΕΠ⁴⁴⁸

Η καταγραφή των συνεργιών που προκύπτουν μεταξύ των Αξόνων Δράσης του ΕΠ - ΚτΠ και του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, βοηθάει στον προσδιορισμό των παρεμβάσεων που αλληλοσυμπληρώνονται ως προς την επίτευξη ενός ειδικού στόχου. Η μελέτη εντόπισε την ύπαρξη πολλών τέτοιων περιπτώσεων οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά το Σχεδιασμό του Επιχειρησιακού Σχεδίου. Αντίστοιχη καταγραφή έγινε και για τις συνέργιες του ΕΠ - ΚτΠ με τα ΠΕΠ. Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής υποδείκνυαν τον προγραμματισμό μεγάλου αριθμού έργων υποδομών στις περιφέρειες της χώρας έως και το 2003. Οι υποδομές αυτές αφορούν κυρίως την κατασκευή ή βελτίωση κτιρίων, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προβλέπονταν η κατασκευή εργαστηρίων.

Συνέργιες υπήρξαν και με τα ΕΠ άλλων υπουργείων και ως εκ τούτου προβλεπόταν ότι θα πρέπει να υπάρξει και σε αυτό το επίπεδο συντονισμός ώστε να εξασφαλιστεί η συμπληρωματικότητα συναφών δράσεων. Στην ανάλυση των συνεργιών διαπιστώθηκε σύnergια με το ΕΠ «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων καθώς επίσης και με το Κοινοτικό Πρόγραμμα δράσης Leonardo Da Vinci ΙΙ, το οποίο διαχειρίζονταν ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Για το λόγο αυτό θα τα δούμε σύντομα παρακάτω.

Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά, αναφερόταν ότι κατά την υλοποίηση των συμπληρωματικών έργων θα πρέπει να υπάρξει συντονισμός τόσο με το ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ όσο και με τα ΠΕΠ καθώς και συνεργατικότητα ή επιτελικός κεντρικός σχεδιασμός, προκειμένου να επιτευχθεί η κάλυψη των κοινών στόχων.

1. Το ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ προβλέπονταν ότι θα δράσει συμπληρωματικά σε μεγάλο βαθμό ως προς την εκπλήρωση των στόχων του άξονα δράσης που προβλέπει την εκπαίδευση, επιμόρφωση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

2. Τα ΠΕΠ σχεδιάστηκε ότι θα δρούσαν συμπληρωματικά ως προς την εκπλήρωση των στόχων του άξονα δράσης που αφορά τις υποδομές και πιο συγκεκριμένα τη μείωση του μέσου όρου μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ανά θέση εργασίας Η/Υ.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Όπως εξ αρχής δηλώνονταν ο όλος σχεδιασμός δεν μπορούσε να αγνοήσει τις διεθνείς πρακτικές καθώς επίσης να μη λάβει υπόψη του δεδομένα, όπως αυτά είχαν

---

⁴⁴⁸ ΕΠΕΑΕΚ 2

διαμορφωθεί σε ευρωπαϊκές και όχι μόνο χώρες. Ως εκ τούτου είχε γίνει μια σημαντική συγκριτική αποτύπωση των δεδομένων σε διεθνές επίπεδο.

Θέτοντας ως βάση τους στόχους της πρωτοβουλίας eLearning, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλούνταν να προσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα σε ένα κοινό πλαίσιο. Η υιοθέτηση των στόχων αυτών, μέσα στα χρονικά όρια που είχαν οριστεί, «θα αποτελέσει ένα φιλόδοξο εγχείρημα για τα κράτη που το σημείο εκκίνησης τους απείχε σημαντικά από τον τελικό στόχο». Η Ελλάδα συμπεριλαμβά-νεται στις χώρες αυτές, όμως η σημαντική πρόοδος που είχε επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια στους τομείς που αφορούν τις υποδομές της εκπαίδευσης, τη δικτύωση των σχολείων και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, υποδεικνύει ότι οι στόχοι δεν είναι ανέφικτοι.

Τα στοιχεία που παρατέθηκαν σχετικά με την υφιστάμενη τεχνολογική υποδομή της εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με τα έργα που προβλέπονταν να υλοποιηθούν στα πλαίσια του ΕΠ - ΚτΠ, φανερώνουν την επιτακτική ανάγκη συντονισμού των πράξεων, προκειμένου να επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι. Η μελέτη των πρακτικών ενίσχυσης της εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και η αντιστοίχιση τους με τα έργα που είχαν υλοποιηθεί ή προβλέπονταν να υλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα στην Ελλάδα, φανέρωναν ότι η χώρα μας συμβαδίζει με τα άλλα κράτη στις πολιτικές επιλογές ανάπτυξης. Οι επενδύσεις που αφορούσαν την ανάπτυξη του εξοπλισμού και των υποδομών, την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο πρόγραμμα διδασκαλίας και την επιμόρφωση των καθηγητών, υποδείκνυαν ότι «η Ελλάδα κινείται σε κοινή κατεύθυνση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες»⁴⁴⁹.

Δείκτες

Όπως έχει καθιερωθεί στη Διεθνή και Ευρωπαϊκή μέθοδο εφαρμογής πολιτικών πρωτοβουλιών, οι Δράσεις του ΕΠ ΚτΠ συγκεκριμενοποιούνται σε ένα σύνολο δεικτών που αποδίδει συνοπτικά τα επιτεύγματα και τις αναμενόμενες επιπτώσεις. Οι δείκτες αυτοί προσδιορίζουν και ποσοτικοποιούν τον προσανατολισμό των πράξεων που θα έπρεπε να υλοποιηθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που είχαν τεθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι δείκτες χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες τόσο για την κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης όσο και ανά μέτρο: Πιο συγκεκριμένα, υφίστανται α) οι *Δείκτες εκροών* (αναφέρονται στο τι παράγει μια δράση) και β) οι *Δείκτες Αποτελέσματος* (αναφέρονται στις επενέργειες από την υλοποίηση των δράσεων).

Σύμφωνα με την υπάρχουσα κατάσταση και σε συνδυασμό με τις ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας, συνάγονταν πως για το Μέτρο 1.1, όσον αφορά την Πρωτοβάθμια, απαιτούνταν σημαντική αύξηση του αριθμού των Η/Υ καθώς επίσης και του αριθμού των σχολείων που ήταν διασυνδεδεμένα με το Διαδίκτυο. Για την Δευτεροβάθμια, οι εν λόγω αυξήσεις, ήταν μικρότερου μεγέθους. Στην Τριτοβάθμια, υψηλή προτεραιότητα αποδίδονταν στην δημιουργία και αναβάθμιση των εργαστη-

---

⁴⁴⁹ ΚτΠ, ΕΠΕΑΕΚ 2

ρίων της πληροφορικής, καθώς επίσης και στην αύξηση των αιθουσών τηλε-εκπαίδευσης και τη δημιουργία δημόσιων κέντρων πληροφόρησης.

Για το Μέτρο 1.2 και για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αναδεικνύονταν πρωτεύουσα η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών του κλάδου της Πληροφορικής αλλά και της πλεινότητας των εκπαιδευτικών. Επίσης, κρινόταν αναγκαία η αύξηση των εκπαιδευτικών λογισμικών και η δημιουργία Διαδικτυακών Πυλών με εκπαιδευτικό προσανατολισμό και περιεχόμενο. Επίσης, απαιτούνταν μεγάλη αύξηση του ποσοστού χρήσης ΤΠΕ κυρίως στα λύκεια και στα ΤΕΕ, καθώς επίσης και στα δημοτικά. Επίσης, επιβαλλόταν η δραστική αύξηση του ποσοστού των εκπαιδευτικών οι οποίοι θα ήταν εξοικειωμένοι με τη χρήση των ΤΠΕ, καθώς και των εξειδικευμένων καθηγητών πληροφορικής. Τέλος, καταγράφονταν η ανάγκη δημιουργίας ψηφιοποιημένων δημόσιων βιβλιοθηκών και σύνδεσης των σχολείων με τα κέντρα υποστήριξης σχολικών εργαστηρίων.

Από την ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών και την αντιστοίχιση με τις κατηγορίες πράξεων που προβλέπονταν στα συμπληρώματα προγραμματισμού των Μέτρων του ΕΠ - ΚτΠ, προέκυπτε ότι οι δείκτες που είχαν οριστεί δεν κάλυπταν το σύνολο των κατηγοριών που ενδέχεται να υλοποιηθούν από το ΥΠΕΠΘ. Για παράδειγμα, δεν υφίστατο κάποιος δείκτης μέτρησης για τη δημιουργία κέντρων τεχνολογικής υποστήριξης των σχολείων.

Επίσης, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι στόχοι που είχαν τεθεί στους δείκτες δεν αποτελούσαν αντικείμενο μόνο του ΕΠ - ΚτΠ αλλά όριζαν τους εθνικούς στόχους που καλούνται να καλυφθούν από το σύνολο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Κατά συνέπεια, ήταν απαραίτητος ο αποτελεσματικός συντονισμός των συμπληρωματικών, με το ΕΠ - ΚτΠ, έργων του ΕΠΕΑΕΚ II και των ΠΕΠ προκειμένου να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Κατηγορίες Πράξεων του ΥΠΕΠΘ στο πλαίσιο του ΕΠ ΚτΠ

Το ΕΠ προχωρούσε εξειδικεύοντας ανά τομέα και διεύθυνση τις δράσεις που προβλέπονταν να υλοποιηθούν και εντάσσονταν στο σχεδιασμό αυτό. Με βάση τον τομέα ευθύνης και τις αρμοδιότητες που θεσμικά προβλέπονταν τους ανατίθετο και η επίτευξη στόχων των συγκεκριμένων δράσεων. Τα εργαλεία αυτά επιστρατεύθηκαν ή και θεσμοθετήθηκαν πορκειμένου να αναλάβουν συγκεκριμένους ρόλους. Πρόκειται για ένα καλό παράδειγμα μεθόδου κυβερνησιμότητας. Αναφερόμαστε στις Ανεξάρτητες Διευθύνσεις, Τμήματα και Γραφεία που εποπτεύονται από το ΥΠΕΠΘ.

- Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΙΤΕ)⁴⁵⁰

---

⁴⁵⁰ Με το Ν.1404/1984, ιδρύονταν το ΙΤΕ ως δημόσια υπηρεσία που υπάγονταν στο ΥΠΕΠΘ με γνωμοδοτική αρμοδιότητα σε εκπαιδευτικά και επιστημονικά θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θέματα στελέχωσης και λειτουργίας του ρυθμίζονται και με το Ν.2909/2001.

- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ)⁴⁵¹
- Περιφερειακά Κέντρα Επιμόρφωσης⁴⁵²

Ο ρόλος που προβλέπονταν για τις Γενικές Γραμματείες

Στις Γενικές Γραμματείες επειδή ακριβώς έχουν έναν επιτελικό ρόλο και στην ουσία είναι εκείνες που καλούνται να εφαρμόσουν τις πολιτικές αυτές, θα μείνουμε παραπάνω παρουσιάζοντας όχι μόνο τις αρμοδιότητές τους αλλά κυρίως την εμπλοκή τους στο Ε.Π και στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα της Περιόδου. Εξάλλου οι περισσότερες έχουν προκύψει και ως μέρος της ένταξης ευρωπαϊκών πολιτικών στη χώρα μας.

Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΓΕΕ)

Η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΓΕΕ Ν.2909/2001) αποτελεί μετεξέλιξη της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης. Η ΓΓΕΕ σχεδιάζει συντονίζει και υποστηρίζει ενέργειες που αφορούν τη συμπλήρωση της βασικής παιδείας και τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό. Οι δραστηριότητες της που αφορούν ενήλικες –άτομα άνω των 15 ετών σχετίζονται με:

---

⁴⁵¹ Είναι ανεξάρτητη δημόσια υπηρεσία, εδρεύει στην Αθήνα και υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Ν.1566/85). Σύμφωνα με το Ν.2525/97 που τροποποίησε τον Ν.1566/85, το ΠΙ λειτουργεί ως αποκεντρωμένη υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ με έργο την επιστημονική έρευνα και μελέτη των θεμάτων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, την κατάρτιση και υποβολή προτάσεων για τη χάραξη κατευθύνσεων και το σχεδιασμό και προγραμματισμό της εκπαιδευτικής πολιτικής για την επίτευξη των σκοπών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, την παρακολούθηση της εξέλιξης της εκπαιδευτικής τεχνολογίας και τη χρήση της στην εκπαίδευση και το σχεδιασμό και τη μέριμνα για την εφαρμογή των προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Οι οργανωτικές μονάδες του ΠΙ είναι:

Γραφείο Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών (ΕΠΠΣ)

Τμήμα Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Τμήμα Γενικής Δευτεροβάθμιας Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕΕ)

Τμήμα Ερευνών

Το ΠΙ, υλοποιώντας σχετική απόφαση του ΥΠΕΠΘ, οργανώνει προγράμματα επιμόρφωσης τα οποία έχουν στόχο να αποκτήσουν όλοι οι εκπαιδευτικοί και όλα τα στελέχη της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης βασικές δεξιότητες στη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

⁴⁵² Τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ), αποτελούν φορείς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών εκτός του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Είναι ανεξάρτητες διοικητικά μονάδες υπαγόμενες απευθείας στον ΥΠΕΠΘ, με προϊστάμενο τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης.

- Τη βασική εκπαίδευση ενηλίκων (αλφαριθμητισμός – συμπλήρωση υποχρεωτικής εκπαίδευσης)

- Τη γενική εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων (συνεχιζόμενη κατάρτιση – κατάρτιση και επιμόρφωση ειδικών κοινωνικών ομάδων – εκμάθηση ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας – νέες τεχνολογίες κλπ)

- Την Κοινωνική – Πολιτιστική Εκπαίδευση και Επιμόρφωση (εκπαίδευση – επιμόρφωση σε θέματα πολιτισμού – υγείας – περιβάλλοντος και ενημέρωση σε κοινωνικά, πολιτιστικά και ευρωπαϊκά θέματα)

- Την ανοικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση, τη σύνδεση και συνεργασία με τα εκάστοτε συστήματα ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς και την εκπαίδευση εκπαιδευτών

- Την ευθύνη για τη λειτουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (άρθρο 5, Ν.2525/1997).

Η ΓΓΕΕ είχε την ευθύνη εφαρμογής των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών Integra, Now και Youthstar και των ειδικών προγραμμάτων Socrates και Leonardo.

Ειδικότερα οι παραπάνω δραστηριότητες αφορούν ενήλικες: αναλφάβητους, ανέργους, τσιγγάνους, παλιννοστούντες, φυλακισμένους και αποφυλακισμένους, πρώην χρήστες ναρκωτικών, κατοίκους απομακρυσμένων ορεινών ή νησιωτικών περιοχών, καθώς και μονογονικές οικογένειες και παιδιά σε κίνδυνο.

Η ΓΓΕΕ εποπτεύει το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ) που αποτελεί τον φορέα τεχνικής και επιστημονικής υποστήριξής της.

Ο ρόλος για τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς

Η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς αποτέλεσε επιτελικό κυβερνητικό όργανο με κύριο στόχο τη διαμόρφωση, την παρακολούθηση και τον συντονισμό της πολιτικής για τη νέα γενιά και τη σύνδεσή της με την κοινωνία και τους φορείς της. Οι αρμοδιότητες της Γενικής Γραμματείας με βάση τον οργανισμό της σχετίζονται με τη διασφάλιση και προώθηση των δικαιωμάτων των νέων ανθρώπων στη ζωή. Στις αρμοδιότητές της περιλαμβάνονται:

- Τράπεζα ιδεών, προτάσεων και υποδείξεων.
- Διαμόρφωση, παρακολούθηση και συντονισμός της κυβερνητικής πολιτικής για τη νέα γενιά και τη σύνδεσή της με την κοινωνία και τους φορείς.
- Συμμετοχή σε διαδικασίες με φορείς που διαμορφώνουν πολιτικές για τη νεολαία σε επίπεδο προγραμμάτων και νομοθετικών ρυθμίσεων.

Στο πλαίσιο αυτό η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς λειτουργεί ως κρίκος διαλόγου, πεδίο σύνθεσης των επιμέρους πολιτικών και παραγωγός πολιτικών προγραμμάτων και προτάσεων. Με τον Ν.2909/2001, ΦΕΚ 90/2.5.2001 ιδρύεται στη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς «Εθνικό Παρατηρητήριο» για τα δικαιώματα του Παιδιού,

το οποίο είναι απαραίτητο για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

Ο ρόλος που προβλέπονταν για τους Εποπτευόμενους Φορείς

Παρακάτω παρουσιάζονται με μια μικρή ανάλυση εκείνοι οι Εποπτευόμενοι Φορείς του ΥΠΕΠΘ που αποτελούν εξ' αντικειμένου δυνητικούς Τελικούς Δικαιούχους των πράξεων αρμοδιότητάς τους στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας».

- **Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο**⁴⁵³
- **Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ)**⁴⁵⁴
- **Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ)**

Θα παρουσιάσουμε τον ΟΕΕΚ αναλυτικότερα με τις αρμοδιότητές του γιατί αποτελεί στην ουσία του όχημα και τον φορέα υλοποίησης του τμήματος της εκπαίδευσης με το οποίο ασχολείται η μελέτη μας, δηλ. την επαγγελματική εκπαίδευση και την Κατάρτιση.

Στο πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ν.2009/92) μέσω του οποίου το ΥΠΕΠΘ ασκεί την εποπτεία της τυπικής

---

⁴⁵³ Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο αποτελεί καινοτόμο θεσμό στα ελληνικά εκπαιδευτικά χρονικά. Το ΕΑΠ, που ιδρύθηκε από το άρθρο 27 παρ. 1 εδ. α' του Ν.2083/92, είναι αυτοτελές και πλήρως αυτοδιοικούμενο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα και λειτουργεί με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου. Τελεί υπό την εποπτεία του κράτους, η οποία ασκείται από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Έδρα του είναι η Πάτρα. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση της Συγκλήτου, μπορούν να ιδρύονται παραρτήματα του ΕΑΠ είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό. Με απόφαση της Συγκλήτου του ΕΑΠ, που εγκρίνεται από τους Υπουργούς Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία των παραρτημάτων του.

Κύριος στόχος του Ε.Α.Π. είναι η από απόσταση παροχή τυπικής εκπαίδευσης πανεπιστημιακού επιπέδου, με την ανάπτυξη και αξιοποίηση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας. Στους πρωταρχικούς στόχους του Ε.Α.Π. περιλαμβάνεται επίσης η προαγωγή της επιστημονικής έρευνας στο πεδίο της μετάδοσης της γνώσης από απόσταση.

⁴⁵⁴ Τα ΤΕΙ της χώρας ιδρύονται με το Ν.1404/1984 για τη «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων». Ο πρόσφατος νόμος για την ανωτατοποίησης των ΤΕΙ κάνει αλλαγές: στις μέχρι σήμερα ισχύουσες διατάξεις για το εκπαιδευτικό προσωπικό (ΕΠ) αυξάνοντας τις απαιτήσεις πρόσληψής του, στη διαδικασία πλήρωσης θέσεων εκπαιδευτικού προσωπικού και εξέλιξής τους στο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Επίσης αναβαθμίζει τους μισθούς του ΕΠ ενώ ρυθμίζει εκ νέου θέματα σπουδών και διοίκησης των ΤΕΙ.

εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδρύθηκε ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ). Ο ΟΕΕΚ είναι Ν.Π.Δ.Δ. εποπτευόμενο από το ΥΠΕΠΘ, με στόχο την οργάνωση, ανάπτυξη και παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, την πιστοποίηση της επαγγελματικής κατάρτισης, την εκτέλεση εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης. Ο ΟΕΕΚ έχει τη συνολική ευθύνη οργάνωσης και λειτουργίας των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), παρέχει κάθε είδους επαγγελματική κατάρτιση, αρχική ή συμπληρωματική και υποβάλλει προτάσεις στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων για τη χάραξη κατευθύνσεων, το σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της πολιτικής για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Με το Ν.2909/2001 στις αρμοδιότητες του ΟΕΕΚ προστίθενται και η οργάνωση, λειτουργία, ο καθορισμός του περιεχομένου σπουδών της επαγγελματικής κατάρτισης και η μέριμνα για την επαγγελματική κατάρτιση πληθυσμιακών ομάδων σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς του Δημοσίου.

Η σύνδεση της εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας αποτελεί βασικό στόχο του ΟΕΕΚ γι' αυτό και μέσα στις νέες του αρμοδιότητες είναι η διεξαγωγή προγραμμάτων τηλεκατάρτισης, εναλλακτικών προγραμμάτων κατάρτισης με τη χρήση καινοτομιών, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης με προβολή και δημοσιότητα, η συμβουλευτική και ο επαγγελματικός προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η αρχική επαγγελματική κατάρτιση, η διεξαγωγή προγραμμάτων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, η υποστήριξη των αποφοίτων των ΙΕΚ για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, ο σχεδιασμός, οργάνωση και διεξαγωγή προγραμμάτων κινητικότητας και επαγγελματικής πληροφόρησης, καθώς και προγραμμάτων προώθησης της κοινωνίας της πληροφορίας και προγραμμάτων ποιότητας.

Άλλα Υπουργεία ή φορείς, όπως το Υπ. Γεωργίας, το Υπ. Εργασίας (μέσω του ΟΑΕΔ), ο ΕΟΤ κ.λ.π. λειτουργούν επαγγελματικές σχολές, σχολές μαθητείας αλλά και ΙΕΚ που ο καθορισμός προδιαγραφών και η έγκριση των προγραμμάτων τους παρέχονται από τον ΟΕΕΚ.

Ο ρόλος για το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

Το ΙΔΕΚΕ (Ν. 2327/1995) είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που υπάγεται στην ΓΓΕΕ και λειτουργεί ως συντονιστικό, συμβουλευτικό και επιτελικό όργανο του ΥΠΕΠΘ σε θέματα επιμόρφωσης, μέσω των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης που εποπτεύει.

Το ΙΔΕΚΕ έχει την τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ν. 2909/2001) με σκοπό το σχεδιασμό, οργάνωση και εκτέλεση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων, την οργάνωση συστημάτων εκπαίδευσης εξ αποστάσεως, την παραγωγή και διάδοση

εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού, την καταπολέμηση του αναλφαριθμισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Το ΙΔΕΚΕ διοργανώνει σεμινάρια εκπαίδευσης καθηγητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ειδικά επιμορφωτικά προγράμματα για δασκάλους και νηπιαγωγούς που εργάζονται στα Τμήματα Δημιουργικής Απασχόλησης Μαθητών. Επίσης, συνέβαλε στην ίδρυση του πρώτου Σχολείου Δεύτερης ευκαιρίας στην Αττική, ενώ προώθησε επιμορφωτικά σεμινάρια εκπαιδευτικών στο εσωτερικό και εξωτερικό. Προώθησε την ίδρυση του Ελληνικού Δικτύου Σχολείων στο Διαδίκτυο με συμμετοχή 105 σχολείων καθώς και τη διασύνδεση του δικτύου με αντίστοιχα δίκτυα σχολείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος το ΙΔΕΚΕ υλοποιεί προγράμματα για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας, με τη χρήση νέων τεχνολογιών στο πλαίσιο του κοινοτικού προγράμματος Lingua, ενώ παρήγαγε εκπαιδευτικό υλικό για παιδαγωγούς – εμψυχωτές.

Ο ρόλος για το Ερευνητικό Ακαδημαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών (EAITY)

Είναι ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με έδρα την Πάτρα, δεν ανήκει στο δημόσιο τομέα, έχει διοικητική και οικονομική αυτονομία και εποπτεύεται από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το EAITY επιχορηγείται έναντι των υπηρεσιών που προσφέρει στο ΥΠΕΠΘ από τον τακτικό προϋπολογισμό μέχρι την κάλυψη ποσοστού έως 30% των ετήσιων λειτουργικών του δαπανών. Επίσης, επιχορηγείται και από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων του ίδιου υπουργείου. Η συμμετοχή του σε κοινοτικές δράσεις ή προγράμματα Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι δυνατή, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά.

Σκοποί όπως προβλέπονταν στο Ν. 2909/2001 είναι:

- Η διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στην τεχνολογία Λογισμικού και Υλικού των Υπολογιστών, τα δίκτυα και τις κοινωνικές, οικονομικές και άλλες επιπτώσεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας.
- Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών που περιλαμβάνουν υπολογιστική και δικτυακή τεχνολογία για όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες μετάβασης στην Κοινωνία της Πληροφορίας
- Η στήριξη της εκπαίδευσης και κάθε μορφής κατάρτισης σε σχέση με την επιστήμη και τεχνολογία της πληροφορικής και των δικτύων, καθώς και η αξιοποίηση της ΚτΠ
- Η στήριξη της παραγωγής, των υπηρεσιών και εν γένει της κοινωνίας στα θέματα της ΚτΠ
- Η παροχή συμβουλευτικών, σχεδιαστικών και διαχειριστικών υπηρεσιών ειδικότερα προς το ΥΠΕΠΘ και γενικότερα προς το Δημόσιο, φυσικά και νομικά

πρόσωπα και τους κοινωνικούς φορείς σε θέματα μετάβασης της χώρας στην ΚτΠ

Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να ανατίθενται απευθείας στο ΕΑΠΥ καθήκοντα επιστημονικού-τεχνικού συμβούλου σε θέματα της Κοινωνίας της Πληροφορίας ή σε σχετικά με το σκοπό του, έργα έρευνας, ανάπτυξης, εκπαίδευσης, μελετών και διαχείρισης ή καθήκοντα φορέα υλοποίησης-τελικού δικαιούχου ή ενδιάμεσου φορέα σε τέτοια έργα αρμοδιότητας του ΥΠΕΠΘ ή φορέων που υπάγονται σε αυτό (Ν.2909/2001).

Ο ρόλος για το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ)

Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας ιδρύθηκε το 1995 με το Ν.2327/95 και είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με σκοπό την κάλυψη των αναγκών έρευνας των εκπαιδευτικών θεμάτων. Η αποστολή του ΚΕΕ ορίζεται από το Π.Δ.119/98 και αφορά το σχεδιασμό και την υλοποίηση επιστημονικών ερευνών για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, τη δημιουργία βάσεων εκπαιδευτικών δεδομένων, την υποστήριξη και προαγωγή της εκπαιδευτικής έρευνας στην Ελλάδα, την οργάνωση ημερίδων, επιμορφωτικών σεμιναρίων και συνεδρίων για θέματα εκπαιδευτικής έρευνας, τη συμμετοχή σε δραστηριότητες που αφορούν την κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άλλων επιστημόνων σε θέματα εκπαιδευτικής έρευνας.

Ο ρόλος για τον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων (ΟΣΚ)

Ο Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων (ΟΣΚ) ιδρύθηκε με το Ν.4247/62 με σκοπό τη μελέτη, κατασκευή, τον εξοπλισμό και τη διαρρύθμιση των κτιρίων για τη λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το 1998 μετατρέπεται σε Ανώνυμη Εταιρεία διατηρώντας τις αρμοδιότητες του. Στις νέες αρμοδιότητές περιλαμβάνονται: η κατασκευή βιβλιοθηκών, αθλητικών υποδομών, υποδομών για την ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής, αναμόρφωση του κτιριολογικού προγράμματος του Ενιαίου Λυκείου, τα έργα τηλεματικής, ηλεκτρονικής δικτύωσης σχολικών κτιρίων, τα Διδακτήρια Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής, καθήκοντα συμβούλου διαχείρισης ή αξιολόγησης ή μελετών.

Βάσει του Ν. 2909/2001 η εκπόνηση και παρακολούθηση του στρατηγικού και αναλυτικού σχεδιασμού των έργων, μελετών και ενεργειών του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» του 3^{ου} ΚΠΣ, που αφορούν τις κατασκευές και προμήθειες, ανατίθεται από τους αρμόδιους φορείς στον ΟΣΚ ΑΕ με συμβάσεις που υπογράφουν με αυτόν.

Ο ρόλος για το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ)

Το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας λειτουργεί ως συντονιστικό, συμβουλευτικό και επιτελικό όργανο του Υπουργείου Παιδείας σε θέματα γλωσσικής αγωγής και πολιτικής. Αποτελεί κόμβο πληροφοριών σε θέματα γλώσσας και συντονιστικό όργανο ανάμεσα σε φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού, που ασχολούνται με θέματα της ελληνικής γλώσσας. Η ύπαρξή του δηλώνει εμπράκτως τη μέριμνα της Πολιτείας για θέματα γλωσσικής στήριξης και αρωγής των ομογενών, των παλιννοστούντων και αλλοδαπών.

Ο ρόλος για το Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας (ΚΤΕ)

Σκοπός του είναι η τεχνολογική έρευνα και η ανάπτυξη εφαρμογών και προϊόντων. Υπάρχουν δύο Κέντρα που είναι συνδεδεμένα με τα ΤΕΙ Πάτρας και Κοζάνης αντίστοιχα.

Σχεδιασμός δράσης

Ας δούμε όμως πως σχεδίαζε το ΥΠΕΠΘ να συνεχίσει την εφαρμογή της πολιτικής αυτής κατεύθυνσης και να ολοκληρώσει το σχεδιασμό που σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει προκριθεί. Με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης το οποίο και θα δούμε αναλυτικά προκειμένου να μπορέσουμε να δούμε τις ομοιότητες σε όλα τα επίπεδα που μας ενδιαφέρουν τόσο σε εκείνο των πολιτικών προταγμάτων, όσο και στα ζητήματα κυβερνησιμότητας και περιφερειοποίησης⁴⁵⁵.

Στο πρώτο κεφάλαιο του ΕΠΕΑΕΚ αναφέρονταν πως αποτελεί βούληση της ελληνικής πολιτείας «η προώθηση εκπαιδευτικών πολιτικών οι οποίες αναπτύσσουν το ανθρώπινο δυναμικό, βελτιώνουν τη δυνατότητα της νεολαίας για παραγωγική απασχόληση, καταπολεμούν παλαιά και αρχόμενα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, ευαισθητοποιούν τους αυριανούς πολίτες σε ποικίλα θέματα (περιβάλλον, καινοτομικότητα, ισότητα φύλων κτλ.) και παρακολουθούν εκ του σύνεγγυς τις σχετικές ευρωπαϊκές εξελίξεις, όπως αυτές εκφράζονται μέσα από τα πεδία πολιτικής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ)⁴⁵⁶».

Ταυτόχρονα, επισημαίνεται με τη μορφή αναγκαίας παραμέτρου πως οι όποιες κοινοτικά συγχρηματοδοτούμενες εκπαιδευτικές πολιτικές οφείλουν να λαμβάνουν σοβαρά υπ' όψη τις προσπάθειες των ευρωπαϊκών κοινωνιών για την «κοινωνία της

---

⁴⁵⁵ ΕΠΕΑΕΚ, ΕΥΔ, σελ. 3-18

⁴⁵⁶ ΕΠΕΑΕΚ, Κεφ. 1, σελ. 3

γνώσης», την κατάρτιση αρχικά Εθνικών Σχεδίων Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ) και μετέπειτα Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ), καθώς και τη διατήρηση και ανάδειξη της πολυπολιτισμικότητας. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ), στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων του ΕΚΤ, αρχικά του ΕΣΔΑ και μετέπειτα του ΕΠΜ, ήταν να αποτελέσει εργαλείο εφαρμογής στρατηγικού σχεδιασμού του ΥπεΠΘ.

Το ΕΠ παρουσιάζεται ως φυσική συνέχεια πολλών από τις καινοτόμες και πιλοτικές προσπάθειες που ξεκίνησαν με το 1ο ΕΠΕΑΕΚ, αλλά επικεντρώνεται σε θέματα ποιότητας των αποτελεσμάτων των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων, τις οποίες εστιάζει περισσότερο πλέον προς την αγορά εργασίας. Όλα αυτά προσδίδουν μια σύγχρονη πολυεπίπεδη όψη στο Σχέδιο Επιχειρησιακού Προγράμματος του ΥπεΠΘ, που αντλεί πόρους από το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) 2000-2006· δρομολογούνται δηλαδή μέτρα πάνω στους βασικούς άξονες πολιτικής του ΕΚΤ, τα οποία διέπονται από μια ενιαία φιλοσοφία «προώθησης μιας κοινωνικο-εκπαιδευτικής πολιτικής που επιδιώκει να ενισχύσει την ανάγκη ο άνθρωπος να μάθει πώς να ευαισθητοποιείται, να κοινωνικοποιείται και να δημιουργεί, με απώτερο σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού»⁴⁵⁷.

Z. 2.3.4. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Το ΕΠ εντάσσεται δομικά στον Άξονα «Ανθρώπινοι Πόροι» του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) 2000–2006 και που παρουσιάσαμε παραπάνω. Όπως προαναφέρθηκε, οι παρεμβάσεις του ΕΠ στοχεύουν «στην αντιμετώπιση της ανεργίας, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, ενώ συνδέονται άμεσα και με την εθνική πολιτική απασχόλησης (ΕΣΔΑ), η οποία εστιάζεται σε 3 πρωταρχικούς στόχους:

1. Πλήρης απασχόληση
2. Ποιότητα και παραγωγικότητα της εργασίας
3. Κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση»

Συγκεκριμένα, οι ενέργειες του ΕΠ επιδιώκουν στην υλοποίηση των Στόχων 1 και 3. Η ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων αποτελεί τη *sine qua non* προϋπόθεση για την επιβίωση των χωρών στο σύγχρονο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από διεθνή ανταγωνισμό σε μια διεθνοποιημένη οικονομία. Παρατηρούμε πως στις προτεραιότητες υπάρχει απόλυτη ταύτιση με εκείνες της Επιτροπής.

Στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) 2005-2008 για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, η Ελλάδα, όπως και κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ, δηλώνει πως θα συγκεκριμενοποιήσει και θα «ποσοτικοποιήσει», στο βαθμό του εφικτού, τους εθνικούς στόχους, θέτει το χρονικό ορίζοντα των αναμενόμενων αποτε-

---

⁴⁵⁷ Ο.π., σελ. 3-4

λεσμάτων και λαμβάνει διοικητικά και άλλα ρυθμιστικά μέτρα, που να ανταποκρίνονται στις κατευθυντήριες γραμμές της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβόνας). Μέσω λοιπόν του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 έχουν τεθεί τέσσερις προτεραιότητες όπως:

- η αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας
- εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών,
- η αύξηση της παραγωγικότητας μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και
- την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.

Επίσης προβλέπεται η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η αύξηση της απασχόλησης, η μείωση της ανεργίας καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι ενέργειες του ΕΠ εμπίπτουν στο θεματικό περιεχόμενο των τριών από τις τέσσερις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων, πιο συγκεκριμένα στις προτεραιότητες 2, 3 και 4. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μιας χώρας επιχειρείται σε δύο βασικές ομάδες:

- Στην πρώτη ομάδα κατατάσσονται μέσα και μακροχρόνιες πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης, που χαρακτηρίζουν το τυπικό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Στη δεύτερη ομάδα κατατάσσονται βραχυχρόνιες πολιτικές, διάρκειας ενός έως το πολύ δύο ετών, που διακρίνονται από περιορισμένη στοχοθέτηση τόσο ως προς το αντικείμενο κατάρτισης όσο και ως προς το χώρο εφαρμογής τους. Προφανώς, οι δύο παραπάνω ομάδες αλληλοσυμπληρώνονται και οι πολιτικές της δεύτερης ομάδας αποβλέπουν, εκτός των άλλων, στη συμπλήρωση της κατάρτισης των ατόμων που εξέρχονται από το τυπικό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο διέπεται από τις πολιτικές της πρώτης ομάδας. Στην περίπτωση που η έξοδος αυτή συντελείται πρόωρα, πριν δηλαδή το άτομο ολοκληρώσει τον ελάχιστο κύκλο σπουδών, που στην Ελλάδα συμπίπτει με τον κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η ανάγκη πρόσθετης εκπαίδευσης και κατάρτισης γίνεται πειστική προκειμένου το άτομο να αποκτήσει τον ελάχιστο απαιτούμενο βαθμό αλφαριθμητισμού και να αποφύγει τελικά τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Σε επίπεδο διατύπωσης και σχεδιασμού μπορούμε να διαπιστώσουμε την υιοθέτηση και της μεθόδου και της τεχνικής της κυβερνησιμότητας, όπως αυτή έχει εγκριθεί σε επίπεδο Ε.Ε. Αυτή η μορφή ανάλυσης και προσέγγισης των ζητημάτων καθώς επίσης και τα εργαλεία που επιστρατεύονται παραπέμπουν άμεσα στην Ε.Ε..

Ο σχεδιασμός αυτός στηρίζεται στη διαπίστωση ότι όσο μεγαλύτερη είναι η παραμονή των ατόμων στο τυπικό σύστημα εκπαίδευσης και αρχικής επαγγελματικής

κατάρτισης, τόσο αυξάνει η δυνατότητα για απασχόληση και η ικανότητα προσαρμογής τους στις απαιτήσεις αναδιάρθρωσης της αγοράς εργασίας και στις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών πάνω στις επιχειρήσεις⁴⁵⁸. Η παραπάνω διαπίστωση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, αν δεν υποστηριχθεί η τυπική εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε οι νέοι να εισέρχονται στην αγορά εργασίας με όσο το δυνατό πιο στέρεα την εκπαιδευτική τους υποδομή, οι μετέπειτα προσπάθειες, τόσο από το άτομο όσο και από την κοινωνία, για την καταπολέμηση της συγκυριακής ή όχι ανεργίας κινδυνεύουν να μην αποδώσουν.

Το γεγονός αυτό έχει γίνει φανερό σε όλες τις χώρες της ΕΕ από τα προγράμματα που απευθύνονται σε ανέργους, νέους ή όχι, χαμηλού βαθμού αλφαριθμητισμού, η μικρή αποτελεσματικότητα των οποίων οδήγησε σε πολιτικές επιμήκυνσης της υποχρεωτικής γενικής εκπαίδευσης. Έγινε δηλαδή κατανοητό ότι το κόστος διαχείρισης της εξειδίκευσης μειώνεται όταν το επίπεδο της γενικής εκπαίδευσης είναι υψηλό». Εκείνο ακόμη που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι πως ο στρατηγικός σχεδιασμός της Ελλάδας ζητά πολλές φορές νομιμοποίηση αλλά και δήλωση προσαρμογής ταυτόχρονα, όπως συμβαίνει σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Πρόκειται για μια συνήθη τακτική, εκ των εξω και των άνω, νομιμοποίησης.

Επίσης έχει αποδειχθεί ότι η δια βίου ζήτηση για εκπαίδευση είναι ευθέως ανάλογη με την αρχική εκπαίδευση. Όσο δηλαδή μεγαλύτερη είναι η αρχική εκπαίδευση, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ζήτηση για δια βίου μάθηση. Δηλώνεται επίσης πως η δια βίου μάθηση, ως έννοια και στόχος μιας συνεχώς μεταλλασσόμενης κοινωνίας, έχει διευρυνθεί ώστε να συμπεριλάβει το σύνολο των εκπαιδευτικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών κατάρτισης [όλων αυτών που προσφέρονται σε μια κοινωνία από το τυπικό (formal) και το μη-τυπικό (non formal) εκπαιδευτικό σύστημα], που συμβατικά προσδιορίζονταν μόνο από -χαμηλού συνήθως επιπέδου- προγράμματα παραδοσιακού τύπου συνεχιζόμενης κατάρτισης (1 ή 2 στην ευρωπαϊκή κλίμακα). Γίνεται μια προσπάθεια λοιπόν ιδεολογικοποίησης και θεωρητικής υποστήριξης της πολιτικής αυτής με τρόπο μάλιστα υπερβολικό κάτι που δε συνηθίζεται, ως ρητορεία τουλάχιστον στα κείμενα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Επομένως, οι προτεινόμενες στο ΕΠ ενέργειες για την υλοποίηση του στόχου για τη δια βίου μάθηση καλύπτουν μεν, κατά κύριο λόγο, ενέργειες του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος αλλά επεκτείνονται και στο μη-τυπικό σύστημα.

Μια τρίτη προσπάθεια ενοποίησης των πολιτικών ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί η εισαγωγή της έννοιας της «μαθητείας» στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα και κυρίως στο επίπεδο των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (ΤΕΕ) και των Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑΛ) της αρχικής τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η θεσμική αυτή αλλαγή έχει ως αποτέλεσμα την ανάγκη το

---

⁴⁵⁸ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ) ΕΥΔ ΕΠΕΑΕΚ Σελ. 6

περιεχόμενο σπουδών των προγραμμάτων αρχικής κατάρτισης ή επανειδίκευσης, καθώς και των προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης, να υπόκεινται σε ενιαίο σχεδιασμό και συντονισμό, ανεξάρτητα από το φορέα που τα υλοποιεί. Αυτό οδηγεί στη συντονισμένη εποπτεία από μία ενιαία ρυθμιστική αρχή που θα διασφαλίζει την αποφυγή επικαλύψεων, κενών και σπατάλης πόρων.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η προσπάθεια ανάπτυξης των ανθρωπίνων πόρων στην Ελλάδα θα πρέπει να επικεντρωθεί συγχρόνως τόσο στους μακροπρόθεσμους όσο και στους βραχυπρόθεσμους στόχους της «μαθητείας».

Μια σχετική έρευνα⁴⁵⁹ 1.1 παρουσιάζει την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας κατά επίπεδο εκπαίδευσης (για άνδρες και γυναίκες) κατά την περίοδο 2000-2002. Αναλυτικά στοιχεία σχετικά με δείκτες συμμετοχής στις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος δείχνουν τάσεις ανάλογες με τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε. και ειδικότερα στο γεγονός ότι οι υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη συμμετοχή. Μια σειρά στοιχείων στατιστικών μας δίνουν τα κριτήρια με τα οποία έγινε ο σχεδιασμός στη στρατηγική αυτή. Η εξέταση όμως του ποσοστού ανεργίας σε συνάρτηση με το εκπαιδευτικό επίπεδο παρουσιάζει ένα «παράδοξο»: υψηλότερα ποσοστά ανεργίας παρατηρούνται στην περίπτωση των ατόμων με μεσαίο εκπαιδευτικό επίπεδο. Ειδικότερα, η καμπύλη που παριστάνει τη μεταβολή της ανεργίας σε συνάρτηση με το επίπεδο της εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει τη μορφή ανάστροφου U, αντί της μορφής J που είναι η πλέον συνήθης.

Στα δύο άκρα της κατανομής (άτομα με μεταπτυχιακό τίτλο και άτομα χωρίς εκπαίδευση) το ποσοστό ανεργίας είναι σχετικά μικρό. Πτυχιούχοι ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και άτομα με υποχρεωτική εκπαίδευση εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας. Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, όπου η εκπαίδευση ελαττώνει τον κίνδυνο ανεργίας, στην Ελλάδα οι κάτοχοι μετα-δευτεροβάθμιου διπλώματος παρουσιάζουν υψηλότερη ανεργία.

Έως κάποιο βαθμό, το χαμηλό ποσοστό ανεργίας (σε σχέση με το συνολικό ποσοστό ανεργίας) των ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο είναι πλασματικό⁴⁶⁰. Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων μεγάλης ηλικίας είναι χαμηλό, ενώ το ποσοστό αυτό-απασχόλησης των ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο είναι υψηλό. Θα περίμενε κανείς ότι, τα νέα άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, που αυξάνουν την παρουσία τους στην αγορά εργασίας, θα είχαν αντικαταστήσει τους μεγαλύτερους και λιγότερο μορφωμένους.

Το γεγονός ότι κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να έχει συμβεί, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ζήτηση εργασίας δεν έχει προσαρμοστεί διαρθρωτικά στα νέα δεδομένα. Ως εκ τούτου, μπορεί κανείς να εικάσει ότι η ελληνική αγορά εργασίας έχει «παγιδευτεί» σε ένα φαύλο κύκλο που μπορεί να περιγραφεί ως εξής: χαμηλός ρυθμός αύξησης της

---

⁴⁵⁹ Πίνακας 1.1: Ποσοστό ανεργίας κατά επίπεδο εκπαίδευσης την περίοδο 2000-2002

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

⁴⁶⁰ (ΕΠΕΑΕΚ)ΕΥΔ ΕΠΕΑΕΚ Σελ. 8

απασχόλησης, χαμηλή ζήτηση για προσόντα και δεξιότητες, χαμηλή παραγωγικότητα, χαμηλός ρυθμός αύξησης της απασχόλησης⁴⁶¹.

Z. 3.1. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΕΑΕΚ ΣΕ ΣΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΑΝΑΛΟΓΑ

Η εθνική στρατηγική ανάπτυξης της εκπαίδευσης, που περιγράφεται στο Γ΄ ΚΠΣ, αποτέλεσε τη βάση για το σχεδιασμό του 2ου Επιχειρησιακού Προγράμματος. Επιχειρεί να αντιμετωπίσει τις αδυναμίες που παρουσιάζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις οι οποίες προβλέπεται να επηρεάσουν την ελληνική κοινωνία, όπως άλλωστε γίνεται και στις υπόλοιπες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσα στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, η εκπαιδευτική στρατηγική καλύπτει τις ενέργειες της αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ευθύνης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), που συμπληρώνονται από τις ενέργειες της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ευθύνης του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας (ΥΠΑΚΠ). Στην εφαρμογή μιας συντονισμένης πολιτικής συμβάλει αναμφίβολα η θεσμοθέτηση του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ), με το οποίο τίθενται τα θεμέλια για την άρση τυχόν επικαλύψεων των δράσεων μεταξύ των αρμόδιων φορέων.

Η συμπληρωματικότητα των δύο επιμέρους Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού είναι προφανής, αφού η διαδικασία της εκπαίδευσης και η αντίστοιχη της επαγγελματικής κατάρτισης αποτέλεσαν αναπόσπαστα μέρη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τη διά βίου μάθηση και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Είναι επομένως εύλογο και σύμφωνο με τα παραπάνω, το ΕΠΕΑΕΚ να δομηθεί γύρω από εκείνα τα πεδία πολιτικής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου τα οποία καλύπτουν περισσότερο το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να αποτελέσουν τους Άξονες Προτεραιότητάς του.

Το ΕΠΕΑΕΚ προωθεί μέτρα που αφορούν πεδία πολιτικής της ΕΕ για το ΕΚΤ. Το ΕΠΕΑΕΚ που αφορούν άμεσα τα τέσσερα τελευταία, δηλαδή τα πεδία 2, 3, 4 και 5, ως εξής:

Πεδίο Πολιτικής 2: Άξονας Προτεραιότητας 1

---

⁴⁶¹ Μία μελέτη σχετικά με την τεχνολογία και τις δεξιότητες στην Ελλάδα, κατέληξε σε ένα παρόμοιο συμπέρασμα. Βλ. Ιωαννίσης, Ε. (1999) *Τεχνολογία, δεξιότητες και απασχόληση στην Ελλάδα: δομή και τάσεις*, Εθνικός Οργανισμός Απασχόλησης, Αθήνα.

«Πρώθηση της ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για όσους απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό». Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας συνδέεται με την απόκτηση γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων. Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και η μη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει το εκπαιδευτικό σύστημα οδηγούν σε περιορισμό των επαγγελματικών διεξόδων, με αποτέλεσμα τελικά τον κοινωνικό αποκλεισμό. Συνεπώς οι ευπαθείς μαθητικές ομάδες χρειάζονται στήριξη ώστε να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις της σύγχρονης εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Στην Ελλάδα υπάρχουν μαθητικές ομάδες που ανήκουν σε πολιτισμικές, εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες και αντιμετωπίζουν δυσκολίες ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, μολονότι η εκπαιδευτική πολιτική δεν κάνει διακρίσεις σε βάρος τους. Για τις συγκεκριμένες ομάδες επιχειρείται μια ολοκληρωμένη παρέμβαση ώστε να μπορέσουν να ενσωματωθούν το ταχύτερο δυνατό στο σώμα των υπόλοιπων μαθητών, αποφεύγοντας τη σχολική αποτυχία και διαρροή. Επίσης, για την ορθή αντιμετώπιση των μαθητών με αναπηρίες από το εκπαιδευτικό σύστημα υλοποιούνται επιμορφωτικά προγράμματα με στόχο, στο μέτρο του δυνατού, την ένταξη αυτών των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα (mainstreaming), την επαγγελματική τους κατάρτιση και την ενίσχυση της δυνατότητάς τους για αυτόνομη διαβίωση.

Ταυτόχρονα, οι μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακά προβλήματα ή παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις σε ορισμένα μαθήματα ενισχύονται μέσω εξατομικευμένων προγραμμάτων από τα πρώτα στάδια της εκπαίδευσής τους, ώστε να προληφθούν ή να αντιμετωπιστούν εγκαίρως τα μαθησιακά κενά που οδηγούν σε σχολική αποτυχία και διαρροή.

Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται επίσης για την αντιμετώπιση των αναγκών των μαθητών που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, ώστε και αυτοί να ενδιαφερθούν για την εκπαιδευτική διαδικασία και να μην εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο.

Τέλος, για τους ενήλικες που δεν ολοκλήρωσαν στο παρελθόν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση, προσφέρεται η ευκαιρία μέσα από τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για τη βελτίωση των επαγγελματικών τους δυνατοτήτων, ενώ παράλληλα υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα διαρθρωμένα σε επίπεδα και κύκλους σπουδών για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων-κλειδιών, απαραίτητων για την επαγγελματική και κοινωνική εξέλιξη.

Πεδίο Πολιτικής 3: Άξονας Προτεραιότητας 2

«Πρώθηση και βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης»

Η βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης και η σύνδεσή τους με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας αποτελούν προϋπόθεση για τη βελτίωση της απασχόλησης των νέων. Η προτεινόμενη στο ΣΕΠ συνολική

προσπάθεια προώθησης και βελτίωσης τη παρεχόμενης εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της πολιτικής της διά βίου εκπαίδευσης, που έχει αρχίσει να εφαρμόζεται στην Ελλάδα την τελευταία κυρίως πενταετία με τη χρηματοδοτική υποστήριξη του Β΄ ΚΠΣ.

Όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο «1.1: Η Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού» η πολιτική για τη διά βίου εκπαίδευση, που έχει υιοθετηθεί από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, «οδηγεί στη θεσμική ενοποίηση του εκπαιδευτικού χώρου και του χώρου κατάρτισης. Η θεσμική αυτή ενοποίηση έχει ως τελικό αντικειμενικό στόχο τη δημιουργία μιας ενιαίας πολιτικής ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων, που συνάδει με την πολιτική της ΕΕ»⁴⁶².

Η πολιτική της διά βίου εκπαίδευσης υποστηρίζεται από τις δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 5, που έχει υιοθετήσει συνολικά το πεδίο πολιτικής⁴⁶³ 3 του ΕΚΤ.

Οι δράσεις αυτές έχουν στόχο:

- Την περαιτέρω ανάπτυξη των προγραμμάτων που προσφέρουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους, ανεξάρτητα από την ηλικία τους (Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, συμπληρωματικά προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κτλ.).
- Την κατά το δυνατό μείωση, έως εξάλειψη, των περιορισμών που υπάρχουν σήμερα και εμποδίζουν την ελεύθερη οριζόντια και κάθετη μετακίνηση των εκπαιδευομένων.
- Τη λειτουργική ενοποίηση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης⁴⁶⁴. Σ' αυτή την προοπτική, η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στηρίζεται στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από τα προγράμματα για τη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την αξιολόγηση όλων των παραμέτρων του εκπαιδευτικού έργου, την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και την ενίσχυση των υποδομών της εκπαίδευσης. Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση ενισχύεται περαιτέρω μέσα από τα προγράμματα Επαγγελματικού Προσανατολισμού, πρακτικής άσκησης-μαθητείας και από τις δράσεις των Γραφείων Διασύνδεσης.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε επίσης, τουλάχιστον σε επίπεδο προθέσεων και δηλώσεων, στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα ΤΕΕ, έτσι ώστε να αναβαθμιστούν σε Επαγγελματικά Λύκεια, και τις Σχολές της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, έτσι ώστε οι απόφοιτοι να είναι επαρκώς προετοιμασμένοι για τις απαιτήσεις της απασχόλησης. Επίσης επιδιώκεται η διευκόλυνση των γονέων και κυρίως των μητέρων να εργαστούν ή να βελτιώσουν τα επαγγελματικά τους προσόντα. Για το σκοπό αυτό, επεκτείνεται σε μεγαλύτερο αριθμό σχολικών μονάδων

---

⁴⁶² Ο.π.

⁴⁶³ Ο.π.

⁴⁶⁴ ΕΠΕΑΕΚ, Άξονες, σελ. 15

ο θεσμός του «Ολοήμερου Σχολείου», το οποίο επιστρατεύει εξατομικευμένες διδακτικές μεθόδους και προεκτείνει τη διδασκαλία μέχρι τις πρώτες απογευματινές ώρες, ώστε να καλύπτονται τόσο οι μαθησιακές ανάγκες των μαθητών όσο και οι εργασιακές-κοινωνικές ανάγκες των γονέων και ειδικότερα των μητέρων.

Στον Άξονα 2 εντάσσονται επιπρόσθετα οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη μελέτη του περιβάλλοντος και την ευαισθητοποίηση των νέων σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Πεδίο Πολιτικής 4: Άξονας Προτεραιότητας 3

«Ανάπτυξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας και της προσαρμοστικότητας των νέων». Τα προγράμματα σπουδών της ανώτατης και της τεχνικής εκπαίδευσης δεν ενθαρρύνουν ιδιαίτερα την επιχειρηματική δράση των φοιτητών-σπουδαστών και των αποφοίτων των σχολών, που θα ήθελαν να προσφέρουν υπηρεσίες ή να αναπτύξουν καινοτόμα προϊόντα. Ωστόσο, οι αυριανοί πτυχιούχοι θα πρέπει, είτε ως αυτο-απασχολούμενοι είτε ως εργαζόμενοι, να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται και να προσαρμόζονται στις σύγχρονες απαιτήσεις της οικονομίας. Οι νέοι της τεχνικής και της ανώτατης εκπαίδευσης θα πρέπει να εφοδιαστούν με γνώσεις, ώστε να είναι σε θέση να δημιουργήσουν επιχειρηματικές μονάδες και να ενισχυθούν εκείνοι που επιθυμούν να αναπτύξουν περαιτέρω μια υπηρεσία ή ένα προϊόν.

Πεδίο Πολιτικής 5: Άξονας Προτεραιότητας 4

«Προώθηση της ισότητας των φύλων και βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας»

Όλες οι δράσεις του ΕΠ διαπνέονται από την αντίληψη ότι πρέπει να εξαλειφθούν τα εμπόδια που μειώνουν τις δυνατότητες απασχόλησης τόσο των γυναικών όσο και των νέων. Μ' αυτό το σκεπτικό, αναλαμβάνονται δράσεις για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην τεχνική, αρχική επαγγελματική και ανώτατη εκπαίδευση. Με τη βοήθεια προγραμμάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής και μέσα από προγράμματα επιμόρφωσης-ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας επιχειρείται η αντιμετώπιση των κοινωνικών στερεοτύπων ώστε να βελτιωθεί η θέση των γυναικών όχι μόνο στον κόσμο της εργασίας αλλά και στα κλιμάκια λήψης αποφάσεων. Αναζητούνται τα κίνητρα εκείνα (οικονομικά και μη) τα οποία θα επιτρέψουν στις γυναίκες να αφιερώσουν το χρόνο που απαιτείται για την απόκτηση ή συμπλήρωση των γνώσεών τους, την απόκτηση εργασιακών εμπειριών και την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης.

Οι στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας 4 ήταν η προώθηση της ισότητας των φύλων και η βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας { Μέτρα 4.1 και 4.2}. Ένα πρόσθετο κριτήριο για την επιλογή των ωφελουμένων ή των δράσεων που υλοποιούνται, είναι η συμμετοχή και υποστήριξη των γυναικών σε επιμορφωτικά ή ερευνητικά προγράμματα.

Είναι αρκετά δύσκολος ο υπολογισμός των πόρων που διετέθησαν για την υλοποίηση των δράσεων του ΕΠ και αφορούν αποκλειστικά τις γυναίκες. Ωστόσο, έγινε προσπάθεια διαχωρισμού των πόρων ανά στόχο, έτσι όπως αυτοί παρουσιάζονται στην περιγραφή των Μέτρων. Χωρίς να υπολογίζονται οι πόροι του ΕΤΠΑ και της Τεχνικής Βοήθειας, εκτιμάται ότι τουλάχιστον το 15,19% των πόρων του ΕΚΤ υποστηρίζει άμεσα ή έμμεσα τη βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας. Όπως όμως είναι φυσικό θα απαιτηθεί χρόνος και συνεχής προσπάθεια ώστε να διαμορφωθούν οι κατάλληλες κοινωνικές συνθήκες που θα επιτρέψουν στις γυναίκες να εκμεταλλευτούν πλήρως τις πρόσθετες ευκαιρίες που θα τους δοθούν για να βελτιώσουν την επαγγελματική τους θέση.

Z. 3.2. ΠΟΣΟΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Στην ενότητα αυτή θα δούμε πως επηρεάστηκαν οι ποσοτικοί δείκτες από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Οι κύριοι δείκτες για την εκπαίδευση που περιλαμβάνονται στο, Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης συνοπτικά αφορούσαν:

- Τη μείωση της σχολικής διαρροής από το 11%, που υπολογίζεται ότι είναι το 1999, στο 6% το 2006.
- Την επιμόρφωση 260.000* εκπαιδευτικών, όταν στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο επιμορφώθηκαν περίπου 197.000 εκπαιδευτικοί.
- Τη δημιουργία 1.300 εργαστηρίων πληροφορικής, φυσικών επιστημών και τεχνολογίας.
- Τη δημιουργία επιπλέον 134 βιβλιοθηκών.
- Την αύξηση των ωφελουμένων του Ανοικτού Πανεπιστημίου από 5.170 το 1999 σε επιπλέον 30.000.
- Τη δημιουργία 4.300 Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων.

Οι παραπάνω ποσοτικοί στόχοι αποτέλεσαν, όπως δηλωνόταν, το ελάχιστο των στόχων του παρόντος ΕΠ.⁴⁶⁵

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Η μεθοδολογία υλοποίησης του ΕΠ παρουσιάζεται συνοπτικά στο ίδιο το ΕΠ, ενώ αναλυτική περιγραφή της υλοποίησης των ενεργειών παρουσιάζεται στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού.

Στο 2ο ΕΠΕΑΕΚ δηλώνεται ότι δεν επικαλύπτει τομείς ευθύνης άλλων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, τα περί «επιχειρηματικότητα»

---

⁴⁶⁵ ΕΠΕΑΕΚ 2

αναφέρονται σε προσπάθειες ανάπτυξης του επιχειρηματικού πνεύματος και της καινοτόμου επιχειρηματικής σκέψης και δράσης (στη δευτεροβάθμια γενική και τεχνική εκπαίδευση και στην ανώτατη) και, ως εκ τούτου, δεν καλύπτονται από το επιχειρησιακό πρόγραμμα της ΓΓΕΤ για νέους ερευνητές-επιστήμονες. Ομοίως, τα περί «περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», που αναφέρονται σε κεντρικά σχεδιαζόμενες ενέργειες με στόχο την ευαισθητοποίηση μαθητών και εκπαιδευτικών σε περιβαλλοντικά ζητήματα, δεν εμπίπτουν στο πεδίο δράσης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Περιφερειών (ΠΕΠ). Τέλος, οι εκπαιδευτικές δράσεις του ΕΠ που στηρίζονται στις τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών, δεν επικαλύπτονται από τις δράσεις του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας».

(*) Η υποτίμηση του στόχου σε σχέση με παλαιότερες εκδόσεις του ΕΠ οφείλεται στο ότι εδώ καταγράφεται η εκροή μόνο από το ΕΠΕΑΕΚ και δεν συνυπολογίζονται οι εκροές από άλλα ΕΠ, όπως π.χ ΠΕΠ ή ΕΠ ΚτΠ⁴⁶⁶.

Η **επιμόρφωση των εκπαιδευτικών** αποτελεί σημαντική συνιστώσα για την επίτευξη του στόχου της αναβάθμισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η αναβάθμιση των επιστημονικών και παιδαγωγικών γνώσεων και ικανοτήτων των εκπαιδευτικών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανταπόκριση της εκπαίδευσης στις συνθήκες και τις απαιτήσεις της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας. Η κατανόηση της σπουδαιότητας της επιμόρφωσης αντανακλάται στους σημαντικούς πόρους του 1ου ΕΠΕΑΕΚ που διατέθηκαν σε σχετικές δράσεις.

Οι εθνικές αρχές, με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή εκτεταμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης κατά τη διάρκεια του Β΄ ΚΠΣ, αντιλήφθηκαν την ανάγκη δημιουργίας ενός φορέα που θα επιβλέπει και θα εποπτεύει το συνολικό πρόγραμμα επιμορφωτικών δράσεων για τους εκπαιδευτικούς. Το προϊόν του σχεδιασμού προβλεπόταν ότι θα διαβιβαστεί έγκαιρα στην ΕΕ για ενημέρωση και διαβουλεύσεις. Μια σειρά τεχνικών επιστημάνσεων τονίστηκε ότι θα ἔπρεπε να ληφθούν υπόψη και περιλάμβαναν:

- την καταγραφή των αναγκών και τον καθορισμό των επιμορφωτικών προτεραιοτήτων·
- τον προσδιορισμό των βραχυπρόθεσμων (ετήσιων) και των μακροπρόθεσμων (πολυετών) ποσοτικών και ποιοτικών στόχων και την παρακολούθηση της πορείας επίτευξής τους·
- την πρόταση διορθωτικών παρεμβάσεων σε περίπτωση διαπίστωσης αποκλίσεων·
- το σχεδιασμό των επιμορφωτικών δράσεων·
- τον καθορισμό των προδιαγραφών για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των δράσεων·
- την οργάνωση και εκτέλεση των διαδικασιών για την ανάθεση της υλοποίησης των επιμορφωτικών δράσεων·

---

⁴⁶⁶ ΕΠΕΑΕΚ (άξονες) σελ. 22

- την εποπτεία και την επίβλεψη της όλης διαδικασίας εκτέλεσης των επιμορφωτικών δράσεων·
- την αξιολόγηση των δράσεων και τον επανασχεδιασμό με βάση τα συμπεράσματα της αξιολόγησης·
- την πιστοποίηση της πρόσθετης γνώσης.

Σημειώνεται ότι ο Φορέας Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών έχει επίσης την ευθύνη για την επίτευξη των στόχων της e-europe σε σχέση με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα πληροφορικής σε συνεργασία με άλλους σχετικούς φορείς.

Τέλος, η **σύνδεση αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης σχεδιάστηκε για να εξασφαλίσει αναμφισβήτητα τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα.** Το ζήτημα χρειαζόταν ιδιαίτερη διερεύνηση, δεδομένου ότι έχει πολλές παραμέτρους, νομικές, κοινωνικοπολιτικές, οργανωτικές και χρηματοδοτικές. Στόχο αποτέλεσε επίσης η βελτίωση της λειτουργικότητας του «Ελληνικού Συστήματος Επαγγελματικής Κατάρτισης». Το Σύστημα αυτό βρισκόταν και δυστυχώς βρίσκεται σε εξελικτική πορεία.

Με δεδομένη τη διάθεση συνεργασίας μεταξύ των αρμοδίων φορέων άσκησης πολιτικών στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης, ως προς τις βασικές προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της σύνδεσης, η συζήτηση είχε υπερβεί τα τυπικά όρια μιας κανονιστικής διερεύνησης και είχε επικεντρωθεί πλέον στο επίπεδο της λειτουργικής προώθησης. Η ολοκλήρωση της σύνδεσης των συστημάτων της αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης προβλεπόταν ότι θα πραγματοποιηθεί πριν από το τέλος του 2004, σύμφωνα και με το κείμενο του Γ' ΚΠΣ⁴⁶⁷.

Z. 4.1.ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΑΠΕΙΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

Ο Άξονας Προτεραιότητας 1, που ταυτίζεται με το 2ο πεδίο πολιτικής του ΕΚΤ, είχε ως στόχο αφ' ενός την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού μέσα από δράσεις που δίνουν σε όλους ίσες ευκαιρίες αρχικής ένταξης στο σύστημα εκπαίδευσης, με σκοπό την αποφυγή της σχολικής αποτυχίας και διαρροής με την απόκτηση των απαραίτητων επαγγελματικών εφοδίων, και αφ'ετέρου την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, βελτιώνοντας την απασχολησιμότητα των ατόμων και προσφέροντάς τους το αναγκαίο εκπαιδευτικό συμπλήρωμα μέσα από μια διαδικασία διά βίου εκπαίδευσης. Πρόκειται για τις παραμέτρους εκείνες που εξαρχής τονίσαμε στο πλαίσιο της διατριβής μας ότι θα τις παρακολουθήσουμε και τις έχουμε

⁴⁶⁷ Άξονας / Μέτρο ΕΠΕΑΕΚ Κρατικές Ενισχύσεις

Α1: Προώθηση της ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και

παρουσιάσει στο σχεδιασμό τους στο υπερεθνικό επίπεδο της Ε.Ε. καθώς και στο επίπεδο της εθνικής εφαρμογής τους.

Μολονότι η εκπαιδευτική πολιτική της χώρας δεν κάνει διακρίσεις σε βάρος συγκεκριμένων μαθητικών ομάδων, υπάρχουν ορισμένες πολιτισμικές, εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες που παρουσιάζουν δυσκολία ένταξης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο των δράσεων του Άξονα Προτεραιότητας 1 επιχειρήθηκε μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για την υποστήριξη των μαθητών αυτών, με σκοπό να παραμείνουν στο εκπαιδευτικό σύστημα για όσο γίνεται μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, να βελτιώνουν συνεχώς την εκπαιδευτική τους επίδοση και να ενσωματωθούν το ταχύτερο δυνατόν στο κύριο σώμα των μαθητών (mainstreaming).

Στον Άξονα Προτεραιότητας 1 εμπίπτουν επίσης διάφορες άλλες ομάδες μαθητικού πληθυσμού, καθεμία από τις οποίες παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και προβλήματα, τα οποία και αντιμετωπίζονται με εξειδικευμένες δράσεις που περιγράφονται στη συνέχεια. Πιο συγκεκριμένα, για τους μαθητές με αναπηρίες προβλέπονται επιμορφωτικές δράσεις ορθής εκπαιδευτικής αντιμετώπισης με στόχο, όπου αυτό είναι δυνατό, την ομαλή ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και την επαγγελματική εξέλιξή τους. Για κάποιες άλλες ευπαθείς μαθητικές ομάδες, που περιλαμβάνουν μαθητές με χαμηλή επίδοση σε ορισμένα μαθήματα, μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες καθώς και μαθητές που προέρχονται από οικονομικά ασθενείς οικογένειες, προβλέπονται ειδικές δράσεις ενδυνάμωσης και συμπλήρωσης των εκπαιδευτικών γνώσεων και των ατομικών δεξιοτήτων τους.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 1, τέλος, για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού των ενηλίκων εντάχθηκαν δράσεις μέσω των οποίων όσοι έχουν πρόωρα εγκαταλείψει το σχολείο θα έχουν, με τη βοήθεια των «Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας», τη δυνατότητα να βελτιώσουν τα ακαδημαϊκά και επαγγελματικά τους προσόντα ώστε να μπορέσουν να ενταχθούν ευκολότερα στην αγορά εργασίας ή ακόμα και να επιστρέψουν στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα για συνέχιση των σπουδών τους. Επίσης, για όσους θέλουν να καλύψουν τα μαθησιακά τους κενά ή να αποκτήσουν δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν στην επαγγελματική και κοινωνική τους εξέλιξη, υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα διαρθρωμένα σε κύκλους σπουδών και επίπεδα.

Στο πλαίσιο του 1ου ΕΠΕΑΕΚ αναπτύχθηκε εκπαιδευτικό υλικό, επιμορφώθηκαν καθηγητές και εφαρμόστηκαν προγράμματα σε περιορισμένο αριθμό μαθητών προκειμένου να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις των παρεμβάσεων, ενώ, παράλληλα, προωθήθηκε το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο. Συνεπώς, η υλοποίηση των προτεινομένων δράσεων αυτού του Άξονα στο πλαίσιο του Γ΄ ΚΠΣ έχει συμπληρωματικότητα με το προηγούμενο ΕΠ. Παράλληλα, πρέπει να τονιστεί ότι το κόστος της πλειοψηφίας των προτεινομένων καινοτομικών δράσεων δεν αποτελεί μέρος των παγίων εθνικών δαπανών για την εκπαίδευση.

Ο συγκεκριμένος Άξονας Προτεραιότητας 1, προβλεπόταν ότι θα συμβάλλει επίσης στην ανασυγκρότηση /αναζωογόνηση των πυρόπληκτων περιφερειών, με πρόβλεψη παρεμβάσεων, οι οποίες θα δράσουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά όλων των άμεσων και μεσομακροπρόθεσμων μέτρων που λαμβάνονται για τις Περιφέρειες αυτές.

Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1, εντάσσονταν σε δύο Μέτρα. Το πρώτο αφορά την ένταξη ατόμων ειδικών κατηγοριών στο εκπαιδευτικό σύστημα και το δεύτερο την καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας και διαρροής, ενώ και τα δύο Μέτρα στοχεύουν στον περιορισμό των μαθησιακών και οικονομικο-κοινωνικών ανισοτήτων και δυσκολιών, που δυσχεραίνουν την ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο συνολικός π/υ του Άξονα Προτεραιότητας 1 ανερχόταν σε **451.832 χιλ. ΕΥΡΩ** και συγχρηματοδοτήθηκε από Εθνικούς πόρους και από το ΕΚΤ. Ο Άξονας 1 απορροφά το 17,2% του συνολικού π/υ του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης και το 21% των πόρων του ΕΚΤ.

Στόχος ήταν η Βελτίωση των Συνθηκών Ένταξης στο Εκπαιδευτικό Σύστημα Ατόμων Ειδικών Κατηγοριών και η διάρκεια εφαρμογής προβλεπόταν από το 2000 έως 2006.

Οι ωφελούμενοι από το μέτρο ήταν οι μαθητές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με πολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες, με μαθησιακά προβλήματα και αναπηρίες· ενήλικες που δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση·γενικότερος πληθυσμός ενηλίκων· εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ειδικής αγωγής και ΤΕΕ. Περιοχή εφαρμογής, όπως ήταν φυσικό ορίζονταν όλη η Επικράτεια

Περιγραφή και στόχοι του μέτρου

Με την υλοποίηση των δράσεων του Μέτρου επιχειρήθηκε η βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών προερχομένων από συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες απειλούνται από εκπαιδευτική ανισότητα, με σκοπό να προληφθεί η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός τους από τη μαθησιακή διαδικασία. Στο συγκεκριμένο Μέτρο δύναται να περιληφθούν πρόσθετες δράσεις, οι οποίες εξειδικεύουν τους στόχους του Άξονα Προτεραιότητας, όσον αφορά στην προστασία και ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων Περιφερειών.

Στο Μέτρο εντάσσονταν τέσσερις (4) Ενέργειες, σύντομη περιγραφή των οποίων ακολουθεί αμέσως παρακάτω:

- Ένταξη παιδιών με πολιτισμικές & γλωσσικές ιδιαιτερότητες στο εκπαιδευτικό σύστημα

Όπως διαπιστώθηκε και από τις πιλοτικές δράσεις του 1ου ΕΠΕΑΕΚ, «μαθητές με πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές, όπως Μουσουλμανόπαιδες, Τσιγγανόπαιδες, Παλιννοστούντες, Αλλοδαποί καθώς και μαθητές της Ομογένειας, προκειμένου να ενταχθούν χωρίς κίνδυνο αποτυχίας στο κύριο εκπαιδευτικό σύστημα, έχουν ανάγκη από τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας».

Στο πλαίσιο αυτής της Ενέργειας προβλέπονταν :

- Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση όλων των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών.
- Λειτουργία διαπολιτισμικών σχολείων καθώς και τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων σε σχολεία όπου υπάρχει υψηλό ποσοστό μαθητών των συγκεκριμένων κατηγοριών, για την ενίσχυση της ελληνομάθειας.
- Υποστήριξη γονέων και μαθητών.
- Εκπόνηση συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού.
- Ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας μεταξύ των σχολείων.

Υπολογίζεται ότι θα υποστήριζε 120.000 μαθητές.

- Λειτουργία «Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας» - Εκπαίδευση Ενηλίκων

Η Ενέργεια απευθυνόταν και απευθύνεται σε ενήλικες που δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν την απαραίτητη αρχική εκπαίδευση, η οποία θα τους επέτρεπε να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στον κοινωνικό χώρο όπου ζουν, και έχει σκοπό να παράσχει στα άτομα αυτά μια δεύτερη ευκαιρία για την απόκτηση του τίτλου σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με συμπληρωματική εκπαίδευση.

Σ' αυτή την προοπτική, η Ενέργεια προέβλεπε:

- Επιτόπια έρευνα στις περιοχές εφαρμογής προκειμένου να καταγραφούν το μέγεθος της μαθητικής διαρροής, τα ποσοστά αναλφαβητισμού και οι τοπικές ανάγκες
- Ίδρυση και λειτουργία Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας
- Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών
- Σύνταξη Προγραμμάτων Σπουδών, τα οποία συνοδεύονται από τη συγγραφή και την παραγωγή του απαραίτητου εκπαιδευτικού και διδακτικού υλικού, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, πρακτικής αριθμητικής κτλ.
- Ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών πάνω στη λειτουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας
- Αξιολόγηση και διάχυση των αποτελεσμάτων των Πράξεων.

Η Ενέργεια εντάχθηκε σε ένα ευρύτερο σχέδιο για την εκπαίδευση ενηλίκων, τομέα που χειρίζεται η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, που περιλαμβάνει την ίδρυση και λειτουργία των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων, βασικοί στόχοι των οποίων είναι η παροχή στους ενήλικες πολλαπλών δυνατοτήτων για μάθηση, η ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων, καθώς και η συμβολή στην κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική

αλλά και βιώσιμη ανάπτυξη. Επίσης στα πλαίσια της Ενέργειας προβλέπονταν η ανάπτυξη επιπέδων πιστοποίησης της γνώσης της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης.

Υπολογίζεται ότι 4.000 ενήλικες (εκ των οποίων τουλάχιστον το 65% είναι γυναίκες) εντάχθηκαν σε 48 Σχολεία Β΄ Ευκαιρίας, ενώ 100.000 ενήλικες επωφελήθηκαν από τις υπηρεσίες επιμόρφωσης του πανελλαδικού δικτύου επιμόρφωσης της Γ.Γ. Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο πλαίσιο της δια βίου εκπαίδευσης.

- Έγκαιρη και συστηματική ανίχνευση, αξιολόγηση και υποστήριξη των μαθητών με μαθησιακά προβλήματα, προβλήματα λόγου και ομιλίας και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Ένας μεγάλος αριθμός παιδιών αντιμετωπίζει στις μέρες μας μαθησιακά προβλήματα καθώς και προβλήματα λόγου και ομιλίας τα οποία χρήζουν έγκαιρης διάγνωσης, πριν ακόμη δημιουργήσουν μαθησιακές υστερήσεις. Η έγκαιρη παρέμβαση βοηθά τους μαθητές που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα, να βελτιωθούν ώστε να συνεχίσουν τις σπουδές τους απρόσκοπτα, ενώ παράλληλα θα αμβλύνει τα γενικότερα προβλήματα που επηρεάζουν την ομαλή διεξαγωγή των μαθημάτων στο σχολείο. Για το σκοπό αυτό, η Ενέργεια έδωσε έμφαση στην:

- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την ύπαρξη και τους τρόπους ανίχνευσης των μαθησιακών προβλημάτων
- Επιμόρφωση ενός σημαντικού αριθμού εκπαιδευτικών για την υλοποίηση (σε συνεργασία με τους ειδικούς επιστήμονες) υποστηρικτικών παρεμβάσεων
- Κατάλληλη αναδιάρθρωση και αναπροσαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων
- Παραγωγή και αξιοποίηση κατάλληλων διδακτικών εργαλείων και μεθόδων για την ανίχνευση, τη διάγνωση και την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων.

Προβλέπονταν η επιμόρφωση 5.000 εκπαιδευτικών σε προγράμματα για μαθητές με μαθησιακά προβλήματα.

- Βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρίες

Η εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες (σωματικές αναπηρίες, νοητική καθυστέρηση κτλ.), που υποστηρίχθηκε με πιλοτικές δράσεις στο πλαίσιο του 1^{ου} ΕΠΕΑΕΚ, συνεχίστηκε και εξαπλώθηκε στο παρόν ΕΠ, με στόχο την όσο το δυνατόν καλύτερη ένταξη αυτών των ατόμων στις κύριες εκπαιδευτικές και εργασιακές δομές της χώρας. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της Ενέργειας προβλέφθηκε:

- η εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενίσχυσης των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρίες (ΑΜΕΑ).
- η κατάλληλη αναδιάρθρωση και αναπροσαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων.

- η εξειδίκευση του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού πάνω σε θέματα που αφορούν τους μαθητές των σχολείων τους.
- Πραγματοποιήθηκαν προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών των κοινών σχολείων, ώστε να προσεγγίσουν το χώρο της ειδικής αγωγής και να κατανοήσουν διδακτικές μεθόδους και εκπαιδευτικές τακτικές για τους μαθητές με αναπηρίες που φοιτούν στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο της Ενέργειας προβλέπονταν η επιμόρφωση 7.000 εκπαιδευτικών σε προγράμματα ειδικής αγωγής.

Μεταξύ των δικαιούχων των έργων περιλαμβάνονταν τα εποπτευόμενα από το ΥΠΕΠΘ, ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ, τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ), ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ), το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ), οι Διευθύνσεις και Υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ.

Z. 4.2. ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΜΕ ΆΛΛΑ ΜΕΤΡΑ

Το Μέτρο 1.1 συνδέεται με το Μέτρο 2.1, που στόχο είχε την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης⁴⁶⁸, και με το Μέτρο 2.2, που αφορούσε την αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την παραγωγή σύγχρονου εκπαιδευτικού υλικού. Το Μέτρο συνδέονταν παράλληλα με το Μέτρο 2.4, που αφορά τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό και τη σύνδεση με την αγορά εργασίας, και με το Μέτρο 2.5, που αφορά τη διά βίου εκπαίδευση. Τέλος, το Μέτρο 1.1 συνδέονταν και με το Μέτρο 5.1, που στόχο είχε την αναβάθμιση της υλικοτεχνικής υποδομής (κτιριακές παρεμβάσεις και εξοπλισμός) των σχολικών μονάδων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί επάρκεια χώρων για την εφαρμογή των προγραμμάτων αλλά και εξοπλισμός που θα επιτρέψει την εισαγωγή και χρήση της νέας τεχνολογίας.

Μια παράμετρος πολύ σημαντική για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα που είχε ενταχθεί ήταν η καταπολέμηση της Σχολικής Αποτυχίας και Διαρροής και η Ενίσχυση της Μαθησιακής και Κοινωνικής Διάστασης του Σχολείου. Η διάσρκεια εφαρμογής και για αυτό το Μέτρο προβλέπονταν από το 2000 έως το 2006. Οι ωφελούμενοι από το Μέτρο ήταν οι μαθητές της υποχρεωτικής και τεχνικής εκπαίδευσης, και περιοχή εφαρμογής όλη η Επικράτεια.

---

⁴⁶⁸ *ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ) ΕΥΔ ΕΠΕΑΕΚ Σελ. 40*

Περιγραφή και στόχοι του μέτρου

Το Μέτρο δηλώνεται ότι αποσκοπεί κατά πρώτο λόγο στην υποστήριξη μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να καλύπτονται τα μαθησιακά τους κενά και να περιορίζεται η σχολική τους αποτυχία.. Προβλέπονταν η εφαρμογή πιο εξατομικευμένων διδακτικών μεθόδων και συμπληρωματικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, ώστε οι μαθητές να διευρύνουν τις γνώσεις και τα ενδιαφέροντά τους, να αναπτύξουν δεξιότητες μάθησης και κριτικής σκέψης και να διαμορφώσουν θετική αυτοαντίληψη απέναντι στις απαιτήσεις του σχολικού περιβάλλοντος.

Συνεπώς, με την υλοποίηση του Μέτρου δίνονταν η ευκαιρία σε μαθητές που ανήκουν σε «ευπαθείς» ομάδες (για οικογενειακούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, γεωγραφικούς ή/και μαθησιακούς λόγους) να παραμείνουν στο σχολείο, όπου με την καθοδήγηση έμπειρου εκπαιδευτικού προσωπικού θα ήταν σε θέση να αναπληρώσουν τα μαθησιακά τους κενά και να έρθουν σε επαφή με γνωστικά αντικείμενα και εκπαιδευτικές δράσεις που θα τους βοηθήσουν να προοδεύσουν ως μαθητές, αποφεύγοντας τον κίνδυνο να εγκαταλείψουν το σχολείο και να περιθωριοποιηθούν κοινωνικά.

Επιχειρήθηκε δηλαδή τόσο η πρόληψη όσο και η θεραπεία των χαμηλών επιδόσεων στα μαθήματα, προτού ολοκληρώσουν οι μαθητές τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η παρέμβαση αυτή στηρίχτηκε στη λογική πως εάν η πρόληψη των εκπαιδευτικών αδυναμιών γίνει στα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης των μαθητών, τότε η παρέμβαση θα είναι πιο αποτελεσματική και θα εμποδιστεί η εγκατάλειψη του σχολείου. Στο συγκεκριμένο Μέτρο δύναται να περιληφθούν πρόσθετες δράσεις, οι οποίες εξειδικεύουν τους στόχους του Άξονα Προτεραιότητας, όσον αφορά στην προστασία και ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων Περιφερειών.

Η υλοποίηση των στόχων του Μέτρου προβλεπόταν να γίνει με δράσεις που εντάσσονταν στις εξής Ενέργειες:

- Αναπροσαρμογή της διδασκαλίας σε πιο εξατομικευμένες-συμμετοχικές μεθόδους

Η έρευνα και η εμπειρία έχουν δείξει ότι ένα μέρος της σχολικής αποτυχίας φαίνεται να οφείλεται στις παιδαγωγικές μεθόδους που εφαρμόζονται και στο χρόνο που αφιερώνεται μέσα στο σχολείο για την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων.

Η Ενέργεια στόχευε στη γενίκευση της εισαγωγής της αποκτηθείσας στο 1^ο ΕΠΕΑΕΚ γνώσης και εμπειρίας στα σχολεία, με την κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την προετοιμασία του εκπαιδευτικού συστήματος να υποδεχτεί και να εφαρμόσει τις νέες διδακτικές προσεγγίσεις και με την υποστήριξη της υλοποίησής τους. Σ' αυτό το πλαίσιο, είχαν προβλεφθεί:

- Υλοποίηση προγραμμάτων εφαρμογής μεθόδων εξατομικευμένης και συμμετοχικής μάθησης, για μαθητές δημοτικού και γυμνασίου.

- Υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα εξοικονομημένων και συμμετοχικών μεθόδων μάθησης.

Τα καινοτομικά αυτά προγράμματα αφορούσαν την ενισχυτική διδασκαλία στο Γυμνάσιο και η περαιτέρω υλοποίησή τους θα χρηματοδοτούνταν από εθνικούς πόρους.

- Προγράμματα πρόσθετης διδακτικής στήριξης (ΠΔΣ)

Οι μαθητές του Ενιαίου Λυκείου και των ΤΕΕ που παρουσίαζαν χαμηλές επιδόσεις σε ορισμένα μαθήματα ή είχαν δυσκολίες στην κατανόηση και εμπέδωση των γνώσεων, ενισχύονταν με προγράμματα Πρόσθετης Διδακτικής Στήριξης (εκτός των ωρών του κανονικού προγράμματος), έτσι ώστε να αποφύγουν τη σχολική αποτυχία, να μην εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο με μειωμένα προσόντα, που θα τους οδηγήσουν σε αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, αλλά και να αυξήσουν τις πιθανότητές τους πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση.

Ταυτόχρονα, προτεραιότητα δίνονταν στην υλοποίηση Προγραμμάτων ΠΔΣ σε απομακρυσμένες περιοχές, σε δυσπρόσιτα και νησιωτικά σχολεία, όπου παρατηρούνταν υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας και διαρροής.

Υπολογίστηκε ότι 250.000 μαθητές Λυκείων και ΤΕΕ συμμετείχαν στα προγράμματα ΠΔΣ. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι στις πανελλήνιες εξετάσεις της Β΄ Λυκείου κατά το έτος 2000 η συνολική αποτυχία των μαθητών άγγιξε το 20%, ενώ η κατά τόπους αποτυχία ξεπέρασε και το 50% του μαθητικού πληθυσμού.

Δικαιούχοι των έργων ήταν οι Υπηρεσίες και οι Διευθύνσεις του ΥΠΕΠΘ, που θα συντονίζαν την υλοποίηση των προγραμμάτων.

Συνέργεια του με άλλα μέτρα

Το Μέτρο συνδέονταν με το Μέτρο 2.1 και με το Μέτρο 2.2, εφόσον, για να καταπολεμηθεί η σχολική αποτυχία και διαρροή, χρειαζόνταν κατάλληλα επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί, σύγχρονα εκπαιδευτικά προγράμματα και εκπαιδευτικά μέσα, καθώς και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

Προώθηση και βελτίωση της Εκπαίδευσης και της αχικής επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης

Ο Άξονας Προτεραιότητας 2, που ταυτίζονταν με το 3ο πεδίο πολιτικής του ΕΚΤ, στόχευε στην ανάπτυξη και βελτίωση της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου συστήματος δια βίου μάθησης, το οποίο θα επιτρέπει τη συνεχή ανανέωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των δυνατοτήτων προσαρμογής των ατόμων, νέων και ενήλικων, βελτιώνοντας την απασχολησιμότητά τους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Στον Άξονα Προτε-

ραιότητας 2 εντάσσονταν Μέτρα των οποίων οι δράσεις έχουν καινοτομικό χαρακτήρα και αφορούν τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας και ανταγωνιστικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος και, συνακόλουθα, την καλύτερη προετοιμασία των νέων για την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους εξέλιξη.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε η εκπαιδευτική παρέμβαση του «Ολοήμερου σχολείου», που δρομολογήθηκε πιλοτικά στο πλαίσιο του Β΄ ΚΠΣ και επεκτάθηκε σημαντικά μέσω του ΕΠ. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου θεσμού, έγινε προσπάθεια να δρομολογηθεί ο συνολικός συντονισμός των δράσεων του σχολείου, αλλά και ο εμπλουτισμός του σχολείου με νέες δράσεις, με στόχο τη βελτίωση των επιδόσεων των μαθητών και την επαύξηση των εκπαιδευτικών γνώσεων και των δεξιοτήτων τους. «Την ίδια στιγμή, η επέκταση της πρωινής διδασκαλίας μέχρι τις πρώτες απογευματινές ώρες έρχεται να καλύψει, πέρα από τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, και τις εργασιακές-κοινωνικές ανάγκες των γονέων και κυρίως των μητέρων, που μ'αυτόν τον τρόπο διευκολύνονται είτε στην εργασία τους, εάν ήδη εργάζονται, είτε στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας είτε και στην επιθυμία τους να βελτιώσουν τα επαγγελματικά τους προσόντα⁴⁶⁹».

Επίσης προβλέπονταν η αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών με στόχο τη στενότερη σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση καθώς και η δημιουργία ειδικών προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης αλλά και ανώτατης εκπαίδευσης, τα οποία θα προσανατολίζονταν προς τις προοπτικές ζήτησης εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, σύμφωνα και με τις κατευθύνσεις του ΕΣΔΑ, και θα αύξαναν τις δυνατότητες απασχόλησης των νεο-εισερχομένων στην αγορά εργασίας.

Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση ενισχύθηκε επίσης με την υλοποίηση δράσεων που αφορούσαν: 1) την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών διαβίου εκπαίδευσης, 2) τον επαγγελματικό προσανατολισμό και τη συμβουλευτική, που προσφέρονται σε όσους παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα, και 3) την επέκταση των προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και την εφαρμογή καινοτομικών προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων. Όπως δηλώνεται «Η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στηρίζεται στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου, που θα προκύψει μέσα από τη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την αξιολόγηση όλων των παραμέτρων του εκπαιδευτικού έργου και την ενίσχυση των υποδομών και μέσων διδασκαλίας⁴⁷⁰».

Στον Άξονα 2 εντάσσονται επίσης όλες οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη μελέτη του περιβάλλοντος, την ευαισθητοποίηση των νέων σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και την ανάπτυξη εξειδικευμένου στελεχιακού

---

⁴⁶⁹ ΕΠΕΑΕΚ. Σελ. 45

⁴⁷⁰ ΕΠΕΑΕΚ, σελ. 46

δυναμικού. Ο συγκεκριμένος Άξονας Προτεραιότητας 2, συμβάλλει επίσης στην ανασυγκρότηση / αναζωογόνηση των πυρόπληκτων περιφερειών, με πρόβλεψη παρεμβάσεων, οι οποίες θα δράσουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά όλων των άμεσων και μεσομακροπρόθεσμων μέτρων που λαμβάνονταν για τις Περιφέρειες αυτές.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του Άξονα Προτεραιότητας 2 ανέρχεται σε **1.594.631 χιλ. ΕΥΡΩ** και συγχρηματοδοτήθηκε από Εθνικούς πόρους και από το ΕΚΤ. Ο Άξονας 2 απορρόφησε περίπου το 60,9% του συνολικού π/υ του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Εκπαίδευσης και της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης και το 74,2% των πόρων του ΕΚΤ. Η Αναβάθμιση της Ποιότητας της Παρεχόμενης Εκπαίδευσης αποτέλεσε ένα βασικό στόχο του άξονα αυτού. Η διάρκεια εφαρμογής του προβλέφθηκε να είναι από το 2000 έως το 2006. Ωφελούμενοι ήταν οι μαθητές και εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και της τεχνικής εκπαίδευσης, φοιτητές και σπουδαστές των Ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, γονείς. Περιοχή εφαρμογής ορίζονταν όπως και στα άλλα μέτρα όλη η Επικράτεια

Η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τονίζονταν πως καθιστούσε σαφές ότι απαιτείται σοβαρή προσπάθεια βελτίωσης της προσφερόμενης εκπαίδευσης σε δύο επίπεδα: α) αντιμετώπιση των προβλημάτων της υπάρχουσας κατάστασης με καινοτομικές και εκσυγχρονιστικές δράσεις και β) επιτυχής ανταπόκριση στις προκλήσεις που δημιουργούν το διεθνές περιβάλλον της εκπαίδευσης, η ριζοσπαστική ανάπτυξη της γνώσης, οι νέες τεχνολογίες και ο εκσυγχρονισμός του ανθρώπινου δυναμικού και του διδακτικού υλικού.

Z. 5.1. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

ΟΕΕΕΚ

Αναλαμβάνει όλο το φάσμα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς επίσης και το τεράστιο κεφάλαιο των επαγγελματικών δικαιωμάτων. Επίσης αναλαμβάνει να λειτουργεί ως κέντρο έρευνας και ως παρατηρητήριο των αντίστοιχων θεμάτων ούτως ώστε να καταγράφει τις διεθνείς εξελίξεις και τάσεις, καθώς και να υλοποιεί όλα τα σχετικά ευρωπαϊκά προγράμματα. Πρόκειται για έναν από τους πιο ισχυρούς Οργανισμούς στη χώρα. Η σημασία του και η βαρύτητά του μπορούν εύκολα να αποτιμηθούν.

Πρόκειται για μια κορυφαία πολιτική απόφαση, η οποία δέχτηκε βεβαίως την κριτική των αριστερών πολιτικών σχημάτων στη χώρα, να δοθεί η δυνατότητα σε ένα φορέα να διαχειριστεί με άνεση και ευελιξία όλο αυτό το πακέτο πολιτικών πρωτοβουλιών. Γεγονός πάντως είναι πως υλοποίησε, όπως θα δούμε παρακάτω, μια μεγάλη γκάμα προγραμμάτων οργανώνοντας τη λειτουργία των ΙΕΚ με τρόπο ευέλικτο και προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ντόπιας αγοράς και των αναγκών της. Βεβαίως

υπάρχουν τα μελανά σημεία που ακόμη και σήμερα δέκα χρόνια μετά τη θεσμοθέτησή του παραμένουν «σκοτεινά» σωρεύοντας μεγάλα προβλήματα σε χιλιάδες αποφοίτων ΙΕΚ. Αναφερόμαστε στο κεφάλαιο της αναγνώρισης των επαγγελματικών δικαιωμάτων. Επίσης τίθεται ένα ζήτημα με το επίπεδο σπουδών στα ΙΕΚ που ως μεταδευτεροβάθμιο στάδιο επαγγελματικής κατάρτισης παραμένει αδιαβάθμητο.

A. Ρύθμιση επαγγελματικών δικαιωμάτων

1. Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.) καθορίζει τα επαγγελματικά δικαιώματα όλων των επιπέδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια υπουργεία και τους κοινωνικούς εταίρους. Για την υλοποίηση του έργου αυτού συστάθηκε και λειτουργεί η Εθνική Επιτροπή Καθορισμού Επαγγελματικών Δικαιωμάτων (Ε.Ε.Κ.Ε.Δ.).

2. Ο Ο.Ε.Ε.Κ. προωθεί κατά προτεραιότητα τα επαγγελματικά δικαιώματα των ειδικοτήτων που αφορούν επαγγέλματα για τα οποία απαιτείται άδεια άσκησης επαγγέλματος, ώστε να καταστεί δυνατή η πρόσβαση των αποφοίτων Ι.Ε.Κ. στην αγορά εργασίας, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

3. Το Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης του Ο.Ε.Ε.Κ. αναγνωρίζεται ως τυπικό προσόν διορισμού στο Δημόσιο Τομέα (Π.Δ. 50/2001, ΦΕΚ 39/Α'/5-3-2001 «Καθορισμός των προσόντων διορισμού σε θέσεις φορέων του δημόσιου τομέα»).

Να επισημάνουμε πως ακριβώς η εμπλοκή και άλλων υπουργείων πλην του ΥΠΕΠΘ, καθώς και η τεράστια σύγκρουση συμφερόντων που συνεπάγεται η αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων αποτέλεσαν το μεγαλύτερο εμπόδιο στην αναγνώριση πολλών ειδικοτήτων κατάρτισης.

B. Αναγνώρισεις επαγγελματικών προσόντων και εκπαιδευτικών τίτλων

1. Στον Ο.Ε.Ε.Κ. λειτουργεί το Συμβούλιο Επαγγελματικής Αναγνώρισης Τίτλων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ.). Το Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ. συστάθηκε και συγκροτήθηκε με τη διάταξη του άρθρου 14 του Π.Δ. 231/1998 (ΦΕΚ 178/Α'/1998) με το οποίο ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο η οδηγία 92/51/ΕΟΚ «Δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης». Το Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ έχει ως έργο: α) το συντονισμό εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο των διατάξεων της οδηγίας και β) τη διατύπωση γνώμης προς τις αρμόδιες διοικητικές αρχές (Υπουργείο) για τη συνδρομή των προϋποθέσεων αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων που αποκτήθηκαν από υπηκόους Κ-Μ της Ε.Ε. στην Ε.Ε. προκειμένου να ασκήσουν το επάγγελμά τους στην Ελλάδα.

Όπως προβλέπεται οι αιτήσεις για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων κατατίθενται «στο αρμόδιο για τη χορήγηση της άδειας άσκησης επαγγέλματος Υπουργείο. Ο εκπρόσωπος του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου στο Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ ασκεί καθήκοντα εισηγητή. Το Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ. εκτιμά το σύνολο των δικαιολογητικών που έχει υποβάλει ο ενδιαφερόμενος και διατυπώνει την κατά νόμο γνώμη του. Ο φάκελος των δικαιολογητικών του ενδιαφερομένου με απόσπασμα του πρακτικού συνεδριάσεων του Σ.Ε.Α.Τ.Ε.Κ. επαναδιαβιβάζεται στο Υπουργείο, το

οποίο δεσμεύεται να εκδώσει απόφαση». Δεν έχουμε να παρατηρήσουμε παρά μόνο το πολύπλοκο του πράγματος. Όμως αντίστοιχα είδαμε και στη Γαλλία για παράδειγμα ανάλογες επιτροπές συγκροτήθηκαν χωρίς να αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι αλληλοακυρώσεις, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο στο ζήτημα της αναγνώρισης των επαγγελματικών τίτλων.

2. Στον Ο.Ε.Ε.Κ. λειτουργεί επίσης «Επιτροπή Ισοτιμιών με αρμοδιότητα τη χορήγηση ισοτιμιών τίτλων σπουδών του επιπέδου της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης». Ισοτιμώνται τίτλοι αυτού του επιπέδου που έχουν εκδοθεί από κατηρηγμένες σχολικές μονάδες της ημεδαπής ή αντίστοιχες σχολικές μονάδες του εξωτερικού. Οι ενδιαφερόμενοι συμπληρώνουν έντυπο αίτησης, ερωτηματολόγιο, υπεύθυνη δήλωση, που διατίθενται από την υπηρεσία, και προσκομίζουν απολυτήριο τίτλο βασικής εκπαίδευσης, πτυχίο επαγγελματικής σχολής και αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών στην επαγγελματική σχολή. Εδώ πάντοτε σε εφαρμογή της παραπάνω οδηγίας (92/51/ΕΟΚ) γίνεται προσπάθεια να μην εμφανιστούν κενά σε σχέση με ο,τι ίσχυε παλιότερα, αντίστοιχα ζητήματα έχουν ληφθεί υπόψη σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, παράδειγμα Γερμανία, καθώς επίσης δίνεται βαρύτητα στην αναγνώριση και κατάταξη ισοτιμιών τίτλων του εξωτερικού. Έχουμε παρακολουθήσει αναλυτικά την προσπάθεια αυτή όπως συντονίζεται από το CEDEFOP.

Επίσης προβλέπεται στην περίπτωση μη ολοκληρωμένης φοίτησης σε επαγγελματική σχολή, η Επιτροπή να κατατάσσει τους ενδιαφερόμενους να φοιτήσουν σε κύκλο και τάξη Τεχνικού Επαγγελματικού Εκπαιδευτηρίου (ΤΕΕ και αργότερα ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ) για να συμπληρώσουν την εκπαίδευσή τους. Οι αιτήσεις κατατίθενται στη Γραμματεία της Επιτροπής ή αποστέλλονται ταχυδρομικά και οι απαντήσεις κοινοποιούνται στους ενδιαφερομένους με επιστολή μέσω ταχυδρομείου.

Z. 6.1. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ: ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ – ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΛΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

Στο πλαίσιο του Γ΄ ΚΠΣ (2000-2006), το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ) του ΥπΕΠΘ, συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), ανέλαβε μια ολοκληρωμένη δέσμη συνεκτικών μέτρων και ενεργειών με απώτερο στόχο τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των υπηρεσιών που αυτό προσφέρει, ώστε να ανταποκριθεί αποτελεσματικότερα στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες ανοίγοντας διαύλους επικοινωνίας και σύνδεσης με την αγορά εργασίας. Ο Ο.Ε.Ε.Κ. είναι Τελικός Δικαιούχος/Φορέας Υλοποίησης και έχει υλοποιήσει ή υλοποιεί μια σειρά από δράσεις/Πράξεις στο πλαίσιο των Μέτρων 2.3 («Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση

και Κατάρτιση») και 5.2 («Αναβάθμιση Υποδομών & Εξοπλισμών για την βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης»), αντίστοιχα.

Οι ενταγμένες πράξεις του ΟΕΕΚ στο ΕΠΕΑΕΚ, ταξινομημένες ανά Κατηγορία Πράξης, παρουσιάζονται στο Πίνακα που ακολουθεί:

Europass - Ευρωδιαβατήριο

Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), “παρακολουθώντας τις ανάγκες της σύγχρονης αγοράς εργασίας, έχει αναλάβει για την Ελλάδα την υλοποίηση της κοινοτικής πρωτοβουλίας Europass/ Ευρωδιαβατήριο, με την ιδιότητα του Εθνικού Κέντρου Europass”.

Το Εθνικό Κέντρο Europass δημιουργήθηκε και λειτουργεί στον Ο.Ε.Ε.Κ. από την 1η Μαΐου 2005. Αποτελεί μέλος ενός ευρωπαϊκού δικτύου που στοχεύει στη βελτίωση της διαφάνειας των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων με σκοπό την προώθηση της κινητικότητας στην Ευρώπη τόσο για εκπαιδευτικούς σκοπούς όσο και για επαγγελματικούς.

Το Εθνικό Κέντρο EUROPASS ενσωματώνει σε ένα συντονισμένο πλαίσιο πέντε ευρωπαϊκά έγγραφα περιγραφής των προσόντων, γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που έχει αποκτήσει ο κάτοχός τους κατά την επαγγελματική και εργασιακή πορεία του.

Στοχεύοντας στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και της χρησιμότητας των εγγράφων αυτών, το Εθνικό Κέντρο Europass τα συντονίζει και τα διαχειρίζεται, ώστε να βελτιωθεί η συνοχή τους, να διευκολυνθεί η πρόσβαση των πολιτών σε αυτά και να επιτευχθεί η προβολή τους.

Τα πέντε αυτά έγγραφα συναποτελούν τον φάκελο Europass και είναι τα εξής:

Europass Βιογραφικό Σημείωμα (CV)

Europass Διαβατήριο Γλωσσών (LP)

Europass Κινητικότητα (Mobility)

Europass Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού (CS)

Europass Παράρτημα Διπλώματος (DS)

Βιογραφικό Σημείωμα Europass (Europass CV)

Το Βιογραφικό Σημείωμα Europass είναι προσωπικό έγγραφο και αποτελεί τον κεντρικό άξονα του φακέλου Europass. Συμπληρώνεται από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο και του δίνει τη δυνατότητα να παρουσιάσει με σαφή τρόπο τα επαγγελματικά του προσόντα και τις ικανότητες, καθώς και άλλα προσωπικά του στοιχεία. Το έγγραφο αυτό σχεδιάστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και έχει κοινή μορφή για όλους τους πολίτες της ΕΕ. Στο Europass CV έχει κανείς τη δυνατότητα να επισυνάψει τα υπόλοιπα έγγραφα Europass, καθώς και οποιαδήποτε άλλη πληροφορία που μπορεί να προστεθεί με τη μορφή ενός ή περισσότερων παραρτημάτων.

Διαβατήριο Γλωσσών Europass (Europass Language Passport)

Το Διαβατήριο Γλωσσών Europass αποτελεί και αυτό προσωπικό έγγραφο, το οποίο επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να καταγράψει τις γλωσσικές του δεξιότητες αφού πρώτα κάνει αυτοαξιολόγηση των γλωσσικών του δεξιοτήτων όσον αφορά την κατανόηση, την ομιλία και τη γραφή. Η αυτοαξιολόγηση γίνεται με βάση το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς, το οποίο παρέχεται μαζί με το έγγραφο και περιγράφει τρία επίπεδα γλωσσικών δεξιοτήτων. Και το Διαβατήριο Γλωσσών Europass σχεδιάστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και έχει κοινή μορφή για όλους τους πολίτες της ΕΕ.

Κινητικότητα Europass (Mobility Europass)

Η Κινητικότητα Europass αποτελεί άλλο ένα προσωπικό έγγραφο, το οποίο καταγράφει και πιστοποιεί, βάσει κοινού ευρωπαϊκού υποδείγματος, τη συμμετοχή σε μια οργανωμένη εμπειρία κινητικότητας σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο να διευκολύνει τον κάτοχό του στο να γνωστοποιεί καλύτερα τις ικανότητες και δεξιότητες που αποκόμισε από τη συγκεκριμένη εμπειρία. Απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτησή του είναι να πληρούνται τα κριτήρια ποιότητας όπως αυτά έχουν τεθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο και κυρίως η μάθηση να πραγματοποιείται σε εκπαιδευτικό ή επαγγελματικό περιβάλλον. Η μαθησιακή αυτή εμπειρία μπορεί να είναι: μία θέση εργασίας σε μια εταιρεία, ένα χρονικό διάστημα εκπαίδευσης ή κατάρτισης ως μέρος ενός ευρωπαϊκού προγράμματος, μία εθελοντική εργασία σε μη κυβερνητική οργάνωση κ.α.. Η διαδικασία συμπλήρωσης και έκδοσης του εγγράφου γίνεται ηλεκτρονικά από τους εμπλεκόμενους φορείς (αποστολής και υποδοχής) και το Εθνικό Κέντρο Europass.

Το έγγραφο συμπληρώνεται σε δύο γλώσσες, στα ελληνικά και στα αγγλικά. Προτού παραδοθεί στο δικαιούχο, σφραγίζεται και υπογράφεται από το Εθνικό Κέντρο Europass και τους φορείς αποστολής και υποδοχής.

Παράρτημα Διπλώματος (Europass Diploma Supplement)

Το Παράρτημα Διπλώματος Europass αποτελεί και αυτό προσωπικό έγγραφο που χορηγείται σε απόφοιτους ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Πανεπιστήμια και Α.Τ.Ε.Ι.). Το Παράρτημα Διπλώματος δεν αντικαθιστά το αρχικό πτυχίο, αλλά επισυνάπτεται σε αυτό και συμβάλλει ώστε να γίνεται πιο κατανοητός ο τίτλος, το επίπεδο και το περιεχόμενο των σπουδών, ιδιαίτερα εκτός των συνόρων της χώρας προέλευσης. Το Europass Παράρτημα Διπλώματος δεν είναι υποκατάστατο του πρωτότυπου πτυχίου και δεν εγγυάται αυτομάτως την αναγνώριση του τίτλου σπουδών. Το Europass Παράρτημα Διπλώματος χορηγείται από το ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα που έχει απονεμίσει και το πρωτότυπο πτυχίο.

Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού (Europass Certificate Supplement)

Το Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού Europass χορηγείται στους κατόχους ενός διπλώματος ή πιστοποιητικού επαγγελματικής κατάρτισης. Είναι ένα συνοδευτικό έγγραφο που διασαφηνίζει τον τίτλο σπουδών και είναι κοινό για όλους τους κατόχους διπλώματος ή πιστοποιητικού της ίδιας ειδικότητας. Το Europass Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού παρέχει πληροφορίες για τον τίτλο σπουδών και τον καθιστά πιο κατανοητό, ιδιαίτερα στους εργοδότες και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλων χωρών. Οι πληροφορίες στο Europass Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού παρέχονται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Το Europass Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού δεν είναι υποκατάστατο του πρωτότυπου τίτλου σπουδών και δεν εγγυάται αυτομάτως την αναγνώρισή του. Το Europass Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού απευθύνεται σε όλους τους αποφοίτους Δημοσίων ή Ιδιωτικών ΙΕΚ και ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ. Στην Ελλάδα η αρμόδια αρχή για την έκδοση του εγγράφου αυτού είναι ο Ο.Ε.Ε.Κ. Στην παρούσα φάση είναι έτοιμα τα Europass Συμπληρώματα Πιστοποιητικού για ένα μεγάλο αριθμό ειδικοτήτων των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) ενώ βρίσκονται σε διαδικασία επεξεργασίας τα υπόλοιπα.

Η δράση του europass όπως την έχουμε παρακολουθήσει αναλυτικά αποτυπώνει με τρόπο πρακτικό και εύχρηστο την προσπάθεια να δημιουργηθεί μια κοινή γλώσσα, ένα κοινό μοντέλο αναγνώρισης προσόντων στις παραπάνω κατηγορίες. Η ανάληψη από τον ΟΕΕΚ και αυτής της δράσης μεγιστοποιεί την κυριαρχία του στο χώρο της αναγνώρισης των προσόντων στην Ε.Ε. Η πορεία λοιπόν ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου σε εκείνο της χώρας μας είναι καθόλα επιτυχής και τεχνοκρατικά ολοκληρωμένη.

Ας δούμε όμως πως αξιοποίησαν μια σειρά προγραμμάτων, αν κατέβουμε δηλαδή από το επίπεδο της εφαρμογής θεσμικού πλαισίου σε εκείνο των συγκεκριμένων δράσεων και θεματικών πολιτικών πρωτοβουλιών όπως είναι το πρόγραμμα Leonardo Da Vinci.

Z. 7. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Z. 7.1. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEONARDO DA VINCI

Το πρόγραμμα Leonardo da Vinci στοχεύει στην εφαρμογή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την επαγγελματική κατάρτιση, συμβάλλοντας στην προώθηση μιας Ευρώπης της γνώσης και υποστηρίζοντας (μεταξύ άλλων) τις πολιτικές των κρατών μελών για τη δια βίου μάθηση⁴⁷¹. Το Συμβούλιο, με την απόφαση 1999/382/ΕΚ, ενέκρινε τη δεύτερη φάση του προγράμματος, για την περίοδο 2000-2006, όπου επισημαίνονταν η ανάγκη «για αύξηση της ποιότητας, της

---

⁴⁷¹ ΕΠΕΑΕΚ

καινοτομίας και της ευρωπαϊκής διάστασης των συστημάτων και των πρακτικών επαγγελματικής κατάρτισης, μέσω της διακρατικής συνεργασίας».

Οι στόχοι όπως καθορίζονταν γι' αυτήν τη φάση του προγράμματος είναι οι εξής:

Στόχος 1: «Η βελτίωση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ατόμων, ειδικά των νέων που παρακολουθούν αρχική επαγγελματική κατάρτιση σε όλα τα επίπεδα, με σκοπό τη διευκόλυνση της επαγγελματικής τους ένταξης και επανένταξης στην αγορά εργασίας.

Στόχος 2: Η βελτίωση της ποιότητας και της πρόσβασης στη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση και στη δια βίου απόκτηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Στόχος 3: Η προώθηση και η ενίσχυση της συμβολής της επαγγελματικής κατάρτισης στη διαδικασία της καινοτομίας, με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας, καθώς και η επιδίωξη νέων δυνατοτήτων απασχόλησης».

Για την εφαρμογή αυτών των στόχων καταρτίστηκαν πέντε μέτρα:

1. Κινητικότητα.

Το μέτρο παρείχε σε φυσικά πρόσωπα τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν κατάρτιση στο εξωτερικό ή να ανταλλάξουν εμπειρίες στα ζητήματα της επαγγελματικής κατάρτισης.

2. Πιλοτικά (Δοκιμαστικά) Σχέδια (ΔΣ) συμπεριλαμβανομένων των θεματικών ενεργειών (ΘΕ)

Το μέτρο στόχευε στην ανάπτυξη της καινοτομίας και τη βελτίωση της ποιότητας στην επαγγελματική κατάρτιση, μέσω της ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων, υλικών, μεθόδων και προσεγγίσεων.

3. Γλωσσικές Ικανότητες (ΓΙ) .

Το μέτρο προωθούσε την ανάπτυξη εργαλείων και μεθοδολογιών για την αναγνώριση και την αξιολόγηση γλωσσικών ικανοτήτων που απαιτούνται ή έχουν αποκτηθεί στον χώρο της εργασίας, μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης.

4. Διακρατικά Δίκτυα (ΔΔ).

Αναπτύχθηκαν διακρατικά δίκτυα συνεργασίας φορέων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό τη διευκόλυνση της ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών.

5. Υλικό Αναφοράς (ΥΑ).

Το μέτρο καθιστούσε δυνατή τη συλλογή συγκρίσιμων στοιχείων σχετικά με τα συστήματα, τις δομές και τις πρακτικές, που υφίστανται στον χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης. Στοχεύει σε ενίσχυση των γνώσεων για τα συστήματα και τις μεθόδους επαγγελματικής κατάρτισης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσα από μελέτες, αναλύσεις και παρακολούθηση ορθών πρακτικών.

Για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος, ενόψει της νέας στρατηγικής προσέγγισης για τη δια βίου μάθηση, οι προτάσεις που αφορούν όλα τα μέτρα (εκτός των προτάσεων για τις ΘΕ) πρέπει να αναφέρονται σε μια από τις τρεις προτεραιότητες του προγράμματος.

- Προτεραιότητα 1 - Η Αποτίμηση της Μάθησης

Εδώ περιλαμβάνονταν θέματα όπως ο προσδιορισμός, η αξιολόγηση και η αναγνώριση της εξωσχολικής και της άτυπης μάθησης καθώς επίσης η μεταφορά και η αμοιβαία αναγνώριση σχολικών πιστοποιητικών και διπλωμάτων. Στόχος είναι να εντοπίζονται, να αξιολογούνται και να αναγνωρίζονται όλες οι μορφές μάθησης, είτε αυτή αποκτάται στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συστημάτων, στην εργασία και στον ελεύθερο χρόνο, είτε στο πλαίσιο οικογενειακών δραστηριοτήτων, δίδοντας έτσι στους πολίτες τη δυνατότητα συνδυασμού και αξιοποίησης όλων αυτών των μορφών μάθησης.

- Προτεραιότητα 2 – Νέες Μορφές Μάθησης και Διδασκαλίας Βασικών Δεξιοτήτων στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Οι νέες μέθοδοι μάθησης στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση τονίζεται πως θα πρέπει να επικεντρώνονται περισσότερο στην ανάπτυξη προσεγγίσεων που θα εστιάζουν στο μαθητευόμενο, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητευομένων, ειδικά αυτών που έχουν αποκοπεί από τη μάθηση, καθώς και των πλαισίων, τυπικών ή άτυπων, όπου παρέχεται η μάθηση. Η κατάρτιση διδακτικού προσωπικού, εκπαιδευτών και άλλων παραγόντων θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων, όπως επίσης και στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ οργανισμών κατάρτισης, πανεπιστημίων, επιχειρήσεων και εθελοντικών οργανώσεων.

Προτεραιότητα 3 – Προσανατολισμός και απειλή

Στόχος της είναι η βελτίωση της ευρωπαϊκής διάστασης του προσανατολισμού, με την υποστήριξη της ανταλλαγής εμπειριών, όσον αφορά τις μεθοδολογίες και τα πρότυπα. Η Ευρώπη πρέπει να αποτελεί το πεδίο αναφοράς για τις υπηρεσίες προσανατολισμού, οι οποίες πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με ευκαιρίες εργασίας και μάθησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

- Διάρκεια των σχεδίων

Όπως αναφέρονταν στην απόφαση του Συμβουλίου για τη θέσπιση του προγράμματος, η διάρκεια των σχεδίων στο πλαίσιο του μέτρου για την κινητικότητα δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 2 χρόνια, ενώ τα σχέδια που αφορούν τα άλλα μέτρα: δοκιμαστικά σχέδια, συμπεριλαμβανομένων θεματικών ενεργειών· γλωσσικές ικανότητες· διακρατικά δίκτυα και υλικά αναφοράς, δεν μπορούν να έχουν διάρκεια μεγαλύτερη από 3 έτη.

- Χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα

Το πρόγραμμα προβλέπονταν να εφαρμοστεί στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ήταν επίσης ανοιχτό για τη συμμετοχή κρατών της ΕΖΕΣ και του ΕΟΧ (Ισλανδία, Λίχτενσταϊν, Νορβηγία), της Κύπρου, της Μάλτας, της Τουρκίας και των συνδεδεμένων χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (ΧΑΚΕ): Βουλγαρία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχική Δημοκρατία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία. Υποψήφιοι που επιθυμούν να υποβάλουν πρόταση στο πλαίσιο του προγράμματος Leonardo da Vinci καλούνται να συνεργαστούν με φορείς από τις χώρες αυτές, σύμφωνα με τους κανόνες επιλεξιμότητας που καθορίζονται στο γενικό εγχειρίδιο για τους υπεύθυνους υλοποίησης.

Όσον αφορά οργανισμούς από την Τουρκία, η συμμετοχή τους στα σχέδια προϋπέθετε τη λήψη σχετικής απόφασης πριν από τη λήξη της διαδικασίας επιλογής των σχεδίων.

"Η πρόσβαση στο παρόν πρόγραμμα ήταν ανοικτή σε όλους τους δημόσιους ή/και ιδιωτικούς οργανισμούς και ιδρύματα που ασκούν δραστηριότητες στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, και ιδίως: α) στα ιδρύματα, στα κέντρα και τους οργανισμούς επαγγελματικής κατάρτισης όλων των επιπέδων, συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημίων, β) σε κέντρα και οργανισμούς έρευνας, γ) σε επιχειρήσεις, ιδίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τις βιοτεχνίες, ή σε φορείς του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που παρεμβαίνουν στον τομέα της κατάρτισης δ) σε εμπορικούς οργανισμούς, μεταξύ άλλων σε εμπορικά επιμελητήρια, κ.λπ., ε) στους κοινωνικούς εταίρους, στ) σε τοπικούς και περιφερειακούς φορείς και οργανισμούς, ζ) σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οργανισμούς εθελοντικών δραστηριοτήτων και μη κυβερνητικούς οργανισμούς (ΜΚΟ).⁴⁷²

Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να είναι νομικές οντότητες. Επίσης, πρέπει να εδρεύουν σε μια από τις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Leonardo da Vinci.

Τα φυσικά πρόσωπα δεν είχαν δυνατότητα συμμετοχής.

Z. 7. 2. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ : ΔΙΑΠΛΟΥΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΔΙΑΠΛΟΥΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ Ανοιχτή Μεθοδολογία Δια Βίου Διαχείρισης Σταδιοδρομίας

---

⁴⁷² http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardo2_en.html

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος Leonardo da Vinci, ξεκίνησε η υλοποίηση του πιλοτικού σχεδίου Διάπλους Κατάρτισης Απασχόλησης. Πρόκειται για ένα Ευρωπαϊκό Εργαλείο δια βίου Διαχείρισης Σταδιοδρομίας, στο οποίο ο ΟΒΕΚ συμμετείχε ως βασικός εταίρος.

Με την ανεργία να απειλεί χιλιάδες Ευρωπαίους και Ευρωπαίες, αλλά και με την ταχύτητα απαξίωσης γνώσεων και δεξιοτήτων, οι ανάγκες για υπηρεσίες προσανατολισμού είναι δεδομένες. Οι επιχειρήσεις χρειάζεται να στηρίζουν και ν' αξιοποιήσουν, όσο γίνεται καλύτερα, το ανθρώπινο δυναμικό τους, μέσω των συστημάτων κατάρτισης. Το σχέδιο καλύπτει ακριβώς αυτές τις ανάγκες, με την παραγωγή ενός Ευρωπαϊκού Εργαλείου δια βίου Διαχείρισης Σταδιοδρομίας, το οποίο βοηθά το άτομο να κάνει έναν απολογισμό της σταδιοδρομίας του και να επανασχεδιάζει τη μελλοντική του πορεία σε κάθε φάση της επαγγελματικής του ζωής.

Για την πιλοτική εφαρμογή του σχεδίου επιλέχθηκε ο κλάδος των Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), ως ο δυναμικότερος τομέας της οικονομίας στην Ευρώπη. Το μεγαλύτερο πρόβλημα στο χώρο των ΤΠΕ είναι οι τεράστιες ελλείψεις σε εξειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό (EICTA Memorandum 2001), καθώς, σύμφωνα με τα στοιχεία, στο τέλος του 2000 υπήρχαν 1.900.000 κενές θέσεις εργασίας για επαγγελματίες ΤΠΕ όλων των επιπέδων και ειδικοτήτων (IDC/, EITO 2001).

Το σχέδιο πρότεινε μια ολοκληρωμένη παρέμβαση δια βίου Διαχείρισης της Σταδιοδρομίας και μπορεί να χρησιμοποιηθεί (α) σε όλες τις δομές αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά και (β) στα εξειδικευμένα τμήματα διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων των επιχειρήσεων ΤΠΕ.

Στο προτεινόμενο σχέδιο συμμετέχουν επτά (7) εταίροι από τέσσερις (4) χώρες / Ελλάδα, Μεγάλη Βρετανία, Γερμανία και Κύπρο:

Ι. Ε.Κ.Ε.Π, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού και Επαγγελματικού Προσανατολισμού – συντονιστής φορέας

Ο.Ε.Ε.Κ, Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης

Σ.Ε.Π.Ε., Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Πληροφορικής & Επικοινωνιών Ελλάδας

N.I.C.E.C., National Institute for Careers Education and Counseling, Αγγλία

FCZB, Frauen Computer Zentrum Berlin, Γερμανία

Κ.Σ.Κ.Σ.Ε.Α., Κυπριακός Σύνδεσμος Καθηγητών Συμβουλευτικής & Επαγγελματικής Αγωγής

Z. 7. 3. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η ιδέα του Προγράμματος «Αειφόρος Επαγγελματοποίηση» γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της γαλλικής Προεδρίας το Νοέμβριο του 2000 και υλοποιήθηκε με τη

μορφή διακυβερνητικής πρωτοβουλίας των Υπουργών Παιδείας Ελλάδας Πέτρου Ευθυμίου και Γαλλίας Ζαν Λουί Μελανσόν.

Η πρώτη φάση του Προγράμματος ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2002 και η δεύτερη φάση ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας. Για τη φάση αυτή αποφασίστηκε να δημιουργηθούν τρία νέα κοινά διπλώματα σε αντίστοιχους τομείς οικονομικής δραστηριότητας έχοντας ως κριτήριο επιλογής, τους τομείς, που έχουν δηλώσει οι περισσότερες ενδιαφερόμενες χώρες.

Τουρισμός (αξιολόγηση/ανάδειξη - προώθηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων)

Εμπόριο (με χρήση νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, NTIC)

Πλαστουργία

Z.8. Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Βασικός σκελετός ενός σύγχρονου συστήματος δια βίου μάθησης δεν μπορεί παρά να είναι η εκπαίδευση ενηλίκων. Στην Ελλάδα ο δημόσιος φορέας ο οποίος σχεδιάζει και αναλαμβάνει δράσεις στον τομέα αυτό, είναι η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η Γ.Γ.Δ.Β.Μ. είναι ο επιτελικός φορέας στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων που σχεδιάζει, συντονίζει και υλοποιεί σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό ενέργειες που αφορούν στη διά βίου μάθηση όπως:

- Η βασική εκπαίδευση ενηλίκων, δηλαδή η καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού και η συμπλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Η γενική εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων, δηλαδή η παροχή συνεχιζόμενης κατάρτισης, η κατάρτιση και επιμόρφωση ειδικών ομάδων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, η υλοποίηση προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας καθώς και εκπαίδευσης στον τομέα των νέων τεχνολογιών.
- Η κοινωνικο-πολιτιστική εκπαίδευση και επιμόρφωση που αφορά σε θέματα πολιτισμού, υγείας και περιβάλλοντος καθώς και ενημέρωση για θέματα κοινωνικά, πολιτιστικά και ευρωπαϊκά.
- Η ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση καθώς και η σύνδεση και συνεργασία με τα σύγχρονα συστήματα ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Η εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων.

Η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων έχει ως αποστολή τη διά βίου μάθηση

των πολιτών της χώρας (ανεξαρτήτως των εκπαιδευτικών και άλλων χαρακτηριστικών τους) καθώς και του αποδήμου ελληνισμού.

Σύμφωνα με το Νόμο 2909/2001, Άρθρο 3, στις αρμοδιότητες της Γ.Γ.Δ.Β.Μ. υπάγονται «...ο σχεδιασμός, ο συντονισμός και η υλοποίηση, σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό, ενεργειών που αφορούν στη διά βίου μάθηση ...»

Στη Γ.Γ.Δ.Β.Μ. υπάγεται το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.). Το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. είναι ΝΠΙΔ και σύμφωνα με το Νόμο 2909/2001 «...έχει ως κύρια αποστολή τη τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γ.Γ.Δ.Β.Μ. και την υλοποίηση ενεργειών που αφορούν στη διά βίου μάθηση». Η Γ.Γ.Δ.Β.Μ. εφαρμόζει την πολιτική της μέσω:

- του Ι.Δ.ΕΚ.Ε.
- των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων
- των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας
- των Σχολών Γονέων
- του Κέντρου Εκπαίδευσης - Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση
- του Κέντρου Μελετών Διά Βίου Εκπαίδευσης Επιμόρφωσης
- του Κέντρου Επιμόρφωσης Εκπαιδευτών Ενηλίκων
- των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.), τις οποίες χρηματοδοτεί με εθνικούς πόρους του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.), εθνικής εμβέλειας

Να υπογραμμίσουμε πως μετά τις εκλογές του 2009 το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων επονομάστηκε Υπουργείο Παιδείας – Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Με την κίνηση αυτή αναβαθμίζεται σε επίπεδο συμβολικό και σημειολογικό ο ρόλος της Δια Βίου Μάθησης στην Ελλάδα γενικότερα. Πρόκειται για μια νέα πολιτική κουλτούρα που υποστηρίζεται από τον Γ. Παπανδρέου προκειμένου να βελτιωθούν ζητήματα συγκρότησης προσωπικότητας των πολιτών, αγωγής πολιτικής, βελτίωσης των επαγγελματικών προσόντων, επιμόρφωσης του κατάναλωτή, κ.α.

Με την παρουσίαση αυτών των οργανισμών, φορέων, ινστιτούτων, θελήσαμε να παρουσιάσουμε τα βασικά εργαλεία που θεσμοθέτησε η ελληνική πολιτεία προκειμένου να εφαρμόσει τις πολιτικές προτάσεις της Ε.Ε. Ακόμη με τον τρόπο αυτό έγινε προσπάθεια να καλυφθούν κενά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα που ως τότε ήταν εντελώς στατικό και το φάσμα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σταματούσε στις εγκύκλιες σπουδές, αναπτύσσοντας μια νοοτροπία εντελώς ξεπερασμένη αλλά και νοχελική σε σχέση με την τάση της συνεχούς επιμόρφωσης και της επικαιροποίησης – ανανέωσης των γνώσεών μας.

Όλη αυτή η λογική πρόσθετε στην Ελλάδα μη παραγωγικά βάρη και μια αντίληψη γενικού βολέματος και παραίτησης. Σίγουρα με τη δρομολόγηση των προγραμμάτων αυτών έγιναν βήματα σημαντικά. Εκτιμούμε όμως πως υπάρχει ανάγκη οι θεσμοί αυτοί κυρίως όσοι ασχολούνται με επαγγελματική εκπαίδευση και δια βίου μάθηση να αποκεντρωθούν, να ενισχυθούν οικονομικά και να υπάρξει φροντίδα ούτως ώστε να αποκτήσουν το δικό τους εξοπλισμό και τις υποδομές για να αποτε-

λέσουν Κέντρα Επιμόρφωσης Γειτονιάς (μπορούν να αξιοποιηθούν τα σχολικά κτίρια, αλλά με άλλη οργάνωση και το ανάλογο προσωπικό).

Η Δια Βίου Μάθηση πρέπει να αποτελεί τρόπο ζωής, όχι με την πιεσμένη λογική της προσθήκης προσόντων, αλλά για τη χαρά της γνώσης και της δημιουργίας της συνεχούς ανανέωσης των ανθρώπων και της δημιουργίας ευνοϊκότερων συνθηκών προκειμένου να αντιμετωπιστούν σειρά σύγχρονων και δυσάρεστων ζητημάτων αποκλεισμού, ρατσισμού και μελαγχολίας.

1. Η θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη σε σχέση με τη ΔΒΜ

Ένα κεφάλαιο που όπως έχουμε παρουσιάσει αποτελεί πρόταγμα για την Ευρώπη, στη χώρα μας έχει γνωρίσει μεγάλες περιπέτειες και έχει ελάχιστα αξιοποιηθεί και εδραιωθεί ως μέσο αντιμετώπισης σειράς κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων όπως είναι αυτό της ένταξης, της απασχόλησης, της αυτοεκτίμησης κ.τ.λ.

Σε σχέση με τη συμμετοχή των ενηλίκων στη ΔΒΜ, η επίδοση της Ελλάδας είναι, συγκριτικά με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, πολύ χαμηλή και η πρόοδος που έχει σημειωθεί στο συγκεκριμένο τομέα από το 2000 είναι κατώτερη του αναμενόμενου. Συγκεκριμένα η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Ρουμανία, η Κροατία και η Τουρκία έχουν σημειώσει μικρή ή και καθόλου πρόοδο στη βελτίωση του δείκτη συμμετοχής των ενηλίκων στη ΔΒΜ.

	ΕΛΛΑΔΑ		ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ Ε.Ε		ΣΤΟΧΟΙ Ε.Ε	
	2000	2008	2000	2008	2010	2020
Συμμετοχή Ενηλίκων στη ΔΒΜ (ηλικία 25-64 για περίοδο 4 εβδομάδων το χρόνο)	2,6% (2003)	2,9%	8,5% (2003)	9,5%	12,5%	15%

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εξαιρετικά χαμηλής συμμετοχής στη ΔΒΜ είναι η ηλικιακή ομάδα από 50 έως 64, όπου στην Ελλάδα, την Ουγγαρία και την Τουρκία ποσοστό λιγότερο του 1% των συμμετεχόντων στην έρευνα από τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα δήλωσε ότι συμμετείχε σε δράση ΔΒΜ, μέχρι και τέσσερις εβδομάδες, πριν τη διεξαγωγή της έρευνας.

Συνολικά η χώρα μας βρίσκεται στην 27^η θέση (από τις 33 χώρες που μετρήθηκαν) πολύ χαμηλά και από τον μέσο όρο των 27, μία θέση πίσω από την Ουγγαρία και μόλις μία θέση πάνω από τα Σκόπια.

Συμμετοχή Ενηλίκων στη ΔΒΜ στην Ευρώπη

1. Σουηδία	18. Βέλγιο
2. Δανία	19. Λετονία
3. Ισλανδία	20. Ιταλία
4. Φιλανδία	21. Μάλτα
5. Ηνωμένο Βασίλειο	22. Πορτογαλία
6. Νορβηγία	23. Λιθουανία
7. Ολλανδία	24. Πολωνία
8. Σλοβενία	25. Σλοβακία
9. Αυστρία	26. Ουγγαρία
10. Ισπανία	27. Ελλάδα
11. Εσθονία	28. Σκόπια
Μέσος Όρος των 27	29. Κροατία
12. Λουξεμβούργο	30. Τουρκία
13. Κύπρος	31. Ρουμανία
14. Γερμανία	32. Βουλγαρία
15. Τσεχία	33. Λιχτενστάιν
16. Γαλλία	
17. Ιρλανδία	

2. Η θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη σε σχέση με την ΕΕΚ

Ανάλογα είναι όμως τα πράγματα σε σχέση με τη συμμετοχή στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ). Βρισκόμαστε στην «προνομιούχο» 4^η θέση από το τέλος, πίσω από χώρες όπως η Λετονία, η Εσθονία και η Πολωνία. Ωστόσο στο επίπεδο της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης παρατηρείται μία μικρή βελτίωση καθώς βρισκόμαστε στην 6^η θέση (πάντα από το τέλος) μπροστά από την Πορτογαλία και μόλις μία θέση πίσω από την Ιρλανδία.

<i>Συνολικό Κόστος ΣΕΚ ανά εργαζόμενο στην Ευρώπη</i>		
	1999	2005 (τελευταία σταθμισμένα)
Μ.Ο. των 27	633€	461€
Ελλάδα	223€	137€
Δανία	1.132€	993€

Επίσης το ποσοστό συμμετοχής των εργαζομένων σε σεμινάρια Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) είναι σύμφωνα με τα στοιχεία, που παραθέτει η πρόσφατη έκθεση του SCIB (Standing Committee on Indicators & benchmarks), κατά μέσο όρο 33% στις Ευρωπαϊκές χώρες που μετρήθηκαν (μειωμένος σε σχέση με το 1999 που ήταν 40%). Η συμμετοχή κυμαίνεται από 14% στην Ελλάδα (τελευταία στην κατάταξη) και 15% στη Βουλγαρία, τη Λετονία και τη Λιθουανία μέχρι το 59% στην Τσεχία. Επίσης ο μέσος ετήσιος όρος χρόνου (σε ώρες ανά εργαζόμενο) που αφιερώθηκε σε σεμινάρια ΣΕΚ κυμαινόταν από 3 ώρες στην Ελλάδα (εκ νέου τελευταίοι) μέχρι και 16 ώρες στο Λουξεμβούργο. Η Τσεχία, το Λουξεμβούργο, η Γαλλία, η Σλοβενία και η Σουηδία είναι οι περισσότερο επικεντρωμένες χώρες στη ΣΕΚ με ποσοστά συμμετοχής άνω του 45% και 13 ώρες ανά εργαζόμενο το χρόνο. Στο άλλο άκρο της κατάταξης βρίσκουμε την Λετονία, τη Βουλγαρία, τη Λιθουανία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και φυσικά την Ελλάδα.

Z. 9.ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2010: ΣΧΕΣΕΙΣ, ΑΝΑΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΕΣ

Δεν είναι χωρίς σημασία το γεγονός ότι η post-Lisbon agenda διαμορφώνεται σε ένα καθεστώς διευρυμένης κοινωνικής ανασφάλειας, πολλαπλών κρίσεων νομιμοποίησης, ενίοτε και πολιτικής αμηχανίας στην Ευρώπη. Εδώ δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι όσο κι αν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιχειρεί να «υπενθυμίζει» ότι η καθηγεμονία της στη δημόσια σφαίρα δεν πρέπει να απονευρώσει την προοπτική μακροπρόθεσμων σχεδιασμών και να ακυρώσει την ανάγκη σχεδιασμού μεταρρυθμίσεων (“still long term challenges vs current shocks”), τα πραγματικά και άμεσα προβλήματα παραμένουν.

Η δεκαετία που φεύγει μας κληρονομεί οπωσδήποτε πολύτιμες εμπειρίες και δυνατότητες, (βλ. επίλογο) αλλά και προβλήματα, όπως η σταδιακή εγκατάλειψη της ρύθμισης και η ασάφεια στη λήψη απόφασης, η αδυναμία διαχείρισης δυσαρμονιών και μια γιγάντωση της γραφειοκρατίας.

Η Ελλάδα λοιπόν, πως απαντά στις προκλήσεις αυτές της εποχής είναι ένα ζητούμενο και μάλιστα, αν λάβουμε υπόψη μας τις εγγενείς αδυναμίες που έρχονται εις επίρρωσιν των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω. Θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε το πεδίο σε μακρο- και μικρο- επίπεδου εμβαπίζοντας κάποιες από τις ουσιώδεις πολιτικές προκλήσεις για την Ελλάδα στο πεδίο εκπαίδευσης, κατάρτισης και σχέσης με την απασχόληση στις μεγάλες μεταρρυθμιστικές ατζέντες, που διατάσσονται στο εσωτερικό της post- Lisbon agenda στην Ε.Ε.

- Η αλλαγή παραδείγματος μάθησης (“learning paradigm”) στην βασική εκπαίδευση και ο οργανικός μετασχηματισμός των σχολείων σε Οργανισμούς Μάθησης, στην κατεύθυνση του ανοικτού σχολείου (ζήτημα στο οποίο δείχνει να αποδίδει μεγάλη σημασία και η Υπουργός

Παιδείας κα Άννα Διαμαντοπούλου από ό,τι φαίνεται από την προτεραιοποίηση των στοχεύσεων της).

- Η ανάπτυξη επί της ουσίας των 8 Βασικών Ικανοτήτων (*key competences framework*) σε όλο το φάσμα της Δια Βίου Μάθησης, όπως και στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., όπου γίνονται σοβαρές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στην κατεύθυνση της αναδιοργάνωσης της εκπαίδευσης με βάση τα 8 συγκεκριμένα *set* δεξιοτήτων που έχουν προσδιοριστεί ήδη από το 2006 ως το βασικό πλαίσιο διδασκαλίας- μάθησης στην Ε.Ε. (Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα/ επικοινωνία σε ξένες γλώσσες/ Μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες/ Ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία/ Ψηφιακή ικανότητα/ Μεθοδολογία της μάθησης- μεταγνωστικές ικανότητες/ Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες του πολίτη/ Πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα/ Πολιτιστική συνείδηση και έκφραση)⁴⁷³. Η συγκρότηση ενός, θεμελιωμένου στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων (*competence based*) μαθησιακού περιβάλλοντος δείχνει παραπάνω από απαραίτητη για την Ελλάδα· πολλώ δε μάλλον αν αυτό εδρασθεί στην εμπράγματη διαθεματικότητα (*cross curricular perspective*) με τη σύγχρονη αλλαγή των αναλυτικών προγραμμάτων στην κατεύθυνση της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης και της έμφασης στα μαθησιακά αποτελέσματα (*learning outcomes*: γνώση- ικανότητες και δεξιότητες).

- Η πραγματική μεταρρύθμιση της τεχνικο-επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, με αναβάθμιση των σπουδών και δυνατότητα εισαγωγής των αποφοίτων σε Πανεπιστήμια (στην κατεύθυνση και της σχετικής κοινοτικής πρότασης «*eliminating dead ends in education and training*»)⁴⁷⁴.

- Ο εξορθολογισμός του θεσμικού πλαισίου για τη ΔΒΜ με τη σύγχρονη θεμελίωση ενός ευέλικτου (και μακριά από διοικητικά βάρη) δικτύου, μεταξύ Κράτους, Δημόσιας Διοίκησης, Εκπαιδευτικού Συστήματος, Τοπικών Κοινωνιών και Αγοράς Εργασίας.

- Η αποτύπωση και στην ελληνική πραγματικότητα του συνδυασμού στόχων (με βάση βέβαια την τάση μετάβασης από τους ανελαστικά ποσοτικούς σε γνήσιως ποιοτικούς δείκτες) ώστε να αναπροσδιοριστούν ψύχραιμα οι όροι συγκρότησης της σχέσης τεχνοκρατίας και πολιτικής στην Ελλάδα.

- Η εμπράγματη συσχέτιση εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής, με έμφαση στην πολυεπίπεδη ενσωμάτωση (ειδικά μέσω της δια βίου μάθησης) κοινωνικά ευπαθών ομάδων. Είτε πρόκειται για νέες πληθυσμιακές κατηγορίες κοινωνικής ευπάθειας (όπως οι *Neets- young people not in education, employment and training*, στους οποίους έχουμε αναφερθεί, είτε για μείζονος σημασίας κοινωνικά ευάλωτες ομάδες όπως τα ΑμΕΑ (για τους οποίους προϋποτίθεται μια ουσιαστική μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου εκπαίδευσης και ενσωμάτωσης στην κατεύθυνση του *inclusive education paradigm*).

Τα παραπάνω αποτελούν τα βασικότερα πεδία εφαρμογής στα οποία απαιτείται να στραφεί ο πολιτικός σχεδιασμός στη χώρα μας. Απολύτως απαραίτητη δείχνει είσης η ολοκληρωμένη και ερευνητικά θεμελιωμένη χαρτογράφηση όλων των πιστοποιημένων μορφών αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και πρόταση για την βέλτιστη ένταξη τους στο *National Qualification Framework*.

Το *European Qualification Framework (EQF)* επιχειρεί να εξορθολογίσει τη σχέση επαγγελματικών προσόντων, πιστοποιημένης μάθησης και ικανοτήτων, να διευκολύνει την κινητικότητα εργαζομένων ανά την Ε.Ε. και συγχρόνως να “λειάνει” πρακτικά τις υφιστάμενες εθνικές θεσμικές- κανονιστικές ασυμμετρίες. Αναδιατάσσει λοιπόν τους όρους

---

⁴⁷³ Παπαδάκης Ν. «Αυτό ήταν λοιπόν...»; Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, κατάρτιση και Στρατηγική της Λισσαβόνας. Πέρα από την αρχή της επικουρικότητας;» Αθήνα, Σαββάλας

⁴⁷⁴ Ο.π.

συγκρότησης της σχέσης δεξιοτήτων- μαθησιακών αποτελεσμάτων (*learning outcomes= knowledge- skills- competences*) και (τελικά) απασχόλησης/ απασχολησιμότητας⁴⁷⁵. Το EQF αφορά τη Δια Βίου Μάθηση και επιμερίζεται σε 8 κατακόρυφα επίπεδα, που διασυνδέονται με 3 οριζόντια κριτήρια και δομούνται στη βάση 2 πυλώνων: δεξιότητες και ικανότητες. Στην ουσία κωδικοποιείται η συσχέτιση των κοινών επιπέδων αναφοράς με τα επιμέρους χαρακτηριστικά των εθνικών αλλά και τομεακών- κλαδικά (*national/ sectoral*) συστημάτων. Όλα αυτά απόλγουν δε στη συγκρότηση εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων (*NQFs*), στα πλαίσια της υπερεθνικής θεσμικής και επιχειρησιακής ομπρέλας (*EQF*) μέσω της ανάπτυξης κοινών στρατηγικών, μεθόδων και εργαλείων πιστοποίησης- αναγνώρισης δεξιοτήτων.

Με βάση όλα τα προαναφερθέντα, καθίσταται απολύτως σαφές ότι η απουσία *NQF* στην Ελλάδα κινδυνεύει να απονευρώσει σειρά από δυνατότητες της χώρας.

Η τέταρτη προγραμματική περίοδος 2007-2013 για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Δια Βίου Μάθησης έχει ήδη ξεκινήσει με την έγκριση του προγράμματος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ψήφιση από την Βουλή του σχετικού νόμου.

Το έτος 2008 είναι το κομβικό χρονικό σημείο όπου συναντώνται η Γ' Προγραμματική περίοδος με προθεσμία ολοκλήρωσης την 31/12/2008 και η έναρξη εφαρμογής της Δ' Προγραμματικής Περιόδου, στο διάστημα του οποίου θα πρέπει να πραγματοποιηθούν όλες οι απαραίτητες κανονιστικού χαρακτήρα ενέργειες για την διαχείριση του προγράμματος και η αποτύπωση του σχεδιασμού με παράλληλη εφαρμογή των ωρίμων δράσεων.

Η Δ' Προγραμματική Περίοδος προβλέπεται ότι θα είναι και η τελευταία από πλευράς κοινοτικής συγχρηματοδότησης, δεδομένου ότι ήδη πέντε Περιφέρειες της χώρας βρίσκονται στην έξοδο από τη σύγκλιση ή εισέρχονται σταδιακά στις ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Βασικός στόχος του νέου Προγράμματος είναι η ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης και η σύνδεσή της με την αγορά εργασίας.

Για την επιτυχία αυτού του στόχου είναι αναγκαία η ενεργός συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Η επιτυχία όμως του Προγράμματος θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την συμπεριφορά των φορέων υλοποίησης, τόσο ως προς την εξασφάλιση των ποιοτικών στοιχείων του φυσικού τους αντικειμένου, όσο και ως προς την επιτυχή οικονομική διαχείριση των δράσεων που θα αναλάβουν να τις εκτελέσουν. Η όλη προσπάθεια θα στεφθεί από επιτυχία και θα προωθήσει την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού μας συστήματος συμβάλλοντας σημαντικά στην ευρύτερη ανάπτυξη της χώρας μας.

Μέσα από όλη αυτή την παρουσίαση, ανάλυση των προγραμμάτων ΕΠΕΑΕΚ μπορούμε να παρατηρήσουμε την προσπάθεια να ακολουθηθούν οι επιταγές της Ε.Ε. η οποία εξάλλου χρηματοδότησε σε μεγάλο βαθμό όλες τις νέες δραστηριότητες που εφαρμόστηκαν στη χώρα μας και κατά την 3^η προγραμματική περίοδο (Γ' ΚΠΣ) και βεβαίως συνεχίζει να χρηματοδοτεί κατά την 4^η (ΕΣΠΑ).

---

⁴⁷⁵ ό.π.

Γενικότερα η υποχρηματοδοτούμενη ελληνική εκπαίδευση βρήκε σημαντικούς πόρους από τα ταμεία Συνοχής, το Περιφερειακό και το ΕΚΤ. Δεν είναι υπερβολή να πούμε πως δεν θα είχαν υλοποιηθεί πολλές αναγκαίες εκπαιδευτικές παράμετροι χωρίς τη χρηματοδότηση αυτή. Αναφερόμαστε σε ό,τι αφορά την Τεχνολογική Εκπαίδευση και την ίδρυση των ΣΕΚ (εξοπλισμένων εργαστηρίων για κατάρτιση), η ΠΔΣ στα Ενιαία Λύκεια, τα εργαστήρια Η/Υ σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας για όσους εγκατέλειπαν το σχολείο, την ΚΔΑΥ και τα ειδικά σχολεία, για να αναφερθούμε σε πολύ μεγάλες και σημαντικές υποδομές. Από την άλλη η επιμόρφωση καθώς και η κατάρτιση χρηματοδοτήθηκε εξ' ολοκλήρου από ευρωπαϊκούς πόρους. Βεβαίως παραμένει ζητούμενο το ποιοτικό αποτέλεσμα όλης αυτής της προσπάθειας.

Ο όλος σχεδιασμός δεν μπορεί να πει κανείς πως δεν ήταν σωστός και πως η οργάνωση υστερούσε, αφού ακολούθησε διεθνή στάνταρς και πρότυπα. Όμως όλα αυτά ισχύουν υπό Κανονικές Συνθήκες. Οι υπόλοιπες χώρες που εξετάσαμε σε προηγούμενα κεφάλαια, δρομολογούσαν δράσεις που στηρίζονταν σε ένα καλά οργανωμένο και αποτελεσματικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αντίθετα στη χώρα μας, πάνω σε ένα σαθρό και με μεγάλες ελλείψεις, παλινδρομήσεις και καθυστερήσεις εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς προσανατολισμό, στόχους και με τυπικές λειτουργίες να υποκαθιστούν την ουσία εκπαιδευτικό σύστημα, όλα αυτά ήταν φυσικό να μην φέρουν τα απαιτούμενα και αναμενόμενα αποτελέσματα. Ακόμη η αναξιοκρατία και η αδιαφάνεια οδήγησαν στη σπατάλη, στην παραγωγή παιδαγωγικού υλικού με αμφισβητούμενη χρηστικότητα και ποιότητα. Εκατοντάδες τόμοι νέων βιβλίων, χιλιάδες ώρες επιμόρφωσης με μηδενικά αποτελέσματα. Αυτά χαρακτηρίζουν τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιήθηκαν τα χρηματοδοτικά προγράμματα που εισέπραξε η χώρα μας.

Βεβαίως για όλα αυτά μέγας υπεύθυνος δεν είναι άλλος παρά οι πολιτικές ηγεσίες διαχρονικά. Η αλλαγή πολιτικών και προτεραιοτήτων που συνόδευε την αλλαγή σε πρόσωπα σε θέσεις κλειδιά οδήγησαν σε επικαλύψεις και επανασχεδιασμούς, παλινδρομήσεις. Οργανισμοί όπως το ΚΕΕ οργανώθηκαν την δεύτερη προγραμματική περίοδο και καταργήθηκαν στην ουσία στην Τρίτη. Όλα αυτά χωρίς να αλλάζει ο κεντρικός και επίσημος σχεδιασμός και να δημιουργούνται προβλήματα στις δεσμεύσεις με την Επιτροπή.

Μπορεί να έχουμε πολλές διαφωνίες ή να εμφανιζόμαστε σκεπτικιστές απέναντι στην πορεία της Ε.Ε. ή τις προτεραιότητές της. Μπορεί επίσης να έχουμε διαφορετικές απόψεις για την εκπαίδευση και τους σκοπούς της από εκείνες που η ΕΕ έχει υιοθετήσει στις αποφάσεις της και στα νομοθετικά της κείμενα. Όμως πρέπει να παραδεχθούμε πως η χρηματοδότηση αυτή ήταν σημαντική για την αναβάθμιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών που τις δικαιούνταν. Βεβαίως η Ελλάδα χωρίς στόχο και κυρίως χωρίς να εστιάζει σε προτεραιότητες και να βασιστεί σε ανάγκες που μπορούσαν να δώσουν ώθηση σε παραγωγικούς τομείς που είχαν δυνατότητες ανάπτυξης στη χώρα μας, δόθηκαν σε γενικές και άχρωμες επενδύσεις.

Η ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Η. 1. ΠΡΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Ας δούμε όμως πως καταγράφεται η εξέλιξη της Ατζέντας της Λισαβόνας: “Πρόγραμμα Education & Training 2010”, σε μια από τις τελευταίες αναφορές της ομάδας παρακολούθησης, αυτή του 2009⁴⁷⁶. Στόχος της αναφοράς αυτής ήταν να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα και να καθοριστούν οι στόχοι για την επόμενη περίοδο με βάση τις κατευθύνσεις που η Επιτροπή έχει προκρίνει. Περιλαμβάνει αποτελέσματα, μελέτες και έρευνες που έγιναν στο συγκεκριμένο τομέα. Η ομάδα παρακολούθησης έχει δώσει στοιχεία που στο πλαίσιο της μελέτης μας έχουμε δει αρκετά από αυτά⁴⁷⁷.

Στις 25 Μαΐου του 2007 το Συμβούλιο για την Εκπαίδευση ενέκρινε το πλαίσιο των 16 δεικτών για να παρακολουθήσει την εξέλιξη των στόχων της Λισαβόνας στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση. Επανεξετάζοντας το πλαίσιο αναφοράς για τη συνεργασία στον τομέα αυτό η Επιτροπή ενέκρινε το Μάιο του 2009 τις αναφορές όπου εμπεριέχονται οι βασικές προτεραιότητες που είναι οι ακόλουθες:

- να γίνει η Δια Βίου Εκπαίδευση και η Κινητικότητα πραγματικότητα
- την αποδοχή της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης
- να προωθηθεί η ισότητα και η κοινωνική συνοχή και η ιδέα του ενεργού πολίτη
- να ενισχυθεί η δημιουργικότητα και η καινοτομία, με την επιχειρηματικότητα σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης

Ακόμη η αναφορά περιελάμβανε την πρόοδο στα εκπαιδευτικά συστήματα των Κρατών – Μελών (27), των υποψηφίων χωρών, και πως αυτές μπορούν να συνδεθούν με τους στόχους της Λισαβόνας. Περιελάμβανε επίσης, συγκριτικά στοιχεία και αναφορές σε παγκόσμια δεδομένα στον ίδιο χώρο. Εκείνο το οποίο διαπιστώνεται είναι πως καλά παραδείγματα υπάρχουν και στην περιοχή της Ε.Ε.. Η μετάδοση καλών πρακτικών αποτελούσε και αποτελεί ένα ζητούμενο.

---

⁴⁷⁶ *Progress to lisbon objectives in education & training 2009 indicators bench.*

⁴⁷⁷ *Progress Reports for 2004-2008*

Στην αναφορά⁴⁷⁸ αυτή μπορούμε να βρούμε μια σειρά βασικών παρατηρήσεων όπως:

- οι στόχοι της Ατζέντας της Λισαβόνας, εκτός των βασικών, της προώθησης της γνώσης της ανάγνωσης και των μαθηματικών, κτλ, δεν έχουν επιτευχθεί, όπως προβλέπονταν ως το 2010.
- Οι νέοι πρέπει να παραμένουν μεγαλύτερο διάστημα στην εκπαίδευση
- Τα μικρά αποτελέσματα στην προώθηση της ανάγνωσης λογοτεχνίας που από το 21.3% έφτασε το 2006 στο 24.1%
- Η Δια βίου εκπαίδευση γίνεται μια αναγκαιότητα για την Ευρώπη και τους πολίτες της
- Χαμηλότερα ποσοστά στα επίπεδα της παρακολούθησης της εκπαίδευσης σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες
- Αν και η χρηματοδότηση ανά φοιτητή αυξήθηκε στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. αρκετές έχουν να επενδύσουν αρκετά για να φτάσουν στους στόχους των 10.000 ευρώ ανά μαθητή (περισσότερα από 200 δις. ευρώ το χρόνο)
- Περισσότεροι από μισό εκατομμύριο μαθητές της Ε.Ε. σπουδάζουν στο εξωτερικό
- Η επαγγελματική εξέλιξη παραμένει ζητούμενο για την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών. Εννιά στους δέκα εκπαιδευτικούς συμμετέχουν σε δράσεις επαγγελματικής εξέλιξης ενώ οι μισοί ζητούν περισσότερες δυνατότητες. Κυρίως στις νέες τεχνολογίες, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων.
- Προωθήθηκε η διδασκαλία από νωρίς των ξένων γλωσσών στην Ευρώπη
- Οι σκανδιναβικές χώρες μαζί με τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο εμφάνισαν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανανέωσης με μια μεγάλη στόχευση στη «δημιουργική τάξη».

Γενικότερα οι στόχοι στον τομέα της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισαβόνας εξετάζονται, καταγράφονται μαζί με τα εργαλεία υλοποίησής τους με στόχο να αναπροσαρμοστούν για την επόμενη δεκαετία.

Οι 16 στόχοι που προκρίθηκαν από την Επιτροπή το Μάιο του 2007 είναι οι παρακάτω:

- συμμετοχή στην προ-σχολική εκπαίδευση
- εκπαίδευση ειδικών αναγκών
- πρόωμη σχολική εγκατάληψη
- λογοτεχνική ανάγνωση, μαθηματικά και επιστήμες
- γλωσσικές δεξιότητες
- ICT δεξιότητες
- Πολιτειακές δεξιότητες

---

⁴⁷⁸ *Main message report (2009)*

- Δεξιότητες της μάθησης του μανθάνειν
- Μετα- δευτεροβάθμιες ικανότητες για τους νέους
- Επαγγελματική εξέλιξη σε δασκάλους κα επιμορφωτές
- Ανώτατης εκπαίδευσης διπλώματα
- Δι-εθνική κινητικότητα των φοιτητών
- Συμμετοχή των ενηλίκων σε δια βίου μάθησης διαδικασίες
- Δεξιότητες ενηλίκων
- Εκπαιδευτική λογική στο λαό
- Επένδυση στην εκπαίδευση και κατάρτιση

Με τους στόχους αυτούς παροτρύνονται τα Κράτη – μέλη να ασχοληθούν και να συντάξουν τα δικά τους εθνικά επιχειρησιακά προγράμματα προκειμένου να έχουμε την επίτευξή τους σε όσο το δυνατόν συντομότερο διάστημα, καθώς και για να επιτευχθεί μια αντιστοιχία και παράλληλη προσέγγιση στα Κράτη – μέλη. Όσον αφορά τώρα την ποσοτικοποίηση των στόχων αυτών εστίασαν σε πέντε μεγέθη ως το 2010:

- όχι μεγαλύτερο ποσοστό από 10% στην πρώιμη σχολική εγκατάλειψη
- μείωση κατά 20%, όσων έχουν χαμηλό επίπεδο στην ικανότητα ανάγνωσης
- τουλάχιστον το 85% των νέων να έχουν παρακολουθήσει μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση
- να φτάσει τουλάχιστον στο 15% το ποσοστό όσων έχουν ανώτατης εκπαίδευσης επίπεδο στα μαθηματικά και στις επιστήμες
- το 12.5% των ενηλίκων να παρακολουθούν δια βίου μάθησης προγράμματα

Επίσης καθορίζονται και οι στόχοι για το 2020 ως εξής:

- το 95% των παιδιών κάτω των 4 ετών να παρακολουθούν προσχολική εκπαίδευση
- η πρώιμη σχολική εγκατάλειψη να περιοριστεί στο 10%
- το ποσοστό των νέων που έχουν πρόβλημα στην ανάγνωση να είναι κάτω του 15%
- το ποσοστό όσων είναι ανάμεσα στα 30-34 με τριτοβάθμια εκπαίδευση να είναι τουλάχιστον 40%
- και ένα 15% των ενηλίκων να συμμετέχουν σε προγράμματα δια βίου μάθησης

Συμπερασματικά η εξέλιξη των στόχων του 2010 μπορούμε να πούμε πως είχε καλύψει τα ποσοστά- στόχους πριν το 2005 σε ό,τι είχε να κάνει με τα μαθηματικά, τις επιστήμες, και την τεχνολογική εκπαίδευση. Όσον αφορά όμως τη σχολική εγκατάλειψη και τη δια βίου μάθηση παρουσιάσαμε παραπάνω τι έχει συμβεί. Εμφανίζονται μεγάλες αποκλίσεις και από το γενικό στόχο αλλά κυρίως οι χώρες χωρίζονται σε δυο τρεις ταχύτητες.

Για την Ελλάδα παρακολουθήσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία προσπάθησε και προσπαθεί να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις και να υλοποιήσει τις ευρωπαϊκές προτεραιότητες επιτυγχάνοντας τους στόχους της.

Αξίζει όμως τον κόπο να δούμε πως αποφασίζουν τα Κράτη – μέλη να χρηματοδοτήσουν τις πολιτικές αυτές προτεραιότητες και με τι επενδύσεις προσπαθούν ή όχι να καλύψουν τους στόχους που η Ε.Ε. έχει θέσει. Να πούμε εδώ πως όπως είναι φυσικό, οι χώρες συμμετέχουν και στην Επιτροπή αλλά και στην Ομάδα παρακολούθησης και συντονισμού και εξ όσων γνωρίζουμε από τα πρακτικά δεν έχουν εκφράσει διαφορετική άποψη και τέλος πάτων έχουν συμφωνήσει στην τελική διαπραγμάτευση.

Στην Ευρωζώνη λοιπόν η επένδυση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται στο 1.17%, στη δευτεροβάθμια στο 2.24% του ΑΕΠ ενώ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στο 1.3%. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η Κύπρος και η Δανία επενδύουν τα υψηλότερα ποσοστά της τάξης του 3%. Επίσης διαπιστώνουμε πως οι χρηματοδοτήσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι 15% μεγαλύτερη από εκείνη της πρωτοβάθμιας. Στην Ε.Ε. το κόστος κυμαίνεται από 1700 ευρώ στη Βουλγαρία ως 9500 ευρώ στη Νορβηγία. Γεγονός πάντως είναι πως οι χρηματοδοτήσεις αυξήθηκαν κατά 29% στην πρωτοβάθμια, 15% στη δευτεροβάθμια και 12% στην τριτοβάθμια εκπαίδευση⁴⁷⁹.

Η πρόταση της Επιτροπής σε σχέση με τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν να ανέλθει το ποσοστό χρηματοδότησης στο 2% (συνδυασμός δημόσιων δαπανών και ιδιωτικών επενδύσεων).

Εν μέσω της κρίσης εμφανίζεται το ζήτημα της επανεκτίμησης των χρηματοδοτήσεων στην εκπαίδευση δεδομένων των περικοπών που προγραμματίζονται σε όλες τις χώρες. Τίθεται λοιπόν ένα πολύ σοβαρό δίλημμα της προτεραιότητας ή όχι που δίνεται στην επένδυση αυτή. Έχουμε πολλές φορές στη μελέτη μας αυτή τονίσει τον κομβικό και διαμεσολαβητικό ρόλο της εκπαίδευσης, τόσο στην οικονομική ανάπτυξη, όσο και στην κοινωνική εξέλιξη και συνοχή. Εκτιμούμε πως μια τέτοια στρατηγική επιλογή θα ήταν ολέθρια για τις χώρες της Ε.Ε., δεδομένου ότι θα καθυστερήσει την ουσιαστική ανάκαμψη και τον πρωταγωνιστικό ρόλο που η ίδια θέλει να έχει σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ας δούμε όμως το κείμενο που έχει ήδη αναφερθεί ως κομβικό για την προώθηση της δια βίου μάθησης εκείνο που αναφέρεται στη Δια Βίου και στην Κινητικότητα. Τα βασικά σημεία και οι παράμετροι που θα πρέπει να αξιοποιηθούν είναι:

- η Δια Βίου μάθηση θα πρέπει να γίνει μια πραγματικότητα για την πλειοψηφία του πληθυσμού στην Ε.Ε.
- κοντά 10% των ενηλίκων έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης για μια περίοδο τεσσάρων εβδομάδων. Έχει πράγματι σημειωθεί μεγάλη πρόοδος από το 2000.

---

⁴⁷⁹ Ο.π.

- Τουλάχιστον το 60% των νέων ηλικίας από 5-29 ετών να λαμβάνουν εκπαίδευση. Για τη δευτ/θμια ο στόχος είναι 85% και πλησιάζει το 90%. Η ανώτατη εκπαίδευση να υπερβεί το 50% ενώ σε ορισμένες χώρες πλησιάζει το 80% όταν στην ΗΠΑ είναι 82%.
- Ο χρόνος που αφιερώνουν οι νέοι της Ευρώπης στην εκπαίδευση και κατάρτιση έχει αυξηθεί σε όλες τις χώρες. Στη Φινλανδία είναι 20.5 χρόνια, στο Βέλγιο και στη Σουηδία 19 και 20 χρόνια.

Μαθαίνοντας την κινητικότητα

- περίπου ο ένας στους δυο φοιτητές φοιτά εκτός του τόπου καταγωγής του. 1.7 εκατομμύρια φοιτητές στην Ε.Ε. έχουν ξένη υπηκοότητα (2007)⁴⁸⁰.
- Περισσότεροι από μισό εκατομμύριο φοιτητές σπουδάζουν στο εξωτερικό. Ένα μέγεθος που μεγάλωσε κατά 50% μετά το 2000.
- Περίπου 2 εκ. φοιτητές έχουν ως το μέσο του 2009 συμμετάσχει σε προγράμματα ERASMUS από το 1987.

Ποια ήταν όμως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που καταγράφηκαν στην έκθεση αυτή:

- να αναπτυχθούν από το 2000 κι έπειτα τα ποσοστά όσων έχουν παρακολουθήσει δευτεροβάθμια εκπαίδευση ηλικίας 20-24 ετών.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (70%) από τα 6 εκ. της πρωτ/θμιας και της δευτ/θιας είναι γυναίκες
- Το ανθρώπινο δυναμικό των εκπαιδευτικών είναι μεγάλης ηλικίας. Περίπου το 1/3 είναι πάνω από 50 ετών
- 15% των πολιτών στην Ε.Ε. παρακολούθησε σε σχολείο όπου οι επιστήμες βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση
- η επαγγελματική εξέλιξη είναι κομβικό σημείο για πολλούς εκπαιδευτικούς
- Η ανταλλαγή πρακτικών επαγγελματικής εξέλιξης ανάμεσα στις χώρες μέλη και η συμμετοχή εκπαιδευτικών σε αυτές
- Η επιμόρφωση διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα
- Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι κατά τους εκπαιδευτικούς η αντίφαση μεταξύ του προγράμματος και των ευκαιριών επαγγελματική εξέλιξης
- Οι ανάγκες επιμόρφωσης εστιάζονται κυρίως στην αντιμετώπιση ειδικών περιπτώσεων και στις δεξιότητες των νέων τεχνολογιών

Για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση επισημαίνουν:

- μείωση στη συμμετοχή, διάρκεια και επένδυση στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση

---

⁴⁸⁰ Eurostat 2007

- η πλειοψηφία των μαθητών που έχουν κλείσει τον κύκλο της μετα – δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης

Για την ανώτατη εκπαίδευση:

- περίπου 19 εκ. φοιτητές παρακολουθούσαν Πανεπιστήμιο στην Ε.Ε. το 2007. Περίπου 19% περισσότεροι από το 2000.
- Περίπου ένας στους τρεις ηλικίας 30-34 ετών στην Ε.Ε.(31%) έχει πανεπιστημιακές σπουδές. Μια αύξηση της τάξης του 9%. Στόχος να φτάσουμε το 2020 το 40%.
- Πάνω από 190 πανεπιστήμια της Ε.Ε. είναι μέσα στα πρώτα 500 του κόσμου(2009).

Αποτελέσματα στην αγορά εργασίας:

- η εκπαίδευση των ενηλίκων 25-64 ετών στην Ευρώπη έχει αυξηθεί από το 2000 και έπειτα.
- Το ποσοστό όσων έχουν παρακολουθήσει τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι στις ηλικίες 25-64 ετών 24% πολύ μακριά από το 40% των ΗΠΑ και Ιαπωνίας.
- Κυρίως άνδρες με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι αντιμέτωποι με την ανεργία και αυτά ως την οικονομική κρίση

Ας δούμε όμως πως προσεγγίζεται μια εξόχως σημαντική παράμετρος, εκείνη της ισότητας των ευκαιριών, της κοινωνικής συνοχής και του ενεργού πολίτη μέσα από την εκπαίδευση και πως η Ε.Ε. προσεγγίζει το ζήτημα αυτό.

- εξέλιξη στη μάχη κατά της πρώιμης σχολικής εγκατάλειψης. Τα ποσοστά ακόμη και σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης όπως η Πολωνία, η Τσεχία και η Σλοβακία είχαν μείωση, ενώ η Φινλανδία και η Λιθουανία είναι ήδη κάτω από το 10% που έχει, βάλει ως στόχο η Ε.Ε.
- υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στις χώρες που ακολουθούν ειδικά προγράμματα για άτομα με δυσκολίες και σε όσες μένουν στην κλασική διδασκαλία.
- Η συμμετοχή των ενηλίκων στα προγράμματα ΔΒΜ δεν είναι πάντοτε εφικτή.
- Η πιθανότητα ένας νέος μετανάστης να εγκαταλείψει το σχολείο είναι διπλάσια από έναν νέο ντόπιο (26.8% με 13.6%) Πολλά παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο υποφέρουν από μειονεκτήματα στην παρακολούθηση, την πρόσβαση, και την κατάταξη στην εκπαίδευση.
- Τα αγόρια έχουν μεγαλύτερες δυσκολίες από τα κορίτσια στο να αποδεχθούν το σχολικό περιβάλλον.
- Εμφανίζονται ακόμη επιλογές φύλου στην επιλογή των σπουδών. Τα αγόρια παρακολουθούν σε μεγαλύτερο ποσοστό επαγγελματική εκπαίδευση (57%), ενώ η απόδοση των κοριτσιών στην ανώτατη εκπαίδευση είναι καλύτερη.
- Η χαμηλή απόδοση στην ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων αυξήθηκε στην Ευρώπη από το 2000 ως το 2006 από το 21.3% στο 24.1%. Γι'αυτό έχει νόημα ο στόχος της μείωσης κάτω από το 20% ως το 2010. Ιδιαίτερα

ανησυχητικό είναι πάντως το δεδομένο αυτό γιατί η ανάγνωση και κατανόηση λογοτεχνικών κειμένων, όπως ξέρουμε έχει να κάνει με τη συνολικότερη συγκρότηση του ανθρώπου, την κουλτούρα του, τη δυνατότητά του να επεξεργάζεται δεδομένα, τη γλωσσική του ευελιξία και την κατανόηση εννοιών, καθώς και με την ψυχική του ισορροπία και δύναμη. Είναι γεγονός πως η χρηστικότητα και η τεχνοκρατία τα τελευταία χρόνια έχουν ανατρέψει τα δεδομένα όχι μόνο των παιδιών αλλά και των γονιών τους (από 25 – 35 ετών σήμερα). Πρόκειται για το μεγαλύτερο έλλειμμα που μπορεί να παρουσιαστεί σε ένα άτομο και κατ' επέκταση στην κοινωνία. Αυτό είναι κάτι που θα το δούμε αναλυτικά στον επίλογο. Σίγουρα η σχέση και η θέση των Η/Υ έχουν διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξέλιξη αυτή.

- Προήχθη η από νωρίς διδασκαλία των ξένων γλωσσών στην Ευρώπη.
- Η εκπαίδευση παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ενεργού πολίτη.

Ένας τομέας που εξαρχής έχει υποστηριχθεί και προταχθεί από την Ε.Ε. είναι εκείνος της ενίσχυσης της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

- στον τομέα της δημιουργικότητας και της καινοτομίας, όπως μετρήθηκε το 2009 οι τρεις σκανδιναβικές χώρες Σουηδία, Φινλανδία, και Δανία με τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες επιτυχίες με μια επικέντρωση στη «δημιουργική τάξη».
- Όσον αφορά τα μαθηματικά, την επιστήμη και την επίδοση στις τεχνολογίες και στην έρευνα με μια επίδοση 33% είχε καλυφθεί ο στόχος για το 2010 των πτυχιούχων στα μαθηματικά. Στην πληροφορική είχε καλυφθεί πάνω από 80% από το 2000. Περίπου 45000 δηλ. 5% των πτυχιούχων στους παραπάνω τομείς είχαν PhD όταν στις ΗΠΑ ήταν 22.400 (5.3%) και στην Ιαπωνία μόνο 6500 (2.9%).
- Στην Ε.Ε. είχαμε σαφώς λίγους ερευνητές ανά 1000 εργαζόμενους περίπου 6/1000 όταν στις ΗΠΑ είναι 9/1000 και στην Ιαπωνία 10/1000.
- Η επιχειρηματικότητα έχει αναγνωρισθεί ως μέρος του προγράμματος μόνο σε έξι χώρες (CY,ES,FI,IE,PL,UK)⁴⁸¹

H. 1.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ EDUCATION & TRAINING

Ως τώρα έχουμε αναφερθεί αρκετές φορές στην κατάρτιση. Αποτελεί ένα πρόταγμα εφαρμογής εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε. Αρχικά προσεγγίστηκε όχι από την εκπαιδευτική, αλλά τη σκοπιά της απασχόλησης, για λόγους προφανείς και άλλους. Ο προφανής λόγος έχει να κάνει με την απεμπλοκή της πρωτοβουλίας από το

---

⁴⁸¹ Ο.π.

χώρο της εκπαίδευσης που παρέμενε στο άβατο των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών. Ακόμη, γιατί η απασχόληση με όρους αγοράς δεν συνδέονταν με το χώρο της μόρφωσης και της παιδείας γενικότερα, αλλά της ανάπτυξης δεξιοτήτων.

«Οι άξονες γύρω από τους οποίους στρέφεται η σχετική κοινοτική δράση (για την εκπαίδευση) φαίνονται να είναι καταρχήν η απασχολησιμότητα, η επιχειρηματικότητα⁴⁸² και η προσαρμοστικότητα με την έννοια της δυνατότητας διαρκούς απόκρισης στις ανάγκες των μεταβαλλόμενων κοινωνιών και οικονομιών (ETF, LLL & VET Policies: URL) Σηματοδοτούν τη μετατόπιση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τις επιμέρους στοχεύσεις, όπως η κινητικότητα σε μια πιο συνολική προσέγγιση του πεδίου, μέσα από την προώθηση της πολυεπίπεδης διεθνικής (transnational) συνεργασίας και ανταλλαγής καλών πρακτικών, αλλά και τη δόμηση συστημάτων διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας της επιστήμης, άτυπης και τυπικής μάθησης και προτύπων πιστοποίησης και αναγνώρισης δεξιοτήτων»⁴⁸³.

Σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής από το 1997 - 98 και στη συνέχεια το 2005 με την αναδιαμόρφωση της στρατηγικής της Λισαβόνας, επιβεβαιώνεται η επιλογή της κατάρτισης στο ρόλο του συνεχούς μετασχηματισμού δεξιοτήτων καθώς επίσης και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας (skills for competitiveness)⁴⁸⁴ (Green 2005). Ενισχύεται μέσα από την επιλογή αυτή η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός κοινού πλαισίου δράσης για την κατάρτιση και την εκπαίδευση, κατά συνέπεια ικανού να αντεπεξέλθει στις δύσκολες οικονομικές συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν και που επηρεάζουν την αγορά εργασίας και το περιεχόμενο της απασχόλησης⁴⁸⁵. Η κατάρτιση συστοιχίζεται με τις ανάγκες της αγοράς συνδεδεμένη με τη δια βίου μάθηση και επιχειρεί να διαμεσολαβήσει για να διαμορφώσει ένα νέο σκηνικό στην εκπαίδευση εν γένει.

Η υπερεθνική εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής έχει δρομολογηθεί και φαίνεται αναπόφευκτη. Δεν είναι άστοχη λοιπόν η επισήμανση του Murphy « αυτό που τελικά εντοπίζουμε σήμερα στην ΕΕ, είναι μια κατάσταση στην οποία η εκπαιδευτική πολιτική από μόνη της έχει γίνει έντονα διεθνοποιημένη. Αν και βεβαίως οι περισσότερες πτυχές της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ΕΕ είναι ακόμη υπό τον εθνικό έλεγχο των μεμονωμένων κρατών μελών, η υιοθέτηση της δια βίου μάθησης

---

⁴⁸² *European Commission 2000 & 2001b, 2001c : 18 και G8 1999*

⁴⁸³ *Παπαδάκης Ν., προς την κοινωνία των δεξιοτήτων; Τα όρια της υπερεθνικότητας το διακύβευμα της απασχολησιμότητας και οι πολιτικές κατάρτισης. Αθήνα: Σάκκουλα & Κέβτρο Ευρωπαϊκού & Συνταγματικού Δικαίου, 2006*

⁴⁸⁴ *Green, A. (2005), National Policies and the Lisbon Agenda, Investment, Life Long Learning, Preparation of the cross-country analysis, based on the national reports, in European Commission, DG EAC, Meeting of National Coordinators, Preparation of the 2006 Joint Report, Brussels*

⁴⁸⁵ *Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση: « τα ίδια τα θεμέλια μιας οποιασδήποτε Ευρωπαϊκής Κοινωνίας, που προτίθεται να διδάξει στα παιδιά της τις αρχές των δικαιωμάτων του πολίτη, θα υπονομευόταν εάν αυτή η διδασκαλία αποτύγχανε στη σύγχρονη παροχή προοπτικών εργασίας» (European Commission, 1995:3)*

σε υπερ-εθνικό επίπεδο συνιστά μια ευθεία αναγνώριση από τα κράτη μέλη των αλλαγών στην πολιτική οικονομία των διεθνών σχέσεων και της εντεινόμενης ανάγκης για μια μορφή εκπαίδευσης, που θα συμβάλλει στην πολιτική και οικονομική επιβίωση της Ευρώπης ...»⁴⁸⁶.

Εκείνο το οποίο μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι το γεγονός πως από τη Συνθήκη της Λισσαβόνας και μετά, το τοπίο δράσης έχει σαφώς διαφοροποιηθεί⁴⁸⁷. Στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας αναφέρεται πως « η εκπαίδευση και η κατάρτιση κατέχουν έναν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την επιτυχία του συνολικού στόχου»⁴⁸⁸. Υπενθυμίζουμε πως ο κοινός στόχος δεν είναι άλλος από τη δημιουργία της ΕΕ ως «της πλέον ανταγωνιστικής και δυναμικότερης οικονομίας της γνώσης παγκοσμίως». Πρόκειται για ένα ουτοπικό στόχο αν λάβει κανείς υπόψη του τα δεδομένα του 2000, χρονιά πρώτης εφαρμογής της Συνθήκης, όπου το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού στην ΕΕ ήταν 62,11% ενώ το ποσοστό ανεργίας στο 8,3% όταν στις ΗΠΑ ήταν 4% αντίστοιχα.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν τι απόσταση έπρεπε να διανυθεί προκειμένου η Ευρώπη να πλησιάσει και τι πολιτικές θα πρεπε να εφαρμοστούν για να περάσει στην πρώτη γραμμή παγκοσμίως. Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής θα επιστρατευθεί η ευελιξία στην εργασία, η προσαρμοστικότητα. Με βάση αυτό το σκεπτικό το έκτακτο ειδικό Συμβούλιο για την Απασχόληση καθόρισε ένα πλαίσιο 3 βασικών στόχων για την εκπαίδευση και την κατάρτιση και προσδιόρισε με μεγαλύτερη ακρίβεια τα μέσα για την επίτευξή τους, υιοθετώντας την ανοικτή μέθοδο συντονισμού μεταξύ των Κ-Μ⁴⁸⁹.

Διαπιστώνουμε επίσης πως η ΕΕ έχει αναλάβει επίσημα το συντονισμό και στον τομέα της Εκπαίδευσης. Αυτό τα Κράτη – Μέλη το έχουν αποδεχθεί από τη δεκαετία του '90 για να ενισχυθούν στην αντιμετώπιση της ύφεσης στην οικονομία καθώς και της υστέρησης που καταγράφεται στον τομέα του ανταγωνισμού. Εξάλλου αυτό σήμαινε και μια σειρά μέτρων που δέχονταν σκληρή κριτική σε επίπεδο Κρατών γιατί σήμαιναν την υποχώρηση και τη συρρίκνωση μιας σειράς «ελευθεριών» και κεκτημένων που δύσκολα τα Κράτη – Μέλη θα τη θεσμοθετούσαν. Αυτή είναι νομίζω μια γενική παρατήρηση που θα την αναλύσουμε στα συμπεράσματά μας. Τίθεται λοιπόν το θέμα της ανταγωνιστικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, της ποιότητας και της αποδοτικότητας των συστημάτων. Προωθείται η κατάρτιση για όλους με τη δημιουργία ενός ανοικτού μαθησιακού περιβάλλοντος και των ίσων ευκαιριών, το άνοιγμα τους σε διεθνή περιβάλλοντα⁴⁹⁰.

---

⁴⁸⁶ Murphy, (2205), στο Γράβαρης Δ., Παπαδάκης Ν., Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, εκδ. Σαββάλας, σελ. 129

⁴⁸⁷ Χρυσόχοου Δ. (2005) Για μια ρεπουμπλικανική ερμηνεία της ευρωπαϊκής πολιτείας, στο Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και πολιτική θεωρία, Αθήνα, Σιδέρης, σελ. 107 - 150

⁴⁸⁸ European Commission 2002 : 14

⁴⁸⁹ Ο.π.

⁴⁹⁰ European Commission 2002b:8

Στη Στοκχόλμη έχουμε τη σύνταξη επί της ουσίας του πρώτου εγγράφου με τις κατευθυντήριες γραμμές μιας ολοκληρωμένης κοινοτικής προσέγγισης στις εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές. Στη Βαρκελώνη (15-16 Μαρτίου 2002) επισημάνθηκε η σημασία της εκπαίδευσης για τη θεμελίωση του Ευρωπαϊκού «Κοινωνικού Προτύπου» (social model)⁴⁹¹. Η αναγνώριση αυτή σημαίνει πολλά για μια τεχνοκρατική Ευρώπη η οποία ως τότε αντιμετώπιζε την εκπαίδευση στενά εργαλειακά. Το γεγονός ότι τα ζητήματα κοινωνικής συνοχής, μετανάστευσης και βίας δρουν σωρευτικά με την ανεργία σίγουρα έχει παίξει καταλυτικό ρόλο στη στροφή που παρατηρείται στο πρόταγμα κυβερνησιμότητας στον τομέα αυτό.

Το απόσπασμα από το κείμενο της Συνθήκης είναι πολύ αποκαλυπτικό: «κάτι παραπάνω από εργαλεία ενίσχυσης της απασχολησιμότητας, καθώς έχουν συνολικότερη ευθύνη και αρμοδιότητα αναφορικά με τους πολίτες και την κοινωνία γενικότερα... Πέραν από το ότι «εφοδιάζουν» τους Ευρωπαίους για την επαγγελματική τους καριέρα, η εκπαίδευση και η κατάρτιση συμβάλλουν στην προσωπική τους ολοκλήρωση, στην ευημερία και στην ενεργό συμμετοχή στις δημοκρατικές κοινωνίες, οι οποίες σέβονται την πολιτισμική και γλωσσική διαφορά»⁴⁹². Βεβαίως η φράση «κάτι παραπάνω» δείχνει κατά την άποψή μας δυο πράγματα. Τη συγκρατημένη πίστη στο ρόλο της εκπαίδευσης και κατά συνέπεια την έλλειψη βούλησης πολιτικής για τη γενναία χρηματοδότησή της, γεγονός που θα συνεπάγονταν η αποδοχή της θέσης πως διαχρονικά η δημοκρατικά οργανωμένη εκπαίδευση λειτούργησε ως μοχλός κοινωνικής εξέλιξης και συνοχής.

Με αφορμή το Πρόγραμμα Education & Training 2010 σχεδιάζεται ένα πλαίσιο Εκπαιδευτικής Πολιτικής με βάση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Οι τρεις στοχεύσεις του αφορούν στις δεξιότητες για την κοινωνία της γνώσης, στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες καθώς και στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ενώ από το 2002 δρομολογούνται και οι επόμενοι δέκα στόχοι. Το νέο στοιχείο είναι πως η υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος αφορά σε όλα τα τμήματα και τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και της κατάρτισης από την βασική έως την επαγγελματική και την ανώτατη εκπαίδευση⁴⁹³.

Για πρώτη φορά σε επίπεδο Ε.Ε. γίνεται λόγος για σύγκλιση των εθνικών πολιτικών, με βάση κοινούς στόχους στην εκπαίδευση. Επίσης προκρίνονται συγκεκριμένοι δείκτες και στόχοι, όπως η μείωση ως το 2010 στο μισό του αριθμού των ατόμων ηλικίας 18 – 24 ετών που έχουν μόνο βασική εκπαίδευση. Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, οι αποφάσεις αυτές εγκαινιάζουν μια ευθεία παρέμβαση στις εθνικές πολιτικές γενικής και επαγγελματικής παιδείας. Κανείς από την άλλη δεν μπορεί να θεωρήσει πως ο στόχος της μείωσης των τελειοφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

---

⁴⁹¹ Παπαδάκης Ν. «Αυτό ήταν λοιπόν...»; Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, κατάρτιση και Στρατηγική της Λισσαβόνας. Πέρα από την αρχή της επικουρικότητας;» Αθήνα, Σαββάλας

⁴⁹² European Commission 2002β:9

⁴⁹³ Ο.π., Παπαδάκης Ν. σελ. 9

αποτελεί παρέμβαση στα εκπαιδευτικά δρώμενα, αφού δεν μπαίνει καθόλου στο ζήτημα του περιεχομένου των σπουδών. Απώτερος στόχος όλων αυτών των πολιτικών πρωτοβουλιών είναι να καθιερωθούν κοινά κριτήρια – τιμές σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στην κατεύθυνση αυτή επηρεάζεται και από τις προτεραιότητες και τους στόχους του ΟΑΣΑ και της UNESCO. Επίσης έχουμε ήδη παρουσιάσει την ευθυγράμμιση με τα κριτήρια της BOLOGNA και πως αυτή καθιερώθηκε.

Η στρατηγική αυτή υλοποίησης υποστηρίζεται και από Προγράμματα όπως το SOCRATES, LEONARDO ενώ παρακολουθείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Για πρώτη φορά η Ε.Ε. επιστρατεύει κάθε «παίκτη» που μπορεί να συνεισφέρει στην προσπάθεια αυτή, από ομάδες εμπειρογνομόνων ως Ευρωπαϊκά Δίκτυα και ΜΚΟ⁴⁹⁴. Η Ε.Ε. επιστρατεύει κάθε τεχνοκρατικό μέσο προκειμένου να πετύχει την υλοποίηση των στόχων αυτών. Οι ειδικοί υποδεικνύονται από τις χώρες και συνεργάζονται με την Επιτροπή, η οποία παρακολουθεί τις εξελίξεις. Προσπαθούν να αξιοποιούν «τις εισροές ομάδων ενδιαφέροντος σε ζητήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (ακαδημαϊκών, εκπαιδευτικών, επαγγελματιών, ΜΚΟ, κλπ) όπως και των αρμοδίων υπηρεσιών της Ε.Ε. (CEDEFOP, Eurydice) αλλά και κρίσιμων outsiders όπως η UNESCO , OECD)»⁴⁹⁵.

Ακολούθως στο Συνέδριο των Βρυξελλών τον Ιούνιο του 2002, με τη συμμετοχή των Κ- Μ των χωρών του ΕΟΧ, των τότε υποψηφίων προς ένταξη χωρών και των κοινωνικών εταίρων όπου επιβεβαιώθηκε η συναίνεση αναφορικά με τη διαφάνεια, τις αναγνωρίσεις και την ανάπτυξη των σχετικών εργαλείων όπως «ένα ενιαίο εργαλείο υποστήριξης της διαφάνειας των προσόντων και ικανοτήτων και ένα ευέλικτο σύστημα – πλαίσιο μεταφοράς μονάδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα...»⁴⁹⁶. Από τη διεύρυνση του Συνεδρίου και σε χώρες υποψήφιες τότε, καθώς και του ΕΟΧ, κατανοούμε τη σοβαρότητα καθώς και τη βαρύτητα που έδινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη συνάντηση και στο αντικείμενό της. Σε λίγο θα εξέδιδε η Επιτροπή ένα σημαντικό ανακοινωθέν με τίτλο « Ευρωπαϊκές τιμές – στόχοι στην εκπαίδευση και κατάρτιση: follow up στη στρατηγική της Λισσαβόνας»⁴⁹⁷. Το ανακοινωθέν αυτό προτείνει κοινούς Ευρωπαϊκούς δείκτες στους βασικούς στόχους:

- πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου
- απόφοιτοι στα μαθηματικά στις θετικές επιστήμες και στην τεχνολογία
- ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ικανότητες και δεξιότητες στη δια βίου μάθηση

---

⁴⁹⁴ *European Commission 2002b: 32 – 34*

⁴⁹⁵ *European Commission 2002b :12*

⁴⁹⁶ *European Commission 2002c: 15-16*

⁴⁹⁷ *European Commission 2002d*

Σταθμός όμως για την Ε.Ε και την εκπαιδευτική της πολιτική θα σταθεί η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης – Νοέμβριος 2002 και η εκκίνηση της διαδικασίας. Προέκυψε από μια σειρά στατιστικά δεδομένα που για πρώτη φορά με τόση επιμέλεια είχε συγκεντρώσει η Ε.Ε. Η Διακήρυξη αυτή δίνει έμφαση «στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η διαφάνεια, η συγκρισιμότητα, η δυνατότητα μεταφοράς και η αναγνώριση ικανοτήτων ή και προσόντων, μεταξύ διαφορετικών χωρών και σε διαφορετικά επίπεδα, μπορεί να προωθηθεί με την ανάπτυξη επιπέδων αναφοράς, κοινών αρχών για την πιστοποίηση και κοινών μέτρων, που συμπεριλαμβάνουν ένα σύστημα μεταφοράς μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση κατάρτιση (VET)⁴⁹⁸.

Για το λόγο αυτό δημιουργείται μια τεχνική ομάδα (TWG) για να οργανώσει το σύστημα μεταφοράς και αντιστοίχισης διδακτικών μονάδων σε επίπεδο επαγγελματικής εκπαίδευσης. Δε θα σταθούμε εδώ στους μέσους όρους, όπως αυτοί οριοθετήθηκαν για τους στόχους από το Συμβούλιο των Βρυξελλών. Στην ουσία ποσοτικοποιούνται για καλύτερο έλεγχο προόδου οι παραπάνω δείκτες της Βαρκελώνης.

Το 2004 είναι η χρονιά που αποτιμώνται τα αποτελέσματα των δράσεων στα επίπεδα αναφοράς. Εδώ προσδιορίζονται οκτώ πεδία παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιδόσεων στους 13 μείζονες στόχους:

- βελτίωση της ποιότητας εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών
- ανάπτυξη δεξιοτήτων στην Κοινωνία της Γνώσης
- αύξηση ενδιαφέροντος στις θετικές επιστήμες και στις τεχνικές σπουδές
- βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων
- περιβάλλον ανοικτής μάθησης και κατάρτισης
- ενδυνάμωση της ελκυστικότητας της μάθησης
- βελτίωση οριζόντιων δεξιοτήτων, που αφορούν στην εκμάθηση ξένων γλωσσών
- αύξηση της κινητικότητας και των ανταλλαγών, με σύγχρονη πιστοποίηση και αναγνώριση των δεξιοτήτων που αποκτώνται – αναπτύσσονται στα πλαίσια της εν λόγω κινητικότητας⁴⁹⁹

Στην ενδιάμεση αξιολόγηση καθιερώνονται 29 δείκτες μερικοί από αυτούς συνδέονται με την κατάρτιση, με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στη συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση, στην εκμάθηση ξένων γλωσσών καθώς και στην ανάπτυξη οριζόντιων δεξιοτήτων⁵⁰⁰. Επίσης προστίθενται μια σειρά από μεταβλητές-κλειδιά που «αφορούν στη συνολική επένδυση και τις επιδόσεις ως προς τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης και εστιάζουν στη γνωστική διάσταση αυτής της

---

⁴⁹⁸ *European Commission 2004: 1*

⁴⁹⁹ *European Commission 2004b:19-73*

⁵⁰⁰ *European Commission 2004b & annex 1*

μετάβασης ...»⁵⁰¹ Ο πρώτος σύνθετος δείκτης αφορά στην επένδυση στην οικονομία της γνώσης. Ο δεύτερος αφορά στους τρόπους διασφάλισης της βιωσιμότητας αυτής της επένδυσης.

Όπως πάντα σχετίζει την επένδυση στη γνώση και στη βελτίωση των δεξιοτήτων με την αύξηση της παραγωγικότητας και του ανταγωνισμού. Αυτή η «προτεραιότητα» βρίσκεται όπως διαπιστώνουμε στον παρονομαστή όλων των πολιτικών. Αυτή είναι η αφετηρία. Κι αν η Ε.Ε. μεταστρέφει τις πολιτικές της τα προτάγματά της στο βάθος δεν διαφοροποιούνται. Η γνώση αποτελεί το καλύτερο μέσο για να «επενδύσει» στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Κυριαρχεί όμως πάντα οι οικονομική ορθολογικότητα στις πολιτικές της Ε.Ε..

Ας δούμε όμως τι συμβαίνει σε επίπεδο Τεχνικής Ομάδας (TWG) η οποία προχώρησε σε συγκεκριμένες προτάσεις για τα κοινά επίπεδα αναφοράς, για τη δημιουργία δηλαδή μιας «κοινής γλώσσας» στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο αυτής της πρότασης είναι η δημιουργία «ζωνών αμοιβαίας εμπιστοσύνης – zones of mutual trust – για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο», αλλά και η δημιουργία ενός διπλού επιπέδου αναφοράς:

- Μια κάθετη διάσταση – άξονας 8 επιπέδων κάθε μια από τις οποίες διακρίνεται σε τρία υπο-επίπεδα. Τα επίπεδα αυτά επιτρέπουν την ποιοτική διαφοροποίηση και διάκριση μεταξύ διαφορετικών προγραμμάτων και αποτελεσμάτων. Η διαίρεση αυτή προσπαθεί να πετύχει την καλύτερη δυνατή αντιστοιχία χωρίς να οδηγεί σε προβλήματα ανισορροπιών στις αντιστοιχίσεις.
- Μια κάθετη διάσταση που θεωρείται «η διάσταση κλειδί αναφορικά με τη δυνατότητα να προσδώσει πλήρη σαφήνεια στα επίπεδα»⁵⁰². Εδώ εντάσσεται η ποιοτική διάσταση που συσχετίζει πλαίσια κοινών επιπέδων εθνικών συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με αναπτυσσόμενες δεξιότητες. Οι δείκτες αυτοί ολοκληρώθηκαν από σχετική έρευνα του CEDEFOP που ολοκληρώθηκε το Φεβρουάριο του 2004. Πρόκειται για το EQF το οποίο θα ενταχθεί στο E&T 2010.
- Ακολουθεί η συμπληρωματική στοχοθεσία του Μάαστριχτ που σε συνδυασμό με τις ανάγκες που προκύπτουν στην αγορά εργασίας επικαθορίζει τελικά τις προτεραιότητες, αν θεωρήσουμε πως στόχος ήταν η «κοινωνία της γνώσης» όπως τα κείμενα εξαγγέλλουν αλλά η άποψή μας έχει ήδη δηλωθεί πως δεν πείθουν γι' αυτό. Η πρόταση του 2005 της Επιτροπής να θεσμοθετηθεί ένα ενιαίο πλαίσιο για την επίτευξη της διαφάνειας ως προς τα προσόντα και τις δεξιότητες για όλη την Ε.Ε δρομολογεί μια σειρά νέων πολιτικών προ-

---

⁵⁰¹ *European Commission 2004b:79*

⁵⁰² *European Commission 2004: 4*

ταγμάτων⁵⁰³. Το 2006 δρομολογήθηκε νέο mega project για τη δια βίου εκπαίδευση και την κατάρτιση των Εθνικών Αναφορών των 25 Κ-Μ. Το Σεπτέμβριο του 2005 οριστικοποιήθηκε η αναλυτική έκθεση Σύγκρισης – Αξιολόγησης των Εθνικών Εκθέσεων Annex to the Commission “Draft 2006 Joint Report on progress on implementing the Education and Training 2010 Work Programme”

Η. 1.3. ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Όπως ως τώρα έχουμε δει από το 2008 και έπειτα σχεδιάζεται η επόμενη γενιά πολιτικών στην Εκπαίδευση και στην Κατάρτιση, η 3^η γενιά.

Πιο συγκεκριμένα οι προτεραιότητες είναι:

- έμφαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση VET
- γενικεύονται καλές πρακτικές για τη βελτίωση των προσόντων (Europass)
- συναίνεση για τη διασφάλιση ποιότητας στην εκπαίδευση σε επίπεδο εθνικών πολιτικών καθώς και συγκρότηση ενός πλαισίου κοινών αρχών για την αξιολόγηση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης.
- Προτείνεται μια νέα τυπολογία για τις πρακτικές ένταξης της ατζέντας της Λισσαβόνας στις εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές⁵⁰⁴. Συσχετίζεται η επένδυση με την απόδοση και την αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμιστικών προτεραιοτήτων

Οι προτεραιότητες αυτές λαμβάνονται συστηματικά υπόψη από τα Κ-Μ. και περνούν στις εκπαιδευτικές τους πολιτικές.

Δημιουργία του EDUCATION & TRAINING COORDINATION GROUP (ETCG)⁵⁰⁵

Πρόκειται για ένα συντονιστικό όργανο με πρωτοφανή για τα κοινοτικά δεδομένα, σε εκπαίδευση και κατάρτιση, ισχύ και πεδίο αρμοδιοτήτων. Σε αυτή την επιτροπή εκπροσωπούνται:

---

⁵⁰³ *European Commission 2005:38*

⁵⁰⁴ *European Commission 2005: 7*

⁵⁰⁵ *Education & Training Coordination Group (2010 Work Programme)*

- όλα τα Κ-Μ με δυο αντιπροσώπους, όπου έχουμε Υπουργείο Παιδείας και Εργασίας ανεξάρτητα
- οι 7 ΕΕΑ
- οι Ευρωπαϊκοί Κοινωνικοί Εταίροι (UNICE, ETUC, CEEP, UEAPME και CEDEFOP). Το όργανο αυτό καταργεί τα τρία μείζονα συντονιστικά όργανα Copenhagen Coordination Group, LL Coordinators, Coordinators of National E& T 2010 Reports, μεταβιβάζοντας του όλες τις αρμοδιότητες. Πρόκειται για μια πρωτοφανή συγκέντρωση δύναμης και αρμοδιοτήτων με διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στα Κ-Μ και την Commission. Στην ουσία μαζί με την Επιτροπή Παιδείας αποτελούν το δίπολο των «ηγεμονικών» βουλευόμενων σωμάτων για την εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης.
- Στην ουσία η ETCG έχει αναλάβει να ενισχύσει τη δημοφιλία και την ελκυστικότητα των ιδρυμάτων που λειτουργούν στον ευρωπαϊκό χώρο⁵⁰⁶. Αναλαμβάνει επίσης τον συντονισμό των clusters κάθε ένα από τα οποία έχει ως πεδίο αρμοδιότητας μια εκ των οκτώ θεματικών ενοτήτων⁵⁰⁷
- Τον εκσυγχρονισμό της Ανώτατης Εκπαίδευσης - Συντονισμός ETCG Bologna Follow up group
- Εκπαιδευτικοί και Εκπαιδευτές - Συντονισμός ETCG & CEDEFOP
- Βέλτιστη δυνατή χρήση πόρων
- Μαθηματικά, τεχνολογία και θετικές επιστήμες
- Πρόσβαση στη Δια βίου Μάθηση και κοινωνική ενσωμάτωση
- Ικανότητες κλειδιά
- ICT
- Αναγνώριση και πιστοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων (learning outcomes)

Ο όλος σχεδιασμός αποτελεί μια σύνθεση των στόχων που ως τώρα ετέθησαν και της πορεία υλοποίησής τους. Ακόμη συνθέτει με βάση τις αδυναμίες που εμφανίστηκαν και τις καλές πρακτικές που αναδείχθηκαν από τις συνεργασίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σχεδιάζει με βάση μια σειρά νέων ζητημάτων που προέκυψαν και από την πορεία ενοποίησης, αλλά κυρίως από την οικονομική κρίση του 2008 η οποία ανέτρεψε κάθε σχεδιασμό και ανέδειξε τις μεγάλες αδυναμίες του οικονομικού και πολιτικού συστήματος πάνω στο οποίο επέλεξε να δρομολογήσει τις πολιτικές της η Ε.Ε.

---

⁵⁰⁶ Papadakis & Tsakanika 2006

⁵⁰⁷ Europaen Commission 2006:2-3

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Λέγειν και τεύχειν»

Ξεκινάμε με την επισήμανση και την υπογράμμιση πως για πρώτη φορά από τη Λισαβόνα και έπειτα η εκπαιδευτική πολιτική συγκροτεί εμφανώς πρόταγμα για την Ε.Ε. Η απόφαση αυτή συνοδεύεται με μια συγκορημένη τακτική κυβερνησιμότητας με την οποία η Επιτροπή προσπαθεί να αντιμετωπίσει το ζήτημα. Για πρώτη φορά βλέπουμε και επιστράτευση εργαλείων που μας παραπέμπουν σε αντίστοιχες εφαρμογές και διαδικασίες σε άλλους παραγωγικούς τομείς.

Γεγονός είναι πως από τις ευχές και τις εκτιμήσεις, της δεκαετίας του 70 - 80, η Ε.Ε. περνά σιγά - σιγά στη συγκορημένη στόχευση και μεθοδική αντιμετώπιση του θέματος. Προσδιορίζονται τα πεδία εφαρμογής, επιστρατεύονται τεχνοκράτες που συγκροτούν επιτροπές και φτάνουμε στο 2006, όπου πλέον οι πρωτοβουλίες έχουν πολλαπλασιαστεί και ως εκ τούτου απαιτείται συντονισμένη δράση, με τη λειτουργία ενός υψηλού κύρους επιτελικού οργάνου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται στον τομέα της αντιπροσωπευτικότητας και της εξ' αυτής αντλούμενης νομιμοποίησης. Γεγονός είναι πως η ΕΕ «την ανάγκη προθυμία ποιούμενη» επιστρατεύει πολιτικές και διαμεσολαβητές κύρους προκειμένου να αντιμετωπίσει το ζήτημα της υστέρησης των ανωτάτων ιδρυμάτων της σε σχέση με εκείνα των ΗΠΑ και άλλων περιοχών, καθώς επίσης από την ανάγκη να καλύψουν το χαμένο έδαφος της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας.

Οι τάσεις που επικρατούν σε παγκόσμιο επίπεδο και οι δεσμεύσεις της από τις διεθνείς συμφωνίες, όπως για παράδειγμα ο ΠΟΕ και η Διαδικασία της Ουρουγουάης, καθώς και οι δείκτες του ΟΑΣΑ δημιουργούν ένα σφυκτικό πλαίσιο που δεν αφήνει πολλά περιθώρια επιλογών, αν δεχθούμε πως η Ε.Ε. είχε την πρόθεση ή καλύτερα την πολιτική βούληση να προβάλλει ένα δικό της μοντέλο ανάπτυξης και μέσα σε αυτό μια διαφορετική εκπαιδευτική πολιτική. Βεβαίως εκείνο που έχουμε δει ως τώρα είναι η απόλυτη σύμπλευση της Ε.Ε. με ό,τι σχεδιάστηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ, και τους άλλους εκπροσώπους της Παγκοσμιοποίησης. Ως εκ τούτου οι δυνάμεις που είχαν την ηγεμονία, κυρίως ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία και Ιαπωνία έδωσαν το πολιτικό και ιδεολογικό στίγμα των επιλογών και των προτεραιοτήτων στο χώρο της εκπαίδευσης.

Δυστυχώς στην Ε.Ε το ισοζύγιο γνώσης – συμφερόντων και πολιτικής εξουσίας επιδιώκει τα καλύτερα και πιο ανώδυνα αποτελέσματα υπέρ του δευτέρου. Η υιοθέτηση της λογικής της αγοράς και των εκπαιδευτικών υπηρεσιών ως εμπορευμάτων, με πελάτες, επενδυτές, καταναλωτές, κυριάρχησε στο σκεπτικό της. Η αποϊδεολογικοποίηση όλης της διαδικασίας δεν αποτελεί καινοφανές για την ΕΕ. εγχείρημα. Η

προσπάθεια να φανεί και μόνο η τεχνοκρατική προσέγγιση ως άχρωμη και πρακτική μέθοδος κυριαρχεί σε όλη αυτή την πορεία και τη διαχείριση.

Διαπιστώνουμε επίσης πως το πεδίο εφαρμογής εστιάζει στην ανώτατη εκπαίδευση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και στη δια βίου μάθηση. Ζητήματα όπως η συνάφεια, η διαφάνεια αποτελούν τις προτεραιότητες των μεταρρυθμίσεων αυτών. Ακόμη νομιμοποιούνται λογικές που προωθούν την πιστοποίηση και την αναγνώριση τίτλων και δεξιοτήτων. Όπως υποστηρίζεται «η ανάπτυξη κοινών εργαλείων για την πιστοποίηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων, για την αναγνώριση τίτλων σπουδών αλλά και για τη μεταφορά «μονάδων κατάρτισης» απηχεί την πρόθεση αποτελεσματικής απόκρισης, στην ανάγκη διαμόρφωσης ενός υπερεθνικού πλαισίου διαφάνειας ως προς το τι είναι ικανός ένας εργαζόμενος να κάνει, να προσφέρει σε ένα εργασιακό περιβάλλον, οπουδήποτε στην Ευρώπη, και πως αυτό μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να πιστοποιηθεί αξιόπιστα και αποτελεσματικά.

Όλα αυτά καθιστούν σαφή τον τύπο του εργαζόμενου, στη διαμόρφωση του οποίου κατατείνουν οι επισυμβαίνουσες μεταρρυθμίσεις στα πλαίσια της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Και καθιστούν επίσης εμφανές το πραγματικό διακύβευμα (για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική). Η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η ενδυνάμωση της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας, η απόκτηση αλλά και η δυνατότητα διαρκούς πιστοποίησης των «επαγγελματικών και κοινωνικών ικανοτήτων» που απαιτούνται προκειμένου να καθίσταται ο εργαζόμενος ικανός να προσαρμόζεται στις εξελίξεις της αγοράς εργασίας⁵⁰⁸ αποτελούν στην πραγματικότητα τις επείγουσες διαστάσεις (με όρους Habermas) της απασχολησιμότητας και αποσαφηνίζουν το περιεχόμενό της⁵⁰⁹. Βεβαίως στόχοι όπως, η μείωση του ποσοστού που δεν έχουν παρακολουθήσει μετα - δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι νέες τεχνολογίες και η χρήση τους καθώς και η γνώση των ξένων γλωσσών αποτελούν στοιχεία που παραπέμπουν και στη γενική παιδεία και θα ασχοληθούμε παρακάτω σε ιδιαίτερη ενότητα με αυτό το θέμα. Το ίδιο ισχύει και για τη γνώση των μαθηματικών και των γνώσεων στις θετικές επιστήμες.

Από την άλλη δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός πως η εκπαιδευτική πολιτική γίνεται όλο και περισσότερο υπερεθνική απεμπλεκόμενη από τις δεσμεύσεις της επικουρικότητας, η οποία κατά τα άλλα εξακολουθεί να την προσδιορίζει με βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ..

Επίσης όλο και πιο πολύ γίνεται ορατή η συνειδητοποίηση από την ΕΕ της δυνατότητας αξιοποίησης της εκπαίδευσης, ως πεδίου πολιτικής που μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο όχι μόνο στη διαμόρφωση ενός καλού πολίτη, αλλά κυρίως στη διαμόρφωση ενός ανταγωνιστικού εργαζόμενου⁵¹⁰. Με τη συνεχή και επισταμένη

---

⁵⁰⁸ Επιτροπή των Ε.Κ. 1997:4

⁵⁰⁹ Παπαδάκης, Ν. (2006), *Προς μια Κοινωνία των Δεξιοτήτων» Τα όρια της υπερεθνικότητας, το διακύβευμα της απασχολησιμότητας και οι πολιτικές κατάρτισης.* Αθήνα: Σάκκουλα & Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

⁵¹⁰ Παπαδάκης, Ν., (2003), *Εκπαιδευτική πολιτική, Ελληνικά Γράμματα*

αναφορά στην αποδοτικότητα και στην επένδυση στους ανθρώπινους πόρους επιβεβαιώνεται η λογική της οικονομικής ορθολογικότητας φέρνοντας από το παράθυρο της «κοινωνικής νομιμοποίησης» τη συνιστώσα αυτή στο πεδίο των πολιτικών εφαρμογών της⁵¹¹ σε χώρους όχι αμιγώς εμπορικούς.

Με τον τρόπο αυτό απεμπολείται κατά τη γνώμη μας και η ελάχιστη δέσμη πολιτικών αξιών για τη διάσωση του ενωσιακού προτάγματος⁵¹². Ούτε η κοινωνική αναφορικότητα και η επίκληση των πολιτικών αξιών οικονομικού τύπου, ούτε η επικουρικότητα, ούτε η εθνική αυτονομία της εκπαιδευτικής πολιτικής έχουν πλήρως καταργηθεί στην πράξη. Ούτε η προνομία της εκπαίδευσης να υπερβαίνει τις στοχεύσεις της κατάρτισης και να λειτουργεί ως πεδίο διαμόρφωσης αξιών και ανάπτυξης πολιτικότητας δείχνει να χάνεται οριστικά⁵¹³.

Όμως από την άλλη, όπως είναι φυσικό, τέτοιες πολιτικές περιλαμβάνουν τους στόχους και τις αλήθειες που τα συστήματα γνώσης υποδεικνύουν⁵¹⁴. Στο πραγματικό επίπεδο αναφέρονται οι πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι της Ε.Ε. Εδώ κυριαρχούν οι έννοιες όπως περιφερειακή ολοκλήρωση, ενοποίηση, σύγκλιση, συνοχή, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση, καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, περιφερειακές ανισότητες, Ευρώπη των Ταχυτήτων. Στο συμβολικό φαντασιακό επίπεδο αναφέρεται η ιδεολογία του ευρωπαϊσμού που συνδέεται με τη διαμόρφωση ταυτότητας, συνείδησης και της ευρωπαϊκής ιδέας. Εδώ κυριαρχούν οι έννοιες ευρωπαϊκός πολιτισμός, ολοκλήρωση, μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια, Ευρώπη των λαών. Στην πρώτη εντάσσεται η οικονομική διάσταση του εγχειρήματος, ενώ στη δεύτερη η κοινωνική και πολιτιστική διάσταση του σε λανθάνουσα όμως μορφή.

Στο θεωρητικό τμήμα της εισαγωγής αναφέραμε ότι το πλέγμα εξουσία – γνώση – αλήθεια συμβάλλει στη διαμόρφωση του «λόγου». Το σύνολο των κανόνων που ισχύουν και αναγνωρίζονται σε μια δεδομένη κοινωνική, οικονομική και γεωγραφική ατμόσφαιρα συνδιαμορφώνουν την «πρακτική του λόγου» και των αντιλήψεων σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και εδώ. Τα πολιτικά αυτά κείμενα εκφράζουν τόσο στο ρεαλιστικό, όσο και στο φαντασιακό επίπεδο, τις επιδιώξεις και τη στοχοθεσία των πολιτικών οργάνων στην Ε.Ε. Μπορούμε σήμερα (2010) να ξέρουμε πως οι νεοφιλελεύθερες αυτές τάσεις, όπως εκφράζονταν από τις ΗΠΑ του G.J.Bush αλλά και τις εκσυγχρονιστικές κυβερνήσεις των Κ-Μ της Ε.Ε. την περίοδο αυτή, πήραν τη μορφή πολιτικών αποφάσεων από την Επιτροπή και κάθε άλλο όργανο υλοποίησης των πολιτικών αυτών. Ως γνωστόν για να συμφωνήσουμε

---

⁵¹¹ Χρυσόχοου, Δ. (2005) *Για μια ρεπουμπλικανική ερμηνεία της ευρωπαϊκής πολιτείας, στο Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και πολιτική θεωρία, Αθήνα, Σιδέρης, σελ. 108 και 112*

⁵¹² Lavdas, K., (2001), *Republican Europe and Multicultural Citizenship, in Poitics, vol.21 no 1, pp 1-10*

⁵¹³ Πυργιωτάκης, Ι.,(1999) *Πανεπιστήμιο και Ιδεολογία της Αγοράς, στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων-Τομέας Φιλοσοφίας, Το Πανεπιστήμιο στην Κοινωνία που Αναδύεται, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 396-406*

⁵¹⁴ Πασιάς – Φλουρής *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Σαββάλας, σελ.367*

με τον Foucault, η εκπαίδευση αποτελεί προνομιακό πεδίο διαμεσολάβησης της εξουσίας, καθώς και συνισταμένη της ιστορικής αλλαγής⁵¹⁵ γιατί είναι εκείνη που συνδιαμορφώνει το «Λόγο» σε επίπεδο κοινωνίας. Ως εκ τούτου είναι πολύ φυσικό να «επιστρατεύεται» όλο και περισσότερο από τα όργανα της Ε.Ε., όπως είπαμε παραπάνω.

Βεβαίως το γεγονός ότι η παρέμβαση αυτή μεθοδικά και οριοθετημένα, κινείται κυρίως στο χώρο της κατάρτισης, της ανταγωνιστικότητας, της ευελιξίας, της απασχολησιμότητας, καθώς επίσης το γεγονός ότι περιφριοποιείται δεν είναι χωρίς σημασία. Ίσα – ίσα που αν δεχθούμε την άποψη του Φουκώ πως «η γνώση δεν είναι παρά μια αρχή ελέγχου της πραγματικότητας»⁵¹⁶ και πως εκείνο που έχει σημασία δεν είναι η εικονική αναπαράσταση, η θέαση του κοινωνικού χάρτη, αλλά η χρησιμότητά του στην αναζήτηση της κατασκευής της αλήθειας : η αλήθεια δεν βρίσκεται έξω από την εξουσία, ούτε της λείπει η εξουσία. Η αλήθεια είναι ένα στοιχείο αυτού του κόσμου»⁵¹⁷, τότε μπορούμε να κατανοήσουμε το διακύβευμα των πολιτικών αυτών αποφάσεων.

Η αλήθεια συνδέεται με μια κυκλική σχέση με τα συστήματα εξουσίας που την παράγουν την υποστηρίζουν και με αποτελέσματα εξουσίας τα οποία παράγει και επεκτείνει. Αυτό σημαίνει πως «κάθε κοινωνία έχει το καθεστώς αλήθειας της» δηλ. τους λόγους και τους κανόνες τους οποίους αποδέχεται, ή θέλει να νομιμοποιήσει, μέσα από τους οποίους αναδεικνύονται οι προτεραιότητές της και οι πρακτικές της.

Ως εκ τούτου μέσα από τα παραπάνω κείμενα σημασιοδοτούνται οι κοινωνικές και οικονομικές προτεραιότητες και ταυτόχρονα αντιστοιχούνται σε μια πολύ συγκεκριμένη προσπάθεια διαμόρφωσης ενός απολύτως προσδιορισμένου κοινωνικού και πολιτικού μάγματος φαντασιακών σημασιών, όπως παρατηρεί ο Καστοριάδης⁵¹⁸. «Λέγειν και τεύχειν» ανήκουν σε μια ιστορία, αλλά και ανοίγουν τα ίδια τη δυνατότητα της ιστορίας, δηλαδή επιζητούν να διαμορφώσουν και αλλάζουν ως προς το περιεχόμενο, τη διάστασή τους, τους τρόπους ενέργειας, τα πεδία εφαρμογής τους, ενώ, συγχρόνως, παρέχουν σε σημασίες άλλες και καινούργιες, το στήριγμα να θεσμιστούν⁵¹⁹». Υπ' αυτή την έννοια «η ιστορία του κοινωνικο-ιστορικού πράττειν είναι συγχρόνως ιστορία του τεύχειν και η ιστορία του κοινωνικού παριστάνειν είναι συγχρόνως ιστορία του λέγειν»⁵²⁰.

Η προβληματική, το σκεπτικό και η συγκρότηση των κειμένων της Ε.Ε. απόφαινεται την αντίληψη και την πολιτική επιλογή της περιόδου. Ο τρόπος που η Ε.Ε. επιλέγει να διαχειριστεί και να αξιοποιήσει το κεφάλαιο της γνώσης συγκροτεί ένα

---

⁵¹⁵ Foucault, M., (1987), *Εξουσία γνώση και ηθική*, Ψυλόν, Αθήνα, σελ. 21

⁵¹⁶ Foucault, M., (1988), *Η μικροφυσική της Εξουσίας*, Ψυλόν, Αθήνα, σελ. 102

⁵¹⁷ Foucault, 1987, *όπ* σελ. 34,36

⁵¹⁸ Καστοριάδης, Κ., (1985), *Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας*, Ράππα, Αθήνα, σελ. 218

⁵¹⁹ Καστοριάδης, Κ., (1985), *ό.π.* σελ. 384

⁵²⁰ *Ο.π.* : 384

ιστορικό αρχείο και είναι δηλωτικές των πολιτικών προθέσεων. Το σύστημα γνώσης όπως αυτό στοιχειοθετείται στα κείμενα αυτά υπαγορεύει και το καθεστώς αλήθειας της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου. Στην περίοδο θέσπισης των κειμένων αυτών επιχειρείται ταυτόχρονα μια ομοιομορφοποίηση της αλήθειας σε παγκόσμιο επίπεδο, κάτω από τις κατευθύνσεις του ΟΟΣΑ και της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Σε μια τέτοια στρατηγική επιλογή η περιφериοποίηση εξυπηρετεί. Εκ του μεγέθους των οι περιφέρειες αλλά και λόγω του περιορισμένου θεσμικού περιεχομένου των αρμοδιοτήτων τους δεν έχουν τη δυνατότητα να συνθέσουν το δικό τους καθεστώς αλήθειας σε τέτοιο βαθμό ούτως ώστε να μπορεί να αντιπαρατεθεί με την αλήθεια, όπως αυτή κεντρικά εκπορεύεται. Άρα στην περίπτωση αυτή η εκ των άνω επιβολή ενός καθεστώτος αλήθειας, είναι και εύκολα διαχειρίσιμη και πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Εξάλλου το σύστημα γνώσης περιλαμβάνει για την περίοδο αυτή έννοιες που αποδεικνύουν τις προθέσεις του καθεστώτος που προωθείται, όπως δια βίου μάθηση, γνώση ξένων γλωσσών, ανάπτυξη δεξιοτήτων, ευρεία βασική μόρφωση, τεχνολογική εξειδίκευση, ευελιξία, κινητικότητα, δίκτυα, εξ αποστάσεως εκπαίδευσης⁵²¹.

Για την Ε.Ε. οι πολιτικές της γνώσης συνδέονται με τις έννοιες της αξιολόγησης, της λογοδοσίας, της πιστοποίησης, της παραγωγικότητας, της αποτελεσματικότητας, της διαχείρισης ολικής ποιότητας. Έννοιες που επιβεβαιώνουν την εδραιωμένη αντίληψη στην Ευρώπη για την κυριαρχία του οικονομικού πάνω στο πολιτικό.

Εκείνο το οποίο έρχεται σε πρώτο πλάνο είναι η ανάγκη οι τεχνοκράτες που εγγυώνται την αύξηση της παραγωγής και υπό τον έλεγχό τους εξασφαλίζεται ο ρόλος της κατάρτισης για την παροχή καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού να αναλάβουν το όλο εγχείρημα. Η έννοια της αξιοποίησης του ανθρώπινου κεφαλαίου συναντάται πολύ συχνά στα κείμενα της περιόδου. Δεν είναι τυχαίο που η κατεύθυνση αυτή προέρχεται από τον ΟΟΣΑ και τον ΠΟΕ, ο οποίος δίνει τις προδιαγραφές του όλου εγχειρήματος κάτω από την ανάγκη να παγκοσμιοποιηθούν οι οικονομικές σχέσεις μέσα από τους δρόμους και τις δυνατότητες της πληροφορικής και της τεχνολογίας γενικότερα.

Παρατηρείται επίσης μια στοχευμένη πολιτική, η οικονομία της γνώσης να ιεραρχηθεί μέσα από στεγανά που παραπέμπουν σε κοινωνικά ανάλογων ελίτ. Γιατί είναι ορατή η προσπάθεια, η μεγάλη μάζα των εργατών να στραφεί σε δεξιότητες με χρηστικού περιεχομένου κατάρτιση που δεν επιτρέπει τη «γνώση» και την κατοχή της πληροφορίας, αλλά την πληροφορία της γνώσης, καθώς επίσης τη διατήρηση – προστασία της έρευνας σε κύκλους συμφερόντων που έχουν τη δυνατότητα να συνδιαμορφώνουν τις πολιτικές της παγκοσμιοποίησης⁵²².

---

⁵²¹ Πασσιάς Γ. – Φλουρής Γ(2000) «Στο δρόμο προς την Κοινωνία της γνώσης ποιο ερώτημα έχει την πιο μεγάλη αξία; Εκείνο της γνώσης ή αυτό της κοινωνίας;» στο Σ Μπουζάκης (επιμ), Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις, τμητικός τόμος Α.Μ.Καζαμία Gutenberg, Αθήνα,, σ. 374

⁵²² OECD\CERI,1994

Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα στο τέλος της δεκαετίας

Ήδη από την δεκαετία του '90, η επαναθεμελίωση του αξιακού πλέγματος του ενωσιακού εγχειρήματος συνδυάστηκε με την ένταση της σχέσης Δεξιοτήτων και Απασχολησιμότητας⁵²³. Η τελευταία μάλιστα (ανα)συγκροτήθηκε φαντασιακά στα πλαίσια της σχετικής πολιτικής της Ε.Ε (εκπαίδευση, κατάρτιση και απασχόληση). Η στατηγική στον τομέα αυτό αποτυπώθηκε στο Work Programme “Education & Training 2010”. Τα νέα δεδομένα και η πολιτική θεματολογία, με μια σειρά νέα εργαλεία, εισήχθησαν στην διαδικασία της πολιτικής (benchmarking, peer learning activities, εξειδικεύσεις της ανοικτής μεθόδου συντονισμού). Το πιο νέο και τελευταίο παράδειγμα πολιτικής είναι το evidence policy making.

Τελικά η δεκαετία της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (ΣτΛ) εγκαινίασε πολλούς μετασχηματισμούς, τόσο στη μεθοδολογία εκπόνησης και υλοποίησης πολιτικής, όσο και στο περιεχόμενο των δημόσιων πολιτικών, στην κατεύθυνση εξορθολογισμού της διαδικασίας λήψης απόφασης, αλλά και της ενδο-κοινοτικής κατανομής πόρων. Συγχρόνως όμως, η ΣτΛ εισήγαγε και νέα διακυβεύματα, ενώ δεν φαίνεται να κατάφερε να αποτρέψει νέα αδιέξοδα. Αδιέξοδα, τα οποία μεγεθύνθηκαν από την έλευση της Κρίσης. Κρίση οικονομική, κρίση κοινωνική, όπως και κρίση πολιτική και θεσμική.

Πιο συγκεκριμένα:

Μέσα σε αυτήν την δεκαετία συνέβησαν πολλά. Μεταξύ αυτών και η ανάδειξη της αναπαράστασης της γνώσης και των συναφών δεξιοτήτων ως του κατεξοχήν εργαλείου μέτρησης της ατομικής απόδοσης, που συγκροτεί το πλαίσιο δόμησης μιας νέας ιεραρχικής ταξινόμησης, η οποία με τη σειρά της βασίζεται στις εργαλειοποιήσιμες γνωστικές δεξιότητες. Η πλέον σημαντική συνέπεια όλων αυτών ήταν η επίτευξη (ενίοτε και κατασκευή) συναίνεσης στις νέες κεντρικές σημασίες (αποδοτικότητα, απασχολησιμότητα, ανταγωνιστικότητα κ. λπ.) και η αναδιάταξη των όρων συγκρότησης και υποστασιοποίησης της κοινοτικής δράσης στην κατάρτιση. Και τελικά η αλλαγή των όρων συγκρότησης της σχέσης απασχόλησης, κατάρτισης και οικονομικής ανάπτυξης, η οποία επαναθεμελιώθηκε στην ευρύτερη θεσμική, επιχειρησιακή και πολιτική ομπρέλα που λέγεται Δια Βίου Μάθηση. Φαίνεται μάλιστα ότι ιστορικά η στρατηγική της αύξησης της έντασης της απασχόλησης μέσω της «ελαστικότερης» οργάνωσης της εργασίας, ευνόησε αποφασιστικά την εμπράγματη ενίσχυση των πολιτικών πολυεπίπεδης, συνεχούς και ευέλικτης κατάρτισης.

---

⁵²³ Παπαδάκης Ν. (2007), *Η επίμονη διακυβέρνηση, Στο Τσινισιζέλης – Μαραβέγιας, Ευρωπαϊκή ένωση και Πολιτικές, Αθήνα σελ. 1*

Όπως μπορούμε με ασφάλεια να εκτιμήσουμε, μέσα από τα κείμενα που μελετήσαμε συνάγεται πως τελικά κάποια από τα νέα κεντρικά σημαινόμενα της Ε.Ε. όπως η ανταγωνιστικότητα και η ευελιξία εμβαπτίζονται στις πραγματικές συνθήκες εργασίας και προφανώς συμβάλλουν στη συγκρότηση μιας νέας πραγματικότητας για τον εργαζόμενο και τις ανάγκες του σε δεξιότητες⁵²⁴. Έτσι η μετάβαση από το μακρο-επίπεδο στο μικρο-επίπεδο της καθημερινότητας, στην οργάνωση της εργασίας τόσο για τον “εργάτη της γνώσης” όσο και για τον “εργάτη των υπηρεσιών”, διαμεσολαβείται καθοριστικά από την έννοια της δεξιότητας. Συνακόλουθα η ευθύνη διαχέεται σε κάθε χρήστη της γνώσης ή των παραγώγων της. Εδώ «η κεντρόφυγη εντατικότητα των αποτελεσμάτων (με όρους Foucault) γίνεται παραπάνω από εμφανής».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Ας δούμε τον τρόπο με τον οποίο παρακολουθήθηκε η στρατηγική της Λισαβόνας και ποιες αναπροσαρμογές έγιναν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι τόσο οι ποιοτικοί όσο και οι ποσοτικοί.

Η Στρατηγική αυτή όπως είδαμε εκκινούσε με την παραδοχή πως «η εκπαίδευση και η κατάρτιση κατέχουν έναν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την επιτυχία του συνολικού στόχου»⁵²⁵. Ως εκ τούτου επιστρατεύτηκαν μια σειρά εργαλείων (policy tools), με την ανοικτή μέθοδο συντονισμού (open method of coordination) μεταξύ των κρατών μελών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης το 2001 (Έκτακτο Συμβούλιο για την Απασχόληση) καθόρισε όπως έχουμε αναφέρει τους δεκατρείς κεντρικούς στόχους⁵²⁶. Πρόκειται για την πρώτη ολοκληρωμένη κοινοτική προσέγγιση σε εκπαιδευτικές πολιτικές στην Ε.Ε. και δεν είναι τυχαίο που συνδέεται με την απασχόληση. Το σκεπτικό αυτό συμπληρώθηκε από το Συμβούλιο της Βαρκελώνης με μια συνολικότερη αρμοδιότητα σχετικά με τους πολίτες. Ταυτόχρονα επισημοποίησε μια πρωτοβουλία των Γενικών Διευθύνσεων Επαγγελματικής Κατάρτισης της Ε.Ε. που είχε αναληφθεί στη συνάντηση της Bruges (Bruges Process).

---

⁵²⁴ Παπαδάκης, Ν., *ό.π.*

⁵²⁵ *European Commission 2002a, p.14*

⁵²⁶ *European Commission 2002b & European of Stockholm 2001*

Στο επίπεδο της Κυβερνησιμότητας εισάγεται η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού⁵²⁷ η οποία περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστούν τα Κράτη-μέλη για να επιτύχουν τους στόχους της στρατηγικής⁵²⁸ (Hodson & Maher 2001, Radaelli 2003a, Goitzka 2005). Πρόκειται για ένα μοντέλο το οποίο στηρίζεται σε μια πλήρως αποκεντρωμένη προσέγγιση, σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας. Κινείται ανάμεσα στο διακυβερνητικό και το υπερεθνικό επίπεδο (Zangle 2004, Zeiter 2005). Χαρακτηρίζεται ως ο «τρίτος δρόμος» (Larsson 2002). Συνδυάζει τον εθνικό σχεδιασμό των κρατών μελών με τους ευρωπαϊκούς στόχους. Δεσμένει ως προς τα ποτελέσματα ενώ τα μέσα εφαρμογής παραμένουν στη διακριτική ευχέρεια των Κρατών-μελών (Σπανού 2001:158).

Πάνω σε αυτές τις αποφάσεις και τη λογική στηρίζεται το Πρόγραμμα Εργασίας (Work Programme) “Education & Training 2010” το οποίο αφορά πλέον όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης αξιοποιώντας έγκυρα στατιστικά δεδομένα της UNESCO, του OECD και της Eurostat ενώ υποβοηθείται από ομάδες ειδικών για την παρακολούθηση των δεικτών – στόχων. Έχουμε επανειλημμένα αναφερθεί στις μελέτες, στις αναφορές των ειδικών καθώς και στο συγκεκριμένο Πρόγραμμα παρακολούθησης αλλά και την εκπόνηση πολιτικών στα ειδικά πεδία της εκπαίδευσης. Οι ομάδες αυτές που αναπτύχθηκαν με αφορμή την εφαρμογή τους στο Πρόγραμμα Work και ασχολούνται με την υλοποίηση αλληλοσυνδεόμενων στόχων. Πρόκειται για μια τεχνοκρατική ελίτ που αναλαμβάνει την παραγωγή εξειδικευμένου επιστημονικού πρακτικού νοήματος στο οποίο έρχεται να στηριχθεί η διαδικασία υλοποίησης μιας πολιτικής⁵²⁹. Οι ομάδες αυτές σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιοποιούν τις εισροές ομάδων ενδιαφέροντος σε ζητήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και των αρμοδίων υπηρεσιών της Ε.Ε. (CEDEFOP, Eurydice, k.a.) αλλά και κρίσιμων εξωτερικών φορέων όπως ο OECD, η UNESCO, κ.τ.λ.⁵³⁰.

Επίσης μια νέα τακτική προσέγγισης ενός ζητήματος με τη συγκρότηση τεχνικών ομάδων, όπως έγινε μετά τη Διακήρυξη της Κοπεγχάγης (Νοέμβριος 2002), και την Τεχνική Ομάδα Εργασίας (TWG) που αναλαμβάνει το ζήτημα της μεταφοράς διδακτικών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Στη συνέχεια η χρονιά σταθμός είναι το 2004 οπότε γίνεται και η πρώτη αποτίμηση δράσεων. Ακολουθεί το κοινό ανακοινωθέν του Μάαστριχτ (15 Δεκεμβρίου 2004), η αναμόρφωση της Λισαβόνας το 2005, οι εθνικές εκθέσεις, το Draft Report του 2006, για να φτά-

---

⁵²⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM(2001)387 final, 11.7.2001

⁵²⁸ Radaelli M.C., (2003a), *The Open Method of Coordination: A new Governance Architecture for the European Union?*, Swedish Institute for European Policy Studies, Stockholm, *Steps Report no.1, March*

⁵²⁹ Ν. Μαραβέγιας – Μ. Τσινισιζέλης, *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές*, εκδόσεις Θεμέλιο, Ν.Παπαδάκης, *Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, σελ. 762

⁵³⁰ *European Commission, 2002b, p.12*

σουμε στη θεσμοθέτηση ενός συντονιστικού οργάνου του ET CG (Education & Training 2010 Coordination Group).

Πρόκειται για ένα όργανο με πρωτοφανή ισχύ και πεδίο αρμοδιοτήτων. Σε αυτό εκπροσωπούνται όλα τα κράτη – μέλη, οι υπονήφιες χώρες καθώς και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, οι κοινωνικοί εταίροι (UNICE, ETUC, CEEP, UEAPME) και το CEDFOP. Πρόκειται για ένα όργανο που προέκυψε, αξιοποιώντας τη διαδικασία της Bologna και την εμπειρία από αυτή, με εξαιρετικά μεγάλη ισχύ, με δυνατότητα λήψης αποφάσεων και ενδεικτικό της θέσης που του επιφύλασσε η Επιτροπή είναι το γεγονός πως καταργήθηκαν τρία συντονιστικά group για την κοινοτική πολιτική, εκπαίδευση και κατάρτιση, δηλ. το Copenhagen Coordination Group, Life Long Learning Coordinators και το Coordinators of the National E & T 2010 Reports μεταβιβάζοντας τις αρμοδιότητες τους στο ET CG.

Παρατηρούμε λοιπόν πως η Επιτροπή κινείται σε μια λογική διαφάνειας, συνοχής και κυρίως αποτελεσματικότητας σε ό,τι αφορά στην εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής καθώς και στη διαχείριση των διαδικασιών⁵³¹. Είναι και αυτό μια πτυχή του οφέλους που προκύπτει μέσα από τη διαδικασία του ανοικτού συντονισμού και ένα δείγμα της ανοικτής πολιτικής που πρέπει συνεχώς να σχεδιάζει, να δημιουργεί και να εφευρίσκει προκειμένου να φτάσει στα αποτελέσματα που επιδιώκει.

Η Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ε.Ε. δε γίνεται μόνο όλο και περισσότερο μια υπερεθνική υπόθεση που απεμπλέκεται από τις δεσμεύσεις της επικουρικότητας η οποία εξακολουθεί να ρυθμίζει την εκπαιδευτική πολιτική με βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Πολύ περισσότερο όμως υπερεθνικοποιείται προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση αποσαφηνίζοντας τις πραγματικές διαστάσεις του σύγχρονου «ευρωπαϊσμού» (Winittle 2000). Πρόκειται για μια μορφή συγκρότησης εμπράγματης ευρωπαϊκής συνείδησης. «Η ανάπτυξη κοινών εργαλείων για την πιστοποίηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων, για την αναγνώριση τίτλων σπουδών αλλά και για τη μεταφορά μονάδων ... απηχεί την πρόθεση αποτελεσματικής απόκρισης στην ανάγκη διαμόρφωσης ενός υπερεθνικού πλαισίου ...» (Παπαδάκης 2006). Η νομιμοποίηση αυτή μέσα από μια σειρά εξωτερικών και διαδικαστικών σε πρώτη ανάγνωση προσεγγίσεων, στοιχειοθετούν σε τελική ανάλυση μιαν υπερεθνική αντίληψη προσέγγισης των ζητημάτων που ως τώρα τα θεωρούσαμε ως απόλυτη αρμοδιότητα της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής.

---

⁵³¹ *European Commission 2005d*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Ο τομέας αυτός αποτελεί πλέον μια κεντρική προτεραιότητα για την εκπαιδευτική πολιτική, όπως αυτή έχει αποτυπωθεί σε θεσμικά κείμενα της Ε.Ε. και της αρμόδιας Επιτροπής. Ως διακύβευμα και εγχείρημα έρχεται να διατρέξει κάθε εκπαιδευτική πολιτική πρωτοβουλία και εφαρμογή, δεδομένου ότι εισαγάγει μια νέα αντίληψη στο χώρο αυτό.

Σαφέστατα, όπως παρουσιάσαμε, δε βρέθηκαν όλα τα Κράτη – μέλη στην ίδια αφετηρία τη στιγμή της εκκίνησης. Προηγούνταν με διαφορά οι σκανδιναβικές χώρες με μια μεγάλη παράδοση και κουλτούρα δια βίου μάθησης και ακολουθούσαν χώρες όπως η Γερμανία με ένα ισχυρό υπόβαθρο στον τομέα αυτό, ενώ άλλες έκαναν τα πρώτα τους βήματα. Η κατάσταση αυτή ενέχει πολλές δυσκολίες ως τέτοια. Παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον ο διάλογος που αναπτύσσεται μεταξύ των συστημάτων και των εμπειριών αυτών, καθώς και οι επιλογές και ο σχεδιασμός που το κάθε Κράτος – μέλος επέλεξε να προκρίνει.

Σε μια περίοδο τόσο δύσκολη για τους πολίτες, στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης γενικότερα, με την ανεργία να μαστίζει τα Κράτη – μέλη και να απειλεί την κοινωνική ισορροπία και ειρήνη, η δια βίου μάθηση διεκδίκησε και διεκδικεί να αποτελέσει την πλατφόρμα πάνω στην οποία θα στηριχθεί το μεγαλύτερο και ουσιαστικότερο μέρος των πολιτικών αντιμετώπισης τους. Ως εκ τούτου βρισκόμαστε μπροστά στην καθιέρωση μιας νέας αντίληψης και στη θεσμοθέτηση, επιστράτευση νέων μέσων προκειμένου να γίνουν πράξη οι δεσμεύσεις της Στρατηγικής της Λισαβόνας.

Στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας, οι ρυθμοί ή καλύτερα η κούρσα της εξέλιξης (άραγε προς τα πού) ανατρέπει τα δεδομένα και επιβάλλει την ανάπτυξη αντανακλαστικών προσαρμογής, καθώς και την εκπαίδευση αισθητηρίων κυττάρων ικανών να αντιληφθούν τις αλλαγές που επέρχονται και να καταστήσουν ικανούς τους σύγχρονους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν την κατάσταση αυτή. Το δύσκολο αυτό έργο αναλαμβάνει η δια βίου εκπαίδευση. Καθένας μας μπορεί να εκφράζει τις επιφυλάξεις του ως προς την τροχιά και την πορεία της ανάπτυξης στην εποχή μας. Κανένας όμως δεν επιτρέπεται και δεν έχει το δικαίωμα στο όνομα οποιασδήποτε διαφωνίας να μην προετοιμάζει και να μην κάνει ό,τι είναι απαραίτητο και προβλέψιμο προκειμένου να σταθεί, αλλά να σταθεί με αξιοπρέπεια, απέναντι στις εξελίξεις αυτές. Ακόμη και οι πολιτικές συλλογικότητες και εκφράσεις

αμφισβήτησης οφείλουν να καταθέτουν τις ενστάσεις τους, τις αντιρρήσεις τους. Κι όμως με την εξέλιξη και εν τέλει την ευτυχία του ανθρώπου ως κοινωνικού υποκειμένου που δρα και συνεργεί, ως μέλος μιας κοινωνίας που τρέχει σε μια ιστορική τροχιά, δεν έχει κανένας το δικαίωμα να πειραματίζεται και να απαιτεί ή και να συστεινεί ανυπακοή.

Λειτουργήσε λοιπόν η πολιτική αυτή πρόκριση από την Ε.Ε. μαζί με τις στρατηγικές και τα εργαλεία που επιστράτευσε ως η αφορμή για το σχεδιασμό και την υλοποίηση πολλών και σημαντικών πρωτοβουλιών και αν όχι στην ολοκληρωμένη οργανωτική δομή ενός δικτύου υποδομών παροχής με τρόπο συγκροτημένο κύκλων επιμορφωτικών στον τομέα της δια βίου εκπαίδευσης, πάντως χρηματοδότησε αρκετές δράσεις. Τα αποτελέσματα δεν ήταν σε καμία περίπτωση τα αναμενόμενα. Όμως δεν αναφερόμαστε σε κάτι μικρό και συμπληρωματικό. Αναφερόμαστε σε ένα σύστημα που έρχεται να στηθεί δίπλα και χρονικά μετά, όχι βέβαια πάντα, στο χώρο της τυπικής εκπαίδευσης.

Ως εκ τούτου η Δια Βίου Μάθηση, και αυτό είναι αποτυπωμένο σε ό,τι έχει σχεδιαστεί για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, θα αποτελέσει την κεντρική πίστα των εκπαιδευτικών πολιτικών. Εξάλλου οι επιμέρους εφαρμογές αλλά και ό,τι έχει να κάνει με τους δείκτες ποιότητας και το καθεαυτό περιεχόμενο της κατάρτισης έρχονται να ενταχθούν στο πλαίσιο και το πνεύμα αυτό. Άρα η Δια Βίου Μάθηση σκιαγραφεί το πλαίσιο και όλες οι άλλες ενότητες και παράμετροι συμπληρώνουν και αξιοποιούν τις δυνατότητες, τόσο τις θεσμικές, όσο και τις οργανωτικές – λειτουργικές, που καλλιεργεί η δια βίου εκπαίδευση.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Όπως είδαμε με αφορμή τη διαδικασία της Μπολόνια και την εμπειρία που μέσα από αυτήν αποκτήθηκε, εισήχθη στο ευρύτερο εκπαιδευτικό πεδίο η λογική των μετρήσιμων δεδομένων και της δυνατότητας πιστοποίησης των δεξιοτήτων που αποκτώνται, είτε στη Δια Βίου, είτε στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και στην Κατάρτιση, αλλά και στη γενική εκπαίδευση. Πρόκειται για μια εξέλιξη που ήρθε στην επιφάνεια αρχικά μέσα από την κινητικότητα και στη συνέχεια αναδείχτηκε ως συστατικό στοιχείο των παραπάνω τομέων της εκπαίδευσης.

Γεγονός είναι πως μέσα από την ταξινόμηση αυτή και την ανάλογη αντιστοίχιση δημιουργήθηκε η ανάγκη της καταγραφής και ανάδειξης των κριτηρίων πιστοποίησης. Η όλη προσπάθεια σήμερα φαντάζει αυτονόητη. Κάθε όμως μεγάλη τομή εκτιμάται ως τέτοια από τη στιγμή της καθιέρωσής της. Πρόκειται για μια σημαντική κατάκτηση που εκτός του γεγονότος ότι επέτρεψε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σαφήνεια να προσδιορισθούν οι δεξιότητες που περιέχει κάθε επίπεδο, καθώς επίσης το αντικείμενό τους, έφερε σε πρώτο επίπεδο το γεγονός της συστηματοποίησης όλου αυτού του χώρου που ως εκείνη τη στιγμή χαρακτηρίζονταν

από αποσπασματικότητα και μια απίστευτη ποικιλία ειδικοτήτων και εξειδικεύσεων με άγνωστο και απροσδιόριστο περιεχόμενο και ποιότητα γνώσεων.

Οδήγησε επίσης σε αναπόφευκτες συγκρίσεις και στη μεταφορά τεχνογνωσίας από τη μια χώρα στην άλλη καθώς και από το ένα εκπαιδευτικό πεδίο στο άλλο. Ο διάλογος αυτός σαφέστατα άνοιξε τους ορίζοντες της κατάρτισης και της προσέδωσε μια σειρά ποιοτικών χαρακτηριστικών που συνόδεψαν γνώσεις και δεξιότητες που μεταφέρθηκαν από το ένα επιστημονικό πεδίο στο άλλο. Η πιστοποίηση έφερε την αναγκαία οργάνωση και σε πολλές περιπτώσεις παρέσυρε προς τα πάνω το περιεχόμενο της κατάρτισης.

Έχουμε επίσης αναφερθεί στο γεγονός που είναι για τη δική μας προσέγγιση κορυφαίο, εκείνο της κανονικοποίησης της κινητικότητας και της διασφάλισης των εργατικών και επαγγελματικών δικαιωμάτων για χιλιάδες εργαζομένων που μετακινούνται από χώρα σε χώρα. Όχι όμως μόνο αυτό. Γιατί μέσα από την ταξινόμια αυτή διασφαλίστηκε και η εσωτερική μετακίνηση των εργαζομένων, υπό την έννοια ότι η επαγγελματική κινητικότητα ρυθμίστηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό και μάλιστα σε μια εποχή που αυτή βαίνει συνεχώς αυξανόμενη ως τάση. Ας σκεφτούμε πόση ταλαιπωρία και πως διασφαλίζεται ο εργαζόμενος που αλλάζοντας επάγγελμα μπορεί να αποδείξει και να έχει μια αναγνωρισμένη κλίμακα αναφοράς προκειμένου να μην απωλέσει κατοχυρωμένα δικαιώματα και μια σειρά ασφαλιστικών δικαιωμάτων.

Η σημασία της ρύθμισης στο χώρο αυτό, που σε πολλές χώρες της Ε.Ε. έχει σημαντικό μερίδιο ο ιδιωτικός τομέας, είναι εξέχουσα. Εξαιτίας της πρωτοβουλίας αυτής οριοθετήθηκε και κατέστη δυνατός ο έλεγχος τόσο της λειτουργίας αλλά κυρίως του περιεχομένου όλου αυτού του ιδιωτικού δικτύου επαγγελματικής κατάρτισης που ως εκείνη τη στιγμή είχε την ευχέρεια να «δηλώνει» πολλά περισσότερα από όσα προσέφερε και πάντα σχεδόν αυθαίρετα. Δυστυχώς αυτό ισχύει κυρίως για τη χώρα μας και θα το παρουσιάσουμε στην αντίστοιχη ενότητα του epilόγου. Τέθηκαν λοιπόν κανόνες και μάλιστα σε ένα μεγάλο βαθμό ενιαίου χαρακτήρα για την κατάρτιση στην Ε.Ε. Έχουμε αναφερθεί για την ομοιομορφοποίηση και τις αδυναμίες της. Όμως δεν θα είμαστε αντικειμενικοί αν δεν αναγνωρίζαμε πως σε αντίστοιχους τομείς και κυρίως σε επίπεδα γενικών κατευθύνσεων σε πολλές περιπτώσεις λειτουργεί θετικά διαμορφώνοντας ένα πλαίσιο λειτουργίας και αναδεικνύοντας κοινές αδυναμίες, με αποτέλεσμα να μπορούμε να βελτιστοποιήσουμε και να διασφαλίσουμε ένα αρκετά υψηλό επίπεδο ως αφετηρία των παρεχομένων υπηρεσιών.

Η διαδικασία της PISA. Στην περίπτωση αυτής της μεθόδου ιεράρχησης των βασικών γνώσεων, ισχύουν όσα παραπάνω αναφέραμε σε γενικές γραμμές. Βεβαίως να υπογραμμίσουμε πως εδώ την ευθύνη για το επίπεδο των γνώσεων έχουν τα Κράτη – Μέλη και ως εκ τούτου οι δυνατότητες παρέμβασης είναι ευκολότερες από τη στιγμή που θα διαπιστωθούν συγκεκριμένες αδυναμίες. Ανήκει στις εθνικές κυβερνήσεις και στα αρμόδια υπουργεία η δρομολόγηση λύσεων και βελτιωτικών παρεμβάσεων.

Οι οκτώ βασικές δεξιότητες όπως αυτές προσδιορίστηκαν από τη Στρατηγική της Λισαβόνας και έπειτα διαμορφώνουν ένα πλέγμα γνωστικών πεδίων ικανών να κατοχυρώσουν τον πολίτη της Ε.Ε. και την πορεία του ως άτομο και κύτταρο της κοινωνίας. Οι οκτώ αυτοί δείκτες (επικοινωνία στη μητρική γλώσσα/επικοινωνία σε ξένες γλώσσες/μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες/ικανότητες στην επιστήμη και στην τεχνολογία/ψηφιακή ικανότητα/μεθοδολογία της μάθησης-μεταγνωστικές ικανότητες/κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες του πολίτη/πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα/πολιτιστική συνείδηση και έκφραση)⁵³² δημιουργούν είναι γεγονός ένα κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον ικανό να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις και ανάγκες. Η διαθεματική αυτή προσέγγιση καλύπτει όλο το φάσμα των γνωστικών πεδίων. Παραμένει όμως ζητούμενο σε ποιο βαθμό και σε τι βάθος οι ενότητες αυτές καλλιεργούνται και αναπτύσσονται στα προγράμματα σπουδών των Κρατών – μελών.

Έχουμε αναλυτικά παρουσιάσει το ρόλο και τη θέση που επιφυλάσσουν τα αναλυτικά προγράμματα στη ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων και των ικανοτήτων του πολίτη για παράδειγμα. Η αναφορά σε καμία περίπτωση δεν κατοχυρώνει και τη θέση των αξόνων αυτών στο εκπαιδευτικό σύστημα, πόσο μάλλον την ποιότητα των παρεχομένων γνώσεων στο συγκεκριμένο πεδίο. Παραμένει στην αρμοδιότητα και στη διακριτική ευχέρεια των Κρατών – μελών να εφαρμόσουν πάντα κατά το δοκούν και τις πολιτικές τους προτεραιότητες το ρόλο και τη θέση του κάθε πεδίου. Κάτι τέτοιο αποδυναμώνει ό,τι δεν είναι παραγωγικό και άμεσα εφαρμόσιμο και αξιοποιήσιμο εξοβελίζοντας γνώσεις και αντιλήψεις, όχι ικανότητες και τεχνικές διαδικαστικού χαρακτήρα ενέργειες.

Εκείνο βέβαια που πρέπει να επισημάνουμε είναι το γεγονός πως μέσα από τα διαγνωστικά τεστ και τις μεθόδους κατάταξης η όλη διαδικασία μετατρέπεται σε μια τεχνική αντιμετώπισης της συγκεκριμένης μορφής εξέτασης. Έχει ακόμη αποδειχθεί πως σε αρκετές περιπτώσεις η επιτυχία ή όχι στα σταθμισμένα αυτά τεστ εξαρτάται και αποτελεί προέκταση του τρόπου διδασκαλίας και της εξοικείωσης ή μη με το συγκεκριμένο σύστημα. Η άποψη αυτή βλέπει την όλη αξιολόγηση και ιεράρχηση ως μια μηχανιστική λειτουργία η οποία είναι ικανή ακόμη και να μετατοπίσει το ενδιαφέρον από το περιεχόμενο στο περιέχον, μετατρέποντας την όλη μαθησιακή διαδικασία σε τεχνικό ζήτημα και υπόθεση μηχανισμού προσέγγισης.

Επίσης έχει δεχθεί κριτική το γεγονός πως όλο αυτό το πλαίσιο αναφέρεται σε ικανότητες, και όχι στη γνώση αυτή καθαυτή. Η προσέγγιση αυτή υποβαθμίζει τη μαθησιακή διαδικασία και το διακύβευμά της. Ως εκ τούτου θα πρέπει να αναθεωρηθεί επί της ουσίας, εντάσσοντας μια σειρά ποιοτικών παραμέτρων και διαδικασιών που θα οδηγούν στην εμβάθυνση των δεικτών επί της ουσίας και σε επίπεδα που να

---

⁵³² Παπαδάκης Ν., «Η επίμονη διακύβευση» από τον *ECONOMIST*, Η Ελλάδα το 2010, σελ. 92

αντιστοιχούν στις σύγχρονες πολύ υψηλές απαιτήσεις και κατακτήσεις ταυτόχρονα της επιστήμης και της γνώσης, πάντα με τρόπους και μεθόδους παιδαγωγικά ορθές και με απώτερο σκοπό τη βαθύτερη γνώση, τη γενική μόρφωση και καλλιέργεια των επιμορφούμενων. Εξάλλου σε μια εποχή τόσο σύνθετων και πολύπλοκων διεργασιών και κοινωνικών συνθηκών, το να εξοπλίζουμε τους νέους μας με ικανότητες δε σημαίνει τίποτα. Ακόμη περισσότερο τους οδηγούμε στους σύγχρονους λαβυρίνθους χωρίς να τους εφοδιάζουμε με το μίτο της Αριάδνης, αφήνοντάς τους να χαθούν, απορώντας στη συνέχεια για τις αντιδράσεις τους, την παραίτησή τους, την αδυναμία να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Κάτι τέτοιο είναι υποκριτικό και θα πρέπει να μας προβληματίσει. Κατά την άποψή μας, αυτή η απλουστευτική και χαμηλού επιπέδου προσέγγιση, αποτελεί και μια από τις βασικές αιτίες αποτυχίας του όλου εγχειρήματος της «εκπαιδευτικής πολιτικής» της Ε.Ε.. Εκτός από τα μέσα που διατέθηκαν και που είναι ελάχιστα για να αντιμετωπιστεί η καταιγίδα των αλλαγών και το βουνό των απαιτήσεων της ζωής σήμερα, υποστηρίζουμε πως ο πήχης των γνώσεων έχει τεθεί πολύ χαμηλά με αποτέλεσμα τα προβλήματα και τα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο πολίτης και ακόμη περισσότερο ο νέος άνθρωπος να περνούν πάνω από αυτόν. Το επιδιωκόμενο πρέπει να είναι οι Πολίτες να έχουν τα εφόδια που απαιτούνται προκειμένου να αναλύσουν, να κατανοήσουν αλλά και να διαμορφώσουν τις προτεραιότητες της ζωής τους.

Εκείνο λοιπόν που μπορούμε να συμπεράνουμε για το πεδίο εφαρμογής των ποιοτικών δεικτών είναι πως προέκυψε μια κανονικοποίηση ενός άναρχου συστήματος κατάρτισης και καθιερώθηκαν μεγέθη μέσα από τα οποία είναι δυνατόν να μετρηθούν εξειδικευμένες δεξιότητες και γνώσεις – ικανότητες. Στον τομέα αυτό έγινε μια σημαντική επένδυση πολιτική και οικονομική από την Επιτροπή που προκειμένου να υλοποιηθεί η απόφαση αυτή ετέθησαν στην υπηρεσία της μια σειρά νέων εργαλείων που ήρθαν να προστεθούν σε όσα ως εκείνη τη στιγμή υπήρχαν. Εκτιμούμε πως το όλο εγχείρημα είχε επιτυχία και κάλυψε αρκετό δρόμο, τον οποίο σε πολλές περιπτώσεις ήταν υποχρεωμένο να τον χαράξει ενεργοποιώντας και συγκροτώντας νέα εργαλεία επί μέτρω.

EQF – NQF

Η προσπάθεια να συνδυασθεί η εκπαιδευτική και η κοινωνική πολιτική με προφανή στόχο την ενσωμάτωση ιδιαίτερα των ευπαθών ομάδων αλλά όχι μόνο, ιδίως σε συνθήκες κρίσης όπου η κόκκινη γραμμή της «ευπάθειας» δεν είναι εμφανώς ορατή και δεδομένη, εντάσσοντας στο χώρο της ανασφάλειας τους ως σήμερα «ασφαλείς» κρίκους της κοινωνικής συνοχής, έχει αποτυπωθεί στις ενότητες αυτές.

Το EQF προσπαθεί να εξορθολογίσει τη σχέση επαγγελματικών προσόντων και πιστοποιημένων ικανοτήτων με άμεσο, αλλά όχι μοναδικό, στόχο την προστασία της κινητικότητας των εργαζομένων, όπως αναφέραμε παραπάνω. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) αναλαμβάνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο να συσχετίσει τα μαθη-

σιακά αποτελέσματα (learning outcomes) με τις δεξιότητες (skills-competences). Το όλο πλαίσιο επιμερίζεται σε οκτώ κατακόρυφα και τρία κάθετα πεδία. Πρόκειται για μια κωδικοποίηση πάνω στην οποία θα έρθουν να προσαρμοστούν τα Εθνικά Πλαίσια Προσόντων (NQF)⁵³³. Εδώ περιλαμβάνονται μια σειρά κλαδικών και επιμέρους τομέων επαγγελματικών προσόντων και κατάρτισης για κάθε χώρα. Η κωδικοποίηση αυτή των παρεχομένων γνώσεων και δεξιοτήτων στο πλαίσιο των εθνικών επαγγελματικών προσόντων έρχεται και είναι ζητούμενο να ενταχθεί στο ευρωπαϊκό ανάλογο προκειμένου να επιτευχθεί η συμβατότητα και η κοινή γλώσσα συνεννόησης στην Ε.Ε. Ως εκ τούτου κρίνεται καθοριστική η αποτύπωση και ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων για κάθε Κράτος – μέλος και ασφαλώς και για τη χώρα μας.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Όπως ως τώρα έχουμε δει και με αφορμή την αναφορά μας στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών δεικτών – Γαλλίας, Γερμανίας, Φινλανδίας – ο τομέας της επαγγελματικής κατάρτισης υπήρξε ο πρώτος στον οποίο η Ε.Ε. απλώθηκε έξω από τα στενά οικονομικά όρια των παρεμβάσεων της, από πολύ νωρίς (1975). Αυτό γιατί προσεγγίσθηκε όχι ως εκπαιδευτική πολιτική αλλά μέσα από την εμπορική – επαγγελματική διάσταση. Ως εκ τούτου ο χώρος αυτός κουβαλά έκτοτε τη νοοτροπία αυτή.

Η θεωρητική μας προσέγγιση στέκεται απέναντι στη λογική αυτή που ταξινομεί και διαχωρίζει τη μάθηση, σε ικανότητα και γνώση. Ιδιαίτερα στην εποχή μας κάθε γνωστικό αντικείμενο, θεωρητικό ή τεχνικό, εμπεριέχει εξίσου και τη γνώση και μάλιστα την επιστημονική αποτύπωση και εφαρμογή της.

Συνολικά στην επαγγελματική εκπαίδευση για την οποία ισχύουν οι γενικότερες παρατηρήσεις που έχουμε κάνει στην ενότητα αυτή του επιλόγου προσδίδεται ένας εντελώς εργαλειακός χαρακτήρας. Η αντίληψη αυτή δεν ευνοεί την επένδυση στην καινοτομία, ούτε όμως και την επιχειρηματικότητα, δεδομένου ότι η επαγγελματική εκπαίδευση, σταματά σε απλές ικανότητες και ενός χαμηλού επιπέδου γνώση. Όπως έχουμε ήδη αναλύσει οι στόχοι της Στρατηγικής της Λισαβόνας στον τομέα αυτό αρκούσαν σε πολύ απλές επισημάνσεις και απαιτήσεις. Αντίθετα έχουμε την πεποίθηση πως μια πιο υψηλού επιπέδου στόχευση θα κατόρθωνε με μεγαλύτερη άνεση τους στόχους, όπως αυτοί περιγράφονται στα καταστατικά κείμενα των συνθηκών.

Επίσης μπορούμε να παρατηρήσουμε πως στους τομείς αυτούς ισχύει η περιφερειοποίηση, στο επίπεδο εφαρμογής των πολιτικών επαγγελματικής κατάρτισης. Όπως εξάλλου είδαμε στις χώρες που αναλύσαμε τις πολιτικές τους η αρμοδιό-

---

⁵³³ Παπαδάκης, Ν., ό.π.

τητα αυτή έχει περάσει στην Περιφέρεια και σε ορισμένες περιπτώσεις συντονίζεται σε επίπεδο κεντρικών πολιτικών κατευθύνσεων ή σε άλλες υπάρχει επικάλυψη, όπως για παράδειγμα στη Γαλλία.

Αρκετά από τα προγράμματα αυτά αποτέλεσαν μέρος μιας δέσμης μέτρων, σε μια προσπάθεια ολοκληρωμένης παρέμβασης στον τομέα της κατάρτισης απασχόλησης – επιχειρηματικότητας. Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία τα αποτελέσματα των πρωτοβουλιών αυτών ήταν οριακά. Εκείνο το οποίο μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι πως ο όλος σχεδιασμός έγινε με πολλές θεωρητικές δεσμεύσεις και περιορισμούς, μη επιτρέποντας σε πολλές περιπτώσεις ρεαλιστικό σχεδιασμό και παρέμβαση.

Γενικότερα η επαγγελματική εκπαίδευση έχει ένα δευτερεύοντα ρόλο στην Ε.Ε. και αυτό αντανakλά και στο επίπεδο των αποτελεσμάτων συνολικά. Μια σκέψη θα ήταν η επαγγελματική εκπαίδευση με τις απαιτήσεις που σήμερα έχει και τα υψηλά στάνταρς να πάρει συνολικά ένα χαρακτήρα μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό θα τροφοδοτούσε το χώρο με νέους διαφορετικού επιπέδου και με υψηλότερο επίπεδο γνώσης, ανάλυσης και αξιοποίησης και συνδυασμού των γνώσεων που αποκτά στο εξειδικευμένο αντικείμενο. Βεβαίως η Ε.Ε. δε μας έχει δείξει πως μπορεί ως τώρα να προχωρήσει σε τέτοιες κινήσεις, είτε γιατί βρίσκει εμπόδιο – πρόφαση στις αρμοδιότητες, είτε γιατί δεν έχει την πολιτική βούληση να αναβαθμίσει γενικότερα την εκπαίδευση και το ρόλο της, ενισχύοντας το γνωστικό υπόβαθρο των πολιτών της και ταυτόχρονα επενδύοντας στη γνώση και όχι στις ικανότητες χρηστικού τύπου και περιεχομένου, άρα περιορισμένης εμβέλειας. Αν θέλουμε πραγματικά να αυξήσουμε την ανταγωνιστικότητα και να μετατραπεί η οικονομία της Ε.Ε. σε μια κοινωνία της γνώσης δεν έχουμε παρά να επενδύσουμε στη γνώση και να στοχεύσουμε στα πιο υψηλά στάνταρς σε όλο τον πλανήτη. Με τον τρόπο αυτό βάζουμε τις βάσεις για μια διαφορετικών δυνατοτήτων και περιεχομένου κοινωνία, πρότυπο ζωής και δράσης παγκοσμίως σε όλους τους τομείς του επιστητού.

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΤΥΧΩΝ ΑΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο που εξετάσαμε ως μελέτη περίπτωσης των πολιτικών εφαρμογών και της διαχείρισης αξιοποίησης των εκπαιδευτικών αυτών επιλογών της Ε.Ε. και της Επιτροπής στη χώρα μας, είχαμε τη δυνατότητα να παρουσιάσουμε αναλυτικά τις ενότητες αυτές.

Τα Επιχειρησιακά προγράμματα που καταστρώθηκαν από το 1999 και έπειτα, τόσο άμεσα από τις πηγές χρηματοδότησης των εκπαιδευτικών πολιτικών αλλά και από άλλες πηγές όπως αυτή της Κοινωνίας της Πληροφορίας, άλλαξαν το τοπίο στον

τομέα των εξοπλισμών και των ηλεκτρονικών υποδομών στο χώρο της εκπαίδευσης και οδήγησαν σε αρκετές βελτιώσεις κυρίως σε υποδομές και εξοπλισμό.

Είναι αλήθεια πως κατά τη δεκαετία 2000 – 2010 έγιναν πάρα πολλά. Κυρίως η εμπέδωση πως μια άλλη αντίληψη και σχέση με την εκπαίδευση θα πρέπει να αναπτυχθεί. Ζητήματα όπως η προσωπική απόδοση, η ταξινόμηση και η κατάταξη των δεξιοτήτων με βάση τους δείκτες και τα επίπεδα της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Βασική κατάκτηση ακόμη και για τη χώρα μας είναι το γεγονός πως έχει επιτευχθεί μια συναίνεση σε κύριους στόχους των πολιτικών κατευθύνσεων, όπως αποτυπώθηκαν και προωθήθηκαν από τη Στρατηγική αυτή. Επίσης η σύνδεση της απασχόλησης με την κατάρτιση, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, στοιχεία που δεν ήταν δεδομένα. Δυστυχώς η εμπέδωση της ΔΒΜ συνδέθηκε ή τουλάχιστον συμπορεύτηκε με την ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας. Η ευελιξία και η επαγγελματική εκπαίδευση συνδέθηκαν με τις αρχές αυτές και την ανάγκη συνεχούς επιμόρφωσης και επικαιροποίησης προσόντων.

Το μεγάλο κενό παραμένει στο χώρο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπου παρουσιάζεται μια πρόχειρη προσέγγιση και μια μεγάλη ευκολία τροποποιήσεων – μεταρρυθμίσεων του κλάδου αυτού, χωρίς όμως να απαντούν επί της ουσίας στο ζήτημα της έγκυρης και αποτελεσματικής επαγγελματικής κατάρτισης και της κατοχύρωσης των επαγγελματικών δικαιωμάτων. Η υποβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, τόσο στη συνείδηση των γονέων, όσο και των μαθητών και κατ' επέκταση και της ελληνικής κοινωνίας, ενισχύεται από την προχειρότητα στο σχεδιασμό και την ευκολία θεσμοθέτησης νέων κατευθύνσεων. Τα ελλείμματα, τόσο σε υποδομές, όσο και σε οργάνωση του τεχνικού αυτού τομέα, είναι εμφανή και στη λειτουργία αλλά και στις εκροές του. Η απουσία σύνδεσης ουσιαστικής με τα Πανεπιστήμια και η έλλειψη δυνατότητας εισόδου σε ανώτατες σχολές από τους αποφοίτους των ΕΠΑΣ για παράδειγμα, διασπά τη συνέχεια και αποκλείει την εξέλιξη των αποφοίτων.

Εκείνο επίσης που εμφανίζεται ως μεγάλο έλλειμμα είναι το γεγονός ότι απουσιάζουν οι στόχοι γενικότερα από το δίκτυο της Κατάρτισης και της ΔΒΜ καθώς και η έλλειψη συντονισμού και συστήματος εποπτείας της δημόσιας διοίκησης, του εκπαιδευτικού συστήματος των τοπικών κοινωνιών και της αγοράς εργασίας. Η ανάδειξη στόχων, όχι μόνο ποσοτικών αλλά και ποιοτικών, και η χρήση αξιόπιστων δεικτών καταγράφονται στις μεγάλες αδυναμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος συνολικά και στον τομέα της ΔΒΜ.

Όσον αφορά τη Δια Βίου Εκπαίδευση, η χώρα μας βρέθηκε πολύ πίσω στην αφετηρία εφαρμογής των πολιτικών αυτών δεδομένου ότι δεν υπήρχε κανένα θεσμικό πλαίσιο, έξω από το ανοικτό πανεπιστήμιο, ούτε οργανωμένο δίκτυο παροχής υπηρεσιών ΔΒΕ. Ως εκ τούτου έπρεπε να καλύψει ένα πολύ μεγάλο διάστημα για να πλησιάσει έστω τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ απουσίαζε εντελώς η κουλτούρα της δια βίου μάθησης και επιμόρφωσης. Οι φορείς που επιστρατεύτηκαν οργάνωσαν όπως – όπως και πάντοτε με σημαία ευκαιρίας, δομές επί μέτρω, προκειμένου να

απορροφήσουν τα χρήματα του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Δυστυχώς αν εξαιρέσουμε κάποιες δομές που στήθηκαν από φορείς όπως η ΓΣΕΕ, η ΑΔΕΔΥ και τα Επιμελητήρια Εμπορικά και Βιομηχανικά – Βιοτεχνικά που με τρόπο σοβαρό και συγκροτημένο οργάνωσαν δομές που προσέφεραν και προσφέρουν υπηρεσίες επιμόρφωσης και κατάρτισης στον τομέα των Επαγγελματικών Προσόντων και της ανάπτυξης των δεξιοτήτων σε πολλές επιμέρους ειδικότητες, καθώς και τις οργανωμένες επιμορφώσεις μαζικά σε κλάδους εργαζομένων όπως η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις νέες τεχνολογίες και στη χρήση Η/Υ, στοιχεία της πρωτοβουλίας αυτής παρουσιάσαμε στο ειδικό κεφάλαιο, οι περισσότερες άλλες δράσεις από ιδιωτικούς φορείς, ελάχιστα προσέφεραν επί της ουσίας και η ποιότητα των κύκλων επιμόρφωσης είναι ελεγχόμενη.

Στα γενικά συμπεράσματα αναφέρουμε τη συμβολή των πρωτοβουλιών αυτών στους τομείς της ΔΒΕ και της Κατάρτισης. Γεγονός πάντως είναι πως και στο κομμάτι της πιστοποίησης δεξιοτήτων και γνώσεων έγιναν βήματα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχουν καλυφθεί τα κενά που υπήρχαν.

Ας δούμε όμως που βρισκόμαστε σήμερα σε σχέση με τις πολιτικές εξελίξεις και κατευθύνσεις στην Ευρώπη και πως μπορούμε να καλύψουμε τις καθυστερήσεις που έχουν παρατηρηθεί σε ορισμένους τομείς και πτυχές των πολιτικών αυτών.

Παραμένει κατά την άποψή μας μεγάλο το έλλειμμα στον τομέα της Δια Βίου Μάθησης, εξαιτίας της πολυδιάσπασης και της δημιουργίας διαφορετικών κέντρων σε πολλά και διαφορετικά υπουργεία των δομών αυτών. Άποψή μας είναι πως θα πρέπει να δημιουργηθεί κάτω από έναν ενιαίο φορέα που θα διαχειρίζεται όλο το κομμάτι της ΔΒΜ ένα δίκτυο υποδομών στο πρότυπο του Λαϊκού Πανεπιστημίου της Γερμανίας, το οποίο θα αρχίσει να δημιουργεί δομές αποκεντρωμένες σε κάθε περιφέρεια και πόλη της χώρας. Με βάση το μοντέλο αυτό το Ελληνικό Λαϊκό Πανεπιστήμιο θα μπορεί να εξασφαλίζει με τη λειτουργία του τη διοργάνωση ενός πλούσιου προγράμματος μαθημάτων – σεμιναρίων σε τομείς που μπορούν να καλύψουν και τους οκτώ άξονες, όπως τους προέταξε η Στρατηγική της Λισαβόνας.

Η δομή αυτή θα προσφέρει με στόχο όχι το κέρδος, αλλά την ανάπτυξη της κουλτούρας της Δια Βίου Μάθησης. Το μέρος αυτό μπορεί να το αναλάβει η αιρετή Περιφέρεια και οι Δήμοι προκειμένου να μπορέσουν να δημιουργήσουν μια ισχυρή βάση επιμόρφωσης. Οι ξένες γλώσσες, οι νέες τεχνολογίες, τα ελληνικά για ξένους, το μάνατζμεντ, η διοίκηση επιχειρήσεων, μαθήματα χορού, εργαστήρια φωτογραφίας, σεμινάρια επιμόρφωσης των ξένων προκειμένου να διεκδικήσουν την ελληνική ιθαγένεια, τα σεμινάρια επιμόρφωσης προσωπικού της αυτοδιοίκησης, αλλά και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, μεταπτυχιακά προγράμματα μέσα από πρωτόκολλα συνεργασίας με τα ελληνικά ΑΕΙ και ΑΤΕΙ, και είναι μερικές από τις δραστηριότητες που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν. Για την εξυπηρέτηση των προγραμμάτων αυτών μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα σχολικά συγκροτήματα και έτσι επί της ουσίας κάνουμε πράξη το ανοικτό σχολείο.

Η κοινωνία ενεργοποιείται και αναπτύσσεται ένα εκπληκτικό δίκτυο γνώσης και επιμόρφωσης, μάθησης και συνεχούς εμπλουτισμού των ενδιαφερόντων μας. Αλλά και επιμόρφωση εθελοντών, εκπαίδευση σε ζητήματα πολιτικής προστασίας, προώθηση νέων πολιτικών διαχείρισης των απορριμμάτων, σεμινάρια εξοικονόμησης ενέργειας, κ.τ.λ. Πρόκειται για μια λογική και φιλοσοφία που μπορεί να ανατρέψει κακοδαιμονίες και στερεότυπα. Όλα αυτά με ένα ελάχιστο κόστος και συνδρομή των επιμορφούμενων.

Μπορούμε επίσης να αντιληφθούμε πόσες νέες θέσεις εργασίας θα προκύψουν, πόσοι θα μπορούν να έχουν ένα συμπληρωματικό εισόδημα και τι αυτό σημαίνει για την κοινωνία, την ανάπτυξή της και τον προσανατολισμό της.

Τελικά παραμένει ζητούμενο αν αποτελεί η έμφαση σε μια θεμελιωμένη και καλά οργανωμένη εκδοχή της *Δια Βίου Μάθησης* (με σύγχρονη ενσωμάτωση στην ελληνική LLL agenda του τριπτύχου: διάγνωση- ανίχνευση- ταυτοποίηση αναγκών σε γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες- στοχευμένη και θεματοποιημένη μάθηση – ανατροφοδοτική αξιολόγηση και διασφάλιση ποιότητας) *πανάκεια για μια αποτελεσματική εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική, που θα απαντά στις προκλήσεις της νέας δεκαετίας.*

Αποτελεί όμως αναπόφευκτο όρο συγκρότησης για το 2010 ο σχεδιασμός μιας πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις και τα μεγάλα διακυβεύματα της εποχής!

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Η Ε.Ε. σήμερα αντιμετωπίζει μια σειρά από προκλήσεις που επαναπροσδιορίζουν τη θέση της σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάγκη να παρακολουθήσει τις εξελίξεις ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να σταθεροποιήσει στο εσωτερικό της το ρόλο και τις μεθόδους συνεργασίας και συνέργιας που θα διασφαλίσουν την όσο το δυνατόν λειτουργικότερη και πιο αποτελεσματική διεθνικότητα συνυπάρχουν. Οι νέες μορφές ευρωπαϊκής διακυβέρνησης όπως αυτές μορφοποιούνται αποδεικνύονται ιδιαίτερα χρήσιμες σε περίοδο κρίσης όπως αυτή που διανύουμε από το 2008 και έπειτα.

Μένει να εκτιμηθεί πως οι πολιτικές αυτές επηρέασαν τη συμπεριφορά των δρώντων και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τις σύγχρονες προκλήσεις. Γιατί εκτός από τη διαμόρφωση θεσμών και την ενεργοποίηση εργαλείων, δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως κάθε εκπαιδευτική δράση ενεργεί σε επίπεδο συλλογικό αλλά και ατομικό. Η προσπάθεια γενικότερης βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών, η διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικής και οικονομικής ατζέντας που θα περιλαμβάνει διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης και της υγείας,

την επένδυση στην έρευνα, τη μείωση της ανεργίας και τη διάδοση της χρήσης των νέων τεχνολογιών γίνεται ολοένα και πιο αναγκαία. Καθοριστική σημασία στους περισσότερους τομείς από τους παραπάνω παίζει η γνώση συνολικά και η ανάπτυξη της εκπαίδευσης ειδικότερα.

Σε μια περίοδο που χαρακτηρίζει τις κοινωνίες ως «κοινωνίες των πληροφοριών» μια που αυτές επηρεάζουν την οικονομία και βεβαίως καθορίζουν την απασχόληση και την επαγγελματική πορεία των ευρωπαίων πολιτών ο ρόλος της εκπαίδευσης δε θα μπορούσε να παραβλεφθεί. Από την αρχή της διατριβής μας αναφερθήκαμε στο ρόλο της ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε., στοιχείο που κινητοποίησε μέγα πλήθος αποφάσεων σε σχέση με την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την επαγγελματική εκπαίδευση και τις παραμέτρους που εξαρτώνται από τους τομείς αυτούς όπως κινητικότητα, μετανάστευση, πιστοποίηση, κ.τλ.

Όπως αναλύσαμε, μετά τη Λισαβόνα και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2000 – 2010 ετέθησαν οι στρατηγικοί στόχοι κάτω από τον υπέρτιτλο: να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Μέσα από τη μέθοδο του ανοικτού συντονισμού δίνονταν οι κατευθυντήριες γραμμές από την Ένωση και μεταφέρονταν στις εθνικές πολιτικές με τον καθορισμό συνολικών και εθνικών ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών, αναπτύσσοντας συνεργασίες και αξιοποιώντας καλές πρακτικές. Με τη χρηματοδότηση οριζόντιων και κάθετων μορφών συνεργασίας, την εμπλοκή πολλών φορέων και την απαραίτητη διαβούλευση, αναπτύχθηκαν σχέσεις συνεργασίας, τόσο στο χώρο της γνώσης, όσο και σε αυτόν των επιχειρήσεων.

Όμως πρέπει να αναφερθεί πως η στρατηγική αυτή των «ανοικτών θυρών» έδωσε την ευκαιρία σε πολλούς κερδοσκοπικούς οργανισμούς και «ψευδοπανεπιστήμια» να κερδοσκοπήσουν παρέχοντας υπηρεσίες εκπαίδευσης και κατάρτισης (Scott 1998,2005). Κάτι ανάλογο συνέβη και με τους φορείς πιστοποίησης που άρχισαν να ξεφυτρώνουν ως μανιτάρια για να καλύψουν τη ζήτηση για τις συγκεκριμένες υπηρεσίες⁵³⁴.

Από τους στόχους που ετέθησαν και από τους οποίους άλλοι επετεύχθησαν γρήγορα και ξεπεράστηκαν δημιουργώντας την ανάγκη να επαναστοχοποιηθούν, άλλοι κρίθηκαν μαξιμαλιστικοί και επανεκτιμήθηκαν, μέσα από τις ενδιάμεσες αξιολογήσεις, άλλοι επαναπροσδιορίστηκαν δεδομένων των αλλαγών που προέκυψαν στην πορεία. Στη μελέτη μας αυτή παρουσιάσαμε αναλυτικά τα στοιχεία αυτά.

Μπορούμε όμως σε γενικές γραμμές να υποστηρίξουμε πως προωθήθηκαν σημαντικά οι ενότητες που συνδέονται με την «ψηφιακή σύγκλιση» της εκπαίδευσης. Είναι γεγονός πως όλα πλέον τα σχολεία έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, οι μαθητές είναι στο σύνολό τους ψηφιακά εγγράμματοι χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν

---

⁵³⁴ *Knigh, J.,(2005), International Race for Accreditation Stars in Cross – Border Education, International Higher Education, Vol.40 (summer), 2-3*

υπάρχουν ανισότητες από χώρα σε χώρα καθώς και μεγάλες διαφορές από ένα επίπεδο εκπαίδευσης σε ένα άλλο (μειωμένα ποσοστά εξοπλισμών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση). Ακόμη μεγάλη απόσταση διανύθηκε στον τομέα της εξοικείωσης των εκπαιδευτικών και της επιμόρφωσής τους στη χρήση των νέων τεχνολογιών. Παραμένει όμως ακόμη ζητούμενο η ένταξή τους στις μεθόδους διδασκαλίας.

Πρόοδος σημειώθηκε ακόμη στην κινητικότητα των ερευνητών, στην καθιέρωση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, στον τομέα της ενίσχυσης των επενδύσεων του δημόσιου τομέα στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση. Όμως τονίστηκε και υπογραμμίστηκε, άναψε το πράσινο φως για την εισβολή του ιδιωτικού χώρου στον τομέα και της εκπαίδευσης, αλλά κυρίως της κατάρτισης, με τις συνέπειες που έχει αυτή η εμπορευματοποίηση στο επίπεδο των ίσων ευκαιριών και των ανισοτήτων.

Με πολύ καλά αποτελέσματα κινήθηκε ο στόχος της αύξησης των νέων που συνέχισαν και μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση την κατάρτισή τους, όμως η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη, καθώς και μια σειρά νέων ομάδων (NEEEDS)⁵³⁵ που εμφανίζουν συμπτώματα παραίτησης και μειωμένου ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση εφιστούν την προσοχή μας και απαιτούν δρομολόγηση μέτρων.

Καλά αποτελέσματα με αυξητικές τάσεις είχαμε στον τομέα της κινητικότητας των φοιτητών, καθώς και στον τομέα της ανάπτυξης συνεργασιών μεταξύ εκπαιδευτικών, σχολικών συγκροτημάτων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ένα φανερά αισιόδοξο στοιχείο που δείχνει, αυτή η κουλτούρα, να είναι οικεία και να εμπειδώνεται στο χώρο της εκπαίδευσης.

Επίσης σημαντικά είναι τα βήματα που έχουν γίνει στο χώρο της αντιστοίχισης των διπλωμάτων, της πιστοποίησης των προσόντων, των βιογραφικών σημειωμάτων, κτλ , χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχουν αντιμετωπισθεί όλα τα ζητήματα, εξαιτίας και της πολυπλοκότητας αλλά και της πολυμορφίας των εκπαιδευτικών συστημάτων, πολύ δε περισσότερο των μηχανισμών κατάρτισης.

Εξάλλου οι βασικοί αυτοί άξονες τονίζονται ήδη από το άρθρο 149 του Μάαστριχτ⁵³⁶ το οποίο επαναδιατυπώθηκε στο Άμστερνταμ: « Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των Κρατών – μελών και , αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών – μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία». Πρόκειται για μια αναφορά πολύ σημαντική που περιέχει και μια ειδοποιό διαφορά από όλα τα υπόλοιπα κείμενα που είδαμε της δεκαετίας 2000 – 2010. Το γεγονός πως αναφέρεται η συμβολή στην «ανάπτυξη παιδείας» κάτι που αντικαθίσταται από τον όρο εκπαίδευση και μάλιστα σε συνδυασμό με την ανταγωνιστικότητα και την γνώση, σημαίνοντας εντελώς διαφορετικούς στόχους και σκεπτικό, αξίζει να υπογραμμιστεί.

---

⁵³⁵ *Report ETCG Group 2010*

⁵³⁶ *Συνθήκη για την Ε.Ε*

Γεγονός πάντως είναι πως στο διάστημα από το 2000 ως το 2010, η εκπαιδευτική πολιτική στην Ε.Ε. βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Όπως έχουμε από την εισαγωγή κιόλας αναφέρει η έννοια της εκπαίδευσης των Ευρωπαίων Πολιτών εντάσσεται στους άξονες της πολιτικής αυτής και αφορά τόσο την επιμήκυνση της σχολικής ζωής (προώθηση προσχολικής εκπαίδευσης), τη μετα - δευτεροβάθμια εκπαίδευση αλλά και την αύξηση των ποσοστών παρακολούθησης και συμμετοχής στην τριτοβάθμια. Περιλαμβάνει όμως και τον μοναδικής σημασίας άξονα της αγωγής του Πολίτη με ό,τι αυτό σημαίνει για την εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και τη συμπεριφορά και στάση ζωής του ενεργού πολίτη. Εκτίμησή μας είναι πως ο συγκεκριμένος τομέας παρέμεινε στο επίπεδο των προθέσεων και των διακηρύξεων. Δεν είδαμε παρά ελάχιστες και συμπληρωματικές δράσεις χωρίς περιεχόμενο και ειδικό βάρος που να είναι άξιο του ρόλου και της βαρύτητας που έχει η αγωγή του Πολίτη στην ατομική του ολοκλήρωση και στην πολιτική του συγκρότηση.

Παραμένει ζητούμενο για την νέα περίοδο – και δεν έχει επαρκώς υπογραμμιστεί και αξιολογηθεί από τα όργανα της Ε.Ε. – η επιστράτευση μέσω και πόρων προκειμένου οι νέοι να εμπέδωσουν τις αξίες της Δημοκρατίας, της Συμμετοχής, της Συλλογικότητας, καθώς επίσης τη γνώση του ευρωπαϊκού διακυβεύματος και της εξηντάχρονης πορείας του. Επίσης η δομή και λειτουργία της Ε.Ε. μέσα από ένα διαδραστικό και παραγωγικό διάλογο θα μπορούσε να ενισχύσει την πολιτική αντίληψη των νέων ευρωπαίων, εμβαθύνοντας στη γνώση των θεσμών και αναπτύσσοντας όχι μόνο την έννοια του ευρωπαίου πολίτη και της ευρωπαϊκής ιθαγένειας αλλά την πίστη στον άνθρωπο και στην υψίστης σημασίας ανάγκη της συνείδησης του ρόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αναγνώρισής τους και της μη καταπάτησής τους – πολλές φορές σιωπηρής – ακόμη και στα όρια της Ε.Ε.

Με τις επιφυλάξεις που έχουμε και τις οποίες έχουμε παρουσιάσει ήδη σχετικά με τη σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς, δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε τη σημασία της ανάδειξης σε κυρίαρχο ρόλο για τη ζωή και δράση των ατόμων και των κοινωνιών της Δια Βίου Εκπαίδευσης, της καλλιέργειας του πνεύματος της καινοτομίας αλλά και της επιχειρηματικότητας και της δεύτερης ευκαιρίας. Τομείς που δεν μπορούν να αγνοηθούν αν θέλουμε να έχουμε δυναμικές και πρωτοπόρες οικονομίες, προς την κατεύθυνση και κάτω από το πρίσμα που μια ευρωπαϊκή διάσταση ανάπτυξης θα πρεπε να δείχνει.

Τονίζουμε το αρνητικό της ανάθεσης της ευθύνης της υπόθεσης της Δια Βίου Μάθησης στους ίδιους τους πολίτες και τις συνέπειες που μπορεί να έχει στην ανατροφοδότηση και διατήρηση πνευματικών ελίτ καθώς και στην περιθωριοποίηση-απομόνωση του ατόμου. Γιατί είναι γεγονός πως τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που προσφέρει η Δια Βίου μάθηση και η εκπαίδευση γενικότερα έχουν τη δυνατότητα να τις ανακαλύψουν και να τις αξιοποιήσουν, κατά κύριο λόγο μόνο όσοι βρίσκονται ήδη σε καλή θέση και πάντως δεν αντιμετωπίζουν άμεσα τα προβλήματα του αποκλεισμού και της μειωμένης πρόσβασης στην πληροφορία.

Παρουσιάσαμε επίσης αναλυτικά το ρόλο των διαρθρωτικών ταμείων και κυρίως τα προγράμματα του ΕΚΤ που χρηματοδότησαν στην πλειοψηφία τους τις ενέργειες αυτές, όπως η κατάρτιση, η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, η προπαρασκευαστική κατάρτιση, η έρευνα, η επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η εξειδίκευση εργαζομένων, η σύνδεση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και χώρων εργασίας. Σε σχέση με τις δράσεις αυτές μπορούμε να κάνουμε μια παρατήρηση που αφορά κυρίως την τάση περιφερειοποίησης των πολιτικών αυτών. Πρόκειται για μια διαπίστωση που έχει να κάνει με το επίπεδο βεβαίως εφαρμογής αλλά και την αποτελεσματικότητα μιας πολιτικής. Είδαμε να τίθενται οι στόχοι από την Επιτροπή, ποσοτικοί και ποιοτικοί. Στις περιπτώσεις που η εφαρμογή περνούσε στα Κράτη – μέλη οι γενικοί στόχοι επιτυγχάνονται και καλύπτουν την επικράτεια.

Αντίθετα όταν οι στόχοι με τη μορφή εθελοντικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων τίθενται σε περιορισμένη εφαρμογή τα αποτελέσματα είναι αποσπασματικά και περίπου μη μετρήσιμα. Αναγνωρίζουμε βέβαια πως σε κάθε περίπτωση αποκτώνται εμπειρίες και μια σειρά καλών πρακτικών αναδεικνύονται, πρακτικές που μπορούν να μας οδηγήσουν σε έναν πιο εύστοχο σχεδιασμό στη συνέχεια. Όμως άποψή μας είναι πως οι παρεμβάσεις θα πρέπει εξ αρχής να δημιουργούν μια δεδομένη κατάσταση συνολική στο επίπεδο που η Ε.Ε. αποφασίζει να κινηθεί και πάνω σε αυτό να έρχεται η εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων και περιφερειακών πολιτικών είτε ευρωπαϊκών, είτε μέσα από πολιτικές των Κρατών – Μελών. Θέλουμε να τίθεται μια γραμμή εκκίνησης κοινή και από κει και πέρα να δρουν οι τοπικοί φορείς, εξειδικεύοντας και χρωματίζοντας.

Επειδή τώρα τα δεδομένα σε πολλές περιπτώσεις είναι εξ αρχής γνωστά, το να ακολουθούμε τη γραμμική πορεία μελέτη – πιλοτική εφαρμογή, συμπεράσματα, σχεδιασμός σε ένα ευρύτερο επίπεδο εφαρμογής, χρηματοδότηση, υλοποίηση, απλώς μας αφήνει πίσω από τις εξελίξεις με καθυστερήσεις που σχεδόν μας καταδικάζουν να βρισκόμαστε όχι στην πρώτη θέση, όπως εξ αρχής δηλώναμε στη Συνθήκη της Λισαβόνας, αλλά πολύ πιο πίσω.

Αν δεχθούμε εδώ τους Μπουρντιέ και Κοεν τότε έχουμε ένα έξοχο παράδειγμα διατήρησης της κυρίαρχης τάξης και ιδεολογίας και πριμοδότησης των κληρονόμων. Θεωρούμε πως στο σκεπτικό αυτό προσθέτει ό,τι ακολουθεί και έχει να κάνει με το ιδεολογικό πρόταγμα των πολιτικών αυτών.

Ζητούμενο λοιπόν παραμένει ο προσδιορισμός του ιδεολογικού προφίλ όλων αυτών των παρεμβάσεων, καθώς και το θέμα της αναλογίας των αξόνων σε αυτήν. Κατά πόσο δηλαδή εξυπηρετείται η ανταγωνιστικότητα και η οικονομία μέσα από το σχεδιασμό αυτό και προάγεται ισότιμα αφετέρου, η κοινωνική συνοχή και η εμπέδωση των δικαιωμάτων του πολίτη⁵³⁷. Επίσης μένει ζητούμενο κατά πόσο στους

---

⁵³⁷ *Προς μια Ευρωπαϊκή Διάσταση Εκπαίδευσης και Ενεργού Συμμετοχής του Πολίτη, Λουξεμβούργο 2000*

άμεσους και επιθυμητούς στόχους εντάσσονταν η ισότητα των ευκαιριών και η δυνατότητα πλήρους ανάπτυξης των δεξιοτήτων, ώστε κάθε μαθητής, νέος, πολίτης να αισθάνεται πως μπορεί να φτάσει εκεί που θέλει και να νιώθει ευτυχής με όσα επιχειρεί στη ζωή του.

Με όσα προηγουμένως αναφέραμε, ασφαλώς και δεν επιδιώκεται κάτι τέτοιο. Η κυριαρχία των όρων ανταγωνιστικότητα, παραγωγικότητα σε συνδυασμό με την अपαράδεκτη απασχολησιμότητα· οι όροι της αγοράς και της επιχειρηματικότητας· η προσέγγιση του θέματος με καθαρά οικονομικούς όρους κατά κύριο λόγο, δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας. Η επιχειρούμενη συγκρότηση εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ε.Ε. αντιμετώπιστηκε κατά κύριο και σχεδόν αποκλειστικό λόγο ως μια οικονομική παράμετρος ενός μέσου που μπορεί να ενισχύσει το παραγωγικό προφίλ της Ε.Ε. και να την καταστήσει την ανταγωνιστικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο.

Μια σειρά παραμέτρων, όπως η προσωπικότητα, η συγκρότηση της, η γενικότερη παιδεία των ευρωπαίων πολιτών ούτε καν αναφέρονται ως «παρεμπίπτοντα οφέλη». Αυτός ο σχεδιασμός εκτός του ότι επιβεβαιώνει τις ανησυχίες και απόψεις των κριτικών σχολών και των σκεπτικιστών, διατηρεί το ζήτημα της εκπαίδευσης στα στενά τεχνοκρατικά του πλαίσια, πλαίσια που θα μπορούσαμε να τα δεχθούμε ως το «τεχνικό» υπόβαθρο των υποδομών πάνω στις οποίες θα πρέπει να στηριχθεί «Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ». Δυστυχώς ισχύει και μάλιστα στο ακέραιο η ανάλυση που θέλει το μέσο να είναι και φορέας ιδεολογίας.

Πρέπει όμως να δούμε αναλυτικά μια σειρά ωφελειών που προέκυψαν μέσα από τις πολιτικές αυτές, όπως εφαρμόστηκαν και υλοποιήθηκαν στη δεκαετία 2000 – 2010.

Είναι γεγονός πως η προώθηση της άποψης πως μια «ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική» είναι εφικτή, έκανε σημαντικά βήματα. Έχουμε αναφέρει και το υπογραμμίζουμε στον επίλογό μας, πως ο «δούρειος ίππος» μια τέτοιας λογικής δεν ήταν άλλος από την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση. Είναι αλήθεια πως μέσα από την από-ιδεολογικοποιημένη, εν πρώτοις, κατάρτιση, τα Κράτη – μέλη (και αυτό ισχύει και για τις χώρες που εντάχθηκαν στη δεκαετία αυτή) δέχθηκαν ή μπόρεσαν να περάσουν μια σειρά νομοθετημάτων και γιατί όχι μεταρρυθμίσεων που αναδιτάζαν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα, την οργάνωσή τους, τη δομή τους, τα επίπεδα εφαρμογής των πολιτικών κατευθύνσεων, τις αρμοδιότητες, τα προγράμματα σπουδών, τα ωρολόγια προγράμματα, τη σχέση σχολείου κοινωνίας. Άποψή μας είναι πως μια τέτοια παρέμβαση δε θα μπορούσε να γίνει αμέσως στο χώρο της γενικής παιδείας.

Βεβαίως δεν πρέπει να αγνοηθεί και η πολιτική παράμετρος της παγκοσμιοποίησης η οποία συρρίκνωσε και συρρικνώνει το Κράτος και το ανάγκασε να δεχθεί την παραγωγή πολιτικής σε ένα υπερεθνικό επίπεδο, προκειμένου να σταθεί εφικτός ο σχεδιασμός, η δημιουργία, αλλά και η ένταξη κάθε εθνικού συστήματος σε ένα μοντέλο ικανό να σταθεί σε παγκόσμιο επίπεδο και να ανταγωνιστεί τις χώρες και τις

οικονομίες που βρίσκονται στην πρωτοπορία ή τέλος πάντων που καθορίζουν το χαρακτήρα και το περιεχόμενο των εξελίξεων όχι μόνο στην οικονομία αλλά και σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δράσης και δημιουργίας.

Έχουμε επίσης αναφερθεί σε ένα μειονέκτημα των προγραμμάτων, αυτό της απόσπασματικότητας στην εφαρμογή και των χαμηλών στην ουσία δεικτών αποτελεσματικότητας. Πρέπει όμως από την άλλη να αναγνωρίσουμε πως σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών έθιξαν, ανέδειξαν και γιατί όχι παρενέβησαν κάποτε σε ζητήματα που η επίσημη Πολιτεία και η Τοπική Κοινωνία «αγνοεί», τα αγνοεί συνειδητά αναδεικνύοντας το ρατσιστικό της υπόβαθρο και τάση. Θέματα που παρουσιάσαμε όπως η θέση και ο ρόλος των μεταναστών, ομάδες με ειδικές ανάγκες, η θέση της γυναίκας στην απασχόληση, η επανένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων, αναδείχθηκαν και ετέθησαν στο προσκήνιο, ενισχύοντας την κοινωνία να τα αναγνωρίσει ως τέκνα της, να τα βγάλει από το σκοτάδι και να πιστέψει πως την αφορούν και μάλιστα άμεσα.

Οι ROMA, τα άτομα με αναπηρία, οι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών, η γυναίκα στην ύπαιθρο, βρήκαν πολλές φορές μέσα από τα προγράμματα αυτά το μέσο και τον τρόπο να βγουν από τη σκοτεινή πλευρά στο φως και να πιστέψουν πως μπορούν να ζήσουν και να ονειρευτούν, να επιχειρήσουν και να πετύχουν. Μάλιστα τώρα πια τους βλέπουμε και να διεκδικούν. Ναι! Πρόκειται για μια μεγάλη παρέμβαση στις τοπικές κοινωνίες. Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης για πρώτη φορά σε πολλές χώρες, μια από αυτές είναι και η Ελλάδα, είδαν πως μπορούν να μουν στο χώρο αυτών των υπηρεσιών και να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική συνοχή της περιοχής τους, συγκροτώντας ταυτόχρονα την ταυτότητα της, γεγονός που δεν πρέπει να θεωρηθεί δευτερευούσης σημασίας. Το γεγονός ότι οι δράσεις αυτές χρηματοδοτήθηκαν από τα αντίστοιχα προγράμματα και δεν απαιτήθηκαν πόροι από τους προϋπολογισμούς τους που στις πλείστες των περιπτώσεων είναι ελλειμματικοί, επέτρεψε να υλοποιηθούν τέτοιες δράσεις χωρίς να προκληθούν «αντιδράσεις» από τις τοπικές κοινωνίες που πολύ συχνά υποτιμούν τα κοινωνικά αυτά ζητήματα και αναγνωρίζουν ως «έργα» ανάπτυξης μόνο όσα έχουν να κάνουν με τις τεχνικές υποδομές.

Βεβαίως οι παρεμβάσεις αυτές σε πολλές περιπτώσεις, αφού αφορούσαν προγράμματα, είχαν ημερομηνία λήξης. Ζητούμενο παραμένει το πως οι πρωτόλυσες και αποσπασματικές αυτές υποδομές και υπηρεσίες θα στοιχειοθετήσουν για όλη την Ευρώπη ένα «χάρτη κοινωνικών υπηρεσιών» που θα πρέπει να χαρακτηρίζει τη λειτουργία των ευρωπαϊκών κοινωνιών και μάλιστα υπό την ευθύνη και την αρμοδιότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Μια παράμετρος επίσης σημαντική είναι αυτή της ανάπτυξης των διεθνών συνεργασιών από τοπικούς φορείς, μια δυνατότητα που τους προσφέρθηκε πραγματικά, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αντίληψή τους για τη δομή, τη λειτουργία και τους σκοπούς ανάλογων φορέων, δομών και υπηρεσιών σε άλλες ευρωπαϊκές και όχι μόνο χώρες. Η αλληλεπίδραση αυτή αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο για την περαιτέρω πορεία των φορέων αυτών καθώς και των ΟΤΑ. Μέσα από τις πρωτοβουλίες αυτές

οργανώθηκαν δίκτυα που σήμερα αποτελούν ομάδες πίεσης μια και εκφράζουν συγκεκριμένα «συμφέροντα». Ως εκ τούτου μπορούμε να βρούμε πολιτικές προεκτάσεις των προγραμμάτων αυτών, που μπορεί να είχαν ή όχι προβλεφθεί, πάντως σήμερα διαμορφώνουν ένα νέο τοπίο, πολιτικό αυτή τη φορά στην Ε.Ε., Δυστυχώς και εξαιτίας της τεχνοκρατικής του πολλές φορές προσκόλλησης, όχι πολιτικοποιημένο.

Ας αναφέρουμε τώρα μια παράπλευρη ωφέλεια για την Ελλάδα και το χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την καταγράφουμε γιατί εκτιμούμε πως έχει τη σημασία της χωρίς να υποστηρίζουμε πως είναι ο μοναδικός παράγοντας συνειδητοποίησης της ανάγκης αυτής. Πρόκειται για την προώθηση των συνεργασιών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, ή ακόμη και μέσα από την εμπειρία άλλων καλών πρακτικών με τις οποίες ήλθαν σε επαφή μέσω της υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών. Υποστηρίζουμε *mutatis mutandis* πως η πρόοδος που παρατηρήθηκε στην αποδοχή της ιδέας μιας νέας αυτοδιοικητικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην εμπειρία αυτή. Διαπιστώνοντας δηλαδή τον τρόπο λειτουργίας των ΟΤΑ και των φορέων θεματικής δράσης καθώς επίσης τις κλίμακες που επιτρέπουν την ουσιαστική υποστήριξη και λειτουργία υποδομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, ένας μεγάλος αριθμός στελεχών, πολιτικών και μη, των ΟΤΑ, έγιναν θιασώτες μιας νέας αυτοδιοικητικής μεταρρύθμισης ενός «Καποδίστρια II» και σήμερα πλέον «Καλλικράτης», όπως συμβολικά και όχι μόνο καθιερώθηκε να ονομάζεται η μεταρρύθμιση αυτή.

Μπορούμε λοιπόν να παρατηρήσουμε για να αποφύγουμε μια γραμμική προσέγγιση στην ανάλυση μας, πως σαφώς οι πολιτικές όπως αυτές σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν είχαν το ιδεολογικό αποτύπωμα μιας νεοφιλελεύθερης αντίληψης. Σαφέστατα όλες αυτές οι πολιτικές δε σχεδιάστηκαν για να ανατρέψουν ένα σύστημα εξουσίας, καθώς επίσης δε σκόπευαν να ανατρέψουν τις αγοραίες αντιλήψεις που κυριαρχούσαν και κυριαρχούν ελέω παγκοσμιοποίησης. Ίσα – ίσα που σχεδιάστηκαν για να διευκολύνουν την πορεία προς μια κοινωνία ιδιωτών και επιχειρηματιών.

Όμως παράλληλα και βεβαίως σε μικρότερο βαθμό, μέσα από τις πολιτικές αυτές, δόθηκε η δυνατότητα να αναπτυχθούν μια σειρά αντιλήψεων και πρωτοβουλιών που καλλιεργούν ή τουλάχιστον περιέχουν μιαν άλλη αντίληψη και καταγράφουν μιαν άλλη άποψη για τα πράγματα και την πορεία των κοινωνιών μας. Σίγουρα δεν είναι σε θέση να «ανατρέψουν καθεστώτα» όπως ποιητικά δηλώνει ο Τ. Πατρίκιος. Όμως είναι σε θέση να δηλώσουν παρόν και να δημιουργήσουν μια *de facto* διαφορετική πρόταση, που στις μέρες μας μένει να συγκροτηθεί και να πολιτικοποιηθεί. Σαφέστατα έφεραν σε επαφή ανθρώπους με διαφορετικές αντιλήψεις και νοοτροπίες και έσπασαν στερεότυπες αξιολογήσεις για λαούς και ομάδες πληθυσμών. Η συνάντηση αυτή και ο συγκερασμός είναι «σημαντικό κεφάλαιο», ας μη χρησιμοποιούμε και εμείς μόνο οικονομίστικους όρους για μια σειρά ειδοποιών και μάλιστα ποιοτικών διαφορών και αξιών, είναι λοιπόν μια σημαντική παρακαταθήκη τόσο για

τους δρώντες και τους φορείς τους αλλά και αυτές αποτελούν μέρος ενός ευρωπαϊκού κεκτημένου υπό διαμόρφωση.

Ζητήματα όπως αυτά της νέας φτώχειας, της διαρκώς διογκούμενης ανασφάλειας, της ανεργίας των νέων και των ωρίμων σε ποσοστά δυσθεώρητα, της συγκέντρωσης του πλούτου σε όλο και λιγότερα χέρια και ομίλους συμφερόντων, της αλόγιστης σπατάλης πόρων και της καταστροφής του περιβάλλοντος, των κοινωνιών του 1/3 αντεστραμμένου υπό την έννοια ότι το 1/3 ζει πλέον ανεκτά στις ανεπτυγμένες κοινωνίες, το ζήτημα της παγκόσμιας φτώχειας με την παραδοσιακή γεωγραφική προσέγγιση του τρίτου κόσμου (sic), είναι εδώ, και δεν περιμένουν. Απαιτούν λύσεις, πολιτικές που θα θέσουν σε μια άλλη τροχιά την πορεία του κόσμου.

Η Ευρώπη, η πολιτική Ευρώπη έχει χρέος να βγει από το ρόλο του συμπαίκτη και συμπαραγωγού της παγκοσμιοποίησης για τα κέρδη και να πρωταγωνιστήσει στη συνδιαμόρφωση μιας νέας αντίληψης που θα μας οδηγήσει στην «ανθρώπινη κοινωνία» και στην παγκοσμιοποίηση με ανθρώπινο πρόσωπο, στην «οικουμενικότητα» (κατά τον ελληνικό και Καστοριαδικό όρο) του σύγχρονου πολιτισμού.

Η κριτική βεβαίως που μπορούμε να ασκήσουμε στις πολιτικές αυτές έχει να κάνει με τη στενή τεχνοκρατική αντίληψή τους. Ακόμη πως μια σειρά θετικών αποτελεσμάτων στους τομείς που αναφέραμε δεν αποτέλεσαν γενικότερες πολιτικές στοχεύσεις και προτεραιότητες της Ε.Ε. Με το σκεπτικό αυτό οι λύσεις που δρομολογήθηκαν για τα παραπάνω ζητήματα ήταν αποσπασματικές, πειραματικές και πιλοτικές και πολλές φορές μυοπικές. Το γεγονός για παράδειγμα πως ήταν εδραιωμένη η άποψη πως μέσα από την κατάρτιση θα κατόρθωνε η Ε.Ε. να γίνει η ανταγωνιστικότερη οικονομία της γνώσης παγκοσμίως επιβεβαιώνει την κριτική μας αυτή. Σε μια εποχή τεχνολογικών επαναστάσεων και ιλιγγιωδών ρυθμών εξέλιξης, η Ε.Ε. πίστεψε πως με το «κατσαβίδι» και τη σωστή χρήση του, θα αντιμετώπιζε τις προκλήσεις που απαιτούν γνώσεις υψηλού επιπέδου και υπέρβαση της μετριότητας, για να στοχεύσουμε με πιθανότητες στην αριστεία.

Κατά την άποψή μας γνωρίζαμε από τα στατιστικά δεδομένα το μέγεθος των ζητημάτων αυτών και θα πρεπε να υπάρξει ανάλογοι μεγέθους παρέμβαση η οποία και ουσιαστικότερη θα ήταν και περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας θα είχε..

Σε ό,τι αφορά στην εκπαίδευση μπορούμε να πούμε πως η Ε.Ε. στιχήθηκε πλήρως πίσω από τη Διαδικασία της BOLOGNA⁵³⁸, και στη λογική της, που τη μετέφερε σε όλα τα επίπεδα, χωρίς να εμβαθύνει και να εξετάσει πολιτικά το ζήτημα. Αυτό κατά την άποψή μας θα σήμαινε μια ποιοτικότερη ανάλυση των στοιχείων που οδηγούν στην «υποβάθμιση» κάποιων πανεπιστημιακών σχολών, πάντα βέβαια με τα κριτήρια της Μπολόνια, τα οποία και επιδέχονται τόσο άλλων ερμηνειών, όσο και αμφισβητήσεων. Για παράδειγμα δε λαμβάνεται υπόψη η υποδομή, η χρηματοδότηση, οι αναλογίες φοιτητών – καθηγητών για να μείνουμε μόνο σε εμφανή και γνωστά ποσοτικά δεδομένα. Πρόκειται για μια λογική ελέγχου και

---

⁵³⁸ *Bologna follow up group*

πιστοποίησης εκροών, μια προσέγγιση που είναι τεχνική αλλά καθόλου πολιτική. Είναι γνωστή εξάλλου η κριτική πως με τις μεθόδους αυτές περάσαμε από την ευημερία της εκπαίδευσης στην ευημερία των εκθέσεων αξιολόγησης.

Αν η Ε.Ε. δεν ενδιαφέρονταν απλώς για τη σειρά κατάταξης θα πρεπε να περάσει και σε μια σειρά διαρθρωτικών μέτρων υποστήριξης των πανεπιστημίων που εμφάνιζαν ελλείμματα στην αξιολόγηση αυτή.

Πρόκειται όμως για μια γενικότερη τάση αυτής των κατηγοριοποιήσεων και των πιστοποιήσεων που έρχεται σαφώς από τον τομέα των επιχειρήσεων (ISO) και που εισάγεται στο χώρο της εκπαίδευσης η οποία αντιμετωπίζεται ακριβώς με την ίδια λογική ή για να είμαστε ελαστικότεροι με παρόμοια λογική. Είναι επίσης γνωστό πως οι κατατάξεις αυτές έχουν την προέλευσή τους σε λογικές που υιοθετήθηκαν από Πανεπιστημιακά ιδρύματα που είχαν κάθε λόγο να δαφημιστούν προκειμένου να αυξήσουν τα έσοδά τους και να υποστηρίξουν τις πηγές χρηματοδότησής τους. Σαφώς μια τέτοια αντίληψη δε μας βρίσκει σύμφωνους διεκδικώντας για την ΠΑΙΔΕΙΑ μια πολιτική προσέγγιση που θα της αναγνωρίζει την «προστιθέμενη αξία» (με όρους αγοράς) αλλά κυρίως τη μοναδική της δυνατότητα στη διαμόρφωση του φαντασιακού προτύπου σε κάθε εποχή, προτύπου που δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο σε μετρήσιμα μεγέθη και λογικές επένδυσης – απόδοσης – απόσβεσης.

Μια ανάλογη λογική ακολουθήθηκε και στο χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αναφερόμαστε στη διαδικασία της PISA. Η μοντελοποίηση αυτή για την υποχρεωτική εκπαίδευση παραμένει στο τεχνικό επίπεδο μιας σειράς δεικτών και δεξιοτήτων σε τομείς και γνωστικά πεδία (αναφερθήκαμε αναλυτικά στους δείκτες 8, 16, κτλ κατά περίπτωση). Η κατάταξη αυτή αντανakλά μια συγκεκριμένη λογική αξιολόγησης αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί μονόδρομη «αλήθεια». Τα κριτήρια μπορούν να μεταβάλλονται και βεβαίως να διαφοροποιούνται και οι ταξινομήσεις.

Ούτως ή άλλως σε καμία περίπτωση δεν προχώρησε, ούτε η Ε.Ε., στην επεξεργασία των αποτελεσμάτων αυτών. Μια σειρά δεδομένων της επέτρεψαν να διαπιστώσει προβλήματα που σε πολλές περιπτώσεις ήταν ορατά δια γυμνού οφθαλμού, όπως αυτό της πρόωρης εγκατάλειψης, αλλά και εκεί οι παρεμβάσεις και οι λύσεις που δρομολογήθηκαν αρκέστηκαν στις συστάσεις προς τα Κράτη – Μέλη. Οι σχολικές ανισότητες και η πρόσβαση στην εκπαίδευση μέσα από ίσες ευκαιρίες, κατατέθηκε ως στόχος, όμως ποτέ δε μεταφράστηκε σε εφαρμοσμένη πολιτική.

Αποψη μας είναι πως και για τη γενική εκπαίδευση θα πρέπει να αναδειχθούν στοιχεία που θα περιγράφουν ένα ενιαίο επίπεδο γνώσης για όλη την Ε.Ε. και τους πολίτες της. Στη συνέχεια θα πρέπει να μεταφραστούν οι πολιτικές αυτές επιλογές σε στρατηγικές εφαρμογής των στόχων αυτών πάντα σε επίπεδο Ε.Ε. Κάθε άλλη προσέγγιση είναι διαδικαστικού περιεχομένου και στέκεται στις διαπιστώσεις. Το άλλοθι της ανεξαρτησίας των Κρατών – Μελών, έχει προ πολλού καταρριφθεί δεδομένου ότι σε τομείς που η Ε.Ε. έδωσε προτεραιότητα, ας ήταν και στο χώρο της

εκπαίδευσης, βρήκε τον τρόπο να ξεπεράσει τις «καταστατικές δυσκολίες και περιορισμούς». Εξάλλου οι παρεμβάσεις αυτές αφορούν πλέον σε στόχους τόσο εμφανείς και αυτονόητους που κανείς δεν μπορεί να αντιπαρατεθεί ή και να διαφωνήσει.

Σε κάθε περίπτωση ακόμη και οι τεχνικές παρεμβάσεις οδήγησαν σε ποιοτικές αλλαγές και διαφοροποιήσεις περιεχομένου. Άρα θα πρέπει να συμφωνηθεί ένα μοντέλο βάσης για τη γενική εκπαίδευση που θα περιλαμβάνει βασικές γνώσεις και δεξιότητες, γνώσεις γενικής παιδείας, με χώρο και στις ανθρωπιστικές επιστήμες και τομείς, τομείς που έχουν εξοριστεί από τα νομοθετικά κείμενα και που βρίσκονται εκτός οπτικού πεδίου της Ε.Ε. και των Οργάνων της. Από κει και πάνω τα Κράτη – Μέλη θα έχουν τη δυνατότητα να επενδύσουν και να ανταγωνισθούν με ό,τι κρίνουν σκόπιμο και πολιτικά ορθό, πάντα σύμφωνα με την προσέγγιση της κάθε χώρας και της πολιτικής της ηγεσίας. Αναφερόμαστε σε ένα «χάρτη εκπαιδευτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για την Ε.Ε.».

Ανάλογα σημεία παρατηρούμε και στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, δια βίου μάθησης. Πρόκειται για το χώρο που πολύ εύκολα μπορεί να προσεγγισθεί με δήθεν στεγνούς τεχνοκρατικούς όρους και να αποστασιοποιηθεί!!! κάθε πολιτικής διάστασης. Δεν είναι τυχαίο πως από εκεί ξεκίνησε την παρέμβασή της η Ε.Ε. με τις όποιες ταυτότητές της στα εξήντα χρόνια της πορείας της. Σαφώς και κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Αυτό έχει πιστεύουμε αναδειχθεί από την αρχή της διατριβής μας αυτής. Η πιστοποίηση δεξιοτήτων, η συγκριτική αντιστοίχισή τους και η αναγνώριση των τίτλων σπουδών σε επίπεδο Ε.Ε. είναι μια διαδικασία αναγκαία και προφυλάσσει από μια σειρά προβλημάτων τους εργαζόμενους που μετακινούνται στην Ευρώπη.

Εκείνο όμως που αντιμετωπίζεται με όρους τεχνοκρατικούς αλλά ιδεολογικά εμποτισμένους με εργαλειακές απλουστεύσεις, είναι το περιεχόμενο των σπουδών, όσων επιλέγουν την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Εκτός από την παράμετρο της Πολιτειακής Ανάπτυξης των Ικανοτήτων των φοιτούντων στις τάξεις αυτές, που και αυτό όπως αποδείξαμε παραπάνω παραμένει σε επίπεδο δηλώσεων και προθέσεων, στερείται ο χώρος αυτός κάθε μορφής και στοιχείου ανθρωπιστικών σπουδών. Θα λεγε κανείς πως ό,τι συμβαίνει σήμερα, υπάρχει η αντίληψη πως ακόμη και σε επίπεδο τεχνικής εξέλιξης, προέρχεται από παρθενογέννηση, μας ήλθε από το υπερπέραν. Η απουσία κάθε ιστορικής διάστασης στα περιεχόμενα σπουδών των προγραμμάτων κατάρτισης, η ανυπαρξία του πολιτικού – ιστορικού πλαισίου μέσα στο οποίο διαμορφώθηκαν οι τομείς αυτοί και τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής μας, μετατρέπουν τη γνώση αυτή, ή καλύτερα την πληροφορία αυτή σε ένα εντελώς τεχνικό σχήμα, που κινείται εκτός τόπου και χρόνου και που ανάλογα διαμορφώνει τη σκέψη και τη συγκρότηση των ανθρώπων που εκπαιδεύει. Σε τι, μπορούμε νομίζω πολύ εύκολα να το συλλάβουμε.

Δεν τολμάμε να αναφερθούμε σε γνωστικά αντικείμενα που διαμορφώνουν την αισθητική, την κουλτούρα και μπορούν να οδηγήσουν σε μια ολοκληρωμένη και σφαιρική προσέγγιση των συνθηκών που επικρατούν και των παραγόντων που τις

διαμορφώνουν. Αναφερόμαστε προφανώς στις τέχνες και στα γράμματα, για να χρησιμοποιήσουμε έναν όρο που επίσης έχει εξοριστεί και ξεχαστεί, ως μη χρήσιμος και αποδοτικός στις ημέρες μας. Κι όμως καμιά γνώση δεν μπορεί να εξαιρεί τους τομείς αυτούς. Καμιά πολιτική αντίληψη δε νομιμοποιείται να αποκλείει γενιές και ομάδες ανθρώπων από την επαφή με το χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών και των τεχνών, στο όνομα οιασδήποτε στόχου. Αντίθετα μπορούμε να δούμε στις εργαλειακές αυτές προσεγγίσεις κάθε πρόθεση αποκλεισμού των λαϊκών, κατά τεκμήριο, στρωμάτων του πληθυσμού από τη «μύηση» στο χώρο της φιλοσοφίας, των τεχνών, της ιστορίας χώρο των ελίτ.

Μπορούμε επίσης να δούμε τους παράγοντες που οδηγούν την Ε.Ε. στα μεγάλα της ελλείμματα. Αναφερόμαστε σαφώς στα πολιτικά ελλείμματα που την οδηγούν στην αδυναμία να πείσει τους Πολίτες της ότι συμμετέχουν σε μια διαδικασία με μοναδικά χαρακτηριστικά και που οι ευθύνες των πολιτικών ταγών και των κρατούντων είναι πραγματικά ιστορικές. Αναφερόμαστε στην έλλειψη πολιτικής βούλησης και ουσιαστικής αναγνώρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στις πολιτικές πρωτοβουλίες που θα ενισχύσουν την εφαρμογή τους σε όλο τον κόσμο. Αναφερόμαστε στην πορεία εκδημοκρατισμού και νομιμοποίησης των οργάνων της Ε.Ε. στη συνείδηση των Ευρωπαίων Πολιτών.

Για μας η ΠΑΙΔΕΙΑ θα πρεπε να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της Ε.Ε. χωρίς δισταγμό και υπολογιστικές πρακτικές. Γιατί αποτελεί το όχημα ανάδειξης των πολιτικών «προταγμάτων» που κάθε κοινωνία που σέβεται τον εαυτό της κινητοποιεί. Γιατί αποτελεί το περιέχον και το περιεχόμενο, το σημαίνον και το σημαινόμενο κάθε πολιτικής προοπτικής. Για μας «κυβερνησιμότητα» σημαίνει την υιοθέτηση πρακτικών που βοηθούν στην ανάπτυξη των συνειδήσεων των πολιτών που δεν ξέρουν απλά τι θέλουν αλλά και πως θα το πετύχουν. Για μας «περιφερειοποίηση» δεν είναι τίποτε λιγότερο από την ανάγκη σεβασμού κάθε διαφορετικότητας χωρίς σκόπιμες υποβαθμίσεις και περιθωριοποιήσεις από τα κέντρα των αποφάσεων. Για μας η εκπαίδευση πρέπει να έχει τη δύναμη και τα μέσα να παρέμβει ελεύθερα και δημιουργικά στη διαμόρφωση των παραπάνω πολιτικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ξενόγλωσση

- Ansell, Chr,(2000), “The Networked Polity:Regional Development in Westrn Europe”, *Governance* 12, 303-333
- Arts B., (2000), “Regimes, Non-state Actors and the State-system:A Strusturalational Regime Model, *European Journal of International Relations*, Vol.6(4), 513-542
- Ball St. J. (1994), *Education Reform. A critical and poststructural approach*. Buchingham: Open University Press.
- Baun, M. (1996), *An imperfect union: The Maastricht Treaty and the new politics of integration*. Colorado. Boulder: Westview Press.
- Beck. U. *Η επινόηση του Πολιτικού, Για μια θεωρία του Εκσυγχρονισμού, Λιβάνης, Αθήνα 1996*
- Bennet, C, (1991), “What is policy convergence and what causes it?”, *British journal of Political Science* 21
- Bourdieu P. (1996), *The state of nobility, Elite schools in the field of power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu P. (1996b), *Homo academicus*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu P. & J.-Cl. Passeron, *Οι κληρονόμοι, Οι φοιτητές και η κουλτούρα, Δεύτερη έκδοση*,
- Bourdieu P., *La dinstinction, Critique sociale de jugement, Paris, Les edition de MInuit, 1979*,
- Bourdieu P., *Les modes de domination, Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 2-3 (June 1976)
- Bourdieu P., *Vous avez dit “populaires”?, Actes de la Rechershhe en Sciences Sociales* 46 (Marz 1983)
- Bourdieu P., *Οι Κληρονόμοι, Οι φοιτητές κα η κουλτούρα, δεύτερη έκδοση*,
- Bourdieu P. – J.Passeron, *La reproduction, Elements pour une theorie du system e d’ enseignement, Paris, les editions de Minuit, 1970*
- Bourdieu P., *Travaux et Projets, 1980, p. 15-16 & La Noblesse d’ Etat. Grandes Ecoles et esprit de corps, Les editions de Minuit,1989*,
- Bourdieu, P., *Μικρόκοσμοι, εκδ. Ύψιλον, 1988, Αθήνα*
- Bourdieu P. (2000), *Το Πνεύμα του Κράτους, στο P. Bourdieu, μετ. P. Τοτουντζή, Πρακτικοί Λόγοι για τη θεωρία της δράσης, Αθήνα: Πλέθρον*.
- Boyer, R., *Η θεωρία της ρύθμισης: κριτική ανάλυση, εκδ. Εξάντας, 1986, Αθήνα, σ.189*
- Bostock,D., “COREPER Revisited”, *Journal of Common Market Studies*, vol.40, No 2, 2002,

- Charlier, J. E., Mahieu C. & Moens, F. (2002), *μτφ Ν. Παπαδάκης & Θ. Ροζάκη, Ένα Πανεπιστήμιο πέραν της ηλικίας. Από την κοινωνική ουτοπία στις δεσμεύσεις της αποτελεσματικότητας, στο Πανεπιστήμιο, τευχ. 5, σσ. 73- 92.*
- J.E. Charlier – Fr. Moens, *Εκπαίδευση και Εκαιδευτική Πολιτική, Μεταίχιμο*
- Clark, G. (2006), *Note to the Education and Training 2010 Coordination Group (ETCG). Follow-up to the ETCG meeting of 13/14 December 2005 and revised 2006/2007 framework of activities in context of the Education and Training 2010 work programme. Brussels: DG EAC (20 January 2006- EAC/A/1/GCL/SJ/gbe D(2006) 693).*
- Chryssochoou, D. (1998), *Democracy in the European Union. London: I.B. Tauris.*
- Deissinger, T. (2001). *Quality control and employability: are the parameters of VET in Germany’s Dual System facing severe challenges? Conference of the Australian Vocational Education and Training Research Association, Adelaide, South Australia, 28.-30. Μάρτ 2001.*
- Giddens, A. (1998), *Third way. The renewal of social democracy, Cambridge: Polity Press.*
- Gravaris, D. & Papadakis, N. (2002), *Educational Policy beyond consensus-reductionism . Do we need a new educational- policy-researching-paradigm in the context of “market-driven” educational systems?, in XXth CESE Conference, London: University of London/ IoE, July 19 2002.*
- Green, A. (2005), *National policies and the Lisbon Agenda, Investment, LifeLong Learning. Preparation of the cross-country analysis, based on the national reports, in European Commission. DG EAC, Meeting of National Coordinators. Preparation of the 2006 Joint Report. Brussels, 12 September 2005.*
- Green, A. et al (1997), *Convergences and divergences in European Education and Training Systems (report). Brussels: E.C.*
- Gretler, A. (1991), *“Europe and education: Lets accept the challenge”, European Education, tom. 23, τευχ. 4*
- Hasenclever, A., P. Mayer & V. Rittenberger (1997), *“Regimes as Links Between States. Three Theoretical Perspectives”, Center for International Relations/Peace and Conflict Studies, Institute for Political Science, University of Tubingen, Paper n. 48*
- Habermas, J., *Το πραγματικό και το ισχύον, Λιβάνης, Αθήνα 1996,*
- Hasenclever, A., P. Mayer & V. Rittenberger (1997), *“Regimes as Links Between States. Three Theoretical Perspectives”, Center for International Relations/Peace and Conflict Studies, Institute for Political Science, University of Tubingen, Paper Nr. 29,*
- Heinemann, K. (1991), *Education and the internal market, in European Education, vol. 23.*
- Heinemann, K. (1991), *“Education and the internal market”, European Education, tom. 23, τευχ. 2*
- Hobsbaum. *Για την ιστορία, Θεμέλιο 1980,*
- Holman, O. & Van der Pijl, K. (1996), *The capitalist crisis in the E.U., in G. Kourvetaris & A. Moschonas (eds), The impact of European Integration: Political, sociological and economic changes. Westport: Praeger, pp. 55- 74.*
- Field, J. (1996), *“Towards the Europeanization of continuing education”, Studies in the Education of Adults, tom. 28, τευχ. 1,*
- Fontaine P. (1993), *Η Ευρώπη των Πολιτών, σειρά η Ευρώπη σε εξέλιξη, Λουξεμβούργο.*
- Knigh, J. (2005), *International Race for Accreditation Stars in Cross – Border Education, International Higher Education, Vol.40 (summer), 2-3*
- Kaplan, A., *The Conduct of Inquiry, Chandler, San Francisco 1964, pp. 8-10,*

- όπως παρατίθεται στο Κοντογιαννοπούλου Γ. -Πολυδωρίδη, Κοινωνιολογική Ανάλυση της Ελληνικής Εκπαίδευσης, τομ. Ι, Gutenberg, Αθήνα 1997,
- Kairamo, K. (επιμ). (1989), "Education for LiFe: A European strategy, Butterworth's, London,
  - Keohane, R.O. & Nye, J.S. (1977), *Power and Interdependence, World Politics in Transition*, Boston, Little Brown.
  - Kok, W. & High Level Group (2004), *Facing the challenge: the Lisbon Strategy for growth and development*.

  - Lavdas (1997) *The Europeanisation of Greece: Interest Politics and the Crises of Integration*, Macmillan, London,
  - Lavdas, K.A. (1996), "The political economy of privatisation in Southern Europe", στο D. Braddock και D. Foster, *Privatisation, Aldershot, Ανατ. στον τόμο Privatization and Public Policy*, επιμ. V.Wright και L.Perrotti, Edward Elgar, Cheltenham, 2000,
  - Lavdas, K. (2001), *Republican Europe and Multicultural Citizenship*, in *Politics*, vol. 21, no. 1, pp. 1- 10.
  - Leadbeater Ch (1990), "Power to the Person" στο :Hall, S., and Jacques, M. (επιμ), *New Times, The Changing Face of Politics in the 1990s*, Lawrence & Wishart, London
  - Lanza, O και Lavdas, K.A.(2000), "The deisentanglement of interest politics", *European Journal of Political Research* 37.2.
  - Lowe,J. (επιμ.) 1992, "Education and European integration", *International Review of Education*, τομ. 38, τευχ.6
  - Lindeberg,I.,N&Scheingold,S.A (eds)(1971), *Regional Intergration:Theory and Research*, Cambridge:Haravard University Press,
  - McBride, V. (2004), *National Qualification Frameworks: a part of the policy landscape*, in *ETF Magazine*, no. 2.
  - Morell, F.. *Children of the Future*, Hogarth Press, London 1989,
  - Morgenthau,H.J., *Policies Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred Knopf, N.Y., 1956
  - Middlemas, K., *Orchestrating Europe. The Informal Politics of European Union 1973 – 1995*, Fontana Press, 1995, London
  - Milner, S. (1998), "Training policy: Steering between divergent national logics" στο D. Hine & H.Kassim (επιμ.), *Beyond the Market: The EU and National Social Policy*, Routledge, London,
  - Mouzelis, N., *Social and System Intergration: Lockwood, Habermas,Giddens*, in *Sociology*, vol. 31, no 1, February 1997
  - Neave, G. (1988), *Education and Social Policy: demise of an ethnic or change of values?*, in *Oxford Review of Education*, vol. 14, no. 3.
  - Nelsen, B.F. – Stubb, A.C.G. (eds), *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Intergration*, Lynne Reiner Publishers, Boulder, London, 1994.

  - Papadakis N. & Tsakanika Th. (2006), *Towards the region? The Higher Education Policy Agenda and the stake of regionalisation: Aspects and Trends*, in *European Legacy*, vol. 11, no. 4. Parekh, B. (1986), "The concept of multicultural education", στο S. Modgil κ.α. , *Multicultural Education: The Interminable Debate*, Falmer, London
  - Parekh, B. (1986), "The concept of multicultural education", στο S. Modgil κ.α. , *Multicultural Education: The Interminable Debate*, Falmer, London

- (1998), *The Politics of Multiculturalism*, Macmillan, London
- Popkewitz, T., *Educational Reform: Rhetoric, Ritual and Social Interest*, in *Educational Theory*, vol. 38, no 1, Winter 1988, pp. 5-29 & Popkewitz, T., *Reform as Political Discourse: A Case Study*, in *School Review*, no 84, 1976,
- Pentland, C.H., *International theory and European Intergration*, Faber and Faber Ltd, London, 1973. A.J.R. Taylor, P., *Frameworks for International Cooperation*, 1990, London
- Popkewitz T. (1991), *A Political Sociology of Educational Reform*. New York: Columbia University.
- Policy Observatory for Lifelong Learning and Employability/ POLE (2003), *Final Report. Executive Summary*. Brussels: POLE, MENON & Education and Culture.
- Radaelli, C. (1999), *Technocracy in the European Union*. London: Longman.
- Scheerens, J. & Hendriks, M. (eds- 2002), *Benchmarking the quality of education*. E.C.-SOCRATES.
- Rittberger, V. (1993), *Research on International Regimes in Germany*. *The Adaptive Internationalisation of an American Social Science Concept*, στο Rittberger, V. & P.Mayer, (eds),
- Nelsen, B.F. – Stubb, A.C.G. (eds), *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Intergration*, Lynne Reiner Publishers, Boulder, London, 1994.
- Nugent N.(2003), *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα, Σαββάλας.
- Radaelli, C., *The politics of regulation, From technocratic utopias to the politics of expertise*
- Ruggie, J. (1975), “*International Responses to Technology, Concepts and Trends*”, *International Organisation*, vol. 29(3), 557-583. Η μετάφραση από τον Χρυσόχοου, 2003
- Thomson, J.B., *Critical Hermeneutics*, Cambridge University Press, Cambridge 1990,
- Torney – Pyrta et.al. 2001, appendix table A.1, *Domain content Categories and Short Titles for Items in Final Test*.
- Young ,O.R. (1999c), *Governance In World Affairs*, Ithaca, NY: Cornell University Press
- Young, O.R. (1999a), *The Effectiveness of International Enviromental Regime, Casual Connections and Behavioral Mechanisms*, MIT Press, Cambridge
- Wintle, M. (ed.- 2000), *Culture and Identity in Europe*. Aldershot: Ashgate publ.
- Wessels, W., “*Comitology: fusion in action. Poitico-adinistrative trends in the EE system*”, *Journal of European Public Policy*, VOL. 5 , No 2, 1998
- Zurn, M., (1993), “*Problematic Social Situatioons and International Institutions: On the Use of Game Theory in International Polities*”, in Pfetsch (ed), (1993), *International Relations and Pan-Europe: Theoretical Approaches and Empirical Findings*, Lit Verlag, Hamburg,
- Zito, A.R., *Epistemic communities, collective entrepreneurship and European Intergration*, *Journal of European Public Policy*, 8:4, August 2001
- Zwann de, J., *The Permanent Representatives Comitmttee Its Role in European Union Decision Making*, Elsevier, Amsterdam, 1995

B. Ελληνόγλωσση

- Ασδεράκη, Φ., Τσινισιζέλης, Μ. (2008), *Η Επαγγελματική Κατάρτιση στην προοπτική της νέας Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής*, ΕΚΕΜ, Κείμενο Εργασίας, 9/Μαρτιος 2008.

- *Ασδεράκη Φ., (2009), Ευρώπη και Παιδεία, Εκδόσεις Σιδέρης*
- *Γράβαρης Δ. (2005), Από το Κράτος στο Κράτος. Ορθολογικότητα και κανόνες νομιμοποίησης στην εκπαιδευτική πολιτική, στο Δ. Γράβαρης & Ν. Παπαδάκης (επιμ.), Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ Κράτους και Αγοράς. Αθήνα: Σαββάλας.*
- *Γράβαρης Δ. & Παπαδάκης Ν. (2003), Δια- βίου εκπαίδευση: η αναγγελία μιας μετατόπισης: Καταγωγή, σημασιακοί μετασχηματισμοί και παραδείγματα πολιτικής, στο Σ. Μπουζάκης (επιμ.), Η Παιδεία στην Αυγή του 21^{ου} Αιώνα: Ιστορικό- συγκριτικές προσεγγίσεις (Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του Παν/μίου Πατρών σε μορφή CD-Rom). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών. Εργαστήριο Ιστορικού Αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης.*
- *Γράβαρης Δ. & Παπαδάκης Ν., Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Σαββάλας, Αθήνα*
- *Γράβαρης, Δ. Εκπαίδευση και Πολιτική Οικονομία σ. 17 και Μπουζάκης Σ. Ιστορικό Συγκριτικές Προσεγγίσεις, Gutenberg, Αθήνα 2000,*
- *Γράβαρης, Δ., Η αγορά εργασίας ως Πεδίο Παρέμβασης της Κρατικής Πολιτικής, Σημειώσεις από την Πανεπιστημιακή Παράδοση: «Κρατικές Πολιτικές Απασχόλησης», Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Ρέθυμνο 2001*
- *Δαμανάκης, Μ., Η Εκπαίδευση στην Ενωμένη Ευρώπη, στο Εκπαιδευτικά, τεύχ. 31-32, Ιούλης – Δεκέμβρης 1993*
- *Ηλιού Μ., Σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση, περ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 65, Αθήνα, 1992-93.*
- *Ηλιού Μ. Η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, Η διαδρομή μιας έννοιας και οι σημερινές προοπτικές στο ΟΛΜΕ: Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Ελληνική Εκπαίδευση, Αθήνα, 1993:98-112.*
- *Ήφαιστος, Π.,(200), «Θεωρία Περιφερειακής Ολοκλήρωσης» στο Στεφάνου, Κ.,Μ.Τσονιζέλης, Αρ. Φατούρος, Χριστοδουλίδης Θ., (επιμ)Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τομ.Α` Ενοποιητική Δυναμική Δικαιοταξία- Διακυβέρνηση, Ι.Σιδέρης, Αθήνα, 134-198*
- *Ιωακειμίδης, Π.Κ., Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση εκδ. Θεμέλιο, 1993, Αθήνα, σ. 35*
- *Ιωακειμίδης, Π.Κ. Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση. Θεωρία, Διαπραγματέυση, Θεσμοί και Πολιτικές. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ελλάδα, Θεμέλιο, Αθήνα 1993.*
- *Ιωακειμίδης, Π.Κ., Η Συνθήκη της Λισσαβόνας, Εκδόσεις Θεμέλιο*
- *Καζαμίας, Α., - Κασσωτάκης, Μ., Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Προσπάθειες, αδιέξοδα, πρακτικές (Πρακτικά Συνεδρίου), Πανεπιστήμιο Κρήτης/Φιλοσοφική Σχολή, Ρέθυμνο, 1986*
- *Καστοριάδης Κ.(1986), Χώροι του Ανθρώπου, εκδόσεις Υψιλον/βιβλία*
- *Καστοριάδης Κ (1981), Η Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας, εκδόσεις Κέδρος*
- *Κλάδης Δ.,(2000), «Η Διακήρυξη της Μπολόνια και η πορεία από τη Μπολόνια στην Πράγα -, Κείμενα- Σχόλια-Ανάλυση», Αθήνα, Δεκέμβριος*
- *Κουσκουβέλης,Η.,(2004), Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα*
- *Λάβδας, Κ. (2005), Πολιτική Ανάλυση, εκπαιδευτική πολιτική και ομάδες συμφερόντων, στο Δ. Γράβαρης & Ν. Παπαδάκης (επιμ.), Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ Κράτους και Αγοράς. Αθήνα: Σαββάλας,.*
- *Λάβδας, Κ. (2005β), Πολιτική αρχιτεκτονική και συλλογικότητες στον φιλελεύθερο ρεπουμπλικανισμό: Κανονιστική θεωρία και πολιτική ανάλυση, στο Κ. Λάβδας & Δ. Χρυσόχου (επιμ.), Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Πολιτική Θεωρία. Αθήνα: Σιδέρης,*

- Λάβδας Κ. (2002β) Δημόσιες σφαίρες στο πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης Ι.
- Λάβδας Κ. (2004), Συμφέροντα και πολιτική, Οργάνωση συμφερόντων και πρότυπα διακυβέρνησης, Παπαζήσης, Αθήνα
- Λάβδας Κ., Πολιτική ανάλυση και ομάδες συμφερόντων στην εκπαιδευτική πολιτική
- Λαμού Π.(2006), Η Παγκόσμια Δημοκρατία, Για μια Νέα Παγκόσμια Διακυβέρνηση, εκδόσεις Παπαζήση
- Μαραβέγιας, Ν.,(1990), «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Ανάπτυξη:Μια συνδρομή στο ζήτημα της σύγκλισης», Τόπος:Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, τομ.1,σς.93-108
- Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές 50 χρόνια, εκδόσεις Θεμέλιο
- Μαραβέγιας Ν. – Μ. Τσινισιζέλης, Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές, εκδόσεις Θεμέλιο, Ν.Παπαδάκης, Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ματθαίου Δ., (επιμ), Η εκπαίδευση απέναντι στις προκλήσεις του 21^{ου} αι., εκδόσεις Λιβάνη
- Ματθαίου Δ.,(2002), «Νέες ορίζουσες και ορισμοί του εκπαιδευτικού έργου στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας-Η προβληματική της εκπαιδευτικής πολιτικής σε αναψηλάφηση» στο Ματθαίου Δ., επιμ.2002:43-58
- Knowledge Economies: Here we go again?, R. Cowen,
- Μουζέλης Ν. , (2005) Κράτος Κοινωνία και Αγορά: στην πρόιμη και ύστερη νεωτερικότητα, στο Δ. Γράβαρης& Ν. Παπαδάκης (επιμ), Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ κράτους και αγοράς, Αθήνα, Εκδόσεις Σαββάλα.
- Μπουζάκης Σ. (2001) Εκπαιδευτική Πολιτική και συγκριτική επιχειρηματολογία, GUTENBERG, Αθήνα.
- Μούσης, Ν., Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Θεσμοί και Πολιτικές, εκδ Παπαζήσης 1991, Αθήνα,
- Μπουρντιέ Π. , Πασερόν Ζ., Οι κληρονόμοι, εκδόσεις Καρδαμίτσα
- Murphy, M. (2005), Πετρέλαιο, ύφεση και η αναζήτηση της Ευρωπαϊκής Προτοπορίας, στο Δ. Γράβαρης & Ν. Παπαδάκης (επιμ.), Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική μεταξύ Κράτους και Αγοράς. Αθήνα: Σαββάλας.
- Nugent,N., Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδ. Σαββάλας, 204, Αθήνα
- Νούτσος Χ. (1993), Η ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση, περ. Εκπαιδευτική Κοινότητα, τ.21, Αθήνα.
- Ξενάκης Δ., Πελαγίδης Θ.(2009), Παρεμβάσεις για την Ευρώπη, εκδόσεις Παπαζήση
- Παντίδης Σ. & Πασιάς Γ. (2003), Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση. Όψεις, διαστάσεις, προβληματισμοί, τόμος Α, Gutenberg, Αθήνα
- Παντίδης, Σ. & Πασιάς, Γ. (2003), Ευρωπαϊκή διάσταση στην Εκπαίδευση. Όψεις, διαστάσεις, προβληματισμοί, τομ. Α΄. Αθήνα: Gutenberg
- Παπαδάκης Ν. (2003α), Κράτος, Κοινωνία, Αγορά και Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Αθήνα, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης, Εκδόσεις Σαββάλα
- Παπαδάκης Ν.(2005), Μεταξύ Δυνητικότητας και Αναγκαιότητας, Κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL

- Παπαδάκης Ν. (2006), *Προς την κοινωνία δεξιοτήτων; Κέντρο Ευρωπαϊκού και Συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα*
- Παπαδάκης, Ν. (2003), *Εκπαιδευτική Πολιτική: Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική (;). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.*
- Παπαδάκης Ν. «Αυτό ήταν λοιπόν...»; *Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, κατάρτιση και Στρατηγική της Λισσαβόνας. Πέρα από την αρχή της επικουρικότητας;» Αθήνα, Σαββάλας*
- Παπαδάκης, Ν. (2006), *Προς την «Κοινωνία των Δεξιοτήτων»; Τα όρια της υπερεθνικότητας, το διακύβευμα της απασχολησιμότητας και οι πολιτικές κατάρτισης. Αθήνα: Σάκκουλα & Κέντρο Ευρωπαϊκού & Συνταγματικού Δικαίου.*
- Παπαδάκης Ν., Murphy M. & Ροζάκη Δ. (2004), *Πολιτικές Ανάπτυξης Εκπαίδευσης και Εκπαίδευση Ενηλίκων: Η περίπτωση του Βελγίου και της Ιρλανδίας, στο Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, εκδ. Πατάκη, τευχ. 2^ο, Ιούνιος 2004.*
- Παπαδάκης, Ν., Κράτος, Πανεπιστήμιο και Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα - *European Comission, Directorate General Education*
- Παπαδάκης, Ν., *Εκπαιδευτική Πολιτική «Εκπαιδευτική πολιτική και προβλήματα της μεταβιομηχανικής κοινωνίας: η ευρωπαϊκή περίπτωση και οι διεθνείς επιδράσεις», 2003.*
- Παπαδάκης Ν., «Η επίμονη διακύβευση» από τον *ECONOMIST*, Η Ελλάδα το 2010, σελ. 92
- Παπαδάκης Ν., «Αυτό ήταν λοιπόν...»; *Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, κατάρτιση και Στρατηγική της Λισσαβόνας. Πέρα από την αρχή της επικουρικότητας στο Τσινισιζέλη-Μαραβέγια, Ευρωπαϊκή Ένωση και Πολιτικές, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2007*
- Πασσιάς Γ., *Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση, εκδόσεις Gutenberg*
- Πασσιάς Γ., «Προς μια Ευρώπη της Γνώσης»
- Πασσιάς – Φλουρής, *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική, Σαββάλας,*
- Πασσιάς Γ. – Φλουρής Γ(2000) «Στο δρόμο προς την Κοινωνία της γνώσης ποιο ερώτημα έχει την πιο μεγάλη αξία; Εκείνο της γνώσης ή αυτό της κοινωνίας;» στο Σ Μπουζάκης (επιμ), *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις, τιμητικός τόμος Α.Μ.Καζαμία Gutenberg, Αθήνα*
- Πεσμαζόγλου, Σ., *Εκπαιδευτικές ανταλλαγές και τεχνική βοήθεια στη μεταπολεμική*
- Πυργιωτάκης Ι. (1999), *Εισαγωγή στην παιδαγωγική. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. Ελλάδα. Η διπλωματία των εκσυγχρονιστικών ιδεών, εκδ. Σάκκουλα, 995, Αθήνα*
- Πυργιωτάκης, Ι.,(1999) *Πανεπιστήμιο και Ιδεολογία της Αγοράς, στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων-Τομέας Φιλοσοφίας, Το Πανεπιστήμιο στην Κοινωνία που Αναδύεται, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999*
- Πυργιωτάκης Γ. (2001) *Εκπαίδευση και Κοινωνία στην Ελλάδα, επιμ. Ν. Παπαδάκης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα,*
- ¹ Σκουρής, Β., «Η Ευρωπαϊκή Διάσταση της Εκπαίδευσης», στο *Συμπόσιο του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών: «Εθνική Διοίκηση και Κοινοτικό Δίκαιο», Αθήνα 1993, Σάκκουλας,*
- Σταμέλος Γ, Βασιλόπουλος Α., *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική, εκδόσεις Μεταίχμιο*
- Ταίηλορ Τ., *Οι Δυσανεξίες της Νεωτερικότητας, εκδόσεις Εκκρεμές*
- Τσόμσκυ Ν.(2001), *Εκπαίδευση χωρίς ελευθερία και κρίση, Αναστοχασμός, Αθήνα*
- Τσαούσης Δ.(1993), *Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και οι επιπτώσεις της στην εθνική πολιτική, Gutenberg, Αθήνα.*

- Τσιάκαλος Γ., *Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ευρώπη, Αθήνα 1999, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Τσινισιζέλης, Μ. (2001), *Quo Vadis Europa?* Αθήνα: Σμυρνιωτάκης.
- Φραγκουδάκη Α. & Δραγώνα Θ. (1997), *Τι είναι η πατρίδα; Ο εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Φωτόπουλος Γ.(1993), *Το Κράτος, το Έθνος και η Αγορά*, περ. *Κοινωνία και Φύση*, τ. 5, Αθήνα.
- Fontaine P.(1993), *Η Ευρώπη των Πολιτών*, σειρά η *Ευρώπη σε εξέλιξη*, Λουξεμβούργο.
- Χάμπερμας Γ. (2004), *Ο μεταεθνικός Αστερισμός*, Πόλις, Αθήνα
- Χρυσόχου, Δ. (2005), *Για μία ρεπουμπλικανική ερμηνεία της ευρωπαϊκής πολιτείας*, στο Κ. Λάβδας & Δ. Χρυσόχου (επιμ.), *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Πολιτική Θεωρία*. Αθήνα: Σιδέρης, σσ.107- 150.
- Χρυσόχου Δ. (2005) *Για μια ρεπουμπλικανική ερμηνεία της ευρωπαϊκής πολιτείας*, στο *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και πολιτική θεωρία*, Αθήνα, Σιδέρης,
- Χρυσόχου, Δ. (2003), *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, Παπαζήσης,
- Ψαρρού Μ. (2002) *Η εποχή των Περιφερειών. Από το εθνικό κράτος στον υπερεθνικό κοινωνικό σχηματισμό*, στο *Λαμπίρη – Δημάκη (επιμ), Η κοινωνιολογία στην Ελλάδα σήμερα*, τόμος Γ΄, Παπαζήσης, Αθήνα.

Γ. κείμενα εργασίας – πηγές

Ελληνόγλωσσα

- Ανακοίνωση της Επιτροπής της 12ης Νοεμβρίου 1997: «Για μια Ευρώπη της γνώσης»
- Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM(2001)387 final, 11.7.2001
- Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, της 16ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με την υποστήριξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου [COM (2001) 16 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 11ης Δεκεμβρίου 2007 «Πρόταση για ένα κοινοτικό πρόγραμμα της Λισαβόνας για την περίοδο 2008-2010»
- Αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας [Επίσημη Εφημερίδα C 142, 14.06.2002]. Συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 2002,
- Απόφαση 2006/593/ΕΚ της Επιτροπής, της 4ης Αυγούστου 2006, για τον καθορισμό ενδεικτικής κατανομής κατά κράτος μέλος, των πιστώσεων ανάληψης υποχρεώσεων στο πλαίσιο του στόχου «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» κατά την περίοδο 2007-2013 [Επίσημη Εφημερίδα L 243 της 06.09.2006]

- Απόφαση 2006/702/EK του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2006, σχετικά με τους κοινοτικούς στρατηγικούς προσανατολισμούς στον τομέα της συνοχής [Επίσημη Εφημερίδα L 291 της 21.10.2006]
- Απόφαση 2005/600/EK του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2005, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών.
- Απόφαση 2006/544/EK, της 18ης Ιουλίου 2006, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών [Επίσημη Εφημερίδα L 215 της 5.8.2006]
- Απόφαση 2007/491/EK του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 2007, για τις κατευθυντήριες γραμμές των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών [Επίσημη Εφημερίδα L 183 της 13.7.2007]
- Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνα
- Απόφαση 63/266/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2.4.1963
- Απόφαση αριθ. 1350/2008/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με το ευρωπαϊκό έτος δημιουργικότητας και καινοτομίας (2009).
- Απόφαση 2008/618/EK του Συμβουλίου της 15^{ης} Ιουλίου 2008 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών.
- Απόφαση 2008/EK, L 198, 26.7. 2008
- Απόφαση 63/266/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1963 περί θεσπίσεως των γενικών αρχών για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης, Επίσημη Εφημερίδα 63,20.04.1963
- Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2007 (δεν έχει δημοσιευθεί ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα) και απόφαση του Συμβουλίου της 14^{ης} Φεβρουαρίου 2008. (4) ΕΕ C 163 της 9.7.2002
- Δήλωση της Κοπεγχάγης
- Δήλωση του Ελσίνκι, Δεκέμβριος 2006 για αναθεώρηση των προτεραιοτήτων και της στρατηγικής της Κοπεγχάγης
- Έγγραφο ΜΝΤ.GNS/W/120, 10.07.1991
- Έγκριση ανταγωνιστικότητας για τον 21^ο αι. : μια ατζέντα για Ευρωπαϊκή Συνεργασία στα Σχολεία (COM (2008)458.
- Edith Cresson στο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Προς μια Ευρωπαϊκή Διάσταση Εκπαίδευσης και Ενεργού Συμμετοχής του Πολίτη,
- ΕΚΤ, 2007 – 2013, “Χρηστή διακυβέρνηση και εταιρική σχέση”
- Εκπαίδευση δια Βίου: μια ευρωπαϊκή στρατηγική (Education for Life: A European Strategy)
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , PE-CONS 3650/06
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λευκή Βίβλος, Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση, οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21^ο αιώνα, Λουξεμβούργο 1994.
- Επιτροπή των Ε.Κ., Η εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Μεσοπρόθεσμες προοπτικές: 1988-92, Task Force, Λουξεμβούργο, 1988.
- Επιτροπή των Ε.Κ., η ευρωπαϊκή ένωση, σειρά η Ευρώπη σε εξέλιξη, Λουξεμβούργο, Μάιος 1992.
- Επιτροπή των Ε.Κ., 1993ζ, Πράσινη Βίβλος για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, ΚΟΜ (93)457 τελικό, 29-9-1993.
- Επιτροπή των Ε.Κ. (1997), Για μια Ευρώπη της Γνώσης. Βρυξέλλες: Ε.Ε. {COM (1997) 563/12-11-1997}.

- Επιτροπή των Ε.Κ. (2005), Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση. Νέο ξεκίνημα για την Στρατηγική της Λισσαβόνας. Βρυξέλλες: Ε.Ε {COM(2005)24/2-2-2005}.
- ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ) στο www.yrepth.gr
ΕΥΔ ΕΠΕΑΕΚ
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 1976-1994, Λουξεμβούργο, 1995
- Επιτροπή των ΕΚ, Πρόγραμμα Δράσης 2000 (Ατζέντα 2000), τ. Α' & Β', COM (97) 2000, Βρυξέλλες, 15.7.1997
- ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργό συμμετοχής του πολίτη, 2000.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Προς μια ευρωπαϊκή διάσταση εκπαίδευσης και ενεργού συμμετοχής του πολίτη», σ.1, Πρόλογος της E. Cresson
- ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Η μάθηση στην κοινωνία των πληροφοριών.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) 681, Βρυξέλλες 21.11.2001
- παράρτημα 2 της Λευκής Βίβλου 2001
- «Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση – Λευκό Βιβλίο», COM (2001) 428 της 25.07.2001
- Επιτροπή των ΕΚ, Ατζέντα 2000, Ή μάθηση στην κοινωνία των πληροφοριών
- Επιτροπή των ΕΚ, Για μια Ευρώπη της Γνώσης, COM (97) 563, Βρυξέλλες, 12.11.1997
- Ευρωπαϊκή έκθεση του Μαΐου 2000, για την ποιότητα της σχολικής εκπαίδευσης: δεκαέξι δείκτες ποιότητας-έκθεση με βάση τις εργασίες της ομάδας εργασίας «Δείκτες ποιότητας»
- [Επίσημη Εφημερίδα C 58, 05.03.2002]. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, περί ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση [Επίσημη Εφημερίδα L 60, 01.03.2001].
- Η στρατηγική i2010 - Ευρωπαϊκή κοινωνία της πληροφορίας για την ανάπτυξη και την απασχόληση »
- IP/09/1594, Βρυξέλλες 28 Οκτωβρίου 2009
- IP/09/1594
- IP/2009/1954, Βρυξέλλες 18 Φεβρουαρίου 2009
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1784/1999 [Επίσημη Εφημερίδα L 210 της 31.07.2006].
- Κανονισμός 337/75/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10^{ης} Φεβρουαρίου 1975 περί δημιουργίας Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης, Επίσημη Εφημερίδα L 39,13.02.1975 (Centre de Developpement de la Formation Professionnelle)
- Κανονισμός 1131/94/ΕΚ
- Κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων 2001 – 2006
- ΚΕΕ, Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Συνοπτική εικόνα σε αριθμούς, Αθήνα 2003.
- Μια νέα πνοή για τη νεολαία
- Οδηγία 2004/38/ΕΚ &

- Οδηγία 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής
- Οδηγία 2001/166/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12 Φεβρουαρίου του 2001 για την Ευρωπαϊκή Συνεργασία με στόχο τις ποιοτικές δεσμεύσεις για τη Σχολική Εκπαίδευση [Official Journal L 60 of 01.03.2001].
- Οδηγία 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία
- Οδηγία 2006/100/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 363 της 20.12.2006, σ. 141)
- Πράσινη Βίβλος της 3^{ης} Ιουλίου 2008– Μετανάστευση και κινητικότητα: προκλήσεις και ευκαιρίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα της ΕΕ [COM(2008) 423 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- Προς μια Ευρωπαϊκή Διάσταση Εκπαίδευσης και Ενεργού Συμμετοχής του Πολίτη και εκδόθηκε στο Λουξεμβούργο το 2000
- Πίνακας 1.2: Βασικά στοιχεία για την εκπαίδευση
Πηγή Eurostat, The social situation in the European Union, 2001
- Σύσταση (ΕΚ) 561/98 του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998 για την ευρωπαϊκή συνεργασία με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση [Επίσημη Εφημερίδα L 270, 07.10.1998]. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της 3ης Αυγούστου 2007 με τίτλο «Βελτίωση της ποιότητας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών» [COM(2007) 392 τελικό
- Συμβούλιο των ΕΚ, Κείμενα για την ΕΕΠ (1971 – 1987
- Συμβούλιο Υπουργών C17-02 ψήφισμά της (Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας), (Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, ΕΕΕΚ c177/5,6 Ιουλίου 1988
- Σύσταση (ΕΚ) αριθ. 2006/961 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τη διακρατική κινητικότητα εντός της Κοινότητας για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης: ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα [Επίσημη Εφημερίδα L 394 της 30.12.2006].
- Σύσταση της 23^{ης} Απριλίου 2008 σχετικά με τη θέσπιση του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων για τη διά βίου μάθηση (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) (2008/C 111/01)
- Σύσταση για τη Δια Βίου Μάθηση 2008
- Σύσταση Δια Βίου Εκπαίδευση, Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 6.5.2008 C 111/3 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης - - -
- Συμπεράσματα της προεδρίας του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 22ας και 23ης Μαρτίου 2005 σχετικά με την ενδιάμεση εξέταση της στρατηγικής της Λισαβόνας [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- Συμπέρασμα της προεδρίας του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 23ης και 24ης Μαρτίου 2006 [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Μάρτιος 2005.
- Συμπεράσματα προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, 23 και 24 Μαρτίου 2000.
- Συμπεράσματα της προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Μάρτιος 2005., Συμβούλιο της ΕΕ, απόφαση 1999/468/ΕΚ
- Συμπέρασμα της προεδρίας του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 8ης και 9ης Μαρτίου 2007 [Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

- Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών (13/14 Μαρτίου 2008) [Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- Σχέδιο δράσης της Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα [COM(2002) 72 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα]».
- Ψήφισμα Υπουργών Παιδείας της ΕΕ (9-2-1976)
- Ψήφισμα του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2002, σχετικά με τις δεξιότητες και την κινητικότητα [Επίσημη Εφημερίδα C 162 της 06.07.2002].
- 63/688/ΕΟΚ
- 1350/2008/ΕΚ
- 6.5.2008 C 111/4 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης EL
- 6.5.2008 C 111/5 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 6.5.2008 C 111/6 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης EL
- 6.5.2008 C 111/7 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ξενόγλωσσα

- *Bruges Process*: http://europa.eu.int/comm/education/bruges/index_en.html
- CEDEFOP 2006 Working document 10 ETCEG agenda tem7
- COM 2005 549 final
- Κανονισμός ΕΚ/1081/2006, ΕΕ L 210 της 31.07.2006
- COM(2005) 141
- COM (2003) 226, 30.4.2003.
- COM (2005)229
- COM(2005) 141 της 12.4.2005
- C111(2008)01
- COM (2008) 423
- COM (2001)16
- COM 2002/24 , Σχέδιο Δράσης για τις δεξιότητες και την κινητικότητα
- COM (2002)24 - Έκθεση για τις Δεξιότητες και την Κινητικότητα
- COM(2002) 24 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα]
- COM(2007) 804
- COM(2005) 299 - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- COM(2005) 299 τελικό
- COM(2004) 723, 26.10.2004
- COM(2005) 24, 2.2.2005.
- COM(2005) 330
- COM(2004) 66
- COM(2005) 152 τελικό – Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα].
- COM(97)563τελικό Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα
- COM(2007) 803
- COM (2006) 481 final
- COM(2005) 24
- Commission of the EC, Proposal for a Council Decision amending Decision 1999/468/EC laying down the procedures for the exercise of implementing powers conferred on the Commission, COM (2002) 719 final, Brussels, 11.12. 2002
- CEDEFOP (1998), Panorama: Recognition and transparency of vocational qualifications. The way forward. Germany: CEDEFOP

- *Council Recommendation (EC) No 561/98 of 24 September 1998 on European cooperation in quality assurance in higher education* [Official Journal L 270 of 07.10.1998].
- *Council Recommendation (EC) No 741/04 of 14 October 2004 on the implementation of Member States' employment policies* [Official Journal L 326 of 29.10.2004]
- *ECO/WKP(2009)64*
- *Education at a glance, OECD 2003, Paris*
- *Employment, Social Affairs & Equal Opportunities, Structural funds 2007 - 2013 European Training Fund (ETF): <http://www.etf.eu.int>*
- *European Commission (1995), White Paper: Teaching and Learning. Towards a Learning Society. Brussels: E. C./ Directorate General Education, Training and Young.*
- *European Commission (2000), Report on the implementation of Leonardo da Vinci. {COM(2000)863}.*
- *European Commission, 2002b, p.12*

- *European Commission (2001b), Making a European Area of lifelong learning a reality. Brussels: E.C. {COM(2001) 678 final/ 1 November 2001}.*
- *European Commission (2001c), European Report on Education and Training in Employment Policies. Volume 1, in www.europa.eu.int/comm/education/employment/employ_voll_en.pdf*
- *European Commission (2002), The Future Development of the EU Education, Training and Youth Programmes after 2006. Brussels: EC Directorate- General for Educational and Culture (November 2002).*
- *European Commission (2002b), Education and Training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.*
- *European Commission (2002c), Communication from the Commission to the Spring European Council in Barcelona: "The Lisbon Strategy- making change happen". COM (2002) 14 final, 15 January 2002.*
- *European Commission (2002d), Communication from the Commission: "European benchmarks in education and training: follow up to the Lisbon Council". COM (2002) 629, 20 November 2002.*
- *European Commission (2004), Note to the Directors General of Vocational Training and the Group Coordinators of the ACVT: "Developing common reference levels for VET". Brussels: E.C. DG EAC.*
- *European Commission (2004b), Progress towards the common objectives in education and training. Indicators and benchmarks. Brussels: E.C. DG Education & Culture. SEC (2004) 73. 21 January 2004.*
- *European Commission (2005), Commission Staff Working Document: Annex to the Communication "Draft 2006 Joint Report on progress on implementing the Education and Training 2010 Work Programme". Brussels: E.C. DG EAC.*
- *European Commission (2005), Organisation, planning and monitoring of working methods under the 2nd phase of the Education and Training 2010 work programme, in particular Peer Learning Activities (PLAs). Brussels: E.C. DG EAC (1 December 2005-EAC A1 SV D(2005).*
- *Directorate – General for Education and Culture, EU Conference on Secondary Analyses of International Studies, Brussels, 16 April 2008, OBJD (2008)*

- 2002/c142/01
- Commission's 2007 Annual Report, COM(2007)803,final, Brussels, November 2007
- European Commission, *The effectiveness and efficiency of public spending, Economic Papers 301* (2008)
- *Efficiency and equity in European education and training systems, COM(2006)481final, Brussels, September 2006*
- *Data envelopment analysis (DEA) constructs an efficiency frontier based on the input and output data.*
- *European Commission, The effectiveness and efficiency of public spending, Economic Papers 301* (2008)
- *2nd meeting of the Education and Training 2010 Coordination Group Employment, Social Affairs & Equal Opportunities*
- *European Council 23-24 March 2006, Presidency Conclusions par.23*
- *European Commission (2005c), EU Implementation of the "Education & Training 2010". Work Programme since the 2004 Joint Interim Report, Brussels: EC DG EAC {1 December 2005- EAC/A1/SV D(2005)}*.
- *European Commission (2005d), Education & Training 2010 Coordination Group (ETCG). Draft mandate. Brussels: DG EAC.*
- *European Commission (2006), Note to the attention of the Education and Training 2010 Coordination Group (ETCG):. 2006/ 2007 Framework of activities in the context of the Education and Training 2010 work programme: clusters and other main measures. Brussels: DG EAC. (20 January 2006- EAC A1 SV D(2006)*
- *European Commission, Directorate General Education,*
- *European Commission (EC) (1995), Teaching and Learning Towards the Learning Society, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.*
- *European Commission (EC) ,(1993), Growth, Competitiveness and Employment: the Challenges and the Ways Forward into the 21th Century, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg*
- *European Commission (EC) 2000, A Memorandum on LifeLong Learning, Brussels, 30.10.2000, SEC (2000) 1832*
- *(1991) "The contribution of the education system to the achievement of the internal market" Europ. Education, τομ. 23, τεύχος 2*
- *European Council (2003), Conclusions of the European Council in Brussels 2003. 20- 21 March 2003.*
- *European Council & European Commission (2004), Joint Interim Report: Education and Training 2010- The Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms. February 2004, in http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf*
- *(2001), European Report on Education and Training in Employment Policies, Volume 1: Analysis of the 2000 National Action Plans for Employment, στο www.europa.eu.int/comm/education/employment/employ_voll_en.pdf.*
- *EC (1994), European Union, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg*
- *European commission/XXII D-G, "What the programmes have achieved. Towards a Europe of Knowledge", Brussels, 12.11.1997*
- *The Employment Guidelines for 1999, 2000, 2003-2005 and 2005-2008 and the Council Recommendation of 14 October 2004 - European Report on the Quality of School Education: Sixteen Quality Indicators. Report of May 2000 based on the work*

- of the Working Committee on Quality Indicators [Not published in the Official Journal].
- Cedefop, Working document 10 ETCG AGENDA ITEM 7, Thessaloniki 30 August 2006
  - Doc. 9286\04
  - EUROSTAT, CEDEFOP, Thematic - FINLAND,
  - EUROSTAT, Cedefop, Table 3: projected old – age dependency ratio
  - EUROSTAT, Cedefop, Table 4, Eurostat, Employment rates by age groups and highest level of education attained
  - EUROSTAT, Cedefop, table 6: Total public expenditure, at secondary level of education, by programme orientation, 2005,
  - EUROSTAT, Cedefop, table 7, Educational attainment in Finland by age group in 2006,
  - EUROSTAT, CEDEFOP, Thematic overviews, France
  - EUROSTAT, CEDEFOP, table p.4 : Economic composition by sector,
  - EUROSTAT, CEDEFOP, table p. 4 Employment rates
  - EUROSTAT, CEDEFOP, Thematic overviews – Germany
  - EUROSTAT, πίνακας 1β, Eurostat, Projected old-dependency ratio %
  - EUROSTAT, πίνακας 1c, Federal Statistical Office, 11th Coordinated Population Forecast, 2006
  - EUROSTAT, πίνακας 1d, Growth rate of GDP in real terms – percentage change compared with the previous year, 2003-2008 and the prognose for 2009 and 2010
  - EUROSTAT, πίνακας 1e, Economic Contribution (GDP), Federal Statistical Office, Statistical Yearbook 2007, p. 82
  - EUROSTAT, πίνακας 1f, Employment by economic activity, age 15+, male and female, NACE rev.1.1-(1000) – 2008 q2
  - EUROSTAT, πίνακας 1κ, Educational attainment of the population aged 25 -64 by ISCED level, % (2007) σε επίπεδο ISCED 0-2 16%, ISCED 3-4 60%, ISCED 5-6 24%
  - EUROSTAT, πίνακας 1l, Early school leavers, Eurostat, EU Labour Force Survey, Date of extraction 29.05.08
  - G8 (1999), Aims and ambitions for lifelong learning, in <http://www.g8cologne.de>
  - OECD\CERI,1994
  - OECD (2003), Education at a glance 2003. Paris: OECD
  - Presidency conclusions, Brussels European Council,23-24 march 2006 (doc.77775/06)
  - The Bordeaux Communiqué
  - “The European Council’s integrated guidelines for employment for 2005-08 Regulation (EC) on the European Social Fund, Social Partners framework of actions for the life-long development of competences and qualifications”
  - http://europa//legislation_summaries/growth_and_jobs/g24231
  - [http://europa/legislation_summaries/employment and social policy community_employment_policies/c10528](http://europa/legislation_summaries/employment_and_social_policy_community_employment_policies/c10528)
  - [http://europa/legislation_summaries/employment and social policy community employments policies/c11323](http://europa/legislation_summaries/employment_and_social_policy_community_employments_policies/c11323)
  - http://europa.eu/legislation_summaries/job_creation_measures/g24234
  - [http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general fremwork/g24233](http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24233)
  - [http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general fremwork/g24235](http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24235)
  - [http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general fremwork/l34020](http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/l34020)
  - [http://europa.eu/legislation_summaries/growth and jobs/g24230](http://europa.eu/legislation_summaries/growth_and_jobs/g24230)

- http://europa.eu.int/comm/regional_policy/consultation/index_en.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_per_sons_asylum_immigration/l14502
- http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11082
- http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardo2_en.html
- http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11080
- http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_fremwork/g24231
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/administration_relations_with_civil_society/c10314
- http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29017
- http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/traits/Amsterdam_treaty/a13000
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/employment_policies/c10241
- <http://cedefop.communityzero.com/cen-ict>
- <http://www.ncver.edu.au/statistics/aag/aus2000/flexdel.htm> (31.07.03)
- http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/ecooo2
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c10160
- http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/life_long_learning/c11054
- http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm
- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=en>
- http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29017
- http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29016
- http://ec.europa.eu/education/policies/2010/lll_en.html
- http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm
- <http://cedefop.communityzero.com/credittransfer?go=126019>
- <http://cedefop.communityzero.com/credittransfer?go=70930>
- http://ec.europa.eu/dgs/education_culture
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_socialpolicy/community_employment_policies/c11223
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_polic/job_creation_measures/c11328
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_socialpolicy/job_creation_measures/l60016
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/employment_policies/c11318
- http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enargement/e50004e1
- http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_and_youth/youth/c110081
- http://Europe.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policies_community_employment/c11323
- http://Europe.eu/legislasion_summaries/employment_and_social_policy/social_protection/l0525
- http://Europe.eu/legislasion_summaries/education_and_training_youth/vocational

- training/qualifications recognition/c11065*
- *http://Europe.eu/education and training youth/vocational training/lifelong learning/l33152*
  - *http://Europe.eu/education and training youth/general framework/c11049*
  - *http://Europa.legislation summaries/employment and social policy/community employment policies/c10159/el.htm*
  - *http://Europa.legislation summaries/employment and social policy/community employment policies/c10159/el.htm*
  - *http://Europa.legislation summaries/employment and social policy/community employment policies/c10528/el.htm*
  - *UNESCO, 0105 – Definitions, source: BIBB – Glossar; UNESCO ‘International Standard Classification of Education – ISCED 1997’, Paris November 1997*
  - *Credit Transfer Working Group, Technical working group for Credit Transfer (T W G - C T)*
  - *Thiele/Schneeberger/Zahilas 2003*
  - *6.5.2008 C 111/1 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*
  - *EE C 175 της 27.7.2007, σ. 74.*
  - *EE C 146 της 30.6.2007, σ. 77*
  - *EE L 255 της 30.9.2005, σ. 22. Οδηγία όπως τροποποιήθηκε με την 6.5.2008 C 111/2 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*
  - *EE L 390 της 31.12.2004, σ. 6.*
  - *EE L 394 της 30.12.2006, σ. 10.*
  - *EE L 64 της 4.3.2006, σ. 60.*
  - *Doha WTO Ministerial 2001: Ministerial Declaration, Adopted on 14 November 2001, WT/min(01)/DEC/1, 20 November 2001*
  - *(1994), European Union, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg*
  - *2009 OECD Economic Survey of Greece, published in July 2009*

Δ. Άλλες Πηγές

- *Τοπική Αυτοδιοίκηση και Εκπαίδευση στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης*
- *Ireland and the structural funds*
- *European social funds support to education training*
- *The Hellenic national report*
- *Education and training 2010 Coordination Group ETCG*
- *Discussion paper for meeting with national report Coordinators, 12 September 2005*

Ε. Δικτυακοί Τόποι

- *ee.europa.eu/education/policies/2010*
- *www.trainingvillage.gr*
- *www.ypes.gr*
- *www.eurydice.gr*
- *Kslll.trainingvillage.gr*
- *www.ypepth.gr*
- *EURES*